

UNIV. OF
TORONTO
LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

[Saint John Chrysostom

De sacerdotio
libri VI.

ex recensione Bengelii, cum
ejusdem Prolegom., animadverss.
integris et indice. ed. suasque
notas adj. ... Ed. Leo.

Leipzig
Schumann
1834]

BEQUEST OF 1827
REV. CANON SCADDING, D. D.
1827

Saint John Chrysostom

P R A E F A T I O.

Quamvis negari nequit, aequales nostros hanc potissimum ob causam summam mereri laudem, quod omni studio, omni-que intentione curarunt, ut juvenes liberalium artium studiosi in academiis nostris justa linguarum veterum, imprimis Graecae atque Latinae, imbuerentur cognitione, scriptorum veterum opera a vitiis mendisque purgatissima in lucem prodirent, et ab acutissimi ingenii viris in scholis publicis explicarentur; saepius tamen miratus sum, cur hac ipsa aetate, in illa ecclesia, cui nos adhaeremus, tam pauci extiterint viri docti, qui libros patrum ecclesiae corrigerent, explicarent, interpretarentur. Nam habet profecto horum scriptorum lectio assidua, quo commendetur. Ut nimirum taceam, eos potissimum viros, qui accuratius ediscere student dogmam ecclesiae Christianae historiam, supersedere omnino non posse diurna nocturnaque patrum ecclesiasticorum pertractatione; quivis simul, qui vel extremis labiis attigit illa scripta, facile nobis largietur, nonnullos illorum auctorum libros et ob sermonis sublimitatem, et ob argumenti gravitatem, pluribus scriptorum ethnicorum scriptis non solum aequiparandos sed etiam praeferendos esse. — Quare non satis gratias agere possum viro et de literis theologicis, et de academia Lipsiensi, et de me ipso optime profecto merito, *Christiano Friderico Illgenio*, qui, postquam jam ante hos decem annos in societatem historico-theologicam, quae Viri vere Venerabilis gaudet praesidio, me receperat, mihi una cum *Braeunigio*, *Heinichenio*, *Schumanno*, quorum nomina in orbe literario jam non sine laude nominantur, primum partem historiae ecclesiasticae ab Eusebio conscriptae, deinde

*

109270
91/4/11

hos ipsos, quos iterum in lucem emisi, dulcissimos Chrysostomi de sacerdotio sex libellos indefesso studio explicuit, et ita nobis ad patrum ecclesiasticorum scripta recte intelligenda viam sternere studuit. Jam quum in his ipsis scholis aliquos locos, quorum difficultates Vir Venerabilis indigitaverat, quos tamen in ipsis scholis prolixius explicare temporis vetabant arcti limites, mihi notassem eo consilio, ut privatim accuratiorem iis impenderem operam, saepius lectis atque relectis illis de sacerdotio libris, sensim sensimque hic, quem jam videtis, increvit commentarius. Et hunc commentarium, non quidem propterea, quod in me ipsum inde aliquid laudis redundaturum esse opinatus essem, — scio enim, quam sit curta supellex, — sed ut aliis ad hoc exitium Chrysostomi opus aditus strueretur, una cum textu Graeco primum seorsim edere constituebam. At quum *Bengelii* *), summi superioris seculi theologi, in hos Chrysostomi libros commentarium, dignum profecto, qui nostra etiam aetate legeretur, prostare non amplius, comperissem, mutavi jam prius consilium, et has ipsas Bengelii animadversiones edendas iterum curavi. Quibus quidem Bengelii notis meas qualescunque animadversiones interposui et ab illius viri animadversionibus siglo *L.* semper distinxi.

Fortassis sunt nonnulli, qui dicant, me rem omnino nimis difficilem in me suscepisse, quum patres ecclesiae explicare non tironum sit, sed veteranorum. Et si explicandos mihi sumsissem patres ecclesiae minus elegantes, v. c. Irenaeum, Epiphanium aliosque, jure sane subirem hanc vituperationem, ad Chrysostomi vero scripta intelligenda et ad hos imprimis de sacerdotio libellos explicandos non tam opus esse videtur ma-

*) Vid. de hoc dialogo a Bengelio edito *Acta Eruditorum* T. 108. *Bibliothèque ancienne et moderne*. T. XXVI. Et ipse *Buddeus* in *Isagoge* p. 109. dicit hanc editionem „ut summo studio exornatam, ita et ob notas variorum selectas et complures novas Cantabrigiensi praeferebam.“

gna et exquisita ecclesiasticorum scriptorum sermonis cognitione, quam potius paulo arctiori cum scriptoribus Graeciae vetustioribus consuetudine. Tanta enim in hoc Libanii discipulo, qui ab aurea orationis elegantia nomen adeo duxit, est ubertas, tanta urbanitas, tanta denique verborum suavitas et elegantia, ut saepius non ecclesiae doctorem, sed Platonem vel Xenophontem, vel similem Atticum scriptorem legere tibi videaris. Quam quidem ob causam saepius provocavi etiam ad profanos scriptores, maxime ad illos, quos antea vocavi. Imprimis ante oculos habui in hoc commentario adornando exemplum *Christ. Frid. Matthaei*, Professoris Vitebergensis, qui quatuor Chrysostomi homilias anno superioris seculi nonagesimo secundo, eo consilio edidit, ut „ad reliqua Chrysostomi opera legenda praepararet juvenes,“ et hanc ipsam ob causam non solum criticas notas, sed maximam partem exegeticas et grammaticas animadversiones exhibuit.

In textu, quum Codices mihi non praesto essent, pauca tantum mutavi. Et quamvis multis VV. DD. non placebit eá ratio Bengelii, qua saepius in locis turbatis, ubi plures extabant lectiones variae, mediam lectionem praetulit *), nemo tamen negabit, virum beatum in universum satis sobrie esse versatum in textu constituendo. Ubi recedendum esse existimavi a textu Bengelii, in notis id indicavi. Maximae profecto difficultates cuivis hujus dialogi editori oriuntur ex glossis **), quae, quum hic dialogus olim saepissime

*) Vid. *Hasselbachii* praefatio libri: *Des heiligen Chrysostomus sechs Bücher vom Priesterthum.*

**) Cf. quae dicit *Bernhardtus Thierschius*, vir et ob doctrinae copiam et ob ingenii acumen et elegantiam maxime conspicuus, in libro a se edito: *Urgestalt der Odyssec.* p. VII, in nota subjecta, ubi de arte critica, quae in interpolationibus investigandis imprimis versari debeat, ita loquitur: *Besonders anwendbar ist sie in der Patriстик. Denn das geht vom Vater Homer bis auf die christlichen Väter herauf. Hier hat die so nothwendige Kritik schier noch nichts gethan, und scheint man in den wahren ζόφος zu kommen. Ge-*

lectus sit, crebrius irrepserunt in textum *), et ita saepe comparatae sunt, ut eas a verbis Chrysostomi vix discernere possis. Sic, ut unum afferam exemplum, paragrapho 545. leguntur verba: ἦν ἕτεροι μὲν ἄσκησίν' τινα εἶναι νομίζουσιν. Ibi post τινὰ in Cod. Palatino additum legitur θαυμαστήν, quod recte Bengelius aliis Cdd. monitus pro vocabulo insititio habet. Sed quis quaeso h. l. suspicaretur glossema, si in omnibus libris manu exaratis hoc adjectivum legeretur? Similia exempla in quavis fere pagina occurrunt.

Quod attinet ad orthographiam, et verborum interpunctionem, quae est in Bengelii editione, plura mutavi. Quamvis enim particulas ὅτ' ἂν, ὅπότ' ἂν etc., quae se junctim leguntur apud Bengelium, et infinitivum verborum contractorum in ᾶω desinentium, semper a Bengelio sine iota subscripto scriptum, titubantibus in his rebus Viris Doctis, retinui, tamen commata, a priore hujus libri editore cumulata, saepius delevi, quum nimia verborum interpunctione verba magis obscurari quum illustrari constet. Contra verbum φησὶ, quod in hoc dialogo in initio sermonum Basilii cum Chrysostomo colloquentis persaepe legitur, nonnullorum VV. DD. exemplum secutus, per commata a reliquis verbis se junxi, ita, ut retineret accentum suum, quem retraxerat Bengelius.

Versionem, quam textui addiderat Bengelius, Latinam, omisi, quia dialogus ipse, nonnullis locis exceptis, non ita

wöhnlich geht es, wie das denn Sitte ist, für und gegen. An etwas Drittes, an Interpolationen, wird nicht gedacht. Und wie viel Ursache hatte die jüngere Kirche, ihre ältesten Schriftsteller zu interpoliren. So liegt der Streit über die Epistel des Clemens von Rom noch unentschieden, obgleich ein Hugo Grotius und Isaak Vossius daran Theil nahmen. Der Brief ist allerdings ächt, und man kann die Interpolationen ziemlich genau nachweisen, wenn man sich die Mühe giebt, den Brief nach den Excerpten des Clemens v. Alex. zu messen. etc.

*) Vide, quae notavit Bengelins ad §. 465.

difficilis est, ut non commode a viris graecae linguae gnaris possit intelligi. Locis tamen, qui difficiliore videbantur, in notis vel ipse versionem supposui, vel *Crameri* *), seu *Ritteri* **) seu etiam *Hasselbachii* ***) interpretationem vernaculam addidi.

Tres addiderat Bengelius suae editioni indices, quorum priores duos auxi, tertium vero, quia continebat tantum ea verba in hoc Chrysostomi libro obvia, quae in Lexico N. T. ab editore curato non reperiabantur, omisi.

Caeterum non solum speramus, verum etiam confidimus, Viros Doctos, si vel improbaturi sint nostras animadversiones, non tamen improbaturus esse hoc, quod edendo hoc Johannis nostri dialogo ad eum legendum aliis viam iterum paravimus. Nos certe non dubitamus, fore, ut omnes accuratiori studio hunc librum perlegentes eodem gaudio fruantur, quo eo legendo saepius nos fructos esse libenter profiteamur. *Ὁὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστι καρδία*, inquit Isidorus Pelusiota †), *ἣν ἐπῆλθεν ἡ ταύτης ἀνάγνωσις, καὶ πρὸς τὸν θεῖον*

*) *Joh. Andreas Cramerus* una cum aliis viris doctis transferebat in linguam theodiscam opera Chrysostomi et hanc versionem edebat Lipsiae 1748. Versio hujus de sacerdotio dialogi legitur T. I, p. 17—216 et a Cramero ipso elaborata est. Non tamen omni ex parte probata est haec translatio justis harum rerum arbitris, quia saepius paulo est liberior, et magis sensum textus Graeci, quam verba Graeca ipsa reddit. Exemplis non opus est.

**) Optime sine dubio in linguam vernaculam hos de sacerdotio libros transtulit *J. Ritterus*, ecclesiae pontificiae theologus, et prodiit in lucem haec versio Berolini anno hujus seculi vicesimo primo. Ad calcem additae sunt animadversiones maximam partem historicae.

***) Non sine summa diligentia curavit *K. F. W. Hasselbachius* versionem theodiscam hujus libri, quam tamen, quia verbum verbo reddere studuit Vir Doctissimus, paucis tantum placuisse audivi. Mihi tamen hic Hasselbachii liber Stralsundii anno 1800 editus et ob prolegomena lectu dignissima et ob varias lectiones versionis suppositas multum sane profuit, quod grato animo profiteor.

†) Libr. I. Epist. 156. Cf. *Du Pin. Biblioth. Auct. Eccles.* T. III, p. 52.

PRAEFATIO BENGELII. *)

Chrysostomi de Sacerdotio libros sex, lector, luci redditos vides, non dubio, si DEUS, quod confidimus, annuerit, Christianae Scholae emolumento. Novi Testamenti scriptura Graeca ipsa; veteris, Graeca interpretatio, non perpetuitatem solum huic linguae et necessitatem, sed etiam amplitudinem quandam conciliat; ut ad interpretationem ejus, quorumvis scriptorum, qui eodem sermone usi sunt, collatio, diversis modis requiratur. Idcirco in optimis quibusque acroateriis cum volumine N. T. quod primas sibi merito suo vendicat, auctor aliquis Graecus conjungi solet: qui quo plures majoresque praeterea utilitates praestat, eo dexteriore judicio delectus existimari debet. Christianis qui palmam tribuunt, horum alius alium commendat. Equidem cum à primis muneris mei temporibus, suscepto Graeco quoque penso, Chrysostomum de Sacerdotio cognossem; ita statui, hunc potissimum adolescentibus Theologiae et ministerio ecclesiastico destinatis posse propinari. Ipse quin eximium Christi organon sua aetate fuerit, cujus utilitates ad omnem posteritatem fidelium dimanarint, nemini ambiguum esse debet. Iuvenem se ipse, reliquo tempore mundus eum exercuit. E secessu religiosissimo ad Ecclesiae gubernationem productus, omnia ea bona, quae in utraque vivendi ratione insunt, sociavit. Naevi, qui in eo notantur, aut ab ipso agniti fuere, solidisque virtutibus pensati; aut plane virtutes fuere, ab aliis non agnitae. In sermonibus et scriptis ejus animus spirat sincerus erga Deum, paternus erga auditores, illorum suaeque salutis sitiens, et sine amaritudine vehemens: doctrinae genus sanum et omnibus aptum; nec abstrusa affectans, nec profana admiscens: oratio nativa, perspicua, efficax. Neque tamen tam ipse in doctoribus ecclesiae, quam in tot ejus monumentis hoc ipsum de Sacerdotio excellit.

*) Praemiserat b. Bengelius huic praefationi *prodromum N. T. Graeci adornandi*, quem tamen, ne libri moles nimium augetetur, omisi. L.

Veterum suffragia collegerunt eruditi. Nam ISIDORUS PELLUSIOTA Epist. 156. lib. 1. ad Eustathium: *Ego librum, quem requisisti, inquit, misi, et fructum ex eo per te expectavi, quem omnes capere solent. nullum enim, nullum pectus legendum hunc suscepit, quod is non sauciarit amore divino; venerandum quiddam adituque arduum demonstrans esse sacerdotium, at rationem ejus sine culpa obeundi tradens.* (ὁ γὰρ τῶν τοῦ Θεοῦ ἀπορήτων σοφῶς ὑπορήτης) nam Dei arcanorum sapiens ille intermuncius Johannes, Byzantinae atque adeo totius ecclesiae ocellus, librum illum tam (λεπτῶς καὶ πυκνῶς ἐξηγήσασεν) subtiliter et spisse exegit, ut omnes, et qui divinitus et qui signiter sacerdotio funguntur, hâc suas virtutes, suaque vitia inveniant. SVIDAS in Ἰωάννης. Hic multa conscripsisse dicitur, in quibus libri de sacerdotio excellunt, (τῷ τε ὑψει καὶ τῇ γράσει καὶ τῇ λειότητι καὶ τῷ κάλλει τῶν ὀνομάτων) sublimitate, dictione, lenitate, et elegantia vocabulorum. ANONYMVS scriptor Vitae Chrysost. inter ejus Op. ed. Savil. T. S. p. 300. Sacros de sacerdotio cum Basilio colloquens concinnavit libros, ubi et sublimitatem et majestatem divini ministerii, quanta ea sit, demonstrat, et ἀπόλογον (fort. ἀπολογία) εὐλογον, defensionem convenientem fugae suae exhibet. SYMEON Metaphrastes ibid. p. 378. ἐν ταύτῃ τῇ ψιλησίῳ διαγωγῇ, in hoc secessu, etiam libros de sacerdotio composuit, ubi dignitatem sacerdotii, et qualem oporteat esse sacerdotem, ἀκριβῶς accurate ostendit. Nec minus ponderis habere debent recentiorum de his libris judicia. Praeclare ante omnes ERASMVS in Dedic. ed. suae ad Pil. Pirkeimerum: *Mitto ad te Jo. Chrys. dialogos sex, in quibus mira copia tractat, quanta sit dignitas episcoporum; et rursus, quam res sit ardua, vere gerere munus episcopi. Dices: quid istuc ad me? audies. Eruditi quidam literis hoc a me postularunt, ut studiosis gustum aliquem praeberem Chrysostomi sua lingua loquentis; cujus admirabilem suaviloquentiam deprehendunt in libris ejus utcumque translatis, atque hinc coniectant, quanto plus tum fructus tum voluptatis capturi sint, si liceat ex illo felicissimo anne haurire, qui ex ore vere aureo velut ex fonte dilissimo promanant. Nam eo jam ubique profecerunt Graecicae literaturae studia, ut interpretum opera non sit ita multis necessaria, etiamsi Chrysostomum haberemus feliciter versum. nunc nec totum habemus, et quod habemus, habemus incuria scribarum multis mendis inquinatum: deinde non ea felicitate translatum, quam merebatur auctoris vel erudita facilitas vel pia jucunditas. Hoc laboris eo libentius suscepi, quod Chrysostomus non tantum utilissimus est magister ad Christianam facundiam, quod*

unus omnium eruditam pietatem cum populari conjunxit eloquentia; verum etiam quod imprimis videatur accommodus iis, qui Graecanicae facundiae sunt candidati. Habet facilitatem, perspicuitatem, suavitatem, copiam, cum Luciano communem: sed in hoc sunt permulta, quae sic ingenium expoliant, ut animum vitient; quum interim Chrysostomus non minus conferat animorum pietati, quam linguarum elegantiae. Frequens ac multus est in tractandis locis communibus ac pene nimius, nisi tam hic peccaret feliciter, si quid tamen omnino peccat. Ceterum hoc opus ex nullis mihi potissimum delectum est, quod, quando haec parantur juventuti, tanquam a juvene scriptum magis resipiat scholasticam eloquentiam. tametsi non aliunde melius discent omnes, quam periculose faciant, qui sacerdotium aut episcopi dignitatem ambiunt, non reputantes secum, quam periculosam sarcinam in humeros suscipiant. Posthac enim, ut spero, diligentius attentiusque legetur, semotum a turba voluminum, inter quae hactenus ceu delitescibat. GERMANVS BRIXIUS in Arg. Dial. de Sacerdotio: Copiosissime simul atque elegantissime declarat Chrysostomus, quam multae sit dignitatis, sed quam difficile tamen episcopum vere agere. Quem ipsum talibus ille coloribus depingit, totque ac tantis virtutibus perpolitum esse vult, ut si quis hodie episcopis nostris talem depingere velit, dispeream nisi futurum sit, ut cum sua tabula ut delirus rideatur atque exhibetur. In tantum enim seculi nostri mores a praeae aetatis moribus degenerarunt, ut bona episcoporum nostratum pars (neque enim de omnibus id a me dictum esse velim) non solum non elaborent, ut tales ipsi sint, quales esse deberent; verum etiam ex professo animi sui imaginem diversissimam reddere studeant ab ea episcopi imagine, quam nobis divus Chrysostomus, hac quidem in parte Apellem ipsum superans, peniculo suo artificiosissime atque elegantissime expressam reliquit. Quos ipsos tamen optarim ex tam alto illo otio, eoque veluti sedentario: in quo assidue desides inertesque vitam transigunt, descendere nonnumquam ad Chrysostomi curam opus hoc lectitandum. ANDREAS HYPERIVS lib. 4. de Theologo, c. 10: De sacerdotii difficultate, dignitate, fructu non minus luculenter quam copiose aliquot libris orbi universo notissimis disputavit Joannes Chrysostomus toto orbe ob doctrinam et vitae puritatem celebratus adde cap. 7. observ. 1. DAVID HOESCHIELIVS in Dedic. ed. suae: Imprimis jam inde antiquitus commendati sunt D. Joan. Chrysostomi de Sacerdotio dialogi; quibus argumentum hoc ut prolixè ita etiam accurate pertractatur: archiepiscopi, inquam, illius Constantinopolitani, quem Θεολόγῳνα et Χρυσόστομῳνα veteres

appellarunt. — Quo consilio diversis in academiis hoc περὶ ἱερωσύνης opus, clariss. virorum auctoritate, saepius impressum et publice enarratum est. MAXIMVS, Cytherorum episcopus, in Elogio Graeco Chrysostomi, Dialogi hujus et Hoeschelii: Ταύτην τὴν περὶ τοὺς λόγους τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς δύναμιν ζηλ. i. e. Chrysostomi doctrinam tot ejus scripta, atque haec de Sacerdotio collocutio clarius ostendit, (ἀρῦστοις τισὶ πειθανάγκαις συνηρηοσιμέτη) summa eloquentiae vi constans, et praeter sublimitatem rerum (quid enim sacerdotio librisque de illo sublimius est?) etiam (ὀητορικῆς χάριτος ὄραν ἀμήχανον) rhetoricae suavitatis pulchritudinem habens incomparabilem. cujus quanta sit utilitas, quum temeritatem male id dignitatis ambientium redarguat, et hos inexploratos ordinantibus gravissimas comminetur poenas, et, qualis debeat esse sacerdos, quantumque curae postulet negotium, quasi sub oculos subiiciat: res ipsa lectoribus demonstrabit. CAESAR BARONIUS et BALDVINVS IVNIUS appellant commentarium illum tam celebrem et aureos dialogos: IS. CASAVBONVS, opus pulcherrimum: JAC. BILLIUS, pulcherrimos libros: CVNR. RITTERSHVSIUS, aureum opus, item, eximium nec temere a Suida prae caeteris laudatum: BERN. MONTEFALCONIUS, eximium opus. IDEM: De dignitate et officio sacerdotum tam egregie loquitur sanctus doctor, ut hic liber omnibus semper admirationi fuerit. HIERON. PLATVS ex S. J. Lib. 1. de Bono status religiosi, cap. 38. Chrysostomus sex libros, inquit, integros de Sacerdotio scripsit, in quibus auream illam eloquentiam, unde nomen accepit, eo omnem contulisse videtur, ut ostenderet, quam arduam ac periculosam provinciam suscipiat, qui animarum gubernationem suscipit. FRANC. JUNIUS lib. 2. Ecclesiastici sui, c. 2: Qui plura de pastorum officiis volet cognoscere, legat, si placet, Chrysostomi libros de sacerdotio, et quartum Augustini de Doctrina Christiana, ut suum desiderium expleat. IO. HOORNBECK in Diss. de Controversiis praefixa Summae Controv. p. 36: Commendo nostris hominibus, huic fini ut legant elegantissimos Chrysostomi libros, quos scripsit de sacerdotio. Christian Kortholten schwere Priester-Bürde, Num. I. Wie sehr den weltberühmten Kirchen-Lehrer Chrysostomum, der doch wegen seiner sonderbaren Beredsamkeit, Hertzhaftigkeit und Eifer für die Ehre Gottes, vor vielen andern darzu geschickt war, für dem geistlichen Hirten-Amt gegrauet habe, solches ist aus seinen Büchern, die er von dem Priesterthum geschrieben, zu erschen. vid. etiam Num. 2. et 26. GEBH. THEOD. MEIERVS in Introd. in studium Theol. moral. cap. xi. §. 31. et ANDR. DAVID CARO-

IVS in Notitia patrum subiuncta Dallaeo contracto, p. 192. *Sunt de sacerdotio, inquit, libri sex, cui operi nescio quis non indoctus primam laudem tribuit, quod non alibi stilo sit usus grandiore, nec magis elaborato. scilicet ut Cicero in Oratore, ita noster in de Sacerdotio libris, quid posset, si vellet, experiri et nobis ostendere voluit. etc.* L. ELLIES DV PIN in Biblioth. script. eccl. T. 3. p. 30: *Excellent maxime libri VI. de sacerdotio: neque exstat in antiquitate liber ullus, qui praeclarius loquatur de dignitate muneribusque sacerdotii etc.* G. M. LAVRENTII in Dedic. libri, *Wecker der Lehrer: Der Apostolischen Zeiten nicht zu gedencken, so muste zur Zeit, als die Kayser zum Christlichen Glauben sich gewendet, und die Lehrer, indem sie vor den Verfolgungen friede hatten, Ehre und gute Tage genossen, zur grossen Schläfrigkeit gebracht wurden, nach andern patribus auch Chrysostomus auftreten, und eine solche Schrift unter dem Titul de Sacerdotio, welche, wann man sie lieset, in dem Herzen eine rechte Bewegung verursacht, aufsetzen.* IO. HVGHES in Praef. edit. suae ad juventutem: *Habetis scriptoris elegantissimi opus omnium elegantissimum: in quo summa cum voluptate mirari liceat materiae dignitatem cum sententiarum pondere verborumque ubertate felicissime coniunctam. Dolebam vehementer, talem tanque utilem libellum vix nisi inter immensa Savilianae et Ducaeanae editionum volumina reperiri potuisse. — prima editionis adornatae ratio haec fuit, ut ex aureo hoc libello vera et germana sacerdotii Christiani et dignitas et auctoritas omnibus innotescerent. — Altera ratio, quae apud me valebat plurimum, haec erat: putabam fieri posse, ut, qui sacris operam dant, elegantissimi patris hujus lectione delectati, alios etiam priscae aetatis scriptores evolere gestirent. — En quam modeste, quam sancte eloquens, et pietate vere Christiana flagrans, sacerrimum istud munus sacerdotii Chrysostomus describit; quam sacratis verbis illius dignitatem mirifice depingit; quam sollicite difficultia ejus exponit; quam totus Dei amoris plenus, et quasi numine afflatus, tremenda illa Corporis et Sanguinis Christi mysteria repraesentat.* IO. CLERICVS in Biblioth. selecta, Tom. 21. in Recensione edit. Cantabr. primae: *Libri de Sacerdotio ita bene scripti sunt, quod ad stilum attinet, ut optimis Groecorum scriptoribus non concedant.* MICH. DE LA ROCHE in *Memoirs of literature*, Vol. I. Ann. 1711. in Recensione edit. Cantabr. secundae: *Excellent hic est de Christiano sacerdotio tractatus. S. Chrysostomus magnam praestat humanae naturae cognitionem: descriptiones ejus sunt vividae, observationes iudicii plenae, moralia praecepta admiranda: et totus liber scriptus est*

magna cum perspicuitate atque elegantia. Multum debent omnes Thirlbio pro curata editione tam eleganti hujus operis. IO. HENR. BARTHIVS Theol. Argent. sive illo praeside I. FRID. ROLLWAGEN in Diss. qua Johannes Chrysostomus in officio suo sistitur, Anno 1716. *Chrysostomus in aureis suis de Sacerdotio libris et comment. ad Epp. Pauli pastorales ad Timotheum et Titum egregia (de sapientia et doctrina ministro ecclesiae necessaria) monita passim suppeditabit.* SCRIPTOR Hist. lit. infra (pag. 487.) laudatus: *Cum optima patrum scripta mature cognoscere, juventuti imprimis utile esse constet; studiis ejus non male consulatur, Chrysostomi libris de Sacerdotio justa cura adornatis.* Nec vereor, ut his omnibus subscripturus sit, quisquis dialogum vel ad Arndianam illam regulam Gerhardo per litteras traditam exegerit. *In libris seligendis, antequam emas, inquit, aliquot pagellas evolcito; et attende, an ex corde et conscientia tua loquatur auctor. si percellit animum, et penetrat sermo, vivus est et ex spiritu: sin minus, spiritus carnis ibi dominatur. Bone Deus, quanti hoc mihi constitit!*

Singulare vero quiddam hic dialogus habet, in quem longo tempore pressum limatumque auctor omnem florem cogitationum et orationum suarum, omnem usum rerum atque experientiam contulisse videtur: unde facile possit intelligi, quantum commodi lector bonus ac frequens in omnes partes inde sit capturus. In solitudine scriptum ab illo esse opusculum, aequalis ei Palladius auctor est, ut ex Palladii interprete Ambrosio Camaldulensi, si Symeonem Metaphrasten §. 7. citatum addas, satis firmiter evincitur: Socrates et ceteri magno consensu tradunt, Chrysostomum diaconum haec scripsisse. Vnde nihil de tempore statuit Montefalconius in Monito his libris praemisso: tantum eos negat audientos esse, *qui volunt eo ipso tempore, quo res peracta est, haec scripsisse S. doctorem: si quidem vel ipsa ordiendi ratio aliquod elapsum tempus subindicat, et series tota rem meditatam et in otio adornatam prae se fert.* Veruntamen conciliari inter se veterum illorum testimonia possunt, si dixeris, in solitudine auctorem primas operis duxisse lineas, deinde domi id tenuisse et ab usu rerum pertexuisse. Sane interdum de se ipso pro monachi persona loquitur, et tamen subinde ita docet Basilium, ut multo plus ipse in rebus versatus. Idem quum Homiliam V. in Jesa. VI. habuit, libri de Sacerdotio sub incude erant. *περὶ ἱερωσύνης καὶ ὅσον τῆς ἀξίας τὸ μέγεθος, ἐν ἐτέρῳ καιρῷ ΠΙΛΩΣΟΜΕΝ.* Porro ubi in Homiliis locus aliquis copiose tractandus obvenit, aut verba bo-

nam cogitationem bene subsecuta sunt, tanta saepenumero apparet hujus dialogi similitudo, ut plane quicquid posset (cum homilias, quas alii excipiebant, non putaret exituras) in hoc opus, quod sub manu habebat ipse, induxisse videatur. Exempla sunt in Notis ad §. 183. 341. 414. 436. Virtutes vero et officia episcopi, difficultatesque et rationes iis occurrendi, quas describit, quam pulchre cum ipsius vita vitaeque actibus congruant, res loquitur: ut omni paene tempore, quo auctor floruit, natum opus, et unum totius Chrysostomi instar esse videatur. Quae cum ita sint, cumque libellus CXXV. annis in Germania separatim, quod sciam, non recusum magnam habuerit et raritatem et caritatem: *novam editionem* optimus quisque, ut spero, amplectetur. Quanquam eo praecipue cura nostra, Antistitum iudicio comprobata, pertinet, ut alumni coenobiorum Wirtembergicorum habeant, quem in literis Graecis Novo Testamento adiungant. Namque huic lectorum generi proprie accommodatum possis dicere, quum, ipsorum Graecorum suffragiis, non minori rerum copia quam verborum delectu excellit, et collocutionis vicissitudine amoenus est, et perspicuitate sua ac brevitate invitat, et ad cognoscendam veteris ecclesiae faciem conducit, quodque maximum est, futuris Dei oeconomis vehementer prodesse poterit, ut seculi iudiciis, quae nil nisi quod sacrum est contemnunt, contemptis, justam de sacra sua conditione existimationem, et muneris, cui parantur, dignitatem juxta atque gravitatem perpendere, virtutesque huc necessarias primo quoque tempore consequi curent.

Quae de opera mea huc collata exponi oportebat, horum bonam partem ad *Gregorii Thaumaturgi* Panegyricum, quippe non dissimili instituto praemissum, delibavi: nunc ea duntaxat, quae huc proprie pertinent, supplebo. Primum *sermonem Graecam* quam sincerissimum exhibere conatus sum: in quo *editiones* praecipuae, Basileensis, Augustana, Cantabrigiensis, Parisina, interpres Latinus perantiquus, membranae veteres accuratissimae, vehementer adjuverunt. Prima omnium vix jam nota editio Basileensis Anno 1525. prodiit cura Erasmi, non alibi fidelius ac Tubingae Anno 1548. recusa. nam prelum Rihelianum non levem admisit interpolationem, quae tamen, editore, ut fit, secundo, tertio, quarto, plus contextui ut libet excuso, quam codicibus MS. tribuente, in nitidissimis hodie haeret editionibus, postliminio a nobis ex ipso Basileensi archetypo dispuncta. Augustae Vindelicorum eosdem libros D. Hoeschelius Anno 1599. edidit, lectioni-

bus auctos duorum cod. MS. de quibus mox. dehinc toto Seculo XVII. et ultra, nullibi, quod compertum habeam, seorsum prodire, donec Cantabrigiae Anno 1710. et 1712. Joh. Hughes et post hujus obitum S. Thirlby hoc curae, etiam iis, quae Saviliana et Ducaeaana sive Morelliana editio habebat, compendifactis, cum magna reip. literariae approbatione susceperunt. *)

De Latini *interpretis* auctoritate potissimum ex aetate statuendum erit. Quamplurimos olim Chrysostomi monumentis interpretes obtigisse, antiqua manus ad Hieronymum de Script. eccl. c. 129. Erasmo laudata, et Isidori Hispalensis liber ejusdem argumenti testantur. Ac fuere ante Isidorum *Anianus*, de quo passim alii; et *Mucianus*, de quo vide Fabricium, Vol. 7. Bibl. Gr. p. 650. nec non Gesnerum Biblioth. append. f. 83. Erant causae, cur eundem Mucianum dialogi suspicarer in interpretem; sed probabilius est, etiam citius Latinum esse factum, quippe quem ante cetera Chrysostomi scripta viguisse, ex imitatione Ambrosii (vid. infra, pag. 506.) et ex testimonio Hieronymi l. c. aliorumque patet. at nullus interpres dialogi vetus, nisi hic, usquam reperitur. Hunc certe et codex membranaceus Vindobonensis exhibet apud Lambecium, l. 2. Comm. pag. 787. et Trithemius in catalogo operum Chrysostomi allegat; ut verba interpretationis prima ab utroque notata ostendunt. Antiquitatemque non contemnendam vel adspersa aevi medii verba et loquendi genera, quae in Notis passim animadvertimus, vel semper *Johannis*, nunquam *Chrysostomi* positum in Dialogo ipso ejusque argumento nomen indicat. Hic igitur interpres Graecis codd. hodiernis fortasse omnibus antiquior, isque sine loci et anni mentione, id est primis typographiae temporibus excusus (nam in edd. Basil. anni 1504. et deinceps notabilia quaedam interpolata sunt) a Dignissimo Eslingensium Seniore *L. C. Dizingero* commodatus, nobis sane multum profuit. quamvis enim tanti non erat, ut sine consensu Graecorum codd. quicquam immutandum persuaderet; tamen sinceram lectionem eorundem paucitate interdum laborantem, archetypon ipse perbonum secutus, pulchre confirmavit.

*) Bengelius ex hac editione decerptas notas in commentario semper sub *Thirlbyi* nomine citat, quum tamen *Joh. Hughes* earum notarum auctor fuerit. In ultimis demum plagulis animadvertisse videtur suum errorem, ubi semper citat *editionem Cantabrigiensem 2. Vid. Hasselbach. l. 1. pag. LII. L.*

Longe vero plurimum opis attulerunt *membranae Augustanae*, et idonea manu et eo tempore perscriptae, quod aliquanto propius, opinor, a Chrysostomo abfuit quam nobis. Eas quum ex inclytae Reip. Augustanae bibliotheca, pro avita suae civitatis longaeque patente liberalitate in studia optima, proque sua singulari humanitate nobis indulisset quem supra laudavimus, P. J. Crophius; post adhibitam ab Hoeschelio, quem tum quidem Photius tenebat, industriam, accurate contuli: nec sane in mustaceo, ut ajunt, laureolam quaesivi, quantivis pretii lectionibus nunc primum exortis. Porro ipse quidem editor ille eruditissimus non paucas Augustani hujus, et Palatini, quem appellat, codicis, ab expedita sed luxuriante manu profecti, lectiones in suum conjecerat contextum atque marginem, lectori delectum relinquens: Saviliana autem et quae hanc secutae sunt editiones, Palatinum nescio quare praetulerunt; tantum Morelliana, primam secuta, rectius iter tenuit. Nunc ipsi Augustano suum tandem locum tribuimus, praesertim quum multis, iisque gravioribus in locis cum illo et prima editio, et interpretatio vetusta, idoneo sinceritatis argumento, nec non alii codices MS. egregie conspirarent.

Tali modo non temere confidi sanitati contextus putavi: multis non putavi satisfactum fore, nisi illum etiam Chrysostomum, qui Lutetiae cum ingenti operum hujus patris accessione prodit, adhibuissem. Omnes vias persecutus, potiri eo non potui, donec ipse celeberrimus editor, *Bernardus Montefalconius*, partem necessariam humanissime misit, opportune, quum a libro quinto ad sextum transiret typographus, redditam. Decem codicum lectiones ad hunc ille dialogum dedit, contextum nostrum pulchre confirmantes. de Notis, res erat in integro; ad quas a margine Montefalconiano multa laudabilia sunt profecta: unde lectiones postliminio nobis vel cognitae vel probatae lector sedulus ad contextum §. 3. 28. 46. 273. 281. si videtur: (addo, §. 100. 317.) magis etiam ad §. 89. 103. 106. 120. 162. 184. 285. 355. 369. 375. maxime vero ad §. 256. 455. velim traducat.

Contextui sic recognito nova respondet *interpretatio Latina*, non solum eorum commodo addita, qui cum Graece non didicerint, tamen ex Graecis per interpretem doctrinas optimas hauriri posse intelligunt; sed etiam eorum, qui per Latium in Graeciam tendunt. Plures quidem interpretes nactus est hic dialogus, quam ullum fortasse ullius patris Graeci scriptum. Est *anonymus* vetus, de quo supra: est *Jac. Ceratinus*: est *Germanus Bri-*

suis. Ac praeclare de Brixio, Vives lib. 2. de corruptis artibus; de ejus interpretationibus, Sadoletus in Epistolis et fastidiosissimus Erasmi Ciceronianus; de interpretatione dialogi, Jovius in Elogiis existimant: sed vere de hac ipsa judicat *Montefalconius*, aliquam elegantiae speciem prae se ferre, paraphrasin autem sapere, neque ita accurate concinnatam esse. Idem novam paravit: novam, illius ignarus, ego quoque; partesque extremas ex *Montefalconio*, ut allatus est; priores libros, ex *Ceratino*; omnes ex veteri interprete, qui sane in sordibus aurum habebat, et e Brixio ipso ejusque interpolatoribus bene multis (nam *Cornarius* aberat) limavi. Auctorem nec nimis presse nec nimis laxè sequi debet interpres, ac plane talem praestare sermonem, qualem vellet esse vel auctor, si interpretis lingua ipse scriberet; vel interpres, si non interpres sed auctor esset ipse, interprete utens; vel lector, auctoris linguam ignorans, interpretis callens. talisne nostra sit interpretatio, statuunt, qui valent: ad proprietatem certe verborum, cujus studium juventuti quam commendatissimum esse debet, non nihil eam collaturam esse spero.

Subsequuntur *Notae* atque *Indices*: de quibus quae monenda erant, sub ipsa eorum initia videbis. *Divisionem* librorum in capita pristinam servavi: sed dialogum praeterea in minores divisiones, quarum numeri non in quemque librum ad monada redirent, sed perpetua serie per totum sermonem, quo simplicior foret notandi et evolvendi ratio, decurrerent.

Omnibus, qui aut suos produnt libros, aut alienos lectori accommodant, cavendum est, ut ne auctor aliquis in eo genere melior, et quem divina bonitas jam veris insignierit fructibus, obruatur et antiquetur; providendum autem, ut omnia quam maxime ad aedificationem faciant. Id si nobis propositum esse, Lector, pro tua prudentia et aequitate agnoscis, ipsum dialogum probatissimum, et ea quae damus, quaeque paramus, amplectere: Deum vero mecum ora, ut ipse juvenes sibi dicatos doceat ad pulcherrimam ideam, quam *Chrysostomus Basilio*, quam *Apostoli* omnibus proposuere, suos exigere animos, ecclesiamque opera eorum ubique sibi dignam, quae Christi corpus appelletur, constituat.

BENGELEII PROLEGOMENA.

Licet editiones veterum, B. L. subactissimi hodie viri hoc nomine commendatiores esse debere censeant, quod *sine Notis* sint; et revera omnibus locis inculcare, quicquid in eandem sententiam fere protritum, aut similibus verbis saepe quotidianis dixerunt alii, supervacaneum sit: sed tamen quae auctoris cujuscumque praecleari sermone identidem tractato tandem animadversa collegeris, iis in medium prolatis vel primam aliorum lectionem sublevari, simulque observationes utiles quarumlibet rerum, quas nullo commodiore loco posses producere, interseri, plurimum refert. Atque hos ipsos libros notis professa primus opera instruxit Hoeschelius, de quo sic existimavit *Joh. Kirchmannus* l. II. de Fun. Rom. c. 10. ut ipsum *fugientium Graecarum literarum strenuum vindicem*, et has eius *notas in aureum hunc scriptorem optimas* vocaret. Hunc ceteri in hac quoque parte secuti sunt editores, quos supra laudavimus: praetereaque multi viri docti testimonia hujus dialogi in loco laudarunt, aut vindicarunt, aut alias opportuna scripserunt. Omnia, quae occurrebant, compendifecimus: plura nova addidimus: in criticis parciores fuimus. Etenim optima quaeque et certissima contextus noster repraesentat: cetera ejusmodi sunt, ut neque constitui quicquam in ancipiti librorum testimonio possit unquam, neque, quicquid tandem in aliam partem constitueris, aut ad sententiae salubritatem, aut ad verborum vim, lucri quicquam sis factururus. Ea interim attigimus, quorum post Montefalconianam messem non ineptum videretur esse spicilegium. At sermonis Graeci vim ipsam declarare, interdum etiam interpretationis Latinae rationem reddere, nostrum esse duximus. Rerum satis habet ipse dialogus,

quibus bonae mentes, verborum subinde intermissa cura, studium dabunt. Veteris tamen ecclesiae vestigia, salutaesque de animarum gubernatione doctrinas non putavimus plane dissimulari debere. Ex iis, qui antiquorum scripta commentariis augent, alii sermonem auctoris sui tanquam aream colunt, cui de suis facultatibus quam plurima supraedificant; alii tanquam fundum, cui ea inspergunt, quibus opus est, ut ipse quam plurimum fructum ferat: atque hos potius imitamur nos, eas demum officio fungi annotationes rati, quae lectorem non per se exsantiant, sed ad auctoris mentem accuratius perspicendam intromittunt. Unum haud scio an vereri debeam, ne cui brevitatis restrictior interdum, quam pro juventutis captu videatur. certe in *Notis ad Epistolas Ciceronis* id nonnullos, fortasse quia praefationem structuramque operis illius minus cognorunt, desiderare sentio. In hoc quidem Dialogo plus spatii fuit nobis; sed si vel nunc Laconismum invenerint aliqui, cogitent velim, nil hunc obesse in iis partibus, quae ad proveciores pertinent: ceteros ad cetera eo praesentioris et explanatioris habere vocem magistri; nec tamen non expedire, auditores legitima scriptorum brevitate ad cogitandum et consulendum assueferi. Si cui apparatus omnis minus arriserit, contextum certe, quo solo plerique pascuntur, genuinum et emendatum vel sibi vel aliis praesto esse agnoscat, et Chrysostomo ejusque causa nobis quoque, ut speramus, favebit.

AD INSCRIPT. JOH. CHRYSOST. DE SACERDOTIO.

De *Johanne*, maximeque de ejus vita et vitae scriptoribus copiosissime agit *Jo. Alb. Fabricius* Lib. V. Biblioth. Gr. c. 15. Parallelismum vitae Ciceronis et vitae Chrysostomi, salvo Christianismi discrimine, dedit *Ant. Possevinus* Lib. XVIII. Biblioth. cap. 13. Praecipuos nervos habet *C. E. Weismanni* H. E. Sec. IV. §. 29. Pro dialogi intelligentia notetur patria Antiochia: pii parentes: studium juris eloquentiaeque; dehinc, Basilio ordinato, vita solitaria: munera in ecclesia patria: archiepiscopatus Constantinopolitanus: mansuetudo in homiliis: gravitas in actionibus

praesertim quo clericos et monachos in ordinem redigeret: in persecutionibus, firmitudo animi usque ad mortem. De eloquentia, quae ei viventi apud populum, serius apud scriptores *Chrysostomi* appellationem et cognomen peperit, veterum recentiorumque collecta dedere Testimonia praeter ceteros *Tob. Magirus* in Onomatologo, *J. Jac. Hofmannus* in Lexico, *Guil. Cave* in Historia literaria, *Thom. Crenius* in Dissert. de Singularibus scriptorum, *B. Hedericus* in Notitia auctorum. Ipsius operis hujus elogium in Praefatione delibavimus. [Cf. *Schroeckhii Christl. Kirchengesch.* T. X., p. 245 — 490. *Crameri* versio vernacula operum *Chrysostomi* (Lips. 1748.) p. 1 — 96, ubi vita *Chrysostomi* narratur. *A. Neandri*, theologi Berolinensis: *Der heilige Joh. Chrysostomus.* (Berolini. 1821. T. I. II.) L.]

Non raro veteres Graeci et Latini suos ipsi libros Summariis auxere. Exempla collegit *Casp. Barthius* ad *Claudianum Mamertum* p. 456 seq. Pleraque tamen ejusmodi lemmata ab aliena manu fluxisse, et res loquitur, et eruditi censent. Vide, de *Macario*, quae ad illum praefatur *Celeb. D. Pritius*; de *Canonibus conciliorum*, quae habet *Suiceri* Thes. Tom. II. col. 1535. de *Gellio*, ex cujus tamen persona scriptae sunt epigraphae, *Noctes H. Stephani*; de aliis, *Sanctii Minervam*, lib. 3. c. 14. cum annot. *Scioppii*. Optimo jure addideris indices capitum hujus dialogi: qui etsi non semel *Chrysostomum* ipsum loqui faciunt; tamen a lectore quodam olim, vel potius a lectoribus pluribus, non uno tempore (tanta est in libris varietas) concinnati, imo Latina prius quam Graeca perscripti videntur. Namque ubi vetus interpres in lemmatibus *Johannis* nomen posuit, ibi Graeca *Chrysostomum*, non sane *Chrysostomo* auctore appellant. Hoc ideo monendum erat, ne quis, quae viri docti v. gr. in Argumento Libri IV. reprehendunt, ea in ipsum auctorem conferret; neve argumentum operis, haec lemmata cum legisset, satis se percepisse existimaret. Nos singula capita, eorumque cohaerentiam, observato ipsius Dialogi filo, delineare conati sumus, ut operis formam lectores planius cognoscerent et saepius respicerent. [„Solebant antiqui scriptores libris suis indicem capitulorum praefigere, ut lectores, quid in singulis libris tractaretur, uno quasi intuitu agnoscerent. Id autem

duobus modis praestare consueverant. Nam aut omnium simul librorum capitula universo operi praeponabant, sicut a Plinio Secundo factum est in libris Historiae Naturalis, aut singulis libris titulos capitulorum praefigere solebant, ut in Historia Ecclesiastica fecit Eusebius. “ *Valesius ad Euseb. H. E. I, 1, 3. Hein. L.]*

SYNOPSIS. Sex libris exponitur

α *Johannis et Basilii status.*

α *Amicitia, Lib. I. §. 1. 4. et consilium augendae consuetudinis 9 intercessione matris 10 non fractum plane. 23.*

β *Superveniens rumor de utroque adolescente ad munus sacrum producendo 24 et Johannis anceps metus. 25. Basilii communicatio consilii. 26. Johannis simulatio et recessus. 27. Basilii capti 28 moeror. 31.*

β *Collocutio ipsa.*

α *Basilii expostulatio. 32—53. cujus Summa est haec:*

1. *Laesisti fautores. 32. 37.*

2. *Laesisti me. 40.*

β *Johannis satisfactio (quam Basilius saepe interpellat: 65. 81. 122. 123. 126. 138. 143. 149. 151. 152. 173. 254. 341. 364. 413. 549. 568. 571.)*

1. *Non laesi te 54. nam*

a. *Dolus salutaris non improbatur. 57. 60. 63. 74.*

b. *et meus dolus est tibi salutaris, LIB. II. §. 80. parata occasione demonstrandi amoris erga Christum, maxima habentis praemia. 82. Etenim cura gregis est signum illius amoris: est enim negotium maximum. 91. 100. cui quidem ego negotio imparem me novi 122 te vero parem 132 et amore praeditum 141 et prudentia. 150.*

2. *Non laesi fautores. 152. nam*

a. *Non feci*

1. *per injuriam.*

α *Ante omnia Dei offensa vitari debet. 153.*

β *fuga mea nil ignominiae illis affert: obsequium attulisset infamiam. 154.*

2. *per elationem animi, LIB. III. §. 164. aut gloriae cupiditatem. 170. nam ejusmodi munus fugi, quod*

α *Habet summam dignitatem 175—198 in administranda S. Coena 177. simulque potestatem utilitatemque 181 in usu Clavium 182 regeneratione nostri 187 et liberatione a peccatis 190 summam. 194.*

- β *Requirit (quae ego non habeo: 205. 210. 220. 223. 238. 242. 243. 244. 255. 267. 268. 340.) Virtutem summam. 199. 207. et speciatim*
- n. *Immunitatem a vana gloria, 211. 217. et a Cupiditate muneris. 224.*
- b. *Acrimoniam mentis 241 — 340. qua possit sustinere*
1. *Affectus violentos. 245.*
 2. *Oculos multitudinis. 256.*
 3. *Invidiam proximorum. 262.*
 4. *rixas eorum, qui suffragia ferunt de Dignitatibus sacris. 271. 288.*
 5. *curam Viduarum 296 Hospitum et aegrotorum. 312.*
 6. *custodiam Virginum sacrarum. 314.*
 7. *munus Judiciale et consuetudinem quotidianam. 326. 329. 333.*
- b. *Sed feci per timorem (cujus timoris justae mihi sunt caussae: 344. 365. 388. 448. 453. 489. 497. 523. 539 s. 552. 568 s. 579 — 595. 599. 620.) quem*
- a *Non sublevat vis adhibita, LIB. IV. §. 341 — 388. quum ii, qui indignum cogunt, ipsi peccent. 369 — 379.*
- β *Efficat rei magnitudo 389 requirens*
1. *Doctrinam 394 in Certaminibus pro veritate 395 adversus externos 396 et domesticos 409 summe necessariam. 413. 422. 434. 440. 445.*
 2. *Dicendi vim, quae in Concionibus, LIB. V. §. 449 perversa curiosorum, imperitorum, invidiorum judicium vincit generoso animo et legitimo studio. 450. 468. 485.*
- γ *Acuit reddenda ratio, LIB. VI. §. 496 — 503 571 — 578. nam difficilius est, bonum agere episcopum quam monachum, quia*
1. *in sacerdote major esse debet ac magis est necessaria*
 - a. *Sinceritas. 504 — 524. respectu*
 1. *Populi, regendi. 506. 510. 515.*
 2. *Dei ipsius, 517. quod attinet ad Preces, 518. et ad Eucharistiam. 519.*
 - b. *Prudentia. 525.*
 2. *Labor est*
 - a. *Monachi minor:*
 1. *in victu. 531.*
 2. *in solitudine. 537.*
 - b. *Sacerdotis major: in quo*
 1. *Nil juvat vita a negotiis remota. 545.*
 2. *Sed requiritur animi virtus summa. 548. 556. 568 — 570. 579. 589.*
- δ *Amplificat 590 comparatio nymphagogi 596 et ducis. 599.*
- γ *Exitus. 621 — 624.*

Conferrî cum hac synopsi potest *Felicis Wyssii* selectiorum de munere *pastorali* locorum Centuria ex *Chrysostomi* operibus excerpta: ubi ex hoc ipso dialogo adhibuit lemmata, 118. 119. 271 ad 275. 279 fere ad 287. 329. 402. 460 ad 463. 526 ad 529. 557. 558. 573 ad 576. 591 ad 594. Adjecti sunt eidem Florilegio *Rhythmi veteres Latini*, *Ideam pii ecclesiastae* exhibentes, quos Arnoldus *Ideae doctoris evang.* P. I. c. VIII. §. 12. ex aliqua parte; Rechenbergius *Schediasmati de Prudentia et decoro ecclesiastae* p. 190 s. et Hiero-lexico tit. *Pastor* p. 1214 seq. totos inseruit hoc loco a nobis eo minus inserendos. Nam ad Chrysostomum venimus.

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ Α΄.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῷ α΄ λόγῳ.

- α΄. Βασίλειος ὁ πάντας τοὺς τοῦ Χρυσοστόμου φίλους ὑπερβαλλόμενος.
 β΄. Ἡ ὁμόνοια Βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου, καὶ συζήσεις περὶ πάντων.
 γ΄. Ὁ ζυγὸς ἄριστος ἐν τῇ τοῦ μονασιτικοῦ βίου μεταδιώξει.
 δ΄. Ἡ πρόθεσις περὶ κοινῆς οἰκίσεως ἀμφοτέρων.
 ε΄. Αἱ τῆς μητρὸς ἐπιδαι.
 ς΄. Ἡ ἀλαίη Χρυσοστόμου, ἣ ἐχρήσατο ἐν τῇ χειροτονίᾳ Βασιλείου κατηγορία ἐπεικῆς καὶ ἀφελῆς.
 ζ΄. Χρυσοστόμου ἀπολογία ἀντιληπτική.
 θ΄. Ἀλαίης εὐκαιροῦ μέγα κέρδος. Θέσις καὶ κοινὸς τόπος.

Ἐμοὶ πολλοὶ μὲν ἐγένοντο φίλοι¹⁾ γνήσιοί τε καὶ ἀληθεῖς, καὶ τοὺς τῆς φιλίας νόμους καὶ εἰδότες καὶ φυλάττοντες ἀκριβῶς· εἷς²⁾ δὲ τις τουτωνῶν τῶν πολλῶν, ἅπαντας αὐτοὺς ὑπερβαλλόμενος τῇ πρὸς ἡμᾶς φιλίᾳ, τοσοῦτον ἐφιλονείκησεν ἀφεῖναι κατόπιν αὐτοὺς, ὅσον ἐκείνοι τοὺς ἀπλῶς πρὸς ἡμᾶς διακειμένους. Οὗτος³⁾ τῶν τὸν ἅπαντά μοι χρόνον παρηκολουθηκότων ἦν. καὶ γὰρ μαθημάτων ἠψάμεθα τῶν αὐτῶν, καὶ διδασκάλοις ἐχρησάμεθα τοῖς αὐτοῖς·⁴⁾ ἦν δὲ ἡμῖν καὶ προθυμία καὶ σπουδὴ περὶ τοὺς λόγους, οὓς ἐπονούμεθα⁵⁾, μία,

1) πολλοὶ — φίλοι. Inter intimos Chrysostomi amicos referuntur a Socrate H. E. VI, 3. Evagrius, Theodorus et Maximus. Cf. J. A. Cramer. Vorbericht zu den 6 Büchern vom Priesterthume. T. I, p. 13. et J. Ritter, Des heil. Chrysost. sechs Bücher v. Priesterth. p. 186. sqq. L.

2) εἷς. Basilium et Chrysostomum inter rara illa amicorum paria merito liceat numerare. Jac. Ceratinus. Observandum sane juventuti est hoc boni condiscipulatus contuberniique exemplum: qualis etiam Gregorii Basilique fuerat, illorum, quorum alter Theologi, alter Magni cognomine postea insignitus est.

3) οὗτος. Satis hac narratione Johannes et suum et amici characterem describit: addi tamen potest de Basilio §. 49. 345. de Chrysostomo, §. 29. 157. 158. et de utrovis omnes ii loci, ubi a thesi ad hypothesin descenditur, quos paulo ante in Synopsi notavimus.

4) διδασκάλοις — τοῖς αὐτοῖς. In philosophia nempe interfuerat Chrysostomus scholis Andragathii, viri caeteroquin ignoti, et in rhetorica audiverat Libanium, cujus scholas, teste Socrate H. E. VI, 3. una cum Evagrío frequentaverat. Cf. Cramer. l. l. p. 6. Ritter. l. l. p. 188. L.

5) λόγους, οὓς ἐπονούμεθα. Dicitur λόγους πονεῖσθαι, et οἱ περὶ λόγους πόνοι, Paraen. I, cap. penult. et ἡ τῶν ἔξωθεν λό-

ἐπιθυμία τε ἴση καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν τικτομένη πραγμάτων. Οἱ γὰρ ὅτε εἰς διδασκάλους ⁶⁾ μόνον ἐφοιτῶμεν ⁷⁾, ἀλλὰ καὶ ἡνίκα ἐκείθεν ἐξελθόντας βουλευέσθαι ἐχρῆν, ὅποιαν ἐλέσθαι τοῦ βίου βέλτιον ἡμῖν ὁδόν· καὶ ἐνταῦθα ὁμογνωμονοῦντες ἐγαινώμεθα.

8) Καὶ ἕτερα δὲ πρὸς τούτοις ἡμῖν τὴν ὁμόνοιαν ταύτην ἐρύλαττεν ἀφ' ἁγῆ καὶ βεβαίαν ⁸⁾. οὔτε γὰρ ἐπὶ πατρίδος μεγέθει ⁹⁾ ἕτερος ἕτερου μᾶλλον φρονεῖν εἶχεν· οὔτε ἐμοὶ μὲν πλοῦτος ὑπέρογκος ἦν, ἐκείνος δὲ ἐσχάτη συνέξῃ πενία ¹⁰⁾· ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς

γον ματαιοπονία. §. 158. Valde jungit amicos labor communis. Debilior lectio, οὗς ἐποιούμεθα. [Attamen in multis Cod. invenit *Montefalconius* οὗς ἐποιούμεθα, et cf. Isocrat. Evagor. c. II. ab init. L.]

6) εἰς διδασκάλους. εἰς διδασκάλου, conjecit *Hoeschelius*, ellipseosque frequentiam exemplis comprobavit. At nostri multos habebant διδασκάλους· neque itiones denotantur singulares, sed totum tempus, quo magistris utebantur, cui opponitur ἐκείθεν ἐξελθόντας. Nec minus apte εἰς valet ad. Aristoph. εἰς φειδωλὸν εἰσέρχεται. Alciphron, εἰς τὸν ἄνδρα ἐπείθει. [Eandem lectionem, quam defendit *Bengelius*, habent etiam *Fr. Ducaeus* et *Montefalconius*. *Savilius* contra, quem secutus est *Joh. Hughes*, legit εἰς διδασκάλου. Cf. *Zeune* ad *Viger*. p. 593 sq. L.]

7) ἐφοιτῶμεν. Cum scholis publicis tunc fere non nisi gentiles praefuerint; facile inde conjicere est, multum vanitatis cum his studiis *Chrysostomum* imbibisse; tamen ab his didicit, ut, cum dein vanitate abjecta, studia haec serio Deo sacraret, eo dilucidius cum suis loqui potuerit. *Argentiniensis*. Diss. cit. [Caeterum de hoc verbi φοιτῶν usu, quo dicitur de discipulis in ludos itantibus vid. *Xenoph. Cyrop.* I, 2, 6. *Thom. M. s. h. v. J. F. Fischer*, in *Indice* ad *Aeschinem Socraticum* et quae nos nuper notavimus ad *Plat. Criton.* I, 9. pag. 6. L.]

8) καὶ ἕτερα δὲ — ἀφ' ἁγῆ καὶ βεβαίαν. Tres codices καὶ ἕτερα ἡμῖν ἐρύλαττεν ἀφ' ἁγῆ τε καὶ βεβαία, quae lectio non spernenda. *Montefalconius*. Sic quoque *Hoescheliani*, δὲ πρὸς τούτοις retento.

9) πατρίδος μεγέθει. Patria videlicet utrique eadem, magna, Antiochia. De *Johanne*, res certa; at utrique domus quidem alia fuit, §. 9. non alia urbs. §. 33. Recte igitur *Symeon Metaphrastes* *Basilium* fuisse dicit ἐκ τῆς ἀντιοχείας ὁμοῦμενον. Apud veteres in epidictico genere plus ponderis habuit argumentum a patria, quam hodie. [Patria *Chrysostomi*, ut recte annotavit *Bengelius*, erat Antiochia, ubi *Secundus*, ejus pater, munere magistri militum Orientis fungebatur. Vid. *Schroeckh. Kirchengesch.* X 245. Efferantur magnitudo caeteraeque virtutes urbis Antiochiae ut ab aliis, ita et imprimis a *Libanio Antioch.* Vol. I, p. 326. ed. *Reiske*. Cf. *A. Neander. der heil. Joh. Chrysost.* Berol. 1821. T. I, p. 1 et 68. L.]

10) οὔτε ἐμοὶ μὲν — συνέξῃ πενία; neque ego divitiis pollebam, neque illi extrema conflictabatur paupertate. L. Utramque hujus periochae membrum ad particulam negantem pertinet, ut aequalitas quaedam opum innuatur. *Beng.* [Ut nimirum apud Latinos sibi interdum respondent particula nec — et (Cf. *Heid.* ad *Caesar.* B. C. III, 28.), ita et apud Graecos οὔτε — τέ (Cf. *Boeckh.* *Simon.* p. XV.) et οὔτε — δὲ (*Schäfer.* *Dionys.* περὶ συνθεσ. ὄνομ. p. 297.) juxta posita invenies. — συνέξῃ πενία. Sic centies apud

οὐσίας μέτρον τὸ τῆς προαιρέσεως ἰσοστάσιον ἕμιμεῖτο· καὶ γένος
 μὲν ἡμῶν ¹¹⁾ ὁμότιμον ἦν, καὶ πάντα τῇ γνώμῃ συνέτρεχεν. Ἐπαδὴ ⁴
 δὲ εἶδει τὸν μακάριον ¹²⁾ τὸν τῶν μοναχῶν μεταδιώκειν βίον καὶ
 τὴν φιλοσοφίαν τὴν ἀληθῆ, οὐκ ἔτι ἡμῶν ὁ ζυγὸς οὗτος ἴσος ἦν,
 ἀλλ' ἢ μὲν ἐκείνου πλάστιγξ ἐκουφίζετο μετέωρος· ἐγὼ δ' ἔτι
 ταῖς τοῦ κόσμου πεπεδημένος ¹³⁾ ἐπιθυμίαις καθέιλκον τὴν ἑμαν-
 τοῦ, καὶ ἐβιάζομην κάτω μένειν νεωτερικαῖς αὐτὴν ἐπιβροίθων
 φαντασίαις. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἢ μὲν φιλία βέβαιος ἔμεινεν ἡμῶν, ⁵
 καθάπερ καὶ πρότερον· ἢ δὲ συνουσία διεκόπτετο. οὐ γὰρ ἦν
 τοὺς μὴ περὶ τὰ αὐτὰ σπουδάζοντας, κοινὰς ποιῆσθαι τὰς
 διατριβὰς. Ὡς δὲ μικρὸν καὶ αὐτὸς ἀνέκυψα ¹⁴⁾ τοῦ βιωτικοῦ ⁶

Chrysostomus. Vide *Matthaei. Homil. IV. Chrysost. T. I, p. 115.*
 Theodoret. ad 1 Ep. Pauli ad Corinth. XV, 22. p. 269. τῶν ἀκολα-
 σία συνεξηζήτων. L.]

11) καὶ γένος μὲν ἡμῶν. Sic maxima pars Manuscripto-
 rum, melius quam Editi, καὶ γένος δὲ ἡμῶν. Infra καὶ ante οὐκέτι
 abest a Manuscriptis paene omnibus, licet in Editis legatur. Mox
 οὗτος desideratur in tribus. *Montefalconius.*

12) μακάριον, beatum appellat ipsum Basilium, in antitheto
 ad sese. §. 6. Conf. §. 255. 264. 357. 418 s. Quavis reprehensione
 gravius est, miserum dicere: §. 346. 572. 592. quavis laude ma-
 jus, beatum dicere, ut exquisite docet *Aristoteles* lib. I. Eth. Ni-
 com. c. 12. [Inepte plerumque retulerunt interpretes illud μακάριον
 ad Basilium, qua conjunctione adscita vera verborum vis prorsus
 perit. Meliora vidit *Ritterus*, qui haec verba ita vernaculo
 sermone reddidit: *Als wir nun aber dem seligen Leben der
 Moenche nachjagen sollten.* Facile enim intelligitur, τὸν μακάριον
 τὸν τῶν μοναχῶν βίον respondere in altero membro verbis: τὴν φι-
 λοσοφίαν τὴν ἀληθῆ. Quam quidem verba jungendi rationem suadet
 nobis etiam vehementer sermonis nexus. Chrysostomus enim sibi mi-
 nime vult, solum Basilium sequi debuisse vitam monasticam, sed
 utrumque quidem amicum hanc decuisse vivendi rationem; Basilium
 autem hujus vitae desiderio tantum esse abreptum. — Monachorum
 et monasteriorum illius aevi descriptionem vide apud Chrysost. Ho-
 mil. XIV. in 1. Epist. ad Timoth. p. 307. seq. Cf. *Sozom. H. E. I,*
 12. III, 14. — τὴν φιλοσοφίαν τὴν ἀληθῆ. Non semel vita
 monastica philosophiae nomine insignitur a Chrysostomo aliisque pa-
 tribus. Cf. *Homil. LV. in Matth. p. 356. Ἔστι καὶ πόλις οἰκοῦντα*
τὴν τῶν μοναχῶν φιλοσοφίαν ζηλωσαί. *Homil. XXI. in Ep. ad Ephes.*
de Juliano Monacho: οὗτος ἦν ἀνὴρ ἀγροίκος, ταπεινός, καὶ ἐκ τα-
πεινῶν, οὐδὲ ὅλας τῆς ἔξωθεν παιδείας ὑπείρους, ἀλλὰ τῆς ἀπλά-
στου φιλοσοφίας πεπληρωμένος. *Isidor. Pelusiota Epist. CXXVI.*
p. 36. monachum quendam ita alloquitur: τί τῆς ἀρετῆς ἀβέβαιος,
καὶ τῆς ἀρετῆς φιλοσοφίας γεννάμενος εἰς κακίαν παλινοστέεις;
Plura etiam exempla vide ap. Suicer. Thes. Eccles. T. II, p. 1441.
Amst. Cf. Schroeckh. Kirchengesch. V, 170. et Heiniichen.
ad Euseb. H. E. T. I, p. 21. De exitia vitae monasticae tunc tem-
poris indole quomodo senserit Chrysostomus, optime exposuit A.
Neander. I. I. T. I, p. 78. seqq. L.]

13) πέπεδημένος. Idem verbum §. 516.

14) ἀνέκυψα. *Ducæus* in libris invenit ἀνέκυψα, quae

κλύδωνος, δέχεται μὲν ἡμᾶς ἄμφο τῷ χεῖρε¹⁵⁾ τὴν δὲ ἰσό-
τητα οὐδὲ οὕτως ἰσχύσαμεν φυλάξαι τὴν προτέραν. Καὶ γὰρ
καὶ τῷ χρόνῳ φθάσας ἡμᾶς, καὶ πολλὴν τὴν σφοδρότητα¹⁶⁾
ἐπιδειξάμενος, ἀνωτέρω πάλιν ἡμῶν ἐγέρετο καὶ εἰς ὕψος ἤρετο
7 μέγα. Πλὴν ἀλλ' ἀγαθός τε ὢν, καὶ πολλοῦ τὴν ἡμετέραν
τιμώμενος φιλίαν, ἀπάντων ἑαυτὸν ἀποστήσας τῶν ἄλλων, ἡμῖν
τὸν ἅπαντα χρόνον συῆν· ἐπιθυμῶν μὲν τούτου καὶ πρότε-
ρον, ὅπερ δὲ ἔαην ὑπὸ τῆς ἡμετέρας κωλυόμενος ἠαυθυμίας.
8 Οὐ γὰρ ἦν τὸν δικαστηρίῳ παρεδρεύοντα,¹⁷⁾ καὶ περὶ τὰς ἐν

lectio minime ferenda est. *Ἀναφύχειν* nempe est idem, quod *ἐπαν-
άγειν τὴν ψυχὴν*, s. *ἀνακλιᾶσθαι* testibus Schol. Vulg. et Eustathio
ad Homer. Odys. IV, 568., *ἀνακλίπτειν* vero dicitur proprie de iis,
qui aquae fluctibus jam prorsus obruti iterum emergunt. Quae quum
ita sint, sponte intelligitur, hoc posterius verbum illi superiori
longe esse nostro in loco praefendum ob verba, quae adjecta le-
guntur, *τοῦ βιωτικοῦ κλύδωνος*. Et sapit quidem *ἀνέκφυξα* glossema,
quo fortassis tota illa phrasī: *ἀνέκφυξα τοῦ βιωτικοῦ κλύδωνος* ex-
plicabatur nescio a quo interprete. Similiter, ut hoc unum addam
exemplum, usurpavit v. *ἀνακλίπτειν* Clem. Alex. Coh. ad Gentes p. 3.
Potter. οἱ δὲ, inquiēns, *ἀναρέσαντες καὶ ἀνακλύσαντες*, *Ἐλι-
κῶνα μὲν καὶ Κιθαιρῶνα κατακλιπόντων, οἰζούτων δὲ Σιών*. Eo-
dem sensu tropico usurpant Latini verbum *emergere*. Terent. Andr.
III, 3, 30. *Spero dein facile ex illis sese emer surum* malis. Adelph.
III, 2, 4. *Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest*. L.

15) *ἄμφο τῷ χεῖρε*. Genus loquendi absolutum, Graecis
frequens (vid. not. ad §. 11.) et Gallis; quorum lingua in multis
verbis et idiotismis cum Graeca congruere, pridem docuerunt utrius-
que periti homines. Vetus interpres; *manu, ut dicitur, utraque*. Al.
addunt *προτείνας*. Beng. Equidem *προτείνας* retinendum esse opi-
nor, qua lectione adscita imago vividior quasi existit. Huc accedit,
quod in tribus tantum Mss. omissum sit *προτείνας*, ut notavit *Mon-
tefalconius*. Regulae vero grammaticae minime impediunt, quo mi-
nus illa quoque lectio, quam habet *Bengel*., stare possit, quare
nolui quid mutare. L.

16) *σφοδρότητα*. Quae debeat esse vita adolescentis, qui
sti ecclesiam pasturus, hoc exemplo docetur.

17) *παρεδρεύοντα*. Alii *προεδρεύοντα*. „Vide quid *Liba-
nius* hac ipsa de re ad *Chrysostomum* hunc nostrum scripserit apud
Isidorum Pelusiotam lib. 2. p. 189.“ *Hoeschelius*. „Ita fere *Soc-
rates* de *Chrysostomo* nostro E. H. l. 6. c. 3. συνιδῶν τὸν ἐν τοῖς
δικαστηρίοις μοχθηρὸν βίον. Ex hoc autem *Chrysostomi* loco collig-
it *Valesius*, cum aliquamdiu inter caussidicos militasse, contra
quam docent *Socrates* loco praedicto et *Sozomenus* l. 8. c. 2. qui
ajunt, eum caussas nunquam actitasse, sed e *Libanii* schola digres-
sum, cum jam in foro caussas acturus esse crederetur. Atamen,
si quid ego judico, haec *Chrysostomi* verba Historicis non contra-
dicunt, sed cum iis optime conveniunt: cum τὸν ἐν τῷ δικαστηρίῳ
προεδρεύοντα aequè significet caussidicorum auditorem et discipu-
lum, ac caussarum actorem. Historicis vero suffragatur *Palladius*,
Chrysostomi aequalis et amicus, qui narrat, quod *ὀλιτωκιδεύειον*
εἶος ἄγων ἀρνήσασε τοὺς σοφιστάς. Vita *Chrysostomi*. p. 40. ed. Bi-

τῇ σιγῇ τέρψαις ἐπτοημένον, ¹⁸⁾ συγγίνεσθαι πολλακις τῷ βίβλοις προσηλωμένῳ, καὶ μηδὲ εἰς ἀγορὰν ἐμβαλόντι ποτέ. Διὰ 9
 τοῦτο πρότερον διαγοόμενος, ἐπειδὴ ποτε ἡμᾶς ἔλαβεν ¹⁹⁾ εἰς
 τὴν αὐτὴν τοῦ βίου κατάστασιν, ²⁰⁾ ἀθρόως ἦν πάλαι ὠδινεν
 ἐπιθυμίαν ἀπέτεκε τότε· καὶ οὐδὲ τὸ βραχύτατον τῆς ἡμέρας
 μέρος ἡμᾶς ἀπολυμπάνειν ἠνείχετο, διετέλει τε παρακαλῶν, ἵνα
 τὴν οἰκίαν ἕκαστος ἀφέντες τὴν ἑαυτοῦ, κοινὴν ἄμφω ²¹⁾ τὴν
 οἰκῆσιν ἔχοιμεν· καὶ ἔπεισέ γε, καὶ τὸ πρᾶγμα ἦν ἐν χερσίν. ²²⁾

got.“ S. Thirlby. Phrasis, a Valesio nimis pressa, multo latius patet. Homilia sive hujus, apud quem extat, sive Antiochi Chrysostomi, cui nonnulli eam tribuunt, ad illud, *Quemadmodum desiderat certus*, de milite ait: *κἀν στρατιώτης ἦς, ἐν δικαστηρίῳ προσεδρεύων*. significantius tamen est, *δικαστηρίῳ παρεδρεύειν*, de auditore. Beng. [Recte recepit in textum Bengelius *παροδρεύοντα* pro *προσεδρεύοντα*, quod legitur apud *Montefalconium* aliosque. Quamvis enim per se non magnum sit discrimen inter v. *παροδρεύειν* et *προσεδρεύειν*, ego tamen optimaе notae libris in lectione *παροδρεύοντα* conspirantibus hoc verbum praetulerim, quia inaprimis etiam proprium est in re juridica. Nam phrasis: *δικαστηρίῳ παρεδρεύειν* significat: *assessorem esse in judiciis*, quod testatur Harpocration his verbis: *Λοισιοτέλης ἐν τῇ πολιτεῖα ἡσι. Λαυβάνουσι δὲ παρόδρους ὁ τε Ἄρχων καὶ ὁ Πολέμαρχος, δύο ἑκάτερος, οὓς ἂν βούληται, καὶ οὗτοι δοκιμάζονται ἐν τῷ δικαστηρίῳ ποῖν παρεδρεύειν, καὶ εὐδύνας διδάσκειν, ἑλίαν παρεδρεύουσιν*. Vid. *Buttmann*. ad Demosth. Orat. in Midiam p. 182. Ergo non inepte collegit ex h. l. *Valesius*, Chrysostomum per aliquod tempus inter caussidicos militasse. Cf. *A. Neander*. l. l. T. I, p. 5. L.]

18) *προειῶσθαι*, quod proprie est *perterrefieri*, dicitur deinde de animi commotione quacunque et quidem vehementiori. Sic dicit Plato Phaed. p. 68. C. *περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἐπτοῖσθαι*. Vid. *Krebs*. ad Plutarch. de audiendis poetis. p. 206. sq. ed. Il. *Catacker*. ad Antonin. IV, 19. p. 104. *Ernesti* ad Callimachi H. in Dian. 191. et *Schaefer*. ad Dionys. Halic. *περὶ συνθ. ὄνομ.* p. 10. Sic etiam Latinorum *trepidare* usurpatur de iis, qui aliquid agere instituunt, timentes, ut satis cito fiat. Vid. *Gronov.* et *Drackenb.* ad Liv. XXVII, 1. 8. L.

19) *ἔλαβεν*. „Non desit, prouti solet, divina Bonitas, ipsum (Johannem) subinde vellicare. Notent ii et sequantur, quos muneri sacro destinavit divinum consilium, hos divinos tractus mature; quos procul dubio in se quoque experientur, ut Spiritui S. ipsos segregaturo et veram aptitudinem in ipsis operaturo, 2. Cor. III. 5. primis statim annis se submittant. Discant etiam in nostro Joanne amicos seligere, cum quibus versentur et aedificentur, ut eundem quoque amicitiae fructum cum ipso sibi polliceri possint.“ Argent. Diss. cit.

20) *κατάστασιν*. Idem verbum, §. 253. 268.

21) *ἄμφω*. Sic Augustanus. Editi, *ἀμφότεροι*· quod proprie utrosque, non utrumque dicit: quamquam et *ἀμφότεροι* §. 24. et utriusque etiam pro *ἄμφω* ambo dicitur.

22) *ἐν χερσίν*. Phrasis de conflictu bellico alias adhiberi solita quam hoc loco vim habeat, perspicies: ex §. 23. 24.

- 10 Η. Ἀλλά με αἰ συνεχεῖς τῆς μητρὸς ἐπωδαί 1) διακώλυσαν ταύτην ἐκείνη δοῦναι τὴν χάριν, μᾶλλον δὲ ταύτην λαβεῖν παρ' ἐκείνου τὴν δωρεάν. ἐπειδὴ γὰρ ἤσθετο ταῦτα βουλευόμενον, λαβοῦσά με τῆς δεξιᾶς, εἰσήγαγεν εἰς τὸν ἀποτεταγμένον οἶκον 2) αὐτῆς· καὶ καθίσασα 3) πλησίον ἐπὶ τῆς εὐνῆς ἧς ἡμεῖς ὠδινε, πηγᾶς τε ἠγίει δακρύων 4) καὶ τῶν δακρύων. ἐλεεινότερα προσετίθη τὰ ῥήματα, 5) τοιαῦτα πρὸς ἡμᾶς ἀποδουρο-
- 11 μένη. Ἐγώ, φησι, 6) παιδίον, τῆς ἀρετῆς τοῦ πατρὸς τοῦ σοῦ οὐκ ἀφήτην ἀπολαῦσαι ἐπὶ πολὺ, τῷ Θεῷ τοῦτο δοκοῦν· 7) τὰς γὰρ ὠδινὰς τὰς ἐπὶ σοὶ διαδεξάμενος ὁ θάνατος ἐκείνου, σοὶ μὲν ὄργανίαν, ἐμοὶ δὲ χηρείαν ἐπέστρησεν ἄωρον, καὶ τὰ

1) ἐπωδαί. Verbum μέσον. Basilii Seleuciensis ἐπωδάς σωφροσύνης appellat verba Josephi ad heram, Or. 8. [Vid. Xenoph. Memor. II, 6, 11. III, 11. 16. Eurip. Cycl. v. 642. ἀλλ' οἶδ' ἐπωδὴν Ὀρφέως ἀγαθὴν πάνν, ubi vid. Intpp. cf. Soph. Aj. v. 583. L.]

2) οἶκον. Οἶκος, ut Latinis oecus, pro parte domus. [Imprimis dicitur h. v. de feminarum domicilio. Sic jubet Telemachus ap. Hom. Od. I, 356. Penelopen abire εἰς οἶκον, i. e. in illam domus partem, quae ipsi erat assignata. Cf. Od. XIX, 414. L.]

3) καθίσασα, sedens, vel potius, sedere jubens. [vid. Passow in Lex. s. h. v. L.]

4) πηγᾶς δακρύων. Elegans allusio. Hesychius, πηγὰ τῶν ὀφθαλμῶν αἰ πρὸς τῆ ἠὲ καρδίᾳ. id est, hircui interiores, unde lacrymae manant. Sed et ὄχτροις δακρύων idem Basiliius dixit. [πηγὰς δακρύων, i. e. permultae lacrymae. Schol. Soph. p. 121. ad πηγᾶς γάλακτος dicit: πολλὸ γάλα· ὡς τὸ δακρύων πηγᾶς, ἀπὸ τοῦ πολλὰ δάκρυα. Sic dicit Chrysost. Homil. IV. p. 342. B. πηγὰ τῶν σκολιῶν. Cf. T. II, p. 274. E. et T. X, p. 255. A. L.]

5) προσετίθη τὰ ῥήματα. „Script. Anonym. vitae Chrysostomi et Sym. Metaph. in vita Chrysost. legunt προσετίθει ῥήματα, sine articulo, non male. quin et Codicum nonnulli habent προσετίθει, quod melius convenit cum ἠγίει.“ Hughes. Lectionem προσετίθει praetulit etiam Montefalconius. Cf. Matthiae. Gr. Gr. min. §. 205. 1. L.

6) ἐγώ, φησι. „Mater ab instituto filium retrahit oratione lamentabili et maternorum affectuum plena, qui hic miro artificio exprimuntur.“ Jac. Ceratinus. — Saepe ante γησι comma tollit ἔγγλισις, verba jungens.

7) τοῦτο δοκοῦν. Graeci accusativum saepe absolute ponunt, non modo nominum, ut αἴτιον, §. 273. ἀρχὴν, §. 118. δίκην, §. 524. μέρος, §. 420. ὕναρ, §. 38. item δεῖν, pro δέον, §. 220. ἔλαττον, §. 62. θάτερον, §. 618. sed etiam participiorum. Franc. Vigerus haec collegit: δόξαν, ἔξον, ἐρόν, παθόν, διαφέρον, ἐνδεχόμενον, ἐγχοροῦν, παρασχόν, παρσυχόν. quibus addi possunt, δεῖσον, μετόν, ἀνοσθέν, γνωσθέν, ἀποδειχθέν, ἄδηλον, μισόμενον, σμύραν, ἐπελθόν, μελήσαν, ἐνδοιαζόμενον. et è N. T. ἀξάμενον, χοήσιμον. [Vid. Ev. Luc. XXIV, 47. cf. Herm. ad Vig. p. 769. not. 213. coll. 329. 330. Fischer. ad Weller. Vol. III, P. I. p. 392. Winer Gr. d. N. T. Sprachidioms. p. 301. L.]

τῆς γηρείας δεινὰ, ἃ μόναι αἱ παθοῦσαι δύναιντ' ἐν εἰδέναι
καλῶς. Λόγος γὰρ οὐδεὶς ἂν ἐγίκοιτο τοῦ γαιμῶνος ἐκείνου 12
καὶ τοῦ κλίδωνος, ὃν ὑγίσταται κόρη, ἄρτι μὲν τῆς πατρώας
οἰκίας προελθοῦσα, καὶ πραγμάτων ἄπειρος οὔσα· ἔξαιρνης
δὲ πένθει τε ἀσχέτω βαλλομένη, καὶ ἀναγκασομένη φροντίδων
καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς φύσεως ἀνέχεσθαι μειζόνων. Δεῖ γὰρ, 13
οἶμαι, 8) ῥαθυμίας τε οἰκετῶν ἐπιστρέφειν καὶ κακουργίας 9)
παρατηρεῖν, συγγενῶν ἀποκορούεσθαι ἐπιβουλὰς, τῶν τὰ δη-
μόσια εἰσπραττόντων 10) τὰς ἐπηρείας, καὶ τὴν ἀπῆναιαν ἐν
ταῖς τῶν εἰσφορῶν καταβολαῖς γέρειν γενναίως. Εἰ δὲ καὶ 14
παιδίον καταλιπὼν ὁ τεθνηώς 11) ἀπέλθοι, θῆλυ μὲν ὄν, πολ-
λὴν καὶ οὕτω παρέξει τῇ μητρὶ τὴν φροντίδα, ὅμως δὲ καὶ
ἀναλωμάτων 12) καὶ δέους ἀπῆλλαγμένην. ὁ δὲ υἱὸς μυρίων αὐ-
τὴν φόβον καθ' ἐκάστην ἐμπύμπλησι τὴν ἡμέραν, καὶ πλειό-
νων φροντίδων· τὴν γὰρ τῶν χρημάτων ἔω δαπάνην, ὅσην
ὑπομένειν ἀναγκάζεται, ἐλευθερίως αὐτὸν ἀναδρέψαι ἐπιθυ-
μοῦσα. Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν με τούτων ἔπεισε δευτέροις ὀμιλῆ- 15
σαι γάμοις, 13) οὐδὲ ἕτερον ἐπεισαγαγεῖν νυμφίον τῇ τοῦ πα-

8) οἶμαι. Anonymus Scriptor vitae Chrysostomi vim verbi οἶμαι indicat, quum pro eo πάντως h. l. posuit. conf. §. 153. 198.

9) κακουργίας, Δόλους. §. 77.

10) τὰ δημόσια πραιτόντων Editi, τὰ δημόσια εἰσπρα-
τόντων, angustiore notione. conf. §. 527. [Bengelius dedit πραι-
τόντων. At εἰσπραττόντων in libris omnibus editis et manuscriptis
extat. Utraque formula toto coelo distat. τὰ δημόσια πραι-
τεῖν nempe est: rempublicam gerere, τὰ δημόσια εἰσπρατ-
τεῖν vero significat: publicas pecunias exigere, quae actio ipsa voca-
tur a scriptoribus Graecis εἰσπραξις, uti quemvis jam vulgaria edo-
cent Lexica. Ipsa verborum vicinia orationisque nexus pro nostra
lectione pugnant. L.]

11) τεθνηώς. Ita dedit Bengel. Montefalconius con-
tra scripsit τεθνεώς. Nihil prorsus interest, utrum hanc an illam
lectionem eligamus, imprimis quum utraque lectio Frontone Du-
caeo teste reperiat in Mss. Equidem tamen praetulerim τεθνεώς,
quod facile aliquis tanquam formam poeticam [quae sane proprie est,
vid. Thiersch. Gr. d. Homer. etc. ed. 3. p. 343.] ejicere et in
τεθνηώς transmutare poterat. Est vero τεθνεώς non minus Atticum
quam τεθνηώς, quod videre est ex Plat. Euth. IV. ἔστι δὲ δὴ τῶν
οἰκείων τις ὁ τεθνεώς ὑπὸ τοῦ σοῦ πατρός. Vid. Fischer. ad
h. l. Alia exempla collegit Mich. Maittaire de Graec. Ling.
Dialecticis. p. 463. ed. Sturz. L.

12) ἀναλωμάτων. Scriptor Anon. vitae Chrysost. adjicit πε-
ριπτόντων, quo indicetur, filiae educationem non sumta prorsus omni
carere, sed magno. Sed addidit h. v. sine dubio explicationis causa,
neque ea recipienda est in textum. L.

13) δευτέροις — γάμοις. Vide, quae docte monuit A.
Neander. l. l. p. 2. sq. et. p. 68. sqq. L.

πρὸς οἰκίαν τοῦ σοῦ· ἀλλ' ἔμενον ἐν τῇ ζάλῃ καὶ τῷ θορύβῳ, καὶ τὴν σιδηρᾶν τῆς γηρείας οὐκ ἔφυγον κάμνον¹⁴⁾, πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς ἀνωθεν βοηθουμένη ῥοπῆς· ἔφερε δέ μοι παρραμυθίαν οὐ μικρὰν τῶν δεινῶν ἐκείνων, καὶ τὸ συνεχῶς εἰς τὴν σὴν ὄψιν ὄρᾶν,¹⁵⁾ καὶ εἰκόνα μοι τοῦ τετελευτηκότος φυλάσσεσθαι ἔμφυγον πρὸς ἐκείνον ἀπηκριβωμένην καλῶς. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ἔτι νήπιος ὢν, καὶ μηδὲ φθέγγεσθαι¹⁶⁾ παμαθῶν, ὅτε μάλιστα τέρπουσι τοὺς τεκόντας¹⁷⁾ οἱ παῖδες, πολλήν μοι παρεῖχες τὴν παρακλήσιν. Καὶ μὴν οὐδὲ ἐκείνό γ' ἂν ἔχοις εἰπεῖν καὶ αἰτιάσασθαι,¹⁸⁾ ὅτι τὴν μὲν γηρείαν γεν-

14) σιδηρᾶν κάμνον. Sic κάμνος in metaphora §. 237. [Cf. T. III, p. 489. E. φθόρου κάμνον καὶ πρῶν. Ibid. p. 265. C. κάμνον ἐπιθυμίας σβέσαι. L.] Adagium Hebraicum: *fornax ferri*. LXX. Int. non semel: κάμνος σιδηρᾶ· ut sit *ex ferro facta*, [Cf. Deuteron. IV, 20. et Jerem. XI, 4. L.] quod Chrysostomi mater, sive Chrysostomus ipse sequitur. *Iidem illi semel: ζωρευτήριον σιδήρου*· ut sit *fornax ferraria*, in qua metallum durissimum liquescit, h. e. ardentissima, quod plerisque recentioribus placet. Difficilem habere interpretationem illud solet proverbiorum genus, de quo Erasmus: *Habent hoc peculiare pleraque proverbia, ut in ea lingua sonari postulent, in qua nata sunt; quod si in alienum sermonem demigrarint, multum gratiae decedat*. Sed tamen a Sacrae Scripturae adagiis nulla Christianorum lingua abhorret: in ceteris interpres ex loco consilium debet capere. Porro totam hancce Ethopociam matris Chrysostomi imitatus esse videtur Basilii Seleuciensis, cujus oratione decima iisdem fere sententiis inducitur vidua Nainitica pariter filio post maritum se conquerens orbam. Atque ibi illa saam miseriam eadem translatione appellat τὸν καίσιωνα τῆς ἀπειρίας, et τὸν τῆς γηρείας πρῶτον· quum ipse paulo ante dixisset τὴν φλόγα τῆς ὀδύνης, iterumque: ἡ μήμη τοῦ παιδὸς ὡς σπιλᾶς (Interpres, *tanquam sivea*: immo, *tanquam procella*) ἐμπύπτουσα τοῖς σπλέγγοις ἐξῆπτε τὴν φλόγα.

15) εἰς ὄψιν ὄρᾶν, Id plus hic significat, quam ὄψιν ὄρᾶν. Vicissim melius mox πρὸς, quam καὶ πρὸς legitur.

16) φθέγγεσθαι. Velus interpres: *In verbis conari, Beng.* [Recte. Est hujus verbi usus admodum varius, et primam quidem notat: *sonum edere*, ut docuit *D'Orville* ad Charit. p. 409. Hinc fit, ut non solum dicatur de infantibus in verbis periculum facientibus, et de hominibus in universum, sed etiam de animantibus; v. c. Herod. III, 84. 85. L.]

17) τοὺς τεκόντας. *Eustathius*: "Ὅρα τὸ γείνατο καὶ τὸ ἔτεκεν ἐπὶ παιτέων κείμενα. εἰ καὶ τῶν τινες μεθ' ὀμῆρον διώρισται, τὸ μὲν ἐπὶ πατέρος, τὸ δ' ἐπὶ μητρός· ὡς πατέρος μὲν γαστήρ, μητρός δὲ κισιόσις. ὅπερ οὐκ ἂν εὐτως ἔχον εἴη συνήθως· γεννώσι μὲν γὰρ ἄμφω, ἐπεὶ καὶ γεννήτορες· καὶ κισιόσιν, ἐπεὶ καὶ τοκῆς. fol. 1567 seq. ed. Rom., nam editio Basil. et hanc παρεκβολὴν et pleraque alia ad Odysseum II. v. 26—95. praetermisit.

18) εἰπεῖν καὶ αἰτιάσασθαι. Augustanus simpliciter αἰτιάσασθαι et etiam Demosthenes περὶ τῆς παραπροσβείας· οὐκ ἔστιν εἰπεῖν οὐδ' αἰτιάσασθαι. cf. §. 168.

ταίως ἠνέγκαμεν, τὴν δὲ οὐσίαν σοι τὴν πατρῴαν ἠλαττώσα-
 μεν, διὰ τὴν τῆς χηρείας ἀνάγκην, ὅπερ πολλοὺς τῶν ὀρφα-
 ρίαν δυστυχεσάντων ¹⁹⁾ οἶδα παθόντας ἐγώ. Καὶ γὰρ καὶ ταύ-
 τὴν ἀκέραιον ἐφύλαξα πάσαν· καὶ τῶν ὀφειλόντων εἰς τὴν εὐ-
 δοκίμησιν δαπανηθῆναι τὴν σὴν ἐνέλιπον οὐδέν, ἐκ τῶν ἔμει-
 νῆς καὶ ὧν ἦλθον οἴκοθεν ἔχουσα δαπανῶσα χρημάτων. Καὶ ¹⁸
 μὴ τοι νομίσης ὀνειδίξουσάν με ταῦτα λέγειν νῦν. ἀλλ' ἀντὶ
 πάντων σε τούτων μίαν αἰτῶ χάριν, μὴ με δευτέρᾳ χηρείᾳ ²⁰⁾
 περιβαλεῖν, μηδὲ τὸ νομηθὲν ἤδη πένθος ἀνάψαι πάλιν· ἀλλὰ
 περιμεινον τὴν ἐμὴν τελευτὴν· ἴσως μετὰ μικρὸν ἀπελεύσομαι
 χρόνον. Τοὺς μὲν γὰρ νέους ἐλπίς καὶ εἰς γῆρας ἤξιν μακρόν· ¹⁹
 οἱ δὲ γεγηρακότες ²¹⁾ ἡμεῖς οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸν θάνατον ἀνα-
 μένομεν. ²²⁾ Ὅταν οὖν με τῇ γῇ παραδῶς καὶ τοῖς ὀστέοις ²⁰
 τοῦ πατρὸς ἀναμειξῆς τοῦ σοῦ, στέλλου μακρὰς ἀποδημίας,
 καὶ πλέε θάλατταν ἢν ἂν ἐθέλῃς· τότε ὁ κωλύσων οὐδεὶς· ἕως
 δ' ἂν ἐμπνέωμεν, ἀνάσθου τὴν μεθ' ἡμῶν οὐκῆσιν. μὴ δὲ
 προσκρούσης τῷ Θεῷ μάτην καὶ εἰκῆ, τοῖς τοσοῦτοις ἡμῶς
 περιβάλλων κακοῖς ἠδικηκότας οὐδέν. Εἰ μὲν γὰρ ἔχεις ἐγκα- ²¹

19) ὀρφ. δυστυχ. Synesius epist. CLV. γυνὴ δυστυχεσάσα χηρείαν. Hoeschel. Heliodorus, ὡ τῆς ἀλλοδαπῆς βαρυτέραν τὴν παιρῖδα δυστυχεσάσα. lib. X. Beng. [Cf. Jacobs. Anthol. Gr. p. 703. L.]

20) δευτέρᾳ χηρείᾳ. Respondet δευτέροις γάμοις. §. 15.

21) γεγηρακότες. Masculinum, de muliere. Sophocles Ajace flag. πτηρῶν ἀγέλαι μέγαν αἰγυπιὸν ὑποδείσαντες. quo vide Stolbergium p. 140. et Heupel. Canon. XCIV. de Dialect. Attic. Hoc loco γεγηρακότες ἡμεῖς ait mulier, pro toto senum genere; eademque mox, ἠδικηκότας οὐδέν, fortasse etiam pro defuncti viri persona, per prosopopoeiam, non modo pro se dicens. Certe imprudenti hoc bis excidisse Chrysostomo non videtur. nam etiam Basilus Seleuciensis, ταῖς εὐ γεγονόσι κόραις. lib. 1. de S. Thecla, f. 269. [Mirum me habuit, quod dicit Bengel., Masculinum γεγηρακότες ἡμεῖς de muliere ideo positum esse a Chrysostomo, quod lateat sub his verbis totum senum genus. Similiter et sequentia, verba ἠδικηκότας οὐδέν ita explicare studet, ut dicat, non modo pro se dicere h. l. Anthusam, sed etiam pro defuncti viri persona, per prosopopoeiam. Rationes has stare non posse quisvis, vel haud admonitus, intelligit. Res autem ita se habet: Masculinum posuit Chrysost. ex constanti more scriptorum Graecorum, quia Anthusa de se loquitur numero plurali. Vide quos citavit Herm. ad Vig. p. 715. L.]

22) τὸν θάνατον ἀναμένομεν. Chrysostomi mater annum tunc XLIV non excesserat, uti constat ex oratione ejus prima ad vid. juniorem, ubi matris suae aetatem indicat, colliat. cum Pallad. Vit. Chrys. p. 40. vid. Savil. Admon. de Script. rerum Chrysost. ap. Cave. Hist. Liter. Vol. I, p. 273. S. Thirlby. Quod igitur senectutem illa suam exaggerat affectus causa facit. Beng. [Cf. Ritter. I. l. p. 207. n. 8. L.]

- λαῖν, ὅτι σὲ εἰς βιωτικὰς περιέλω φροντίδας, καὶ τῶν πραγμάτων ἀναγκάξω προστῆναι τῶν ξυῶν· μὴ τοὺς τῆς γύσεως τόμους, μὴ τὴν ἀνατροφὴν, μὴ τὴν συνθήθειαν μηδὲ ἄλλο μηδὲν αἰδεσθῆς, ²³) ὡς ἐπιβούλους φεῦγε καὶ πολεμίους. εἰ δὲ ἅπαντα πράττομεν, ὥστε πολλὴν σοι παρασκευάσαι σχολὴν εἰς τὴν τοῦ βίου τούτου πορείαν· εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον, οὗτος γοῦν
- 22 κατεγέτω σε παρ' ἡμῶν ὁ δεσμός. Κἂν γὰρ μισθίους σε λέγῃς φιλαῖν, οὐδεὶς σοι παρεῖξι τοσαύτης ἀπολαῦσαι ἐλευθερίας· ἐπειδὴ μηδὲ ἐστὶ τις, ὅτι μέλει τῆς σῆς εὐδοκίμησης ἐξ ἴσης
- 23 ἐμοί. ²⁴) Ταῦτα μὲν καὶ τὰ τούτων πλείονα πρὸς ἐμὲ μὲν ἢ μήτηρ, ἐγὼ δὲ πρὸς τὸν γενναῖον ἔλεγον ἐκείνον. ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐδυσωπεῖτο τοῖς ῥήμασι τούτοις, ἀλλὰ καὶ πλέον ἐνέκειτο, ταῦτ' ἀπαιτῶν, ἄπερ καὶ πρότερον.
- 24 III. Ἐν τούτῳ δὲ ἡμῶν ὄντων, καὶ τοῦ μὲν συνεχῶς ἐκτεύοντος, ἐμοῦ δὲ οὐκ ἐπινεύοντος, ¹) ἄφρω τις ἐπιστάσα φήμη διατάραξεν ἀμφοτέρους· ἢ δὲ φήμη ἦν, ²) εἰς τὸ τῆς ἱερωσύνης ³) ἡμᾶς ἀξίωμα μέλλειν προάγεσθαι. ⁴) Ἐγὼ μὲν οὖν,
- 25

23) αἰδεσθῆς, ὡς. Sic editio prima, medium tenens. Inde alii, αἰδεσθεῖς, ὡς· alii, αἰδεσθῆς, ἄλλ' ὡς. Asyndeton habet pondus. [Equidem scribendum ducō αἰδεσθεῖς, ὡς, quam eandem lectionem secutus est in versione vernacula *Hasselbach. L.*]

24) ἐξ ἴσης ἐμοί. Concise dictum.

1) οὐκ ἐπινεύοντος. Character animi districti.

2) φήμη ἦν. Totam hanc rem circiter A. C. 372. gestam esse docet *Montefalconius* [T. I. p. 369.] in Monitio his libris praefixo.

3) ἱερωσύνης. Al. ἐπιστοπῆς. Sed ἱερωσύνης lectio et a libris firmior est, et a re melior, quatenus generale vocabulum magis convenit cum famae natura, qua non credibile est definitum initio fuisse, quem ad gradum ambo essent vocandi. Ac revera diaconus tum factus est Basilius, non presbyter aut episcopus. Fere semper *sacerdotii* vocabulum in hac collocatione adhibetur; *episcopatus*, perraro, ad quem Basilius posthac videlicet perventurus foret. *Sacerdotium* quo sensu dicatur, vide ad §. 175. nunc unum addimus, ἱερωσύνη scribendam esse, non, ut a multis, ἱερωσύνη· non quo discrimen sit in significatione, quod *F. Schmidius* statuit in Notis ad N. T. f. 1224. sed — σύνη scribitur post syllabam longam, ut *δικαιοσύνη*· at — σύνη post brevem, ut *ἀγιωσύνη*, quod ipsum miscendae syllabarum quantitatis studium in comparativis et superlativis obvium est. *Beng.*

4) προάγεσθαι. Editio *Lovaniensis* et *Savil.* habent *περιγέσθαι*. ita *Budaeus* editionem *Lovan.* secutus in *Commentariis* eodem anno editis p. 485. *περιγέειν*, inquit, εἰς ἀξίωμα ἐπιστοπῆς, i. e. promovere, non semel *Chrysost.* ἐν τῇ περὶ ἱερωσύνης. Et in his quidem libris saepius occurrit. (§. 157. 371. 373. 379.) fatendum tamen est, quod τὸ *περιγέειν* isto in sensu *vix* alibi invenitur: *περιγέειν* vero ap. *Plutarch.* ita usurpatur. etc. *Thirlby.* Anno 1529 et

ἄμα τῷ τὸν λόγον ἀκοῦσαι τοῦτον, δέει τε καὶ ἀπορία συνει-
 χόμην· δέει μὲν, μὴ ποτε καὶ ἄκων ἄλῳ· ἀπορία δὲ, ζητῶν
 πολλάν, πόθεν ἐπῆλθε τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις ἐνθυμηθῆναι τι
 τοιοῦτο περὶ ἡμῶν. εἰς γὰρ ἑμαυτὸν ἀφορῶν, οὐδὲν εὕρισκον
 ἔχοντα τῆς τιμῆς ἄξιον ἐκείνης. Ὁ δὲ γενναῖος οὗτος⁵⁾ προσ- 26
 ἐλθὼν μοι κατ' ἴδιαν, καὶ κοινωσάμενος περὶ τούτων ὡς ἀνη-
 κόω γε ὄντι τῆς φήμης, ἐδάϊτο, κἀνταῦθα καὶ πράττοντας καὶ
 βουλευομένους ὀφθῆναι τὰ αὐτὰ, καθάπερ καὶ πρότερον· ἔψε-
 σθαι γὰρ αὐτὸν ἐτοιμῶς ἡμῖν, καθ' ὅποτέραν ἂν ἠγγόμεθα
 τῶν ὁδῶν, εἴτε φεύγειν εἴτε ἐλέσθαι δέοι. Αἰσθόμενος τοί- 27
 νων αὐτοῦ τῆς προθυμίας ἐγὼ, καὶ ζημίαν ἠγησάμενος οἷσιν
 παντὶ τῷ κοινῷ⁶⁾ τῆς ἐκκλησίας, εἰ νέον οὕτως ἀγαθόν, καὶ
 πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιστάσιαν ἐπιτήδειον,⁷⁾ ἀποστε-

Lovaniensis editio et commentarii Budacii prodire: utrumque autem
 opus ad Erasmi editionem videtur exactum. Ex hac certe manavit
 lectio *παράγεσθαι*, quamquam *προάγεσθαι* huic loco melius congruit,
 quod fama ut magnum quiddam ferret, adolescentes in tantam digni-
 tatem *productum* iri. In ceteris verbum *μέσον*, *παράγειν*, Chryso-
 stomi instituto magis serviit.

5) οὗτος. Sic *τουτωνί*, §. 1. [Vid. *Matthaei*. Gr. Gr. min.
 §. 150. not. 2. L.]

6) παντὶ τῷ κοινῷ. Non facile alias cum τὸ κοινόν con-
 junctum invenies adjectivum πᾶς. Nam τὸ κοινόν cum genitivo jam
 indicat, non partem tantum illius rei, quae per genitivum exprimi-
 tur, esse intelligendam. Xenoph. *Cyrop.* V, 5, 6. τὸ τῶν Περσῶν
 κοινόν, *Persarum civitas universa*. Cf. I, 5, 4. et Cic. in *Verr.* II,
 46, 63. *Commune Siciliae*, i. e. *universa Sicilia*. Vid. *Fischer*. ad
 Plat. *Crit.* c. XI. Nostro tamen in loco τὸ κοινόν verti potest: *Ge-
 meinwesen*, ut ad verbum reddidit *Hasselbach*, vel etiam *utilitas
 publica*, quo sensu occurrit ap. Xenoph. de *Venat.* XIII, 11. οἱ κυ-
 νηγῆται εἰς τὸ κοινόν τοῖς πολίταις τὰ σώματα παρέχουσιν. L.

7) ἐπιστάσιαν. *Morel.* et *maxima pars Mss.* ἐπίστασιν, *Sa-
 ril.* et *tres mss.* ἐπιστασίαν, quae lectio praestare videtur hoc loco.
Montef. *Philo*, ἀλόγων δυνάμενον ποιῆσθαι ἐπιστασίαν. p. 105.
Idem, ἠμάχησιν καὶ παιδείαν καὶ ἐπίστασιν δέξασθαι δυναμένη ψυ-
 χή. p. 338. *Hoescheli*us. ἐπιστασία exstat etiam §. 84. 212. *Beng.*
 [Recte *Bengelius* vocabulum ἐπιστασίαν in textum recepit; nam ἐπί-
 στασις prorsus diversa est ab ἐπιστασίᾳ, quae posterior vox tantum
 munus seu praefecturam indicat. Eadem lectionis varietas locum ha-
 bet apud Xenophontem Mem. *Socr.* I, 5, 2. ἐπιτρέψαιμεν ἔργων (agri-
 culturae) ἐπίστασιν. Ita enim est in editionibus vulgaribus. Recte
 vero in libris *Stobaei* legitur ἐπιστασία. Est vero ἐπιστασία h. i.
 munus ἐπιστάτου. Jam quum ἐπιστάτης non solum sit is, qui alii
 praestet, sed etiam, qui aliquem instituit (cf. *Ev. Luc.* V, 4.), verba
 nostri loci: πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιστάσιαν ἐπιτήδειον non ver-
 terim, *hominem ad alios regendos aptum*, sed potius, *hominem ad
 alios erudiendos aptum*. Certe eundem significatum *docendi* adstruit
 verbo ἐπιστάται *Krebs.* ad *Plutarch.* de *Aud. poet.* C. III, p. 136.
 cf. *Schleusner.* in *Lex. N. T.* p. 924. L.]

ροίην⁸⁾ τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀγέλην διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν ἑαυτοῦ. οὐκ ἀπεκάλυψα τὴν γνώμην, ἣν εἶχον περὶ τούτων, ἐαίρω, καί-
 28 τοι γε μηδέποτε πρότερον ἀνασχομέτος λαθεῖν τι τῶν βουλευ-
 μάτων αὐτὸν τῶν ἐμῶν· ἀλλ' εἰπὼν δεῖν τὴν ὑπὲρ τούτων
 βουλὴν εἰς ἕτερον ἀναβαλέσθαι καιρὸν (οὐ γὰρ νῦν τοῦτο κατ-
 επεύγειν,) "ἐπεισά τε εὐθέως μηδὲν ὑπὲρ τούτων φροντίζειν,
 καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ παρέσχον θαυμάειν,⁹⁾ ὡς ὁμογνωμογήσον-
 29 τος, εἴ ποτέ τι τοιοῦτον συμβαίη παθεῖν. Χρόνου δὲ παρελ-
 θόντος οὐ πολλοῦ, καὶ τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς χειροτονήσειν¹⁰⁾
 ἔλθόντος καὶ κρυπτομένου μου, αὐτὸς,¹¹⁾ μηδὲν τούτων
 εἰδὼς, ἄγεται μὲν ὡς ἐφ' ἑτέρας προφάσαι· δέχεται δὲ τὸν ζυ-
 γόν, ἐλπίζων, ἐξ ὧν ὑπεσχημένος ἦμην αὐτῷ, καὶ ἡμᾶς πάν-
 29 τως εἰρεσθαί, μᾶλλον δὲ νομιζὼν ἡμῖν ἀκολουθεῖν. Καὶ γάρ

8) ἀποστεροίην. Amat hoc verbum duos accusativos. [Vid. Sturz. Lex. Xenoph. s. v. ἐποστερεῖν et Schol. Aristoph. Plut. 372. L.]

9) παρέσχον θαυμάειν. Elegans phrasis. Sic libr. 3. pro vita monast. c. 10. εἷς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων παρέχοι θαυμάειν, si quis nihil spondeat, necessaria non negligi.

10) χειροτονήσειν. Velus int. qui nos erat ordinaturus sacerdos. Idem verbum Graecum eodem Latino reddidere veteres Interpretes Canonum Apostolicorum, Eusebiique et Socratis, quos laudat Fronto Ducaeus in Notis ad Homil. 1. ad Pop. Ant. Idem: Apud profanos quidem scriptores, inquit, χειροτομία, quae proprie manuum extensionem sonat, decretum significat vel suffragiorum lationem, qua in populi comitiis magistratus deferbantur, et χειροτονεῖν per suffragia creare: sed apud Christianos et sacros auctores peculiariter pro ecclesiasticorum ministrorum ordinatione sumitur, qui plerique per impositionem manuum accipiebant potestatem. Subiungitque illud Chrysost. Hom. 27. in Act. 13, 3. χειροτονεῖναι λοιπὸν (ὁ παῦλος) εἰς ἀποστολίην. et Hom. 14. in c. 6, 6. καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. χειροτονήθησεν διὰ προσευχῆς. τοῦτο γὰρ ἡ χειροτομία ἐστίν. ἡ χεῖρ ἐπίκειται τοῦ ἁγίου, τὸ δὲ πᾶν ὁ Θεὸς ἐργάζεται. [Notare verbum χειροτονεῖν proprie manuum extendere, nemo ignorat. Et solebant jam veteres Graeci in concionibus suffragia ferre manibus vel attollendis vel demittendis (cf. Xenoph. Anab. III, 3, 22.), unde χειροτονεῖν jam apud scriptores profanos notat: per suffragia aliquem creare, quod vel ex Hesychii et Suidae testimonio patet, quorum alter reddidit per καθιστῆν et ἰσηγίζειν, hic vero χειροτονήσαντες explicuit per: ἐκλεξάμενοι. Eundem significatum in N. T. quoque tenere hoc verbum praeter Lexicographos docuit Wetstenius. N. T. II, 193. Quo significatu h. v. apud patres ecclesiae legatur, optime docuit Suicer. in Thes. Eccles. T. II, 1514. L.]

11) μοῦ, αὐτός. Αὐτός deest in quibusdam Mss. Montef. μοῦ, αὐτός, abest a M. S. Hoersch. Neutram voculam vetus expressit int. Teneatur medium, μοῦ retento, αὐτός delato. [Imo utraque vox retinenda videtur, cujus sententiae etiam fuit Hasselbachius. Hic vir cur vero pro μοῦ legendum censeat ἐμοῦ ob statim insequens αὐτός, equidem ne coniciendo quidem potui acquirere. L.]

τινες τῶν ἐκτὶ παρόντων, ἀστέλλοντα πρὸς τὴν σύλληψιν ὁρῶν-
 τεζ, ἠπάτησαν βοῶντες· ὡς ἄτοπον εἶη, τὸν μὲν θρασύτερον
 εἶναι δοκοῦντα παρὰ πᾶσιν (ἐμὲ λέγοντες) μετὰ πολλῆς τῆς
 ἐπεικειάς· εἶξαι τῇ τῶν πατέρων κρίσει· ἐκεῖνον δὲ τὸν πολὺ
 συνετώτερον καὶ ἐπεικέστερον, θρασύνεσθαι ¹²⁾ καὶ κεροδοξεῖν
 σκιρτῶντα ¹³⁾ καὶ ἀπονηδῶντα καὶ ἀντιλέγοντα. Τούτοις εἶ- 30
 ξας τοῖς ῥήμασιν, ἐπειδὴ ἤκουσεν ὅτι διέφυγον, εἰσελθὼν πρὸς
 με μετὰ πολλῆς τῆς κατηφείας, καθέζεται ¹⁴⁾ πλησίον, ¹⁵⁾ καὶ
 ἐβούλετο μὲν τι καὶ εἰπεῖν, ὑπὸ δὲ τῆς ἀπορίας κατεχόμενος,
 καὶ λόγῳ παραστῆσαι τὴν βίαν, ἣν ὑπέμεινεν, οὐκ ἔχων, ἅμα
 τῷ γᾶται, ἐκωλύετο φθέρξασθαι, τῆς ἀθυμίας, ¹⁶⁾ πρὶν ἢ
 τοὺς ὀδόντας ὑπερβῆναι, διακοπτούσης τὸν λόγον. Ὁρῶν τοί- 31
 ρυν ἐγὼ περιδάκρυν ¹⁷⁾ ὄντα καὶ πολλῆς πεπληρωμένον τῆς τα-

12) θρασύνεσθαι γ. τ. λ. Verbis ἀντιτείνειν καὶ ἀσθαδιά-
 ζεσθαι, ἀγριάζειν καὶ τὸν ζυγὸν ἀναίρεσθαι, utitur in pat̄i causa
 Gregorius Naz.

13) σκιρτῶντα. Similis locus est Homil. X, p. 389. D. π̄
 γὰρ γαίρεις, εἰπέ μοι, τί δὲ σκιρτᾶς, καὶ πηδᾶς; Ita et Homil. II,
 p. 371. B. eadem conjunxit, et T. I, p. 577. E. legitur: ἔχρισον,
 ἐσκιρτων. ἐπὶ δὲ. Notes tamen in locis a me hic excitatis notare
 h. v. exultare laetitia, nostro vero loco in malam partem usurpari.
 Plura exempla collegit C. F. Matthaei. ad Hom. III. T. II, p. 25.
 sqq. Cf. Homer. Iliad. XX, 226. 228. Usurpatur hoc verbum ab Ho-
 mero imprimis de equis, ὅτε σκιρτῶεν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν. L.

14) καθέζεται. Ed. prima, καθίζει τε. Hoeschelius: Ferri
 et haec potest lectio. nam καθίζειν, sedere. Luc. 5, 3. Alias active,
 ut Psalmo 142, ἐκάθισέ με ἐν σοzteinoῖς. v. 4. Eadem est ratio
 verbi ἀναλίειν. Active usurpatur in hoc libro (§. 53.) neutraliter
 est accipiendum Sap. 16. v. 14. et paragraphus ille hoc corrigendus
 modo: ἐξελθὼν δὲ πνεῦμα οὐκ ἀποσοιέει, οὐδὲ ἀναλίει ψυχὴ πα-
 ραληθδεῖσα. i. e. Spiritus autem egressus non revertitur, neque ani-
 ma assumpta redit. quo significatione lib. ejusdem cap. 2. v. 1. [Nec de-
 sunt exempla ex melioris Graecitatis scriptoribus, quae docent activo
 sensu verbum καθίζειν usurpari. Vid. Thom. Mag. p. 486. cf. Xe-
 noph. Cyrop. VIII, 4, 1. οὐδ' ἐκάθισε Γαδάτας. Hist. Gr. IV, 1, 13.
 ἡσπὶ ἐφ' ὧν καθίζουσιν. Equidem tamen praefero lectionem κα-
 θέζεται, quam etiam tuitus est Bengel, quia non video, quomodo
 servata lectione καθίζει τε explicari possit bene τε proxime praeced-
 ente participio. L.]

15) πλησίον. Sic ed. prima et vet. int. Ceteri μου addunt.

16) τῆς ἀθυμίας. Ὑπὸ ex mss. praefigit Montefalconius.

17) περιδάκρυν. Sic Euripidis illa, πόθορ ἀμφιδάκρυντα,
 interpretatur Scholiastes, ἐπιθυμίας περιδάκρυν. Phoeniss. v. 332.
 Thirlby. Antitheton, περιχρησθῆ. frequens quippe περι in adjectivi-
 vis affectum notantibus. Hunc ipsum dialogi locum, et hoc ipsum
 verbum imitatus videtur Basilus Seleuciensis lib. 1. Theclae: Προσ-
 ἤλασε δ' οὖν ὅπως τῇ πασθένῳ κατηφείας καὶ περιδείας καὶ περιδα-
 κρυν, ὅ τι μὲν καὶ φθέρξαιτο πρὸς ἀλήτην τέως ἀπορῶν, μόλις δέ

ραγῆς, καὶ τὴν αἰτίαν εἰδώς· ἐγελων τε ὑπὸ πολλῆς τῆς ἡδο-
νῆς, καὶ τὴν δεξιάν κατέχων ἐβιαζόμενην καταφιλεῖν, καὶ τὸν
Θεὸν ἐδόξασον, ὅτι μοι τὸ τῆς μηχανῆς τέλος εἶχε καλὸν καὶ
32 οἶον ἠγχομένην αἰεὶ. Ὡς δὲ εἶδε περιγὰρῃ τε ὄντα καὶ φαιδρόν
καὶ πρότερον ἠπατημένος ὑφ' ἡμῶν ἦσθετο, καὶ μᾶλλον ἐδά-
κνετο καὶ ἐδυσχέραινε.

IV. Καὶ ποτε μικρὸν ἀπ' ἐκείνου καταστὰς τοῦ θορύ-
βου τῆς ψυχῆς, ἀλλ' εἰ καὶ ¹⁾ τὸ ἡμέτερον, ²⁾ φησὶ, διέπτu-
σας, καὶ λόγον ἡμῶν ἔχας οὐδένα λοιπὸν (ὡς ἔγωγε οὐκ οἶδα
ἀνθ' οὗτου ³⁾ τῆς γοῦν ὑπολήψεως ἔδει σε φροτισαί τῆς σῆς.
Νῦν δὲ τὰ πάντων ἠνέφξας στόματα, καὶ δόξης σε ἐρωῶντα
κενῆς τὴν λειτουργίαν ⁴⁾ ταύτην παρητῆσθαι λέγουσιν ἅπαντες.
33 ὁ δὲ ἐξαιρησόμενός σε τῆς κατηγορίας ταύτης οὐκ ἔστιν. Ἐμοὶ
δὲ οὐδὲ εἰς ἀγορὰν ἐμβαλεῖν ἀνεκτόν· τοσοῦτοι οἱ προσιόντες
ἡμῶν καὶ καθ' ἐκάστην ἐγκαλοῦντες τὴν ἡμέραν. ὅτ' ἂν γὰρ
ἴδωσί που φανέντα τῆς πόλεως, λαβόντες καταμόνας ὅσοι πρὸς
ἡμᾶς οἰκείως ἔχουσι, τῷ πλείονί με τῆς κατηγορίας ὑποβάλ-
λουσι μέρα. Εἰδότα γὰρ αὐτοῦ τὴν γνώμην, φασίν, (οὐδὲ
γὰρ ἂν τι σὲ ἐλάθαιε τῶν ἐκείνου) οὐκ ἔδει ἀποκρύψασθαι
ἀλλ' ἡμῶν ἀνακοινώσασθαι ἐχρῆν· καὶ πάντως οὐκ ἂν ἠπορη-
34 σαμεν πρὸς τὴν ἄγραν μηχανῆς. ⁵⁾ Ἐγὼ δὲ, ὅτι μὲν σε οὐκ
ἤδειν ἐκ πολλοῦ ταῦτα βουλευόμενον, αἰσχύνομαι καὶ ἐρυθριῶ
πρὸς ἐκείνους εἰπεῖν, μήποτε καὶ ὑπόκρισιν τὴν ἡμετέραν εἶναι
νομίσωσι φιλίαν. Εἰ γὰρ καὶ ἔστιν, ὥσπερ οὐκ καὶ ἔστιν, καὶ
οὐδὲ ἂν αὐτὸς ἀρνηθείης, ἔξ ὧν εἰς ἡμᾶς ἐπραξας νῦν· ἀλλὰ

ποτε τῆς λύπης ἀπενεγκὼν τοιαυτὰ φησὶ πρὸς αὐτήν. eodem libro:
ὁμοῦ τε ἠσθεῖσα καὶ γενομένη περιδακρυς. Plura sunt hujus dia-
logi verba composita, quae in lexicis adhuc non reperias: ἀντετίσειμι,
διάκλασις, προσμλέγω, προσχαίρω et reliqua, quae Index dabit.

1) ἀλλ' εἰ καὶ. Basilii cum amico expostulationes plus vere-
cundiae modestiae quam acerbitalis habentes, tristesque de amici-
tiae fide violata querimoniae non minus amoris quam doloris indi-
ces. Ceratinus.

2) τὸ ἡμέτερον. Sic §. 128. cum opposito, τὸ σαντοῦ. et,
τὰ ἡμέτερα. §. 55. 130. 281.

3) οὗτου. Sic ὅτω. §. 22.

4) λειτουργία. Patribus est omne ministerium sacrum. Eu-
seb. H. E. IV, 1. p. 287. He in. τέταρτος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τὴν
τῶν αὐτῶν λειτουργίαν κληροῦται Πρίμος. Vid. Suicer. Thes. Ec-
cles. T. II, p. 219. L.

5) μηχανῆς. Varius et elegans hujus verbi usus. §. 31. 70.
166. 385. 394.

τοὺς ἕξωθεν καὶ μετρίαν γοῶν περὶ ἡμῶν ἔχοντας δόξαν καλὸν
 τὰ ἡμέτερα κοῦπτει κακά. Εἰπεῖν μὲν οὖν πρὸς αὐτοὺς τὰ- 35
 ληθῆς, καὶ ὡς ἔχει τὰ καθ' ἡμᾶς, ὀκνῶ· ἀναγκάζομαι δὲ λοι-
 πὸν σιωπᾶν, καὶ κῦπτειν εἰς γῆν, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἐκ-
 τρέπεσθαι, καὶ ἀποπηδᾶν. Κἂν γὰρ τὴν προτέραν ἐκφύγω κα- 36
 τάγωσιν, ψεύδους ἀνάγκη με κολυπεῖσθαι λοιπόν. οὐδὲ γὰρ
 ἐθελήσουσι πιστεῦσαί ποτε, ὅτι καὶ Βασιλείου ⁶⁾ μετὰ τῶν

6) Βασίλειον. Hic quis fuerit, multum disquiritur. Auctores citantur a *Cantabrigiensibus*: quibus addantur *Dausqueji* Notae in Basilium Seleuciensem, hunc enim is aliique collocatorem Chrysostomi statuunt pridem; alii Magnum illum Caesariensem episcopum. Utrosque praeter rationem temporum locorumque ipse dialogus redarguit, nam duo illi initio monachi fuerant; Basilium autem Chrysostomi solitudinem cogitarat ille quidem amplecti, §. 4. sed ex sua domo ad sacerdotium perductus est. §. 8. 9. Cautè *Georgius* Alexandriae episcopus lib. XCVI. apud Photium abstinuit a re definienda. τὰ δὲ πολλὰ, inquit de Chrysostomo, βασιλείῳ συνῆν τῷ μεγάλῳ, ἀλλ' οὐχ ὡς ἕτεροί φασιν (subaudi, αὐτὸν ζελοῦσθαι, ut non opus sit conjectura *Dausqueji* οὐχ ἦτορ pro οὐχ) ἕτερον, ὃν καὶ διάφορον ὁ μελέτιος χειροτονεῖ, καὶ τῶν ἄλλων πλέον ὁ Ἰωάννης εἰς φιλιάν προὔνομεν. *Cel. I. A. Fabricius*, sententias, ut apparet, conciliaturus, *condiscipuli*, inquit, *et familiares Chrysostomi fuere Basilium, Caesarensis postea episcopus, diversus a Basilio magno et junior.* etc. Vol. 7. Biblioth. Gr. p. 555. Idem tamen conjecturam memorat nescio cuius viri docti, qui sub Basilii nomine Evagrium latere existimet episcopum Antiochenum. Secutus videtur vir ille doctus *Socrates* haec de Chrysostomo memorantem: ἐπὶ τὸν ἡσύχιον εἰσοπέτο βίον, ζηλώσας εὐάγριον, ὃς καὶ αὐτὸς φοιτῶν περὶ τοῖς αὐτοῖς διδασκάλοις τὸν ἡσύχιον πάλαι βίον μετήχριστο. quae et de Basilio suo Chrysostomus praedicat, §. 2, 9. et ejusmodi sunt, ut in plures vix convenient. *Omnibus*, inquit *Montefalconius*, *accurate perpensis verisimile puto Basilium cum esse, qui Synodo Constantinopolitanae anno 381. Episcopus Raphanaeae subscribit: siquidem tempus apprime quadrat; Raphanea in Syria prope Antiochiam sita erat, commodus sane locus, ut Joannis Chrysostomi frequenti colloquio, imo etiam contubernio frueretur Basilium, quod in fine dialogi se peroptare dicit.* Denique sive sui nominis est hic Basilius, sive alterius; memoria ejus, si a Dialogo discesseris, statim sub illam aetatem intermissa fuit, (nam si mansisset, non tanta foret jam pridem opinionum varietas:) ipse in illo est piorum, qui posteritatis notitiam effugerunt, beato nihilominus et magno numero, cujus revelandi tempus prope est. [Qui opinati sunt Basilium illum esse Basilium Magnum, hauserunt quidem illam notitiam ex *Socrate* *Hist. Eccl. VI, 3. p. 255. Steph.*, ex quo loco tamen nihil amplius comprobari potest, quam Chrysostomum saepius cum Basilio Caesarensi conversatum esse. Vocat nimirum illo in loco *Socrates* Chrysostomum Ἰωάννην, τῷ Βασιλείῳ μετὰ Καισαρείας τῶν Καππαδωκῶν δισκόπου πολλὰ διάγοντα. Quod ad illam sententiam spectat, ex qua sub Basilii nomine lateat Evagrius, nititur ea ipsa testimonio *Socratis. Hist. Eccl. VI, 3. p. 255. Steph.*, qui dicit, Chrysostomum imitatum esse Evagrium, quocum iisdem usus sit doctoribus. *Cf. Suppl. Act. Erudit. T. V. p. 306. et J. A. Cramer's Forbericht*

37 ἄλλων ἑταῖρος, οἷς οὐ θέμις εἶδέναι τὰ σά. Ἀλλὰ τούτων μὲν οὐ πολὺς μοι λόγος, ἐπαδὴ σοὶ τοῦτο γέγονεν ἡδύ. Τῶν δὲ λοιπῶν 7) πῶς οἴσομεν αἰσχύνῃ; οἱ γὰρ ἀπονοίας, οἱ δὲ φιλοδοξίας σὲ γράφονται· ὅσοι δὲ εἰσὶν ἀφαιδέστεροι τῶν αἰτιωμένων, ταῦθ' ἡμῖν ἐγκαλοῦσιν ἀμώτερα ὁμοῦ, καὶ προσ-
38 τιθέασι τὴν εἰς τοὺς τετιμηκότας ὕβριν· 8) δίκαια πεπονηθέναι λέγοντες αὐτοὺς, καὶ εἰ μείζονα τούτων ἀτιμασθέντες ἔτυχον παρ' ἡμῶν· ὅτι τοπούτους καὶ τηλικούτους 9) ἀγέρτες ἄνδρας, μαιράκια 10) χθῆς καὶ πρῶν ἐπι ταῖς τοῦ βίου μερίταις ἐγκαλινδούμενα 11) (ἵνα χρόνον βραχὺν τὰς ὀφρῶς 12) συν-

zu den 6 Büchern vom Priestertume. p. 12 sqq. „Man hat mehr Recht, den Evagrius als den Maximus, welchen Socrates auch unter seinen Freunden erwähnt, unter dem Basilus zu verstehen. Chrysost. kann seine Ursachen gehabt haben, warum er den Namen seines Freundes verborgen; vielleicht haben seine Lobeserhebungen keiner Schmeichelei ähnlich sein sollen.“ L.]

7) τῶν δὲ λοιπῶν. Ceterorum, antitheton, ὅσοι πρὸς ἡμᾶς οἰκείως ἔχουσι. §. 33.

8) ὕβριν, contumeliam, scil. abs te profectam. §. 156.

9) τηλικούτους. Hoc loco proprie ad aetatem, ἡλικίαν, pertinet. [Vid. Sturz: Lex. Xenoph. s. h. v. et Fischer. ad Platon. Crit. c. X, 6. L.]

10) μαιράκια. Non desunt exempla antiqua, rarissima licet, eorum, qui juvenes admodum et laici ad episcopalem dignitatem per saltum protinus sunt evecti: qualis fuit Remig. Rhem. annos natus 22. (Baron. ad An. 471.) et Ambrosius, qui una ξυνήθη καὶ τὴν χειροτονίαν παρέλαβεν, ut ait Sozom. E. H. l. 6. c. 24. Vide et Ruffin. l. 2. c. 11. Sed nescio an quisquam ἀποκλημένως et sine titulo unquam factus fuerit episcopus: quod vel inferioribus ordinibus prohibitum Concil. Chalced. Can. 6. Vide Thomassin. de Benefic. Part. 1. l. 2. cap. 67. Bevereg. Annot. in Synod. Neocaesar. Can. 11. Coteler. in Constit. apostol. l. 2. c. 1. Conc. Sard. Can. 10. Bingham. Orig. eccles. l. 2. c. 10. et Savil. not. in Georg. Alex. Tom. 8. p. 166. Thirlby. Chrysostomus cum XXVII. circiter annum aegeret, nondum attigerat aetatem a Synodo Neocaesariensi pro presbyteris deligendis assignatam, XXX. videlicet annorum; quomodo ergo poterat in episcopum cooptari? Quod urgente casu ac necessitate quapiam, viri nondum XXX. annos emensi episcopi antiquitus creati fuerint, non vacat exemplis; etsi illa admodum rara sint. S. Remigius quippe Rhemensis episcopus creatus est, cum duorum supra viginti annorum esset: et Eleutherius quidam viginti annorum adolescens ab Aniceto Papa episcopus missus est in Illyricum. Montef. in Monito. Basilus igitur accusatores utriusque adolescentiam indignitatis causa ita extenuantes facit.

11) ἐγκαλινδούμενα. Synes. epist. 147. ταῖς χθόνιαις ἐγκαλινδούμενους φροντίσιν. Hoeschelius.

12) τὰς ὀφρῶς. Vide in Erasmi chiliadibus: contrahere supercilium, inflare buccas.

αγάθωσι, καὶ γαίᾳ¹³⁾ περιβάλλονται, καὶ καιήθειαν ὑποκρί-
 τονται) ἐξαίφνης εἰς τοσαύτην ἤραγον τιμὴν, ὅσην οὐδὲ ὄναρ¹⁴⁾
 λήψασθαι προσεδόκησαν. καὶ οἱ μὲν ἐκ πρώτης ἡλικίας εἰς
 ἰσχατον γῆρας τὴν ἑαυτῶν ἐπιτείναντες ἄσκησιν¹⁵⁾ ἐν τοῖς ἀρ-
 χομένοις εἰσὶν· ἀρχουσι δὲ αὐτῶν οἱ παῖδες¹⁶⁾ αὐτῶν καὶ μηδὲ
 τοῖς νόμοις ἀνηκούεις, καθ' οὓς ταύτην δεῖ διέπειν¹⁷⁾ τὴν
 ἀρχήν. Ταῦτα καὶ πλείονα τούτων λέγοντες συνεχῶς ἡμῖν ἐπι-
 φέονται. Ἐγὼ δὲ ὅ τι μὲν ἀπολογήσομαι πρὸς ταῦτα, οὐκ 39
 ἔχω· δέομαι δὲ σοῦ φράσαι μοι. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκὴ
 ταύτην οἶμαι σε φυγεῖν τὴν φυγὴν, καὶ πρὸς ἄνδρας οὕτω με-
 γάλους τοσαύτην ἀναδέξασθαι τὴν ἔχθραν, ἀλλὰ μετὰ τινος
 λογισμοῦ καὶ σκέψεως ἐπὶ τοῦτο ἔλθειν· ἔθεν καὶ λόγον ἔτοι-
 μον εἶναι σοι πρὸς ἀπολογίαὶν στοχάζομαι. εἰπέ οὖν εἴ τινα
 πρόφασιν δικαίαν πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας δεησόμεθα λέγειν.
 Ὡν γὰρ αὐτὸς ἠδίκημαι παρά σου, οὐδένα ἀπαιτῶ λόγον, οὐχ 40
 ὧν ἠπάτησας, οὐχ ὧν προῦδωκας, οὐχ ὧν ἀπέλαυσας παρ'
 ἡμῶν ἅπαντα τὸν ἐμπροσθεν χρόνον. Ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ 41
 τὴν ψυχὴν τὴν ἡμετέραν (ὡς εἰπεῖν)¹⁸⁾ φέροντες ἐνεθῆκα-

13) γαίᾳ. Hic igitur jam tum erat clericorum habitus. [γαίον, Etym. M. explicat: χρῶμα ἀνθρώπων ἐκ μέλανος καὶ λευκοῦ, μέλλον. Erat haec vestis signum animi demissi. vid. Ritter. l. 1. p. 214. L.]

14) οὐδὲ ὄναρ. Quae fidem superant, ea οὐδ' ἐν ὄνειρον sive οὐδ' ὄναρ, i. e. ne per somnum quidem offerri solere perhibentur. Joachimus Camerarius in Commentario de Generibus divinationum p. 48., qui supplementum quoddam est commentariorum utriusque linguae.

15) ἄσκησιν. Verbum agonisticum ad sacra translatum. §. 391. Multa egregia collegit P. Faber l. 2. Agon. c. 28. totumque sancti asceterii statum suavissime exponit noster, homil. XIV. in Epist. I. ad Tim. et Hieronymus in Ep. Audi filia. Summatim Isidorus Pelusiota Ep. 308. lib. 1. appellat σιάδιον τῆς ἀσκήσεως χαλεπωτέροις τῶν ἀσθητῶν ξιφῶν τοῖς νοητοῖς συζλούμενον· βέλεσιν.

16) οἱ παῖδες αὐτῶν. Id est, hi, quorum illi per aetatem genitores aut moderatores esse poterant. late patet vocabuli usus. ἱεροῶν παῖδες. §. 69. Aut ipsum Basilii patrem respicit: qui si jam tum mortuus fuisset, Johannes in sua cum Basilio comparatione orbitatem vix praeterisset. §. 3. [Ad patrem Basilii hic respicere Chrysostomum, quae est Bengelii sententia, vix et ne vix quidem mihi persuadeo. Imo prorsus eodem modo nos quoque loquimur: Er könnte mein Sohn sein. L.]

17) διέπειν. Eodem verbo utitur Homil. 1. in Jesa. VI. κομικῶς διέποντες ἐξουσίας. Complures, διοικεῖν. glossa.

18) ὡς εἰπεῖν, non vertendum, ut ajunt, sed, ut ita dicam. cf. III, 15, 286. Herodot. VI, 95, VII, 24. Vid. Fischer. ad Weller. T. 1. p. 17. Wolf. ad Demosthen. Lept. p. 361. et Matthiae ausf. Gramm. p. 1069. L.

μέν¹⁹⁾ σου ταῖς χερσί· σὺ δὲ τοσαύτη πρὸς ἡμᾶς ἐχρήσω τῇ παν-
 ουργίᾳ, ὅση περ ἂν εἰ πολεμίους σοὶ τινὰς φιλάξασθαι προῦ-
 42 κειτο. Καί τοί γε ἐχοῖν, ²⁰⁾ εἰ μὲν ὠφέλιμον ταύτην ἦδεις οὖσαν
 τὴν γνώμην, μηδὲ αὐτὸς τὸ κέρδος φυγεῖν· εἰ δὲ ἐπιβλαβῆ, καὶ
 ἡμᾶς, οὓς πάντων ἀεὶ προτιμᾶν ἔλεγες, ἀπαλλάξαι τῆς ζῆ-
 43 μίας. σὺ δὲ καὶ ὅπως ἐμπεσοίμεθα, ἅπαντα ἐπραξας· καὶ δό-
 λου σοὶ καὶ ὑποκρίσεως ²¹⁾ ἐδέησε, ²²⁾ πρὸς τὸν ἀδόλως καὶ
 ἀπλῶς ἅπαντα καὶ λέγειν καὶ πράττειν εἰωθότα πρὸς σέ.
 44 Ἄλλ' ὅμως, ὅπερ ἔφην, οὐδὲν τούτων ἐγκαλῶ νῦν, οὐδὲ ὀνει-
 δίζω τὴν ἐρημίαν, εἰς ἣν κατέστησας ἡμᾶς, τὰς συνόδους δια-
 κόψας ἐκείνας, ἐξ ὧν καὶ ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν οὐ τὴν τυχοῦ-
 45 σαν ἐκαρπωσάμεθα πολλάκις. Ἄλλὰ πάντα ταῦτα ἀφήμι, καὶ
 φέρω σιγῇ καὶ πράως· οὐκ ἐπειδὴ πράως εἰς ἡμᾶς ἐπλημμέ-
 λησας, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτον ἔθημα ἑαυτοῦ τὸν νόμον, ἀπὸ τῆς
 ἡμέρας ἐκείνης, ἧς τὴν φιλίαν ἐστρέξα τὴν σὴν, ὑπὲρ ὧν ἂν
 ἡμᾶς ἠθέλησας λυπεῖν, μηδέποτε σε εἰς ἀπολογίας ἀνάγκην
 46 καθιστᾶν. Ἐπεὶ ὅτι γε οὐ μικρὰν ²³⁾ τὴν ζημίαν ἡμῖν ἐπήγα-
 γες, οἷσθα καὶ αὐτὸς· εἶγε μέμνησαι τῶν ῥημάτων, καὶ τῶν
 παρὰ τῶν ἐξῴθεν περὶ ἡμῶν, καὶ τῶν ὑφ' ἡμῶν, λεγομένων
 ἀεὶ. ταῦτα δὲ ἦν, ὅτι πολὺ κέρδος ἡμῖν ὁμοψύχους εἶναι τε

19) φέροντες ἐνεθήκαμεν. Recte vertit Ritterus l. l. *Dem ich habe meine Seele, dass ich so sage, freiwillig in deine Hände gegeben.* Cf. Aelian. V. H. VI, 1. p. 340. Kühn. Οἱ Ἑλλη-
 ληνες ἑαυτοὺς ἐνεχέρισαν φέροντες. Vid. Hermann. ad Viger. p. 778. L.

20) ἐχοῖν μηδὲ αὐτὸς φυγεῖν. Sic editiones primae, αὐ-
 τός. ex quo in aliis factum est αὐτὸν, et αὐτῆς, quod quidem anti-
 theton ad καὶ ἡμᾶς perimit. De casu recto vide ad §. 551. Huic
 autem loco plane Homilia περὶ μετανοίας καὶ εὐχῆς respondet: ἄρ-
 κεῖ μόνον βοῆσαι τῇ καρδίᾳ καὶ δάκρυα προσενέγκαι, καὶ εὐθέως
 εἰσελθῶν (pro, εἰσελθόντα,) αὐτὸν (τὸν θεόν) ἐπισπᾶσαι. [Bengelius
 provocat ad §. 551., ubi tamen prorsus alia est ratio. Est vero post
 χορῆ et ἐχοῖν nominativus cum infinitivo prorsus inauditus, ideoque
 equidem praetulerim h. l. accusativum αὐτὸν inprimis cum plures libri
 in hac lectione conspirent. L.]

21) ὑποκρίσεως. Observa antitheton, ἀπλῶς. ex quo utrius-
 que verbi vis apparet.

22) ἐδέησε. Mimesis, hoc sensu: *sine dolo non putasti rem bene geri posse.* Hermogenes: ἐξηγήσεως αὐτῷ ἐδέησε, *explicatione utendum putavit.* Aleiphron: ἐδέησα κινδύνῳ περιπεσεῖν non potui me non in periculum immittere. pag. 286. ed. Lips. Adde Not. ad §. 406. Contrarium: οὐδὲν δέομαι. §. 535. 447. Conjecturam, quae hic quoque οὐδὲν addidit, refutavit Thirlby. [Adjecit οὐδὲν Fr. Ducaeus nullius Codicis auctoritate nixus. vid. Thirlby. p. 285. L.]

23) οὐ μικρὰν. Verior elegantiorque lectio, οὐκ εἰς μικρά.

καὶ φράττεσθαι τῇ πρὸς ἀλλήλους γιλίᾳ. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι 47
 πάντες ἔλεγον, καὶ ἑτέροις πολλοῖς οὐ μικρὰν ὠφέλειαν τὴν
 ἡμετέραν οἴσιν ὁμόνοιαν. ἐγὼ δὲ ὠφέλειαν μὲν οὐδέποτε ἐνε-
 νόησα, τότε εἰς ἐμὲ ἦγον, παρέξεν τισὶν· ἔλεγον δὲ, ὅτι
 τοῦτο γοῦν ἀπ' αὐτῆς κερδανοῦμεν κέρδος οὐ μικρὸν, τὸ δυσ-
 χεῖρωτοι γενέσθαι τοῖς καταγωνίσασθαι βουλομένοις ἡμᾶς. Καὶ 48
 ταῦτά σε ὑπομιμήσκιον οὐκ ἐπαυσάμην ποτέ· χαλεπὸς ὁ και-
 ρὸς, οἱ ἐπιβουλεύοντες πολλοί· τὸ τῆς ἀγάπης γνήσιον 24)
 ἀπόλωλεν, ἀνταισῆκται δὲ ὁ τῆς βασκανίας ὄλεθρος· ἐν μέσῳ
 παγίδων 25) διαβαίνομεν, καὶ ἐπὶ ἐπάλξεων 26) πόλεων περι-
 πατοῦμεν. οἱ μὲν ἔτοιμοι τοῖς ἡμετέροις ἐφησθῆναι κακοῖς, 27)
 εἴποτέ τι συμβαίῃ, πολλοὶ καὶ πολλαχόθεν ζφεστήκασιν· ὁ δὲ
 συναλγήσων οὐδεὶς, ἢ καὶ ἐναριθιμητοὶ λίαν. ὄρα μὴ διαστάν-
 τες ποτὲ πολὺν τὸν γέλωτα ὀφλωμεν, καὶ τοῦ γέλωτος μεί-
 ζονα τὴν ζημίαν. Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πό-
 λις ὄχυρά, καὶ ὡς μεμοχλευμένα βασίλεια. 28) μὴ δὴ διαλύ-

24) τὸ γνήσιον. Infra eadem paragrapho est γνησιότης. Vid. *Wiener Gramm. des neutestamentl. Sprachidioms.* ed. II. p. 91. L.

25) ἐν μέσῳ παγίδων. Sir. IX. 20.

26) ἐπὶ ἐπάλξεων πόλεων. *Per pinnas moenium*, scil. telis expositi. Vetus interpres: *in murorum marginibus*. [ἐπαλξίς ab Hesychio et Etymol. M. explicatur προμαχῶν τοῦ τείχους. Xenoph. Cyrop. VI, 1, 27. ἐποίησε ἐπὶ τῶν οἰκημάτων (sc. τῶν πύργων) καὶ περιδρομοὺς καὶ ἐπάλξεις. Cf. Hist. Gr. IV, 7, 6. L.]

27) ζαζοῖς. Veteris interpretis editio vetustissima ζαζοῖς reddidit, *memoribus*. aliae: *moribus*, et, *mortibus*, inepte. Amat hic interpres Graeca, ut *condium*, *caumenia*, *stegma*. ejusdem commatis est *memera*, verbum fugiens et rarum, non abjiciendum hoc nomine, sed tenendum eo diligentius. Congruit Vocabularius (sic enim inscribitur) brevilocus: *memere*, *i. tristis*. Quin etiam Hesychius: *Μέμερα* (lege *μέμερα*, sic enim ipse ordo lexicī et synonymon hoc ipso versiculo subsequens cogit) *μερίμνης ἄξια*, *μέμερα*. idem: *μέμερα*, *χαλεπά*, *δεινά*. adde Eustathium. Tales suspiciunculae, quarum non semper praesens apparet utilitas, tamen aliquando, cum minime putares, juvant. quin haec ipsa nos juverit in crisi ad Rom. 12, 13. ubi interpretatio vetus, pro Graeco *χρείαις*, habuisse fertur *memoriis*, unde alii *μνήαις* scripserunt. At nobis quidem indubiura est, primitus in illa interpretatione (quae etiam Graeca *aporiamur* et *dyscolis* habet) *memera* sive *memara* casu dativo secundae tertiae declinationis existisse, quem postea eam obvio *memoriis* mutatum non mirabitur, quisquis idem vocabulum Hesychio et interpreti operis hujus paene ereptum respexerit.

28) μεμοχλευμένα βασίλεια. Prov. 18, 19. LXX. *τεθεμελιωμένον βασίλειον*. Μεμοχλευμένη βασίλειά legitur etiam in Hom. εἰς τοὺς τὰ προῖτα πάσχα νησιεύοντις. Metalepsis non incommoda. [Haud inepte μεμοχλευμένα βασίλεια legendum censuit *Boisius* (vid. *Montefalc.* p. 855.), quem secutus est *Hasselbachius*. Et eam lectio-

49 σης ταύτην τὴν γνησιότητα, μηδὲ διακόψης τὸν μοχλόν. Ταῦτα
καὶ τὰ τούτων πλείονα ἔεγον συνεχῶς· οὐδὲν μὲν ποτε ὑπο-
πτύων τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ πάνυ σε τὰ πρὸς ἡμᾶς ὑγιαίνειν
νομίζων, ἐκ περιουσίας δὲ καὶ ὑγιαίνοντα θεραπεύειν βουλό-
μενος· ἐλάνθανον δὲ, ὡς ἔοικε, νοσοῦντι τὰ φάρμακα ἐπιτι-
θεῖς. Καὶ οὐδὲ οὕτως ὁ δαίλαιος ὄνησα, οὐδὲ γέγονέ μοι τι
50 πλέον ἐκ ταυτησὶ τῆς ἄγαν προμηθείας. 29) Πάντα γὰρ ἐκείνα
ῥίψας ἀθρόως καὶ οὐδὲ εἰς τοῦν βαλλόμενος, 30) ὥσπερ ἀνερ-
μάτιστον πλοῖον 31) εἰς πέλαγος ἡμᾶς ἄπειρον ἀφῆκας, οὐδὲν
τῶν ἀγρίων ἐκείνων ἐννοήσας κυμάτων, ἄπειρ ἡμᾶς ὑπομένειν
51 ἀνάγκη. Εἰ γὰρ ποτε συμβαίη συζοφαντίαν ἢ γλευασίαν ἢ καὶ
ἄλλην τινὰ ὕβριν καὶ ἐπήρειαν 32) ἡμῖν ἐπενεχθῆναι ποθεν
(πολλάκις δὲ συμβαίνειν τὰ τοιαῦτα ἀνάγκη) πρὸς τίνα κατα-
φευξόμεθα; τίμη κοινωσόμεθα τὰς ἡμετέρας ἀθυμίας; τίς ἡμῖν

nem, quum nihil ea verius cogitari possit, equidem in textum reci-
pere non dubitavi. Bengelius habet: *μεμοχλημένη βασίλεια*, et ver-
tit: *oppidum munitum*. Ut vero fateam, non facile de oppido dici
βασίλειαν, pugnat etiam pro nostra lectione Versio LXX Interpp.,
ubi est: *τεθεμελιωμένον βασίλειον*. Locum ipsum, qui legitur
Prov. XVIII, 19., quamvis alias sequatur LXX Interpretes, memo-
riter citasse videtur Chrysostomus. Verba versionis septuagintavi-
ralis ita se habent: *Ἀδελφός ἐπὶ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πλοῖος
ἀχνὸς καὶ ἰγνή, ἰσχύει δὲ ὥσπερ τεθεμελιωμένον βασίλειον*. Sen-
sus tamen est idem. L.]

29) *τῆς ἄγαν προμηθείας*. Sic, τοῖς ἄγαν παῖσι, §. 385.
τοῖς ἄγαν πολεμιστοῖς. §. 616. [vid. Sturz. Lex. Xenoph. s. v.
ἄγαν. L.]

30) *βαλλόμενος*. Ita dedi, quia aoristus statim processerat. L.

31) *ἀνερμάτιστον πλοῖον*, i. e. *ἀσήριζτον*. Ἐρματα γὰρ
λοίσματα ἢ σιρόγματα, quae sunt verba Schol. ad Plat. Theast.
p. 144. A. Intelligendae naves non saburratae. Vid. Suid. v. *ἔρμα*.
Cf. *Ruhnken*. ad Longin. p. 242. L.

32) *ἐπήρειαν*. Habes hic quatuor substantiva *συζοφαντίαν*,
γλευασίαν, *ὑβριν* et *ἐπήρειαν* quorum ostendere discrimen,
non a scopo esse videtur. Primum illud voc. *συζοφαντία*, quod no-
tat calumniam, ita a reliquis vocibus differt, ut ne verbo quidem
opus sit. Vide tamen de propria hujus v. significatione *Bergler*. ad
Alciphron. p. 133. Schol. Aristoph. ad Plat. 31. et *Suidam* s. *συζο-
φαντίαν*; *γλευασία* vero id contumeliae genus indicat, quod indi-
catur vultu, voce, gestibus. Cf. *Aesch. Socrat. Dial. H. 1°*. p. 69.
προσκαθίζόμερον χειρὸς ἐλά τε, καὶ ἐχλεύαζε, καὶ ἔπεισε. *Ἡ γλευα-
σία* distinguenda est *ὑβρις*, quae notat *contemptum cum injuria*. Factis
igitur se exserit *ὑβρις*, ut optime docuit beatus *Pittmann*. *Lex.
Synon. N. T. Spec. II*, p. 13., quocum conferas *Porizon*. ad Ae-
lian. IV, 15. Reliquum est ultimum vocabulum *ἐπήρειαν*, quae vox
latissime patet. Notat enim *omne id, quo alii nocetur*. Vid. *Wass.*
ad Thucyd. I, 26. L.

ἀμύναι θιλήσει; καὶ τοὺς μὲν λυποῦντας ἀνακόψει καὶ ποιή-
σει μηκέτι λυπεῖν· ἡμῶς δὲ παραμυθῆσεται καὶ παρασκευάσει
τὰς ἐτέρων φέρειν ἀπαιδευσίας; οὐκ ἔστιν οὐδαίς, σοῦ πόρρω-
θεν ἐστηκότος τοῦ δαιτοῦ τούτου πολέμου, καὶ μηδὲ κραυγὴν
ἀκοῦσαι δυναμένου ποτέ. Ἄρα οἶδας ὅσον εἶχασται σοι κα- 52
κόν; Ἄρα τῶν γούν μετὰ τὸ πληῖξαι ἐπιγινώσκεις, ὡς καιρίαν
ἡμῖν ἔδωκας τὴν πληγὴν; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀφείσθω (οὐδὲ γάρ 53
ἔστι τὰ γενόμενα ἀναλῦσαι³³) λοιπὸν, οὐδὲ πόρον τοῖς ἀπό-
ροις εἶρεῖν·) τί πρὸς τοὺς ἐξωθεν ἐροῦμεν; τί πρὸς τὰς αἰ-
τίας ἀπολογησόμεθα τὰς ἐκείνων;³⁴)

V. Θάρσει, ἔφη ἐγώ. Οὐ γὰρ ὑπὲρ τούτων εἰμι μόνον 54
ἔτοιμος εὐθύνας ὑπέχειν·¹⁾ ἀλλὰ καὶ ὧν ἀνευθύνους ἡμᾶς
ἀγῆκας, καὶ τούτων πειράσομαι σοι δοῦναι λόγον, ὧν ἂν οἶός
τε ᾧ. καὶ, εἰ βούλει γε, ἀπ' αὐτῶν πρῶτον τῆς ἀπολογίας
τῶν λόγων ποιήσομαι τὴν ἀρχήν. Καὶ γὰρ ἂν εἴην ἀτοπος 55
καὶ λίαν ἀγνώμων,²⁾ εἰ τῆς παρὰ τῶν ἐξωθεν δόξης φροντί-
ζων, καὶ ὅπως παύσαιτο ἡμῖν ἐγκαλοῦντες,³⁾ πάντα ποιῶν,
τὸν ἀπάντων μοι φίλτατον, καὶ τοσαύτη πρὸς ἡμᾶς αἰδοῦ κε-
χορημένον, ὡς μηδὲ ὑπὲρ ὧν ἠδικῆσθαι φησιν, ἐγκαλέσαι θε-
λῆσαι, ἀλλὰ παρ' οὐδέν⁴⁾ τὰ αὐτοῦ θέμενον ἔτι τῶν ἡμετέ-
ρων φροντίζειν· μὴ δυναίμην, ὡς οὐκ ἀδικῶ, πείσαι, ἀλλὰ
μεῖζον περὶ αὐτὸν φαινοίμην κεχορημένος ῥαθυμίας, ἣς αὐτὸς

33) τὰ γενόμενα ἀναλῦσαι. Hoc adagium alii aliter, ut graeca lingua est copiosa, expriment. Basil. M. epist. τίς γάρ ἂν γένοιτο μηχανὴ μὴ γεγενῆσθαι τὰ πεπραγμένα; *Hoeschel*.

34) ἐκείνων. Desinit hic prolixiorum sermonem Basilium, brevi posthac usuris interpellatione, ut tristi et anxio convenit: plura laetus loquitur Chrysostomus.

1) εὐθύνας ὑπέχειν. Vid. *Sturz. Lex. Xenoph.* h. v. L.

2) ἀγνώμων. Interpres: *infrunitus*. Vid. *Matthaei* l. I. ad Homil. II, p. 69.

3) ἐγκαλοῦντες. *Morel*. οἱ ἐγκαλοῦντες. minus belle.

4) παρ' οὐδέν θέμενον. Proba phrasis. sic, ἐν οὐδέν τι θέμενος. Homil. in Ps. 95. nam τίθημι, aestimo. §. 136. 481. Sed pro παρ' οὐδέν alii mss. φροῦδα· alii, etiam Augustanus, φροῦδην. Basilium, quum dixit, ταῦτά ἐφείσθω, §. 53. sua φροῦδα seu φροῦδην θέσθαι dici potuit. Sed viderint eruditi. [Foret φροῦδην τὰ αὐτοῦ θέμενος, valedicens omnibus suis rebus, et habet haec sane lectio, quo defendatur. Nihil tamen mutandum censui. Vid. *Viger*, p. 295. Verbum τίθημι usurpatum est h. l. ut Latinorum *ponere*. Cic. Acad. I, 10. In quibus ponebat, nihil omnino esse momenti. ubi *Ernesti* sine idonea causa exulare jubebat verbum esse. L.]

56 περὶ ἡμᾶς ἐπεδείξατο σπουδῆς. Τί ποτ' οὖν σὲ ἠδικήσαμεν; 5) ἐπειδὴ καὶ ἐντεῦθεν ἐγνώκαμεν εἰς τὸ τῆς ἀπολογίας ἀγαῖναι πέλαγος· ἄρα ὅτι σε παρεκρουσάμεθα, 6) καὶ τὴν ἡμετέραν ἐκρύψαμεν γνώμην; ἀλλ' ἐπὶ κέρδει καὶ τοῦ ἀπατηθέντος σοῦ, 57 καὶ ὅς ἀπατήσαντές σε προὐδώκαμεν. Εἰ μὲν γὰρ δι' ὅλου τὸ τῆς κλοπῆς καιρὸν, καὶ οὐκ ἔστιν εἰς δέον αὐτῷ χρῆσασθαι ποτε, δοῦναι ἔτοιμοι δίκην ἡμεῖς, ἢν ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς· μᾶλλον δὲ σὺ μὲν οὐδέποτε παρ' ἡμῶν ἀνέβη δίκην λαβεῖν, ἡμεῖς δὲ ἑαυτῶν καταγινώσκοντες ταῦτα, ἃ τῶν ἀδικούντων οἱ δικά-
58 ζοντες, ὅταν αὐτοὺς ἔλωσιν οἱ κατήγοροι. εἰ δὲ οὐκ αἰετὸ πρᾶγμα 7) ἐπιβλαβές, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν χρωμένων προαι-

5) τί ποτ' οὖν σὲ ἠδικήσαμεν. Pessime est in editione Bengeliana τί ποιοῦν σὲ ἠδικήσαμεν; Hic primum monendum est, ποιοῦν, quod nunquam occurrit, certe se junctim esse scribendum: ποτ' οὖν. Sed hoc non sufficit. Puto scripsisse Chrysostomum: τί οὖν; πότε σε ἠδικήσαμεν; Quid igitur? Quomodo te unquam laesimus? Nihil nempe frequentius est in lingua Graeca, quam usus vocularum τί οὖν; in responsionibus cum objectione. Cf. Sturz. Lex. Xenoph. T. IV. p. 308. sq. L.

6) ἄρα ὅτι σε παρεκρουσάμεθα; Num, quod te circumvenimus? Notes hic elegantem verbi παρακρούειν usum, de quo jam nonnulla adscribamus: Alii Grammatici originem hujus vocabuli ducunt a palaestra et quidem ab iis, qui luctae artificio adversarium supplantant, cumque a recto tramite depellunt; esse enim tradunt verbum τῶν παλασιῶν τῶν οὐ καταβαλλόντων, ἀλλ' ἐν ὄρῃ κρούοντων ἢ ποδὶ ἢ χειρὶ καὶ οὐ ὀπίσθων. Alii vero Grammatici rectius propriam significationem derivant a mercatura, ut sit: in rebus appendendis alteram lancem ex aequilibrio fraudulentè impellere digito, ut in alteram partem vergat, Ita enim explicat Harpocration: μετῆχται δὲ τοῦνομα ἀπὸ τοῦ τοὺς ἰστανίας π, ἢ μειωόντας κρούειν τὰ μέτρα, καὶ διασελεῖν ἕνεκα τοῦ πλεονεξτεῖν. Deinde transfertur ad ea omnia, quae impediunt, quo minus res satis ponderari possint et examinari, fallere, decipere, fucum facere. Hesychius et Suidas explicant per ἐξαπατῶν, πλανῶν, et hinc etiam copulatur παρακρούειν cum ἐξαπατῶν apud Demosth. De Corona T. I, p. 318. edit. Reisk. Cf. Fischer. ad Platon. Criton. C. VI. Wolf. ad Demosth. Lept. p. 291. L.

7) τὸ πρᾶγμα. Cassianus aliquot capitibus Collationis XVII. mendacium in temporibus legis et extra ea non fuisse illicitum docere visus est, notatus ejus rei ergo a Prospero nonnullisque aliis. Sane et dolum aliquem quandoque non inconcessum docet non paucis B. Joannes Chrysostomus l. 1. de Sacerdotio. Barth. Animadv. ad Herimam p. 903. Adde P. Martyris l. l. CC. Theol. Class. II. Loc. 52 ss. ubi hanc ipsam Chrysostomi disputationem laudat et varia exempla, interposito suo judicio, inducit: et Cunr. Rittershusii lib. VI. Saer. lect. c. 3. seq. [Clemens Alexandrinus primus fuisse dicitur, qui piam fraudem probaret. Vid. Schroeckh's christl. Kirchengesch. T. IX, p. 379. sqq. Cf. Hugo Grotius de Jure Belli et Pacis. III, 1, VIII, 3. Haud inepte Ritterus l. 1. p. 215 de hac fraude ait: Sic

ρεσιν γίνεται φαῦλον ἢ καλόν, ἀφίς ἐγκαλεῖν τὸ ἡπατῆσθαι δεῖξον ἐπὶ κακῷ τοῦτο τετρασαμένους· ὡς ἕως ἂν τοῦτο ἀπῆ, μὴ ὅτι 8) μέμψις καὶ αἰτίας ἐπάγειν, ἀλλὰ καὶ ἀποδέχεσθαι τὸν ἀπατῶντα δίκαιον ἂν εἴη τούς γε εὐγνωμόνως διακίεσθαι βουλομένους. Τοσοῦτον γὰρ ἔχει κέρδος εὐκαιρος ἀπάτη καὶ 59 μετὰ τῆς ὀρθῆς γινομένη διανοίας, ὡς πολλοὺς, ὅτι μὴ παρεκρούσαντο, καὶ δίκην δοῦναι πολλάκις. Καὶ εἰ βούλει γε τῶν 60 στρατηγῶν τοὺς ἐξ αἰῶνος εὐδοκιμήσαντας ἐξετάσαι, τὰ πλείονα αὐτῶν τρόπαια, τῆς ἀπάτης εὐρήσεις ὄντα κατορθώματα, καὶ μᾶλλον τούτους ἐπαινουμένους, ἢ τοὺς ἐκ τοῦ φανεροῦ κρατοῦντας. Οἱ μὲν γὰρ μετὰ πλείονος τῆς δαπάνης, καὶ τῆς 61 τῶν χρημάτων καὶ τῆς τῶν σωμάτων, κατορθοῦσι τοὺς πολέμους· ὡς μηδὲν αὐτοῖς πλέον ἀπὸ τῆς νίκης γίνεσθαι, ἀλλὰ παρ' οὐδὲν τὰ τῶν ἡττωμένων 9) τοὺς κρατοῦντας δυστυ-

gehört zu den Erfindungen des Heidenthums, welche die christlichen Lehrer, um mit gleichen Waffen ihre Feinde zu bekämpfen, von jenem entlehnt hatten; besonders um manche scheinbare Widersprüche in der heiligen Schrift zu lösen. Auch wird es keinem Leser entgehen, wie schwer es dem Verfasser wird, sich gegen seinen Freund zu rechtfertigen, obgleich dieser nichts auf die nicht immer passenden Beweisstellen aus der heil. Schrift entgegnet. Aber Chrysostomus trug hier bei seinem reinsten Sinn für Wahrheit, und bei dem grössten Eifer für Gerechtigkeit, welchen er sonst in seinem Leben zeigt, einen Theil der Schuld seiner Zeit.]

8) μὴ ὅτι. Vid. Zeune ad Tiber. p. 458. — εὐγνωμόνως διακίεσθαι. aequum de aliis iudicium ferre. Vid. Vales. ad Euseb. H. E. I, 1. p. 8. imprimisque Heinichen in Ind. Verbor. Euseb. s. v. εὐγνώμων. L.

9) παρ' οὐδὲν τὰ τῶν. Vulgati, παρ' οὐδὲν ἦτιον τῶν. Sed et Mont. in tribus mss. ἦτιον deesse notat, et Augustanus pro eo τὰ suggerit. unde δυστυχεῖν cum accusativo, uti §. 17. [Ne sensum quidem idoneum praebet haec lectio, quae est in editione Bengelii. Rectius legunt alii: ἀλλὰ παρ' οὐδὲν ἦτιον τῶν ἡττωμένων τοὺς κρατοῦντας. Notavit quidem Montefalconius, e tribus Codicibus deesse vocabulum ἦτιον, quod tamen nos nondum eo potest perducere, ut e textu ejiciamus hoc verbum, quum oculi librariorum facile potuerint errare statim sequente participio ἡττωμένων. Eiusdem sententiae, ut nunc vidi, fuit etiam C. F. W. Hasselbach, qui in versione vernacula p. 16. ita vertit: Denn diese führen mit mehr Aufwand sowohl an Geld als an Leibern (?) die Kriege glücklich, so dass ihnen kein Vortheil aus dem Siege entspringt, sondern die Obsiegenden um nichts minder, als die Ueberwundenen übel daran sind. Et sub textu in notula quadam indigilavit, se legisse: ἀλλὰ παρ' οὐδὲν ἦτιον τῶν ἡττημένων τοὺς κρατοῦντας. Quibus causis ductus scripserit V. D. ἡττημένων et κρατήσεως pro praesentibus ἡττωμένων et κρατοῦντας, nescio. Certe hac mutatione non opus erat.]

χειν, ¹⁰⁾ και τῶν στρατευμάτων ἀηλωμένων, και τῶν ταμείων
 κεκαταμένων. πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲ τῆς ἐπὶ τῇ νίκῃ δόξης αὐ-
 τοὺς ἀμειψιν ἀπολαῦσαι πάσης. μέρος γὰρ αὐτῆς οὐ μικρὸν
 συμβαίνει και τοὺς πεπτωκότας καρποῦσθαι, διὰ τὸ ταῖς ψυ-
 χαῖς νικῶντας τοῖς σώμασιν ἠττηθῆναι μόνοις· ὡς, εἴ γε ἐνῆν
 βουλομένους ¹¹⁾ μὴ πίπτειν, μηδὲ ὁ θάνατος ἐπελθὼν αὐτοὺς
 62 ἔπαυσεν, οὐκ ἂν ἔστησαν ¹²⁾ τῆς προθυμίας ποτέ. Ὁ δὲ
 ἀπάτη κρατῆσαι δυνηθεῖς, οὐ συμφορᾷ μόνον, ἀλλὰ και γέλωτι
 περιβάλλει τοὺς πολεμίους. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐκαὶ τοὺς ἐπαίους
 ἐξ ἴσης ἀποφέρονται ¹³⁾ ἀμρότεροι τοὺς ἐπὶ τῇ ῥόμῃ, οὕτω
 και ἐνταῦθα τοὺς ἐπὶ τῇ φρονήσει, ἀλλ' ὄλον τῶν νικούντων
 ἐστὶ τὸ βραβεῖον· και, τὸ τούτων οὐκ ἔλαττον, τὴν ἀπὸ τῆς
 νίκης ἡδονὴν ἀκέραιον τῇ πόλει φυλάττουσιν. Οὐ γὰρ ἐστιν
 ὥσπερ ὁ τῶν χρημάτων πλοῦτος και τὸ τῶν σωμάτων πλή-
 θος, ἢ τῆς ψυχῆς φρόνησις· ἀλλ' ἐκαῖνα μὲν, ὅταν τις αὐ-
 τοῖς ἐν τοῖς πολέμοις χροῖται συνεχῶς, δαπανᾶσθαι συμβαίνει
 και ἀπολείπειν τοὺς ἔχοντας· αὕτη δὲ, ὅσω περ ἂν τις αὐτὴν
 63 ἀνακινῇ, τοσούτω μᾶλλον αὔξεσθαι πέφυκεν. Οὐκ ἐν τοῖς πο-
 λέμοις δὲ μόνον, ἀλλὰ και ἐν εἰρήνῃ πολλὴν και ἀναγκαίαν
 εὔροι τις ἂν τῆς ἀπάτης τὴν χροίαν· και οὐ πρὸς τὰ τῆς πό-
 λεως πράγματα μόνον, ἀλλὰ και ἐν οἰκίᾳ πρὸς γυναῖκα ἀν-
 δρῆ, και πρὸς ἄνδρα γυναῖκα, και πατρὶ πρὸς υἱόν, και πρὸς
 64 φίλον φίλῳ, ἤδη δὲ και πρὸς πατέρα παισί. Και γὰρ τῶν
 τοῦ Σαοῦλ χειρῶν ἢ τοῦ Σαοῦλ θυγάτηρ οὐκ ἴσχυσεν ἂν ἐτέ-
 ρως ἐξελεσθαι τὸν ἄνδρα ¹⁴⁾ τὸν αὐτῆς, ἀλλ' ἢ μετὰ τοῦ
 παραλογίσασθαι τὸν πατέρα. ὁ ταύτης δὲ ἀδελφὸς τὸν ὑπ'
 ἐκείνης διασωθέντα σῶσαι βουλόμενος κινδυνεύοντα πάλιν τοῖς

10) *δυστυχεῖν*. Κλαίει ὁ νικῆσας· ὁ δὲ νικηθεὶς ἐπόλῳσεν·
 qui Sibyllae Erythraeae versus est in Faroemiis Graecis. *flens victi
 victor respicit interitum*.

11) *βουλομένους*. Sic Erasmus et vetus interpret. conf.
 §. 207. Plerique mss. *βαλλομένους*, proclivi lapsu.

12) *οὐκ ἂν ἔστησαν τῆς προθυμίας*. Sic, οὐ στήσομαι
 διάζων; §. 566. Homil. 3. e. Jud. de Judaeis sub Juliano templum
 Hierosolymitanam instaurare conatis: *πῶρ ἐκθηθῆσαν ἐκ τῶν θε-
 μελιῶν εὐθὺς κατέσχευε πολλοὺς· και τῆς ἐκείτων ἐπιμονετικῆς ἔστησε*.
 LXX. quoque, ἔστησε τοῦ τίκειν. Gen. 29, 35.

13) *ἀποφέρονται*. Ed. prima, ἀφέρονται. non deterius. [Mo-
 rel. legit *ἀφέρονται*. Sed etiam Montef. retinuit *ἀποφέρονται*. L.]

14) *τὸν ἄνδρα*. Καὶ ὁ δαβὶδ, ἀλλοιωσάς τὸ πρόσωπον αὐ-
 τοῦ και τυραννίζων ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς πόλεως. etc. 1. Reg. 21.
 Hoëschelius.

αὐτοῖς ὄπλοις ἐχρήσατο, οἷς περ καὶ ἡ γυνή. Καὶ ὁ Βασι- 65
 λαιος, ἀλλ' οὐδὲν τούτων πρὸς ἐμέ γησιν. οὐδὲ γὰρ ἐχθρὸς
 ἐγὼ καὶ πολέμιος οὔτε τῶν ἀδικεῖν ἐπιχειροῦντων, ἀλλὰ πᾶν
 τούναντίον. 15) τῇ γὰρ σῇ γνώμῃ τὰ ἐμαυτοῦ πάντα ἐπιτρέ-
 ντας αἰ, ταύτῃ εἰπόμην, ἥπερ 16) ἐκέλευσας. ΙΩ. 17) Ἄλλ' 66
 ὦ θαυμάσιε καὶ ἀγαθώτατε, διὰ τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸς φθά-
 σαι εἶπον, ὅτι οὐκ ἐν πολέμῳ μόνον οὐδ' ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς,
 ἀλλὰ καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐπὶ τοὺς φιλετάτους ταύτῃ χρῆσασθαι
 καλόν. Ὅτι γὰρ οὐ τοῖς ἀπατῶσι μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπα- 67
 τωμένοις τοῦτο χρήσιμον, προσελθὼν τινι τῶν ἰατρῶν 18) ἐρώ-
 τησον, πῶς ἀπαλλάττουσι τῆς νόσου τοὺς κείμενους; 19) καὶ
 ἀκούσῃ παρ' αὐτῶν, ὅτι οὐκ ἀρκοῦνται τῇ τέχνῃ μόνῃ, ἀλλ'
 ἔστιν ὅπου καὶ τὴν ἀπάτην παραλαβόντες καὶ τὴν παρ' αὐ-
 τῆς βοήθειαν καταμιῶντες, οὕτως ἐπὶ τὴν ὑγίειαν τὸν ἀσθε-
 ροῦντα ἐπανήγαγον. Ὅτ' ἂν γὰρ τὸ δυσάριστον τῶν ἀρῶν 68
 στούντων καὶ τῆς νόσου δὲ αὐτῆς τὸ δυστράπελον μὴ προσίη-
 ται τὰς τῶν ἰατρῶν συμβουλὰς, τότε τὸ τῆς ἀπάτης ὑποδῦ-
 ναι προσωπεῖον ἀνάγκη· ἵν' ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς, τὴν τῶν γε-

15) τούναντίον. Haec particula modo absolute ponitur, modo cum verbo. §. 403. 564.

16) ταύτῃ ἥπερ. scil. ὁδῶ.

17) ΙΩ. In dialogis res vel ita exponitur, quasi narretur, adhibito verbo *inquit* vel etiam *inquam*: vel ita, quasi agatur, interpositis colloquentium solis nominibus. Chrysostomus alteri rationi alteram attemperavit. nam plerumque ponit *γησὶ* et *ἐγην*. ubi autem hoc verbum abest, ibi certe quin suum *Johannis* et amici *Basilii* nomen dialogo intexerit, dubium non est. Latine *Johannes* multo magis scribi convenit, propter etymon Hebraicum, quod vel geminam *h h* fert, quam *Joannes* ab *ιωάννης*. nam Graeci *h* litteram inter duas vocales non habent; Latini vix alibi habent. nam et retinent in peregrinis, *enhydris*, *polyhistor*, *gehenna*, etiam in propriis, *Euhippus*, *Sohemus*; et frequentant in suis, *aha*, *ohe*, *traho*, *rehalo*, propriisque, *Ahala*, *Aharna* multisque aliis. immo affectant, ut docet Cellius l. 2. c. 5. et A. Manutius in Orthogr. inchoo et synodus.

18) ἰατρῶν. Quae imposturae sint licitae, Clemens etiam Alexandrinus medicorum exemplo docet *Strom. VII. ἀληθῆ τε γὰρ φρονεῖ ἔμα καὶ ἀληθεύει· πλὴν εἰ μήποτε ἐν θεραπείαις μέρει, καθάπερ ἰατροῦς πρὸς νοσοῦντας ἐλὶ σωτηρίᾳ τῶν κειμένων ψεύσεται, ἢ ψεύδης ἐσὶ κατὰ τοὺς σοφιστάς*. Quae et Platonis sententia l. 2. de *Rep. extremo*. Hoescheliius. De hoc medicorum dolo vide σύγγραφισιν, qua utitur *Basil. M. homilia in I. Psalm. Theodoretus lib. 7. de Providentia*, *Cydonius lib. de contemptu. morte*, *Max. Tyrius Orat. 15. Plutarch. περὶ ἀγῶγ. παύθ. [XVIII, 3.] Idem*.

19) τοὺς κείμενους· τὸν ἀσθεροῦντα. Similis a plurali numero ad singularem transitus, §. 378. 515., quo non observato, omnibus his locis aliquid mutarant librarii. item §. 313.

- 69 νομένων ἀλήθειαν κρύψαι δυναθῶσιν. Εἰ δὲ βούλει, καὶ ἐγώ σοι διηγήσομαι δόλον ἓνα ἐκ πολλῶν, ὧν ἤκουσα κατασκευάζειν ἰατρῶν παῖδας. 20) Ἐπέπεσε 21) ποτε τινὶ πυρετὸς ἀθρόως μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος, καὶ ἡ φλόξ ἤρρετο· καὶ τὰ μὲν δυνάμενα σβέσαι τὸ πῦρ ἀπεστρέφετο ὁ νοσῶν, ἐπεδίμει δὲ, καὶ πολὺς ἐνέκειτο, τοὺς εἰσιόντας πρὸς αὐτὸν ἀπαντας παρακαλῶν, ἄκρατον ὀρέξαι πολὺν, καὶ παρασχεῖν ἐμφορηθῆναι τῆς ὀλεθρίου ταύτης ἐπιθυμίας. Οὐ γὰρ τὸν πυρετὸν ἐκκαύσειν μόνον ἐμίλλεν, ἀλλὰ καὶ παραπληξία παραδώσειν τὸν δαί-
 70 λαιον, εἴ τις αὐτῷ πρὸς ταύτην εἴξει τὴν χάριν. Ἐνταῦθα τῆς τέχνης ἀπορουμένης, καὶ οὐδαμίαν ἐχούσης μηχανὴν εἰλὰ παντελῶς ἐκβεβλημένης· 22) εἰσελθοῦσα τοσαύτην ἐπιδείξατο τὴν αὐτῆς δύναμιν ἢ ἀπάτη, ὅσην 23) αὐτίκα παρ' ἡμῶν ἀκούσῃ.
 71 Ὁ γὰρ ἰατρὸς ἄρτι τῆς καμίνου 24) προσελθὼν ἄγγος ὀστράκου λαβὼν, καὶ βάψας οἴνω πολλῷ, εἶτα ἀνασπάσας κενὸν, καὶ πλήσας ὕδατος, κελεύει τὸ δομάτιον, ἔνθα κατέκειτο ὁ νοσῶν, συσκιᾶσαι παραπετάσμασι πολλοῖς, ἵνα μὴ τὸ φῶς ἐλέγξῃ τὸν δόλον, καὶ δίδωσιν ἐκπιεῖν ὡς ἀκράτου πεπληρω-
 72 μένον. Ὁ δὲ πρὶν εἰς τὰς χεῖρας λαβεῖν, ὑπὸ 25) τῆς ὀσμῆς προσπεσοῦσης εὐθέως ἀπατηθεὶς, οὐδὲ πολυπραγμονεῖν 26) ἠνέσχετο τὸ δοθέν· ἀλλὰ ταύτη πειθόμενος, καὶ τῷ σκότει κλαπεῖς, ὑπὸ τε τῆς ἐπιθυμίας ἐπειγόμενος, ἔσπασε τοῦ δο-

20) ἰατρῶν παῖδας. Ita Basilus Sel. cōi τῶν ζωγράφων παῖδες.

21) ἐπέπεσε. ἔπεσε, mss. apud Hoesch. et ed. prior Paris. Pariter loquuntur Germani, de casarrhis certe.

22) ἐκβεβλημένης. Erasmus et Savilius, ἐκβεβλημένης. Vetus, quem Savilius plurimi fecisse videtur, interpres: *superato*. atque Hesychius, ἐκβῆναι ὄρος, καὶ ποταμὸν διβῆναι. Praestat tamen ἐκβεβλημένης, ex mss. Est enim antitheton εἰσελθοῦσα· et verbum ἐκβάλλω valde familiare Chrysostomo. [Plures editiones exhibent ἐκβεβλημένης, quam lectionem notante Bengelio secutus est etiam vetus Interpres. Res ad liquidum perducī nequit, et utraque lectio ferri bene potest. Caeterum haec verba saepius inter se permutari in Cdd. notandum est. Cf. Euseb. H. E. III, 23. p. 231., ubi pro συμβεβληκότες habet συμβεβηκότες Codex Jonesianus, ut ibi annotavit amicissimus Heinichen. L.]

23) ὅσην. Modica suspensio narrationis, desiderium audiendi suaviter acuit.

24) τῆς καμίνου. Sic ed. prima et Aug. ἀπὸ praefigunt alii.

25) ὑπὸ. Et hoc et ἀπατηθεὶς eadem editio omittit; non incommode.

26) πολυπραγμονεῖν. Vid. Valckenar. ad Eurip. Hippol. p. 247. et Heindorf. ad Platon. Charmid. §. 19. L.

θέντος 27) μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας· καὶ ἐμφορηθεὶς ἀπει-
 νάζετο τὸ πρῶτος εὐθείως, καὶ τὸν ἐπικείμενον ἐξέφυγε κίν-
 δυον. εἶδες 28) τῆς ἀπάτης τὸ κέρδος; καὶ εἰ πάντας βούλοιτό 73
 τις τῶν ἱατρῶν καταλέγειν τοὺς δόλους, εἰς ἀπειρον ἐκπεσεῖ-
 ται μῆκος ὁ λόγος. Οὐ μόνον δὲ τοὺς τὰ σώματα θεραπεύον- 74
 τας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ψυχικῶν νοσημάτων ἐπιμελομένους,
 εὔροι τις ἂν συνεχῶς τοῦτω κεκορημένους τῷ φαρμάκῳ. Οὕτω
 γὰς πολλὰς μυριάδας ἐκείνας τῶν Ἰουδαίων ὁ μακάριος προσ-
 ηγάγετο 29) Παῦλος. μετὰ ταύτης τῆς προαιρέσεως περιέ-
 τεμε 30) τὸν Τιμόθεον, ὁ Γαλάταις ἀπειλῶν, ὅτι Χριστὸς
 οὐδὲν ὠφέλησει τοὺς περιτεταμένους. διὰ τοῦτο ὑπὸ νόμον
 ἐγίνετο, ὁ ζημίαν ἠγοούμενος μετὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν τὴν
 ἀπὸ τοῦ νόμου δικαιοσύνην. Πολλὴ γὰρ ἡ τῆς ἀπάτης ἰσχὺς, 75
 μόνον μὴ μετὰ δολερῶς προσαγέσθω 31) τῆς προαιρέσεως· μάλ-
 λον δὲ οὐδὲ ἀπάτην τὸ τοιοῦτον δεῖ καλεῖν, ἀλλ' οἰκονομίαν
 τινὰ, καὶ σοφίαν, καὶ τέχνην ἱκανὴν πολλοὺς πόρους ἐν τοῖς
 ἀπόροις εὔρειν, καὶ πλημμελείας ἐπανορθῶσαι ψυχῆς. Οὐδὲ 76
 γὰρ τὸν Φινεὲς ἀνδροφόνον 32) εἶπομ' ἂν ἐγωγε, καίτοι γε
 μιᾷ πληγῇ δύο σώματα ἀνείλεν· ὥσπερ οὐδὲ τὸν Ἠλίαν μετὰ
 τοὺς ἑκατὸν στρατιώτας καὶ τοὺς τούτων ἡγεμόνας, καὶ τὸν
 πόλιν τῶν αἱμάτων χειμάζουσιν, ὃν ἐκ τῆς τῶν ἱερωμένων τοῖς

27) ἔσπασε τοῦ δοθέντος. *Spāw et cetera bibendi haū-
 riendique verba et genitivum et accusativum regunt, quorum casuum
 alter partis, alter totius denotandi vim habet: sed discrimen non
 esse perpetuum, vel hic locus ostendit. [Displicet mihi haec lec-
 tio: ἔσπασε τοῦ δοθέντος. Nam innueret h. I. genitivus, aegrotum
 non omnem aquam, quae in vaso erat, sed ejus partem tantum bi-
 bisse. Bene igitur praecunte vetere Interprete, qui ad sensum recte
 vertit: epotavit omne, quod datum est, sequutus est Hasselbachius
 alteram lectionem: ἔσπασε τὸ δοθέν. L.]*

28) εἶδες. Eadem locutio, §. 97.

29) προσηγάγετο. Vestigia habemus hic sententiae illius ma-
 gis nostro tempore excultae de accommodatione. Arridebat ejusmodi
 συγκαιβάσις inter patres ecclesiae etiam Tertulliano de praescriptt.
 Haeret. c. 23. 24. Clement. Alex. Stromat. VI, p. 802. VII, p. 863.
 Orig. c. Cels. IV, p. 171. sq. Hieron. ep. 89. Cf. Augustini ep. 76.
 ad Hieron. scripta. P. A. Carus. *Historia antiquior sententiarum
 ecclesiae gr. de accommodatione Christo imprimis et apostolis tri-
 buta.* Lips. 1793. 4. Henke's neues Magazin. 2. Bd. 2. Stck. p. 638
 sqq. Joh. Jahn, *Nachträge zu seinen theolog. Werken.* Tüb. 1821.
 II. Stck.: *Was hielten die Kirchenväter von der Accommodation?* L.

30) περιέτεμε. De quo Clem. Al. strom. VII. p. 318. Pho-
 tius in Biblioth. p. 401. Hoeschelius.

31) προσαγέσθω. Idem verbum, §. 101 ss.

32) ἀνδροφόνον. Eustathius, ἀνδροφόνος ὁ ἀπλῶς ἀνδρω-
 πον ἀναιρῶν, εἴτε παῖς εἴη ὁ πεσὼν, εἴτε ἀκμαῖος, εἴτε καὶ γυνή.

- 77 δαίμοσιν ἐποίησε θεῖσαι σφαγῆς. Εἰ γὰρ τοῦτο συγχορήσαιμεν, καὶ τὰ πράγματά τις τῶν πεποιθηκότων τῆς προαιρέσεως γυνώσκας ἐξετάσει καθ' ἑαυτά· καὶ τὸν Ἀβραάμ παιδοκτονίας ὁ βουλούμενος κρινεῖ· καὶ τὸν ἔγγονον³³⁾ τὸν ἐκείνου καὶ τὸν ἀπόγονον κακουργίας καὶ δόλου γράψεται· οὕτω γὰρ ὁ μὲν τῶν τῆς φύσεως ἐκράτησε πρεσβείων,³⁴⁾ ὁ δὲ τὸν τῶν Αἰγυπτίων πλοῦτον εἰς τὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν μετένεγκε στρατόν.
- 78 ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν· ἄπαγε τῆς τόλμης·³⁵⁾ οὐ γὰρ μόνον αὐτοὺς αἰτίας ἀγίμεν, ἀλλὰ καὶ θαυμάζομεν διὰ
- 79 ταῦτα· ἐπεὶ καὶ ὁ Θεὸς αὐτοὺς διὰ ταῦτα ἐπήρεσεν. Καὶ γὰρ ἀπατεῶν ἐκείνος ἂν εἴη καλεῖσθαι δίκαιος ὁ τῷ πράγματι κεκορημένος ἀδίκως,³⁶⁾ καὶ πολλάκις ἀπατηῆσαι δεόν καὶ τα μέγιστα διὰ ταύτης ὠφελῆσαι τῆς τέχνης. ὁ δὲ ἐξ εὐθείας³⁷⁾ προσεκεχθεὶς κακὰ μέγала τὸν οὐκ ἀπατηθέντα εἰργάσατο.

33) ἔγγονον. Ἐγγονον, Augustanus. Tantundem. [Quamvis jam veteres scriptores promiscue usurpasse haec vocabula, quod videre est ex nota Eustathii ad Homeri Odys. III, 123., minime ire possum inflicias; tamen apud seriores scriptores Graecos hic invaluit usus, ut τὰ ἔγγονα dicerentur filii, τὰ ἔγγονα contra essent τέκνα τέκνων, ut interpretatus est h. v. Hesychius. Haud raro vero utramque vocem in ipsis Codicibus permutari, docuerunt *Ernesti* ad Callim. T. I, p. 237. *Morus* ad Isocrat. Panegy. c. 16. *D'Orville* ad Chariton. p. 327. et *Ammonius* ad Ammon. de different. p. 69. L.]

34) πρεσβείων. Videtur in Jacobo non tam jus primogeniturae, quam benedictionem ex eo pendentem respicere. nam pariter in Homiliis in Genesin ad cap. XXV. nil de fraude dicit; ad cap. XXVII. autem eadem fere quae hic: Μὴ ἀπλῶς ἐξείμαζε τὸ γινόμενον, ἀγαπητέ, ἀλλὰ τὸν σοπὸν καταμάνθανε ζιλ. subjungitque eadem Abrahami et Phinees exempla. Utrumque ex dialogo et homilia locum tangit *Leon. Coquaeus* in Comm. ad Augustin. l. 16. de Civit. c. 37. et *Ben. Pererius* in Genesin, ubi de Jacobi facto et communiter de mendacio copiosissime disputat. Illud inprimis animadvertendum est, vocabula ψεῦδος et ἀπάτη a Chrysostomo per catachresin tantisper, ut correctio adhibita §. 75. et 80. ostendit, vel etiam per mimesin et imitationem Basilii poni. Pulchre ceteroqui mendax cum eo, qui moneta adulterat, comparatur, et merito deterior censetur. Vid. *Jo. Bapt. Persona* in Noctibus Homericis p. 356.

35) ἄπαγε τῆς τόλμης, ἔνεκα subintelligitur.

36) ἀδίκως, καὶ πολλάκις - τέχνης. Sic prima ed. et vetus int. At Augustanus, a manu secunda, ἀδίκως, οὐχ ὁ μεθ' ὑγιούς γνώμης τοῦτο ποιῶν. quod etiam recentiores editores receperunt; sed glossema arguunt, quae ille subjicit, τὸν τοιοῦτον κἄν πολλάκις ἀπατηῆσαι δεόν, καὶ τὰ μέγιστα διὰ ταύτης ὠφελῆσαι τῆς τέχνης, μᾶλλον ἀποδεξόμεθα.

37) ἐξ εὐθείας. Germ. gerade zu. Noster, Hom. 2. περὶ προνοίας καὶ εἰμαιμένης, ita loquitur de diabolo: ἐξ εὐθείας οὐκ εἰσάγει κατηγορίαν (i. e. calumniam adversus Christum) νόμιμον δὲ περιῶν ὑποσπείρει λίθρα τὸν ἰὸν τῶν δυσσεβῶν δογματίων. [Dicitur etiam εὐθείας. Vid. *Heinichen* ad Euseb. de Laud. Const. VI, 21. p. 432. L.]

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ Β΄.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῷ β΄ λόγῳ.

- α΄. "Οτι ¹⁾ μέγιστον ἡ ἱερωσύνη τεκμήριον τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης.
β΄. "Οτι ἡ ταύτης ὑπηρεσία τῆς τῶν ἄλλων μείζων.
γ΄. "Οτι μεγάλης δεῖται ψυχῆς καὶ θαύμασι.
δ΄. "Οτι πολλῆς τὸ πρᾶγμα δυσκολίας γέμει, καὶ κινδύνων.
ε΄. "Οτι τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἔνεκεν τὸ πρᾶγμα ἐφύγομεν.
ς΄. Ἀπόδειξις τῆς ἀρετῆς τοῦ βασιλείου, καὶ τῆς ἀγάπης τῆς σφοδρᾶς.
ζ΄. "Οτι οὐχ ὑβρίσται βουλόμενοι τοὺς ψηφισαμένους ἐφύγομεν τὴν χειροτονίαν.
η΄. "Οτι καὶ μέμψεως αὐτοὺς ἀπηλλάξαμεν διὰ τῆς φυγῆς.

"Οτι μὲν οὖν ἔστι καὶ ἐπὶ καλῷ τῇ τῆς ἀπάτης κεκοῦσθαι ²⁾ 80
δυνάμει, μᾶλλον δὲ ὅτι μηδὲ ἀπάτην δεῖ τὸ τοιοῦτον καλεῖν,
ἀλλ' οἰκονομίαν τινὰ θαυμαστήν, ἐνῆν μὲν καὶ πλείονα λέ-
γειν. ³⁾ ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ εἰρημένα πρὸς ἀπόδειξιν ἱκανὰ γέ-
γονε· φορτικὸν καὶ ἐπαχθές, ⁴⁾ περιττὸν τῷ λόγῳ προστιθέ-
ναι μῆκος. Σὸν δὲ ἂν εἴη δεικνύναι λοιπὸν, εἰ μὴ τῷ πρά-
γματι τούτῳ πρὸς τὸ κέρδος ἐχρησάμεθα τὸ σὸν; Καὶ ὁ Βα-81
σίλειος· καὶ ποῖον ἡμῖν κέρδος, φησὶν, ἐκ ταύτης γέγονε τῆς
οἰκονομίας, ἢ σοφίας, ἢ ὅπως ἂν αὐτὴν χαιρῆς καλῶν, ἵνα

1) ὅτι. Particula pendet à τάδε. Confer Derarium. [Non opus est, ut a precedente τάδε pendere particulam ὅτι jubeamus. Sic v. c. in Eusebio legitur argumentum cap. 3. libri 1. ὡς καὶ τὸ Ἰησοῦ ὄνομα ἔγνωστό τε ἀνέκαθεν καὶ τετίμητο παρὰ τοῖς θεσπεσίοις προφήταις, pronomine demonstrativo non precedente. L.]

2) ἔστι κεκοῦσθαι. Sic ἔστι cum infinitivo, §. 5: 8. 63. 103. et Not. ad §. 226.

3) λέγειν. Cramerus vertit hunc locum ita: „Ich könnte also mehr davon sagen, dass ein unschuldiger Betrug als ein Mittel zu einem guten Endzwecke erlaubt sei, ja vielmehr, dass ein solcher Betrug nicht diesen Namen, sondern den Namen einer bewundernswürdigen Klugheit verdiene.“ L.

4) φορτικὸν καὶ ἐπαχθές. Es würde plumpe und lästig sein. De adject. φορτικός vid. Heindorf. ad Plat. Theactet. p. 176: C. cf. Aelian. V. H. XII, 13. 63. L.

82 πειθοῶμεν, ὅτι οὐκ ἠπατήμεθα παρὰ σοῦ; Καὶ τί τούτου
 τοῦ κέρδους, ἔφηρ, ἂν γένοιτο μείζον, ἢ τὸ ⁵⁾ ταῦτα γαίνε-
 σθαι πρῶτοντας, ἄπερ δείγματα τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀγά-
 83 πης, αὐτὸς ἔφησεν εἶναι ὁ Χριστὸς; Πρὸς γὰρ τὸν κορυ-
 φαῖον ⁶⁾ τῶν ἀποστόλων διαλεγόμενος· Πέτρε, ῥησὶν, φιλεῖς
 με; τούτου δὲ ὁμολογήσαντος, ἐπιλέγα· εἰ φιλεῖς με, ποί-
 84 μαινε τὰ πρόβατά μου. Ἐρωτᾷ ⁷⁾ τὸν μαθητὴν ὁ διδάσκαλος,
 εἰ φιλοῦτο παρ' αὐτοῦ, οὐχ ἵνα αὐτὸς μάθῃ· πῶς γὰρ, ὁ τὰς
 ἀπάντων ἐμβατεύων ⁸⁾ καρδίας; ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς διδάξῃ, ὅσον
 αὐτῷ μέλει τῆς τῶν ποιμνίων ἐπιστασίας τούτων. Τούτου δὲ
 ὄντος δήλου, κακῆντο ὁμοίως ἔσται γεγερόν, ὅτι πολλὸς καὶ
 ἄφατος ἀποκείσεται ⁹⁾ μισθὸς τῷ περὶ ταῦτα πονουμένῳ, ἅ

5) τὸ, vid. *Viger*. p. 23. *Matthiae*. Gr. Gr. min. §. 279. L.

6) τὸν κορυφαῖον. Haec sententia tunc jam invaluerat. „At Christus certe nullo pacto voluit Petrum reliquis apostolis cunctis praeferre. vid. *Matth.* XX, 26. XVIII, 1. 18. add. *Act.* XV. ubi non Petri, sed Jacobi sententiam ecclesia secuta esse legitur; et Petrus ipse se συμπρεσβύτερον vocavit 1 ep. V, 1. 2. *Kuinoel*. ad *Matth.* XVI, 18.

7) ἐρωτᾷ. Interrogat semel, iterum, tertio; ut intelligeretur, inquit Bernardus, quisquis aliis praeficitur, diligere Deum debere plusquam sua, plusquam suos, plusquam se. [Imo ter quacsivisse videtur divinus Messias ex Petro, εἰ φιλοῦτο παρ' αὐτοῦ, quia ter negaverat Petrus, se nosse Jesum. L.]

8) ὁ τὰς ἀπάντων ἐμβατεύων καρδίας. Ἐμβατεύω, proprie, ingrediōr, pervado. LXX. Josu. XIX. 51. ἐπορεύθησαν ἐμβατεύσαι τὴν γῆν. *Themistius* Or. IX. Θεῖαι δυνάμεις ἐλ' ἀγαθῶ τῶν ἀνθρώπων ἐμβατεύουσι τὴν γῆν, ἐξ τοῦ οὐρανοῦ καιοῦσαι. Sic enim interpungi hunc locum oportuit. Transfertur ad facultatem cognoscentem, quatenus ea vel scrutatur rem, vel de ea quocunquo modo statuit et decernit, vel etiam ipsam penetrat. *Xenophon*, [Symp. IV, 27. si sana lectio. L.] ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ ἀμφοτέρω ἐμβατεύετέ τι. consertis capitibus et humeris in uno vos libro aliquid investigantes vidi. Adhibetur autem in utramque partem. v. gr. *Col.* 2, 18. de temeraria tractatione; quem ad locum illa a *Themistio* et *Xenophonte* contulerunt *Al. Morus* et *G. Raphelius*. ex aliis alia *Suicerus* *Thes.* T. I. col. 1098. *Greg. Naz.* ὁ σοφισάμενος περισσὰ ὄσω πλέον ἐμβατεύει τοῖς βάνεσι, τοσούτω πλέον ἠλιγγᾷ. In bonam partem saepissime ponitur a patribus, *Chrysostomo* imprimis: qui DEUM, cordium permeatorem laudantes, dicunt, ἐμβατεύειν ἄχρι καὶ αὐτῶν ἔννοιῶν, et, ταῖς καρδίαις, et, εἰς τὰς καρδίαις, et, eodem quo hic casu, τὰς καρδίαις. *Exempla* *Suicerus* cumulavit l. c. [*Hesych.* ἐμβατεύσας· ἤτησας. *Lucian.* *Tim.* 52. ἐπεὶ δὲ οὐ θεῖς, εἰδώλοισι ἀεὶ ξυνόρια ἐμβατεύειν τῶν βασιλείων τοῦ Αἰῶς, ὥρα ἡμῖν ὑψηλὸν τι ὄρος περισοπεῖν. *Aeschyl.* *Pers.* 449. *Dionys.* *Halic.* *Ant.* *Rom.* I, p. 196. 2 *Macc.* II, 30. *Jacobs.* ad *Anthol.* gr. Vol. II, 2. *Schleusner.* *Lex.* N. T. s. h. v. *Bos.* *Exercitat.* in N. T. p. 206. et *Wetsten.* ad *Coloss.* II, 18. L.]

9) ἀποκείσεται. vid. *Wahl.* *Cl.* N. T. T. I. p. 125. et *Schleusner.* *Lex.* in LXX *Intpp.* T. I, p. 376. L.

πολλοῦ τιμᾶται ὁ Χριστός. Εἰ γὰρ ἡμεῖς, ὅτ' ἂν ἴδωμεν τῶν 85
οἰκετῶν ἢ τῶν οἰκίων ¹⁰⁾, τῶν θρημάτων τῶν ἡμετέρων ἐπι-
μελουμένους, τινὰς, τῆς περὶ ἡμᾶς ἀγάπης τὴν εἰς ἐκεῖνα σπου-
δὴν τιθέμεθα σημεῖον, καίτοι γε ταῦτα πάντα χρημάτων ἐστὶν
ὠνήτᾳ· ὁ μὴ χρημάτων μηδὲ ἄλλου τινὸς τοιούτου, ἀλλ' ἰδίῳ
θανάτῳ τὸ ποιῆμιον πριάμενος τοῦτο καὶ τιμὴν ¹¹⁾ τῆς ἀγέ-
λης τὸ αἶμα δούς τὸ ἑαυτοῦ, πόσῃ τοὺς ποιμαίνοντας αὐτὸ
ἀμείψεται δωρεᾶ; διὰ τοι τοῦτο εἰπόντος τοῦ μαθητοῦ· σὺ 86
οἶδας Κύριε, ὅτι φιλῶ σε, καὶ μάρτυρα τῆς ἀγάπης αὐτὸν
τὸν ἀγαπώμενον καλέσαντος, οὐκ ἔστη μέχρι τούτου ¹²⁾ ὁ Σω-
τῆρ, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ἀγάπης προσέθηκε σημεῖον. Οὐ γὰρ 87
ὅσον ὁ Πέτρος αὐτὸν ἐφιλεῖ, τότε ἐπιδείξει ἐβούλετο (καὶ
γὰρ ἐκ πολλῶν τοῦτο ἤδη ἡμῖν γέγονε δῆλον·) ἀλλ' ὅσον αὐ-
τὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀγαπᾷ τὴν ἑαυτοῦ, καὶ Πέτρον καὶ πάν-
τας ἡμᾶς μαθεῖν ἠθέλησεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς πολλὴν περὶ αὐτὰ
εἰσφέρωμεν τὴν σπουδὴν. Διὰ τί ¹³⁾ γὰρ υἱοῦ καὶ μονογενοῦς 88
οὐκ ἐφείσατο ὁ Θεὸς, ἀλλ' ὄν μόνον εἶχεν, ἐξέδωκεν; ἵνα
τοὺς ἐχθροδῶς ¹⁴⁾ πρὸς αὐτὸν διακειμένους ἑαυτῷ καταλλάξῃ
καὶ ποιήσῃ λαὸν περιούσιον. ¹⁵⁾ διὰ τί καὶ τὸ αἶμα ἐξέχεεν;
ἵνα τὰ πρόβατα κτήσῃται ταῦτα, ἃ τῷ Πέτρῳ καὶ τοῖς μετ'

10) οἰκειῶν, τῶν. Deest hoc in multis; hiatus scilicet fa-
cili ob recurrens τῶν, sed comparationis concinnitatem imminuente.
Idem paregmenon habet Zosimus lib. V. τῶν οἰκειῶν καὶ ἄλλως οἰ-
κειῶν. [Quamvis a multis Cdd. desint haec vocabula, tamen ego
quoque salvam esse receptam lectionem arbitror. Quae causae im-
pulerint Hasselbachium ad eliminanda haec verba in versione ver-
nacula, ignoro. Nimis anxie Montefalconi premere videtur vesti-
gia. A Xenoph. in Memor. Socr. junguntur etiam, οἰκέταις καὶ οἰ-
κελοῖς. Cf. IV, 4, 17. L.]

11) τιμὴν. vid. Wahl. Cl. N. T. T. II, p. 553. L.

12) μέχρι τούτου. Ita Savil. et quidam Mss. — Montefalc.
contra ex optimis libris dedit μέχρι τούτων. L.]

13) διὰ τί. Verba desumpta sunt ex ep. ad Tit. II, 14., quem
locum memoriter citasse videtur Chrysostomus. L.

14) ἐχθροδῶς. Id frequentius, quam primae editionis ἐχθρῶς.
Una Homilia 27. in Gen. quater habet ἐχθροδῶς διακείσθαι. [Mo-
rel. et Hughes. τοὺς ἐχθρῶς. Savil. et Montefalcon. ut in textu
est. L.]

15) λαὸν περιούσιον. Quadrabat haec compellatio proprie
in Israelitas, qui et vocabantur יְהוּדָיִם v. c. Exod. XIX, 5. Deut.
VII, 6. XIV, 2. ubi LXX. vertunt λαὸς περιούσιος, de quo voc. vid.
Joh. Frid. Fischer. de vit. Lexx. N. T. Part. XII, p. 313. et
Kopp. ad Tit. II, 14. L.

ἐκεῖνον ¹⁶⁾ ἐνεχείρισεν. ¹⁷⁾ Εἰκότως ¹⁸⁾ ἄρα ἔλεγεν ὁ Χριστός·
 89 Τίς ἄρα ¹⁹⁾ ὁ πιστός δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ
 κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν οἰκίαν ²⁰⁾ αὐτοῦ; πάλιν τὰ μὲν ῥήματα
 ἀποροῦντος, ὁ δὲ φθεγγόμενος αὐτὰ οὐκ ἀπορῶν ἐφθέγγετο·
 ἀλλ' ὡσπερ τὸν Πέτρον ἐρωτῶν, εἰ φιλοῦτο, οὐ μαθεῖν δεό-
 μινος τοῦ μαθητοῦ τὸν πόθον ἠρώτα, ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμε-
 νος τῆς οἰκίας ἀγάπης τὴν ὑπερβολὴν· οὕτω καὶ νῦν λέγων·
 Τίς ἄρα ὁ πιστός δοῦλος καὶ φρόνιμος; οὐ τὸν πιστὸν καὶ
 φρόνιμον ἀγνοῶν ἔλεγεν, ἀλλὰ παραστῆσαι θέλων τὸ τοῦ
 πράγματος σπάνιον, ²¹⁾ καὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης τὸ μέγεθος.
 "Ὅρα γοῦν καὶ τὸ ἔπαθλον ὅσον· ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν
 90 αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. "Ἐτι οὖν ἀμφισβητήσεις ἡμῖν τοῦ
 μὴ καλῶς ἠπατηῆσθαι, πᾶσι μέλλων ἐπιστήσεσθαι τοῦ Θεοῦ

16) τῷ πέτρῳ καὶ τοῖς μετ' ἐκεῖνον. Germ. Brixius:
tum Petro tum Petri successoribus. Bern. Montefalconius:
Petro et successoribus ejus. Jac. Ceratinus seu David Hoes-
 schelius: *Petro et ejus vestigia imitantibus.* Pressius interpres ve-
 tus: *Petro deinceps ceterisque.* Omnino hoc μετὰ successores Petri
 significat; sed successores non modo omnium seculorum, sed etiam
 omnium locorum, pastoresque omnium ovium redemptarum, ipsumque
 adeo Basilium. §. 90. Expunde totum contextum, inprimisque illud:
 καὶ πέτρον καὶ πάντας ἡμᾶς. §. 87. et confer Homil. 87. in h. l. Jo-
 hannis c. XXI. 15 seq. Ambrosius: *Vae jam mihi est, si claustra
 humanae imperitiae, per claves illas regni coelorum, quas in beato
 Petro apostolo cuncti suscepimus sacerdotes, minime reseravero, ut
 audire per haec mercar pro linguae meae modulo:* Euge serve bone
 et fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam:
 intra in gaudium Domini tui. *lib. de Dign. sacerdot. c. 1.* Bellarminum
 hoc Dialogo nitentem refutavit Fr. Junius.

17) ἐνεχείρισεν. Augustanus, ἐνεχείριζεν· committebat, scil.
 quum *pasce* dixit.

18) εἰκότως ἄρα. Aliquot Mss. εἰκότως ἄρα καὶ δικαίως.
 Montef. Sic quoque Augustanus. Conf. §, 383.

19) τίς ἄρα. Vid. Matth. XXIV, 45. ὃν κατέστησεν. Ita
 est in Matth. l. l., neque ab hac lectione recedendum puto, quod
 visum est Hasselbachio. Alia ratio est sub finem paragraphi, ubi sane
 suo loco est futurum. L.

20) ἐπὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Evangelistae, ἐπὶ τῆς θεοα-
 πείας αὐτοῦ· sed in citandis Scripturae testimoniis Veteres interdum
 erant liberiores, contenti sensum expressisse. Quod et Homilia
 Chrysost. III. contra Jud. observavi; ubi integra etiam legitur
 periodus, quae Jer. 29, 13. in Graecis Bibliis desideratur: post καὶ
 ἐπιφανοῦμαι ὑμῖν· haec nimirum verba: Καὶ ἐπιστρέψω τὴν ἀρχαί-
 λωσίαν ὑμῶν, καὶ ἀηροῦσω ὑμᾶς ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐκ
 πάντων τῶν τόπων, οὐδὲν ἀποκρίσας ὑμᾶς ἐκεῖ, γησὶ Κύριος. Καὶ ἐπι-
 στρέψω ὑμᾶς εἰς τὸν τόπον, ὃθεν ἀπώρισα ὑμᾶς ἐκεῖ. Hoeschel.

21) τὸ — σπάνιον, quam rara sit haec res. vid. Xenoph.
 Anab. I, 9, 27. L.

τοῖς ὑπάρχουσι, καὶ ταῦτα πράττων, ²²⁾ ἃ καὶ τὸν Πέτρον ποιοῦντα ²³⁾ ἔφησε ²⁴⁾ δυνήσεσθαι καὶ τῶν ²⁵⁾ ἀποστόλων ὑπερακοντίσαι ²⁶⁾ τοὺς λοιπούς. Πέτρος γὰρ φησι, φιλεῖς με πλεῖον τούτων; ²⁷⁾ καίτοι γ' ἐνὴν εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, εἰ 91
λαῖς με, ἰηστέϊαν ἄσκει, χαμευνίαν, ²⁸⁾ ἀγρουπνίας συντόρους, προΐστασο τῶν ἀδικουμένων, γίνου ²⁹⁾ ὄρφανοῖς ὡς πατήρ, καὶ ἀντὶ ἀνδρὸς τῆ μητρὶ αὐτῶν. γὺν δὲ πάντα ταῦτα ἀφείς τί φησι; ποίμαινε τὰ πρόβατά μου.

Η. Ἐκεῖνα μὲν γάρ, ¹⁾ ἃ προεῖπον, καὶ τῶν ἀρχομένων ⁹² πολλοὶ δύναντ' ἂν ἐπιτελεῖν ῥαδίως, οὐκ ἄνδρες μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες· ὅταν δὲ ἐκκλησίας προστῆναι δέη καὶ ψυχῶν ἐπιμελείαν πιστευθῆναι τοσοῦτων, πᾶσα μὲν ἢ γυναικεία φύσις παραχωρεῖτω τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος, καὶ ἀνδρῶν δὲ τὸ πλεόν· ἀγέσθωσαν δὲ εἰς μέσον οἱ πολλῶ τῷ μέτρῳ πλε- ⁹³
ορακτοῦντες ἀπάντων, καὶ τοσοῦτον ὑψηλότεροι τῶν ἄλλων κατὰ τὴν τῆς ψυχῆς ὄντες ἀρετὴν, ὅσον τοῦ παντός ἔθνους Ἑβραίων κατὰ τὸ τοῦ σώματος μέγεθος ὁ Σαούλ; ²⁾ μᾶλλον

22) *πράττων*. Sic ed. prima et int. vetus. *πράττειν*, msg. apud Hoeschelium, ut pendeat a *μέλλον*. Sed laudatur *praesens* janjam pastoralis actio functioque Basilii.

23) *ποιοῦντα*. Videlicet oves Domini pascentem.

24) *ἔφησε*. Sic §. 82. 121. Ed. prima, *ἔφησε*.

25) *καὶ τῶν*. Καὶ omittit Augustanus et interpres vetus.

26) *ὑπερακοντίσαι*. In amore. nam sequitur: *Amas me plus quam hi?* „Ἵπερακοντίσαι, ἀπὸ τοῦ *φιλεῖσαι*. Athen. lib. 4. παρὰ δὲ Ῥωμαίοις *μημηονεῖται*, Ἀπικίον τινα ἐπὶ ἀσωτίᾳ πάντας ἀνθρώπους ὑπερηζουτικέραι.“ Hoeschelius.

27) *πλεῖον τούτων*. Hic iam recentiores repraesentant verba illa: *ποίμαινε τὰ πρόβατά μου*. Sed Erasmus editio et vetus interpres, suavissime suspenso sermone, subaudienda relinquunt, et periodo solum sequente ponunt, ubi etiam *τί φησι* rei novae et inexpectatae convenit. Non semper totidem verbis reponi solent testimonia. conf. §. 102. 103. 119. 182. 196. 200. 233. 397. 434. 497. et Notas subinde ad haec loca. Neque obstat, quod sequitur, *καίτοιγε*. coll. §. 349.

28) *χαμευνία*. *humi cubatio*. Sic II. II, 235. *χαμαιεῦναι* sunt Scholiasta auctore: *οἱ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κοιμώμενοι*. vide *Perizon.* ad Aelian. IX, 24, 5. Cf. *Suicer.* in Thes. s. h. v. *Du Fresne.* Glos-sar Gr. et *Hughes* ad h. l. *L.*

29) *γίνου*. Vetus int. *sito*, pro *esto*. Extat hic locus Sir. 4, 10.

1) *ἐκεῖνα μὲν γάρ*. Hoc et sequentia hujus libri aliaque Dialogi capita laudant C. Kortholtus in lib. de Onere sacerd. (*Priester-Bürde*) Not. ad Num. IX. J. L. Hartmannus in Pastoralis evang. lib. 1. cap. 1. et G. Arnoldus in *Idea (Gestalt) Doctoris evangelici* capp. 3. 15. et alibi.

2) ὁ Σαούλ. vid. 1 Sam. X, 23. *L.*

- 94 δὲ καὶ πολλῶ πλέον. Μὴ γὰρ μοι μόνον ὑπερωμίας ἐνταῦθα ζητήσθω μέτρον, ἀλλ' ὅση πρὸς τὰ ἄλογα τῶν λογικῶν ἀνθρώπων ³⁾ ἢ διαφορά, τοσοῦτον τοῦ ποιμένου καὶ τῶν ποιμαυμένων ἔστω τὸ μέσον, ἵνα μὴ καὶ πλέον τι εἶπω· καὶ
- 95 γὰρ περὶ πολλῶ μείζονων ὁ κίνδυνος. Ὁ μὲν γὰρ πρόβατα ἀπολλύς, ἢ λύκων ἀρπασάντων ἢ ληστῶν ἐπιστάντων, ἢ λοιμοῦ τιος ἢ καὶ ἄλλου συμπτώματος ⁴⁾ ἐπιπεσόντος, τύχοι μὲν ἂν τιος καὶ συγγνώμης παρὰ τοῦ κυρίου τῆς ποιμνῆς· εἰ δὲ καὶ δίχην ἀπαιτοῖτο, μέχρι τῶν χρημάτων ⁵⁾ ἢ ζημίας. ὁ δὲ ἀνθρώπος πιστευθεὶς, τὸ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποιμνιον, πρῶτον μὲν οὐκ εἰς χρήματα, ἀλλ' εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τὴν ζημίαν ὑφίσταται ὑπὲρ τῆς τῶν προβάτων ἀπω-
- 96 λείας. Ἐπατα καὶ τὸν ἀγῶνα πολλῶ μείζονα καὶ χαλεπώτερον ἔχει. οὐ γὰρ αὐτῷ πρὸς λύκους ἢ μάχη οὐδὲ ὑπὲρ ληστῶν δέδοικεν, οὐδὲ ἵνα λοιμὸν ἀπελάσῃ τῆς ποιμνῆς φροντί-
- 97 ζει· ἀλλὰ ⁶⁾ πρὸς τίναν ὁ πόλεμος; μετὰ τίνων ἢ μάχη; Ἄκουε ⁷⁾ τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος. οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἢ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκοτους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Εἶδες πολέμιον πληῆθος δεινὸν, καὶ φάλαγγας ἀγρίας, οὐ σιδήρω πεφραγμένας, ἀλλ' ἀντὶ πάσης πανοπλίας ἀρκου-
- 98 μένας τῇ φύσει; Βούλει καὶ ἕτερον στρατόπεδον ἰδαῖν ἀκηγές καὶ ὠμόν, ταύτῃ προσεδρεῦον τῇ ποιμνῇ; καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὄψει περιωπῆς. ⁸⁾ ὁ γὰρ περὶ ἐκείνων διαλεχθεὶς, οὗτος καὶ τούτους ἡμῖν ὑποδεικνύει τοὺς ἐχθρούς ὡδὲ πως λέγων· Φανερά δὲ ἐστὶ τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα, ἅτινά ἐστι, πορ-

3) τῶν λογικῶν ἀνθρώπων. Vetus interpres: *ratione utentium*, non addito *hominum*. et sane ἀνθρώπων glossema videtur. [Retinuit tamen h. v. Montefalc. L.]

4) συμπτώματος. Idem verbum, §. 462.

5) μέχρι χρημάτων ἢ ζημία. Haec ita Germanice ad sensum verterim: *Der Schaden hört auf, mit der Bezahlung des Geldes*. Denotat enim μέχρι finem, quo res quaedam esse desiit, ut docuit. b. Tittmann. *Lex. Syn. N. T. Spec. II. p. V. sqq. L.*

6) ἀλλὰ κλ. Unus codex, ἀλλ' ὅπως τοὺς πιστεύοντας διασώσῃ ἀπὸ τῶν αἰεὶ ἐφεδρευόντων δαιμόνων. οὗ δὲ πρὸς τούτους ὁ πόλεμος, καὶ μετὰ τούτων ἢ μάχη, ἄκουε. Glossam sapit.

7) ἀκούε. Ephes. VI, 12. L.

8) περιωπῆς. i. e. Idem Paulus eundem tibi monstrabit exercitum. ἢ περιωπῆ, vernacule: *die Warte*. L.

ρεία, 9) μοιχεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία. γυμ-
μακεία, ἔθθραι, ἔρας, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθειῖαι, καταλαλαίαι,
ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι, καὶ ἕτερα τούτων πλεί-
ονα. οὐ γὰρ πάντα κατέλεξεν, ἀλλ' ἐν τούτων ἀφήκεν εἶδέναι
καὶ τὰ λοιπά. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ποιμένος τῶν ἀλόγων, οἱ 99
βουλόμενοι διαφθεῖραι τὴν ἀγέλην, ὅταν ἴδωσι τὸν ἐφεστῶτα
φεύγοντα, τὴν πρὸς ἐκείνον μάχην ἀφέντες ἀρκοῦνται τῇ τῶν
θρεμμάτων 10) ἀρπαγῇ· ἐνταῦθα δὲ, κἂν ἀπάσαν λάβωσι τὴν
ποίωην, οὐδ' οὕτω τοῦ ποιμνίου ἀφίστανται, ἀλλὰ μᾶλ-
λον ἐφεστήκασι, καὶ πλέον θρασύνονται, καὶ οὐ πρότερον
παύονται, ἕως ἂν ἡ καταβάλλωσιν ἐκείνον ἢ νικηθῶσιν αὐτοί.
Πρὸς δὲ τούτοις τὰ μὲν τῶν θρεμμάτων 11) νοσήματα καθέ- 100
στηκε φανερά, κἂν λιμός ᾗ, κἂν λοιμός, κἂν τραῦμα, κἂν ὅ
τι δὴ ποτ' οὖν 12) ἕτερον ἢ τὸ λυποῦν· οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο
δύναται ἂν πρὸς τὴν τῶν ἐροχλούντων ἀπαλλαγῇν. Ἐνὶ δέ 101
τι καὶ ἕτερον τούτου μᾶλλον, τὸ ποιοῦν ταχεῖαν τῆς ἀβώ-
στίας ἐκείνης τὴν λύσιν. τί δὲ τοῦτό ἐστι; μετὰ πολλῆς τῆς
ἐξουσίας καταναγκάζουσι τὰ πρόβατα οἱ ποιμένες δέχεσθαι τὴν
ιατρείαν, ὅτ' ἂν ἐκόντα μὴ ὑπομένῃ. καὶ γὰρ δῆσαι εὐκόλον,
ὅτ' ἂν καῦσαι 13) δέῃ καὶ τεμεῖν· καὶ φυλάξαι ἔνδον ἐπὶ χρό-
νον πολὺν, ἤνικα ἂν τοῦτο συμφέρῃ· καὶ ἑτέραν δὲ ἀνθ' ἑτέ-
ρας προσαγαγεῖν τροφήν, καὶ ἀποκωλύσαι ναμάτων· καὶ τὰ
ἄλλα δὲ πάντα, ὅσα περ ἂν δοκιμάσωσι πρὸς τὴν ἐκείνων
ὑγίαν συμβαλέσθαι, μετὰ πολλῆς προσάγουσι τῆς εὐκολίας. 14)

9) πορνεία - ἀκαταστασίαι. Gal. 5, 20. simul et 2. Cor. 12, 20.

10) θρεμμάτων. Philo p. 519. τοὺς ἐν ταῖς ποίμνιαις (ζύνες) γασὶ προαγορίζουμένους τῶν θρεμμάτων ἔχει θανάτου παρεμύειν. Apollinarius Psalmo 78. v. 30. ἡμῖν γὰρ σέο λαός, ἑνάξ, καὶ θρεμ-
ματα ποιῆς. ubi 70. int. πρόβατα νομῆς σου. ut et Ps. 94. Sunt et
qui apud Lat. oves non improprie pecudes dici existiment παρὰ
τὸν πόρον a velleribus. Haeschelius.

11) θρεμμάτων. In mss. προβάτων. Idem: ovium, vetus in-
terpres.

12) ὅτι δὴ ποτ' οὖν. Erasmus, ὅτι δήποτε. Sed sic quoque,
τί ποιοῦν. §. 56.

13) καῦσαι. Hoc imprimis in animalium medicinis remedium
esse voluerunt veteres. Sic praecipit Veget. Art. Veterin. Lib. 1,
c. 28.: Cum candente ferro superis cutem, vitium omne concoquitur
et maturatur, et beneficio ignis dissolutum, per foramina, quae
facta sunt, effluit cum humore. L.

14) καὶ τὰ ἄλλα - εὐκολίας. Vetus interpres: et ad con-
dium omnia, quae pastor viderit, admovet, veniente nullo. Gre-

102 Τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀσώφρονας πρῶτον μὲν οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων ῥάδιον ἰδεῖν· οὐδεὶς γὰρ οἶδε¹⁵) τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ.

III. Πῶς οὖν τις προσαγάγοι τῆς νόσου τὸ φάρμακον, ἧς τὸν τρόπον οὐκ οἶδε, πολλάκις δὲ μηδὲ εἰ τυγχάνοι νοσῶν
103 δυνάμετος συνιδεῖν; Ἐπειδὴν δὲ καὶ καταφανῆς γένηται, τότε πλείον' αὐτῷ παρέχει¹⁾ τὴν δυσχέρειαν. Οὐ γὰρ ἔστι μετὰ τοσαύτης ἐξουσίας ἅπαντας²⁾ θεραπεύειν ἀνθρώπους, μεθ' ὅσης τὸ πρόβατον ὁ ποιμὴν. ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἐνταῦθα καὶ δῆσαι, καὶ τροφῆς ἀπερῆσαι, καὶ καῦσαι, καὶ τεμεῖν· ἀλλ' ἡ ἐξουσία τοῦ δεῖξασθαι τὴν ἰατρειάν, οὐκ ἐν τῷ προσάγοντι τὸ φάρμακον, ἀλλ' ἡ³⁾ ἐν τῷ κάμνοντι κεῖται. τοῦτο γὰρ καὶ ὁ θαυμασῖος ἐκείνος ἀνὴρ συνειδώς⁴⁾ Κορινθίοις ἔλεγεν· Οὐχ ὅτι⁵⁾ κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοὶ ἔσμεν

gorius Turonensis: *condia duo*. Producit hunc Vossius l. 3. de Vitiis Lat. serm. sed ita, ut *congia* conjiciat. *condia* igitur noster firmat interpres. *Κόνδυ*, poculum decem cotylarum, apud Athenaeum: inde *condium*. Proverbium, *ad condium*, ut ex hoc loco apparet, mensuram largiorem notabat. Jesa. 51, 17: τὸ κόνδυ τοῦ θυμοῦ ἐξέπιες καὶ ἐξεξένωσας. Martinius ex Glossis: *condavit, προσένευεν*.

15) οἶδε. Sic ed. prima et int. vetus. Ceteri, ex Paulo, ἀνθρώπων addunt. [Recte omisit h. v. Bengel. L.]

1) παρέχει. Gregorius Nazianzenus in Apologetico: Τῷ ὄντι αὐτῇ μοι φαίνεται τέχνη τις εἶναι τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν, ἀνθρωπῶν ἀγειν. τὸ πολυτροχώτατον τῶν ζώων καὶ ποιικιλώτατον. p. 332. ed. Thirlb. ubi plura legas.

2) ἅπαντας. Apte hoc inseritur. Nam ab hoc genere transit §. seq. ad speciem. [Comparaverat supra §. 101. Chrysostomus ecclesiam cum grege quodam, ejusque episcopus cum pastore, et dixerat, oves quando non velint admittere curationem, vi cogi posse. Nunc vero demonstrare conatur, multo difficiliorem esse illam hominum curam, qui non ita, ut greges cogi possint. Sed uti nunc leguntur verba, concedere sane videtur Chrysostomus, nonnullis hominum eodem modo mederi posse episcopum ut pastorem gregi. Qui quidem sensus quum prorsus sit absonus minimeque quadret in reliquum sermonem, ambabus manibus arripio conjecturam *Hasselbachii*, qua verius nihil cogitari potest, qui pro ἅπαντας legendum censuit ἄνοργας. Optime etiam respondet hoc voc. verbis, quae supra legebantur: ὅτ' ἂν ἐξόντα μὴ ὑπομένη. L.]

3) ἀλλ' ἐν. Ita recte edidit *Montefalconius*. Male in edit. *Morel*. et *Bengel*. est ἀλλ' ἢ ἐν τῷ κάμνοντι. Vid. *Herm.* ad *Viger*. p. 812. L.

4) συνειδώς. συνιδὼν *Erasmus*. [Vid. quae de eadem lect. var. disputavit *Fischerus* in Ind. Palaeph. s. εἶδεν. L.]

5) οὐχ ὅτι. Οὐ γὰρ. Sic *Savil.* et omnes mss. *Mont.* Etiam *Hoescheliani*, οὐ γὰρ. [Et sic recte scribitur. Nam apud apostolum particula ὅτι arcte conjungit versum 24. cum versu 23. No-

τῆς χάριτος ἡμῶν. Μάλιστα μὲν ⁶⁾ γὰρ ἀπάντων χριστιανοῦ, 104
οὐκ ἐφεῖται πρὸς βίαν ἐπαγορθεῖν ⁷⁾ τὰ τῶν ἁμαρτανόντων
πταίσματα. Ἄλλ' οἱ μὲν ἔξωθεν δικασταὶ τοὺς κακούργους
ὅταν ὑπὸ τοῖς νόμοις λάβωσι, πολλὴν ἐπιδεινύνται τὴν ἔξου-
σίαν, καὶ ἄκοντας τοῖς τρόποις κωλύουσι χρῆσθαι τοῖς αὐτῶν.
ἐνταῦθα δὲ οὐ βιαζόμενον, ἀλλὰ πείθοντα ⁸⁾ δεῖ ποιεῖν ἀμείνω
τὸν τοιοῦτον. Οὔτε γὰρ ἡμῖν ἔξουσία τοσαύτη παρὰ τῶν νό- 105
μων δέδοται πρὸς τὸ κωλύειν τοὺς ἁμαρτανόντας· οὔτε, εἰ
καὶ ἔδωκαν, εἴχομεν ὅποι καὶ χρῆσώμεθα ⁹⁾ τῇ δυνάμει· οὐ

stro vero in loco illud ὅτι prorsus superfluum foret. Neque etiam admodum curiosus est Chrysostomus in retinendis singulis verbis biblicis, ut multis locis docuit *Bengelius*. „Attamen cum verbis S. Pauli suffragentur F. H., iis cum Ducaeo utendum duximus,“ dicit *Hughes*. Locus ipse, quem citat Chrysostomus, legitur 2. Cor. I, 23. L.]

6) μάλιστα μὲν. *Joh. Heinichius* Hist. Eccl. Part. II. in Appendice, qua insignes Chrysostomi locos per paginas prope quadringentas exhibet, haec quoque verba pag. 779. excerpit, et quae §. 148. sequuntur. Tum: *Est hic locus bene*, inquit, *notandus contra Pontificios, qui ecclesiae jurisdictionem quamdam coactivam adserere non dubitant.* etc. *Hinc recte monet Chrysostomus noster episcopum, qui utique Christum imitari debet, officio suo fungi οὐ βιαζόμενον, ἀλλὰ πείθοντα*, non cogendo sed suadendo. *Quomodo itaque is, qua talis est, jus regnandi in homines humano more ullum obtinet?* Idem vir eximius homilia XI. *Epist. ad Ephes.* *Εἰς διδασκαλίαν λόγου προεχειρίσθημεν, οὐκ εἰς ἐσχῆρον, οὐδὲ εἰς αὐθεντίαν.* z. l. ad docendos verbo homines constituti sumus, non ad imperium, non ad exercitium potestatis. consiliariorum locum obtinemus suadentium. qui consilium dat, de suo dicit; auditorem non cogit, sed liberam ei relinquit electionem circa ea quae dicuntur. *Similiter Ambrosius lib. II. de Cain et Abel cap. IV.* Sacerdos quidem officium suum exhibet; at nullius potestatis jura exercet. [Ipse etiam Lactantius Institutt. V, 20. ait: „Non est opus vi et injuria, quia religio cogi non potest; verbis potius, quam verberibus res agenda est.“ L.]

7) πρὸς βίαν ἐπαγορθεῖν. Eidem sententiae tenaciter adhaeret ecclesia evangelica, excommunicationem, quam dicunt, majorem minime probans. Vid. Artt. Smalcald. III, art. IX. p. 333. *Rechenb.* „Majorem illam excommunicationem, quam Papa ita nominat, non nisi civilem poenam esse ducimus, non pertinentem ad nos ministros Ecclesiae.“ Cf. *Schleiermacher's Reden über die Religion.* 3. A. B. 1821. p. 188. „Die evang. Kirche wird gegen solche Menschen, die irgend jemand für ketzerisch halten, und mit dem Banne belegen möchte, keine andere Pflicht anerkennen, als Gemeinschaft mit ihnen zu unterhalten, damit sie um so eher durch gegenseitige Verständigung auf die richtigen Wege können zurückgeführt werden. — Es läge darin die Annassung eines Ansehens, welches unsere Kirche niemanden zugesteht.“ L.]

8) πείθοντα. Eximium exemplum praebet utraque Chrysostomi Paraenesis ad Theodorum lapsum, praesertim prioris caput XI.

9) ὅποι καὶ χρῆσώμεθα. Vid. *Hermann.* ad Eurip. Herc. fur. v. 1236. L.]

τοῦς ἀνάγκη τῆς κακίας, ἀλλὰ τοῦς προαιρέσει ταύτης ἀπει-
 106 χομένους στεφανοῦντος τοῦ Θεοῦ.¹⁰⁾ Διὰ τοῦτο πολλῆς χρεία
 τῆς μηχανῆς, ἵνα πεισθῶσιν¹¹⁾ ἐκόντες ἑαυτοῦς ὑπέχαι ταῖς
 παρὰ τῶν ἱερέων θεραπαίαις οἱ κάμνοντες· καὶ οὐ τοῦτο μό-
 107 νον, ἀλλ' ἵνα καὶ χάριν εἰδῶσι τῆς ἰατρείας αὐτοῖς. Ἄν τε
 γὰρ τις σκιρτήσῃ δεθεῖς¹²⁾ (κύριος γὰρ ἐστι τούτου,) ¹³⁾ χεῖ-
 ρον εἰργάσατο τὸ δαινόν· ἄν τε τοῦς σιδήρου τέμνοντας δί-
 κην παραπέμψῃται λόγους,¹⁴⁾ προσέθηκε διὰ τῆς καταφρονή-
 σεως τραῦμα ἕτερον, καὶ γέγονεν ἡ τῆς θεραπαίας πρόφασις
 νόσου χαλεπωτέρας ὑπόθεσις. Ὁ γὰρ καταναγκάζων καὶ ἄκοντα
 θεραπεῦσαι δυνάμενος οὐκ ἐστι.

108 IV. Τί οὖν ἂν τις ποιήσῃ; καὶ γὰρ ἐὰν πραότερον¹⁾
 προσεγεθῆς τῷ πολλῆς ἀποτομίας δεομένῳ, καὶ μὴ δῶς βα-

10) τοῦ Θεοῦ. Isidorus Pelusiota: Non vi et tyrannide, sed (πειθοῖ καὶ προσηρείῳ) suadela et indulgentia, hominum salus paratur. quo circa suae cujusque salutis (τὸ κέρος) arbitrium penes quemque est, ut et ii qui coronantur et ii qui puniuntur e jure accipiant, quod elegerint. [Cramerus T. I. p. 49. ita ad h. l. scribit: „Diese schöne Stelle veranlasst mich, eine ähnliche aus dem 3. Brief des heiligen Hieronymus an den Heliodorus beizufügen. Ein König, sagt er, befiehlt solchen Personen, die ihm gehorchen müssen, sie mögen wollen oder nicht; ein Bischof herrscht nur über diejenigen, die ihm gehorchen wollen. Ein Fürst bringt die Rebellen durch das Schrecken zum Gehorsam; ein Bischof ist verbunden, sogar denen zu dienen, die unter seiner Aufsicht sind. Denn jener sorgt für die Erhaltung des Leibes derjenigen, die einmal sterben müssen, dieser sorgt für die Seelen, um ihnen das ewige Leben zu geben. Alle Gläubigen haben ihre Augen auf ihren Bischof, auf sein Haus, auf seine Aufführung gerichtet; er muss der ganzen Kirche zum Beispiele dienen, und es ist niemand, der nicht berechtigt zu seyn glaubt, das zu thun, was er thut.“ L.]

11) πεισθῶσιν. Quidam Mss. πείσωσιν. Montef. Sic quoque Hoescheliani; sermone reciproco aptissime exprimente naturam libentiae et obedientiae. Conf. not. ad §. 216.

12) ἄν τε γὰρ τις. Haec est Montefalconii lectio, quam secutus est Bengel. — Ducaeus legit: ἄν τε γὰρ τις σκιρτήσῃ δεθεῖς, κύριος δέ ἐστι τούτου. Savilius contra in libris invenit: ἄν τε γὰρ ποτὲ σκιρτήσῃ δεθεῖς, κύριος γὰρ ἐστι τούτου. L.

13) κύριος — τούτου. Gravissima clausula. nemo enim ita coerceri potest, ut velle cogatur; et in perdito homine corrigendo hoc extremum est, ut edicas: Homines non possunt te cogere, Deus te non cogit, tua in potestate voluntas, in voluntate potestas est.

14) λόγους. Si monentis verba, ferri more secantia, respuerit, contemtu suo aliud sibi vulnus injicit. Ejusmodi verba ferri more secantia pronuntiasse v. c. perhibetur Ambrosius teste Theodoreto H. E. c. 18. Cf. J. Ritter. l. l. pag. 251. L.

1) πραότερον. Ἐὰν πραότερον, Vetus interpres, Si mitius aliquid adhibueris, ei, qui multa eget sectione, nec manum, ut di-

θῆται τὴν τομὴν²⁾ τῷ τοιαύτης χρεῖαν ἔχοντι· τὸ μὲν περι-
 ζουφας, τὸ δὲ ἀγῆκας τοῦ τραύματος. κἂν ἀφειδῶς³⁾ τὴν¹⁰⁹
 ἐφειλομένην ἐπαγάγῃς τομὴν, πολλάκις ἀπογνοὺς πρὸς τὰς
 ἀλγηδόνας ἐκείνος, ἀθρόως πάντα ἀποξήψας,⁴⁾ καὶ τὸ
 γέραςικον καὶ τὸν ἐπίδεσμον, φέρων ἑαυτὸν κατεκρήμ-
 νισε,⁵⁾ συντρίψας τὸν ζυγὸν καὶ διαξήξας τὸν δεσμόν.
 καὶ πολλοὺς ἂν ἔχομι λέγειν, τοὺς εἰς ἔσχατα ἐξοκέλιαν-
 τας κατὰ, διὰ τὸ δίην ἀπαιτηθῆναι τῶν ἀμαρτημάτων
 ἀξίαν.⁶⁾ Οὐ γὰρ ἀπλῶς⁷⁾ πρὸς τὸ τῶν παραπτωμάτων μέ-
 110
 τρον δὲ καὶ τὴν ἐπιτιμίαν ἐπάγειν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἀμαρ-
 τανόντων στοχάζεσθαι προαιρέσεως· μὴ ποτε ῥάψαι τὸ διεγ-
 φωρὸς βουλόμενος, γέρον τὸ σῆμα ποιήσης, καὶ ἀνορθῶσαι
 τὸ κατακεπτωκὸς σπουδάζων, μᾶζονα ἐργάση τὴν πτώσιν. Οἱ¹¹¹
 γὰρ ἀσθενεῖς καὶ διακεχυμένοι,⁸⁾ καὶ τὸ πλεον τῆ τοῦ κό-

citur, pressuris, cum sic illius poscat infirmitas. quod notamus, ut
 observetur adagium. Quod ad rem attinet, quid fiet, ubi pro cultro
 volsellae, aut flabellum, aut pallium denique adhibetur? Curant
 contritionem populi mei, secundum curationem mali lexiculi, dicen-
 do: Pax, pax! Jer. VI. 14. interprete Junio et Tremellio, cum hac
 annotatione: ut curantur afflatu vel palpatione leniculi puerorum
 casus: cum tamen gravissima sint mortifera mala populi. Hujus-
 modi sunt, qui a veritate amaritudinem omnem discernere se posse
 putant, et argumenta doctentia conciliantibus nimium diluunt: qua
 arte non usus est Johannes Baptista.

2) τομὴν. Alii cum Ducaeo: τὴν πληγὴν. L.

3) ἀφειδῶς. Quid fiet, ubi per zeli speciem iracundia accedit? §. 251 ss.

4) ἀθρόως — ἀποξήψας. Montefalconius legit: ἀθρόως ἅπαντα ῥήψας. L.

5) φέρων ἑαυτὸν κατεκρήμνισε. Elegans pleonasmus, ut in illo Greg. Naz. ὅς γε περιχρὸς Ζῶει, καὶ χοιστῶ παντ' ἀνέ-
 θηκε φέρων. in illo item Luciani, εἰς οἷον βάρβαρον φέρων ἑαυτὸν
 ἐνσέσεικα. Hoeschelius. Similis pleonasmus. φέροντες ἐνεδήκα-
 μεν. §. 41. et πορνεῖς φερομένους. §. 607. imprimisque eo delectatus
 est Gregorius Thaumaturgus, ut notavimus ad ejus Paneg. sect. 18.
 [Loca, quae attulit Bengelius, huc non quadrant. Vid. Passow
 in Lex. s. v. φέρω ad finem. coll. Matthiae Gr. gr. §. 558. L.]

6) ἀξίαν. Equidem multos recensere possem in extrema mala
 deductos, quod ab eis poena peccatis par exposceretur. L.

7) οὐ γὰρ ἀπλῶς. Totum hunc locum Cynosura SS. Synodi
 Russicae in Regulis ministrorum ecclesiae exhibere dignata est. Vid.
 Geistliches Reglement auf Befehl Petri I. Kaisers von gantz Russ-
 land und mit Bewilligung des H. dirigirenden Synodi publicirt,
 p. 85 s. ed. 1724.

8) διακεχυμένοι. remissi. vid. Herodot. 8, 57. — τρυφῇ
 de quibusvis deliciis dicitur. Vid. Xenoph. Hier. I, 23. Memor. I,
 6, 10. quibus in locis dicitur haec vox de cibis lautioribus. Cf. De
 Rep. Athen. I, 11. ἔδοσι τοὺς δούλους τρυφῆν (imprimis vestitu) καὶ
 μεγαλοπρεπῶς διακίτθαι. L.

σμου προσδεδεμένοι τρυφῇ, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ γένει καὶ δυναστείᾳ μέγα φρονεῖν ἔχοντες, 9) ἡρέμα μὲν καὶ κατὰ μικρὸν, ἐν οἷς ἂν ἀμαρτάνωσιν, ἐπιστρέφομενοι, δύναντ' ἂν, εἰ καὶ μὴ τέλειον, ἀλλὰ γοῦν 10) ἐκ μέρους τῶν κατεχόντων αὐτοὺς ἀπαλλαγῆναι κακῶν· ἂν δὲ ἀθρόον 11) τις ἐπαγάγη τὴν παιδευσιν, 112 καὶ τῆς ἐλάττονος αὐτοὺς ἀπειτέρησε διορθώσεως. Ψυχὴ γὰρ ἐπειδὴν ἄπαξ ἀπερυσθριᾶσαι 12) βιασθῆ, εἰς ἀναλγησίαν ἐκπίπτει, καὶ οὔτε προσηγήσειν εἴκει λήγοις λοιπὸν, οὔτε ἀπειλαῖς κάμπτεται, οὔτε εὐεργεσίαις προτρέπεται, ἀλλὰ γίνεται πολὺ χειρῶν τῆς πόλεως ἐκείνης, ἣν ὁ προφήτης κακίῳν ἔλεγεν· Ὅψις πόρνης 13) ἐγένετό σοι, ἀπηναισχύντησας πρὸς πάν-

9) φρονεῖν ἔχοντες. Ἔγω cum infinitivo. - §. 475.

10) ἀλλὰ γοῦν. Rarissima particula. Alias dicitur ἀλλ' οὖν (quod etiam *Hoescheli*us hoc loco in mss. a se collatis reperit) et ἀλλὰ γε et ἀλλοῦν γε. vide *Devarium*. [Rarissimam hanc particulam non vocaverim. Vid. Eurip. Iphig. Aulid. v. 908. ἀλλ' ἐκλήθη γοῦν ταλαίης παρθένου ἄλλος πόσις. Cf. *Viger*. p. 471. et *Schaeferus* ad *Dionys*. περὶ συνθ. ὀνομασιῶν. p. 271 sq. L.]

11) ἀθρόον. Philo in vita Mos. l. 1. συμπαινεῖται ἀθρόον σωμαίων. Thucyd. ἀθρόον ἐμβοήσαντες. Chrysost. or. 3. contra Judaeos, ἀθρόον τῶν ἄλλων μερυσθῶν, et alibi saepius. Thirlby. [Putat igitur Thirlby et cum eo Bengelius, positum esse ἀθρόον h. l. adverbialiter, quod sane saepius fieri ostendit *Passow* in Lex. h. v. Lectio ἀθρόον, quam habet editio Montefalconiana, sane ex glossemate orta videtur. Quid vero impedit, ut ἀθρόον habeamus pro adjectivo et ad παιδευσιν referamus, quum ἀθρόος etiam duarum esse terminationum adjectivum constet. Quid vero sit h. l. ἀθρόον colligi potest ex verbis antecedentibus ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν. Est nimirum παιδευσις ἀθρόος disciplina, qua et repente et sine intermissione in peccatorem animadvertitur. Severitatis notio, quam tribuit *Ritterus* in versione vernacula voc. ἀθρόος, proprie non inest. Vid. *Sturz*. Lex. Xenoph. T. I, p. 71. — Pro τὴν παιδευσιν legit *Montefalconius*, qui *Ducdeum* sequitur: τὴν παιδείαν. L.]

12) ἀπερυσθριᾶσαι. Μέγιστον εἰς πειθὸν γάρμακον ἢ αἰδώς. *Isidorus Pelus*. Ep. 145. lib. 4. [Cramerus hunc locum ita vertit: „Denn wenn die Seele auf einmal zur Schamröthe gezwungen wird, so verfällt sie in Unempfindlichkeit.“ At ἀπερυσθριᾶσαι non est pudere, sed pudere desinere, nicht mehr schamroth werden. Vid. Athenag. Deprec. P. C. XXX, 1. τὸ δεύτερον εἰ ἐωράκασι, ἔλέγουσιν, οὐδεὶς οὔτως ἀπερυσθρισμένος (tam impudens), ὡς εἰπεῖν ἰδεῖν. Sensus nostri loci igitur hic est: Quando anima confestim eo agitur, ut eam non amplius pudeat, labitur in indolentiam. — ἀνάλγησις est indolentia, Gefühllosigkeit. Nam ἀνάλγησις s. ἀνάλγητος est is, qui nullos dolores sentit et nulla cura angitur. Vid. Soph. Trach. v. 126. Aj. 946. ubi Scholiastes ἀναλγήτων explicuit per ἀσυμπαθῶν, μηδὲλως ἀλογούντων. L.]

13) ὄψις πόρνης. Jer. 3, 3.

τας.¹⁴⁾ Διὰ τοῦτο πολλῆς δεῖ τῆς συνείσεως τῷ ποιμένι¹⁵⁾ 113
καὶ μυρίων ὀφθαλμῶν, πρὸς τὸ περισκοπεῖν πάντοθεν τὴν τῆς
ψυχῆς ἕξιν. Ὡσπερ γὰρ εἰς ἀπόνοιαν αἴρονται πολλοὶ καὶ εἰς 114
ἀπόγνωσιν¹⁶⁾ τῆς ἑαυτῶν καταπίπτουσι σωτηρίας, ἀπὸ τοῦ
μὴ δινηθῆναι πικρῶν ἀνασχίσθαι φαρμάκων· οὕτως εἰσὶ τινες,
οἱ διὰ τὸ μὴ δοῦναι τιμωρίαν τῶν ἁμαρτημάτων ἀντίδοπον,¹⁷⁾
εἰς ὀλιγωρίαν ἐκτρέπονται,¹⁸⁾ καὶ πολλῶ γίνονται χεῖρους, καὶ
πρὸς τὸ μείζονα ἁμαρτάνειν προάγονται. Χρὴ τοίνυν μηδὲν 115
τούτων ἀνεξέταστον ἀφεῖναι, ἀλλὰ πάντα διερευνησάμενον ἀκρι-
βῶς καταλλήλως¹⁹⁾ τὰ παρ' ἑαυτοῦ προσάγειν τὸν ἐρωμέ-
νον, ἵνα μὴ μάταιος αὐτῷ γίγηται ἡ σπουδῆ. Οὐκ ἐν τού- 116

14) ἀπειρησὺντησας πρὸς πάντας. *valde impudenter
christi adversus omnes.* Explicant haec verba vocabula antecedentia:
ὄσας πόδας ἔχεις. Vid. Schleusner. in Lex. in LXX. Intpp.
s. v. ἀπειρησὺντιέω. Cf. Heliodor. VIII, p. 370. λαρθάνειν μὲν ὀνό-
ματι καὶ δουροῖσιν, ἀισκόμενοι δὲ ἀπειρησὺντιοῦσιν. Pluribus
egit de verbo ἀπειρησὺντιέω. Bergler. ad Aleiphr. libr. I, Ep.
33. p. 136. L.

15) ποιμένι. *Multa alia ex omnibus sanctis auctoribus in
hanc sententiam (de administratione animarum) conferrī possunt:
quia nihil est ab illis vel tam graviter tractatum, vel tam severe
inculcatum.* Hier. Platus de Bono status relig. pag. 221. ed. Ingolst.

16) εἰς ἀπόνοιαν αἴρονται καὶ εἰς ἀπόγνωσιν κα-
ταπίπτουσι. Nomina ἀπόνοια et ἀπόγνωσις non sunt synonyma,
sed opposita, perinde ut verba αἰρεσθαι et καταπίπτειν. Itaque ex-
quisite notatur hic varietas impatientiae in iis, qui corripuntur.
Ἀπόνοια interpretatur amentiam, significatur enim Graeco verbo
temeraria elati animi insania, sive confidentiam habens sive despe-
rationem conjunctam. §. 145. 164. 260. tantundemque valet Latinum
amens et amentia. Vid. Epp. Cic. cum indice ed. Stuttg. [De no-
tione voc. ἀπόνοια apud Chrysostomum cf. T. VII, p. 186. B. C. D. E.
p. 328. D. p. 589. A. p. 627. B. T. VIII, p. 261. A. et Matthaei,
Joh. Chrysostomi Homiliae IV. T. II, pag. 48 sq. L.]

17) τιμωρία τῶν ἁμαρτημάτων ἀντίδοπος est
poena peccatis conveniens. Proprie nempe dicitur ἀντίδοπος de pa-
rilitate lancium in libra. Hesychius: ἀντίδοπον· ἴσον, ἰσόσταθμον,
ἰσόζυγον. Vid. D'Orville ad Chariton. pag. 713. L.

18) ἐκτρέπονται. *In negligentiam transversi aguntur.* Cf.
Prov. III, 11. Ep. ad Hebr. XII, 5. Aelian. VV. III, II, 27. Hesychius:
ὀλιγορεῖ· ἡσθμεῖ, ἀμελεῖ. Idem: πολυωρεῖ, πολλὴν φρον-
τίδα ποιεῖται. Vid. Alberti. not. ad Gloss. Graec. in N. T. p. 183. L.

19) καταλλήλως. Isidorus: Τοσοῦτων ὄντων καὶ τῶν ἀπό-
στημάτων καὶ τῶν βοηθημάτων, καὶ πάντων μὴ τοῖς αὐτοῖς εἰζόν-
των, ἀλλὰ καὶ τούνετιόν εἰς χεῖρονα πλημμελήματα ἐρεθιζομένων·
τίς μὴ τῷ Θεῷ πνεύματι τὴν ψυχὴν φωτισθεῖς εἰδέναί ἢ ἐπαρκεῖσαι
δυνήσεται; — Plena salis capitula sunt Marci in lib. περὶ τῶν ὀλο-
μένων ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι, quibus de prudentia corrigendi, vel
aliis vel certe nobis salutari agit.

- τω δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τὰ ἀπεθόρημένα τῆς ἐκκλησίας μέλη συνάπτειν, πολλὰ ἴδοι τις ἂν αὐτὸν ἔχοντα πράγματα.
- 117^c Ὁ μὲν γὰρ τῶν προβάτων ποιμὴν ἔχει τὸ ποιμνιον ἐπόμενον, ἤπερ ἂν ἤρῃται· εἰ δὲ καὶ ἐκτρέποιτό τινα τῆς εὐθείας ὁδοῦ, καὶ τὴν ἀγαθὴν ἀφιέντα νομῆν, λεπτόγεα καὶ ἀπόκρημα βόσκονται χωρία, ἀρκεῖ βοήσαντα σφοδρότερον συνελάσαι πάλιν,
- 118 καὶ εἰς τὴν ποιμνὴν ἐπαναγαγεῖν τὸ χωρισθέν· εἰ δὲ ἄνθρωπος²⁰⁾ τῆς εὐθείας ἀποπλανηθεῖ πείσεως, πολλῆς δὲ τῷ ποιμνι τῆς πραγματείας,²¹⁾ τῆς καρτερίας, τῆς ὑπομονῆς. Οὐ γὰρ ἐλκῦσαι²²⁾ πρὸς βίαν ἔστιν, οὐδὲ ἀναγκάσαι φόβῳ·²³⁾

20) ἄνθρωπος. Vehementer placuit hic locus Commentarior. liter. Londin. Scriptori. Chrysostomus complures, inquit, iudicii plenas ponit solidasque observationes, de ratione revocandi peccantes: unde apparet magnam in eo fuisse naturae humanae cognitionem. Persecutionis osor erat excellens pater; ut ex his patet verbis. Semper obstitere patres persecutioni, quum scriberent (in cold blood) citra ferorem. Addit locum Augustini. Illi in vos (Manichaeos) sacriant, qui nesciant, cum quo labore rerum inveniatur, — postremo illi in vos sacriant, qui nullo tali errore decepti sunt, quali vos deceptos vident. Pari modo Jac. Ceratinus in argumento Dialogi II. docere Chrysostomum, scribit, opus esse episcopo summa patientia et moderatione in revocandis docendisque iis, qui erroribus seducti ab ecclesiae corpore recesserunt. Adde Gerhard. L. de Magistratu, §. 338. ubi etiam Chrysostomum producit. Patet hinc, quo jure Index Hispanicus expurgatorius ex Indice in Chrysostomum nostrum per Frobenium excuso damnet hoc lemma: Haereticos Christus vetat occidi. etc. Videatur imprimis Seb. Castellionis Anotatedio ad 2. Cor. X. 4.

21) πραγματείας. Magna cura opus est. Cf. Philo. p. 240. B. ἀπόνως καὶ ζωῆς πραγματείας, i. e. sine negotio. Cinnam. p. 7. φυγῇ τὴν σωτηρίαν πραγματεύεσθαι, fuga salutem consulere. Cf. Matthaei I. I. T. II; pag. 20. L.

22) οὐ γὰρ ἐλκῦσαι. Saluberrimum sane praeceptum, simile illi, quod scribit Paulus suo Timotheo, qui eum jubet ἐν προύρητι παιδεύειν τοὺς ἐπιτιμωθεμένους. Et maxime tunc temporis jam opus erat tali admonitione. cf. Sozomenus H. E. VI, 6. 12. Theodoret. H. E. V, 16. et quae monuit Ritterus I. I. p. 236. L.

23) οὐ γὰρ — φόβῳ. Vetus interpres: quia non potest erantem ad caulam suae reducere. sic enim ἄδηλος illa habet editio, cui potius credimus, quam ceteris, suam, pro sue, omisso πρὸς βίαν et φόβῳ, praeferentibus. Videtur autem sue idem esse, quod σῶσιν, a σῶω. Expendatur contextus. — Exquisitum antitheton, ἀναγκάσαι et πείθειν. quale illud Platonis: ποιητέον ἢ ἐν ζελεύῳ ἢ πόλις τε καὶ ἡ πατρίς· ἢ πείθειν αὐτήν, ἢ τὸ δίκαιον πέφυκε, βιάεσθαι δὲ οὐχ ὅσιον. quod Tullius lib. 1. Famil. Ep. 9. ita expressit: Id jubet Plato, tantum contendere in rep. quantum probare tuis civibus possis; vim neque parenti nec patriae afferre oportere. Metum sibi ipsi admovere pastor potest; conf. 2. Cor. 5, 11. alteri non potest. metu alterum corrigere potest, quomodo S. Judas scribit, οὐς δὲ ἐν φόβῳ σώσετε· metu cogere, non potest; quid dicam,

πίσαντα δὲ δεῖ πάλιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀγαγεῖν, ὅθεν ἐξέ-
 πασε τὴν ἀρχὴν. Γενναίως οὖν δεῖ ψυχῆς, ἵνα μὴ περικακῇ, 119
 ἵνα μὴ ἀπογινώσκῃ τὴν τῶν πεπλανημένων σωτηρίαν, ἵνα συν-
 εχῶς ἐκείνο καὶ λογίζηται καὶ λέγῃ. 24) μήποτε δῶ αὐτοῖς ὁ
 Θεὸς ἐπίγνωσιν 25) ἀληθείας, καὶ ἀπαλλαγῶσι 26) τῆς τοῦ δια-
 βόλου παγίδος. 27) Διὰ ταῦτα τοῖς μαθηταῖς ὁ κύριος διαλε- 120
 γόμενος ἔφη· Τίς ἄρα ὁ πιστὸς δούλος καὶ φρόνιμος; 28) Ὁ
 γὰρ ἑαυτὸν ἀσκῶν, 29) εἰς ἑαυτὸν μόνον περιύστησι τὴν
 ὠφέλειαν· τὸ δὲ τῆς ποικιλτικῆς κέρδος, εἰς ἅπαντα διαβαί-
 νει τὸν λαόν. καὶ ὁ μὲν χρήματα διανεμὼν τοῖς δεομένοις, ἢ
 καὶ ἐτέρως πῶς ἀδικουμένοις ἀμύνων, ὠνήσε μὲν τι καὶ οὗτος
 τοὺς πλησίον, τοσοῦτω δὲ ἔλαττον τοῦ ἱερέως, ὅσον τὸ μέ-
 σον σώματος πρὸς ψυχὴν. 30) Εἰκότως ἄρα τῆς εἰς αὐτὸν 121
 ἀγάπης τὴν περὶ τὰ ποίμνια σπουδὴν ὁ κύριος ἔφησεν εἶναι
 σημεῖον.

Σὺ δὲ, φησὶν, οὐ φιλεῖς τὸν Χριστόν; ἸΩ. Καὶ φιλοῦ καὶ 122
 φιλῶν οὐ παύσομαί ποτε· δέδοικα 31) δὲ, μὴ παροξύνω τὸν

vi trahere? Coactui religioso Roma hoc debet, ut sit Roma. Quem
 qui defendunt, nesciunt, quae sit hominis natura, quae indoles Fi-
 liorum DEI.

24) λέγῃ. Optimus nervus patientiae pastoralis.

25) ἐπίγνωσιν. Sic ed. prima et vetus int. *μετάνοιαν εἰς*
ἐπίγνωσιν suppleunt rursus ceteri ex Paulo; ut mox, *ἀνανήψωσιν ἐκ*
τῆς, pro eo, quod nos ex Codd. Hoeschelianis reposuimus.

26) ἀπαλλαγῶσι. Melior esse videtur lectio *νήφωσι*, quo
 verbo usus est Paulus in loco a Chrysostomo citato. Sapit nimirum
ἀπαλλαγῶσι glossema, quum sane *νήφωσι*, quod nimirum est *ad so-*
brietatem redire, se colligere, verbum sit paulo inusitatius. L.

27) παγίδος. 2. Timoth. II, 25. 26. L.

28) φρόνιμος. Matth. XXIV, 45. L.

29) ἑαυτὸν ἀσκῶν. Savil. et aliquot Mss. *ἐαυτῷ ἀσκῶν*.
 Morel. et alii, *ἐαυτὸν ἀσκῶν*. Nonnulli, *ἐν ἐαυτῷ ἀσκῶν*. Montef.
 Sic vet. int. *in se solo*. Placet media lectio, *ἐαυτῷ*. Dativus ele-
 gans et valde significans. [Lectio *ἐαυτῷ* secutus est etiam Cra-
 merus, qui vertit: *Denn wer sich für seine Person nur im Chri-*
stenthume übt, der schränkt den Nutzen davon auch nur auf seine
Person ein. L.]

30) ὅσον τὸ μέσον σώματος πρὸς ψυχὴν, quantum
 interest inter corpus et animam. Ita Noster Hom. 1. in Matth. ὅσον
 οὐρανοῦ πρὸς γῆν τὸ μέσον. Codices vero Augustanus, Palatinus,
 Henr. II. hic legunt καὶ ψυχῆς, qui sane loquendi modus Chryso-
 stomo usitator. Thirlby.

31) δέδοικα. Hoc loco et passim in Dialogo adumbratam vi-
 deas illam sapientiam, quam Chrysostomus in sermonibus Domini
 expressam agnovit. Πανταχοῦ οὐκ ἐκ τοῦ προχείρου πάντα ἀποκα-
 λῦπει. ἀλλὰ πρῶτον εἰς ἀπορίαν ἐμβάλλει τὸν ἀκροατήν· ἵνα ἀρ-

- 123 φιλούμενον ὑπ' ἑμοῦ. Καὶ τί τούτου γένοιτ' ἂν αἴνigma, γη-
σιν, ἀσαφέστερον; εἰ ὁ μὲν Χριστὸς τὸν φιλοῦντα αὐτὸν ποι-
μαίνειν προσέταξεν αὐτοῦ τὰ πρόβατα, οὐ δὲ διὰ τοῦτο γῆς
124 οὐ ποιμαίνειν, ἐπειδὴ τὸν τοῦτο προστάξαντα φιλεῖ. Οὐκ
ἔστιν αἴνigma, ἔφη, ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ λίαν σαφὴς καὶ ἀπλοῦς.
Εἰ μὲν γὰρ ἱκανῶς ἔχων διοικῆσαι τὴν ἀρχὴν ταύτην, καθὼς
ὁ Χριστὸς ἤθελεν, εἶτα ἀπέφυγον, ἔδει πρὸς τὸ παρ' ἑμοῦ
λεγόμενον ἀπορῆν ἐπειδὴ δὲ ἀχρηστὸν με πρὸς τὴν διακονίαν
ταύτην ἢ τῆς ψυχῆς ἀσθένεια καθίστησι, ποῦ ζητήσεως ἄξιον
125 τὸ λεγόμενον; Καὶ γὰρ δέδοικα, μὴ τὴν ἀγέλην τοῦ Χριστοῦ
σφριγῶσαν³²) καὶ εὐτραγῆ παραλαβὼν, εἶτα ὑπὸ τῆς ἀπει-
ρίας³³) λιμνράμενος, παροξύνω κατ' ἑμαυτοῦ τὸν οὕτως αὐ-
τὴν ἀγαπήσαντα Θεὸν, ὡς ἑαυτὸν ἐκδοῦναι διὰ τὴν ταύτης
126 σωτηρίαν τε καὶ τιμὴν. Παίζων λέγεις ταῦτα, φησὶν· εἰ γὰρ
σπουδάζων,³⁴) οὐκ οἶδα πῶς ἂν ἐτέρως μᾶλλον ἡμᾶς ἀπέδει-
ξας δικαίως ἀλγοῦντας, ἢ διὰ τῶν ὀημάτων τούτων, δι' ὧν
ἀποκρούσασθαι τὴν ἀθυμίαν ἐσπούδασας. Ἐγὼ γὰρ καὶ πρό-
τερον, εἰδὼς, ὅτι με ἠπάτησας καὶ προῦδωκας, τῶν δὲ πολλῶ
πλέον, ὅτε καὶ τὰ ἐγκλήματα ἀποδύσασθαι³⁵) ἐπεχείρησας,

ξέμενος ζητεῖν, τί τὸ λεγόμενον, εἶτα ἀπορῶν καὶ κέρων, μετὰ
πίστονος ὑποδέξεται προθυμίας φανερὴν τὸ ζητούμενον, καὶ μᾶλλον
διαραπὴ πρὸς τὴν ἀκρόασιν. Homil. in Joh. IV, 32.

32) σφριγῶσαν. Vim h. v. egregie illustravit *Ruhnkenius*
ad *Timaei* Lexicon Platonicum. σφριγῶν proprie de arboribus plan-
tisque lacte virentibus dicitur. Deinde transfertur h. v. ad homines,
qui sunt corpore vegeto, florente, robusto. Vide, quae de hoc verbo
egregie, ut solebat, monuit *Orellius* ad *Nicolaum* Damascen.
pag. 210 sq. Locorum farraginem collegit *Matthaei*. l. I. T. II.
pag. 4 sqq. L.

33) ὑπὸ τῆς ἀπειρίας. Al. αὐτὴν ἐξ ἀπροσεξίας. sed ἀπει-
ρίας defendit conclusio, §. 162. [Statim post legitur verbum λιμν-
ρασθαι, cui *Chrysostomus* adjunxit quartum casum, quae constructio
ne Atticis quidem scriptoribus est infrequens. Quamvis enim *Schol.*
Aristoph. ad *Nub.* v. 925. disertè dicat, Attice conjungi hoc verbum
cum *Dativo*; tamen apud *Xenophontem* semper adsciscit quartum casum,
quae constructio etiam apud alios scriptores reperitur. Vid.
Wetsten. ad *Act.* VIII, 3. et *Thom. M.* p. 218. L.]

34) εἰ γὰρ σπουδάζων. Subaudi, ἔλεγες. opposita: Παίζων,
σπουδάζων. Ideo nonnulli, εἰ γὰρ οὐ παίζων. Apud *Tullium*, *Epist.*
18. *Fam.* lib. XV. opposita sunt ridere et σπουδάξεν. Infra, πα-
ίζων, οὐκ ἀληθείων. §. 139.

35) τὰ ἐγκλήματα ἀποδύσασθαι. Ita *Plat.* de *Rep.* l. 10.
τὰ ὄλκα ἀπεδυσάμεθα ἐν τῷ λόγῳ. *Plutarch.* *Coriolan.* ἀποδύμενοι
τὰς διαβολάς. *Thirlby*. [Sic dixit *Euseb.* H. E. VI, 41. ἀποδυ-
σάμενος δὲ ταύτην κατ' αὐτοῦ διαβολήν. Cf. de reliquis h. v.
significationibus *Matthaei* l. I. T. I, pag. 9. L.]

τοῦτο μαρθέω καὶ συνήμι καλῶς, οἱ τῶν κακῶν με ἤγαγε.
 Εἰ γὰρ διὰ τοῦτο σαυτὸν ὑπεξήγαγε τῆς τοιαύτης λειτουρ-127
 γίας, ³⁶⁾ σιναιδῶς οὐκ ἀκούσαν σου τὴν ψυχὴν πρὸς τὸν τοῦ
 πράγματος ὄγκον, ἐμὲ πρότερον ἐξελέσθαι ἐχρῆν, καὶ εἰ πολ-
 λὴν πρὸς τοῦτο ἔχων τὴν ἐπιθυμίαν ἐτίγγανον, μὴ ὅτι καὶ
 πᾶσαν τὴν ὑπὲρ τούτων ἐπέτρεπά σοι βουλήν. Νῦν δὲ τὸ 128
 σαυτοῦ μόνον ἰδὼν, τὸ ἡμέτερον παρεῖδες· εἶθε μὲν οὖν παρ-
 εῖδες, καὶ ἀγαπητὸν ἂν ἦν· σὺ δὲ καὶ, ὅπως εὐχέριωτοι γε-
 γώμεθα ³⁷⁾ τοῖς βουλομένοις λαβεῖν, ἐπεβούλευσας. Οὐδὲ γὰρ 129
 εἰς ἐκείνο καταφυγεῖν ἔχοις ἂν, ὅτι ἡ τῶν πολλῶν δόξα ἠπά-
 τησέ σε, καὶ μεγάλα τινὰ καὶ θαυμαστά περὶ ἡμῶν ὑποπτέειν
 ἔπασεν· οὔτε γὰρ τῶν θαυμαζομένων καὶ επισήμων ἡμεῖς,
 οὔτε, εἰ καὶ τοῦτο οὕτως ἔχον ἐτίγγατε, τὴν τῶν πολλῶν δό-
 ξαν τῆς ἀληθείας προτιμῆσαι ἐχρῆν. Εἰ μὲν γὰρ μηδέποτε σοι 130
 πείραν τῆς ἡμετέρας ἔδομεν συνουσίας, ἔδοξε τις εἶναί σοι πρό-
 φησις εὐλογος ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν φήμης φέροντι τὴν ψῆ-
 φον· εἰ δὲ οὐδεὶς οὕτω τὰ ἡμέτερα οἶδεν, ἀλλὰ καὶ τῶν γε-
 γεννηκότων καὶ θρεψαμένων αὐτῶν τὴν ἡμέτεραν μᾶλλον ἐπί-
 στασαι ψυχὴν, τίς οὕτως ἔσται σοι ³⁸⁾ λόγος πιθανός, ὡς
 δυνηθῆναι πείσαι τοὺς ἀκούοντας, ὅτι οὐχ ἐκὼν ἡμᾶς εἰς τοῦ-
 τὸν ὄψας τὸν κίνδυνον. Ἀλλὰ γὰρ ταῦτα ἀφείσθω νῦν· οὐδὲ 131
 γὰρ ὑπὲρ τούτων σὲ ἀναγκάζομεν κρίνεσθαι. τί πρὸς τοὺς
 ἐγκαλοῦντας ἀπολογησόμεθα, λέγε. Ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς πρότε- 132
 ρον, ἔφη, ἐπ' ἐκεῖνα πορεύσομαι, ἕως ἂν διαλύσωμαι τὰ
 πρὸς σέ, κἂν μυρίασις αὐτὸς ἡμᾶς τῶν ἐγκλημάτων ἐθέλῃς
 ἀπολύειν. Σὺ μὲν γὰρ ἔφης, τὴν ἄγνοιαν ἡμῖν φέρειν συγ- 133
 γνώμην καὶ πάσης ἂν ἡμᾶς ἀφείναι κατηγορίας, εἰ μηδὲν τῶν
 σῶν εἰδότες εἰτά σε εἰς τὰ παρόντα ἠγάγομεν· ἐπειδὴ δὲ οὐκ
 ἀγνοοῦντας προδοῦναι, ³⁹⁾ ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπισταμένους τὰ σά,
 διὰ τοῦτο πᾶσαν ἡμῖν πρόφασιν εὐλογον καὶ ἀπολογίαν ἀνη-

36) λειτουργία est h. i. ministerium. Vid. de potestate h. v., quae docte, ut solet, monuit amicissimus Heinschen ad Euseb. H. E. X, 7. n. 4. T. III, pag. 268. — Ante σιναιδῶς inserendum puto ὅτι, praeceunte Hasselbachio. L.

37) εὐχέριωτοι γεγώμεθα, ut facilius possemus comprehendī. L.

38) ἔσται σοι. Sic recte Erasmus. Nam paroxytonon trochaicum (a autem censetur brevis) encliticae monosyllabae tonum ad se trahit. [Vid. Fischer. ad Weller. T. I, p. 71. L.]

39) οὐκ ἀγνοοῦντας προδοῦναι. Repete ἔφης.

134 ῥησθαι δικαίαν. Ἐγὼ δὲ πᾶν τοῦναντίον φημί. διὰ τί; ὅτε
 τὰ τοιαῦτα πολλῆς δαΐται τῆς ἐξετάσεως, καὶ τὸν μέλλοντα
 παραδώσειν τὸν εἰς ἱεροσύνην ἐπιτήδειον, οὐ δεῖ τῇ τῶν πολ-
 λῶν ἀρκεῖσθαι φήμῃ μόνον, ἀλλὰ μετ' ἐκείνης καὶ αὐτὸν μά-
 135 λιστα πάντων καὶ πρὸ πάντων ἐξητακέναι τὰ ἐκείνου. Καὶ
 γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος εἰπὼν, 40) δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυ-
 ρίαν ἔχειν καλὴν ἀπὸ τῶν ἐξωθεν, οὐκ ἀναιρεῖ τὴν ἀκριβῆ
 καὶ βεβασανισμένην ἔρευναν, 41) οὐδ' ὡς προηγούμενον τεκμή-
 ριον τοῦτο τίθησι τῆς τῶν τοιούτων δοκιμασίας. Καὶ γὰρ
 πολλὰ πρότερον διαλεχθεὶς, ὕστερον τοῦτο προσέθηκε, 42) δει-
 κνὺς, ὡς οὐκ ἂν αὐτῷ μόνον ἀρκεῖσθαι δεῖ πρὸς τὰς τοιαύτας
 αἰρέσεις, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων 43) καὶ αὐτὸ παραλαμβάνειν

40) εἰπὼν. 1. Timoth. 3, 7. οἱ ἐξωθεν, apud Paulum quidem sunt omnes ii, qui nondum Christiani facti erant, Judaei atque gentiles, h. l. vero intelligantur Laici, qui in eligendis episcopis tunc temporis sane etiam suffragia ferebant. Cf. Ritter. p. 238. Euseb. H. E. VI, 10. L.

41) οὐκ ἀναιρεῖ — ἔρευναν. Er schliesst darum eine sorgfältige und strenge Untersuchung nicht aus. Vid. de verbo βασανίζειν Intpp. ad Thom. Mag. Sturz. Lex. Xen. T. I. p. 523. et Lobeck. ad Phrynich. p. 476. L.

42) ὕστερον τοῦτο προσέθηκε. Ambrosius: Concludens regulam et episcopalem formam, ad extremum intulit, dicens: Oportet autem et illum testimonium bonum habere ab his qui foris sunt. lib. de Dignit. sacer. c. 4. De ordine verborum Pauli in idea episcopi vid. quoque Not. ad §. 273.

43) μετὰ τῶν ἄλλων. Quod diligenter examinatum olim ac provisum Cassianus ait, ne forte, qui ad dimicandum in stadium prodiret, ulla esset vitae infamia respersus; hoc ita fieri solitum ex Chrysostomo Homil. 21. ad Pop. Antioch. intelligimus, uti decertaturus per totum stadium a praecone circumduceretur, ac publice inquireretur, utrum esset quispiam, qui vellet in eum dicere. cujus moris similitudinem quandam et μίμῃσιν praefert illa in Ordine Romano, episcoporum inaugurandorum circumductio, ac ipsa de promovendis initialis presbyteris solemnitas apud nos inquisitio: quam et in Africa B. Cypriani temporibus observatam, ipsius epistolae certissimum testimonium praebent: juxta praeceptum Pauli 1. Tim. 3, 7. 10. P. Faber. l. 3. Agon. c. 12. Addamus quae idem addit ex Ordine illo Romano, Coloniae impresso cum aliis vetustis auctoribus de Officiis divinis. Fol. 88. Post collectam ascendit lector in ambonem, et elevata voce legit brevem in auribus populi sic continentem: Cognoscat caritas vestra, quia ille et ille advocatur in tali officio vel in tali: si quis habet contra hos viros aliquam querelam, exeat confidenter propter DEUM et secundum DEUM, et dicat. Quod si nullus contradictor extiterit, sequitur lectio et responsorium. Fol. 93. ubi Pontifex alloquitur populum pro presbytero ordinando, haec inter cetera profert: Nec frustra a patribus reminiscimur institutum, ut de electione eorum, qui ad regimen altaris adhibendi sunt, con-

χοή. 44) Συμβαίνει γὰρ πολλάκις, τὴν τῶν πολλῶν ψεύδισθαι
 γήμην· τῆς δὲ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως ἡγησασμένης, οὐδένα ἐκ ταύ-
 της κίνδυνόν ἐστιν ὑποπιεῦσαι λοιπόν. Διὰ τοῦτο μετὰ τὰ 136
 ἄλλα τὰ παρὰ τῶν ἔξωθεν αὐτὸ τίθησιν. 45) οὐ γὰρ ἀπλῶς
 ἔφησε, δεῖ δὲ αὐτὸν μορτηρίαν ἔχειν καλὴν, ἀλλὰ τὸ καὶ 46)
 παρενέβαλε, δηλῶσαι βουλόμενος, ὅτι πρὸ τῆς τῶν ἔξωθεν γή-
 μης πρὸς ἀκρίβειαν αὐτὸν διερευνησασθαι 47) δεῖ. Ἐπεὶ οὖν 137
 καὶ αὐτὸς ἦδεν τὰ σὰ τῶν γεγεννηκότων μᾶλλον, ὡς καὶ αὐ-
 τὸς ὠμολόγησας· διὰ τοῦτο δίκαιος ἂν εἴην πάσης ἀφεῖσθαι
 αἰτίας. Δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο, φησὶν, οὐκ ἀπέφυγες, 48) εἴ 138
 τις σὲ γράφασθαι 49) ἤθελεν. ἢ οὐ μέμνησαι καὶ παρ' ἡμῶν
 ἀκούσας, καὶ πολλάκις, 50) καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν διδα-
 χθεὶς, τὸ τῆς ψυχῆς ἀγεννὲς 51) τῆς ἐμῆς; οὐ διὰ τοῦτο εἰς

solatur populus, etc. Itaque quid de eorum actibus aut moribus no-
 veritis, quid de meritis sentiatis, DEO teste consulimus, etc. et ideo
 electionem vestram debetis publica voce profiteri.

44) χοή. λοιπόν. Saepe Chrysostomus collocato post poly-
 syllabon brevi verbo, ἐγὼ, σὺ, ἂν, ποιεῖ, φημί, aut quae sunt ejus-
 modi, comma, colon, periodum claudit.

45) τὰ παρὰ τῶν ἔξωθεν αὐτὸ τίθησιν. Τίθημι duos
 habet accusativos. §. 85. Argentinensis editio, et ceterae illam se-
 cutae, αὐτοῦ, pro αὐτό.

46) τὸ καὶ. Sic Augustanus. Consentit Homilia X. in 1. Tim.
 III. eandem emphasin in hac particula καὶ demonstrans. Vulgo, καὶ
 τὸ παρὰ τῶν ἔξωθεν. perperam. At Montef. ed. τὸ, καὶ παρὰ τιλ.
 Sententia sana.

47) αὐτὸν διερευνησασθαι δεῖ. Αὐτὸν refertur ad τὸν
 μέλλοντα περιιδῶσιν, §. 134. et διερευνησασθαι ponitur pro διε-
 ρευνᾶν. h. e. ipse debet explorare.

48) οὐκ ἀπέφυγες. Sic διαφυγεῖν, §. 331. Erasmus, ἂν
 ἐφυγες· quae lectio interrogationis signo adjuvari poterat: sed prae-
 stat ἀπέφυγες. Ammonius, Φεύγει καὶ Αποφεύγει διαφέροι. Φεύ-
 γει μὲν γὰρ δίκην ὁ κατηγορούμενος, καὶ γὰρ ὁ κατηγορῶν διώκει·
 ἀποφεύγει δὲ ὁ νικῆσας καὶ λυθεὶς τῆς κατηγορίας. [Hasselbach.
 non inepte scripsit ἂν ἀπέφυγες. L.]

49) γράφασθαι τινα. Desumpta est haec phrasis ex loquendi
 ratione judiciaria Atheniensium et denotabat quidem, aliquem crimi-
 nis publici accusare, quemadmodum ἡ γραφή ipsa causam publicam
 denotabat. Vid. G. Stallbaum ad Plat. Euthyphr. C. 1. Xenoph. Apo-
 log. XXIV. ὡς ἔπεικά τι ὧν ἐγράψαντό με. L.

50) καὶ πολλάκις. Non est delendum illud καὶ, quod fecit
 Hasselbachius, sed amplificat potius haec particula: A nobis audi-
 visti, et quidem saepius. Pugnant pro nostra lectione et verba quae
 sequuntur, Chrysostomi, qui repetit illud καὶ, in verbis: καὶ ταῦτα
 πολλάκις. L.

51) τὸ τῆς ψυχῆς ἀγεννὲς. Recte ita scribitur, neque in
 ἀγενὲς potest mutari. Discimus enim ex D'Orville ad Chariton. p.
 310. ἐγενῆς respicere ad natales et genus; ita ut τῷ γενναῖος ορ-

μικροψυχίαν ⁵²⁾ ἡμᾶς διατέλεις σκώπτων αἰ, ⁵³⁾ ὅτι καὶ ταῖς
 139 τυχοῦσαις φροντίσι καταπίπτομεν ἐκόλως; Μένημαι μὲν καὶ
 ταῦτα πολλάκις, ἔφη, ἀκούσας παρὰ σοῦ τὰ ἡήματα, καὶ
 οὐκ ἂν ἀρηθθαίην. ἐγὼ δέ σε εἴ ποτε ἔσκωπτον, παίζων, οὐκ
 ἀληθεύων, τοῦτο ἐποιοῦν.

V. Ἄλλ' ὁμως οὐδὲν ὑπὲρ τούτων φιλοτακῶ γῆν. ἀξιῶ
 δὲ καὶ αὐτὸν τὴν ἴσην μοι παρασχῆν εἰγνομοσύνην, ὅτ' ἂν
 140 θελήσω τιπὸς ἐπιμηθεῖναι τῶν σοι προσίτων ἀγαθῶν. κἂν
 γὰρ ἐπιχειρήσῃς ἡμᾶς ἀπελέγξαι ψευδομένους· οὐ φεισόμεθα,
 ἀλλ' ἀποδείξομεν μετριῶντά σε μᾶλλον, ἢ πρὸς ἀλήθειαν ¹⁾
 ταῦτα φθεγγόμενον, ἑτέρω μὲν οὐδεὶ, τοῖς δὲ λόγοις τοῖς
 σοῖς καὶ ταῖς πράξεσι μάρτυσι ²⁾ κερημένοι πρὸς τὴν τῶν λε-
 141 γομένων ἀλήθειαν. Πρῶτον δέ σε ἐκαίνο ἐρέσθαι βούλομαι·
 οἴσθαι, πόση τῆς ἀγάπης ἡ δύναμις; Ὁ μὲν γὰρ Χριστὸς τὰ
 τεράστια πάντα ἀφῆς, ἀπερ' ἐμίλλεν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τε-
 λεῖσθαι· Ἐν τούτῳ, ³⁾ φησὶν, γινώσκονται οἱ ἄνθρωποι, ὅτι
 ἐμοί ἐστε μαθηταί, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ὁ δὲ Παῦλος
 142 πλήρωμα ⁴⁾ τοῦ νόμου φησὶν αὐτὴν εἶναι, καὶ ταύτης ἀπού-
 σης οὐδὲν ⁵⁾ τῶν χαρισμάτων ὄφελος. Τοῦτο δὲ τὸ ἐξαίρετον

ponatur, ἀγενής vero per duplicem consonantem scriptum dici de
 animi generositate. Multum hoc in genere peccatum est ab operis,
 quia antiqua scribendi ratio non duplicavit consonantes. Vid. Fi-
 scher. ad Plat. Euthyphr. I, 11. L.

52) μικροψυχίαν. Vetus interpres: animae pusillitatem.

53) διατέλεις σκώπτειν αἰ, semper illudere solebas. Vid.
 de usu v. διατελεῖν c. partic. Sturz. Lex. Xenoph. T. I, p. 706. L.

1) πρὸς ἀλήθειαν. Sic πρὸς βίαν. §. 118. πρὸς ἀνάγκην.
 §. 369. πρὸς τὸ δέον. §. 458. πρὸς ἀσφάλειαν. §. 543. [Circumscribit
 πρὸς saepius adverbium. Cf. D'Orville ad Charit. p. 538. Matthiae
 Gr. Gr. §. 520. p. 870. Viger. p. 664. Quibuscum cf. Voigtländer
 ad Luc. Diall. Mört. VI, 2. a.]

2) πράξεσι μάρτυσι. Basil. Sel. Or. 2. προσέσω μάρτυς
 ἡμῖν τὰ καὶ ἀγενέστερα πράγματα. eoque confert Dausqueius Hora-
 tii illud, Testis Metaurum flumen. Liviique, templum testis. [Li-
 ceat mihi praeter locum illum, quem Bengelius attulit, alios etiam
 ex libris Xenophontis addere. Agesil. IV, 5. ὡς ταῦτα ἀληθῆ, πᾶσα
 μάρτυς ἡ πόλις. Cyrop. IV, 6, 5. θεοὶ ἡμῖν μάρτυρες ἔστωσαν. Me-
 mörr. Soer. VII, 7. 23. αὐτὸν σε μάρτυρα σὺν τοῖς θεοῖς εἰδοῖσι ποι-
 οῦμαι. L.]

3) ἐν τούτῳ, φησὶν, γινώσκονται. Dictum hoc Joh. 13, 35.
 dulcissime tractatum vide in Hom. 1. contra Anomoeos. τὸν γενναῖον
 σὺχ οὕτω τὰ ἄνωθεν δῶρα χαρακτηρίζειν εἰσθεν, ὡς τῶν οὐκ εἰδῶν
 πόνων τὰ κατορθώματα κτλ.

4) πλήρωμα. Vid. Ep. ad Rom. XIII, 10. L.

5) οὐδὲν. Repete, φησὶν εἶναι. [ὄφελος. 1. Cor. XIII, 3. L.]

ἀγαθόν, τὸ γνώρισμα τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν, τὸ τῶν
 χαρισμάτων ἀποτέρω κείμενον, εἶδον γενναίως ἐν τῇ οἷ κερ-
 τευμένον ψυχῇ, καὶ πολλῶ βρόνον τῷ καρπῷ. 6) Οὐ μὲν πολλή 143
 μοι, φροῖ, τοῦ πράγματος ἢ φροντίς, καὶ μεγίστην ποιόμαι
 τὴν σπουδὴν ὑπὲρ ταύτης τῆς ἐπιτολῆς, καὶ αὐτὸς ὁμολογῶ·
 ὅτι δὲ οὐδὲ ἐξ ἡμισείας 7) αὐτὴν διηγύσασμεν, καὶ αὐτὸς ἂν μοι
 μαρτυρήσῃς, εἰ τὸ πρὸς χάριν λέγειν ἀφεί; τιμῆσαι τὰ ληθῆ;
 βρωληθείς.

VI. Οὐκοῦν ἐπὶ τοὺς ἐλέγχους τρέψομαι, ἐγὼ· καὶ ὁμοίω 144
 ἠπειλῆσα, ποιήσω νῦν, μετριάξεν μᾶλλον ἢ ἀληθεύειν βουλό-
 μενον ἀποδείξας. ἐγὼ δὲ πράγμα ἄσπι συμβεβηκός, ἵνα μὴ τις
 ὑποπτεύσῃ, τὰ παλαιὰ με διηγούμενον, τῷ πλήθει τοῦ χρό-
 του τὰ ληθῆ; ἐπισκιάξεν ἐπιχειρεῖν, τῆς λήθης οὐκ ἀμείσης 1)
 ἐπισκῆψαι 2) τοῖς πρὸς χάριν λεγομένοις παρ' ἡμῶν. Ὅτε γὰρ 145
 τῶν ἐπιτηδείων τίς τῶν ἡμετέρων, ἐπ' ἐγκλήμασιν ὕβρεως καὶ
 ἀλογοίας συκοφαντήθῃς, περὶ τῶν ἐσχάτων ἐκινδύνευε· τότε
 οὔτε ἐγκαλοῦντός σοί τιςος, οὔτε ἐκείνου τοῦ κινδυνεύειν μιλ-
 λοντος δευθέντος, εἰς μέσους σαυτὸν ἐξήρπασε τοὺς κινδύνους.
 Καὶ τὸ μὲν ἔργον τοῦτο ἦν. ἵνα δέ σε καὶ ἀπὸ τῶν ῥημάτων 146
 ἐλέγξωμεν, καὶ αὐτῶν τῶν εἰρημένων σοι μνημονεύσομεν.
 ἐπειδὴ γὰρ 3) τὴν προθυμίαν ταύτην οἱ μὲν οὐκ ἀπεδέχοντο,

6) βρόνον τῷ καρπῷ. Dulcissima imago: Non solum prima
 amoris semina sparsa vidi in tuo pectore, sed etiam fructus ex illo
 amore redundantes conspexi. Utrumque enim verbum, κτερεύειν et
 βροῖν dicitur de plantis et posterius quidem est: pullulare, vernae
 emittere germina. Eustathius ad II. ῥ', p. 1126. explicat βροῖν per
 θάλλειν. Chrysostomus contra Judaeos p. 232. dicit: σπείροντες ἑσθὴν
 πάντοθεν βρόντας ἀπὸ τοῦ σώματος. Vid. Matthaei 1. l. T. 1,
 p. 62. L.

7) οὐδὲ ἐξ ἡμισείας. Adagium hoc agnoscit vetus inter-
 pres. Nec ex media, ut dicitur, parte. [Cf. Erasmi Chili. 1, 9. 95.
 Horat. Ep. 1, 2, 40. Interpp. ad Hesiod. Op. et Dies. v. 40. Certe
 in hisce locis similes locutiones proverbiales invenies. L.]

1) ἀμείσης. Conjectio ἐπίσεισης, ut sensus sit: oblivione im-
 pediente, quo minus contradicas. Saepius utrumque verbum in-
 ter se permutatum esse constat. V. C. in Platon. Crit. c. IX, vul-
 gata lectio est ἀμείσης, sed in Cod. Tubing. reperitur ἐπίσεισης. L.

2) ἐπισκῆψαι. Al. ἢ addunt. ἐπισκῆπτῶ, proprie ἴρρω.
 §. 432. transfertur ad sermonem, quo impressionem in alios facimus
 vel obtestando vel reprehendendo. Homil. 20. ad Pop. Antioch. κα-
 τὰ πλοῦ οἱ πρὸς τὰς ἐσχάτας ὄντες ἀναπνοῆς πρὸς τῶν ἀλκείων ἐκα-
 στος ἐπέσκηψε τῶν ἐαυτοῦ. Decomposito usus est Heliodorus 1. 4.
 c. ult. εἶσθῶ προσεπέσκηπτε; σῶζε, λέγων.

3) ἐπειδὴ γὰρ. Tὰρ saepissime apud Graecos, ut nam inter-
 dum apud Latinos, post aliquam propositionem solet tractationem
 inchoare. §. 145. 157. 165. 194. 329.

οὐ δὲ ἐπήνουν καὶ ἐθαύμαζον· καὶ τί πάθω; πρὸς τοὺς ἐγκα-
 λοῦντας ⁴⁾ ἔφη· ἐτέρως γὰρ οὐκ οἶδα φιλεῖν, ἀλλ' ἢ μετὰ
 τοῦ καὶ τὴν ψυχὴν ἐκιδίδοναι τὴν ἑμαντοῦ, ἥνικα ἂν τινα τῶν
 147 ἐπιτηδίων κινδυνεύοντα διασωῶσαι δέη. ἤρμασι μὲν ἑτέροις, δια-
 νοίᾳ δὲ τῇ αὐτῇ τὰ τοῦ Χριστοῦ φθεγγόμενος, ἃ πρὸς τοὺς
 μαθητὰς ἔλεγε τῆς τελείας ἀγάπης τοὺς ὄρους τιθεῖς. μείζονα
 γὰρ ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, φησὶν, ἢ ἵνα τις τὴν ψυχὴν
 αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. εἰ τοίνυν μείζονα ταύτης
 οὐκ ἔστιν εὐρεῖν, ἐπὶ τὸ τέλος αὐτῆς ἐφ' ἑθασας· καὶ, δι' ὧν
 148 ἔπραξας, καὶ δι' ὧν εἶπας, τῆς κορυφῆς ἐπέβης αὐτῆς. Διὰ
 τοῦτο σε προὐδώκαμεν· διὰ τοῦτο τὸν δόλον ἐξήγάγαμεν ἐκεί-
 νον. ἄρα σε πείθωμεν, ὅτι οὔτε ἐκ κακονοίας, οὔτε ἐκ κίν-
 δυνον ἐμβαλεῖν βουλόμενοι, ἀλλὰ χρήσιμοι ἐσεσθαι εἰδότες, εἰς
 149 τὸ στάδιον εἴλκομεν τοῦτο; Εἶτα ἀρκεῖν οἶε, φησὶ, πρὸς τὴν
 150 τῶν πλησίον διόρθωσιν τὴν τῆς ἀγάπης δύναμιν; Μάλιστα
 μὲν πολὺ μέρος, ἔφην, πρὸς τοῦτο συμβαλέσθαι δύναται· ἂν.
 εἰ δὲ βούλει καὶ τῆς φρονήσεως ἡμᾶς τῆς σῆς δείγματα ἐξ-
 ενεργεῖν, καὶ ἐπὶ ταύτην βαδιούμεθα, καὶ δεῖξομεν συνετὸν ὄντα
 151 μᾶλλον ἢ φιλόστοργον. Ἐπὶ τούτῳ ζουθριάσας ἐκεῖνος καὶ
 φοινηχθεῖς. ⁵⁾ τὰ μὲν ἡμέτερά φησι παρῆσθω ⁶⁾ νῦν· οὐδὲ γὰρ
 παρὰ τὴν ἀρχὴν σε τὸν ὑπὲρ τούτων λόγον ἀπήτουν. Εἰ δέ
 τι πρὸς τοὺς ἔξωθεν δίκαιον ἔχεις εἰπεῖν, ἡδέως ἂν τοὺς ὑπὲρ
 τούτων ἀκούοιμι λόγους.

Διὸ τὴν σκιαμαχίαν ⁷⁾ ταύτην ἀφεῖς εἰπέ, τί πρὸς τοὺς
 λοιποὺς ἀπολογησόμεθα, καὶ τοὺς τετιμηκότας, καὶ τοὺς ὑπὲρ
 ἐκείνων ὡς ὑβρισμένων ἀλοῦντας;

4) πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας. *Ἐγκαλεῖν* in utramque par-
 tem valet. Conf. §. 145.

5) *φοινησσειν*, h. l. sensu intransitivo sumendum, et notat:
erubescere. Vid. Jacobs. ad Achill. Tat. p. 505. L.

6) *παρῆσθω*. Congruit haec apodioxis cum praecepto san-
 ctioris prudentiae, quae nos mavult *ταπεινοφρονεῖν*, quam *ταπει-
 νολογεῖν*.

7) *σκιαμαχίαν*. *Eorum fuit σκιαμαχία, qui aerem, adver-
 sario nullo, feriebant*. Hoc et plura P. Faber l. 3. Agon c. 13. ubi
 hoc quoque notat, *σκιαμαχίαν* velut *προσῆμιον* quoddam pugilatus
 fuisse. id quod maxime ad hunc locum facit, ubi Basilius Chrysosto-
 mum sibi vetat, adversariis jam jubet occurrere. [Quamvis verum
 sit, quod Bengelius de *σκιαμαχία* dicit, tamen h. l. nihil aliud
 notat, quam nostrum: *Spiegelgefecht*. L.]

VII. Καὶ αὐτὸς λοιπὸν, ἔφη, πρὸς τοῦτο ἐπιίγομαι. 152
 ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρὸς σέ μοι δῆρυσται 1) λογος, εὐκόλως καὶ
 ἐπὶ τοῦτο τρέφομαι τῆς ἀπολογίας τὸ μέρος. τίς οὖν ἡ τού-
 των κατηγορία, καὶ τίνα τὰ ἐγκλήματα; ΒΑΣ. Ἰβρίσθαι
 φασιν ἐφ' ἡμῶν καὶ δεινὰ πεπονημένοι, ὅτι τὴν τιμὴν, ἣν τι-
 μῆσαι ἠθέλησαν, οὐκ ἐδέξόμεθα. 2) ΙΩ. Ἐγὼ δὲ πρῶτον μὲν 153
 ἐνεῖτό φημι, 3) ὅτι οὐδένα λόγον ποιῆσθαι δεῖ τῆς εἰς ἀνθρώ-
 πους 4) ὕβρεως, ὅτ' ἂν διὰ τῆς εἰς ἐκείνους τιμῆς ἀναγκασώ-
 μεθα προσκρούειν Θεῷ. οὐδὲ γὰρ τοῖς ἀγαπητοῦσιν αὐτοῖς
 τὸ δυσχεραίνειν ἐπὶ τούτοις ἀκίνδυνον, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἔχει
 τὴν ζημίαν. Δεῖ γὰρ οἶμαι τοὺς ἀνακειμένους 5) Θεῷ, καὶ
 πρὸς αὐτὸν βλέποντας μόνον, οὕτω διακείμεναι εὐλαβῶς, ὥς
 μηδὲ ὕβριν τὸ τοιοῦτο ἠρεῖσθαι, καὶ εἰ μυριάκις ἠτιμωμένοι
 τυγχάνοιεν. Ὅτι δὲ οὐδὲ μέχρι ἐννοίας τετόλμηται τι τοιοῦτον 154
 ἔμοι, δῆλον ἐκείθεν. εἰ μὲν γὰρ ἀπονοία καὶ φιλοδοξία, ὥς
 πολλάκις ἔφησιν τινὰς διαβάλλειν, ἐπὶ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ, ψηφί-
 σασθαι 6) τοῖς κατηγοροῦσι τῶν τὰ μέγιστα ἠδικηκότων ἄν

1) δῆρυσται. Vetus interpres, *explicita est*. et apud eundem in clausula ejusque libri extat solenne olim verbum *explicit*. in argumento: *explicitiunt capitula*.

2) ἐδέξόμεθα. Suscepit pro sua quidem parte Basilus: sed propter Chrysostomum, qui non suscepisset, accusabatur. ideo communem defensionem exquirat. §. 151. [Melius tribuuntur haec quoque verba Chrysostomo. L.]

3) φημί. Hoc cum parrhesia opponitur τῷ φασίν. §. praeced. Sic, φασίν. §. 156.

4) εἰς ἀνθρώπους. Vide probatissimi Theologi A. H. Franckii librum: *von der Menschen-Furcht*, qui etiam *Nicodemus* inscribitur, et ipsi *ordini ecclesiastico* dedicatus est. Summam rei aurea sententia complexus est h. l. Chrysostomus.

5) ἀνακειμένους. De hominibus rebuse *consecratis* hoc verbum proprie dici, copiose docet Athenaeus I. 1. c. 19. Patrum testimonia, Chrysostomi maxime, collegit *Suicerus*. [Chrysostomus nimirum hoc verbum saepe usurpat de iis, qui se totos Deo consecrarant. Hom. XII. in Ep. ad Philipp. ὁ ἐνάρετος καὶ θεῷ ἀνακειμένος. In Psal. CIV. p. 943. Ὅταν οἱ ἀνακειμένοι αὐτῷ βίον ἄριστον ἐπιδείξονται. L.]

6) ψηφίσασθαι τοῖς κατηγοροῦσι τῶν τὰ μέγιστα ἠδικηκότων ἄν. Ardui commatis non arduam analysis aequus lector non postulabit. Sententia apparet eadem, quae exstat §. 57. ἐναντῶν καταγνωσόμεθα ταῦτα, ἢ τῶν ἀδικούντων οἱ δικάζοντες, ὅταν αὐτοῖς ἔλωσιν οἱ κατηγοροῦσι. Ad εἶην subauditur nominativus εἰς. ex eo pendet genitivus τῶν. sensus: *valde reus sim*. Ex hoc sensu pendet *ψηφίσασθαι τοῖς κατηγοροῦσι*, quod Latino passivo expressimus. nam activo mire utuntur Graeci. Lucianus, *palus βαθεῖα διαβαίνειν profunda transitu*. Basilus Sel. Or. XI. de Elia:

εἶην, ἀνδρῶν καταφρονήσας θαυμαστῶν καὶ μεγάλων, καὶ πρὸς
τούτοις εὐεργετῶν. Εἰ γὰρ τὸ τοῦς μηδὲν ⁷⁾ ἠδίκητόταξ ἀδι-
καῖν, κολάσεως ἄξιον· τοὺς τιμῆσαι προελομένους ⁸⁾ ἀφ' ἑαυ-
τῶν, (οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν, ὅτι εὐ παθόντες ἢ
μικρὸν ἢ μέγα παρ' ἐμοῦ, τῶν εὐεργεσιῶν ἐκείνων ἐξέτισαν
τάς ἀμοιβάς·) πόσης οὐκ ἂν εἴη τιμωρίας ἄξιον, τοῖς ἐναν-
155 τίοις ἀμείβεσθαι; Εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐδὲ εἰς τοῦν ἐβαλόμεθα
ποτε, μεθ' ἑτέρους δὲ προαιρέσειωξ τὸ βαρὺ φορτίον ἐξεκλίνα-
156 λοῖντο, ἐγκαλοῦσιν ὅτι τῆξ ἑαυτῶν ἐφεισάμεθα ψυχῆξ; Ἐγὼ
γὰρ τοσοῦτον ἀπέσχον εἰς τοὺξ ἀνδραξ ὑβρίσαι ἐκείνουξ, ὅτι
καὶ τιμημέναι αὐτοὺξ γαίην ἂν τῆ παραιτήσαι. καὶ μὴ θαν-
μάσῃξ, εἰ παραδόξον τὸ λεγόμενον· ταχεῖαν γὰρ καὶ τούτου
155 τῆν λύσιν ἐπάξομεν. Τότε μὲν γὰρ, εἰ καὶ μὴ πάντεξ, ἀλλ'
οἷξ τὸ κακῶξ ἀγορευεῖν ἠδύ, πολλὰ ἂν εἶχον καὶ ὑποπτεῦσαι
καὶ εἰπεῖν περὶ τε τοῦ χειροτονηθέντοξ ἐμοῦ, περὶ τε τῶν ἐλο-
μένων ἐκείνων. Οἷον, ὅτι πρὸξ πλοῦτον βλέπουσιν, ὅτι λαμ-
πρότητα γένουξ θαυμάζουσιν, ὅτι κολακευθέντεξ ὑφ' ἡμῶν

πρῶτοξ νεκροξ ἐξ τοῦ θανάτου ἀποσώμενοξ ἀνθρωπίνωξ περθεῖν ἐδι-
δάσκειτο. Latine diceres, *mortuus lugeri doctus, non lugere. sensus enim est: mors primum sibi ereptum lugere mortuum didicit.* Hebr. 5, 11. λόγος δυσσεμνῆρετοξ λέγειν. Conf. §. 177. 298. 323. [U tunc leguntur verba, non idoneum profecto fundunt sensum. *Bengelii* explicatio paulo durior est. Quis enim, quaeso, sibi persuadebit, Activum *ἠηγήσασθαι* dictum esse pro Passivo. Quod si verum esset, tunc sane mire, ut dicit, usi fuissent, Graeci Activo. *Johannes Hughes* prorsus omisit verba *ἠηγήσασθαι τοῖξ κατηγοροῖξ*, et hanc locum sanandi rationem secutus est *Hasselbachius*, qui tamen alio tempore meliorem nos expectare jubet lectionem. Facilius certe an melior, nescio, lectio mihi haec legenti venit in mentem, quam nimirum conjicerem, pro Dativo *τοῖξ κατηγοροῖξ* legendum esse *τοῖξ κατηγοροῖξ*, ita, ut a verbis *τῶν τὰ μέγιστα* inciperet apodosis. Foret tunc sensus hiecc: Si superbia et gloriae studio, ejuξ tamen per calumnias tantum me accusant, eo venissem, ut condemnarent me excusatores; tunc maxime sonitibus forem accensendas, quum viros contemsissem insignes etc. Equidem tamen ipse exulare jussissem haec verba cum *Joh. Hughes*, quem secutus quoque esse videtur *Ritterus*, modo Codices suffragentur. Statim post vero recte exulare puto ex Cod. Augustano, cui maxima est auctoritas, *μηδὲν*, quum inde multo gravior oriatur sententia haecce: *Si eos, qui nos laeserunt, injuria afficere, poena jam dignum est: tunc multo graviori poena digni erunt, qui eos laedunt, a quibus condecorati sunt. L.]*

7) *μηδὲν*. Omittit Augustanus; majore antitheto, haud scio an aptiore. Eadem reliqui tmematis sanitatem debemus, nec refragantur Montefalconiani.

8) *προελομένους*. Pendet ab ἀμείβεσθαι.

εἰς τοῦτο ἡμᾶς παρήγαγον· εἰ δὲ καὶ ὅτι χροῖμασι πεισθέν-
τες, 9) οὐκ ἔχο λέγειν, εἴ τις καὶ τοῦτο ὑποπτύσων ἦν. καὶ 158
ὁ μὲν Χριστὸς ἀλείψαι καὶ σηματοποιῶν 10) καὶ τελῶνας ἐπὶ
ταύτην ἐκάλεσε 11) τὴν ἀρχὴν· οὗτοι δὲ 12) τοὺς μὲν ἀπὸ τῆς
ἐργασίας τῆς καθημερινῆς τρεφομένους διαπτύουσιν. Ἐὶ δὲ τις
λόγων ἔφατο τῶν ἐξωθεν, καὶ ἀρχῶν τρέφοιτο, τοῦτον ἀπο-
δέχονται καὶ θαυμάζουσι. τί γὰρ δῆποτε τοὺς μὲν μωροὺς
ἀνασχομένους ἰδρῶτας εἰς τὰς τῆς ἐκκλησίας χρέας, παρῆδον·
τὸν δὲ οὐδέποτε τοιούτων γεσσάμενον πόνων, πάσῃν δὲ τὴν

9) πεισθέντες. Ambrosius: *Novam prodigaliter regulam ac tempestatem peperisse desuntur, et Giezi sectantes et Symonis sententiam, sancti episcopatus gratiam pecuniis coemerunt.* lib. de Dign. Sacerd. c. 5. Adde §. 160. et quae de Simonia veterum occurrunt in *Casaubonianis* p. 113.

10) σηματοποιῶν. Paulum intelligit, quem Theodoret. lib. 9. *Therapert.* σηματοποιῶν, lib. 6. *συνταξιῶν* (ut et Chrysost. *λόγῳ* δ. 2. Tim. 2.) appellat; quod tentoria e coriis fierent. *Hoeschelius.*

11) ἐκάλεσε. Oratio obliqua longior saepe in rectam desinit.

12) οὗτοι δέ. Locus gravissimus. Ita vero conquerentes sui temporis homines quum inducit, eo ipso demonstrat, non adhuc plane exclusos fuisse Sanctos illitteratos a sacerdotio. Concilium certe Nicænum praecipue, quod semiseculo ante fuerat, tales ornanat, imo fulserant, Antistites. In Concilio Ephesino talis occurrit Zenon Chorpiscopus, pro quo, quod ipse literas nesciret, alius subscripsit. vide *Coteler.* Not. ad Smyrn. ep. de Martyrio Polycarpi. Graviter Scriptor seculi XIV, propter Zelum pro Scriptura contra Theologiam scholasticam pia dignus memoria, *Simon Cassianus: Legi historiarum ab initiante Christo ecclesiam, quot et quot legere potui: legi conciliorum acta, et legi adesse philosophos: legi passiones Certatorum et certantium pro fide in tormentis, poenis, exiliis, per sanguinem et mortem: et non reperi, repugnasse adversarios per philosophicas rationes: non comperi adduxisse aliquem ad fidem per syllogismos et quaestiones. Legi disputantes doctores, confessores, coenobitas, anachoretas: et nihil in eis, pro eis et pro aliis utile reperit per inanem philosophiam.* lib. 8. de Religione Christiana, cap. 40. Copiose hac de re disserit C. *Scrivenerius in Seelen-Schatz* Tom. IV. Homil. 9. partemque illam insigni concludit exemplo indocti quidem, sed in primis probati Ecclesiae Augustanae ministri. §. 15. Salubre foret opus, si quis, constitutis duabus Veterum antistitum classibus, et Idiotas et litteratos enumeraret, eorumque doctes, rationes docendi et agendi: utilitates et noxas, adhibito spiritali iudicio, perpensas inter se conferret. — [*διαπτύειν*, indignissimam contumeliam notat, et frequentissime hoc sensu in usu est hoc verbum v. c. Aesch. p. 463. Lucian. T. III, p. 185. Cf. Schol. Soph. p. 264. *οὐ νοτίως προσπύσας τῷ παιδί· ὡς καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ ἡμῶν, κατέπυσεν αὐτοῦ, ὃ ἔσται, κατεφώρησε τῶν λόγων αὐτοῦ.* Hinc *κατέπυστος*, conspuendus, humilis, contemnendus. Demosth. p. 240. et 559. Chrysost. T. I, p. 784. B. T. X, p. 608. E. ubi *διαπτύειν* et *ἀτιμάζειν* junguntur. Saepe eodem sensu etiam *πτύειν* et *ἐμπτύειν* est apud LXX. v. c. Deuter. XXV, 9. L.]

ἡλικίαν ἐν τῇ τῶν ἔξωθεν λόγων ματαιοπονία¹³⁾ καταναλώ-
 159 σαντα ἑξαίφνης εἰς ταύτην εἴλκυσαν τὴν τιμὴν; Ταῦτα καὶ
 πλείονα τούτων λέγειν εἶχον ἂν, δεξαμένων ἡμῶν τὴν ἀρχὴν,
 ἀλλ' οὐ νῦν. πᾶσα γὰρ αὐτοῖς κακηγορίας ἐκκέκοιται πρό-
 φασις· καὶ οὔτε ξμοὶ κολακείαν, οὔτε μισθαρίαν¹⁴⁾ ἐκείνοις
 160 ἔχουσι ἐγκαλεῖν, πλὴν εἴ τινας ἀπλῶς μαίνεσθαι βούλοιντο.
 Πῶς γὰρ ὁ κολακείων καὶ χρημάτων ἀναλίσκων, ἵνα τύχη τῆς
 τιμῆς, ἥνικα ἔδει τυχεῖν, ἐτέροις ἂν ἀρῆκεν αὐτὴν; ὁμοιον
 γὰρ ἂν εἴη τοῦτο, ὥσπερ ἂν εἴ τις πολλοὺς περὶ τὴν γῆν
 ἀνασχόμενος πόνους, ἵνα βροίθῃται¹⁵⁾ μὲν αὐτῷ τὸ λῆϊον¹⁶⁾
 πολλῶ τῷ καρπῷ, οἴῳ δὲ ὑπερβλύζωσιν αἱ ληνοί· μετὰ τοὺς
 μυρίους ἰδρωῖτας καὶ τὴν πολλὴν τῶν χρημάτων δαπάνην, ἥνικα
 161 πῶν ἐκσταίῃ φορᾶς. Ὅρας, ὅτι τότε μὲν εἰ καὶ πόρρω τῆς
 ἀληθείας ἦν τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ὁμως εἶχον πρόφασιν οἱ βου-
 λόμενοι διαβάλλειν αὐτοὺς, ὡς οὐκ ὀρθῇ κρίσει λογισμῶν τὴν
 αἴρεσιν πεποιημένους; ἡμεῖς δὲ αὐτοῖς νῦν οὐδὲ χᾶναι, οὐδὲ
 ἀπλῶς διαῖραι τὸ στόμα συνεχωρήσαμεν. καὶ τὰ μὲν παρὰ τὴν
 162 ἀρχὴν λεγόμενα, τοιαῦτα ἂν ἦν, καὶ τούτων πλείονα. Πλετὰ
 δὲ τὸ τῆς διακονίας ἀφασθαι οὐκ ἂν ἠροῦσαμεν καθ' ἑκάστην
 ἡμέραν τοῖς ἐγκαλοῦσιν ἀπολογοῦμενοι, εἰ καὶ πάντα ἡμῶν
 ἀναμαρτήτως ἐπράττετο, μὴ ὅτι καὶ πολλὰ διαμαρτεῖν ὑπό τε
 τῆς ἀπειρίας καὶ τῆς ἡλικίας ἠναγκάσθημεν ἂν· νῦν δὲ καὶ
 ταύτης αὐτοὺς τῆς κατηγορίας¹⁷⁾ ἀπηλλάξασαμεν, τότε δὲ μυ-
 163 ρίοις ἂν αὐτοὺς περιεβάλλομεν ὀνειδέσι. Τί γὰρ οὐκ ἂν εἰ-

13) πόνων· ματαιοπονία. Notandum antitheton. Isidorus Pelusiota: ἐγὼ τὰ ἐπιτηδεύματα, ὧν οὐκ ἔστι τὸ τέλος βιωφελές, οὐδὲ τέχνας εἶναι ὀρίζομαι, ἀλλὰ ματαιοτεχνίας.

14) μισθαρίαν. Vetus int. vendibilitatem. [Paulo ante pro κακηγορίας Hasselbachius conjecit κατηγορίας. L.]

15) βροίθειν. cf. Philo p. 720. D. βλαστίανοντα (ἀμπελῶνα) καὶ βροίθοντι ὑπ' εὐφορίας. Chrysost. T. I, p. 496. E. τὰς ἀμπέλους ἰδὼν ζωώσας τοῖς φύλλοις, τῷ καρπῷ βροίθόμενας. Cf. T. III, p. 260. D. et T. IV, p. 110. B. τὰ δένδρα τοῖς καρποῖς βροίθόμενα. Eodem modo usurpatur quoque verbum βροῦειν. De utroque verbo monet Eustath. ad Hom. p. 1625. v. 19. 20. coll. p. 1136. v. 5. 6. et Fischer, in Ind. ad Aesch. Socr. s. h. v. L.

16) λῆϊον. Male plerumque vertunt seges. Est potius ager, in quo segetes continentur, das Fruchtfeld. De derivatione hujus vocis vid. Damm. Lex. Hom. h. v. L.

17) κατηγορίας. Quidam habent, κακηγορίας. Montef. Consentit verae huic lectioni vetus int. vituperatione. conf. §. 159. 157.

πον; παιδὶν ἀνοήτοις πράγματα οὕτω θαυμαστὰ καὶ μεγάλα ἐπέτρεψαν· ἐλιμύσαντο τοῦ Θεοῦ τὸ ποίμνιον· παίγνια καὶ γέλωτος γέγονε τὰ Χριστιανῶν. ἀλλὰ νῦν πᾶσα ἀνομία ἐμφράζει τὸ στόμα αὐτῆς· εἰ γὰρ καὶ διὰ σε ταῦτα λέγοιεν, ἀλλὰ ταχέως αὐτοὺς διδάξεις διὰ τῶν ἔργων, ὅτι οὐ χρὴ τὴν σύνεσιν¹⁸⁾ ἠλικίᾳ κρίνειν,¹⁹⁾ οὐδὲ τὸν πρεσβύτερον²⁰⁾ ἀπὸ τῆς πολιᾶς δοκιμάζειν, οὐδὲ τὸν νέον πάντως ἀπείργειν τῆς τοιαύτης διακονίας, ἀλλὰ τὸν νεώφυτον,²¹⁾ πολὺν δὲ ἀμφοτέρων τὸ μέσον.²²⁾

18) οὐ χρὴ τὴν σύνεσιν. Πρεσβυτέρους γὰρ οὐ τοὺς πολυετείς καὶ παλαιούς νομίζουσιν, οὐδ' ἐν κομιδῇ νέους παῖδας, ἐὰν ἀπὸ τῆς προαιρέσεως ἐραστῆσιν· ἀλλὰ τοὺς ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐνηθισμένας καὶ ἐραζυμάστας τῷ θεωρητικῷ μέρει φιλοσοφίας, ὃ δὴ κάλλιστον καὶ θεϊοτάτον ἔστι. Philo p. 616. Hoeschelius.

19) ἠλικίᾳ κρίνειν. Scribit etiam Paulus Timotheo. 1. Ep. IV, 12. Μηδεὶς σου τῆς νεότητος κατασφραγίστω, ἀλλὰ ἰσχυρὸν γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ. L.

20) πρεσβύτερον. Egregie Odonem ex cantore Bituricensi episcopum Parisiensem laudat Petrus Blesensis: *Super senes intelligens pueritiae dies antiquabat moribus, tempora praeveniebat meritis, et quod deerat aetati, virtutibus compensabat.* Digna legi est, quae hoc habet, tota Epistola 126. Vide etiam Sap. IV. 8. 9.

21) τὸν νεώφυτον. Sic Homil. 10. in 1. Tim. III. οὐ τὸν νεώτερον ἐνιαῦθα λέγει, ἀλλὰ τὸν νεοκαινήχριον. — εἰ γὰρ πρὶν ἢ γενέσθαι μαθητῆς διδάσκαλος γένοιτο, ταχέως καὶ εἰς ἀπόνοιαν ἐρχεται· εἰ ποῖν ἢ μαθεῖν ἀρχεσθαι τῶν ἀρχόντων γένοιτο, φροσῆται. διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν, ἵνα μὴ τυφωθεῖς εἰς κόμα ἐμπέση τοῦ διαβόλου· τοιτέσιν, εἰς τὴν καταδίκην τὴν αὐτὴν, ἣν ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς ἀπονοίας ὑπέμεινε. Congruit Hom. 3. in Jesa. c. VI. [De Antistite Sacro haud νεοφύτῳ singularem dissertationem scripsit a. 1748. J. S. Fehmel, quem vide pag. 5. Arrianus quoque in Epictet: IV, 8. hominem minus recte instructum vocat φυτιόριον, metaphora a plantis desumta. L.]

22) ἀμφοτέρων τὸ μέσον. Μέσον cum duobus genitivis, §. 165. 192. 531. 569. 615. cum praepositione πρὸς, §. 120. not. Caeterum discrimen hoc egregie illustrat Ambrosii de Neophytis sententia: quod LONGO tempore minime discunt, in parvo tempore seritare non possunt. lib. de Dign. sacerdot. c. 4. notatur diuturnitas disciplinae, et discipulorum tarditas. quales proprie insolentes dicuntur.

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ Γ'.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῷ γ' λόγῳ.

- α'. Ὅτι οἱ ὑπονοήσαντες δι' ἀπόνοϊαν παροητῆσθαι ἡμᾶς, τὴν ἐαυτῶν ὑπόληψιν ἐβλαψαν.
β'. Ὅτι οὐδὲ διὰ κενοδοξίαν ἐφύγομεν.
γ'. Ὅτι εἰ δόξης ἐπεθυμοῦμεν, ἐλέσθαι μᾶλλον τὸ πρᾶγμα ἐχοῖν.
δ'. Ὅτι φοριζὸν ἢ ἱερωσύνην, καὶ πολὺ τῆς παλαιᾶς λατρείας ἢ ζωὴν φοιζωδέστερα.
ε'. Ὅτι πολλὴ τῶν ἱερέων ἢ ἐξουσία καὶ τιμὴ.
ς'. Ὅτι τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ μεγίστων δωρεῶν εἰσι διάζουσι.
ζ'. Ὅτι καὶ Παῦλος περιδείξ ἢ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς ἔσῳν.
η'. Ὅτι πολλὰ τις ἀμωρτάνειν προύγειται, εἰς τὸ μέσον ἐλθῶν, ἂν μὴ σφόδρὰ γενναῖος ἦ.
θ'. Ὅτι κενοδοξίᾳ καὶ τοῖς ταύτης ἀλλοκεται δεινοῖς.
ι'. Ὅτι οὐχ ἢ ἱερωσύνη τοῦτων αἰτία, ἀλλ' ἢ ἡμειτέρα ὁσσημία.
ια'. Ὅτι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς φιλαρχίας ἐκβεβλήσθαι δεῖ τῆς τοῦ ἱερέως ψυχῆς.

XII. *Sapientissimum oportere esse sacerdotem.**)

XIII. *Praeter summam abinentiam alias quoque res ab animo sacerdotis requiri.*

XIV. *Nulla re aeque obtundi sinceritatem aciemque mentis, ut iracundia inordinata.*

XV. *Aliud genus rixae periculosissimum.*

XVI. *Aestimatio, quantum oporteat esse hunc, qui tantis se tempestatibus oppositurus sit.*

XVII. *Quantus sit in virginum gubernatione timor.*

XVIII. *Quantum habeat molestiarum pars judicialis.*

- 164 Τῆς μὲν οὖν ὕβρειος ἔνεκεν τῆς εἰς τοὺς τετιμηκότας, καὶ ὅτι αὐτοὺς οὐ κατασιγῆναι βουλόμενοι ταύτην ἐφύγομεν τὴν τιμὴν, ταῦτα ἂν ἔχοιμεν λέγειν, ἅπερ εἰρήκαμεν· ὅτι δὲ οὐδὲ ὑπὸ ἀπονοίας τινὸς φουσηθέντες, καὶ τοῦτο νῦν εἰς δύναμιν τὴν
165 ἐμὴν παράσσομαί σοι ποιῆσαι φανερόν. Εἰ μὲν γὰρ στρατη-

*) *Sapientissimum* etc. Habet haec Interpres vetus, et ex eo, Lemmate XVIII. omisso, alii: Graeci libri non habent. Idem Interpres summam capituli XV. ita exhibet: *Aliam speciem litis, plenam periculorum, Johannes ostendit.* Id quod non est a manu Chrysostomi.

γίας ἡμῶν ἢ βασιλείας αἴρεσις προὔκειτο, εἴτα ταύτην ¹⁾ εἶχον τὴν γνώμην, αἰκότως ἂν τις τοῦτο ὑπέλαβεν· ἢ τότε μὲν ἀποτοίας οὐδεὶς, ἀνοίας ²⁾ δὲ πάντες ἂν ἡμῶς ἔκριναν. ἱερωσύνης δὲ προκειμένης, ἢ τοσοῦτον ἀνωτέρω βασιλείας ἔστηκεν, ὅσον πνεύματος καὶ σαρκὸς τὸ μέσον, τολμήσει τις ἡμᾶς ὑπεροφίας γράφεσθαι; Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον, τοὺς μὲν τὰ μικρὰ δια-166 πύοντας, ὡς παραπαίοντας ³⁾ αἰτιαῖσθαι· τοὺς δὲ ἐπὶ τῶν ἄραν ὑπερεχόντων τοῦτο ποιοῦντας, τῶν μὲν τῆς παραπληξίας ἐγκλημάτων ἐξαιρεῖν, ταῖς δὲ τῆς ὑπερηφανίας ὑποβάλλειν αἰτίαις; ὡσπερ ἂν εἴ τις τὸν ἀγέλης βοῶν καταφρονοῦντα, καὶ μὴ βουλόμενον εἶναι βουκόλον, εἰς ὑπερηφανίαν μὲν οὐδαμῶς, εἰς δὲ φρενῶν ἔκστασιν αἰτιώμενος, τὸν ἀπάσης τῆς οἰκουμένης τὴν βασιλείαν καὶ τὸ γενέσθαι κύριον τῶν ἀπανταχοῦ στρατοπέδων, μὴ δεχόμενον, ἀντὶ τοῦ μαίνεσθαι τετυφῶσθαι ⁴⁾ φαίη. Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν· οὐδὲ ἡμᾶς 167 μᾶλλον, ἢ ἑαυτοὺς, οἱ ταῦτα λέγοντες διαβάλλουσι. Τὸ γὰρ ἐννοῆσαι μόνον, ὅτι δυνατόν ἀνθρωπεία φύσει τῆς ἀξίας ὑπερφρονῆσαι ἐκείνης, δεῖγμα κατ' αὐτῶν τῶν ἐκφερόντων ἔστιν, ἧς ἔχουσι περὶ τοῦ πράγματος δόξης. εἰ γὰρ μὴ τῶν τυχόντων αὐτὸ, καὶ ὧν οὐ πολὺς ὁ λόγος, ἐνόμιζον εἶναι, οὐδ' ἂν ὑποπτεῦσαι τοῦτο ἐπῆλθεν αὐτοῖς. Διὰ τί γὰρ περὶ τῆς τῶν 168 ἀγγέλων ⁵⁾ ἀξίας οὐδεὶς ἐτόλμησέ τι τοιοῦτον ὑποπτεῦσαι ποτε καὶ εἰπεῖν, ὅτι ἔστιν ἀνθρωπίνη ψυχὴ δι' ἀπόνοιαν οὐκ ἀνεχομένη ἐπὶ τὸ τῆς φύσεως ἐκείνης ἀξίωμα ἐλθεῖν; μεγάλα γάρ τινα φανταζόμεθα περὶ τῶν δυνάμεων ἐκείνων, καὶ τοῦτο ἡμᾶς οὐκ ἀφήσει πιστεῦσαι, ὅτι δύναται ἂν ἄνθρωπος τῆς τιμῆς φρονῆσαι τι μῆζον ἐκείνης. Ὡστε αὐτοὺς μᾶλλον δικαίως ἂν 169

1) εἴτα ταύτην. Sic εἴτα post εἰ, §. 206. Alii hoc loco iterum εἰ scribunt.

2) ἀπονοίας· ἀνοίας. Paronomasia. sic, πλοῦτος, πλῆθος. §. 62. ἀσχολία καὶ δυσκολία. §. 327. δουλεία καὶ δειλία. §. 586.

3) ὡς παραπαίοντας; ut delirantes. Est παραπαίειν proprie nostrum *fehlschlagen*. Vid. Fischer. in Ind. ad Palaeph. s. v. παρατρέπειν. L.

4) τετυφῶσθαι. In bibliis sacris occurrit h. v. 1. Tim. III, 6. et VI, 4., ubi, ut nostro in loco, est: *vano stolidoque fastu laborare*. Cf. Joseph. c. Apion. I, 3. πῶς οὐκ ἄλογον τετυφῶσθαι τοὺς Ἕλληνας ὡς μόνους ἐπισταμένους τὰ ἀρχαία; L.

5) ἀγγέλων. De dignitate naturae angelicae et humanae passim disputatur. Fortasse non minus miratur angelus hominem divinitus consummatum, quam hic illum. [Cf. *Du Pin* Biblioth. Eccles. T. III, p. 71. L.]

τις γράφαιτο ἀπονοίας, τοὺς ἡμῶν τοῦτο κατηγοροῦντας· οὐ γὰρ ἂν ποτε περὶ ἐτέρων τοῦτο ὑπέλαβον, εἰ μὴ πρότερον αὐτοὶ τοῦ πράγματος, ὡς οὐδενὸς ὄντος, κατέγνωσαν.

- 170 II. Εἰ δὲ πρὸς δόξαν ὀρῶντας τοῦτο πεποιθέναι φασί, περιπίπτοντες ἑαυτοῖς ἐλεγχθήσονται καὶ μαχόμενοι φανερώς. οὐδὲ γὰρ οἶδα, ποίους ἂν ἐτέρους πρὸ τούτων ἐξήτησαν λόγους, εἰ τῶν τῆς κενοδοξίας ἡμῶς ἠθέλησαν ἀπαλλάξαι ἐγκλημάτων. Εἰ γὰρ οἷτός μὲ ποτε εἰσῆλθεν ὁ ἔρωξ, καταδέξασθαι
- 171 μᾶλλον ἐχρῆν ἢ φυγεῖν. διὰ τί; ὅτι¹⁾ πολλὴν ἡμῖν τοῦτο τὴν δόξαν ἠνεγκεν ἂν. τὸ γὰρ ἐν τούτῳ τῆς ἡλικίας ὄντα, καὶ πρὸ βραχέος ἀποστάνα τῶν βιωτικῶν φροντίδων, ἐξαίφτης οὕτω δόξαι παρὰ πᾶσιν εἶναι θαυμαστόν, ὥστε τῶν τὸν ἅπαντα χρόνον ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐξαναλωθέντων πόνοις προτιμηθῆναι, καὶ πλείονας ψήφους πάντων ἐκείνων λαβεῖν, θαυμαστά τινα καὶ μεγάλα περὶ ἡμῶν πάντας ἂν ὑποπτέειν ἐπεισε, καὶ σε-
- 172 μινούς ἂν ἡμῶς καὶ περιβλέπτοντας κατέστησε. Νῦν δὲ, πλην ὀλίγων, τὸ πλεόν τῆς ἐκκλησίας μέρος, οὐδὲ ἐξ ὀνόματος ἡμῶς ἴσασιν· ὡς τε οὐδὲ, ὅτι παρητήμεθα, πᾶσιν ἔστι φανερόν, ἀλλ' ὀλίγοις τισίν, οὓς οὐδὲ αὐτοὺς οἶμαι τὸ σαφές εἶδέναι πάντας, εἰκὸς δὲ, καὶ τούτων πολλοὺς ἢ μηδὲν ἡμῶς ἤρῃσθαι νομίσαι ἢ παρεῶσθαι²⁾ μετὰ τὴν αἴρεσιν, ἀνεπιτηδείους εἶναι δόξαντας, οὐχ ἐκόντας φυγεῖν.

- 173 III. ΒΑΣ. Ἄλλ' οἱ τάληθές εἰδότες θαυμάσονται. ΙΩ. Καὶ μὴν τούτους, ἔφηξ, ὡς κενოდόξους καὶ ὑπερηγάνους διαβάλλειν ἡμῶς. Πόθεν οὖν ἔστιν ἐλπίζειν τὸν ἔπαινον; ἀπὸ τῶν πολλῶν; ἀλλ' οὐκ ἴσασιν τὸ σαφές. ἀλλ' ἐκ τῶν ὀλίγων; ἀλλὰ πάνταυθα ἡμῖν εἰς τούταντίον τὸ πρᾶγμα περιτέτραπται· οὐδὲ γὰρ ἐτέρου τινὸς ἔνεκεν ἐνθάδε εἰσῆλθες νῦν, ἀλλ' ἵνα μάθῃς,
- 174 τί πρὸς ἐκείνους ἀπολογῆσασθαι δεῖσι. Καὶ τί τούτων ἔνεκεν ἀκριβολογοῦμαι νῦν; ὅτι γὰρ, εἰ καὶ πάντες ἤδυσαν τάληθές, οὐδὲ οὕτως ἡμῶς ἀπονοίας ἢ φιλοδοξίας ἔδει κολῆναι, μικρόν ἀνάμεινον καὶ τοῦτο εἴση σαφῶς· καὶ πρὸς τούτῳ πάλιν ἐκεῖνο,

1) διὰ τί; ὅτι. Eadem formula §. 134. Sixtus Senensis: Chrysostomus, quo majori cum attentione detineat, orationis cursum frequentibus dialogismis, percontationibus et excitatiunculis interrumpere solet.

2) παρεῶσθαι. Suidas, παρωθοῦντες, ἐξβάλλοντες. Hesych. παρώσας, ἐλίσις, ἐξβαλόν. Exempla vide ap. Budae. p. 351. Thirlby. Παρωσᾶσθαι, Savil. Atqui nemo μετὰ τὴν αἴρεσιν deum praeteritur.

ἔτι οὐ τοῖς ταύτην τολμῶσι τὴν τόλμαν μόνον, ἔπειρ τίς ἐστὶν ἀνθρώπων, οὐ γὰρ ἔγωγε πείθομαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ ἐτέρων ὑποπτεύουσι κίνδυνος ἐπικείμεται οὐ μικρός.

IV. Ἡ γὰρ Ἱερωσύνη ¹⁾ τελεῖται μὲν ἐπὶ γῆς, τάξιν δὲ 175
ἐπουρανίων ἔχει πραγμάτων. καὶ μᾶλα γε εἰκότως. οὐ γὰρ ἀνθρώπος, οὐκ ἄγγελος, οὐκ ἀρχάγγελος, οὐκ ἄλλη τις πιστὴ δύναμις, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Παράκλητος ταύτην διατάξασα τὴν ἀπολουθίαν, ²⁾ καὶ ἔτι μένοντας ἐν σαρκὶ τὴν ἀγγέλων ἔπεισε φαντάζεσθαι διακονίαν. διὸ γῆ τὸν Ἱερωμένον ὥσπερ ἐν αὐτοῖς ἐστῶτα τοῖς οὐρανοῖς μεταξὺ τῶν δυνάμεων ἐκείνων οὕτως εἶναι καθαρὸν. ³⁾ Φοβερὰ μὲν γὰρ καὶ φρικωδέστατα καὶ 176

1) Ἱερωσύνη. Nunc ad rem venit. Variis nominibus in novo Testamento aconomos Dei ornatos legimus: ἱερεῖς vero i. e. sacerdotes appellantur omnes ii, qui προσερχομένην aditum ad Deum per fidem nacti sunt. Ecclesiastici tamen scriptores ἱερεῖς et sacerdotes appellant duces et rectores gregis Christi, et Ἱερωσύνην sacerdotiumque munus eorum: vel quia ante susceptam Christianam religionem his vocabulis assueverant; vel quod V. T. stilum in ea re sibi imitandum putarent; vel quod generale vocabulum ad sermonis compendium reperirent nullum sibi aptius. Nos item cum Chrysostomo hae quidem tantisper appellatione utimur; sed ea solum de causa, quam loco proximo posuimus, et ea solum notione, quam puriora probarunt tempora, et quam ipsum affert etymon, ut denotetur sacrum munus publicum, et vir qui id sustinet. Vide Suiceri Thesaurum in ἱερεῖς. Ceteroqui sacerdotis appellationem, de ministro ecclesiae, haud scio an valde amare possit, quisquis aut Christi propriam aut Christianorum commune sacerdotium spirituali intelligentia assecutus est. Nervose Homil. 43. Op. imperf. in Matth. Non omnis sacerdos sanctus est: sed omnis sanctus sacerdos. Plures micas veterum, etiam Chrysostomi, de fidelium sacerdotio, habent Casauboniana. Adde Not. ad §. 187. [Cf. Hughes ad Greg. Naz. p. 436. L.]

2) ἀπολουθία. Abs re fortasse hic non erit observare, vocabulum istud in libris Graecorum liturgicis in singularem hanc significationem deflecti, ut denotet precum formulas et officia ecclesiastica, sic dicta, inquit Goar., quod eorum partes ordinato nexu inter se cohaerent seque consequuntur. Hujusmodi autem sunt in Eucholog. Ἀπολουθία τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, Ἀπολουθία ἐπὶ μνήστροις, Ἀπολουθία ἐπὶ ἀρχαῖς ἀρομύρας etc. de quibus vide Suicer. Thes. eccl. et Du Fresn. Glossar. Graec. item Goar. Eucholog. p. 11. 34. Thirlby. Ἀπολουθία et ζαρώρ ut synonyma adhibet Chrysostomus in Ps. 95. οὐδὲν (παρὰ θεοῦ) ἄρεν μέτρον, οὐδὲν ἄρεν σταθμῶν, οὐδὲν ἄρεν ἀπολουθίας. — οὐ γὰρ ἀμειψος ἢ διὰ δίκην, ἀλλὰ μέτρον καὶ ζαρώρ καὶ σταθμῶν ζεζωρόρισται. Hic autem synonymon est τάξις, cum eo tamen, ut Ἱερωσύνη τάξιν habere ἀπολουθία esse dicatur. utriusque vocabuli vim complectitur Latinum Ordo. Ac praeclare et humanae societatis, et Christianismi et sacerdotii officia explicari possunt, si singula inter se, quatenus eorum anima est Ordo, comparentur.

3) οὕτως εἶναι καθαρὸν. August. Ep. ad Valerium. ed. Basil. 148. „Nihil esse in hac vita et maxime hoc tempore facilius

τὰ πρὸ τῆς χάριτος, ⁴⁾ οἶον οἱ κώδωνες, ⁵⁾ οἱ ῥοῖσσοι ⁶⁾ οἱ λίθοι οἱ τοῦ στήθους, ⁷⁾ οἱ τῆς ἐπωμίδος, ⁸⁾ ἡ μίτρα, ἡ κί-

et laetius et hominibus acceptabilius, episcopi aut presbyteri aut diaconi officio, si perfunctorie et adulatorie res agatur; sed nihil apud Deum miserius et tristius et damnabilius. *Item nihil esse in hac vita et maxime hoc tempore difficilium, laboriosius, periculosius episcopi aut presbyteri aut diaconi officio, sed apud Deum nihil beatius si eo modo militetur, quo noster Imperator jubet.* L.

4) τὰ πρὸ τῆς χάριτος. Notionibus vocabuli χάρις, quas ex patribus Graecis collegit Suicerus, addenda venit illa, *Novum Testamentum*. nam inde demum χάρις etiam significat atrumvis, ut ille observat, sacramentum, novi Testamenti videlicet. Non possumus non Basilii Sel. insignem, qui huc pertinet, locum emendare. Or. XIII. ineunte ita quidem legitur: *Φίλον πάλαι Θεῷ, καθάπερ ἐπί νινος ἀγαθίας εἰκόρος σκιαγραφεῖν τὰ νεκρὰ τῆς χάριτος κατορθώματα. νεκρὰ, pessima lectio. lege, ex antitheto, νεκρὰ vel νεορὰ, hoc sensu: pridem amavit Deus, tanquam in primordiali quadam imagine, adumbrata pingere nova sive spiritualia gratiae munera.* [Intelligitur munus sacerdotale Judaeorum. Nam χάρις saepius appellat Chrysostomus tempora Novi foederis, eamque legi opponit. Ita T. II, p. 686. sibi opponuntur: διαθήκη παλαιὰ et χάρις. T. X, p. 328. B. μετὰ νόμον καὶ χάρις. cf. Pauli Ep. ad Rom. VI, 14. *Matthaei* I. I. ad Homil. I, 108. L.]

5) κώδωνες. Hesychius: κώδων· σάλπιγξ, ἡχείων, κίμβalon. Plutarch. Sympos. IV, 5. de summo sacerdote Judaeorum: κώδωνες πολλοὶ καταξοφμανται τῆς ἐσθῆτος, ὑποκομποῦντες ἐν τῷ βαδίσειν. [Apud profanos scriptores varias habet notiones v. κώδων. Schol. Soph. ad Ajac. v. 17. κώδων καλεῖται τὸ πλατὺ τῆς σάλπιγγος· ἀπὸ μέρους δὲ τὴν σάλπιγγά φησι. Cf. *Casp. Bartholinus de tibiis veterum*. III, 7. Noster tamen in loco κώδωνες sunt tintinnabula, ornatus summi sacerdotis. Exod. XXVIII, 33. seqq. Septuaginta quinque tintinnabula ex auro facta summus sacerdos una cum totidem malis granatis (ῥοῖσσοις) gerebat in fimbria tunicae talaris. L.]

6) οἱ ῥοῖσσοι. Ροῖ et ροῖς, malum granatum. Inde hoc diminutivum. *Malogranata*, vetus interpres.

7) οἱ τοῦ στήθους. Palatinus, οἱ ἐπὶ τοῦ στήθους. Chrysostomus quum τὰ σμαρὰ V. T. tam studiose enumerans, lapides potius quam rationale iudicii nominat, neque aliam de Urim et Thummim facit mentionem; ostendit, se lapides ipsos pro Urim et Thummim habuisse. Conf. Hom. 4. in Jud. ed. Hoesch. p. 153. Eam sententiam defendit, plurimosque ejus defensores, sed et aliter existimantes alios enumerat G. G. Dietericus in Duodenario sacro de Urim et Thummim, Spencersi hac de re librum contraxit et refutavit *Carpzovius* ad Schick. Jus reg. p. 30—47. Adde Clerici Comm. et *Witsii* Aegyptiaca, *Brauniumque*, qui ex professo de Vestitu pontif. Hebr. egit. [οἱ τοῦ στήθους erant duodecim lapides, in quibus insculpta erant nomina duodecim filiorum Jacobi (vid. *Ritter* I. I. p. 242.). *Braunius de vestitu Sacerdot. Hebr.* L. II, c. 20. putat, illos ipsos lapides pretiosos nomine Urim et Thummim insigniri. (Cf. *Rosenmüller. Schol. ad Exod. XXVIII, 30.*) Refutatus est autem *Braunius* a J. L. Saalschütz. in dissertatione: *Prüfung der vorzüglichsten Ansichten von den Urim und Thummim.* quae exstat in libello: *Dritte Denkschrift der historisch-theolog. Gesellschaft. Herausgeg. von Christ. Friedr. Illgen.* Lips. 1824. L.]

δαρις, ὁ ποδήρης, τὸ πέταλον⁹⁾ τὸ χρυσοῦν, τὰ ἄγια τῶν ἁγίων,¹⁰⁾ ἢ πολλὴ τῶν ἔνδον ἡραιμία· ἀλλ' εἴ τις τὰ τῆς χάριτος ἐξετάσῃ, μικρὰ ὄντα εὐρήσει τὰ φοβερὰ καὶ φορικωδέστατα ἐκεῖνα, καὶ τὸ περὶ τοῦ νόμου λεχθὲν¹¹⁾ κἀνταῦθα ἀληθὲς ὄν, ὅτι οὐ δεδοξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἐνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. Ὅταν γὰρ ἴδῃς τὸν¹⁷⁷ Κύριον τεθυμένον¹²⁾ καὶ κείμενον,¹³⁾ καὶ τὸν ἱερέα ἐφεστῶ-

8) οἱ τῆς ἐπωμίδος. Haec Hieronymo dicitur *superhumerali*. Adde Pesyeh. in Ἐργοῖδ. [ἢ ἐπωμῖς Hebr. vocabatur תְּשֵׁבֶט et habemus hujus vestis sacerdotalis descriptionem Exod. XXVIII, 6—9. Cf. Braunius l. l. II, c. 6: et Saalschütz. in dissertatione paulo ante a me laudata pag. 41 seqq. L.]

9) τὸ πέταλον. Ἡ κίδαρις erat tiara summi pontificis; τὸ πέταλον, lamina aurea. ἢ μίτρα poterat hoc loco dici, quam LXX. Int. ζώνην dicunt, aliter in hac enumeratione a Chrysostomo praeteritam. namque μίτρα pro corporis quoque cingulo dicitur. Sed tamen etiam in capite μίτρα erat, quae תְּבִיטָה dicitur, constabatque ex lamina illa aurea et filo, cui illa immittebatur, hyacinthino. Ex. 28, 36. 37. 29, 6. quae causa esse videtur, cur LXX. int. תְּשֵׁבֶטָה modo κίδαριν, modo μίτραν, modo μίτραν καὶ κίδαριν redderent. Quare στέφανος χρυσοῦς ἐπάνω κιδάριως Sir. 45, 14. dicitur lamina, non per se, sed cum filo sive vitta caput circumiens. Confer Gataker. Posth. c. 24. [ἢ μίτρα vocatur תְּבִיטָה Exod. XXIX, 6: et erat filum hyacinthinum, cui alligatum erat τὸ πέταλον χρυσοῦν, in quo legebantur verba תְּבִיטָה תְּשֵׁבֶטָה Cf. Exod. XXVIII, 36. 37. ἢ κίδαρις erat tiara summi pontificis תְּשֵׁבֶטָה dicta. vid. Ritter. l. l. p. 243. Constabat illa cidaris ex fascia sedecim ulnarum, qua caput variis spiris et involucris involvi solebat. Qua ratione illa obvolutio facta sit, exponunt Braunius l. l. II, §. 387 sqq. et Wichmannshausen in Dissert. de Tiara summi sacerdotis. §. 18. — ὁ ποδήρης erat vestis illa superaria, quam gestabat sacerdos summus sub Ephodo. Habes hujus vestis descriptionem Exod. XXVIII, 32—34. Cf. Joseph. Archaeol. III, 7. L.]

10) ἄγια ἁγίων. Tertia erat templi a Salomone aedificati pars ab aulaeo secreta atque sejuncta, quod est notissimum. Verba ἄγια ἁγίων ad formam loquendi Hebraicam esse conformata recte docuerunt Jöh. Vorst. Philol. Sacr. c. 12. p. 329. Lips. Reland. ad Joseph. Antiq. III, 6, 4., quo in loco hanc templi partem eleganter vocat Josephus τὸ ἄδυτον, et cum eo Zonaras Ann. I, 16. L.

11) λεχθὲν. Vid. 2. Cor. 3, 10. L.

12) τεθυμένον. Quae de sanctissimo mysterio §. 177—180. et 519—523. exstant, ea et inter se conferri possunt, et ex Chrysostomi, quae appellatur, Liturgia illustrari: ejus parellelismo, adjectis editionis Morellianae et Wustianae foliis, subsequentes notas auximus. unde dispalescat, hanc Liturgiam, dialogi verbis tam exacte respondentem, minime longe abisse ab illa, quae Johanne adolescente viguit, Liturgia. Primum, de θυσίας sacrificiū appellatione, qua tam frequenter insignita est S. Coena, rationes, inquit Snicerus, tres praecipuae sunt. α. quia in ea erat collatio et oblatio eleemosynarum, panis, vini etc. quae sunt spirituale sacrificium, ex

τα¹⁴⁾ τῷ θύματι καὶ ἐπευχόμενον, καὶ πάντας¹⁵⁾ ἐκείνῳ τῷ τιμίῳ τροφισσομένον;¹⁶⁾ αἵματι· ἄρα ἔτι μετὰ ἀνθρώπων εἶ-

quibus symbola ipsa in Eucharistiae communionem desumpta fuerunt, et eleemosynae in pauperes collatae. β. Metonymice, quia est repraesentatio sacrificii in cruce oblatis: atque hinc ἀναίμακτος vocatur θυσία, sacrificium incruentum, quia sanguis θυσίας repraesentat. γ. rursus per metonymiam, quia est commemoratio sacrificii a Christo in cruce semel oblatis etc. Vid. Thes. eccl. P. 1. col. 1422 s. vel Observ. sacr. p. 97 s. Quod ad oblationem illam attinet, ipso Liturgiae initio δώρων τιμίῳ, δώρων προκειμένων adhibetur appellatio. f. 535 C. 536 A. 539 A. 540 D. Quod ad repraesentationem et commemorationem, ita orant fideles: ποιήσον ἡμῶς ἀξίους γενέσθαι τοῦ προσφέρειν δεήσεις καὶ ἐκστάς καὶ θυσίας ἀραιμάτους ὑπὲρ τοῦ λαοῦ σου. f. 533 A. et λειτουργικὴ καὶ ἀναίμακτος θυσία haec dicitur f. 534 B. oratque sacerdos: διὰ τοῦτο σοὶ προσφέρουμεν τὴν λογικὴν ταύτην λαοσίαν καὶ ἀναίμακτον. f. 539 A. Congruū Homil. 21. in Act. τοῦ δεσποτοῦ παρόντος, τοῦ ΘΑΝΑΤΟΥ ΕΠΙΤΕΛΟΥΜΕΝΟΥ ἐκείνου, τῆς φοικτῆς θυσίας κτλ. ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΙΕΤΑΙ τότε τὸ μυστήριον τὸ φοικτιόν. Hoc etiam celebre: τί οὖν; ἡμεῖς κατ' ἐκστάτην ἡμέραν οὐ προσφέρουμεν; προσφέρουμεν μὲν, ἀλλ' ἀνάμνησιν ποιοῦμενοι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. κτλ. οὐκ ἄλλην θυσίαν, καθάπερ ὁ ἀρχιερεὺς τότε, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἀεὶ ποιοῦμεν, ΜΑΛΙΟΝ δὲ ἀνάμνησιν ἐργαζόμεθα θυσίας. Hom. 17. Hebr. Neque alterum ab uno illo in cruce peracto sacrificium agnoscit Hom. in Ps. 95: ἔστι μὲν οὖν θυσία καθωρῶ πρότῃ μὲν ἡ μυστικὴ τράπεζα, τὸ οὐράνιον, τὸ βασανόσιμον θῆμα — τὸ κοσρὸν ἐκείνο καὶ μυστικὸν δῶρον, ΠΕΡΙ ΟΥ γρηὶν ὁ Παῦλος· ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν κτλ. Porro idcirco etiam sacrificii nomen S. Coenae convenit, quod in ea gratiarum actiones offerantur, θυσία ἀνέσεως, Lit. 537 B. et preces, eaeque hujusmodi, per quas Christum semel per se oblatum Patri non offerimus quidem (nam unius Christi erat, non solum offerri, sed etiam offerre, et unam offerre se victimam, uno tempore, una oblatione, cum qua conjunctus fuit aditus ad Patrem: quo aditu peracto, nunc vel propterea, quia cum Patre est, Patri offerri non potest) sed quasi per nutum fiduciae plenum elegant, tanquam τὸν ἰλασμόν. immo tota illa actio, quum id, quod Christus nos jussit sumere, ideo sumimus, quia jussit, non minus sustinet, quam omnis obedientia fidei, Sacrificii appellationem. Ceteroqui norant veteres, notat Chrysostomus, proprias esse nostras in coena Dominica partes non offerendi, sed sumendi. nam (1) in ipsa media Liturgiae functione adhibetur verbum προσφέρουμεν et ἀναφέρουμεν, cujus verbi latior est significatio, non verbum θύειν. et quod h. l. τεθυμένος καὶ θῆμα ὁ Κύριος dicitur, id fit die ante consecrationem; sicut Diaconus inenunte Liturgia ait: θύσον, δεσποτα, τὸν αἰνόν. f. 523 C. Unde etiam ipsum illud, καὶ κείμενον, h. l. subsequitur: precesque pro superventu gratiae postea fiunt. §. 179. (2) eo ipso tempore, cum id fit, quod Christus facere jussit, Corpus et sanguis ejus non est προσφορά ἡμῶν, sed δωρεὰ Θεοῦ. Lit. f. 543 D. Quare (3) apostolicam mensae appellationem non nisi spisse tardeque vicit altaris vocabulum.

13) καὶ κείμενον. Aperte hoc respicit προκειμένα δῶρα illa. Sic Hom. 41. in 1. Cor. τὸ κοινὸν τῆς οἰκουμένης ΚΛΙΤΑΙ καθάρισον.

14) ἐφ' ἐστῶτα. superstantem, quod est verbum sacrificiale Maroni.

και νομίζεις και ἐπὶ γῆς ἐστάναι, ἀλλ' οὐκ ἐνθίως ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς μετανίστασαι, και πᾶσαν σαρκικὴν διάνοιαν τῆς ψυχῆς¹⁷⁾ ἐκβαλὼν γυνῆ τῆ ψυχῆ και τῷ ρῶ καθαροῦ¹⁸⁾ περιβλέπεις τὰ ἐν οὐρανοῖς; Ὡ τοῦ θαύματος! ὦ τῆς τοῦ Θεοῦ γιλαρθρωπίας! ὁ μετὰ τοῦ Πατρὸς¹⁹⁾ ἔνω καθήμενος, κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ταῖς ἀπάντων κατέχεται χερσί.²⁰⁾ και δίδω-

15) πάντας. Calix tum datus omnibus. Lit. f. 544 A: ὁ ἱερεὺς δεικνύει τὸ ποιήριον τῷ λαῷ, λέγων· — προσέλθετε. Adde Hom. 33. in Matth.

16) φοιτισσομένους. russatos, propter aspersionem spiritualem. Vel hinc patet, non nimis premenda esse hujus loci verba. [φοιτισσομένους. Intelligit hoc Bengel. de adspersione spirituali. Rectius fortassis ait Ritter. l. l. p. 243. „Der Verfasser scheint hier die Sitte seiner Zeit im Auge zu haben, wo man nach dem Empfange des Kelches die Feuchtigkeit, welche auf den Lippen zurückblieb, mit den Händen berührte, und damit die Stirn, die Augen und die andern Sinne heiligte.“ Cf. Cyrill. Hieros. Catech. mystag. V, 518. L.]

17) τῆς ψυχῆς. Omittit Erasmus et Augustanus; ortum fortasse e proximo, τῆ ψυχῆ.

18) γυνῆ τῆ ψυχῆ και τῷ ρῶ καθαροῦ. Differentiam harum vocum praeclare passim demonstrat Maximus, potissimum Centur. 1. περὶ ἀγάπης cap. 33 seq. ρῶς ἐστὶ καθαρός, ὁ ἀγρός ζωρισθεὶς. και ἐπὶ τοῦ θείου φωτός καταλαμβάνεται. ψυχὴ ἐστὶ καθαρά, ἡ παθῶν ἐλευθερωθεῖσα και ἐπὶ τῆς θείας ἀγάπης ἐδιαλείπειως εἰφοιτισσόμενη. adde Centur. 4. c. 46. Hierocles: αἱ ἀρεταὶ ἀπὸ ρῶ εἰς ψυχὴν λογικὴν ἐλλάμπονται.

19) ὁ μετὰ τοῦ Πατρὸς ἔνω καθήμενος. Ὁ ἔνω τῷ Πατρὶ συγκαθεζόμενος και ὡς ἡμῖν ἀοράτως σινών. Lit. f. 542 D.

20) χερσί. De corpore Dominico id praedicat auctor, quod compellit panj: ut Lit. f. 543 A: μέλλον (ὁ ἱερεὺς τὸν ἄρτον) μελεσαι λέγει· μελλεῖται ὁ ἄρτος τοῦ Θεοῦ. Cujusmodi permutatio frequens est: multaque ex Chrysostomo collegit Joh. Vorstius in Diss. sacris passim. Ipso Liturgiae initio panis et vinum appellatur Corpus et sanguis: f. 535 A, coll. f. 524 A. et rursum post solemnem consecrationem panis dicitur, f. 542 E. Saepe ejusmodi est de S. Coena sermo veterum, ut putes eos veram ipsius Corporis et sanguinis dominici praesentiam negasse: rursus iidem illi saepe ita loquuntur, ut videri possint Transsubstantiationem agnovisse; ut illustri exemplo in Cyrillo Hier. demonstravit Celeb. Cancellarius Tubingensis in Diss. adv. Touttaeum. Confer Liturg. f. 539 A. f. 542 D. Quae nemo inter se vere conciliabit, nisi qui sententiam eorum, ut diximus, mediam fuisse statuerit: quamquam eam ad formulas loquendi postea natas haud facile redigi posse cordati Theologi confitentur. Itaque quae Tridentina a Reformatis, et Reformati a Tridentinis testimonia patrum vindicant, ea omnia Confessio nostra laerificat. Exemplo esse potest ipse Chrysostomus noster, quem et Bellarminus et Mornaeus suum fecit: et hic ipse potissimum Chrysostomi locus, quem et Steph. Gardinerus et contra eum P. Martyr T. II. LL. CC. col. 161. 8[17. 1043. suarum partium esse contendit. De quo satis erit illam notasse Martyris clausulam: In illis omnibus, quae Chrysostomus tam hyperbolice in Eucharistia admi-

σιν αὐτόν²¹⁾ τοῖς βουλομένοις²²⁾ περιπτύξασθαι καὶ περιλαβείν, ποιοῦσι δὲ τοῦτο πάντες²³⁾ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τότε.

ratur, ne verbulum quidem unum exstare de Transsubstantiatione aut de conversione panis et vini: quae tamen si credidisset, quibus obsecro verbis, quibus figuris et coloribus amplificasset. Unum addimus ex Chemnitio: Usitatissima est, inquit, vetustis scriptoribus similitudo, qua inter se conferunt eucharistiam, quae duabus rebus constat, et unionem duarum naturarum in persona Christi. et quidem in certamine contra Apollinarem et Eutychem Chrysostomus, Theodoretus et Gelasius, ex sacramento eucharistiae probant, humanam naturam in Christo per unionem non esse absorptam etc. F. C. T. P. 2. f. 89. Omnino controversiam illam, qua pridem disceptatum est, quid de eucharistia crediderit Chrysostomus, terminare debuerat πολυθουλλήτου illius Epistolae ad Caesarium gravior sermone ejusvis Homiliae figurata locus. Sicut enim, inquit, antequam sanctificetur panis, panem nominamus; divina autem illum sanctificante GRATIA, mediante sacerdote, liberatus est quidem appellatione panis, dignus autem habitus est Domini corporis appellatione, εἰ καὶ ἡ φύσις ἕνρον ἐν αὐτῷ ἐνέμεινε, etiamsi natura panis in ipso permansit, et non duo corpora, sed unum corpus Filii praedicatur: sic et hic divina ἐνιδουσίασης i. e. inundante (leg. insidente) corpori natura, unum Filium, unam personam, utraque fecerunt; agnoscendum tamen, inconfusam et indivisibilem rationem, non in una solum natura, sed in duabus perfectis. Confer Buddeum in Inst. Theol. dogm. p. 1587 s. Ipsam epistolam cum ejus historia exhibere, et γρησιόητια juxta atque interpretationem vindicare dissertationibus aliquot instituit Lipsiae novissime, politissimus M. Jo. Erh. Kappius. Unum, quod ad γρησιόητια pertinet, nos observamus: quum scripta sit epistola a Chrysostomo μετὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐξορίαν (ut viri docti ex ms. Codd. Nicephori confirmant) post alterum ejus exilium; quo tempore plura illius scripta jam exierant: minus esse mirandum, cur ea epistola aegre in volumina pervenerit. — Sanctum cibum manu primum, deinde ore, illis temporibus sumere solebant. Vid. Suiceri Thes. P. 2. col. 1117 seq. in Συναξίς, ubi de toto hoc capite copiosissime, et H. Scharbau Patērga Phil. Theol. P. IV. p. 157 ss.

21) δίδωσιν αὐτόν. Κατεδίωξα (ἐγὼ ὁ χοριστός) καὶ ἐπέδραμον, ἵνα σὲ κατέσχω. — συνυφαίνομαί σοι· οὐ βούλομαι λοιπὸν εἶναι τι μέσον, ἐν εἶναι βούλομαι τὰ ἀμφοτέρω. Chrysost. Συναξατοποιεῖ γὰρ ἑαυτόν καὶ εἰς βρωσίν καὶ πόσιν ὁ κύριος κτλ. Macarius homil. 4. Hoeschelius.

22) τοῖς βουλομένοις. Πολλοὶ τῆς θυσίας ταύτης ἕπαξ μεταλαβάνουσι τοῦ παντὸς ἐνιαυτοῦ, ἄλλοι δὲ δις, ἄλλοι δὲ πολλάκις. — ἐκεῖνοι (οἱ ἐν τῇ ἐρημίᾳ) ἕπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μετέχουσι, πολλάκις δὲ καὶ διὰ δύο ἐτῶν. Homil. 17. Hebr.

23) ποιοῦσι δὲ τοῦτο πάντες διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τότε. Vide Just. Martyris Apologiam II. pro Christianis p. 76. v. 46. Epiphaniī λόγον ἀγνύρωτον p. 563. 492. 531. Hoeschelius. Primus in editione Augustana D. Hoeschelius ex Cod. Palatino post vocem ὀφθαλμῶν adjecit τῆς πίστεως, cui et regis Henrici II. unus calamo exaratus suffragatur: minus tamen conveniunt ista cum verbo ποιοῦσι, quam cum eo quod exhibet Francisci I. liber, hoc modo, βλέπουσι δὲ τοῦτο τότε πάντες διὰ τῶν ὀφθαλμῶν. jam si adjungas ex H. et P. τῆς πίστεως, haec sententia consurget, complecti. hoc

ἀρά σοι τοῦ καταφρονεῖσθαι ταῦτα ἄξια καταφαίνεται, ἢ τοιαῦτα εἶναι, ὡς δυνηθῆναι τινα καὶ ἐπαρθῆναι κατ' αὐτῶν; Βούλει καὶ ἐξ ἐτέρου θαύματος τῆς ἀγιαστίας²⁴) ταύτης ἰδεῖν 178 τὴν ὑπερβολήν; ὑπόγραψόν μοι τὸν Ἰλίον τοῖς ὀφθαλμοῖς,²⁵)

autem omnes tum per oculos fidei cernunt. Sic enim loqui solet Chrysostomus de sanctissimo eucharistiae sacramento verba faciens, ut Homil. 83. in Matth. καὶ πειθόμεθα καὶ πιστεύομεν, καὶ νοητοῖς αὐτὸ βλέπομεν ὀφθαλμοῖς. in Homil. 57. hortatur, ut cum fide accedamus: προσερχόμεθα τοῖσιν μετὰ πίστεως ἕκαστος ἀσθένειαν ἔχων. Fr. Dicaeus. Palatinum illum codicem perpetuo deprehendi a ceterorum constanti testimonio nimis libere discedere, Henricianumque ei maxime gemellum esse. Maneat ergo primae editionis lectio, ποιοῦσι δὲ τοῦτο πάντες διὰ τῶν ὀφθαλμῶν. nam etiam vetus interpres, *fitque hoc totum sub oculis humanis.* τότε eo quo nos loco Augustanus, alibi alii codices addunt, τῆς πίστεως ignorat. Referatur autem ποιοῦσι τοῦτο ad περιπύρασθαι καὶ περιλαβεῖν. unde plane concinnus apparet parallelismus: ἀπάντων πάντες. et, κατὰ τὴν ὄραν ἐξεῖνρη: τότε. et, χειρῶν, χερσίν: δίδωσιν αὐτὸν περιπύρασθαι καὶ περιλαβεῖν, διὰ τῶν ὀφθαλμῶν. Manum oculorumque mentio facit ad amplificandum, ut apud Tullium pro Cluent. *Quum manifeste venenum deprehendisset, et res non conjectura, sed oculis ac manibus teneretur.* Ac valde frequenter auctores idonei ut *manibus visum caecitatemve adscribunt,* v. gr. Basilium Sel. Or. 36. de caecis loquens: *χεῖρες τῶ βλέμμεαι συντηγλούμεναι,* ad quem plura collegit Dausqueius, ex Plauto, Seneca Tragico, Lucano: *sic vicissim oculis tactum.* Macarius: *πνευματικὰ καὶ ὀφθαλμοῖς τοῖς σαρκικοῖς ἄφαντα.* de charit. c. 13. Heliodorus: *θάλατταν ὀφθαλμοῖς ἐλέοχεσθαι.* Lucretius: *prendere ocularum lumine.* Gellius: *oculis contingere.* Tertullianus Apologet. c. 40. de Christianis: *invidia coelum tundimus, Deum tangimus.* ubi *invidia,* ut alibi quoque eidem, est *ἀεινισμός.* hanc enim Junius explicationem suam in Notis confirmat, etiam antitheto nixam: *nubila (vos, gentes) de laquearibus expectatis, aversi ab ipso et Deo et coelo.* Paria ex Ovidio, Tacito, Lactantio, Augustino, Gregorio Naz. collegit Cel. Heumannus in Parerg. crit. p. 147 s. Ergo et *manus,* non *fidei manus,* et *oculos,* non *fidei oculos* auctor dicit, eodem modo. *Cantabrigienses* locum sic exhibent: *βλέπουσι δὲ τοῦτο πάντες διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως,* eumque in notis edit. secundae adversus Romanenses et Evangelicos urgent, plaudente M. de la Roche in Ephem. lit. A. 1712. qui addit, *hujus loci rhetoricum quodammodo esse sermonem, cui tanta moles non debeat superstrui.* Omnino verba (sive τῆς πίστεως legas sive dispungas) ejusmodi sunt, quae quilibet pro suo dogmate interpretari possit: sed quae Chrysostomi mens fuerit, paulo superius cognovimus. Nam ne proxima quidem verba, ἴδης κτλ. aut plus aut minus significant, quam illa aliorum patrum, ἀναδείξαι, ἀναφανῆναι, et similia, in eodem mysterio.

24) ἀγιαστίας. Augustanus, ἀγιστείας. recte utrumque. Hoeschelius.

25) ὑπογράφειν τοῖς ὀφθαλμοῖς. Pingere ante oculos. Amat hoc sensu verbum ὑπογράφειν Chrysostomus. Cf. T. I, p. 254 D. ὑπέγραψας τὸν χαρακτῆρα. T. III, p. 292 C. τὸν χαρακτῆρα ἀκριβῶς ἡμῖν ὑπογράφουσιν. Vid. Matthaei. l. l. Homil. II, 26. T. I, p. 76 a. L.

καὶ τὸν ἄπειρον ὄχλον περιεστῶτα, καὶ τὴν θυσίαν ἐπὶ τῶν
 λίθων κειμένην, 26) καὶ πάντας μὲν ἐν ἡσυχίᾳ τοὺς λοιποὺς
 καὶ πολλῇ τῇ σιγῇ, μόνον δὲ τὸν προφήτην ἐυχόμενον· εἶτα
 179 ἐξαίφνης τὴν φλόγα ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τὸ ἱερεῖον ῥίπτου-
 βηθι τοίνυν ἐκείθεν ἐπὶ τὰ νῦν τελούμενα, καὶ οὐ θαυμαστὰ
 ὄψει μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἐκπλήξιν ὑπερβαίνοντα. Ἔστηκε
 γὰρ ὁ ἱερεὺς, οὐ πῦρ καταφέρων, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα 27) τὸ
 ἅγιον· καὶ τὴν ἱκετηρίαν ἐπὶ πολὺ 28) ποιῆται, οὐχ ἵνα τις
 λαμπὰς ἀνωθεν ἀφθεῖσα 29) καταναλώσῃ τὰ προκείμενα, ἀλλ'
 ἵνα ἡ χάρις ἐπιπεσοῦσα τῇ θυσίᾳ, δι' ἐκείνης 30) τὰς ἀπάν-
 180 των ἀνάψῃ ψυχὰς, καὶ ἀργυρίου λαμπροτέρας ἀποδείξῃ πε-
 σωμένου. Ταύτης οὖν τῆς ἁγιοκαταστάτης τελετῆς, τίς μὴ
 σφόδρα 31) μαινόμενος μηδὲ ἐξεστηκώς, ὑπερφρονῆσαι δυνήσε-
 ται; ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι οὐκ ἂν ποτε ἀνθρωπίνη ψυχὴ τὸ πῦρ
 ἐκείνο τῆς θυσίας ἐβάστασεν, ἀλλ' ἄρδην ἂν ἀπαντες ἠφάνι-
 σθησαν, εἰ μὴ πολλῇ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἦν ἡ βοήθεια;

181 V. Εἰ γὰρ τις ἐννοήσειεν, ὅσον ἐστὶν, ἀνθρώπον ὄντα
 καὶ ἔτι σαρκὶ καὶ αἵματι πεπλεγμένον, 1) τῆς μακαρίας καὶ

26) θυσίαν — κειμένην. Res enarratur 1 Reg. XVIII. L.

27) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἡ χάρις. In Liturgia sic ora-
 bant: Καταξίωσον ἡμᾶς εὐρεῖν χάριν ἐνώπιόν σου, τοῦ γενέσθαι
 σοι εὐπρόσδεκτον τὴν θυσίαν ἡμῶν, καὶ ἐπιστηνώσαι τὸ Πνεῦμα
 τῆς χάριτός σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶσαι
 ταῦτα, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου. f. 536 A. Aliis interjectis dia-
 conus dicebat: ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων τιμῶν δώσω τὸ ζῆλον
 θεηθῶμεν, ὅπως ὁ ἡλιόμορφος Θεὸς ἡμῶν ὁ προσδεξάμενος αὐτὴν
 εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερόνομον καὶ νοερὸν θυσιαστήριον αὐτοῦ, ἀν-
 τιταταπέμψῃ καὶ ἡμῖν τὴν θεῖαν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου
 πνεύματος. f. 540 E. Addé Not. ad §. 519.

28) ἐπὶ πολὺ. Id testatur Liturgia.

29) ἀφθεῖσα. Sic; non ἀφθεῖσα, ne aspiratae concurrant.
 [Scribendum opinor ἀφθεῖσα, quod placet etiam Hasselbachio,
 quamvis et altera illa lectio ἀνωθεν ἀφθεῖσα habeat, quo defendi
 possit. L.]

30) δι' ἐκείνης. sc. θυσίας.

31) σφόδρα. Omittit Er. et Aug.

1) μακαρίας καὶ ἀκηράτου. Parallela. Nam et hoc ex ζῆ-
 factum est, et illud indidem esse, ut denotet ἀθάνατον, docet Hel-
 ladius Besantinus apud Photium. Non dispari notione patres appel-
 lant Deum τὸν ζωῖτον, ut suos εἰ ἔξω τοὺς ζωῖτους. [αἵματι
 πεπλεγμένον. Hasselbach. conjecit περιπλεγμένον. Quae
 causae ad hanc lectionem Virum Doctum perduxerint, ignoro, ideo-
 que nihil mutare ausus sum. L.]

ἀκηράτου 2) φύσεως ἐκείνης ἐγγὺς δυνηθῆναι γενέσθαι· τότε ὄψεται καλῶς, ὅσης τοὺς ἱερεῖς τιμῆς ἢ τοῦ πνεύματος ἡζύωσεν χάρις. Διὰ γὰρ ἐκείνων καὶ ταῦτα τελεῖται, καὶ ἕτερα τούτων οὐδὲν ἀποδέοντα, καὶ εἰς ἀξιώματος καὶ εἰς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας λόγον. 3) Οἱ γὰρ τὴν γῆν οἰκοῦντες καὶ ἐν 182 ταύτῃ ποιοῦμενοι τὴν διατριβὴν, τὰ ἐν οὐρανοῖς διοικεῖν ἐπετρέψαν, 4) καὶ ἐξουσίαν ἔλαβον, ἣν οὔτε ἀγγέλοις οὔτε ἀρχαγγέλοις ἔδωκεν ὁ Θεός. Οὐ γὰρ πρὸς ἐκείνους εἰρηται· Ὅσα ἂν 5) δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἂν λύσητε, ἔσται λελυμένα. Ἔχουσι μὲν γὰρ καὶ οἱ 183 κρατοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς τὴν τοῦ δεσμεῖν 6) ἐξουσίαν, 7) ἀλλὰ σωματίων μόνον· οὗτος δὲ ὁ δεσμός αὐτῆς ἀπτεται τῆς ψυχῆς, καὶ διαβαίνει τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἄπερ ἂν ἐργάζωνται κάτω οἱ ἱερεῖς, ταῦτα ὁ Θεός ἄνω κυροῖ, 8) καὶ τὴν τῶν δούλων γνώμην ὁ Δεσπότης βεβαιοῖ. Καὶ τί γὰρ ἄλλ' ἢ πᾶσαν αὐτοῖς 184 τὴν οὐράνιον ἔδωκεν ἐξουσίαν; ὧν γὰρ δὴ 9) φησιν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται· καὶ ὧν ἂν κρατῆτε, κευράτηνται. Τίς ἂν γένοιτο ταύτης ἐξουσία μείζων; πᾶσαν τὴν κρίσιν ἔδωκεν

2) ἀκήρατος. Favorinus: αἰώνιος, ἀφθαρτος. Suidas: ἀκήρατον· ἀφθαρτον, ἀθάνατον. Cf. Fischer. Ind. Aesch. Socrat. h. v. L.

3) εἰς λόγον. Sic, εἰς δύναμιν. §. 164.

4) ἐπετρέψαν. Vet. int. meruerunt. notione tum frequenti.

5) ὅσα ἂν etc. Matth. XVIII, 18. L.

6) τοῦ δεσμεῖν. Male ita legitur in editionibus, et ob sequens σωματίων, quod a verbo δεσμεῖν pendere non posse, quilibet videt, et ob verba sequentia οὗτος ὁ δεσμός. Rectius legit Hasselbachius τοῦ δεσμοῦ, quae lectio digna sane, quae in textum recipiatur. L.

7) ἐξουσίαν. Joh. Henichius H. E. Part. II. in Appendice supra laudata, p. 773. sic ait: De Sacerdotio Chrysostomus sex libros scripsit, ex quibus conantur probare Pontificii, Chrysostomo arrisisse sententiam, quae in arbitrio sacerdotum jus totum vel retinendi vel dimittendi peccata ponit, coque ipsi Christo, quatenus homo, aequat. Contra eos Is. Casaubonus Ex. XVI. num. 130. ita disserit: Error Baronii et aliorum in eo est, quod neglectis tot aliis locis, ubi suam sententiam clare et perspicue Chrysostomus aperit, nonnulla urgent in libris de Sacerdotio, et tanquam simpliciter dicta accipiunt, quae sanctus ille vir dixit οἰκονομικῶς. Cetera vide apud Henichium ipsumve Casaubonum.

8) ἄνω κυροῖ. Hom. 5. in Jesa. VI. Ὁ τῆς ἱερωσύνης θεότρος ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἴδονται - ἀπὸ τῆς γῆς τὴν ἀρχὴν τῆς κρίσεως λαμβάνει ὁ οὐρανός. πλ.

9) ὧν γὰρ δὴ. August. et Montefalcon. habent. ἂν. [Cf. Joh. XX, 23. — τῷ υἱῷ. Vid. Joh. V, 22. L.]

ὁ πατήρ τῷ υἱῷ· ὁρῶ δὲ ¹⁰⁾ πᾶσαν αὐτὴν τούτους ἐγχειρισθέντας ¹¹⁾ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ. ὡς περ γὰρ εἰς οὐρανὸν ἤδη μετατεθέντες, καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ὑπερβάντες φύσιν καὶ τῶν ἡμετέρων ἀπαλλαγέντες παθῶν, οὕτως εἰς τοσαύτην ἤχθησαν
 185 τὴν ἀρχήν. Εἶτα ἂν μὲν βασιλεῖς τινὲς τῶν ὑπ' αὐτὸν ὄντων ταύτης μεταδῶ τῆς τιμῆς, ὥστε ἐμβάλλειν εἰς δεσμοτήριον, οὓς ἂν ἐθέλη, καὶ ἀφιέναι πάλιν, ζηλωτὸς καὶ περιβλεπτός παρὰ πᾶσιν οὗτος· ¹²⁾ ὁ δὲ παρὰ Θεοῦ τοσοῦτω μείζονα ἐξουσίαν λαβὼν, ὅσῳ γῆς τιμιώτερος οὐρανὸς καὶ σωμάτων ψυχαί, οὕτω μικράν τισιν ἔδοξεν εἰληφέναι τιμὴν, ὡς δυνηθῆναι καὶ ἐνοησαί, ὅτι τῶν ¹³⁾ ταῦτα πιστευθέντων τις καὶ ὑπεροφηθήσει
 186 τῆς δωρεᾶς. Ἄπαγε τῆς μανίας. μανία γὰρ περιφανῆς, ὑπερορᾶν τῆς τοσαύτης ἀρχῆς, ¹⁴⁾ ἧς ἄνευ οὔτε σωτηρίας, οὔτε
 187 τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἐστὶ τυχεῖν ἀγαθῶν. Εἰ γὰρ οὐ δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐὰν μὴ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγεννηθῇ· ¹⁵⁾ καὶ ὁ μὴ τρώγων τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ πίνων, ἐκβέβληται τῆς

10) δέ. *Ad*, vetus interpres, pro *at*, orthographia antiqua. sic idem ille alibi: *hac*, pro *ac*.

11) τούτους ἐγχειρισθέντας. *Lucian.* τὴν νομίμν τῶν ποσῶν ἐγχειρισθείς. *κλ. Thirlby.* Alii. τούτοις ἐγχειρισθεῖσαν. *Montef.* Recte utrumque. *Conf.* §. 88. 206. 349. [*Retinui* lectionem *Bengelii* tanquam exquisitiorem. *De Constructione* vide *Winer.* *Gr. N. T.* 3. *Abschn.* §. 25, 4. b. *Buttmann.* *Gr. Gr.* §. 121, 7. *L.*]

12) οὕτως. *Mimesis.* dicunt, *HIC EST*, digitoque monstrant.

13) τῶν. *Hoc a δωρεᾶς*; non a *τις* pendet.

14) ἀρχῆς. *Satis* amplificat suo *serviens* instituto *Chrysostomus* potestatem, quam ipse videlicet fugit, sacerdotum, quae et debent accipi sobrie, et poterunt, si adhibueris, quae *G. Arnoldus* aliique docent ab illo laudati in *Theologia experim.* cap. 25. §. 79 ss. Unum monemus: quae *Chrysostomo* toties ἀρχή dicitur, eam ab iis, a quibus geri coepta est, nunquam ἀρχὴν dici. *Ἀσιτουργία* dicitur et *διακονία*, qua videlicet non mortalibus servitur, sed Deo: quibus nominibus etiam civilis potestas cohonestatur. *Rom.* 13, 4. 6. Rursum vero, qui ecclesiam *pascunt* (quod ipsum etiam regale verbum est) dicuntur προϊστάμενοι, *ib.* c. 12, 8. *κυβερνήσεις*, 1. *Cor.* 12, 28. ἡγούμενοι, *Hebr.* 13, 17. *oeconomi*, non mediastini duntaxat, *Tit.* 1, 7. *legati*, 2. *Cor.* 5, 20. *Joh.* 20, 21. ἀρχόντες vel etiam βασιλεῖς, stilo poetico sacro, *Ps.* 68, 28. 15. et, quod maximum est, ἄνθρωποι Θεοῦ. 2. *Tim.* 3, 17. *Habent* ἡγέδον, 1. *Cor.* 4, 21. *στρατείας* et *ἐξουσίας*, et possunt *ulcisci*, 2. *Cor.* 10, 4. 10. 6. *praecipere* atque *imperare*. *Philem.* v. 8. 1. *Tim.* 6, 17. *Quin* etiam ipsae admonitiones de cavendo potestatis abusu, potestatera indicant. 1. *Thess.* 2, 6. 1. *Petr.* 5, 3.

15) ἀναγεννηθῇ. *Vid.* *Ev. Joh.* III, 5. — πίνων. *Joh.* VI, 54. *L.*

αἰωνίου ζωῆς· πάντα δὲ ταῦτα δι' ἑτέρου μὲν οὐδενός, 16)
μόνον δὲ διὰ τῶν ἁγίων ἐκείνων ἐπιτελεῖται χειρῶν, τῶν τοῦ
ιερέως λέγω· πῶς ἂν τις τούτων ἐκτός ἢ τὸ τῆς γέννης ἐκ-
φυγῆν δυηῆσεται πῦρ, ἢ τῶν ἀποκειμένων στεφάνων τυχεῖν;
Οὗτοι γάρ εἰσι, οὗτοι οἱ τὰς πνευματικὰς πιστευθέντες ὠδι-188
νας, 17) καὶ τὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐπιτραπέντες τόξον·
διὰ τούτων ἐνδύομεθα τὸν Χριστὸν καὶ συναπτόμεθα τῷ υἱῷ
τοῦ Θεοῦ, μέλη γινόμεθα τῆς μακαρίας ἐκείνης κεφαλῆς· ὥστε 189
ἡμῖν οὐκ ἀρχόντων μόνον οὐδὲ βασιλέων 18) φροβηρώτεροί, ἀλλὰ
καὶ πατέρων 19) τιμιώτεροι δικαίως ἂν εἴεν. οἱ μὲν γὰρ ἐξ αἰ-

16) οὐδενός. Satis naviter, sed parum liquido Chrysostomus sacerdotii fines a potestate civili, a statu Christiani privati, vel etiam a donis extraordinariis disterninat hoc loco et §. 196. 216 etc. Omnino haec excessum sapiunt, qui jam tum erat notabilis: quem qui vident, utinam ne eorum ulli defectum cumulent ceteriorum temporum. Nostrum non est docere, quibus partibus illa nostrave aetas eosdem fines plus minusve ex voluntate Domini et ex gubernatione Spiritus (haec enim norma est) regat. Si quem haec cura juris ecclesiastici tangit, *Pfaffum*, *Boehmerum*, *Seizium*, *Kromaierum* consulat expendatque. Dominus vineam ἐξέδοτο tradidit operariis omnium generum, usque ad diem rationis reddendae. quilibet ad quem pro temporibus, quibus res permissam se esse loquitur, devolutum est potestatis quidpiam; si sibi bene praeest, videt, ne jure magis quam officio fretus, sibi plaudens, aliis assentans, se ipsum et sua quaerat, coelumque terrae misceat; sed, dum ecclesiam curat, ipse vivum sit Christi membrum. Interea quicquid a sacerdote ceteri sibi vendicant; Chrysostomus, quod sibi proposuit, evincit, magnam esse sacerdotis ex divino munere dignitatem.

17) ὠδινας. Gravissima sententia, ex Gal. 4. vers. 19.

18) βασιλέων. Rhetoricum hunc esse censet excessum Scrip-
tor *diarii Londinensis*. Idem tamen dicit noster, §. 165. plus etiam
Ambrosius: *Honor et sublimitas episcopalis nullis poterit compara-
tionibus adaequari. si regum fulguri compares et principum diade-
mati; longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri ful-
gorem compares.* lib. de dign. sacer. c. 2. Conf. omnino Chrysost.
Hom. 4. et 5. in Jesa. VI. Novem causas, cur regi sacerdos prae-
stet, ex Chrysostomo studiosissimus ejus *Rittershusius*, et ex imi-
tatore ejus Isidoro Pelusiota collegit l. 4. Sac. lect. c. 19. Dignus
jurisconsulto candor. unam, ecclesiae minister, rependam, cur rex
sacerdoti praestet, novem illas facile vincentem: Deus est rex, non
est sacerdos. Sed manet inter mortales sua regi, sua sacerdoti di-
gnitas, etiam citra comparisonem, quae non periculosa solum, sed
etiam invidiosa est, cum facile vel inflari philantia sacerdotis possit,
vel regis offendi. Res spiritualiter dijudicata veritatem habet, Gal.
4, 14. 2. Cor. 10, 6. neque tamen non servi sanctorum sunt ministri
Evangelici. 2. Cor. 4, 5.

19) πατέρων. Ambrosius l. c. *Ut multitudinem quoque ple-
bejam jure tueatur patrio, praeceptis imperatum est evangelicis.*
Sic certa a Domino ad beatum Petrum dicitur: *Petre amas me?* etc.

μάτων ²⁰⁾ καὶ ἐκ θελήματος σαρκὸς ἐγέννησαν· οἱ δὲ τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ γεννήσεως ἡμῶν εἰσιν αἴτιοι, τῆς μακαρίας παλιγγενεσίας ἐκείνης, τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀληθοῦς, καὶ τῆς κατὰ χάριν υἰοθεσίας.

- 190 VI. Λέπραν ¹⁾ σώματος ἀπαλλάττειν, μᾶλλον δὲ ἀπαλλάττειν μὲν οὐδαμῶς, τοὺς δὲ ἀπαλλαγέντας δοκιμάζειν μόνον, εἶχον ἐξουσίαν οἱ τῶν Ἰουδαίων ἱερεῖς· καὶ οἶσθα, πῶς περιμάχητον ἦν τὸ τῶν ἱερέων τότε. οὗτοι δὲ οὐ λέπραν σώματος, ἀλλ' ἀκαθαρσίαν ψυχῆς, οὐκ ἀπαλλαγεῖσαν δοκιμάζειν,
 191 ἀλλ' ἀπαλλάττειν παντελῶς ἔλαβον ἐξουσίαν. Ὡστε οἱ τούτων ὑπερορῶντες πολλὴ καὶ τῶν περὶ Δαθάν ²⁾ εἶεν ἐναγέστεροι ³⁾ καὶ μείζονος ἄξιοι τιμωρίας. οἱ μὲν γὰρ εἰ καὶ μὴ προσηκούσης αὐτοῖς ἀντεποιοῦντο ⁴⁾ τῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ὁμως θαυμαστήν τινα περὶ αὐτῆς εἶχον δόξαν, καὶ τοῦτο τῷ μετὰ πολλῆς ἐφίεσθαι σπουδῆς ἐδειξαν· οὗτοι δὲ ὅτι ἐπὶ τὸ κρεῖττον διεκοσμήθη, καὶ τοσαύτην ἔλαβεν ἐπίδοσιν τὸ πρᾶγμα, τότε
 192 ἐξ ἐναντίας μὲν ἐκείνοις, πολλῶ δὲ ἐκείνων μείζονα τετολημῆσασιν. οὐδὲ γὰρ ἴσον εἰς καταφρονήσεως λόγον, ἐφίεσθαι μὴ προσηκούσης τιμῆς καὶ ὑπερορᾶν· ἀλλὰ τοσοῦτω μείζον ἐκείνου τοῦτο, ὅσω τοῦ διαπτύειν καὶ θαυμάζειν τὸ μέσον ἐστί.
 193 Τίς οὖν οὕτως ἀθλία ψυχῆ, ὡς τοσοῦτων ὑπεριδεῖν ἀγαθῶν; οὐκ ἂν ποτε φαίην ἐγὼ, πλην εἰ μή ⁵⁾ τις οἶστρον ὑπομεί-
 194 νειε δαιμονικόν. Ἀλλὰ γὰρ ἐπάνειμι πάλιν, ὅθεν ἐξέβην. οὐ

20) ἐξ αἱμάτων. Joh. 1, 13. *ex sanguinibus*. Vulgatum enim hoc plurali utentem satis defendit Foss. I. 3. de Vitiis serm. c. 57. αἱμάτων etiam habes §. 76. 607.

1) λέπραν. De hoc praecepto vid. Levit. XIII. L.

2) οἱ περὶ Δαθάν. Dathanes ejusque socii. Cf. Xenoph. Anab. VII, 4, 12. οἱ περὶ Χεροφῶντα. Hist. Gr. III, 4, 20. IV, 2, 8. De re vid. Numer. c. XVI. L.

3) ἐναγής. Derivatur hoc vocabulum ab ἔγος, piaculum et significat hominem sceleratum. Cf. Tom. XII, p. 356 B. γυνὴ καὶ πτωχὴ ἦν, καὶ ἐναγής, καὶ ἀλλόφυλος. Sic T. I, p. 272 C. βέβηλος καὶ ἐναγής de re eadem habet Chrysostomus. Veteres Grammatici explicabant h. v. etiam per σεβέσμιος, qua de re cf. Erfurdt ad Soph. Oed. Tyr. v. 655. L.

4) ἀντεποιοῦντο, affectabant. Eodem significato occurrit apud Xenoph. Anab. II, 1, 9. τίς γὰρ ἐντῷ ἔστιν, ὅστις ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; Memorr. II, 1, 1. ὅπως μὴ ἀντιποιήσεται ἀρχῆς. Suidas ἀντιποιοῦμενον· ἐπιμελῶς διακείμενον. L.

5) πλην εἰ μή. Πλην εἰ. §. 159. 266. eodem sensu. [οἶστρος δαιμονικός, furor daemonicus. Aelian. V. II. οἶστρος βραχτικός. Cf. Passow in Lex. s. v. οἶστρος. L.]

γὰρ ἐν τῷ κολάζειν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ποιεῖν εὖ, μί-
 ζονα τοῖς ἱερεῦσιν ⁶⁾ ἔδωκε δύναμιν τῶν φυσικῶν γονέων ὁ
 Θεός· καὶ τοσοῦτον ἀμφοτέρων τὸ διάφορον, ὅσον τῆς παρ-
 ούσης καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς. Οἱ μὲν γὰρ εἰς ταύτην, οἱ ¹⁹⁵
 δὲ εἰς ἐκείνην γενῶσι· κἀκεῖνοι μὲν οὐδὲ τὸν σωματικὸν αὐ-
 τοῖς δύνανται ἂν ἀμύνασθαι θάνατον, οὔτε νόσον ἐπενεχθεῖ-
 σαν ἀποκρούσασθαι· οὔτοι δὲ καὶ κάμνουσαν καὶ ἀπόλλυσθαι
 μέλλουσαν τὴν ψυχὴν πολλάκις ἔσωσαν, τοῖς μὲν προατέραν
 τὴν κόλασιν ⁷⁾ ἐργασάμενοι, τοὺς δὲ οὐδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν
 ἀφέντες ἐμπειεῖν, οὐ τῷ διδάσκειν μόνον καὶ νοουθετεῖν, ἀλλὰ
 καὶ τῷ δι' εὐχῶν βοηθεῖν. Οὐ γὰρ ὅτ' ἂν ἡμᾶς ἀναγεννῶ- ¹⁹⁶
 σι ⁸⁾ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα συγχωρεῖν ἔχουσιν ἔξου-
 σίαν ἀμαρτήματα. Ἀσθενεῖ ⁹⁾ γὰρ τις, φησὶν, ἐν ὑμῖν; προκα-
 λησάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθω-
 σαν ὑπὲρ αὐτοῦ, ¹⁰⁾ ἀλείψαντες ¹¹⁾ αὐτὸν ἐλαίῳ, ἐν τῷ ὀνό-
 ματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα,
 καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν Κύριος· κἂν ἀμαρτίας ἧ πεποιηκώς, ἀφε-
 θήσονται αὐτῷ. Ἐπιτα οἱ μὲν φυσικοὶ γονεῖς, εἴ τισι τῶν ¹⁹⁷
 ὑπερεχόντων καὶ μεγάλα δυναμένων ¹²⁾ προσκρούσαιεν οἱ παῖ-

6) ἱερεῦσιν. Idem Aristotelis de iis parentibus, qui liberos erudiant, non generant solummodo, iudicium fuit. τῶν γονέων τοὺς παιδεύσαντας ἐπιμοτέρους εἶναι τῶν μόνον γεννησάντων· τοὺς μὲν γὰρ τὸ εἶναι, τοὺς δὲ τὸ καλῶς εἶναι παρασχέσθαι. Laert. *Hoeschel*.

7) τὴν κόλασιν. τῆς ψυχῆς.

8) ἀναγεννῶσι. Intelligit hoc verbo actum baptismatis, quod pluribus insigniebatur nominibus a veteribus Christianis: δῶρον, χάρισμα, κρίσιμα, γόσημα, ἀφθασίας ἔνδυμα, etc. Vid. *Vales*. ad Euseb. III, 22. T. X, p. 233. *Hein. L.*

9) ἀσθενεῖ. Jac. V, 14. 15. Preces pro aegrotis fundendas hic injungi ab apostolo nemo mirabitur, qui scit, quantum tribuerint Judaei precibus a pontificibus fuis. Porro oleorum usus in aegrotis sanandis maxime tunc temporis erat vulgaris, unde facile intelliges, quid sibi voluerit Jacobus verbis ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ. *L.*

10) ὑπὲρ αὐτοῦ. Erasm. ἐπ' αὐτόν. at vetus quoque interpres, pro eo. idem illa verba, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου, non habet.

11) ἀλείψαντες. Chrysostomi aetate sacramenti hujus usum ordinarium fuisse observatum, constat l. 3. de Sacerd. *Joh. Duracus Jesuita Scotus*. Oleum symbolum erat valetudinis recuperatae. hoc utantur, qui possunt aegrotis sanitatem precibus impetrare: qui non possunt, abstineant inani symbolo. *Whitakerus*. Usus est eodem Chrysostomi loco *Lindanus*, quem refutavit *Chemnitius*. E. C. T. Part. II. f. 238. Hodiernum ritus hujus apud Graecos usum exhibet *Confessio ecclesiae orientalis*. Unum hoc loco Chrysostomus, quod nemo dubitat, ex Jac. V. 14. docet, multum posse sacerdotes δι' εὐχῶν βοηθεῖν.

12) δυναμένων. Morel. ὧδε δυναμένων. Etiam §. 548. haec particula in Palatino illo codice παρέλκει. ὧδε ἐπαίνους.

δες, οὐδὲν αὐτοὺς ἔχουσιν ὠφελεῖν· οἱ δὲ ἱερεῖς οὐκ ἄρχοντες, οὐδὲ βασιλεῖς, ἀλλ' αὐτὸν αὐτοῖς πολλὰκις ὀργισθέντα κατήλ-
 198 λαξαν τὸν Θεόν. Ἐτ' οὖν ἡμᾶς μετὰ ταῦτα τολμήσει τις ἀπονοίας κρίνειν; ἐγὼ μὲν γὰρ ἐκ τῶν εἰρημένων τοσαύτην εὐ-
 λάβειαν, οἶμαι, τὰς τῶν ἀκουόντων κατασχέειν ψυχὰς, ὡς μη-
 κέτι τοὺς φεύγοντας, ἀλλὰ τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν προσιόντας καὶ
 σπουδάζοντας ταύτην ἑαυτοῖς κτήσασθαι τὴν τιμὴν, ἀπονοίας
 καὶ τόλμης κρίνειν.

199 Εἰ γὰρ ¹³⁾ οἱ τὰς τῶν πόλεων ἀρχὰς πιστευθέντες, ὅτ'
 ἂν μὴ συνετοὶ καὶ λίαν ὀξεῖς τυγχάνωσιν ὄντες, καὶ τὰς πό-
 λεις ἀνέτρεψαν καὶ ἑαυτοὺς προσαπώλεσαν· ὁ τοῦ Χριστοῦ
 τὴν νύμφην κατακοσμεῖν λαχὼν, πόσης σοι δοκεῖ δεῖσθαι δυ-
 νάμεως, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ ¹⁴⁾ καὶ τῆς ἀνώθεν, πρὸς τὸ μὴ
 διαμαρτεῖν;

200 VII. Οὐδεὶς μᾶλλον Παύλου τὸν Χριστὸν ἠγάπησεν, οὐ-
 δεὶς μείζονα ἐκείνου σπουδὴν ἐπεδείξατο, οὐδεὶς πλείονος ἠξιώθη
 χάριτος· ¹⁾ ἀλλ' ὁμως μετὰ τοσαῦτα ²⁾ δέδοικεν ἔτι καὶ τρέ-
 μει, περὶ ταύτης τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν ἀρχομένων ὑπ' αὐτοῦ.
 Φοβοῦμαι ³⁾ γὰρ, φησὶν; μή πῶς, ὡς ὁ ὄφις Εὐὰν ἐξηπάτη-
 σεν, ⁴⁾ οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλότητος
 τῆς εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ πάλιν, ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ
 201 πολλῶ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. ⁵⁾ ἄνθρωπος εἰς τρίτον ἀρπαγῆς

13) εἰ γὰρ: Locus insignis et copiosus.

14) δυνάμεως καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνώθεν. Supernam ὁσπὴν et hominis προθυμίαν saepissime Chrysostomus in hoc dialogo (§. 200. 16. 207. 365. 421.) et aliis locis conjunctim memorat: neque alteram sine altera haberi posse, ΜΕΤΑ ΔΙΟΓΜΑ esse statuit, ut Rittershusius observat. Vide 2. Petr. 1, 3. 5.

1) χάριτος: Verbum commune.

2) τοσαῦτα. Editi addunt, πλεονεκτήματα, quod a mss. abesse notat Hoeschelius: Vet. int. haec tanta.

3) φοβοῦμαι. 2. Cor. 11, 3. — ἐν φόβῳ; 1. Cor. 2, 3. L.

4) ἐξηπάτησεν. Editi addunt, ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ. ex 2. Cor. XI. 3:

5) πρὸς ὑμᾶς. Hiant Graeca: nam idem Int. post apud vos addit: Et item; Timeo ne aliis praedicans, ipse reprobis efficiar. quem hiatus facillime dedit formula καὶ πάλιν iterata. Concinne hunc locum 1. Cor. 9, 27. contulit Hafsenrefferus ad Ez. 48, 31. de porta Levitis ipsis assignata. Quamquam Levitae, inquit, cultui sacro destinati sint, nisi tamen et ipsi incolae sint sanctae civitatis; beneficiorum et privilegiorum ejusdem non sunt participes. etc. Templ. Ez. f. 142.

οὐρανὸν, καὶ ἀποθήκων ⁶⁾ κοινωνήσας Θεοῦ, καὶ τοσούτους ὑπομείνας θανάτους, ὅσας μετὰ τὸ πιστεῦσαι ἔζησεν ἡμέρας· ἄνθρωπος μὴδὲ τῇ δοθείσῃ παρὰ Χριστοῦ χορήσασθαι ἐξουσίᾳ βουληθεὶς, ἵνα μὴ τις τῶν πιστευσάντων σκανδαλισθῇ. εἰ τοί-202
 κων ὁ τὰ προστάγματα ὑπερβαίνων τοῦ Θεοῦ, ⁷⁾ καὶ μηδαμοῦ τὸ ἑαυτοῦ ζητῶν, ἀλλὰ τὸ τῶν ἀρχομένων, οὕτως ἄμφορος ἦν αἰεὶ, πρὸς τὸ τῆς ἀρχῆς μέγεθος ἀφορῶν· τί πεισόμεθα ⁸⁾ ἡμεῖς οἱ πολλαχοῦ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦντες, οἱ τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ οὐ μόνον οὐχ ὑπερβαίνοντες, ἀλλὰ καὶ ἐκ πλείονος παραβαίνοντες μοίρας; Τίς ἀσθενεῖ, φησὶ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλιζέται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; Τοιοῦτον εἶναι δεῖ203
 τὸν ἱερέα, μᾶλλον δὲ οὐ τοιοῦτον μόνον· μικρὰ γὰρ ταῦτα καὶ τὸ μῆδεν, πρὸς ὃ μέλλω λέγειν. τί δὲ τοῦτό ἐστιν; Ἰου-204
 χόμην, ⁹⁾ φησὶν, ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου τῶν κατὰ σάρκα. Εἴ τις δύναται ταύτην ἀφεῖναι τὴν φωνήν, εἴ τις ἔχει τὴν ψυχὴν ταύτης ἐφιμνουμένην τῆς εὐχῆς, ¹⁰⁾ ἐγκαλεῖσθαι δίκαιος ἂν εἴη φεύγων· εἰ δὲ τις ¹¹⁾ ἀποδέοι τῆς ἀρετῆς ἐκείνης τοσοῦτον,205
 ὅσον ἡμεῖς, οὐχ ὅταν φεύγῃ, ἀλλ' ὅταν δέχηται, μισεῖσθαι δι-206
 καιος. Οὐδὲ γὰρ, εἰ στρατιωτικῆς ἀξίας αἴρεσις προὔκειτο, εἴτα χαλκοτύπον, ¹²⁾ ἢ σκυτοτόμον, ἢ τινα τῶν τοιούτων δημιουργῶν, ἐλκύσαντες εἰς τὸ μέσον οἱ δοῦναι κύριοι τὴν τιμὴν, ἐνεχειρίζον τὸν στρατόν· ἐπήνεσα ¹³⁾ ἂν τὸν δαίλαιον

6) ἀποθήκων. Idem verbum, §. 411. 590. [Sunt vero τὰ ἀπόθηκα h. l. arcana, mysteria. Cum hoc vocabulo arcte conjungendus est genitivus Θεοῦ, pro quo male dativum habet *Montefalconius*. L.]

7) τοῦ Θεοῦ. Alii habent τοῦ χριστοῦ notante *Montef.* — τίς ἀσθενεῖ. 2. Cor. XI, 29. L.

8) πεισόμεθα. A πείθωμαι, qui poenas dat, catenus paret.

9) ἡυχόμην. Rom. IX, 3. L.

10) ψυχὴ ταύτης ἐφιμνουμένη τῆς εὐχῆς; recte vertit *Hasselbach*: eine Seele, die an diesen Wunsch hinanreicht. Cf. *Valcken*. opusc. II, p. 180. L.

11) εἰ δὲ τις. Speculi loco ad hanc rem esse potest *Grosgebaueri Wächter-Stimme* cap. XIV. ubi de noxia antistitum discretionē et justo ardore ardentissime agit.

12) χαλκοτύπος, faber aëriarius. vid. *Wesseling*: ad Herod. 1, 26. Xenoph. Agesil. junguntur χαλκοτύποι et σιδηρεῖς. L.

13) ἐπήνεσα-ἂν. Ita scripsi cum *Benjelio*, praeceuntibus *Savilio* et quibusdam Cdd. Alii habent ἐπήνεσας, et *Ducaeus* ἐπήνεσαν, quae posterior lectio procul dubio ex sequenti vocula ἂν fluxit, quae tamen nullo modo potest loco moveri. Vid. *Matthiae* Gr. Gr. §. 508. sqq. L.

ἐκείνον οὐ φεύγοντα καὶ πάντα ποιῶντα, ὥστε μὴ εἰς προὔ-
 207 πτον ἑαυτὸν ἐμβαλεῖν κακόν. Εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς τὸ κληθῆναι
 ποιμένα, ¹⁴⁾ καὶ μεταχειρίσαι τὸ πρᾶγμα, ὡς ἔτυχεν, ἀρκεῖ,
 καὶ κίνδυνος οὐδεὶς, ἐγκαλεῖται κενοδοξίας ἡμῖν ὁ βουλόμενος·
 εἰ δὲ πολλὴν μὲν σύνεσιν, πολλὴν δὲ πρὸ τῆς συνέσεως ¹⁵⁾ τὴν
 παρὰ τοῦ Θεοῦ χάριν, καὶ τρόπων ὀρθότητα, καὶ καθαρὸ-
 τητά βίου, καὶ μείζονα ἢ κατὰ ἄνθρωπον ἔχειν δεῖ τὴν ἀρε-
 τήν, ¹⁶⁾ τὸν ταύτην ἀναδεχόμενον τὴν φορτίδα· μὴ με ἀπο-
 στερήσης συγγνώμης, μάτην ἀπολέσθαι μὴ βουλόμενον καὶ εἰκῆ.
 208 Καὶ γὰρ εἰ μυριάγωγόν ¹⁷⁾ τις ὀκλάδα ἄγων, πεπληρωμένην
 ἐρετῶν καὶ φορτίων γέμουσαν πολυτελῶν, εἶτα ἐπὶ τῶν οἰά-
 ζων καθίσας ἐκέλευε ¹⁸⁾ περᾶν τὸ Αἰγαῖον ἢ τὸ Τυρρῆνικόν

14) κληθῆναι ποιμένα. Ambros. de Dignit. sacerdot. c. III. Quod sumus professione, actione potius, quam nomine demonstramus, ut nomen congruat actioni, actio respondeat nomini; ne sit nomen inane et crimen immane. Sicut senatorem chlamys ornat, sicut agricultura rusticum, sicut barbarum arma, sicut nautam navigationis peritia, et singulos quosque officios operis sui qualitas ipsos demonstrat auctores, sic episcopum non aliud, nisi episcopalis opera designat.

15) πρὸς τῆς συνέσεως. Sic πρὸς, §. 613. Vicissim, μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν. §. 365.

16) ἀρετήν. Summam hic complectitur locus. Nervose etiam Wilh. Zepperus: Opus est ecclesiae pastoribus, ut doctrinae verbi divini periti sint, illamque cum prudentia quadam et ἐπιμελείᾳ spirituali ad doctrinam, redargutionem, institutionem, correctionem et consolationem, pro personarum, locorum, temporum et praesentis status ratione accommodare queant. Opus ipsis est vita integra, sancta et inculcata, quae doctrinae ipsorum respondeat, illiusque vivum sit exemplum. Opus est, ut uxores etiam suas, liberos et domesticos, ad pietatis, virtutis, pudicitiae et honestarum actionum exercitia forment. Opus est continuis, et pro se ipsis et pro ecclesiis ipsorum fidei commissis, precibus, ut et ipsi esse possint, qui audiunt, et in vanum in suo ministerio non currant. lib. II. de Politia eccl. c. 2.

17) μυριάγωγόν, i. e. μυρία, ut hic locus ostendit, et corpora et onera vehementem. Composita ex ἀγωγός et substantivo, manent oxytona, ut σιταγωγός; cetera fiant proparoxytona, ut δυσάγωγος. [μυριαγωγός plerumque dicitur de navi oneraria, quae multa millia hominum, equorum, aliorumque onerum vehitur, omninoque magnam onerum multitudinem capit. Cf. Chrysost. T. V, p. 154 A. T. VIII, p. 451 B. Alias est ναῦς φορταγωγός, Polyb. T. III, p. 456. ed. Ern. Etiam μυριαφόρος, Chrysost. T. II, p. 588 A. L.]

18) ἐκέλευε. Ita Montef. et Bengel. Alii ἐκέλευέ με, quam lectionem sequitur Hasselbach. — ἐπὶ τῶν οἰάζων, οἶαξ est pars superior gubernaculi, quo regitur. Philo p. 7 E. οἶα γὰρ ἠνίοχος ἡμῶν. ἢ κυβερνήτης οἰάζων ἐνελημμένος ἀρετῆς, ἢ αὐτὸς ἐθελή. Ibid. p. 78 E. ναῦς ἐδιδραμαεῖ, ἠρία τῶν οἰάζων λεβημένος ὁ κυβερνήτης ἀπολοῦσθως πηδάλιονχεῖ. p. 304 E. οὐ (λόγου) καθάπερ

πέλαγος, ¹⁹⁾ ἐκ πρώτης ἂν ἀπεπήδησα τῆς φωνῆς· καὶ εἴ τις ἤξετο, διὰ τί; ἵνα μὴ καταδύσω τὸ πλοῖον, εἶπον ἄν.

VIII. Εἶτα ἔνθα μὲν εἰς γρήματα ἢ ζήμια, καὶ ὁ κίν-209
δυνος σωματικοῦ μέχρι ¹⁾ θανάτου, οὐδεὶς ἐγκαλέσει πολλῇ
μειομέντοις προνοίᾳ· ὅπου δὲ τοῖς ναυαγοῦσιν οὐκ εἰς τὸ πέ-
λαγος τοῦτο, ἀλλ' εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ πυρὸς ἀπόκειται πε-
σεῖν, καὶ θάνατος αὐτοὺς οὐχ ὁ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώμα-
τος ²⁾ διακρῶν, ἀλλ' ὁ ταύτην μετ' ἐκείνου εἰς κόλασιν πα-
ραπέμπων αἰώνιον ἐκδέχεται, ἐνταῦθα ὅτι μὴ προπετῶς εἰς
τοσοῦτον ἑαυτοὺς ἐξήρίψαμεν ³⁾ καιὸν, ὀργιεῖσθε καὶ μισήσετε;
μὴ, δέουμαι καὶ ἀντιβολῶ. Οἶδα τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, τὴν ἀσθενῆ ²¹⁰
ταύτην καὶ μικράν· οἶδα τῆς διακονίας ἐκείνης τὸ μέγεθος,
καὶ τὴν πολλὴν τοῦ πράγματος δυσκολίαν. Πλείονα γὰρ τῶν ²¹¹
τὴν θάλατταν ταραττόντων πνευμάτων ⁴⁾ χιμαῖα κύματα ⁵⁾
τὴν τοῦ ἱερωμένου ψυχὴν.

οἶακος ἐνεκλημμένος ὁ τῶν ὄλων κυβερνήτης πηδαιουχεῖ τὰ σύμ-
παντα. Cf. Chrysost. T. XII, p. 387 E. Ex ligno fuisse credibile
fit ex Eustath. ad Odys. p. 1533. Cf. *Graev.* ad Hesiod. p. 10.
Polluc. I. I, p. 61 et Hesych. in οἶακος. Formula ἐπὶ τῶν οἶακων
καθῆσθαι frequenter dicitur de gubernatore (cf. Chrysost. T. III,
p. 477 E.) unde apparet, οἶακος etiam de toto gubernaculo dici, quod
nostrum in locum quadrat. Plures habebat hoc gubernaculum clavos,
super quibus sedebat gubernator, ut pedibus fortasse eos regeret.
Vid. *Matthaei* Chrysost. Hom. III. T. II, p. 6 seq. L.

¹⁹⁾ πέλαγος. Utrumque periculosum. *Aegaeum navigat*, Pro-
verbium ab Erasmo notatum. In Tyrreno erat Scylla. unde *Alci-
phron*, Μὴ γένηται σοι τὸ τῆς ψαλιρίας καταχώγιον ὁ καλυδόνιος
κόλπος ἢ τὸ τρωήμιζον πέλαγος. p. 70. 71. ed. Bergler. Adde σι-
κέλιζον πορθμὸν, *ibid.* p. 40.

1) μέχρι. Saepe μέχρι limitat. §. 86. 318.

2) τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος. Hinc illa mortis defi-
nitio apud Platonem, *Phaedone*, ὁ θάνατος λύσις καὶ χωρισμὸς ψυ-
χῆς ἀπὸ σώματος. mors etc. *Hoeschelius*. [Legitur hic locus ab
Hoeschelio laudatus in *Phaedone* c. XII. p. 280. *Fisch*. Similiter
Tertullianus de Anima c. LI. Vol. IV, p. 317 dicit: *Opus autem
mortis in medio est, discretio corporis animaeque.* L.]

3) ἑαυτοὺς ἐξήρίψαμεν. Prima editio ἑαυτοὺς eleganter
omittit. Sic ἀποθήσειεν Act. 27, 43. Latini quoque praecipito.
[Vide, quae de hoc usu hujus verbi notavit *D'Orville*. ad Charit.
III, 5. p. 309. Cf. Xenoph. De Venat. IX, 20., ubi de cervis dicitur:
ἐπιπτοῦσι εἰς τὴν θάλασσαν. L.]

4) ταραττόντων πνευμάτων. Ita legit quoque *Montefal-
conius*; alii ταρατεύοντων χιμαῖων. Post ταρατεύονται cum Palatino
addunt nonnulli libri τῶν σειρήνων, quam glossam quod veram ap-
pellavit, miror *Bengelium*. Rectius contra judicavit *Hasselbach*,
hoc glossema ne idoneum quidem fundere sensum. L.

5) κύματα. Κύμα, πνεύματι respondens, magnum potius flu-
ctum, quam singularem undam indicat. conf. §. 288.

IX. Καὶ πρῶτον ἀπάντων, ὁ δεινότατος τῆς κενοδοξίας σκόπελος, ¹⁾ χαλεπώτερος ὢν ὢν οἱ μυθοποιοὶ τερατεύονται. ²⁾ 212 Τοῦτον ³⁾ γὰρ πολλοὶ μὲν ἴσχυσαν διαπλεύσαντες διαφυγεῖν ἀσινεῖς· ἐμοὶ δὲ οὕτω τοῦτο χαλεπὸν, ὡς μηδὲ νῦν, ὅτε οὐδὲ μία με τίς ἀνάγκη πρὸς ἐκείνο ὠθεῖ τὸ βάραθρον, δύνασθαι καθαρεύειν τοῦ δαινοῦ. εἰ δὲ καὶ τὴν ἐπιστασίαν τίς ἐγγχειρῶσι ταύτην, μονοουχὶ δήσας ὀπίσω τῷ χεῖρι, παραδώσει τοῖς ἐν ἐκείνῳ τῷ σκοπέλῳ κατοικοῦσι θηρίοις, καθ' ἑκάστην με σπα- 213 ράττειν τὴν ἡμέραν. Τίνα δὲ ἐστὶ τὰ θηρία; ⁴⁾ θυμὸς, ἀθυμία, ⁵⁾ φθόνος, ἔρις, διαβολαὶ, κατηγορίαι, ⁶⁾ ψεῦδος, ὑπόκρισις, ἐπιβουλαὶ, εὐχαὶ κατὰ ⁷⁾ τῶν ἡδικοτήτων οὐδὲν, ἡδοναὶ ἐπὶ ταῖς τῶν συλλειτουργούντων ⁸⁾ ἀσχημοσύναις, πένθος ἐπὶ ταῖς εὐημερίαις, ἐπαίνων ἕως, τιμῆς πόθος (τοῦτο δὴ τὸ μάλιστα πάντων τὴν ἀνθρωπείαν ἐκτραχηλίζον ⁹⁾ ψυχὴν,) διδα-

1) σκόπελος. Odyss. μί. ἔνθεν μὲν γὰρ πέτραι ἐπηρεφέες etc. *Hoeschelius*.

2) τερατεύονται. Τῶν σειρήνων, veram illam quidem, sed tamen glossam, cum Palatino addunt recentiores. [οἱ μυθοποιοὶ. Vid. Homer. Odyss. XII, v. 73 sqq. L.]

3) τοῦτον. Syllepsis. nam praecedit ὢν plurale.

4) θηρία. Expendantur, quaeso, singulae partes hujus enumerationis. [Intelligit sub hisce θηρίοις vitia paulo post enumeranda. Ita quoque pluribus vitiis enumeratis T. II, p. 367 D. addit: πάντα ταῦτα κατέστιαται τὰ θηρία. Cf. T. III, p. 130 D. *Matthaei* l. I. ad Homil. III, 59. Praeterea haud inepte monuit *Ritterus* l. I. p. 245. Chrysostomum invitum h. l. depinxisse imaginem Theophili, Patriarchae Alexandrini, in quem inprimis illa laudis auctupia quadrant, de quibus paulo post loquitur Chrysostomus. L.]

5) θυμὸς, ἀθυμία. Pro ἀθυμία vetus interpres: pusillanimitas. *Brixius*: animi remissio. complures: tristitia. Tam late patet vis verbi Graeci, quam Germanici *Unmuth*. nam *Muth* est inversum θυμός. Saepe quidem ἀθυμία tristitiam notat §. 51. 306 s. 462. 591—599. ut opponatur τῇ εὐθυμίᾳ. Sed in praesenti opponitur τῷ θυμῷ. Sane κενοδοξία ut iracundiam, sic vicissim lenitudinem alit: et conjungitur hic utraque, ut apud Suetonium in Tiberio, quem puerum suus praeceptor πηλὸν αἰμαὶ πεφυροκίμερον appellaverit.

6) κατηγορίαι. Malim, κατηγορίαι. vet. vituperationes.

7) εὐχαὶ κατὰ omisit *Montefalconius*, quia desunt haec verba a nonnullis libris. Alii habent ὄργα. L.

8) συλλειτουργούντων. Vet. Int. *comministrorum*. et rursum, *comministros*. §. 266. Talia medii aevi composita collegit *Foss*. l. 3. de Vitiis serm. c. 6. [συλλειτουργούντων. Alii λειτουργούντων, quod dedit quoque *Montefalconius*. L.]

9) ἐκτραχηλίζον. Verbum hoc proprie dicitur de eque sesorem excutiente: ad mores translatum, item notat praecipitem dare. *Hesychius*: Ἐκτραχηλίσθηναι, ἐκπεσεῖν. Facit id maxime animus *fastu turgeas*, in spes vanas, conatusque arrogantes et pericula in-

σκαλία πρὸς ἡδονήν, ¹⁰⁾ ἀνελεύθεροι κολακείαι, θωπεῖαι ἀγενεῖς, καταφρονήσεις πενήτων, Θεραπεῖαι πλουσίων, ἀλόγιστοι τιμαὶ καὶ ἐπιβλαβεῖς χάριτες, ¹¹⁾ κίνδυνον φέρουσαι καὶ τοῖς παρέχουσι καὶ τοῖς δεχομένοις αὐτάς, φόβος δουλοπρεπῆς καὶ τοῖς φαιλοτάτοις τῶν ἀνδραπόδων προσήκων μόνοις, παρρησίας ἀναίρεισις, ταπεινοφροσύνης τὸ μὲν σχῆμα πολὺ, ἡ ἀλήθεια δὲ οὐδαμοῦ, ἔλεγχοι δὲ ἐκποδῶν καὶ ἐπιτιμῆσεις, μᾶλλον δὲ κατὰ μὲν τῶν ταπεινῶν καὶ πέρα τοῦ μέτρου, ἐπὶ δὲ τῶν δυναστείαν περιβεβλημένων οὐδὲ διαῖρά τις τὰ χεῖλη τολμᾷ. Ταῦτα γὰρ ἅπαντα καὶ τὰ τούτων πλείονα ἔσκόπελος ἐκεῖ-214
 νος τρέφει θηρία, οἷς τοὺς ἄπαξ ἀλόντας εἰς τοσαύτην ἀνάγκη καθελυκσθῆναι δουλείαν, ὡς καὶ εἰς γυναικῶν ¹²⁾ ἀρέσκειαν πράττειν πολλὰ πολλάκις, ἃ μὴδὲ εἰπεῖν καλόν. Ὁ μὲν γὰρ 215
 θεῖος νόμος αὐτάς ταύτης ἐξέωσε τῆς λειτουργίας, ἐκείναι δὲ ἑαυτάς εἰσωθεῖν βιάζονται· καὶ ἐπειδὴ δι' ἑαυτῶν ἰσχύουσιν οὐδὲν, δι' ἑτέρων πράττουσιν ἅπαντα· καὶ τοσαύτην περιβεβληται δύναμιν, ὡς τῶν ἱερέων καὶ ἐγκρίνειν καὶ ἐκβάλλειν ¹³⁾

tempestiva projiciens. quam in sententiam de Cyro et Alexandro Tullius loquitur, quos suum cursum transcurrisse dicit. Brut. c. 81. Saepe id verbo ἐπιτραχηλίσειν exprimit noster, Homill. de David et Saul, et in Ps. 7. et 30. in Acta, et 3. in ep. ad Hebr. etc. [Vid. omnino. Etymol. M. p. 169. ed. Venet. 1710. Xenoph. Cyrop. I, 4, 8. μιζαροῦ κἀκείνον ἐπιτραχηλίσειν, sc. ὁ ἵππος. Cf. Intpp. ad Aristoph. Plut. γ. 70. L.1.]

10) ἡδονήν. Isidorus Pelusiota de sui temporis episcopis plerisque: Ὡς τὰ πολλὰ τῶν μὲν ἀρχοῦσι, τοῖς δὲ δουλεύουσι· καὶ τοῖς μὲν ἐπιτάτιουσι, τοῖς δὲ ὑπηρειοῦσι· καὶ τοῖς μὲν κακῶς ποιοῦσι, τοῖς δὲ χαρίζονται· τοῖς μὲν ἐλίξινται, τοῖς δὲ ὑπεπόπτισαι· καὶ φοβοῦνται μὲν ἐκείνους, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τούτων. Epist. 125. lib. 2. *Gildae Sapientis in Ordinem ecclesiasticum Castigatio cum multa continet (perinde ut alio loco de Ambrosio diximus) cum hoc Dialogo in sententiis, testimoniis, argumentis convenientia; tum huic loco parem habet enumerationem, qua sub ipsum initium sacerdotes illius temporis notantur saepius detrahentes, et raro vera dicentes: veritatem pro inimico odientes, et mendacis ac si charissimis fratribus faventes: justos inopes inanes, quasi angues, torvis vultibus conspicientes; et sceleratos divites absque ullo verecundiae respectu sicut caelestes angelos venerantes.*

11) χάριτες. Ante χάριτες commā habet Montef.

12) γυναικῶν. Epist. 33. inter Ambrosianas: *Asperiores tentationes has esse cognovimus, quae fiunt per mulieres.* ubi de simili negotio agitur. Id imprimis expertus est ipse Johannes.

13) καὶ ἐγκρίνειν καὶ ἐκβάλλειν. Quae hic dicit Chrysostomus, ea sane serius ipse expertus est, quum Eudoxia, Arcadii imperatoris uxor contra eum saeviret, cumque e munere episcopali expelleret. Cf. Socrat. H. E. VI, 15. Sozomen. VIII, 16. Cf. *Cramér. Leben des h. Joh. Chrysost. T. I, p. 60. L.*

216 οὓς ἂν ἐθέλωσι· καὶ τὰ ἄνω¹⁴⁾ κάτω (τοῦτο δὴ τὸ τῆς παροιμίας¹⁵⁾ ἐστὶν ἰδῆν γιγνόμενον,) τοὺς ἀρχόντας ἀγοῦσι¹⁶⁾ οἱ ἀρχόμενοι, καὶ εἶθε μὲν ἄνδρες, ἀλλ' αἷς οὐδὲ διδάσκων ἐπιτετραπῆται· τί λέγω διδάσκων; οὐδὲ λαλεῖν μὲν οὖν αὐταῖς ἐν ἐκκλησίᾳ συνεχώρησεν¹⁷⁾ ὁ μακάριος Παῦλος. ἐγὼ δέ τινας ἤκουσα λέγοντος, ὅτι καὶ τοσαύτης αὐταῖς μετέδωκαν παρόρησίας,¹⁸⁾ ὡς καὶ ἐπιτιμᾶν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶσι, καὶ καθάπτεσθαι πικρότερον ἐκείνων, ἢ τῶν ἰδίων οἰκειῶν οἱ δε-
217 σπόται. Καὶ μὴ με τίς οἰέσθω πάντα ταῖς εἰρημέναις ὑποβάλλειν αἰτίαις. εἰσὶ γὰρ, εἰσὶ πολλοὶ οἱ τούτων ὑπερενεχθέντες τῶν δικτύων, καὶ τῶν ἀλόντων πλείους.

14) τὰ ἄνω κάτω. Sic, ἄνω καὶ κάτω ταράττειν. §. 253. Hoc autem loco videtur absoluta locutio. conf. Not. ad §. 6. ut non necessum sit subaudire, nedum supplere, ποιῶσι, quamvis hoc verbum alibi adjicit Chrysostomus. [Neque ego puto, supplendum esse h. l. verbum aliquod, sed absolute positum videtur hoc proverbium, ut T. VI, p. 275 C. καὶ πάντα ἄνω καὶ κάτω. Si tamen aliquod supplendum censeas, supple γίνεται, quod sexcenties additur. T. X, p. 669 E. τὰ ἄνω καὶ κάτω γεγένηται. et p. 675 B. πάντα ἄνω καὶ κάτω γενήσεται. L.]

15) τὸ τῆς παροιμίας. Sic 2. Petr. II. 22. [συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας. Lucian. Diall. M. VIII, 1. τοῦτο ἐκεῖνο τὸ τῆς παροιμίας. De παροιμίας vocabulo cf. Donatum ad Terent. Andr. III, 3. παροιμία est sine auctore sententia. L.] In Paroemiis Latinorum formula est, ut ajunt Graecorum, τὸ τοῦ λόγου, et, τὸ λεγόμενον. Sed hoc loco maluit Johannes dicere, τὸ τῆς παροιμίας, credo, quia euphoniae adversatum fuisset illud λεγόμενον cum participiis γιγνόμενον et ἀρχόμενοι. Aristoteles: ὅσπερ ἡ παροιμία. 5 Polit. ii. Elegans hoc loco est Paroemia: τὰ ἄνω κάτω· sed multas item alias in hoc adhibuit Dialogo Johannes adolescens. Evolve, si juvat, §. 4. 9. 15. 20. 38. 41. 48. 49. 50. 52. 53. 56. 148. 161. 179. 213. 250. 255. 262. 263. 280. 285. 286. 315. 356. 402. 486. 490. 546. 559. 566.

16) ἀγοῦσι. Fertur equis auriga. *Hoeschelius*, ex Marono. ἄμαξα τὸν βοῦν ἔλκει.

17) συνεχώρησεν. 1. Cor. XIV. 34. 1. Tim. II, 12. L.

18) μετέδωκαν. Sic Augustanus et Interpres. Interdum reciproca, quae dura sunt prima specie, elegantiam habent. sic, ἐμβάλλειν ἑαυτόν. §. 227. Quare neque *Heliodorus* a Ludolpho Kustero in lib. de verbis mediis pag. 66. reprehendi debuit, quod Calasiris lib. 2. Aethiop. c. 6. dicat, ἐστειλλον εἰς ταύτην τὴν πόλιν ἑμαυτόν· nam is flagitium suum voluntario ultus exilio hoc dicit: ego, puniens, me, puniendum exilio, nisi in hanc urbem. Αἱ μετέδωκε. [Male. Non inepte *Bengelius* servavit μετέδωκαν. Sensus: *Paulus* ne loqui quidem permisit mulierculis in ecclesia. Ipsae vero tantum sibi arrogant, ut etc. Nihil planius esse potest, quare cur *Hasselbachius* aut αὐταὶ legendum censeat, aut αὐταῖς, nullo suffragante Codice, prorsus expungendum opinetur, non potui acquiescere. L.]

Χ. Ἄλλ' οὐδὲ τὴν ἱερωσύνην αἰτιασαίμην ἂν τούτων τῶν 218
κακῶν· μή ποτε οὕτω μαριήν ἐγώ. οὔτε γὰρ τὸν σίδηρον
τῶν γόνων, οὔτε τὸν οἶνον τῆς μέθης, οὔτε τὴν ὥμην τῆς
ἰβρεως, οὔτε τὴν ἀνδρείαν τῆς ἀλόγου τόλμης, ἀλλὰ τοὺς οὐκ
εἰς δέον χρωμένους ταῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδομέναις δωρεαῖς,
ἅπαντες οἱ τοὺν ἔχοντες αἰτίους εἶναι φασὶ καὶ κολάζουσιν.
Ἐπαὶ ἢ γε ἱερωσύνη καὶ 1) ἐγκαλέσει δικαίως ἡμῖν, οὐκ ὀρθῶς 219
αὐτὴν μεταχειρίζουσιν. οὐ γὰρ αὐτὴ τῶν εἰρημένων ἡμῖν αἰτία
κακῶν· ἀλλ' ἡμεῖς αὐτὴν τοσοῦτοις, τό γε εἰς ἡμᾶς ἤκον, κατ-
εφθύπανάμεν μολυσμοῖς, ἀνθρώποις τοῖς τυχοῦσιν ἐγκαρίζον-
τες αὐτήν. οἱ δὲ οὔτε τὰς ἑαυτῶν πρότερον καταμαθόντες ψυ-
χὰς, οὔτε εἰς τὸν τοῦ πράγματος ὄγκον ἀποβλέψαντες, δέ-
χονται μὲν προθύμως τὸ διδόμενον, ἤνικα δ' ἂν εἰς τὸ πράτ-
τειν ἔλθωσιν, ὑπὸ τῆς ἀπειρίας σκοτούμενοι, μυρίων ἐμπι-
πλώσι κακῶν, οὓς ἐπιστεύθησαν λαούς. Τοῦτο δὴ, τοῦτο, 220
ὅπερ καὶ ἐφ' ἡμῶν μικροῦ δεῖν 2) ἐμέλλε γίνεσθαι, εἰ μὴ τα-
χέως ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῶν κινδύνων ἐκείνων ἐξείλκυσε, καὶ τῆς
ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἡμετέρας φειδόμενος ψυχῆς. Ἡ 221
πόθεν, 3) εἰπέ μοι, νομίζεις τὰς τοσαύτας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις
τίκτεσθαι ταραχάς; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲ ἄλλοθεν ποθεν, οἶμαι,
ἢ ἐκ τοῦ τὰς τῶν προεστώτων αἰρέσεις, καὶ ἐλλογὰς ἀπλῶς καὶ
ὡς ἔτυχε γίνεσθαι. Τὴν γὰρ κεφαλὴν 4) ἰσχυροτάτην εἶναι 222

1) εἰπέ — καὶ. *quin etiam*. vid. *Abresch. Dilucc.* Thucyd. IV, 80. Xenoph. Memor. III, 12, 6. L.

2) μικροῦ δεῖν. Ἐπὶ τοῦ δέον. *Omittit editio prima δεῖν: et sane μικροῦ et ὀλίγου interdum absolute dicitur.*

3) ἢ πόθεν. *Ducaeus legit, ἐπεὶ πόθεν, quod elegantius et majorem habet emphasin. sic Aristoph. Plut. [v. 986.] ἐπεὶ πόθεν θοιμάτιον εἰληφας τοδί; et in Nub. ἐπεὶ πῶς ἂν καλέσειας ἐντυχῶν Μυρτιά; Plat. Gorg. ἐπεὶ ἔρον τινα τοῦτων. Thirlby. [Savilius et quidam Manuscripti ἢ πόθεν. Montef. habet ἐπεὶ πόθεν. Utrumque ferri potest. L.]*

4) τὴν γὰρ κεφαλὴν ἢν ἰσχ. — ὅτ' ἂν καὶ. *Quidam Mss. εἰ γὰρ κεφαλὴ ἢν ἰσχ. Unus, δεῖ γὰρ τὴν κεφαλὴν ἰσχ. Montef. Augustanus, ἢ γὰρ κεφαλὴ, ἢν ἰσχ. — ὅτ' ἂν καὶ. Alii, τὴν γὰρ κεφαλὴν ἰσχ. — ὅταν δὲ vel ὅταν γὰρ. Nostra lectio et varietatum, inter quas media incedit, causam aperit, et elegantiam habet. Est autem antiptosis, ut in illo, Ἄβρον ὄν, Matth. 21, 42. τὸν ἔρπον ὄν, 1. Cor. 10, 16. [Lectio Cod. Augustani secutus est *Hussellbachius* in versione vernacula. *Bengelius* legit τὴν κεφαλὴν ἢν etc. Ego exulare jussi illud ἢν, quae vocula facillime ex ultima syllaba praecedentis κεφαλὴν potuit oriri. Eandem nostram lectionem habet etiam *Montefalconius*. L.] Caeterum eadem similitudine utitur *Ambrosius: sicut validioribus morbis capite vitiato, reliquian**

- ἐχρῶν, ἵνα τοῖς ἐκ τοῦ λοιποῦ σώματος κάτωθεν πεμπομένοις ἀτιμούς πονηροὺς διοικεῖν καὶ εἰς τὸ δέον καθιστῶν δύνηται, ὅτ' ἂν καὶ καθ' αὐτὴν ἀσθενῆς οὔσα τύχη, τὰς νοσοποιοὺς ἐκείνας προσβολὰς ἀποκρούσασθαι μὴ δυναμένη, αὐτὴ τε ἀσθενεστέρα μᾶλλον, ἤπερ ἐστὶ, καθίσταται, καὶ τὸ λοιπὸν μεθ' 223 ἑαυτῆς προσαπόλλυσι σῶμα. ὅπερ ἵνα μὴ καὶ νῦν γένηται, ἐν τῇ τάξει τῶν ποδῶν ἡμᾶς ἐφύλαξεν ὁ Θεὸς, ἦνπερ καὶ ἐλάχομεν ἐξ ἀρχῆς.
- 224 Πολλὰ γὰρ ἐστὶν, ὦ Βασιλεῦ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, πολλὰ ἕτερα, ἃ τὸν ἱερομένον ἔχειν χρῆ, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἔχομεν, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐκείνο· πανταχόθεν αὐτῷ τῆς τοῦ 225 πράγματος ἐπιθυμίας καθαρεύειν δεῖ τὴν ψυχὴν. ὡς ἐὰν προσπαθῶς 5) πρὸς ταύτην διακείμενος τύχη τὴν ἀρχὴν, γενόμενος ἐπ' αὐτῆς ἰσχυροτέραν ἀνάπτει τὴν φλόγα, καὶ κατὰ κράτος ἀλοῦς, ὑπὲρ τοῦ βεβαίαν ἔχειν αὐτὴν μυρία ὑπομένει δεινὰ, καὶ κολακεῦσαι 6) δεῖ, καὶ ἀγεννές τι καὶ ἀνάξιον ὑπομεῖναι, 7) 226 καὶ χρήματα ἀναλωσαὶ πολλά. ὅτι γὰρ καὶ φόρων τὰς ἐκκλησίας 8) ἐνέπλησάν 9) τινες, καὶ πόλεις ἀναστάτους ἐποίησαν,

necesse est corpus inundatione superioris morbi letaliter irrigari: ita et hi, qui caput videntur esse ecclesiae, morbo pestifero fraternum vitiant corpus, ut nihil ex totius corporis compage insauciatum possit evadere, quod negligentiam sacerdotum vitiositatis mortale infecent virus. lib. de Dign. sacerd. c. 5.

5) προσπαθῶς. Rarum adverbium.

6) κολακεῦσαι. Quibus artibus utebantur sacerdotes tunc temporis ad munera capessenda, et alios e muneribus dejiendos vix credi posset, nisi disertissima adessent testimonia. Vid. Neander d. heil. Joh. Chrys. T. I, p. 347. „Chrysostomus sah überhaupt mit grossem Schmerz die Zerrüttungen, welche durch den Einfluss weltlicher Leidenschaften, durch Streit und Eifersucht der Geistlichen, die vielmehr durch Einen Geist zu Einem Zwecke mit einander verbunden sein sollten, in der Kirche angerichtet wurden. Cf. Homil. XXVII. in 2^a ad Cor. ep. L.

7) ὑπομένει. Vetus interpres: *pressa cervice patietur. gravior.*

8) τὰς ἐκκλησίας. Ecclesiae vocabulo templum hic, ut passim venit. Homil. 33. in Matth. Τότε εἰ οἰκία ἐκκλησία ἦσαν, νυνὶ δὲ ἡ ἐκκλησία οἰκία γέγονεν. οὐδὲν ἦν τότε ἐν οἰκίᾳ λαλῆσαι βιωτικόν· οὐδὲν ἐστὶ νῦν ἐν ἐκκλησίᾳ πνευματικόν εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τὰ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπεισάγετε. [Cf. Homil. XXIX. in Acta: οἱ πρόγονοι τὰς ἐκκλησίας ἡμῶν ὠκοδόμησαν. Euseb. H. E. VIII, c. 1. εὐθείας εἰς πλάτος ἀνὰ πάσας τὰς πόλεις ἐκ θεμελίων ἀπίστων ἐκκλησίας. Plures locos vide ap. Suicer. Thes. Eccl. h. v. Possunt tamen ἐκκλησία etiam h. l. singulos Christianorum coetus significare. Ita sumsit h. v. Ritterus, qui vertit: *Dass cinige sogar kämpfend um diese Würde die Kirche mit Mord erfüllt und*

ὑπὲρ ταύτης μαχόμενοι τῆς ἀρχῆς, παρήμι νῦν, μὴ καὶ ἄπισ-
στα ¹⁰⁾ δοῶ λέγειν τισίν. Ἐρχὴν δὲ, οἶμαι, τοσαύτην τοῦ ²²⁷
πράγματος ἔχεν εὐλάβειαν, ὡς καὶ τὴν ἀρχὴν ¹¹⁾ ἐκφυγεῖν τὸν

Städte verwüstet haben, übergehe ich jetzt. De re vid. Gregor. Na-
tanz. Orat. XXI, in laud. S. Athanas., ubi laudatur Athanasius a
Gregorio, quod non vi et caede, sed populi applausu et spirituali
modo ad munus sacerdotale pervenerit. vid. Ritter. l. l. p. 260. L.]

9) ἐνέπλησαν. Notatur hic *dimicatio* Damasi et Ursicini
de episcopatu Romano, quae modo fuerat, puero Johanne, eaque
tam cruenta, ut in *basilica* quadam uno die 137. cadavera reperta
fuerint. Memorat *Ammianus Marcellinus*, scriptor puganus, libro 27.
et ex eo C. E. Weismannus cujus est hoc epiphonema: *Ad hanc
sane electionem resid infernus, cui hae victimae fuerunt a sacerdoti-
bus non coeli sed inferni immolatae.* H. E. Part. 1. p. 335. [Cf.
Rufini H. E. Lib. II: c. 10. Hieron. in Chron. ad ann. 366. L.]

10) ἄπιστα. *Incredibilia. ἄπιστα, fabulae poetarum.* Locu-
tio proverbialis hoc loco. [Vid. Fischer. in Ind. Palaeoph. L.]

11) τὴν ἀρχὴν. *Ἀρχὴν* (ut *ἀρχὴν*, Matth. XV. 16.) et *τὴν
ἀρχὴν*. §. 118. adverbialiter (pro *eis ἀρχὴν*, et *κατὰ τὴν ἀρχὴν*, ut alii
supplent, et pro *παρὰ τὴν ἀρχὴν*, ut Noster §. 151. 161.) valet *prin-
cipio, initio, primo*. inde, in oratione negante, *ἀρχὴν οὐ* valet
omnino non: μηδὲ τὴν ἀρχὴν, §. 275. 494. valet *ne quidem, μηδ'
ὄλως*. §. 331. 403. Hoc quidem extra controversiam est: quare exem-
plis nil opus. at in oratione affirmante *ἀρχὴν* nunquam valet *ὄλως*,
omnino, sed semper, *initio*. Discriminis ratio est haec: negato in-
itio, negatur totum; sed posito initio, non statim ponitur totum:
uti, *ne littera quidem*, dicitur pro *nulla epistola*; neque tamen *li-
teram* dicit orator pro *epistola*. Itaque ubicunque *τὴν ἀρχὴν* in ora-
tione affirmante legimus, *initio* pro eo recte ponunt interpretes. No-
ster, homil. XX. ad pop. Ant. ἴσμεν, οὐ τὴν ἀρχὴν κατεφύγομεν,
scimus ad quem ab initio confugimus. Plato: τὴν οὖν ἀρχὴν ὦν
εἶπον περὶ προτέρων ἄκουε πρότερον, ante omnia etc. Isocrates:
περὶ ἧς τὴν ἀρχὴν ἐπέθεμεν, de qua initio proposui. idem: τὴν ἀρ-
*χὴν οἱ τὸν φόβον ἡμῶν ἐργασάμενοι τοῦτον, qui ab initio timorem
hunc nobis injecerunt*. Herodotus: ὅσοι ἀρχὴν ἐς τὴν ἀποικίαν
ἐστάλησαν, quotquot initio missi fuerant in coloniam. Idem: ἀρχὴν
γὰρ ἐγὼ μηχανήσομαι οὕτως, ab initio enim ego sic machinabor.
Athenaeus: τὴν δὲ ἀρχὴν, *initio autem etc. in antitheto ad praesens*.
l. 11. c. 7. Nemesius περὶ γέν. ἀνθρώπων. Τὴν ἀρχὴν κατεφύγομεν
περὶ τὸ τέλος ἀπέδοσαν, initio sumentes, circa finem reddiderunt.
Polybius: τὰς ἀρχὰς λείας πλήθος ἵσθουσιν, *initio praedam multam
coegerunt*. Vide etiam LXX. Int. Gen. 41, 21. 43, 18. 20. Dan. 8. 1.
et Joh. 8. 25. Nec vereor, ne diverso refellar exemplo, nam ubi
sermo ab affirmatione deflectit, et dubitationem, conditionem aut in-
terrogationem habet, eadem ejus ac negantis est ratio. Exempla sup-
peditat Jac. Elsnerus in Observ. N. T. ad Joh. l. c. v. gr. Maximi
Tyrri Or. V. τί δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν σεμνόν, τὸ τ' ἀληθῆ εἶδέναι μη-
*δὲν ἀνήσασθαι μέλλοιτε; et Heliodori l. 9. ineunte: ἀρχὴν τὸ πρῶ-
γμα ποιησάμενος, et τὴν ἀρχὴν ὄλως ἐνιστήναι διεροθήσαν, qui-
bus locis ὄλως (eandem vim in interrogatione habens §. 571.) vel sub-
auditum vel etiam ἐκ παραλλήλου adjectum, hoc quod asserimus, pro-
bat. Hoc quoque dialogi loco τὴν ἀρχὴν valere *initio*, antitheton,
μετὰ, post, confirmat.*

- ὄγκον· καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι ἐν αὐτῇ¹²⁾ μὴ περιμένειν τὰς ἑτέρων κρίσεις, εἴ ποτε συμβαίῃ καθαίρειν ἱκανὸν ἐργάσασθαι ἁμάρτημα, ἀλλὰ προλαβόντα ἐκβάλλειν¹³⁾ ἑαυτὸν τῆς ἀρχῆς· οὕτω μὲν γὰρ καὶ ἔλεον ἐπισπάσασθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰδὸς ἦν. τὸ δὲ ἀντέχεσθαι παρὰ τὸ πρόπον τῆς ἀξίας, πάσης ἑαυτὸν ἀποστερεῖν συγγνώμης ἐστὶ καὶ μᾶλλον ἐκκαίειν τοῦ Θεοῦ τὴν ὄργην, δεύτερον χαλεπώτερον προσθέντα πλημμέλημα. ἀλλ' οὐδεὶς ἀνέξεται ποτε· δεινὸν¹⁴⁾ γὰρ ἀληθῶς, δεινὸν τὸ ταύ-
 228 τῆς γλίχεσθαι τῆς τιμῆς.¹⁵⁾ Καὶ οὐ μαχόμενος τῷ μακαρίῳ Παύλῳ λέγω, ἀλλὰ καὶ πάνυ συνάδων αὐτοῦ τοῖς ῥήμασι. τί γὰρ ἐκεῖνός φησιν; Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου¹⁶⁾ ἐπιθυμεῖ. ἐγὼ δὲ οὐ τοῦ ἔργου, τῆς δὲ αὐθεντίας καὶ δυναστείας ἐπιθυμεῖν, εἶπον εἶναι δεινόν.
- 229 XI. Καὶ τοῦτον οἶμαι δεῖν τὸν πόθον πάσῃ σπουδῇ τῆς ψυχῆς ἔξωθειν, καὶ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν κατασχεθῆναι αὐτὴν ὑπ' αὐτοῦ συγχορεῖν, ἵνα μετ' ἐλευθερίας ἅπαντα αὐτῷ πράττειν
 230 ἔξῃ. Ὁ γὰρ οὐκ ἐπιθυμῶν ἐπὶ ταύτης δειχθῆναι τῆς ἔξουσίας, οὐδὲ τὴν καθαίρειν¹⁾ αὐτῆς δίδουκεν· οὐ δεδοικῶς δὲ,

12) ἐν αὐτῇ. Ad τῆς ἀρχῆς (S. praeced.) refert Thirlby.

13) ἐκβάλλειν — ἀρχῆς. Exempla munerum sacerdotium abdicationis vide apud Socrat. H. E. V, 7. Cf. Ritter. I. I. p. 261 sq. L.

14) δεινόν. Scil. ἐστὶ. Ellipsis haec multo frequentior Graecis est, quam Latinis, addito praesertim nomine neutrius generis.

15) δεινὸν τὸ — τιμῆς. Grave est, hunc honorem concupiscere. Est nempe γλίχεσθαι τινός, vehementi rei cuiusdam desiderio flagrare. Ita Herodot. VIII, 143. ἐλευθερίας γλιζόμενοι, i. e. libertatis quodam ardore flagrantes. Cf. Gataker. ad Antonin. IV, 50. p. 136. Fischer. ad Plat. Crit. c. XV. p. 212. De constructione verbi vid. Heinichen. ad Euseb. H. E. VII, 12. p. 338. L.

16) καλοῦ ἔργου. [1. Timoth. III, 1.] Ambrosius: Hoc est, si episcopus esse desideras, magnum est, quod esse cupis, sed si et opus bonum simul amplectaris. nam si aliter esse cupis, episcopus esse non potes. lib. de Dign. sacerdot. c. 4. Isidorus Pelusiota: τὸ τῆς ἐπισκοπῆς καὶ ὄνομα καὶ πρῶγμα ὀλίγοις τοῖς πατέρεσι, τοῖς πατριῶν κληρονομοῦν, ἀλλ' οὐ τυραννικὴν αὐτονομίαν εἶναι αὐτὸ οἰομένοις. Ep. 125. l. 2. Gregorius M. Part. 1. Curae past. cap. 8. Ipse ergo sibi testis est, quia episcopatum non appetit, qui non per hunc boni operis ministerium, sed honoris gloriam quaerit. Multa passim de veterum appetitione et fuga sacerdotii collecta exstant. Vid. Leon. Coquaeus ad Augustin. l. 19. de Civit. c. 19. Spitzelii felix literatus p. 817 s. Kortholti Priester-Bürde, Not. ad num. I. Zieglerus de Clerico renitente, Thirlby ad Gregorii Naz. Apologet. p. 435 s.

1) καθαίρειν. Haec quoque frequens erat illis temporibus.

μετὰ τῆς προσηκούσης Χριστιανοῖς ἐλευθερίας, πάντα πράτ-
 τειν δύναται ἄν. Ὡς οἱ γε φοβούμενοι καὶ τρέμοντες κατενε- 231
 γθῆναι ἐκείθεν, πικρὰν ὑπομένουσι δουλείαν καὶ πολλῶν γέ-
 μουσαν τῶν κακῶν, καὶ ἀνθρώποις καὶ Θεῷ προσκρούειν
 ἀναγκάζονται πολλάκις. Δεῖ δὲ οὐχ οὕτω διακίσθαι τὴν ψυ- 232
 χὴν, ἀλλ' ὡσπερ ἐν τοῖς πολέμοις τοὺς γενναίους τῶν στρα-
 τιωτῶν ὀρῶμεν καὶ πολεμοῦντας προθύμως, καὶ πίπτοντας ἀν-
 δρωίως, οὕτω καὶ τοὺς ἐπὶ ταύτην ἤκοντας τὴν οἰκονομίαν,
 καὶ ἱεραῖσθαι καὶ παραλύεσθαι 2) τῆς ἀρχῆς, ὡς Χριστιανοῖς
 ἐστὶ προσῆκον ἀνδράσιν, εἰδότας, ὡς ἡ τοιαύτη καθαίρεσις
 οὐκ ἐλάττονα φέρει τῆς ἀρχῆς τὸν στέφανον. Ὅταν γάρ τις, 233
 ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἀπρεπὲς μὴδ' ἀνάξιόν τι τῆς ἀξίας ὑπομῆναι
 ἐκείνης, πάθῃ τι τοιοῦτον· καὶ τοῖς ἀδίκως καθιλοῦσι τὴν
 κύλασιν, καὶ αὐτῷ μᾶζονα προσενεῖ τὸν μισθόν. 3) Μακά-
 ριοι γάρ, φησὶν, ἐστὲ, ὅταν ὀνειδίσωσι καὶ διώξωσιν ὑμᾶς, καὶ
 εἴπωσι πᾶν πονηρὸν 4) καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, ἐνεκεν ἔμοῦ.
 χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι πολὺς ἐστὶν ὁ μισθὸς ὑμῶν ἐν
 τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ ταῦτα μὲν ὅταν ὑπὸ τῶν ὁμοταγῶν ἢ 234
 διὰ φθόνον, ἢ πρὸς ἐτέρων χάριν, ἢ πρὸς ἀπέχθειαν, ἢ ἐτέρω
 τινὶ μὴ ὀρθῶ τὶς ἐκβάλληται λογισμῷ. Ὅταν δὲ καὶ ὑπὸ τῶν 235
 ἐναντίων τοῦτο πάσχειν συμβαίη, οὐδὲ λόγου δεῖν οἶμαι πρὸς
 τὸ δεῖξαι τὸ κέρδος, ὅσον αὐτῷ διὰ τῆς ἑαυτῶν συλλέγουσι
 πονηρίας ἐκείνοι. Τοῦτο οὖν δεῖ πανταχόθεν περισκοπεῖν καὶ 236
 ἀκριβῶς διερευνᾶσθαι 5), μὴ που τὶς σπινθὴρ τῆς ἐπιθυμίας

2) παραλύεσθαι. Tali robore animi et subiit ipsum exilium Chrysostomus et tulit durissimum. Da, lector, operam, ut evolvas Homiliam ejus plane heroicam imminente exilio habitam, et Epistolam 125. aliasque. quas etiam excerpserit Joh. Heinichius Hist. Eccl. Part. II. pag. 370 seq. [Vid. Neander, d. heil. Joh. Chrys. T. II. p. 204 seq. L.]

3) προσενεῖ τὸν μισθόν. Alii προσενεῖ τὴν τιμὴν. tantundem. Est vero προσενεῖν verbum proprium de officio hospitis publici, τοῦ προσέρον, qui alius civitatis cives in sua excipiebat, deinde inter alia notat, alicui aliquid conciliare. Cf. Soph. Oed. Tyr. v. 1470. τὰ πρόσθε λαμπρὰ προσέζησεν ὄμματα. Eurip. Ion. v. 335. λέγοις ἄν· ἡμεῖς δ' ἄλλα προσενήσομεν. Soph. Oed. Colon. v. 465. ὦ φίλαθ', ὡς νυν πᾶν τελούμι προσένει. ubi Scholiastes dicit: προσένει· πάρεχε, ἤγουν λέγε μοι, ὡς γῆς, τὰ ζῴσιμα. Cf. Buttmanni Ind. ad Platon. Diall. IV. h. v. L.

4) πᾶν πονηρὸν. Sic Erasmus et vet. int. ὅῃμα addunt ceteri, ex Matth. 5, 11.

5) διερευνᾶσθαι. Montefalc. habet διερευνᾶν. Mox alii ἐντυφόμενος, ut Bengel, alii ἐντυφώμενος, quod ferri nequit. L.

- 237 ἐκείνης ἐντυφόμενος ⁶⁾ λάθῃ. Ἀγαπητόν ⁷⁾ γὰρ καὶ τοὺς ἐξ ἀρχῆς καθαρνούοντας τοῦ πάθους, ἤνικα ἂν ἐμπέσωσιν εἰς τὴν ἀρχὴν, δυνηθῆναι τοῦτο διαφυγεῖν· εἰ δέ τις καὶ πρὶν ἢ τυχεῖν τῆς τιμῆς, τρέφει παρ' ἑαυτῶ τὸ δεινὸν καὶ ἀπηγὲς τοῦτο θηρίον, οὐδέ ἐστιν εἰπεῖν, εἰς ὅσῃν ἑαυτὸν ἐμβαλεῖ κάμινον ⁸⁾
- 238 μετὰ τὸ τυχεῖν. Ἡμεῖς δὲ (καὶ μὴ τοι νομίσης μετριάζοντας ἡμᾶς ἐθέλησαι ἂν ποτε ψεύσασθαι πρὸς σέ,) πολλὴν ταύτην κεκτῆμεθα τὴν ἐπιθυμίαν· καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων, οὐχ ἧττον ἡμᾶς καὶ τοῦτο ἐφόβησε καὶ πρὸς ταύτην ἔτρεψε τὴν
- 239 φυγὴν. Καθάπερ γὰρ οἱ σωμάτων ἐρωῖτες, ἕως μὲν ἂν πλησίον εἶναι τῶν ἐρωμένων ἐξῆ, χαλεπωτέραν τοῦ πάθους τὴν βίασανον ἔχουσιν· ὅταν δὲ ὡς πορρωτάτω ⁹⁾ τῶν ποθομένων ἑαυτοὺς ἀπαγάγωσι, καὶ τὴν μαρίαν ἀπήλασαν· οὕτω καὶ τοῖς ταύτης ἐπιθυμοῦσι τῆς ἀρχῆς, ὅταν μὲν πλησίον αὐτῆς γένωται, ἀφόρητον γίνεται τὸ κακόν· ὅταν δὲ ἀπελπίσωσι,
- 240 καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μετὰ τῆς προσδοκίας ἐσβέσαν. Μία μὲν οὖν αὕτη πρόφασις οὐ μικρά· ἀλλὰ καὶ εἰ μόνῃ καθ' ἑαυτὴν οὔσα ἐτίγγανεν, ἰκανὴ ταύτης ἡμᾶς ἀπεῖρξε τῆς ἀξίας.

6) ἐντυφόμενος λάθῃ. Sic, ἐλάνθανον ἐπιθεῖς. §. 49. Col-latis inter se his duobus locis, apparet, cum hoc verbo interdum pronomen personale, interdum reciprocum ἐλλείπειν. Estque hypal-lage, qualis illa, ἤλθον ἔχουσα, pro εἶχον ἐλθοῦσα. §. 17.

7) ἀγαπητόν. Sic §. 128. 255. et saepe Herodianus. Adver-bio etiam utitur Alciphron: Εἰς ἄλιεα δόστινον ἀγαπητῶς τὴν ἀναγ-ζαίαν ἐκπροβίζοντα διατροπὴν ἕως ἐρέσκησε. pag. 52. In eandem sententiam ponitur verbum ἀγαπῶ cum dativo, id est, ἀροζοῦμαι. §. 570. [Nos contentos esse oportet, quando ii, qui ab initio puri erant cupiditate (sc. imperandi), eandem fugiunt quoque, ubi ad im-perium pervenerunt. Male vertit Ritterus: Eine herrliche Sache ist es, etc. Rectius Hasselbach: Man muss zufrieden seyn, wenn, die Anfangs rein waren von der Leidenschaft, nach-dem sic in das Amt gerathen, derselben entgegen können. Ἀγαπᾶν enim et ἀγαπητῶς ἔχειν, apud optimos scriptores est contentum esse aliqua re. Vid. Heindorf. ad Plat. Erythd. p. 306. L.]

8) κάμινον. Ambrosius: Acquisivit indebitum ordinem; et Deum perdidit in interiore homine. Caro suscepit dignitatem; et anima perdidit honestatem. Caro ancilla, domina facta est ani-mae; et anima, quae erat domina, facta est famula carni. Caro dominatur populis; et anima servit daemone. Caro sacerdotium com-paravit; et animae detrimentum paravit. lib. de Dign. sacerđ. c. 5. — Κάμινος respondet τῷ σπινθῆρι. §. 236. φλόγα. §. 225.

9) ὡς πορρωτάτω. ut Chaerea ille Terentianus. ὅσον γὰρ ἐπὶ ὀφθαλμῶν, τοσοῦτον καὶ ἀπὸ καρδίας, inquit. Damascen. con-tra Manich. Hoeschelius. Germ. Aus den Augen, aus dem Sinn. Graecis, ἀπειρωτῖσαι.

XII. Νῦν δὲ καὶ ἑτέρα ταύτης οὐχ ἦσαν προστέθειται. 241
 τίς δέ ἐστιν αὐτή; Νηφάλιον ¹⁾ εἶναι δεῖ τὸν ἰσθία, καὶ διορα-
 τικόν, καὶ μωροὺς πανταχόθεν κεκτῆσθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς,
 ὡς οὐχ ἑαυτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ πλήθει ζῶντα τοσοῦτω. Ἡμεῖς 242
 δὲ οὐτὼι καὶ παρεμμένοι καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν μόλις ἀρ-
 νοῦντες σωτηρίαν, καὶ αὐτὸς ἂν ὁμολογήσειας, ὁ μάλιστα πάν-
 των τὰ ἡμέτερα, διὰ τὸ φιλεῖν, κρύπτειν σπουδάζων κακία.
 Πῆ γὰρ μοι νηστείαν ἐνταῦθα εἶτης, μηδὲ ἀγρουπνίαν, μηδὲ 243
 χαμευνίαν ²⁾ καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ σώματος σκληραγωγίαν. ³⁾
 καὶ τούτων μὲν γὰρ ὅσον ἀπέχομεν, ⁴⁾ οἶδας· εἰ δὲ καὶ εἰς
 ἀκρίβειαν ἡμῖν κατώρθωτο, οὐδὲ οὕτως μετὰ τῆς παρουσίας κω-
 θρότητος ἰσχυσεν ἂν τι πρὸς τὴν ἐπιστάσιαν ἡμῶν ταῦτα ὠφε- 244
 λῆσαι ἐκείνην. Ἀνθρώπων μὲν γὰρ εἰς οἰκίσκον τινα κατακλει-
 σθέντι, καὶ τὰ αὐτοῦ ⁵⁾ μεριμνῶντι μόνον, πολλὴν ἂν ταῦτα
 παρῆσχοι τὴν ὠφέλειαν· εἰς δὲ τοσοῦτον σχιζομένῳ πλήθος,

1) νηφάλιον. Νηφάλιος. hoc loco non notat sobriūm, aut jejuniis deditum, ut patet ex §. 243. sed exsomnia animo, ut synonyma adjuncta et §. 242. opposita ostendant. Νηφάλιον γρησι, τρυφερόν, διορατικόν, — ἀγρουπνον. Homil. 10. ad 1. Tim. 3. [Chrysostomus illo in loco a Bengelio laudato νηφάλιον explicat etiam per ἀγρουπνον, μωροὺς ἔχοντα πάναθεν ὀφθαλμοὺς, ὅτι βλέποντα καὶ μὴ ἀμυλνόντα τὸ τῆς διανοίας ὄμμα. Similiter Theodoretus ad eandem locum Paulinum νηφάλιον dicit διεργηρομένον καὶ προσκοπῆν τὸ πρακτικόν δυνάμενον. Cf. Gellius XII, 18. „Apud Lacedaemonios, illos sobrios et acres viros.“ Nostro loco explicatur etiam sequenti vocabulo διορατικὸς, quod plane est Latinorum: perspicax. L.]

2) χαμευνίαν. Hinc vetus interpres: caumenias. Magna pars ἀσκήσεως philosophicae et monasticae, humi cubatio. de qua Thirlby p. 286. [Verba Hughesii haec sunt: „Ad Monachorum σκληραγωγίαν hic respicit, quorum erat cubile, χαμευνή. Ita Nicet. Chon. in Isaac. I. 1, §. 7. τοὺς γυμνάστας καὶ χαμευνας τῶν μοναχῶν ἡθροικίως. Sic vero se tractare solebant severioris disciplinae philosophi. L.]

3) σκληραγωγίαν. Σκληραγωγία, dura corporis exercitatio, inculta et aspera vitae ratio. Ιαζωνική σκληραγωγία, Philo 616. ὁ ἐσκληραγωγημένος, duriori assuetus rationi vitae. Just. Mart. Hoe-schellius. Vide etiam §. 91. 532. Plura habet P. Faber I. 3. Agonist. c. 6. Casaubonus Ex. I. in Baron. c. 9. Buddeus in Dissert. de Ἀσκήσει phil.

4) ὅσον ἀπέχομεν. Modeste. Majorem veri partem extorsit necessitas, in Ep. paullo ante laudata, Tom. IV. col. 760. λέγουσιν οὐ μετὰ γυναικὸς ἐξομῆσθαι· ἀποδύσατέ μου τὸ σῶμα, καὶ ἐδύσσετε τὴν νεκρωσιν τῶν μελῶν μου.

5) τὰ αὐτοῦ. Loquitur pro sui temporis consuetudine, ubi multi sacerdotes coelibatum colebant, qui autem familiam alunt, his tertium quoddam, idque medium, accedit officium, quod magnum item animae τόπον postulat. 1. Tim. III. 5.

καὶ καθ' ἕκαστον τῶν ἀρχομένων ἰδίας κεκτημένῳ φροντίδας, τί δύναται ἂν πρὸς τὴν ἐκείνων ἐπίδοσιν ἀξιόπιστον συμβάλ-
 λεσθαι κέρδος, εἰ μὴ ψυχὴν εὐτονον καὶ ἰσχυροτάτην ἔχων
 τύχη;

245 XIII. Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ μετὰ τοσαύτης καρτερίας
 246 ἑτέραν¹⁾ βίασανον ζητῶ τῆς ἀνδρείας τῆς ἐν ψυχῇ. Τὸ μὲν
 γὰρ σίτων καὶ ποτῶν καὶ στρωμνῆς καταφρονεῖν ἀπαλῆς, πολ-
 λοῖς οὐδὲ ἔργον ὀρωμεν ὄν²⁾ καὶ μάλιστα γε τοῖς ἀγροικότε-
 ρον διακειμένοις, καὶ οὕτως ἐκ πρώτης τραφεῖσι³⁾ τῆς ἡλι-
 κίας, καὶ πολλοῖς δὲ ἑτέροις, τῆς τε τοῦ σώματος κατασκευῆς
 καὶ τῆς συνηθείας ἐξευμαριζούσης⁴⁾ τὴν ἐν ἐκείνοις τοῖς πό-
 ροις τραχύτητα. Ὑβριν δὲ, καὶ ἐπήρειαν,⁵⁾ καὶ λόγον φορ-
 τικόν, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐλαττόνων σκώμματα τὰ τε ἀπλῶς
 καὶ τὰ ἐν δίκῃ⁶⁾ λεγόμενα, καὶ μέμψεις τὰς εἰκῆ καὶ μά-

1) ἑτέραν. *Aliam, atque monachi habent.* [Jejanis reliquis-
 que corporis cruciatibus non nimium tribuebat Chrysostomus, quam-
 vis eos non prorsus spernebat. Cf. Neander l. 1. T. 1, p. 141.
 „Indem Chrysostomus die Fastenzeit als eine äusserliche Anregung
 zur Sammlung des Gemüths, zur Prüfung des eignen Lebens und
 zur Busse besonders empfahl, so warnte er doch zugleich vor dem
 herrschenden Wahne, dass das Fasten an und für sich etwas Gott
 wohlgefälliges sey. etc.“ Cf. Homil. XI. in Genes. Homil. XXX. et
 XX. in Matth. L.]

2) πολλοῖς οὐδὲ ἔργον ὀρωμεν ὄν, *videmus, multis non
 esse difficile.* Sumitur nimirum h. l. ἔργον, pro ἐργῶδες, ut Lati-
 norum opus in illo Virgillii: *Hoc opus, hic labor est.* Hesychius:
 ἔργον· δυσχερὲς, δύσκολον. Xenoph. Cyrop. 1, 1, 5. ὅσα καὶ διελ-
 θεῖν ἔργον ἔστιν. Memor. IV, 6, 1. πολὺ ἔργον ἂν εἴη διεξελεῖν.
 Vid. Viger. de Idiot. p. 88. ed. Herm. L.

3) οὕτως ἐκ πρώτης τραφεῖσι. *Editio prima, οὕτω τρα-
 φεῖσι. brevius et fortasse verius.*

4) ἐξευμαρίζειν τι est: *aliquid, quod molestum est, reddere
 facilius.* Utitur hoc verbo Chrysostomus T. XI, p. 533 C. T. I, p.
 134 B. ποῖαν δυσχέρειαν οὐκ ἂν ἐξευμαρίσειεν; *ibid.* p. 237 E. Fre-
 quenter invenitur apud Philonem, v. c. p. 14 A. p. 294 B. ἐγγρονί-
 ζον γὰρ ἔδος ἐξισοῦται κρίσει πολλάνις, ὡς καὶ τὰ δυσνομήνητα
 καὶ δυσκαρτέρητα ῥαδίως ἐπελαφρίζειν, καὶ τὰς ὑπερβολὰς τῶν φο-
 βερῶν ἐξευμαρίζόντων. L.

5) ἐπήρεια. Ἐπήρεια, *petulans injuria, vexatio nulla de
 causa, sola insolentia in bonos profecta.* ἐπήρεια δαιμόνων. Bas. M.
 daemonum insultus. *Hoeschelius.* Aristoteli in Rhet. 2. ἐπηρεα-
 σμός est ἐμποδισμός ταῖς βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ
 ἐκείνῳ. *conf. §. 560.* [Vid. p. 20. not. 32. L.]

6) ἀπλῶς ἐν δίκῃ. *Simile antitheton apud Tullium: in ser-
 monibus; in senatu.* Ep. 9. Fam. lib. I. ex superiore et ex aequo
 loco. id est, *pro tribunali et in convitiis.* Epist. S. lib. 3. Pariter
 ἀπλῶς ponitur, sed in bonam partem, §. 43. 330. in maiam partem,
 §. 249.

την ⁷⁾ παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ παρὰ τῶν ἀρχομένων γινόμενας, οὐ τῶν πολλῶν ἐνεργεῖν, ἀλλ' ἐνός που καὶ δευτέρου. καὶ ἴδιοι ²⁴⁷ τις ἂν τοὺς ἐν ἐκείνοις ἰσχυροὺς πρὸς ταῦτα οὕτως ἰλιγγιῶντας, ὡς μᾶλλον τῶν χαλεπωτάτων ἀγριαίνειν θηρίων. τοὺς ²⁴⁸ δὴ τοιοῦτους μάλιστα τῶν τῆς ἱερωσύνης ἀπείρξοιεν περιβόλων. Τὸ μὲν γὰρ μῆτε πρὸς τὰ οὐτα ἀπηγγονῆσθαι, ⁸⁾ μῆτε ἀνυπόδητον εἶναι τὸν προεστῶτα, οὐδὲν ἂν βλάβειε τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας· θυμὸς δὲ ἄγριος, εἰς τε τὸν κεκτημένον εἰς τε τοὺς πλησίον μεγάλας ἐργάζεται συμφοράς. καὶ τοῖς μὲν ἐκεῖνα ²⁴⁹ μὴ ποιοῦσιν, οὐδεμία ἀπειλή παρὰ τοῦ Θεοῦ κέεται· τοῖς δὲ ἀπλῶς ⁹⁾ ὀργιζομένοις, γέεννα καὶ τὸ τῆς γέεννης ἠπειλήται πῦρ. Ὡσπερ οὖν ὁ δόξης ἐρῶν κενῆς, ὅταν τῆς τῶν πολλῶν ²⁵⁰ ἀρχῆς ἐπιλάβηται, μείζονα τῷ πυρὶ παρέχει τὴν ὕλην· οὕτως ὁ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐν ταῖς πρὸς ὀλίγους ὁμιλίαις κραταῖν ὀργῆς μὴ δυνάμενος, ἀλλ' ἐκφερόμενος ¹⁰⁾ εὐχερῶς, ὅταν πλήθους ὅλου προστασίαν ἐμπιστευθῆ, καθάπερ τι θηρίον πανταχόθεν καὶ ὑπὸ μυρίων κεντούμενον, οὔτε αὐτὸς ἐν ἡσυχίᾳ δύναται ἂν ποτε διάγειν, καὶ τοὺς ἐμπιστευθέντας αὐτῷ μυρία διατίθησι κακά.

XIV. Οὐδὲν γὰρ οὕτω καθαρότητα ¹⁾ τοῦ καὶ τὸ διαι- ²⁵¹ δὲς θολοῖ τῶν φρενῶν, ὡς θυμὸς ²⁾ ἄτακτος καὶ μετὰ πολλῆς φερόμενος τῆς ῥύμης. οὗτος γὰρ, φησὶν, ἀπόλλυσι καὶ φρονί- ²⁵²

7) εἰζῆ καὶ μάτην. Saepe haec Syntheta habet noster μάτην καὶ εἰζῆ. §. 475. ἀπλῶς καὶ εἰζῆ. §. 409. εἰζῆ καὶ ἀπλῶς. §. 331. ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε. §. 374. ἔλαττον καὶ ὡς ἔτυχε. §. 330. ὡς ἔτυχε καὶ ἀπείρως. §. 345.

8) ἀπηγγονῆσθαι. Alii ἀπηγγονίσθαι. quod usitatius; sed hoc loco alienius. ἀπαγγονίσσω, alterum: ἀπαγγονάουαι, ipse. [Vid. Perizon. ad Aelian. V. H. V, 8. Wetsten. ad Matth. XXVII, 5. quibus in locis est ἀπάγω. Quod ad rem attinet Ritterus I. I. p. 262. haec annotavit: „Die Asketik der Mönche stand in einem solchen Ansehn, dass manche, wenn sie auch Bischöfe geworden, dennoch ihre frühere strengere Lebensweise fortsetzten, wie z. B. Gregor von Nazianz, Epiphanius, also wahrscheinlich auch oft weder Schuhe noch Sandalen trügen.“ L.]

9) ἀπλῶς. Apud Matthaeum, εἰζῆ. conf. §. 461. [Est ergo h. I. temere ut T. VI, p. 273 E. ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, temere et casu. Cf. T. I, p. 611 C. Recte vertit Ritter: ohne Fug. In mente habet Chrysostomus Matth. V, 20. L.]

10) ἐκφερόμενος. Sic plane Galli, s' emporter.

1) καθαρότητα. Sic, τῷ νῷ καθαρῷ. §. 117. τῷ τῆς διαβολῆς καθαρῷ. §. 472.

2) θυμὸς. Bas. M. homil. 1. de Jejunio, θυμὸς μέθη ἐστὶ τῆς ψυχῆς, ἐκφρονα αὐτὴν ποιῶν ὡς ὁ οἶνος. κλ. Hoeschelius.

μους. 3) Καθάπερ γὰρ ἐν τινι νυκτομαχίᾳ σκοτωθεὶς ὁ τῆς
 ψυχῆς ὄφθαλμὸς, 4) οὐχ εὐρίσκει διακρίναι τοὺς φίλους τῶν
 πολεμίων, οὐδὲ τοὺς ἀτίμους τῶν ἐντίμων· ἀλλὰ πᾶσιν ἐφε-
 ξῆς ἐνὶ κέρηται τροπῶ, κἂν λαβῆεν τι δέη κακὸν, ἅπαντα εὐ-
 κόλως ὑπομένων. ὑπὲρ τοῦ πληρῶσαι τὴν τῆς ψυχῆς ἡδοιήν. 5)
 253 Ἡδονὴ γὰρ τίς ἐστίν ἢ τοῦ θυμοῦ πύρωσις, καὶ ἡδονῆς χα-
 λεπώτερον τυραννεῖ τὴν ψυχὴν, πᾶσαν αὐτῆς τὴν ὑγιῆ κατά-
 στασιν ἄνω καὶ κάτω 6) ταράττουσα. 7) Καὶ γὰρ πρὸς ἀπό-
 νοιαν αἰεὶ ῥαδίως καὶ ἔχθρας ἀναίρους καὶ μῖσος ἄλογον, καὶ
 προσκρούματα ἀπλῶς καὶ εἰκῆ προσκρούειν παρασκευάζει συν-
 εχῶς, καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα καὶ λέγειν καὶ πράττειν βιά-
 ζεται, πολλῶ τῶ ῥοίῳ τοῦ πάθους τῆς ψυχῆς ὑποσυρρομένης,
 καὶ οὐκ ἐχούσης ὅποι τὴν αὐτῆς ἐρείσασα δύναμιν ἀντιστήσεται
 254 πρὸς τσαύτην ὀρμήν. ΒΑΣ. Ἄλλ' οὐκ ἐτι σὲ εἰρωνευόμενον
 ἀνέξομαι περαιτέρω· τίς γὰρ οὐκ οἶδε, φησὶν, ὅσον ταύτης
 255 ἀπέχεις τῆς νόσου; ΧΡ. Τί οὖν, ἔφη, ὦ μακάριε, βούλει
 πλησίον με τῆς πυρᾶς ἀγαγεῖν, καὶ παροξύναι τὸ θηρίον ἡρε-
 μούν; ἢ ἀγνοεῖς, ὡς οὐκ οἰκεία τοῦτο καταρθώσαμεν ἀρετῆ;

3) ἀπόλλυσι φρόνιμους. Sic LXX. Prov. XV. 1. [Alii: θυμὸς γὰρ φησὶν ἀπόλλυσι, quam lectionem tuitus est Montefalconius. Mox alii σκοπισθεὶς. L.]

4) ὄφθαλμὸς. De oculo mentis, de oculo interiore, multa ex antiquis Theologis collegit Barthius ad Claudianum Mamertum p. 334 ss.

5) ἡδονήν. ἡδονή. Anadiplosis, uti §. 186. 529. Est haec *voluptas*, quae facit, ut quisque secum primum, deinde ut alter cum altero, denique gens cum gente bellum gerat. Jac. 4, 1. De qua etiam aureum illud valet Siracidae c. 19, 5. ὁ ἐπιτοφθαλμῶν ἡδοναῖς, στεφανοῖ τὴν ζωὴν αὐτοῦ.

6) ἄνω καὶ κάτω. Euripides in Bacch. ἄνω καὶ κάτω τὰ πάντα συγγέας ὄραυ: κτλ. Thirlby. Sic Hom. X. in Ep. ad Rom. ἄνω καὶ κάτω τοῦ ἐνὸς ἔχεται. i. e. Paulus Rom. V. prolixè illud UNUS urget. [Vide locos alios ex Chrysostomi scriptis supra p. 78. citatos, quibus adde T. III, p. 445 A. πάντα ἄνω καὶ κάτω γέγονε. L.]

7) ταράττουσα. Ducæus legit σπάρτατουσα. Sed Mss. Francisc. I. Hen. II. Oliv. et Germ. cum Savil. legunt ταράττουσα, quod loco aptius est. Hughes. Verissime describit Seneca irati hominis mores de Ira I, 1.: „Quidam e sapientibus viris iram dixerunt brevem insaniam. Aequè enim impotens sui est, decoris oblita, necessitudinum immemor, in quod coepit pertinax et intentà; rationi consiliisque praeclusa, vanis agitata causis; ad dispectum aequi verique inhabilis ruinis simillima, quae super id, quod oppressere, franguntur. Ut autem scias, non esse sanos, quos ira possidet, ipsum illorum habitum intuerè. Nam ut furentium certa indicia sunt — ita irascentium eadem signa sunt.“ etc. L.

ἀλλ' ἐκ τοῦ τὴν ἡσυχίαν ἀγαπᾶν; τὸν δὲ οὕτω διακείμενον, ἀγαπητὸν ἐφ' ἑαυτοῦ μένοντα, καὶ ἐν μόνῳ ἢ δευτέρῳ χρώ-
 μενον φίλῳ, δυνηθῆναι τὸν ἐκείθεν διαφυγεῖν ἐμπρησμὸν, μὴ
 ὅτι 8) εἰς τὴν ἄβυσσον τῶν τοσοῦτων ἐμπροσθέντα φρονητῶν.
 Τότε γὰρ οὐχ ἑαυτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους πολλοὺς 9) 256
 ἐπισύρει μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν τῆς ἀπωλείας κορυμνὸν, καὶ
 περὶ τὴν τῆς ἐπιεικείας ἐπιμέλειαν ἀρχοτέρους καθίστησι. Πέ-
 ραιε γὰρ, ὡς τὰ πολλὰ, τὸ τῶν ἀρχομένων πλήθος, 10)
 ὡσπερ εἰς ἀρχέτυπὸν τινα εἰκόνα 11) τοὺς 12) τῶν ἀρχόντων

8) μὴ ὅτι. Sic §. 58. 127. 162. [Vid. Zeune et Herm. ad Figer. p. 458 et 804. L.]

9) ἑτέρους πολλοὺς. Cum hoc loco valde convenit Ambrosius de Dign. sacerdot. c. 6. Si LUX est ecclesiae episcopus a Domino ordinatus, ita ut IMPERITIAE tenebras, praedicationis suae eloquio rutilante conscientiarum latebras ILLUMINET; cur ipse palpabilibus tenebris tenetur obstrictus? et non solum quia IPSA, dum male agit, digne PERIT; insuper et ALIOS SECUM indigne PERDIT. — Si episcopus, qui videbatur corpori subdito LUCEM praebere, obmibetur nequitiae caecitate; quid secularis factura est MULTITUDO, quum voluptatibus illicitis et ACTIONIBUS VETITIS ad similem facinorum VORAGINEM episcopus multitudinem populi VOCAVERIT? ut nulli jam jamque illicitum esse videatur, quod ab episcopo quasi licitum perpetratur. — Quid aliud interpretatur Episcopus, nisi Superinspector? maxime quum solio in ecclesia editiore resideat, et ita cunctos respiciat, ut et cunctorum OCULI in ipsum respiciant? Ergo quia ita est, cur te velut TETRUM SPECULUM universonum oculis demonstras, ita ut non possint obscurnitate tua se comitius exornare?

10) τῶν ἀρχομένων πλήθος. Βασιλέως ὑπακούοντος λόγον ἀδικον, πάντες οἱ ὑπ' αὐτὸν παρόντοιοι. Prov. 29, 12. γλ. Philo p. 426, ζηλωταὶ τῶν ἐνδόξων οἱ ἀγαγεῖς εἰσι· καὶ ὧν ἂν ἐκείνοι μάλιστα ἀρεγέσθαι δοκῶσιν, πρὸς ταῦτα τὰς αὐτῶν ἀποστείνονσιν ὀυαῖς. Hoeschelius. Chrysost. hom. 30. in Act. auditorem doctorei obtemperare recusantem sic responsare ait: ἐν μὴ τὸ ἔργον ἔχης, οὐ μόνον οὐκ ἀφῆλθας εἰπὼν, ἀλλὰ καὶ μειζόνως ἐβλαψας, βέλτιον σιγᾶν. διὰ τὸ; οἱ ἀδύνατόν μοι τὸ λαῶμα καθιστᾶς. ἐννοῶ γὰρ, ὅτι εἰ σὺ ὁ ταῦτα λέγων οὐ κατορθοῖς, πολλῶ μᾶλλον ἐγὼ συγγνώμης ἄξιός, λέγων μηδένα. Hodiernae tantae multorum, in tanta doctrinae affluentia, impietatis causam Rittershusius gravissima oratione confert in eos, qui dicunt, non faciunt. I. 6. Sac. lect. c. 13.

11) ἀρχέτυπον εἰκόνα. Λοχέτυπον nulli veterum neque oratori neque poetae dictum esse, notavit, ipso eo verbo non semel usus, Dionysius Halic. apud Photium. [Fere eadem dixit Gregor. Nazianzen. Orat. Apologet. pro Fuga sua, qui liber dignus sane est, qui legatur a theologis, p. 326. ed. Hughes. „Ὁὐ γὰρ οὕτως αὐτε δευσοποιῶ βαρῆς μεταλαυβᾶναι ἡμέτερος ἕλασμα, οὔτε δυσωδίας ἢ τοῦ ἐναντίου ὑπὸ πλησίσται, οὔτε νοσηρὰ τις οὕτως ἐδύλωτος ἀναχέεται εἰς τὸν ἀέρα, καὶ διὰ τοῦ ἀέρος ὀμιλεῖ τῆς ζώοις, ἀμῖς (ὁ δὲ λοιμὸς ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται) ὡς φιλεῖ ἰκχίστα τῆς τοῦ προσ-

τρόπους ὄραν, καὶ πρὸς ἐκείνους ἑξομοιοῦν ἑαυτοὺς. Πῶς οὖν
 ἂν τις τὰς ἐκείνων παύσειε¹³⁾ γλεχμονάς, οἰδαίνων αὐτός;
 τίς δ' ἂν ἐπιθυμήσειε¹⁴⁾ ταχέως τῶν πολλῶν γενέσθαι μέ-
 257 τριος, τὸν ἄρχοντα ὀργίλον ὀρῶν; Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι¹⁵⁾
 τὰ τῶν ἱερέων κρύπτεσθαι ἑλαττώματα, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρό-
 258 τата ταχέως καταδήλα γίνεται. Καὶ γὰρ ἀθλητής, ἕως μὲν
 ἂν οἴκοι μένη καὶ μηδενὶ συμπλέκηται, δύναται' ἂν λαθεῖν, κἂν
 ἀσθενέστατος ὢν τύχη· ὅταν δὲ ἀποδύσῃται πρὸς τοὺς ἀγῶ-
 νας, ἁρδίως ἐλέγχεται. καὶ τῶν ἀνθρώπων τοίνυν οἱ μὲν τὸν
 ἰδιωτικὸν τοῦτον καὶ ἀπράγμονα βιοῦντες βίον, ἔχουσι παρα-
 πέτασμα τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων τὴν μόνωσιν· εἰς δὲ τὸ μέ-

στῶτος κακίας ἀναπληρασθαι τὸ ὑπήκοον, καὶ πολλῶν γε ἕξον, ἣ
 τοῦ ἐνατίου, τῆς ἀρετῆς. — Et pag. 328. „*Λέτερον δὲ, εἰ καὶ
 ἄγνων ἑαυτὸν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας τηρήσειεν, ἢ ὡς μάλιστα, οὐκ
 οἶδα μὲν, εἰ καὶ τοῦτο ἀνταρξες τῷ μέλλοντι τοὺς ἄλλους παιδεύειν
 πρὸς ἀρετὴν. Οὐ γὰρ μὴ κακὸν εἶναι δεῖ μόνον τὸν τοῦτο πεπι-
 στευμένον (τοῦτο μὲν γὰρ καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα τοῖς πολλοῖς αἰσχρ-
 σίων) ἀλλὰ καὶ τῷ ἀγαθῷ διαφέρουσα, κατὰ τὸ ἐκκλίνειν ἀπὸ κα-
 κοῦ καὶ ποιεῖν ἀγαθὸν κτείνουσαν ἐπιτολήν.*“ Apponimus simul
 versionem Heydenreichii quae continetur in calce libri: *Die Pa-
 storallbriefe Pauli. T. II, p. 359. „Denn nicht so leicht nimmt ein
 Gewebe die Farbe an, in die es der Färber taucht, oder theilt sich
 ein übler oder guter Geruch den in der Nähe befindlichen Gegen-
 ständen mit, oder es verbreitet sich nicht so leicht ein der Gesund-
 heit schädlicher, pestartiger Dunst in der Luft, und geht durch
 diese über zu den lebenden Wesen, als schnell die Untergebenen mit
 den Untergebenen ihres Vorstehers angesteckt zu werden pflagen.
 Leichter ist hier die Mittheilung, als bei dem Gegentheile, der Tu-
 gend. — — p. 371. Hiernächst aber, wenn sich auch ein Mensch
 noch so rein bewahrte von aller Sünde, so weiss ich doch nicht, ob
 das schon genug ist für den, der andere zur Tugend erziehen will.
 Denn nicht bloss nicht böse zu seyn ist Pflicht für den, dem dieses
 Geschäft anvertraut ist (denn diese halten ja die Meisten von den
 uns Untergebenen selbst für schändlich), sondern er muss sie auch
 an Tugend übertreffen, gemäss jener Vorschrift, die uns gebietet,
 uns vom Bösen zu wenden und Gütes zu thun.“ L.]*

12) τοῦς. Repete εἰς, e proximo.

13) παύσειε. Non solum auditores frenum mordent, quum
 doctor eodem vitio laborat; sed etiam hic ipse, nisi omnem pudorem
 amisit, vitium timidius, rarius et segnius redarguet aut de eo
 mutus erit. quare quo magis in coctu v. gr. ebrietas, accedia, scur-
 rilitas, rixae dominantur; eo majori ipse sobrietate, ardore, gravi-
 tate, mansuetudinē elucere debet.

14) ἐπιθυμήσειε. Alii apud Montf. εὐπειθήσειε. optime. vetus
 int. cui autem facile persuadebitur?

15) οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι. Post haec verba addidit Montf.
 vocem δυνατίον, quae tamen recte deest tanquam glossema ex
 editione Savilii et ex quibusdam Mss: L.

σον ἀχθέντες, καθάπερ ἰμάτιον τὴν ἡρεμίαν ἀποδύναί ἀναγκάζονται, καὶ πᾶσι γυμνάς ἐπιδείξει τὰς ψυχὰς διὰ τῶν ἐξωθεν κινήματων. Ὡσπερ οὖν αὐτῶν τὰ κατορθώματα πολλοὺς ὤνησε, 259 πρὸς τὸν ἴσον παρακαλοῦντα ζῆλον· οὕτω καὶ τὰ πλημμελήματα ἠαθυμοτέρους κατέστησε περὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν, καὶ βλαβεύειν πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῶν σπουδαίων παρεσκεύασε πόρους. 16) Διὸ γὰρ πάντοθεν αὐτοῦ τὸ κάλλος ἀποστίλβειν τῆς ψυχῆς, ἵνα καὶ εὐφραίνειν ἅμα καὶ φωτίζειν δύνηται τὰς τῶν ὀρώντων ψυχὰς. Τὰ μὲν γὰρ τῶν τυχόντων ἀμαρτή- 260 ματα, ὡσπερ ἐν τινι σκότῳ πραττόμενα, τοὺς ἐργαζομένους ἀπώλεσε μόνους· ἀνδρὸς δὲ ἐπιφανοῦς 17) καὶ πολλοῖς γνωρίμου πλημμελεία κοινήν ἅπασι φέρει τὴν βλάβην, 18) τοὺς μὲν ἀναπεπτωκότας πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ἰδρωῖτας ὑπιωτέ- ρους 19) ποιοῦσα, τοὺς δὲ προσέχειν ἑαυτοῖς βουλομένους ἐρε-

16) καὶ βλαβεύειν — πόρους. Sensus: Sicut virtutes eorum multitudini prosunt, ita et peccata sacerdotum segnes reddunt alios in virtutis bonique studio. Verbum βλαβεύειν invenies quoque apud Xenoph. Anab. II, 3, 7. εἴ τις αὐτῶ δοκοῖ τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων βλαβεύειν, quo in loco opponitur verbum σπουδαίειν. Cf. V, 3, 6. καθήμερον καὶ βλαβεύοντα, ubi ἀνδρῆσθαι opponitur. Eustath. ad Homer. Odys. ε', p. 1405. 34., explicuit per νόθευέσθαι. Vid. Favor. in v. βάλλειν, et Sturz. Lex. Xenoph. s. h. v. L.

17) ἐπιφανοῦς. Basil. M. p. 58, αἱ γὰρ κατὰ τὸν βίον λαμπρότητες συνεμφαίνουσιν ἑαυταῖς καὶ τοὺς βίους τῶν περιβιβέτων. Hoeschelius.

18) τὴν βλάβην. Plerique exempla obvia potius intuentur, quam veram vitae regulam: neque antistitum exempla sibi aequanda esse vulgus putat. Praeclare Gregorius Naz. in Apologetico: ἄλογοιτος κακία ἢ προσεπίωτος, τὸ μὴ ὡς ἄριστον εἶναι καὶ ἀεὶ τῷ καλῷ προσβαίνοντα, εἴπερ μέλλοι τῷ περιόντι τῆς ἀρετῆς ἔλξειν τοὺς πολλοὺς εἰς τὸ μείον. Eandem sententiam ponderosissimis verbis eloquitur G. Bullus: Quamvis in aliis civitatibus deficiant multi, hanc tamen fere observant modestiae partem, ut nobis (clericis) in via coeli praegressionem (the Precedence) ultro concedant. — Homo iners in quovis ordine est despicibilis: sed nil ex omnibus mortalibus vilius est, nil culpatus, quam segnis atque iners parochus. Et rursum: Sacerdos justitia non amictus, quamvis omnibus humanae divinaeque literaturae ornamentis abundans, Seraphica sagacitate et prudentia inauratae; est tamen perniciosissima creaturarum quae in orbe terrae (on God's Earth) moventur: serviens rebus pessimis, ad faciendos atheos etc. Vid. liber Bulli, a companion for the candidates of holy orders.

19) ὑπιωτέρους. Huc redit monitum Maximi, centur. 3. c. 14: Noli deteriores intueri, ne efferatis: sed legem amoris, ut ad humilitatem ascendas. [ὑπιωτέρους optime quadrat ad verbum ἀναπεπτωκότας. Dicitur nimirum ὑπιος, ut notum est. de hominibus, qui cadunt resupini. Cf. Homer. II. XI, 179. XXIV, 11. L.]

- 261 θύουσα πρὸς ἀπόνοιαν. Χωρὶς δὲ τούτων τὰ μὲν τῶν εὐτε-
λῶν παραπτώματα, κἂν εἰς τὸ μέσον ἔλθῃ, οὐδένα ἔπληξεν
ἀξιόλογον²⁰⁾ πληγὴν· οἱ δὲ ἐν τῇ κορυφῇ ταύτης καθήμενοι
τῆς τιμῆς πρῶτον μὲν πᾶσιν εἰσι κατὰδηλοι, ἔπειτα κἂν ἐν
τοῖς μικροτάτοις σφαλῶσι, μεγάλα τὰ μικρὰ τοῖς ἄλλοις φαί-
νεται· οὐ γὰρ τῷ μέτρῳ τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ τῇ τοῦ δια-
262 μαρτόντος ἀξίᾳ τὴν ἁμαρτίαν μετροῦσιν ἅπαντες. Καὶ δεῖ
τὸν ἱερεῖα καθάπερ τισὶν ἀδαμαντίνους ὄπλοις περιάχθαι τῇ τε
συντόνῳ σπουδῇ, καὶ τῇ διηρικῇ περὶ τὸν βίον νήψει, πάν-
τοθεν τε περισκοπεῖν, μὴ που τις γυμνὸν εὐρὼν τόπον²¹⁾ καὶ
παρημελημένον, πλήξῃ καιρίαν πληγὴν. Πάντες γὰρ περιε-
στήκασι, τρωῶσαι ἔτοιμοι καὶ καταβαλεῖν, οὐ τῶν ἐχθρῶν μό-
νον καὶ πολεμίων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν πολλοὶ τῶν προσποιουμέ-
263 νων φιλίαν.²²⁾ Τοιαύτας οὖν ἐπιλέγεσθαι δεῖ ψυχὰς, οἷα τὰ
τῶν ἁγίων ἐκείνων ἀπέδειξε σώματα²³⁾ ἢ τοῦ Θεοῦ χάρις,
ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ καμίνῳ²⁴⁾ ποτέ. Οὐ γὰρ κληματὶς καὶ
πίσσα καὶ στυππεῖον ἢ τοῦ πυρὸς τούτου τροφή, ἀλλὰ πολὺ

20) ἀξιόλογον. Ἀξίαν λόγου. §. 470. [In sequentibus Has-
selbachiuss non inepte pro οὐ γὰρ τῷ μέτρῳ τοῦ γεγονό-
τος legendum censet: οὐ γὰρ τῷ μέτρῳ τοῦ γεγονότος μεγέθει. L.]

21) τόπος γυμνός est locus armis non munitus. Desumta
est imago ex re militari, et partes seu latera aciei armis non mu-
nita saepius a Graecis vocantur τὰ γυμνά. Sic apud Xenoph. de
Republ. Laedaemon. XI, 9. sibi opponuntur τὰ γυμνά et τὰ ὀπλισ-
μένα. Cf. Wesseling. ad Herodot. II, 141. Drackenborck. ad
Liv. V, 45, 3. et ad Sil. Ital. XVI, 47. Quod ad sensum spectat iis-
dem fere verbis, quae hic elocutus est Chrysostomus, dixit Harm-
sius in libro notissimo: Sommerpostille T. II, orat. 5, pag. 90. „Darin
zeigt sich der Geist auch ausser dem geistlichen Stande, in der
ängstlichen Scheu vor jedweder Sünde. Die Geistlichen, welche so
heissen, denen man insgemein eine grössere Heiligkeit ansinnet,
haben doch keine andern Gebote wie die übrigen Menschen, oder
ein Gewissen von eigner, von strengerer Art, das ist mir nicht be-
kannt; aber freilich weil an ihnen die Sünde wie an ihrem schwar-
zen Rock eine Feder, stärker in die Augen fällt, so haben sie ei-
nen Grund mehr, einen zufälligen Grund, die Vorsicht zu bewei-
sen, welche Jedermann, da er denselben Gott fürchtet, und das-
selbe Gewissen hat, zu beweisen schuldig ist.“ L.

22) προσποιουμένων φιλίαν. Palatinus, pro φιλίαν,
φιλεῖν.

23) σώματα. Ἐπι τις χάρις σώματος, ἢν καλοῦσιν ἁμάρ-
των, ἀνάκωτος πυρὶ. ἢ τις ἐν μὲν τῇ φλογὶ κεκλιμένη ἀπληθύνουσα
δοκεῖ· ἐξαιρηθεῖσα δὲ τοῦ πυρὸς, ὡς ἕδαν λευκονοθεῖσα, κατα-
ρωιέρε γίνεσθαι. τοιαῦτα ἢ τὰ τῶν ἁγίων παιδῶν ἐκείνων σώματα,
etc. Bas. M. homil. 1. de Jejunio, p. 132. Dioscor. l. 5. c. 156. Ho-
schelius.

24) καμίνῳ. Vid. Daniel. c. II. L.

τούτων χαλεπωτέρα. ἔπει μὴδὲ πῦρ τὸ αἰσθητὸν ὑπόκειται ἐκείνο, ἀλλ' ἢ παμμέγος αὐτοῦς²⁵⁾ τῆς βασιανίας²⁶⁾ περιστοιχίζεται γλῶσ, παρταχόθεν αἰρομένη, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῶν ἐπιούσα καὶ διεφρωμένη τὸν βίον, ἢ τὸ πῦρ τότε τῶν παιδῶν ἐκείνων τὰ σώματα. ὅταν οὖν εὖρη καλάμης ἕγνος μικρὸν, προσπλέκεται ταχέως, καὶ τὸ μὲν σαθρὸν ἐκείνο κατακασσε μέρος, τὴν δὲ λοιπὴν ἅπασαν οἰκοδομίην, καὶ τῶν ἡλικιωῶν ἀκρίων οὔσα λαμπροτέρα τύχη, ἀπ' ἐκείνου τοῦ κελτοῦ προσέγλεξε καὶ ἡμαύρωσεν ἅπασαν. Ἔως μὲν γὰρ ἂν²⁶⁴ παρταχόθεν ἡροσομένος ἢ καλῶς ὁ τοῦ ἱερέως βίος, ἀνάλωτος γίνεται ταῖς ἐπιβουλαῖς· ἂν δὲ τύχη μικρὸν τι παριδῶν, οἷα εἰδὸς²⁷⁾ ἀνθρώπων ὄντα καὶ τὸ πολυπλανῆς²⁸⁾ τοῦ βίου τούτου περῶντα²⁹⁾ πέλαιος· οὐδὲν αὐτῶ τῶν λοιπῶν κατορθωμάτων ὄφελος, πρὸς τὸ δυνηθῆναι τὰ τῶν κατηγορῶν στόματα διαφυγεῖν, ἀλλ' ἐπισκιάζει παντὶ τῷ λοιπῷ τὸ μικρὸν ἐκείνο παράπτωμα· καὶ οὐχ ὡς σάρκα περιχειμένῳ,³⁰⁾ οὐδὲ

25) αὐτοῦς. Ducaeus legit αὐτὸν, ut referatur ad ἱερέα. Sed Codd. A. P. F. O. cum Savil. rectius legunt αὐτοῦς. Nam de pluribus agit in proxime atgressis — ἐπιλέγεσθαι δὲ ψυχὰς, et in sequentibus — αὐτῶν τὸν βίον. Hughes. Parum interest, utrum hanc an illam praeferamus lectionem. Ipse Montefalconius legit αὐτόν. L.

26) βεσκαρίας. Vid. Spizelli Literatus infelix, et in ejus Commonefactione XXI. *Symmista lividus* sive speculum invidiae ecclesiasticae p. 495 ss. ubi aliquot exempla, et in his p. 564—619. ipsius Chrysostomi copiose edisserit. [Vid. *Du Pin Nova Bibliotheca Auct. Eccles.* T. III, p. 92, qui animadvertit, invidiam tanquam malorum et miseriarum omnium fontem atque originem saepius a Chrysostomo describi. Cf. Ejus Homil. in Matth. II. Homil. in Ps. XLIX. Homil. in Johann. XXXVII. in 1. Cor. Homil. III. L.]

27) εἰδός. Probabile, ad faciendum, §. 518. vel solummodo ad existimandum. §. 379. 465. 472.

28) πολυπλανῆς vocatur h. l. πέλαιος sensu activo, in errores enim navigantes inducit. Vid. de hoc hujus adjectivi significato Jacobs. Antholog. Palat. p. 482. L.

29) περῶντα. Dicimus περῶν πέλαιος, Sophocl. et supra. (§. 208.) ποταμῶν, Lucian. et περιουῶσθαι τὰ πέλαιη, Philo, p. 129. Hoeschelius. Concinit Kusterus, docetque, περιουῶν notare trajicio alios, περιουῶμαι trajicio me ipse. de Verb. mediis p. 48. Itaque minus commode ed. prima et Aug. hic περιουῶντα praeferunt. [Vid. Passow. Lex. s. hh. vv. Miror igitur Ducacum et Hughesium, qui scripserunt περιουῶντα. L.]

30) σάρκα περιχειμένῳ, non tanquam de homine carne induto. Vid. Aelian. V. H. IX, 11. Herodian. II, 13, 17. Artemid. IV, 36. Aett. XXVIII, 20. Cf. Wahl. in Clav. N. T. et de constructione verbi περιχειμαι cum Accusativo Matthiae Gr. §. 424, 2. p. 781. L.

ἀνθρωπείαν λαχόντι φύσιν, ἀλλ' ὡς ἀγγέλω, καὶ τῆς λοιπῆς
 ἀσθενείας ἀπηλλαγμένω, δικάζειν ἅπαντες ἐθέλουσι τῷ ἱερεῖ.
 265 Καὶ καθάπερ τύραννον, ἕως μὲν ἀν-κρατῆ, ἅπαντες πεφρί-
 κασι καὶ κολακεύουσι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι καθελεῖν· ὅταν δὲ
 ἴδωσιν εἰς τὸναντίον προχωροῦν ἐκεῖνο, ³¹⁾ τὴν μεθ' ὑποκρί-
 σεως ἀφέντες τιμὴν ³²⁾ οἱ πρὸ μικροῦ φίλοι γεγόνασιν ἐξαι-
 φνης ἐχθροὶ καὶ πολέμοι, καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ σαθρὰ κατα-
 μαθόντες ἐπιτίθενται καὶ παραλύουσι ³³⁾ τῆς ἀρχῆς· οὕτω δὴ
 καὶ ἐπὶ τῶν ἱερέων, οἱ πρὸ βραχέος, καὶ ἡνίκα ἐκράτει, τι-
 μῶντες καὶ θεραπεύοντες, ὅταν μικρὰν εὐφροσὶ λαβῆν, παρα-
 σκευάζονται σφοδρῶς, οὐχ ὡς τύραννον μόνον, ἀλλὰ καὶ τι
 266 τούτου χαλεπώτερον καθαιρήσειν μέλλοντες. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖ-
 νος τοὺς τοῦ σώματος φύλακας δέδοικεν· οὕτω καὶ οὗτος τοὺς
 πλησίον καὶ συλλειτουργοῦντας αὐτῷ μάλιστα πάντων τρέμει.
 οὔτε γὰρ ἕτεροὶ τινες οὕτω τῆς ἀρχῆς ἐπιθυμοῦσι τῆς ἐκείνου,
 καὶ τὰ ἐκείνου μάλιστα πάντων ἴσασιν, ὡς οὗτοι· ἐγγύθεν
 γὰρ ὄντες, εἴ τι συμβαίη τοιοῦτο, πρὸ τῶν ἄλλων αἰσθάνον-
 ται· καὶ δύναιτ' ἀν' εὐχερῶς καὶ διαβάλλοντες πιστευθῆναι,
 καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα ποιοῦντες τὸν συκοφαντούμενον ἐλεῖν·
 (τὸ γὰρ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο ῥῆμα ἀντέστραπται, καὶ εἴτι πά-
 σχει ³⁴⁾ ἐν μέλος, χαιρει πάντα τὰ μέλη· καὶ εἰ δοξάζεται ἐν
 μέλος, πάσχει πάντα τὰ μέλη·) πλὴν εἴ τις εὐλαβεία πολλῆ ³⁵⁾
 267 πρὸς ἅπαντα στήναι δυναθεῖη. Εἰς τοσοῦτον οὖν ἡμᾶς ἐκ-

31) προχωροῦν ἐξεῖρο. Eleganter lectionem, in Augustano asservatam, varie tentaverunt et librarii et editores. Haec medium tenet. [Ducæus in textu προχωροῦντα; sed in notis, sic, inquit, M. S. O. mendose, namque vulgatae Ed. et H. F. προχωροῦν. Nos vero mendum non videmus in προχωροῦντα sed mendosum potius videatur προχωροῦν. Rectius Savil. in suis Notis, vel legendum, inquit, προχωροῦντα, aut προχωρεῖν, vel, ut est in uno e nostris Mss., ἐξεῖρο, pro ἐκεῖνου τὰ πράγματα. Hughes. — Montef. facillimam sine dubio servavit lectionem: τὸναντίον προχωροῦντα ἐκεῖνου τὰ πράγματα, nisi velis sequi Hasselbachium προχωρεῖν ἐκεῖνω τὰ πράγματα conjicientem. L.]

32) τιμὴν. Vet. int. honorificentiam.

33) καὶ παραλύουσι. Sic libri optimi. Et firmatur haec lectio auctoritate Vet. Interpr., qui vertit, ac detrudant. Hughes et Montef. legunt παραλύοντες. L.

34) εἴτι πάσχει. Sic Augustanus, εἴτι. et vet. int. si quid. editi, εἴτε, ex 1. Cor. 12, 26.

35) εἴ τις εὐλαβεία πολλῆ. Ducæus legit εὐλάβεια πολλῆ. Vix vero mihi persuadeo, Chrysostomum ita scripsisse. L.

πέμπεις πόλεμον; καὶ πρὸς μάχην οὕτω ποικίλην καὶ πολυει-
δῆ τὴν ἡμετέραν ἐνόμισας ἀρκέσειν ψυχὴν; πόθεν, καὶ παρὰ
τίνος μαθὼν; εἰ μὲν γὰρ ὁ Θεὸς τοῦτο ἐψηγίσατο, ³⁶⁾ ἐπί-
δειξον τὸν χρησμὸν, καὶ πείθομαι· εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, ἀλλ' ἀπὸ
δόξης ἀνθρωπίνης γέρεαι τὴν ψῆγον ³⁷⁾ ἀπαλλάγηθί ποτε ἐξα-
πατώμενος. Ὑπὲρ γὰρ τῶν ἡμετέρων ἡμῖν μᾶλλον, ³⁸⁾ ἢ ἐτέ-
ροις πείθεσθαι δίκαιον, ἐπειδὴ τὰ τοῦ ἀνθρώπου οὐδεὶς οἶδεν,
εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὄν ἐν αὐτῷ. ³⁹⁾ Ὅτι γὰρ ²⁶⁸
καὶ ἡμῖς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐλομένους καταγελάστους ἂν ἐποιή-
σαμεν, ταύτην δεξάμενοι τὴν ἀρχὴν, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ζη-
μίας εἰς ταύτην ἂν ἐπανήλθομεν τοῦ βίου ⁴⁰⁾ τὴν κατάστασιν,
ἐν ἣ καὶ νῦν ἐομέν, εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλὰ νῦν σὲ τούτοις
οἶμαι πεπεικέναι τοῖς ῥήμασιν. Οὐδὲ γὰρ βασκανία μόνον, ²⁶⁹
ἀλλὰ πολλῶ καὶ τῆς βασκανίας σφοδρότερον, ἢ τῆς ἀρχῆς
ταύτης ἐπιθυμία, ⁴¹⁾ τοὺς πολλοὺς ὀπλίξειν εἶωθε κατὰ τοῦ
ταύτην ἔχοντος. Καὶ καθάπερ οἱ φιλάργυροι ⁴²⁾ τῶν παιδῶν ²⁷⁰

36) τοῦτο ἐψηγίσατο. Rursum media Augustani est haec lectio. vetus int. si id velle dicis Deum. Alii, τοῦτο ἀνήγγειλε. Editiones, ἐγνώρισε τοῦτο. Veriti videntur, ut satis dignum Deo esset ψηγίσαι verbum. atqui, ut omittamus, gentes suis diis ψηγίσαι tribuisse, Christus dicit, δώσω ψῆγον, Ap. 2, 17. [vid. Wahl. Cl. N. T. II, 665. L.] et plane proprium huic dialogi loco est verbum ψηγίσαι; sequitur etiam mox, γέρεαι τὴν ψῆγον. [Hasselbachius legit: ὁ Θεὸς ἐγνώρισε τοῦτο. L.]

37) γέρεαι τὴν ψῆγον. Wenn sich aber dein Urtheil auf menschliche Meinungen gründet. Cramerus. Dicitur γέρειν τὴν ψῆγον, suffragia ferre, Xenoph. Hist. Gr. II, 4, 6. ἐς τοῦτο φανερόν γέρειν τὴν ψῆγον. coll. Sympos. V, 8. διαφερόντων τὰς ψήγους. Cyrop. I, 3, 14. τὴν ψῆγον τίθεσθαι. L.

38) ἡμῖν μᾶλλον. De cognitione sui, eaque spirituali, praeclara multa huic operi adspersa sunt. §. 219. 367 ss. Pertinent haec ad vocationem internam, cujus sapidissima est descriptio Scriveriana in Thesauro, Tom. II. Homil. 2. §. 58.

39) τὸ ὄν ἐν αὐτῷ. Sic Augustanus, glossis minime indulgens. ceteri ὄν omittunt, Paulum imitati. [Locus legitur 1. Cor. II, 11. L.]

40) τοῦ βίου. Vitae, privatae.

41) ἐπιθυμία. Diarium Londinense: Apparet ex hoc dialogo, Graecos clericos pristinis temporibus aequae factiosos fuisse, atque hodie. Indigna Graecorum hodiernorum exempla habet Rich. Simonii lib. Bibliothecae critique de M. de Sainjore Tom. 1. c. 23. Quisquis statum ecclesiae Graecae illorum temporum considerat, non admirabitur, habuisse viros bonos, cur fugerent, et id agerent, ne fierent episcopi.

42) οἱ φιλάργυροι. „Hoeschel. et Ducaeus legunt φιλαρ-χοι. Sed retinemus Lectionem Savil., quam firmant Mss. omnes et

βαρύνονται τὸ τῶν πατέρων γῆρας· 43) οὕτω καὶ τούτων τι-
 ρές, ὅτ' ἂν ἴδωσιν εἰς μακρὸν παραταθείσαν τὴν ἱερωσύνην
 χρόνον, 44) ἐπειδὴ ἀνελεῖν οὐκ εὐαγές, παραλῦσαι σπαύδουσιν
 αὐτὸν τῆς ἀρχῆς, πάντες ἀντ' ἐκείνου 45) γενέσθαι ἐπιθυ-
 μούντες, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἕκαστος μεταπεσεῖσθαι τὴν ἀρχὴν
 προσδοκῶντες.

- 271 XV. Βούλει σοι καὶ ἕτερον 1) ἐπιδείξω ταύτης τῆς μά-
 χης εἶδος, μυρίων ἐμπεπλησμένον κινδύνων; ἴθι δὴ καὶ διά-
 κωπον εἰς τὰς δημοτελεῖς ἑορτάς, 2) ἐν αἷς μάλιστα τῶν ἐκ-
 κλησιαστικῶν ἀρχῶν τὰς αἰρέσεις ποιεῖσθαι νόμος· καὶ τοσαύ-
 ταις ὄψει κατηγορίας τὸν ἱερέα βαλλόμενον, ὅσον τῶν ἀρχο-
 272 μένων τὸ πλῆθος 3) ἐστι. Πάντες γὰρ οἱ δοῦναι κῆριοι 4)
 τὴν τιμὴν εἰς πολλὰ τότε σχίζονται μέρη, καὶ οὔτε πρὸς ἀλ-
 λήλους, οὔτε πρὸς αὐτὸν τὸν λαχόντα τὴν ἐπισκοπὴν, τὸ
 τῶν πρεσβυτέρων συνέδριον ὁμογνωμονοῦν ἴδοι τις ἂν, ἀλλ'
 ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν ἐστήμασιν, ὁ μὲν τοῦτον, ὁ δὲ ἐκείνον
 273 αἰρούμενος. Τὸ δὲ αἴτιον, οὐκ εἰς ἐν πάντες ὁρῶσιν, εἰς ὃ

Vet. Interp. Neque enim de Principum vel Magistratum, sed divi-
 tum quorumvis filiis agitur, qui opibus paternis inhiant, juxta il-
 lud Juvenal. Sat. XIV. Torquet enim juvenem longa et cer-
 vina senectus. Hughes.

43) τὸ — γῆρας. Al. τῶ — γῆρα. recte utrumque.

44) εἰς μακρὸν — χρόνον. Cum in longam diem exten-
 sum vident sacerdotium. Unus habet: παραταθείσα τὸν τῆς ἱερωσύ-
 νης χρόνον. Placet hoc quidem Hughesio, sed quae in textu est
 difficilior lectio praeferenda videtur. L.

45) ἀντ' ἐκείνου. Facilius invenias ἀντὶ cum apostropho,
 ante adjectivum, quam ante substantivum. [Vide tamen Homer.
 Odys. IV, 115. ἀντ' ἡλείοιο. Xenoph. Anab. I, 7, 13. τάφρον ποιῶ
 ἀντ' ἐρύματός. L.]

1) καὶ ἕτερον. Multa hoc caput, plurima reliquis liber ter-
 tius habet ad notitiam antiquitatis ecclesiasticae utilia.

2) δημοτελεῖς ἑορτάς. Ferias publicas, sumtibus publi-
 cis celebrandas. Sic scriptores ethnici dicunt δημοτελεῖ ἑορτάς, i. e.
 εἰς ἃ θέματα δίδωσιν ἡ πόλις, ut ait Hesychius. Θεσίων δημο-
 τελεῖ habes ap. Herodot. VI, 57. et ἑορτήν δημοτελεῖ dixit Thucyd.
 II, 15. L.

3) τῶν ἀρχομένων τὸ πλῆθος. Vet. int. populus subdi-
 torum. atqui Chrysostomo οἱ δοῦναι κῆριοι, episcopo oppositi, mox
 dicuntur τὸ τῶν πρεσβυτέρων συνέδριον, id est, presbyterorum con-
 gregatio. quae duo verba, ab interprete Germ. Brixio nescio quare
 omissa, supplēvit editio Morelliana.

4) οἱ δοῦναι κῆριοι. Vim genitivi habet δοῦναι. conf.
 §. 107. [Minime. Vid. Figer. pag. 205. et Winer. Gramm. der
 neatest. Sprachidioms. p. 266 sqq. L.]

μορον ὄραν ἐρχῆν, τῆς ψυχῆς τὴν ἀρετὴν, ⁵⁾ ἀλλ' εἰοὶ καὶ εἶταί μοι προφάσεις αἱ ταύτης προξένοι τῆς τιμῆς. ⁶⁾ οἶον, ὁ μὲν, ὅτι γένους ἐστὶ λαμπροῦ, ἐγκρινέσθω γηοῖν· ὁ δὲ, οἱ πλοῦτον περιβέβληται πολὺν, ⁷⁾ καὶ οὐκ ἂν δέοιτο τρέφεσθαι ἐκ τῶν τῆς ἐκκλησίας προσόδων· ⁸⁾ ὁ δὲ, ὅτι παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἤντομόλησε. ⁹⁾ καὶ ὁ μὲν ¹⁰⁾ τὸν οἰκείως πρὸς αὐτὸν διακείμενον, ¹¹⁾ ὁ δὲ τὸν γένει προσήκοντα, ὁ δὲ τὸν ζολακεύοντα μᾶλλον ¹²⁾ τῶν ἄλλων προτιμῶν σπουδάξουσιν· εἰς δὲ τὸν ἐπιτήδειον οὐδεὶς ὄραν βούλεται, ¹³⁾ οὐδὲ ψυχῆς τινα ποιῆσθαι

5) ἀρετὴν. Ego vero apostolum sequor, qui id didacticum medio proponit loco, procul dubio stultitiam coarguens eorum, qui electuri Theologum, doctorem, pastorem, ante omnia de eruditione singulari aliisque naturae donis sunt solliciti, susque deque habentes, qualem vitam vivat, quibus virtutibus condecoratus sit. Meno Hannekenius in Or. de Menzero.

6) αἱ — τιμῆς, quae hunc honorem conciliant. vid. Passow in Lex. s. v. προξένος. L.

7) πλοῦτον — πολὺν. Cf. Chrysost. T. XII, p. 370 D. οὐ χρημάτων περιβέβλητος περιουσίαν, οὐ σομείων ἰσχύν, οὐ λόγων δειρότητα, οὐ δημοφιλῆς δυνάμιν, οὐ γένους λαμπρότητα, οὐ ταπεινός μέγεθος. T. VI, p. 30 est, ut nostro loco: πλοῦτον περιβέβλητός. Eodem modo dicit Lucian. T. I, p. 366 de athleta crasso et carnoso, ἰσοπίης σάουτος περιβέβλητός. Cf. Matthiae Gr. maj. §. 424. 2. p. 781. §. 490. p. 923. Buttmann. §. 121. 7. Bornemann. in Rosenmüller. Rep. II, p. 250. L.

8) προσόδων. Hinc colligas, ex ecclesiae redditibus eos possimum illo tempore accepisse salarium, quibus sua res familiaris minus suppetebat. [De significata voc. πρόσσδος vid. Matthaei I. I. Homil. III, n. 224. p. 60. Pro δέοιτο τρέφεσθαι, quod tuitus est Montefalc., habet unus δέοιτο τροφῆς, alius etiam δέοι τροφῆς De re vid. Ritter. I. I. pag. 263. 15. L.]

9) ἤντομόλησε. Verbum ἀντομολεῖν dicitur imprimis de transfugis, qui relictis suis ad aliena castra transeunt. Cf. Xenoph. Anab. I, 7, 13. 10, 6. Oeconom. IV, 8. Deinde est confugere, etiam in bonam partem. Chrysost. c. Judaeos p. 52 ed. Hoessel. πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀντομολεῖσαι. Tom. III, p. 275 B. ἤντομόλησεν πρὸς τὴν ἀσπίδα Philo p. 632 A. ἀντομολεῖν πρὸς εὐσέβειαν. Inde ἀντομολος transfuga. L.

10) καὶ ὁ μὲν — ὁ δὲ — ὁ δὲ — σπουδάξουσιν. Unus, καὶ οἱ μὲν τὸν οἰκείως. . . οἱ δὲ et sic sequentia in plurali. Montf. Placet, ultimo duntaxat commate, ex Augustano, οἱ δὲ τὸν ζολακεύοντα non quo cogat pluralis σπουδάξουσιν, sed quia ceteris major est numerus eorum, qui assentationibus in prensando capiuntur. Haec media lectio est, ex qua unus ille ter pluralem, ceteri libri ter singularem dedisse videntur.

11) διακείμενον. Vid. Sturz. Lex. Xenoph. T. I, pag. 684. a. b. L.

12) μᾶλλον. Constr. cum ζολακεύοντα.

13) βούλεται. Plerique ne possunt quidem. Nam sicut solide eruditos esse oportet, qui aliorum eruditionem examinare volunt

- 274 βράσανον. Ἐγὼ δὲ τοσοῦτον δέω ταύτας ἡγεῖσθαι τὰς αἰτίας ἀξιοπίστους εἶναι πρὸς τὴν τῶν ἱερέων δοκιμασίαν, ὡς μηδὲ εἴ τις πολλὴν εὐλάβειαν ἐπιδείξαιτο, τὴν οὐ μικρὸν ἡμῖν πρὸς τὴν ἀρχὴν συντελοῦσαν ἐκείνην, μηδὲ τοῦτον ἀπὸ ταύτης εὐθέως ἐγκρίνειν τολμᾶν, εἰ μὴ μετὰ τῆς εὐλαβείας πολλὴν καὶ
- 275 τὴν σύνεσιν ¹⁴⁾ ἔχων τύχοι. Καὶ γὰρ οἶδα πολλοὺς ¹⁵⁾ ἐγὼ τῶν ἅπαντα χρόνον καθειροξάντων ἑαυτοὺς καὶ νηστείαις δαπανηθέντων, ὅτι ἕως μὲν αὐτοῖς μόνοις εἶναι ἐξῆν καὶ τὰ αὐτῶν μεριμνᾶν, εὐδοκίμου παρὰ Θεῶ, καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐκείνη προσετίθεισαν τῇ φιλοσοφίᾳ ¹⁶⁾ μέρος οὐ μικρόν· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ πλῆθος ἦλθον καὶ τὰς τῶν πολλῶν ἀμαθίας ἐπανορθοῦν ἠναγκάσθησαν, οἱ μὲν οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἤροεσαν πρὸς τὴν τοσαύτην πραγματείαν, ¹⁷⁾ οἱ δὲ βιασθέντες ἐπιμεῖναι, τὴν προτέραν ἀκριβειαν ῥίψαντες, ἑαυτοὺς τε ἐξημίωσαν ¹⁸⁾ τὰ μέγιστα καὶ ἐτέρους τοσοῦτον ὠνήσαν οὐδέν. ¹⁹⁾
- 276 Ἄλλ' οὐδὲ εἴ τις τὸν ἅπαντα χρόνον ἀνάλωσεν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς λειτουργίας τάξει μένων, καὶ εἰς ἔσχατον ἤλασε γῆρας, τοῦτον ἀπλῶς διὰ τὴν ἡλικίαν αἰδεσθέντες, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν οἴσομεν τὴν ἀνωτέρω. τί γὰρ, εἰ καὶ μετὰ τὴν ἡλικίαν ἐκεί-
- 277 νη ἀνεπιτήδειος ὢν μένοι; Καὶ οὐ τὴν πολὺν ἀτιμᾶσαι βου-

ita viva quoque sint virtutum exemplaria, qui aliorum virtutes examinare volunt. B. Koerkius de ἀαξία vitae paroch. Part. I. p. 59.

14) *σύνεσιν.* Ambrosius: *Apostolus adjunxit prudentiam spiritualement, id est, quae et opere circumspecta sit, et verbo perita: ut sit astutus sicut serpens, et simplex sicut columba.* lib. de Dignit. sacerdot. cap. 4.

15) *πολλοὺς.* Circumspecte Chrysostomus loquitur, de multis, non de omnibus. Meliora exempla vide ad §. 277.

16) *φιλοσοφία.* Chrysostomo omnes ii, qui reverentur Deum et pie et caste vivunt, sunt φιλόσοφοι. T. I, p. 445 C. Ταύτης (τῆς ἀγάπης) περὸς οὐδὲν μέρος φιλοσοφίας ἐλλείπει τῷ κεντημένῳ, ἀλλ' ὀλόκληρον ἔχει καὶ παντελῆ καὶ ἀπηρτισμένην τὴν ἀρετὴν. Cf. Suicer. Thes. Eccles. T. II, p. 1443. III. Heinichen. ad Euseb. Hist. Eccl. II, 17, 2. et quae supra notavimus ad I. p. 3. L.

17) *πραγματείαν.* So waren einige gleich anfangs einem solchen Werke nicht gewachsen. Vid. de v. πραγματεία Sturz. in Lex. Xenophl. et Matthaei l. 1. T. II, pag. 21. L.

18) *ἐξημίωσαν.* Idem ait §. 548. 573.

19) *τοσοῦτον οὐδέν.* Elegans idiotismus. Sic, τί τοσοῦτον. §. 593. alibi, noster: *μόνον τοσοῦτον εἰπόντες.* Saepe sic ὅσον παρελκει. §. 406. οὐδὲν ὅσον μελλήσασα, *nil cunctata.* Heliod. l. 7. c. ult. Accedit, quod hic superlativo uni alter quasi superlativus respondet: *τὰ μέγιστα τοσοῦτον οὐδέν, omnino nihil.*

λόμενος, οὐδὲ νομοθετῶν τοὺς ἀπὸ χοροῦ μοναζόντων²⁰⁾ ἤγον-
 τας πάντως ἀπειροεσθαι τῆς τοιαύτης ἐπιστάσεως; ταῦτα εἴ-
 πον τῶν (συνέβη γὰρ πολλοὺς καὶ ἐξ ἐκείνης ἐλθόντας τῆς
 ἀγέλης,²¹⁾ εἰς ταύτην διαλάμψαι τὴν ἀρχήν·) ἀλλ' ἐκείνο δεῖ-
 ξαι σπουδάζων, ὅτι εἰ μήτε εὐλάβεια καθ' ἑαυτὴν, μήτε γῆ-
 ρας μακρὸν, ἱκανὰ γένοιτ' ἂν δεῖξαι τὸν κεντημένον ἱερωσύνης
 ἄξιον ὄντα, σχολῆ γ' ἂν αἰ προειρημέναι προφάσεις τοῦτο ἐρ-
 γάσαντο. οἱ δὲ καὶ ἑτέρας προστιθέασιν ἀτοπωτέρας. Καὶ²⁷⁸
 γὰρ οἱ μὲν, ἵνα μὴ μετὰ τῶν ἐναντίων τάξωσιν²²⁾ ἑαυ-
 τοὺς, εἰς τὴν τοῦ κλήρου καταλέγονται τάξιν· οἱ δὲ διὰ πο-
 νηριάν, καὶ ἵνα μὴ παρορθέντες μεγάλα ἐργάσωνται κακά.
 Ἄρα γένοιτ' ἂν τι τούτου παρανομώτερον; ὅτ' ἂν²³⁾ ἄνθρω-²⁷⁹
 ποι μοχθηροί, καὶ μυρίων γέμοντες κακῶν, διὰ ταῦτα θερα-

20) μοναζόντων. De discrimine, quod alias inter τοὺς μοναχοὺς et τοὺς μονάζοντες locum habet, vid. Schroeckh. christl. K. G. T. XII, p. 372. ed. 2. Caeterum ad h. l. haec scripsit Ritterus: Die Mönche waren ursprünglich Laien, und nur sehr ungern sahen es die Stifter von Mönchsverbindungen, dass einige aus ihren Brüdern in den geistlichen Stand sich aufnehmen liessen. Es war sogar bei ihnen zum Sprichwort geworden, dass der Mönch auf alle Art die Weiber und Bischöfe slichen müsse. Cassian. Collat. XXI, c. 17. Quapropter haec est antiquitus patrum permanens hucusque sententia, omnimodis monachum fugere debere mulieres et episcopos. Die Ursache war, um sie vor Eitelkeit und Hochmuth zu bewahren. Aber schon Athanasius fing an, sie um das J. 328 in den Clerus aufzunehmen, und weihte einige zu Bischöfen, andere zu Presbytern, um durch sie die arianische und meletianische Partei zu bekämpfen. Zur Zeit des Chrysostomus nahmen sie schon einen grossen Theil der bischöflichen Sitze in Morgenlande ein. L.

21) ἐξ ἐκελεύης — ἀγέλης. Fere optimus quisque antistes ex solitudine prodiit: nonnulli re bene gesta in solitudinem sese receperunt. Illustre exemplum est Abrahamii, a superstite ejus amico, Ephraimo Syro, descriptum. Plurima collegit Hieron. Platus l. 2. de Bono Status relig. cap. 28 seqq. qui tamen etiam l. 1. c. 38. multa dat eorum, qui aut fugerunt episcopatum, aut hunc suscipere coacti, monasticae vitae munera retinuerunt: sicut idem Abrahamius, dum ecclesiam colligebat, οὐκ ἠλλαξε τὸν κανόνα τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ. [De re vid. Schroeckh. christl. K. G. Tom. VIII, p. 208. L.]

22) μετὰ τῶν ἐναντίων τάξωσιν. ne sese cum adversariis conjungant. Alias plerumque dicitur τάπειν ἐαντὶν ἐπί τι s. εἰς τί. Vid. Xenoph. Memorr. II, 1, 11. II, 1, 9. Demosth. pag. 343. penult. Cf. Krause. in prior. epist. ad Corinth. c. XVI, 16. L.

23) ὅτ' ἂν cum Indicativo. §. 337. vid. Crusii Gramm. Gr. Part. II. p. 875. [Indicativus sequitur ex more graecitatis senioris. Cf. Hermann. ad Viger. p. 792. Bornemann. ad Xenoph. Sympos. p. 73. Frotscher. ad Xenoph. Hier. VIII, 7. Voigtländer. ad Lucian. Diall. Mort. II, 2. L.]

πεύονται, δι' ἃ κολάζεσθαι ἔδει· καὶ ὧν ἕνεκεν μηδὲ τὸν οὐ-
 δὸν τῆς ἐκκλησίας ὑπερβαίνειν ἐρχῆν, ²⁴⁾ ὑπὲρ τούτων καὶ εἰς
 280 τὴν ἱερατικὴν ἀναβαίνουσιν ²⁵⁾ ἀξίαν. Ἔτι οὖν ζητήσομεν, εἰπέ-
 μοι, τοῦ Θεοῦ τῆς ὀργῆς τὴν αἰτίαν, πρῶτάματα οὕτως ἅγια
 καὶ ἁριτωδέστατα ἀνθρώποις τοῖς μὲν πονηροῖς, τοῖς δὲ οὐ-
 δευῶς ἀξίοις ²⁶⁾ λυμαινεσθαι παρεχόντες; Ὅτ' ἂν γὰρ οἱ μὲν
 τῶν μηδὲν αὐτοῖς προσηκόντων, οἱ δὲ τῶν πολλῶ μείζονων
 τῆς οἰκείας δυνάμεως προστασίαν ἐμπιστευθῶσιν, οὐδὲν Εὐρί-
 281 που τὴν ἐκκλησίαν διαφέρειν ποιούσιν. Ἐγὼ δὲ πρότερον τῶν
 ἔξωθεν ἀρχόντων κατεγέλων, ὅτι τὰς τῶν τιμῶν διανομὰς οὐκ
 ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τῆς ἐν ταῖς ψυχαῖς, ἀλλ' ἀπὸ χορημάτων καὶ
 πλήθους ἐτῶν καὶ ἀνθρωπίνης ποιῶνται προστασίας· ἐπεὶ
 δὲ ²⁷⁾ ἤκουσα, ὅτι αὕτη ἡ ἀλογία καὶ εἰς τὰ ἡμέτερα εἰσεκό-
 μασεν, ²⁸⁾ οὐκ ἔθ' ὁμοίως ἐποιούμην τὸ πρῶγμα δεινόν. ²⁹⁾

24) καὶ ὧν ἕνεκεν — ἐρχῆν. *Weshalb sic nicht einmal die Schwelle der Kirche überschreiten sollten. Ne digni quidem sunt; qui ad infimum munus ecclesiasticum eligantur. L.*

25) ἀναβαίνουσιν. *Valde hoc convenit in illam editam tem- pli partem, quae βῆμα dicitur. [Vix et ne vix quidem ad illud βῆμα respexit h. l. Chrysostomus. L.]*

26) τοῖς μὲν πονηροῖς — ἀξίοις. *Duo haec genera gra- viter describit Bernardus in lib. de Conversione, ad scholares, paulo ante finem: Utinam, qui sine sumtu evangelium ponere nolunt, po- nerent vel pro sumtu. utinam evangelizarent, ut manducarent. Mercenarius, inquit, videt lupum venientem, et fugit. utinam, quicumque pastores non sunt, mercenarios saltem gregi vellent se exhibere, non lupos. utinam non ipsi laederent: utinam non fuge- rent nemine persequente. utinam non exponerent gregem, donec lu- pus veniens videretur. haec de futilibus; deinde de improbis, lupis: Propter avaritiam, propter ambitionem, paratos videas universa subire pericula, suscitare scandala, sustinere odia, dissimulare on- probria, negligere maledicta: ut non minus pernicioosa sit ANIMO- SITAS talium, quam PUSILLANIMITAS mercenariorum. Gravi- ter etiam Petrus Blesensis: Nondum laboraverunt, ut sedcant, ut eminentiam cathedrae pastoralis ascendant: nondum propositam per- fectionis aggressi sunt: nondum cum Petro rete, cum Joanne sin- donem, cum Matthaeo telonium, cum Joseph pallium, cum homine evangelico sepulturam patris, cum muliere Samaritana hydriam, id est, cupiditatem seculi reliquerunt. Peccato talium quasi filio- rum Heli translata est hodie Arca sive gloria Domini de Israel in Azotum.*

27) ἐπεὶ δέ. *Leg. ἐπειδή, gravi asyndeto.*

28) εἰσεκόμασεν. *Idem verbum §. 314. 491.*

29) ἐποιοούμην δεινόν. *Δεινὸν ποιῆσθαι; indignum ali- quid ducere, apud Thucyd. l. 1. c. 120. et alibi: at δεινὰ μυστῆ; indigna facere, apud Demosth. pro Ctesiph. L. Kusterus de usu ver- borum mediorum, Sect. I. Num. 33. ubi de verbo ποιούμενα accurate et copiose disputat.*

τί γὰρ θαυμαστόν, ἀνθρώπους βιωτικούς³⁰⁾ καὶ δόξης τῆς 282
παρὰ τῶν πολλῶν ἐρῶντας καὶ χρημάτων ἕνεκα πάντα πράτ-
τοντας, ἀμαρτάνειν τοιαῦτα· ὅπουγε οἱ πάντων ἀπῆλλ' ἀγθαί
προσποιοῦμενοι³¹⁾ τούτων, οὐδὲν ἀμεινων ἐκείνον διάκρινται,
ἀλλ' ὑπὲρ τῶν οὐρανίων τὸν ἀγῶνα ἔχοντες, ὡς περὶ πλέ-
θρων γῆς³²⁾ ἢ ἐτέρου τινὸς τοιούτου τῆς βουλῆς αὐτοῖς προ-
κειμένης, ἀπλῶς ἀνθρώπους ἀγελαίους³³⁾ λαβόντες ἐμιστᾶσι

30) ἄνθρωποι βιωτικοὶ non sunt homines vitae servientes, quibus verbis reddita sunt illa vocabula graeca in edit. Bengeliana; sed sunt laici et opponuntur clericis. Optime hoc docuit *Valesius* ad Euseb. H. E. VI, 3. T. II, p. 151. ed. *Heinich*. Verba *Valesii* haec sunt: „Βιωτῶν Christiani scriptores dixerunt pro eo, quod est *secularem vitam agere*. Sic *Epiphanius* in haeresi Dositheorum et in haeresi 59., ut notavit vir doctissimus *D. Petavius* in cap. 5. miscellaneorum exercitationum, quas ad calcem *Juliani* edidit. Quippe βίος, seculum est, ut praeter locos ibidem a *Petavio* citatos docet *Chrysostomus* in homilia 9. de eleemosyna et decem virginibus, παροξύνος ἀποταξάμενη τῷ βίῳ. *Sozomenus* in libro VII, cap. penult. Ζήτων δὲ ἐστὶν ἕως ὧν, βίῳ καὶ γάμῳ ἀπαγορεύσας. Hinc est, quod *Chrysostomus* in epistolam *Pauli* ad *Romanos* homilia 23. non longe ab initio βιωτικούς vocat homines saeculares, quos vulgo laicos dicimus, eosque a presbyteris distinguit et monachis. *Λεικνὸς οὐ ταῦτα διατάττειται καὶ ἱερεῦσι, καὶ μοναχοῖς, οὐχὶ τοῖς βιωτικαῖς μόνον.* L.

31) προσποιοῦμενοι. Προσποιοῦμαι significat *assumo mihi, inde, simulo*. [Vid. *Xenoph.* Cyrop. II, 2, 1. extr. προσποιούμενον βήταρον. §. 5. ἐπὶ τοῖς προσποιούμενοις πλουσιωτέροις εἶναι, ἢ εἶναι. Cf. *Diodor.* Sic. XV, 46. XIX. 6. *Polyb.* V, 25, 7. *Aelian.* V. H. VIII, 5. 1. *Samuel.* XXI, 13. et *Schleusner.* in Lex. in LXX. Intrepr. T. IV, p. 496. L.]

32) πλέθρων γῆς. Τούγερον, jugerum, habet plethra duo. *Hero* περὶ ἐδθμετροζῶν, apud *B. de Montfaucon* Palaeogr. libr. V. cap. 5. [πλέθρον erat mensura centum pedum, qua Graeci in dimetiendis intervallis utebantur. Centum pedum mensuram fuisse πλέθρον auctor est *Suidas*, qui πλέθρον explicat per πλεθραίων διάστημα, et addit, ἔχει δὲ τὸ πλέθρον πόδας ρ'. Jam quam Latini non haberent nomen plethrum, pro eo usi sunt in rebus Graecis narrandis nomine jugerum, quamvis illo non satis apto. Nam jugeri mensuram ducentos et quadraginta longitudinis pedes esse, dimidioque in latitudinem patere, diserte dicit *Quintil.* I, 10, 42. Jugerum autem posuerunt pro πλέθρῳ *Plinius* in *Hist. Natur.* XXXVI, 12. quocum cf. *Herodot.* II, 125. *Lucretius* III, 1001. *Virgil.* Aeneid. VI, 596. et *Ovid.* *Metaph.* IV, 457. coll. *Homer.* *Odyss.* 2, 576. Sic contra Graeci in exponendis rebus Romanis πλέθρον dixerunt pro jugero. Vid. *Perizon.* ad *Aelian.* V. H. III, 1. L.]

33) ἀγελαίους. gregarios. Proprie nimirum ἀγελαῖος dicitur de pecudibus nondum subactis, cujus rei auctor est *Eustath.* ad *Odyss.* v, p. 1890, 43., explicans ille βοῶν ἀγελαίην per ἀδίκων. Usurpatur deinde metaphorice de rebus vilibus, trivialibus. Hoc vero significatu est proparoxytonon. Vid. *Hemsterhus.* ad *Thom.* *Mag.* p. 7. L.

πράγμασι τοιούτοις, ὑπὲρ ὧν καὶ τὴν ἑαυτοῦ κενῶσαι δόξαν, ³⁴⁾ καὶ ἄνθρωπος γενέσθαι, καὶ δούλου μορφήν λαβεῖν, καὶ ἐμπτυσθῆναι, καὶ βαπτισθῆναι, καὶ θάνατον τὸν ἐπορείδιστον ἀποθανεῖν διὰ τῆς σαρκὸς οὐ παρητήσατο ὁ μονογενὴς τοῦ 288 Θεοῦ παῖς. ³⁵⁾ Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἴστανται μόνον, ἀλλὰ

34) ἑαυτοῦ κενῶσαι δόξαν. *Ἐαντὸν, dixit Apostolus Phil. II. cum verbis ἐξέκωσεν et διαπένωσεν. Cujus etiam reliqua verba verborumque ordinem nonnihil immutavit Dialogus.*

35) ἀποθανεῖν διὰ τῆς σαρκὸς οὐ παρητήσατο ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ παῖς. *Naz. in Vita Basilii M. τί τοῦτου παροδοξότερον, θεὸν στενωθόμενον βλέπειν, καὶ τοῦτον μετὰ λιπῶν, καὶ ἐπὶ τῶν παυήτων γελώμενον, τὸν ἀνάλωτον καὶ τοῦ πωθεῖν ὑψηλότερον; Ibi Scholiastes: τοῦτο δὲ εἴρηται, οὐχ ὅτι Θεὸς ἐστενωθῆ, κατὰ τοὺς θεοπασχίας· ἀλλὰ τῷ λόγῳ τῆς ἀντιδόσεως, ὅτι Θεοῦ ἢ στενωθεῖσα σώζῃ καὶ οὐχ εἴθεου τινὸς πέφυκεν. Hoeschelius. 1. Petr. 3, 18: σαρκί. Profundum hoc mysterium explicatur in brevi illa quidem sed festivissima oratione, quae haud scio, an alibi excusa sit: quare collatis duobus MSS. emendatam datus: Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ χορησιότου, λόγος εἰς τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐκλογῆσον, πάτερ. Ἐἴ τις ἐσσεβῆς καὶ φιλόθεος, ἀπολαύειω τῆς καλῆς ταύτης παρηγνώσεως. εἴ τις δοῦλος ἐγνωσίων, εἰσελθῆτω γαίρων εἰς τὴν χερῶν τοῦ Κυρίου αἰτιῶ. εἴ τις ἐξεμε νηστειῶν, ἀπολαύειω τῶν θυμέων. εἴ τις ἀπὸ πωότης εἰργάσειο, δεχέσθω σήμερον τὸ δίκαιον ὄφλημα. εἴ τις μετὰ τὴν τῶν ἡλθεν, εἰς χαριστῶν ἐφοίτησεν, εἴ τι μετὰ τὴν ἐκτὴν ἐγθασε, μηδὲν ἀμφοτελλέτω, καὶ γὰρ οὐδὲν ζημιούται. εἴ τις ὑπέστησεν εἰς τὴν ἐνταῖνην, προσελθῆτω μηδὲν ἐνδοιάζων. εἴ τις εἰς μόνην ἐγθασεν τὴν ἐνδεκάτην, μὴ φοβηθῆ τὴν βραδυνητῆα. Φιλόμιμος γὰρ ὧν ὁ δεσπότης δέχεται· καὶ τὸν ἔσχατον, καθάπερ τὸν πρῶτον, ἀναπαύει, τὸν τῆς ἐνδεκάτης, ὡς τὸν ἐργασάμενον ἀπὸ τῆς πωότης. καὶ τὸν ὕστερον ἐλεεῖ, καὶ τὸν πρῶτον θεοσπεύει· κακῶν δίδωσι, καὶ τοῦτω χαρίζεται. καὶ τὰ ἔργα δέχεται, καὶ τὴν πίστιν ἀπλαῖεται, καὶ τὴν γνώμην τιμᾷ, καὶ τὴν προσέσπον ἐλανεῖ. Οὐδοῦν εἰσελθεῖτε πάντες εἰς τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ πρῶτοι καὶ δεύτεροι τὸν μισθὸν ἀπολάβετε. πλοῦσιοι καὶ πένητες, μετ' ἐλλήνων χορευσατε πνευματικῶς· ἐργασαίε καὶ ῥάθυμοι, τὴν ἡμέραν τιμήσατε· νηστεύσαντες καὶ μὴ νηστεύσαντες, ἐνφορῶνθητε σήμερον. ἢ τράπεζα γέμει, τρυφήσατε πάντες· ὁ μόνος πολὺς, μηδεὶς ἐξέλθοι πεινῶν. πάντες ἀπολαύσατε τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος. Μηδεὶς θορνέτω πενίαν, ἐγῶν γὰρ ἡ κοινὴ βασιλεία· μηδεὶς ὀδυροέσθω παισίματι, συγγνώμη γὰρ ἐκ τοῦ τάφου ἀπέτειλεν. μηδεὶς φοβείσθω τὸν θάνατον· ἤλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς, τοῦ δεσπότηου ὁ θάνατος, ἔσβεσεν αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ καταχόμενος. ἐκόλασεν τὸν ἄδην ὁ κατελθὼν εἰς τὸν ἄδην. καὶ ἐπίκρατε τὸν γενεσάμενον ΤΗΣ ΣΑΡΚΟΣ αὐτοῦ. Καὶ τοῦτω ἀπολαύων Ἰακώβος ἐβόησεν· ὁ ἄδης, φρήν, ἐλιζράνθη συναρτήσας σοὶ γέτω. ἐλιζράνθη, καὶ γὰρ ἐνεκρωθῆ. ἐλιζράνθη, καὶ γὰρ καθρωθῆ. ἐλιζράνθη, καὶ γὰρ ἐνεπαύθη. ἔλαβε σῶμα, καὶ θεῶ περιέτευκεν· ἔλαβε γῆν, καὶ σιτηρήσεν οὐρανόν· ἔλαβεν ὅσα ἐβλεπε, καὶ πέλιτωκεν ὅσα οὐκ ἐβλεπεν. ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ἄδη, τὸ πῦρος. Ἄνεστη χριστὸς, καὶ σὺ καταβέβλησαι. Ἄνεστη χριστὸς, καὶ πεπτώσασι δαίμονες. Ἄνεστη χριστὸς, καὶ χορευόντων ἄγγελοι. Ἄνεστη χριστὸς, καὶ ζωὴ πολιτεύεται. Ἄνεστη χριστὸς, καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐλῆ*

καὶ ἕτερα προστιθέασιν ἀτοπώτερα. οὐ γὰρ τοὺς ἀναξίους ἐγκρίνουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιτηδείους ἐκβάλλουσι. Ὡσπερ γὰρ δέον ἀμφοτέρωθεν³⁶⁾ λυμῆνασθαι³⁷⁾ τῆς ἐκκλησίας τὴν ἀσφάλειαν, ἢ ὡσπερ οὐκ ἀρκούσης τῆς προτέρας προφάσεως ἐκκαῦσαι τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργήν, οὕτω τὴν δευτέραν συνῆψαν, οὐχ ἦτιον οὖσαν χαλεπήν· καὶ γὰρ ἐξ ἴσης οἶμαι εἶναι δαιμόν, τό τε τοὺς χρησίμους ἀπέργειν καὶ τὸ τοὺς ἀχρείους εἰσώθειν· καὶ τοῦτο δὴ γίνεται, ἵνα μηδαμόθεν παραμυθίαν εἶρειν μηδὲ ἀναπνεῦσαι δυνηθῇ τοῦ Χριστοῦ τὸ ποίμνιον. Ταῦτα οὐ μυθίων ἄξια σκηπτῶν; ταῦτα οὐ γένηης σφοδρῶ-284
 τέρως, οὐ ταύτης μόνον τῆς ἠπειλημένης ἡμῶν; ἀλλ' ὅμως ἀνέχεται καὶ φέρει τὰ τσαῦτα κακὰ, ὃ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτὸν καὶ ζῆν. Πῶς ἂν τις αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν θαυμάσειε; ³⁸⁾ πῶς ἂν ἐκπλαγείη τὸν ἔλεον; Οἱ τοῦ Χριστοῦ τὰ τοῦ Χριστοῦ διαφθείρουσιν ἐχθρῶν καὶ πολεμίων μᾶλλον· ὃ δὲ ἀγαθὸς ἔτι χρηστεύεται, καὶ εἰς μετάνοιαν καλεῖ. Δόξα σοί, Κύριε; δόξα 285
 σοί. Πόσης φιλανθρωπίας ἄβυσσος παρὰ σοί! πόσης ³⁹⁾ ἀνεξικακίας πλοῦτος! Οἱ, διὰ τὸ ὄνομα τὸ σὸν, ἐξ εὐτελῶν καὶ

μημίματος. χρῆσιτος γὰρ ἐγεροθεῖς ἐκ νεκρῶν ἀπαρχὴ τῶν νεκρομημῆτων ἐγένετο. αὐτῷ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Interpretationem Latinam hujusmodi locis non semper addi putamus oportere. Gnava juvenus, discite remoto cortice nare. [Quod ad ea attinet, quae in sequentibus dicit Chrysostomus, nimirum dignos sacerdotes saepius a munere suo remotos, indignos ad munus sacerdotale adscitos esse, non inepte Ritterus l. 1. p. 268. monuit haecce: „Dieses Uebel brachten recht eigentlich die Arianer in die Kirche, welche unter allerlei Vorwänden die orthodoxen Bischöfe absetzten oder vertrieben, um Creaturen von ihrer Parthei einzuschieben.“ Confirmat hanc sententiam exemplo Eustathii, episcopi Antiocheni, qui teste Theodoro H. E. I, 21. incestus accusatus jussu Constantini Magni in exiliū mittēbatur. L.]

36) ἀμφοτέρωθεν λυμᾶνεσθαι. Gravissima querela. §. 215.

37) λυμῆνασθαι. De verbo λυμᾶνεσθαι seq. accusativo vid. *Matthiae* Gr. maj. §. 415. p. 760. p. 391. p. 718. *Bornemann* ad Xenoph. *Cyropaed.* VI, 3, 24. Cf. *Actor.* VIII, 3. *Sirac.* XXVIII, 23. *Diod. Sic.* I, 6. *Matthaei* l. 1. Tom. I, p. 1. n. 5. L.

38) αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν θαυμάσειε. Θαυμάζω cum Genitivo junctum, in malam partem accipitur: cum accusativo, in bonam. §. 345. Habet hic locus pium et varium πάθος.

39) πόσης — πόσης. Parisina editio: πόση — πόσος. consentit vetus interpres, et in πόσος Augustanus. Epitheton modo Genitivi, modo alterius casus substantivo respondet; sic, τσοῦτων πραγμάτων ὄγκον, §. 379. et τσοῦτον πραγμάτων ὄγκον. §. 624.

ἀτίμων ἔντιμοι καὶ περιβλεπτοὶ γεγονότες, τῇ τιμῇ κατὰ τοῦ
 τετιμημένος⁴⁰⁾ κέχρηται, καὶ τοῖσι μὲν τὰ ἀτόλητα, καὶ ἐν-
 βροῦσιν εἰς τὰ ἄγια, τοὺς σπουδαίους ἀποθούμενοι καὶ ἐκ-
 βάλλοντες, ἵνα ἐν ἡραμίᾳ πολλῇ, καὶ μετὰ ἀδείας τῆς ἐσχάτης
 286 οἱ ποηροὶ πάντα, ὅσαπερ ἂν ἐθέλωσιν, ἀνατρέπωσι. Καὶ
 τούτου δὲ τοῦ δαινοῦ τὰς αἰτίας εἰ θέλων μαθεῖν, ὁμοίως ταῖς
 προτέραις εὐρήσαις. τὴν μὲν γὰρ ἤϊζαν καὶ (ὡς ἂν τις εἴποι)
 μητέρα⁴¹⁾ μίαν ἔχουσι, τὴν βασιανίαν· αὐταὶ⁴²⁾ δὲ οὐ μᾶς
 287 εἰσιν ἰδέας, ἀλλὰ διεστήκασιν. Ὁ μὲν γὰρ, ἐπειδὴ νέος ἐστίν,
 ἐπιβληθένω, φησὶν· ὁ δὲ, ἐπειδὴ κολακείαν οὐκ οἶδεν· ὁ δὲ,
 ἐπειδὴ τῷ δαίτι προσέκρουσεν· καὶ ὁ μὲν, ἵνα μὴ ὁ δαῖτα⁴³⁾
 λυπῆται, τὸν μὲν ὑπ' αὐτοῦ⁴⁴⁾ δοθέντα ἀποδοκιμασθέντα,
 τοῦτον δὲ ἐγκριμένον ὀρῶν· ὁ δὲ, ἐπειδὴ χρηστός ἐστι καὶ
 ἐπιεικής·⁴⁵⁾ ὁ δὲ, ἐπειδὴ τοῖς ἀμαρτάνουσι φοβερός·⁴⁶⁾ ὁ
 δὲ, δι' ἄλλην αἰτίαν τοιαύτην· οὐδὲ γὰρ ἀποροῦσι προφά-
 σεων, ὅσων ἂν ἐθέλωσιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ πλήθος τῶν ὄντων⁴⁷⁾

40) *τετιμημένος*. Frequenter Participium, epitheton, para-
 phrasis, nominis loco, ponitur, ex re praesenti sumtum. §. 304. 506.
 509. Conf. Rom. VII. 13. idque, ubi sermo est de Deo, ad ἐλλά-
 βειαν facit, et ad δεινότητα. §. 123. 355. 520. Confer Rom. VIII. 37.

41) *ἤϊζαν καὶ, ὡς ἂν τις εἴποι, μητέρα*. Haec nomina,
ἤϊζα, et *μητηρ*, et *ἄρχη*, et *αἰτία*, et *πηγή*, et *σπέρμα*, et *ζώνη*,
 vel singula; vel varie inter se conjuncta, plurimis servant loquendi
 modis, *originem* significantibus. Formula, *ὡς ἂν τις εἴποι*, ad *μη-
 τέρα*, non etiam ad *ἤϊζαν* penititur, quia in *μητέρα* catachresis major
 inest, quamvis *ἄρτα*.

42) *αὐταὶ*. Communiter, *αἰτια*. sed *αἰτια* postulat antitheton
 aetiologiam sustinens. nam cum illis causis, quas §. 273. 278. enu-
 meravit, cur multi indigno sumant, haec causae, cur iidem multi
 dignos ejciant, non in eo convenient, quod eandem habeant *radicem*,
invidiam; sed quod *ipsae* aequae sint *variae*. Sic quoque §. 320. *αἰτή*
 scribendum, non *αὔτη*.

43) *ὁ δαῖτα*. Vid. *Brunck.* ad Aristoph. *Lys.* v. 921.
Aves. 648. *L.*

44) *ὑπ' αὐτοῦ*. *Αὐτοῦ* est reciprocum, ut saepe. et sic ta-
 men esse scribendum, non *αὐτοῦ*, π non mutata in φ ostendit.

45) *χρηστός καὶ ἐπιεικής*. *Synesius* epist. 67. Τοῦτο (τὸ
 πρῶτον εἶναι) ἤδη καὶ λοιδορήματα γέγονεν ὑπὸ τῶν ἀξιούντων ἱερο-
 σύνην προστάειν εἶναι ἀνθρώποις καὶ πολυπράγμονε.

46) *τοῖς ἀμαρτάνουσι φοβερός*. *Levitarum* portio *Deus*.
nesciunt suis parcere, qui nihil suum norunt: quoniam sanctis omnia
Deus est. Epist. 56. apud *Ambrosium*. Vid. *Deut.* 33, 9.

47) *τὸ πλήθος τῶν ὄντων*. Vet. int. *multitudinem cleri-
 corum*: recte. *εἶναι* hic absolute de munere dicitur, ut *γενέσθαι fieri*.
 §. 270. Docet hic locus, numerum antistitum olim non fuisse fixum;
 de multitudine autem eorum non injustam fuisse populi querelam,

ἐστὶν αὐτοῖς αἰτιάσθαι, 48) ὅτ' ἂν μηδὲν ἔχωσιν ἕτερον· καὶ τὸ μὴ δεῖν ἀθρόως εἰς ταύτην ἀνάγεσθαι τὴν τιμὴν, ἀλλ' ἠρεμεῖα καὶ κατὰ μικρὸν· καὶ ἑτέρας, ὅσας ἂν βούλωνται, δύ-
 ταιτ' ἂν αἰτίας εὔρειν. Ἐγὼ δὲ σε ἠδέως ἐνταῦθα ἐρήσομαι, 288
 τί οὖν δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ποιῆν τοσούτοις μαχόμενον πνεύ-
 μασι; πῶς πρὸς τοσαῦτα στήσεται κύματα; πῶς πάσας ταύ-
 τας ἀπόσεται τὰς προσβολάς; Ἄν μὲν γὰρ ὀρθῶ λογισμῶ 289
 τὸ πρᾶγμα διαδῆται, ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι καὶ αὐτῶ καὶ τοῖς
 αἰρεθεῖσιν ἅπαντες· καὶ πρὸς φιλονεικίαν τὴν ἐκείνου πράτ-
 τουσιν ἅπαντα, στάσεις καθ' ἑκάστην ἐμβάλλοντες τὴν ἡμέραν,
 καὶ σκόμματα μυρία τοῖς αἰρεθεῖσιν ἐπιτιθέντες, ἕως ἂν ἡ
 τούτους ἐκβάλωσιν ἢ τοὺς αὐτῶν εἰσαγάγωσιν. καὶ γίνεται
 παραπλήσιον, ὅσον ἂν εἴ τις κυβερνήτης 49) εἶδον ἐν τῇ γῆ τῇ
 πλειούῃ πειρατὰς ἔχει συμπλέοντας, καὶ αὐτῶ καὶ τοῖς ναύ-
 ταις καὶ τοῖς ἐπιβάταις συνεγῶς καὶ καθ' ἑκάστην ἐπιβολεύον-
 τας ὄραν. Ἄν δὲ τὴν πρὸς ἐκείνους χάρις προτιμῆσῃ τῆς αὐ- 290
 τοῦ σωτηρίας, δεξιόμενος οὐδ' οὐκ ἔδει, ἔξει μὲν τὸν Θεὸν ἀντ'
 ἐκείνων ἐχθρόν, οὐ τί γένοιτ' ἂν χαλεπώτερον; καὶ τὰ πρὸς
 ἐκείνους δὲ αὐτῶ δυσκολώτερον ἢ πρότερον διακίσειται, πάν-
 των συμπρατιότητων ἀλλήλοις, καὶ τούτων 50) μᾶλλον ἰσχυρῶν
 γιγνομένων. ὥσπερ γὰρ ἀγρίων ἀνέμων ἐξ ἐναντίας πρόσπε-

ex Gregorii Naz. apologetico apparet. nam antisites propemodum plures auditoribus scribens, addit, ὥστε ἐμοὶ γε δοκοῦσι, προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ τοῦ κακοῦ, μηδὲ ἔχειν λοιπὸν ὧν ἄρξουσι. *Vasilii M. θεολόγος δὲ πᾶς ὁ καὶ μυριάσις κηλίσι τὴν ψυχὴν σιγματίας.* Igitur non quaevis multitudo doctorum, sed honorum vera conjunctio prodest. Hodie ecclesia potius paucitate laborat. [τὸ πλῆθος τῶν ὄρων nunquam esse potest clericorum multitudo, imo significat opum copiam, ita, ut sensus sit: Alia si πρόβασις iis non est in promptu, sumunt eam a divitiis eorum, qui ad munus episcopi aspirant. L.]

48) αἰτιάσθαι. Alii, αἰτιάσασθαι. Mox ἀλλὰ post ἔτερον δεest in Basil. et aliquot Mss. In Morell. vero et aliis legitur *Montef.*

49) κυβερνήτης. Artemidorus lib. I. Onirocrit. cap. 37. ἄρχει δὲ περιπέου μὲν ὁ τοίχαρχος, τοίχαρχον δὲ ὁ πρῶτος, πρῶτος δὲ ὁ κυβερνήτης, κυβερνήτου δὲ ὁ ναύκληρος. Hinc locus Pollucis libri I. cap. 9, apud Suidam quoque mutilus, restitui potest, hoc modo: ὁ δὲ τοίχαρχος ἄρχει περιπέου λέγεται ἂν καὶ τοίχων ἄρχει. *Hoeschelius.*

50) τούτων, his praevalentibus. His, quos perversis concedens, admiserit. [*Hasselbachius* legendum censet καὶ τούτω μᾶλλον. et vertit: Auch gegen jene wird seine Lage schwieriger, als früher, wenn Alle mit einander zusammenwirken, und dadurch stärker werden. L.]

όντων, τὸ τέως ἡσυχάζον πέλαγος μαίνεται ἑξαίφνης καὶ κορυφοῦται, ⁵¹⁾ καὶ τοὺς ἐμπλέοντας ⁵²⁾ ἀπόλλυσιν· οὕτω καὶ ἡ τῆς ἐκκλησίας γαλήνη, δεξαμένη φθόρους ἀνθρώπους, ⁵³⁾ ζάλης καὶ ναυαγίων πληροῦται πολλῶν.

291 XVI. Ἐννόησον οὖν, ὁποῖόν τινα ¹⁾ εἶναι χρὴ τὸν πρὸς
 292 τῶν κοινῆ ²⁾ συμφερόντων διαθήσειν καλῶς. Καὶ γὰρ καὶ σε-
 μνὸν ³⁾ καὶ ἄτυφον, καὶ φοβερόν καὶ προσηγῆ, καὶ ἀρχικόν

51) κορυφοῦται. Dicitur hoc verbum proprie de undis incrementibus. Cf. *Iliad.* IV, 426.

— ἀμφὶ δέ τ' ἄκρας
 Κυρίῳν ἔδον κορυφοῦται, ἀποπτύει δ' ἄλῶς ἄκρην. L.

52) ἐμπλέοντας. Ita *Ducaeus*, melius quam *Savil.* πλέον-
 τας. *Hughes.*

53) φθόρους ἀνθρώπους. Φθόρος, *substantivo nomine*, ὄλεθρος, et λοιμὸς *Græcis* homo perniciosus dicitur, ut *Latinis* perniciēs, pestis, et sceleratus, scelus. *Chrysost. Homil. 6. in Ep. ad Ephes.* φθόροι δὲ καὶ μωρῶν γέμοντες κακῶν εἰσεπήδησαν εἰς τὰς ἐκκλησίας. *Hoeschelius. Aristoph. Equ. V. 1143. ὦ φθόρε, i. e. ὄλεθρε, φθοροποιέ. Thiriby. [Vid. Passow. in Lex. h. v. L.]*

1) ὁποῖόν τινα. Pleonasmus Atticus. [Cf. *Xenoph. Cyrop. II, 3, 6: ὁποῖός τις ἂν ᾧ, Anab. III, 1, 10. ὁποῖόν τι ἐστὶ τὸ τοιοῦτον ὄνομα ἰδεῖν. L.]*

2) κοινῆ. Adverbiis, quae non sunt facta ex Dativo foeminini generis, jota non adscribitur, ut *πάντη, ἐκτῆ*· adscribitur iis, quae sunt ex dativo, ut *ἰδίᾳ, δημοσίᾳ, κοινῆ*.

3) σεμνὸν — ἡμερόν. Egregia σύνθεσις. ἀρχικόν interpretati sumus, *imperiosum, adούλωτον contumacem*: nam *Latinum* utrumque μέσον est. *Ἀδέκαστος abstinentem* cur illum esse oporteat, patet ex illo *Ecclesiastici*: *Ξένα καὶ δῶρα ἐκτινχλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν· καὶ ὡς γιμὸς ἐν στόματι ἀποτρέπει ΕΛΕΓΜΟΥΣ.* cap. 20, 29. Sic enim habet *Chrysostomus Homil. 18. in Ep. ad Hebr.* ubi *Mutianus Scholasticus* γιμὸς reddit cucurba, id est, lorum. Confer *Foss. de vitis serm. in Cucurba.* Apud *Vulgatum* hodie legitur, et quasi *mutus in ore.* [σεμνὸς ἀνήρ est, quod nos dicimus, ein gesetzter, verständiger Mann. Postulat hanc σεμνότητα ipse *Paulus* a diaconis *1. Tim. III, 8. διακόνους (δεῖ εἶναι) σεμνοὺς, μὴ διλόγους* etc. Vid. *Heydenreich. ad h. l.* — ἄτυφος, ab omni fastu alienus. *Aelian. V. H. II, 20. εὐρήσειαι δ' οὖν αὐτοῦ καὶ πᾶν πρόγον, καὶ ἄτυφον, ὃ μέλλω λέγειν.* — φοβερός, vitae honestate et morum integritate timorem injiciens. *Favorin. φοβερός· ὁ φόβον ἐμποιοῦν.* — προσηγῆς, lenis, *Hesych. προσηγῆς, προσηγῆς.* Cf. *Schleusner. in Lex. LXX. Intrpt. s. h. v.* — ἀρχικὸς, ad regendum aptus; cedit sane hoc epitheton in episcopum. Apud scriptores profanos dicitur de regibus imprimis et imperatoribus. Vid. *Xenoph. Anab. II, 6, 5. Memor. II, 1, 7.* — κοινωνιζός, occurrit idem epitheton *1. Timoth. VI, 18.*, ubi explicatur ab ipso *Chrysostomo* per ὀμιλητικὸς, προσηγῆς, et a *Theodoro* per ἄτυφον ἡθὸς ἔχων. — ἀδέκαστος, qui munerum splendore non excaecatur; incorruptus: *Imprimis* dicitur de iudicibus. Vid. *Aelian. V. H. I, 34.* — καὶ τα-

καὶ κοινοτικὸν, καὶ ἀδίκαστον καὶ θεραπευτικὸν, καὶ ταπεινὸν
καὶ ἀδούλωτον, καὶ σφοδρὸν καὶ ἡμερον εἶναι δεῖ· ἵνα πρὸς
ἅπαντα ταῦτα εὐκόλως μάχεσθαι δύνηται, καὶ τὸν ἐπιτήδειον
μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας, κὰν ἅπαντες ἀντιπίπτωσι, παρὰγειν,
καὶ τὸν οὐ τοιοῦτον μετὰ τῆς αὐτῆς ἐξουσίας, κὰν ἅπαντες
συμπρέωσι, μὴ προσέσθαι, ἀλλ' εἰς ἓν μόνον ὄραν, τῆς ἐκ-
κλήσις τὴν οἰκοδομήν, καὶ μηδὲν πρὸς ἀπέχθειαν ἢ χάριν
ποιεῖν.

Ἄρα σοι δοκοῦμεν εἰκότως παρητῆσθαι τοῦ πράγματος²⁹³
τούτου τὴν διακονίαν; καὶ τοί γε οὐπω πάντα διήλθον πρὸς
σέ, ἔχω γὰρ καὶ ἕτερα λέγειν. ἀλλὰ μὴ ἀποκάμης ἀνδρὸς φί-
λου καὶ γνησίου, βουλομένου σέ πείθειν,⁴⁾ ὑπὲρ ὧν ἐγκαλεῖς,
ἀνεχόμενος. Οὐδὲ γὰρ πρὸς τὴν ἀπολογίαν σοὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν
ταῦτα χρήσιμά ἐστι⁵⁾ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τοῦ πρά-
γματος τὴν διοίκησιν τάχα οὐ μικρὸν συμβαλεῖται κέρδος. Καὶ²⁹⁴
γὰρ ἀναγκαῖον, τὸν μέλλοντα ἐπὶ ταύτην ἔρχεσθαι τοῦ βίου
τὴν ὁδὸν, πρότερον ἅπαντα διερευνησάμενον καλῶς, οὕτως
ἀψασθαι τῆς διακονίας. τί δήποτε; ὅτι εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, τὸ
γούν μὴ ξενοπαθεῖν, ἥνικα ἂν ταῦτα προσπίπτῃ, περιέσται
πάντα εἰδῶτι σαφῶς.⁶⁾ Βούλει οὖν ἐπὶ τὴν τῶν χρηῶν προ-²⁹⁵
στασίαν ἴωμεν πρότερον, ἢ τὴν τῶν παρθένων κηδεμονίαν,⁷⁾
ἢ τοῦ δικαστικοῦ μέρους⁸⁾ τὴν δυσχέριαν; καὶ γὰρ ἐφ' ἐκά-
στου τούτων διάφορος ἢ φροντὶς, καὶ τῆς φροντίδος μείζων
ὁ φόβος. Καὶ πρῶτον, ἵνα ἀπὸ τοῦ τῶν ἄλλων εὐτελεστέρου²⁹⁶
δοκοῦντος εἶναι ποιησώμεθα τὴν ἀρχὴν, ἢ τῶν χρηῶν θερα-

πεινὸν καὶ ἀδούλωτον, bene haec sibi opponuntur, demüthig
und doch nicht sclavisch. — σφοδρὸς καὶ ἡμερος, ernst und
doch gelind, ἡμερος nimirum dicitur proprie de animalibus, et op-
ponitur ἀγριος. Vid. Xenoph. Cyrop. I, 3, 6. L.]

4) πείθειν. Eodem sensu verbum hoc ponitur §. 55. 118. 462.

5) ἔστι — συμβαλεῖται. Lectio media, unde alii ἔσται —
συμβαλεῖται. alii: ἔσται — συμβάλλεται.

6) εἰδῶτι σαφῶς. Sensus: Hoc certe lucrum habebit, qui
omnia bene perspexerit, ut novi aliquid, haec cum acciderint, sibi
non putet accidisse. L.

7) κηδεμονίαν. Vid. hac de re Schroeckh's christl. K.
G. Tom. X, p. 268 sq. L.

8) τοῦ δικαστικοῦ μέρους τὴν δυσχέριαν. Jam sub
ethnicorum imperatorum imperio jurisdictionem celebrabant episcopi
Christiani. Serius ab ipsis imperatoribus iis haec provincia deman-
dabatur. Prolixius de hac re exposuit Schroeckh. l. l. Tom. VIII,
p. 33 sqq. L.

πεία, δοκιᾷ μὲν μέχρι τῆς τῶν χρημάτων δαπάνης τοῖς ἐπιμελουμένοις αὐτῶν παρέχειν φροντίδα· 9) τὸ δὲ οὐ τοιοῦτόν ἐστιν, ἀλλὰ πολλῆς δεῖ κἀνταῦθα τῆς ἐξετάσεως, ὅτ' ἂν αὐ-
 297 τὰς καταλέγειν δέη· ὡς τό γε ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν αὐτὰς ἐγγράφισθαι, 10) μυρία εἰργάσατο δεινά. Καὶ γὰρ οἴκους διέφθειραν 11) καὶ γάμους διέσπασαν, καὶ ἐπὶ κλοπαῖς πολλάκις καὶ καπηλείαις, 12) καὶ ἔτερα τοιαῦτα 13) ἀσχημονοῦσαι ἐάλω-

9) *παρέχειν φροντίδα*. Cramerus l. l. ad h. l. pag. 108 haec scripsit: „Es gehörte vordem unter die Pflichten der Bischöfe, für die Erhaltung der Armen und vornehmlich der Wittwen zu sorgen. Dazu waren die Schätze der Kirche gewidmet. Man kann davon weittläufiger des *Fra Paolo traité des benefices* nachsehen, welches *Amelot de la Houssaie* mit schönen Anmerkungen herausgegeben hat.“ Numerus ejusmodi viduarum ab ecclesiis singulis alendarum saepius permagnus erat. Cf. Euseb. H. E. VI. 43. qui narrat, sub Cornelio, episcopo Romano, fuisse Romae *ζῆρας* *σὺν θλιβομένοις ὑπὲρ τὰς χιλίας πεντακοσίας*, et animadvertit ad hunc locum *Valesius* T. II, p. 273. „Johannes Chrysostomus in homil. 67. in Mattbaeum ait, ecclesiam Antiochenam sua aetate, tametsi mediocres reditus possideret, plus quam tria millia viduarum et virginum aluisse quotidie, praeter hospites leprosos et vinctos.“ L.

10) *ἐγγράφισθαι*. Vetus interpres: *ecclesiasticis Brevis adscribuntur*. Catalogum denotat *Brevis* vel *Breve*. Vide *Laurentii Bauckii* Notas ad *Taxam Cancell. Apost.* p. 317. [*ἐγγράφισθαι*, referre in catalogum viduarum publicis sumtibus alendarum. Paulus, qui utitur hac de re verbo *καταλέγειν* 1. *Timoth. V, 9*, ipse etiam curam et sollicitudinem suadet in eligendis viduis Timotheo suo. De his viduis, quae etiam *προεσβύτιδες*, *προεσβύτιραι*, *προεσβυτιδες* vocabantur, scribit Tertullian. de vel. virgin. cap. 9. haecce: „*Ad quam sedem (viduarum) praeter annos LX non tantum univirae, i. e. nuptae aliquando, eliguntur, sed et matres, et quidem educatrices filiorum; scilicet ut experimentis omnium affectuum structae facile norint ceteras et consilio et solatio juvare, et ut nihilominus ea decucurrerint, per quae foemina probari potest.*“ Hieronym. ad *Nepotian.* „*Multas anus alit ecclesia, quae officium aegrotanti praestant, et beneficium accipiunt ministrando.*“ Vocabantur hae viduae, quia in album seu matriculam nomina earum referebantur, *matriculariae*. Vid. *Dionys.* *Exig.* in versione Canon. XI. Conc. *Laodic.* „*Mulieres, quae apud Graecos Presbyterae appellantur, apud nos autem viduae seniores, univirae et matriculariae nominantur.* L.]

11) *οἴκους διέφθειραν*. Id scilicet postea fecerunt, quam adscriptae essent. Phrasis, *οἴκους διέφθειραν*, late patet. *οἶκος θόρος*, alias *decoctor*, *Hesychio moechus*. Et quos *Ignatius οἶκος θόρος* vocat, ad *Eph.* §. 16. apud paraphrasten ejus sunt *οἱ τοὺς ἀνθρώπινους οἴκους διαφθείροντες*. *Isaaco Vossio, qui in aliorum liberos contra naturam peccant.* [Vid. *Pearson.* *Annott.* in *Epp. Ignatii.* Tom. II, pag. 254. ed. *Frey.* L.] Hoc loco viduae *domos corrumpere* dici videntur, quae juventutem ingenuam ad turpes amores pelliciunt.

12) *καπηλείαις*. Quaestu promercali quocunque, vel etiam lenonino. [*Καπηλείαι* sunt quaestus *cauponii*. Est nimirum

σαν. 14) τὸ δὲ τὰς τοιαύτας ἀπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας τρέφε-298
σθαι χρημάτων, καὶ παρὰ Θεοῦ τιμωρίαν καὶ παρὰ ἀνθρώ-
πων φέρεϊ τὴν ἐσχάτην κατάγνωσιν, καὶ τοὺς εὖ ποιεῖν βου-
λομένους ὀκνηροτέρους καθίστησι. τίς γὰρ ἂν ἐλοιτό ποτε, ἂ
τῷ Χριστῷ προσετάχθη δοῦναι χρήματα, ταῦτα ἀναλίσκειν
εἰς τοὺς τὸ τοῦ Χριστοῦ διαβάλλοντας ὄνομα; Διὰ ταῦτα 299
πολλὴν δεῖ καὶ ἀκριβῆ ποιῆσθαι τὴν ἐξέτασιν, ὥστε μὴ μό-
νον τὰς εἰρημένας, ἀλλὰ μηδὲ τὰς ἑαυταῖς ἐπαρκεῖν δυναμέ-
ρας τὴν τῶν ἀδυνάτων λυμαίνεσθαι τράπεζαν. Μετὰ δὲ τὴν 300
ἐξέτασιν ταύτην, ἑτέρα διαδέχεται φροντίς οὐ μικρὰ, ἵνα αὐ-
ταῖς τὰ τῆς τροφῆς ἀθρόως, ὥσπερ ἐκ πηγῶν, ἐπιρῶῃ καὶ
μὴ διαλυμπάνῃ ποτέ. Καὶ γὰρ ἀκόρεστον πῶς κακὸν ἢ ἀκού-
σιος πενία, καὶ μεμψίμοιρον, 15) καὶ ἀχάριστον· καὶ δεῖ πολ-
λῆς μὲν τῆς συνέσεως, πολλῆς δὲ τῆς σπουδῆς, ὥστε αὐτῶν
ἐμφορᾷ τὰ στόματα, πᾶσαν ἐξαιρουῦντα κατηγορίας πρό-
φρασιν. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ, ὅτ' ἂν τινα ἴδωσι χρημάτων κρείτ- 301
τονα, εὐθέως αὐτὸν ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς ταύτην ἀποφαινοῦ-
ται τὴν οἰκονομίαν· ἐγὼ δὲ οὐχ ἠγοῦμαι ποτε ταύτην αὐτῶ
τὴν μεγαλοψυχίαν ἀρκεῖν μόνην, ἀλλὰ δεῖ μὲν αὐτὴν 16) πρὸ
τῶν ἄλλων (χωρὶς γὰρ ταύτης λυμεῶν 17) ἂν εἴῃ μᾶλλον ἢ

ζητησία proprie eorum, qui in foro desident, ut quae ab aliis im-
portentur, vel quae a sellulariis in ipsa urbe fabricentur, emanant et
vendant, quales homines fere *cociones* dicuntur. Vid. *Salmas. de*
usuris p. 335 seq. et p. 510. Jam quum caupones plerumque turpis
lucri sint studiosissimi, hinc notat *ζητησία* per metaphoram quae-
stum quemcumque non omnino honestum. Cf. Plato de republ. II,
371. Polit. p. 260 c. De Legg. VIII, p. 849 d. et *Valckenar. post*
bratt. Hemst. et Valckenar. etc. p. 409 sqq. L.]

13) Ἐτέρα τοιαῦτα. Lectio media, unde alii ἑτέροις τοιοῦτοις·
alii, πρὸς ἑτέρα τοιαῦτα. sic πολλὰ τοιαῦτα ἀσχημονεῖν. §. 486.

14) Ἐάλωσαν. Saepe hoc verbum, subaudito pronomine reci-
proco, sub forma neutra passivam vim habet. §. 217. 225. 451. 580.
[Cf. Lucian. Charon. §. 13. Κροῖσον ἀλῶναι ὑπὸ Κύρου. Vid. de
hoc verbo *Figet.* p. 179. ibique *Hoogerveen.* et *Fischer. ad*
Wellerum. III; p. 26 sqq. L.]

15) μεμψίμοιρος, vid. de hoc voc., quod *querulum* notat,
Intpp. ad Lucian. Tim. §. 43. L.

16) δεῖ μὲν αὐτὴν — ζητεῖν. Sinceram hanc lectionem ha-
bet editio prima. αὐτὴν pendet e *ζητημένος*. Tota oratio suavissime
scripta duxit: δεῖ μὲν αὐτὴν πρὸ τῶν ἄλλων, et paulo post:
μετὰ μὲν ταύτην. At verba tali medela non indigere videntur. L.]

17) λυμεῶν, *perditor*. Xenoph. Hier. VI, 6. φόβος, τῶν
ἠδέων λυμεῶν. Diodor. Sic. Tom. IV, p. 201. ed. Bipont. λυμεῶν
καὶ προσδοτῆς τῆς Ἑλλάδος. Suidas: λυμεῶν, ὁ φθορεύς. Cf. 4. Mac-
cab. LVIII, 8. et Schol. Soph. Ajax. v. 573: L.

προστάτης, καὶ λύκος ἀντὶ ποιμένος) μετὰ δὲ αὐτῆς καὶ ἰτέ-
 ραν ζητεῖν εἰ κεκτημένος τυγχάνοι. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ πάντων
 αἰτία ¹⁸⁾ ἀνθρώποις τῶν ἀγαθῶν, ἀνεξικακία, ὡσπερ εἰς τινα
 εὐδιον λιμένα ὀρμίζουσα καὶ παραπέμπουσα ¹⁹⁾ τὴν ψυχὴν.
 302 Τὸ γὰρ τῶν γηρῶν γένος καὶ διὰ τὴν πενίαν, καὶ διὰ τὴν
 φύσιν ἀμέτρον τινὶ κέρχρηται παθήσῃα (οὕτω γὰρ ἄμεινον εἰ-
 πῆν) καὶ βοῶσιν ἀκαίρως, καὶ αἰτιῶνται μάτην, καὶ ἀποδύ-
 ρονται ²⁰⁾ ὑπὲρ ὧν χάριν εἰδέειν ἐχρῆν, καὶ κατηγοροῦσιν ὑπὲρ
 ὧν ἀποδέχασθαι ἔδει. καὶ δεῖ τὸν προεστῶτα ἅπαντα φέρειν
 γενναίως, καὶ μήτε πρὸς τὰς ἀκαίρους ἐνοχλήσεις, μήτε πρὸς
 303 τὰς ἀλόγους παροξύνεσθαι μέμψεις. Ἐλεῖσθαι ²¹⁾ γὰρ ἐκείνο
 τὸ γένος, ὑπὲρ ὧν δυστυχοῦσιν, οὐχ ὑβρίζεσθαι, δίκαιον·
 ὡς ²²⁾ τόγε ἐπεμβαίνειν αὐτῶν ταῖς συμφοραῖς, καὶ τῇ διὰ
 τὴν πενίαν ὀδύνη τὴν ἀπὸ τῆς ὑβρεως προστιθέειν, τῆς ἐσχάτης
 304 ὁμότητος ἂν εἴη. Διὰ τοῦτο καὶ τις ἀνὴρ σοφώτατος, ²³⁾ εἰς
 τε τὸ φιλοκερδὲς καὶ τὸ ὑπεροπτικὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως
 ἀπιδῶν, καὶ τῆς πενίας τὴν φύσιν ²⁴⁾ καταμαθῶν, δευῆν οὖ-
 σαν καὶ τὴν γενναϊοτάτην ψυχὴν καταβαλεῖν, καὶ πῆσαι περὶ
 τῶν αὐτῶν ἀναισχυντεῖν πολλάκις· ἵνα μὴ τις αἰτούμενος παρ'
 αὐτῶν ὀργίζηται, μηδὲ τῷ συνεγεῖ τῶν ἐντεῦξέως παροξενθεῖς
 πολέμιος, ὃ βοηθεῖν ὀφείλων, γίνηται· παρασκευάζει προσηνῆ
 τε αὐτὸν καὶ εὐπρόσιτον εἶναι τῷ δεομένῳ, λέγων· Κλι-

18) αἰτία. Inter Chrysostomi dicta, flosculorum instar fragran-
 tia, hoc ipsum excerptit H. Kromayerus Hist. ecc. p. 199. et F.
 Strigelius Hypomn. ad N. T. P. I. pag. 56. in quibus frequenter hunc
 Dialogum citat.

19) καὶ παραπέμπουσα. Hoc non habet ed. prima, nec
 Augustanus.

20) ἀποδύρονται. 3. Maccab. IV, 12. ἀποδύρεσθαι τὴν ἀκλεῖ
 τῶν ἀδελφῶν ταλαιπωρίαν, deplorare miseriam fratrum probrosam.
 Vid. Alciphron. I, 35. 38. L.

21) ἐλεῖσθαι. Clementer tractari: Conf. S. Judae ep. v. 22.
 et infra, §. 589. [vid. Wahl. in Clav. N. T. L.]

22) ὡς, quare. §. 225. 297. 309.

23) τις ἀνὴρ σοφώτατος. Ita laudat Siracidem, ut non vi-
 deatur statutum habuisse, quantum auctoritatis haberet liber ejus.

24) φύσιν. Prudenter notat Chrysostomus et hominum inge-
 nium, et pauperum mores hoc loco, et alibi divitum, et passim
 omnium generum, cleri, populi, principum, magistratum, patrum-
 familias, aegrotorum, mulierum, viduarum, suorum temporum, amici
 sui, et, quod maximum est, suos ipsius: ut hic Dialogus non mi-
 nimam doctrinae moralis semioticae partem alat; quam oratori ec-
 clesiastico vehementer esse utilem, censet Schraderus Comm. in
 Rhét. Aristot. p. 367 seq.

τον πτωχῶν²⁵⁾ ἀλίπως τὸ οὖν σου, καὶ ἀποκριθῆτι αὐτῷ ἐν πραό-
τητι εἰρημικά. καὶ τὸν παροξύνοντα ἀφείξ, τί γὰρ ἂν τις τῷ
κειμένῳ λέγοι; τῷ δυναμένῳ τὴν ἐκείνου φέρειν ἀσθένειαν δια-
λέγεται, παρακαλῶν, τῷ τε ἡμέτερον τῆς ὄψεως καὶ τῇ τῶν λό-
γων πραότητι πρὸ τῆς δόσεως αὐτὸν ἀνορθοῦν. Ἄν δέ τις³⁰⁵
τιὰ μὲν ἐκείνων μὴ λαμβάνῃ, μυρίοις δὲ αὐτὰς ὀνειδέσκει περι-
βάλλῃ, καὶ ὑβρίζῃ, καὶ παροξύνῃται κατ' αὐτῶν· οὐ μόνον
οὐκ ἐπεκουσίσει τὴν ἀπὸ τῆς πενίας ἀθυμίαν τῷ δοῦναι,²⁶⁾
ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ταῖς λοιδορίαις εἰργάσατο τὸ δεινόν. Κἂν γὰρ³⁰⁶
λίαν ἀναισθητεῖν βιάζονται διὰ τὴν τῆς γαστροῦ ἀνάγκην,
ἀλλ' ὅμως ἀλγοῦσιν ἐπὶ τῇ βίᾳ ταύτῃ. ὅτ' ἂν οὖν διὰ μὲν τὸ
τοῦ λιμοῦ δέος προσαιτεῖν ἀναγκάζονται, διὰ δὲ τὸ προσαι-
τεῖν ἀναιδέεσθαι, διὰ δὲ τὸ ἀναιδέεσθαι πάλιν ὑβρίζονται·
ποικίλη τις καὶ πολὺν φέρουσα τὸν ζόφον ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐκεί-
νων κατασιγήσει τῆς ἀθυμίας ἢ δύναμις. Καὶ δεῖ τὸν τού-³⁰⁷
των ἐλπιλούμενον ἐπὶ τοσοῦτον εἶναι μακροθύμον, ὥς μὴ
μόνον αὐταῖς μὴ πλεονάζειν τὴν ἀθυμίαν ταῖς ἀγανακτήσε-
σιν,²⁷⁾ ἀλλὰ καὶ τῆς οὔσης²⁸⁾ τὸ πλεόν κοιμίζειν διὰ τῆς
παρακλήσεως. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος²⁹⁾ ὁ ὑβρισθεὶς ἐν πολλῇ
περιουσίᾳ³⁰⁾ οὐκ αἰσθάνεται τῆς ἀπὸ τῶν χρημάτων ὠφε-
λείας, διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ὑβρεως πληγὴν· οὕτως οὗτος³¹⁾ ὁ

25) *zlixon ptwxw*. Sirac. IV, 8. Memoriter tamen citasse videtur Chrys. hunc locum. Nam in exemplaribus Sirac. non solum deest ἀλίπως, sed etiam verba ultima commatis ita audiunt: καὶ ἀποκριθῆτι αὐτῷ εἰρημικά ἐν πραότητι. L.

26) τῷ δοῦναι. Alii τῷ μὴ δοῦναι, quae tamen lectio sine dubio a manu emendatrice profecta est. L.

27) ἀγανάκτησις est, quod nos dicimus, *der Unwille*, ut ἀγανακτεῖν, indigne ferre. Platon. Crito. I. καὶ γὰρ ἂν πλημμελὲς εἴη ἀγανακτεῖν τηλικούτου ὄντα, εἴ δεῖ ἤδη τελευτῆν, quo in loco opponitur ῥαδίως καὶ πρώως φέρειν. Cf. Fischer. ind. Aesch. Socrat. s. v. ἀγανακτεῖν. L.

28) τῆς οὔσης, sc. ἀθυμίας. Sensus: Non sufficit, eum, qui viduarum curam gerit, non augere earum tristitiam sua iracundia, imo leniat partem tristitiae illius suo solatio. Κοιμίζειν est *sopire*. Xenoph. Symp. II, 24. ὁ οἶνος τὰς λύπας, ὥσπερ ὁ μαρμαρόγος τοὺς ἀνθρώπους κοιμίζει.

29) ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος. Hunc quoque locum in Electa illa sua retulit Henrichius.

30) περιουσία, scil. τῆς ἐκκλησίας. §. 311. [περιουσία est *abundantia, copia*. Diodor. Sic. XX, 59. Thucyd. II, 13. Aelian. V. H. IV, 19. Herodian. III, 13, 10. L.]

31) οὕτως οὗτος. Nil hic peccatum contra euphoniā. οὕτω καὶ οὗτος. Homil. 6. c. Jud. et §. 266. Omnibus his locis οὗτος, et ἐκεῖνος antitheton faciunt.

προσηνῆ λόγον ἀκούσας, καὶ μετὰ παρακλήσεως τὸ δίδομενον
 δεξάμενος, γάννται ³²⁾ πλέον καὶ χαίρει, καὶ διπλοῦν ³³⁾ αὐτῷ
 308 τὸ δοθὲν τῷ τρόπῳ γίννεται. Καὶ ταῦτα οὐκ ἀπ' ἑμαυτοῦ,
 ἀλλ' ἀπ' ἐκείνου τοῦ τὰ πρότερα παραινέσαντος φθέγγομαι.
 Τέκνον ³⁴⁾ γάρ, φησὶν, ἐν ἀγαθοῖς μὴ δῶς μῶμον, καὶ ἐν πάσῃ
 δόσει λύπην λόγου. ³⁵⁾ οὐχὶ καύσωνα ἀναπαύσει δρόσος; οὕτω
 κρεῖσσον λόγος ἢ δόσις. ἰδοὺ γάρ λόγος ὑπὲρ δόμα ³⁶⁾ ἀγα-
 309 θόν, καὶ ἀμφοτέρω παρὰ ἀνδρὶ κεχαριτωμένῳ. ³⁷⁾ Οὐκ ἐπι-
 εικῆ δὲ μόνον καὶ ἀνεξίκακον τὸν τούτων προστάτην, ἀλλὰ
 καὶ οἰκονομικὸν οὐχ ἤττον εἶναι χρή· ὡς ἐὰν τοῦτο ἀπῆ, πά-
 λιν εἰς τὴν ἴσην περιίσταται ζημίαν τὰ τῶν πενήτων χρήματα.
 310 Ἦδη γάρ τις ταύτην πιστευθεὶς τὴν διακονίαν, καὶ χρυσὸν συν-
 αγαγὼν πολὺν, αὐτὸς μὲν οὐ κατέφαγεν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τοὺς
 δεομένους, πλὴν ὀλίγων, ³⁸⁾ ἀνάλωσε, τὸ δὲ πλέον κατορύ-

32) γάννται. Gannunt canes gestientes ob heroum adventum; ut apud Lucretium: gannitu vocis adulant. et Homero γάνν-
 σθαι semper est gestu quodam oris exprimere gaudium ob amici aut
 alicujus cari adventum. Scaliger ad Varr. pag. 155. [γάννται
 est verbum Homericum. Iliad. XIV, 504. XX, 405. Odyss. XII, 43.
 Explicatur hoc verbum a Xenophonte in Conviv. VIII, 30. per ἡδε-
 σθαι. Verba Xenophontis haec sunt: Ἔστι μὲν γὰρ δήπου καὶ Ὀμή-
 ρῳ, — — — γάννται δὲ τ' ἀκούων. Τοῦτο δὲ φράζει, ὅτι ἡδε-
 ται δὲ τ' ἀκούων. L.]

33) διπλοῦν. Similiter dicit Cicero de Off. II, 9. „Sed est
 alius quoque quidam aditus ad multitudinem, ut in universorum ani-
 mos tanquam influere possimus. Ac primum de illis tribus, quae
 ante dixi, benevolentiae praecepta videamus: quae quidem beneficiis
 capitur maxime: secundo autem loco benefica voluntate benevolentia
 porretur, etiamsi res forte non suppetit.“ L.]

34) τέκνον. Jes. Siracid. XVIII, 6. — μὴ δῶς μῶμον.
 Noli probrum ingerere. Vid. Schleusner. in Lex. LXX. Intpp. s. v.
 μῶμος. — Ἐν ἀγαθοῖς elliptice est dictum pro: in conferendis
 bonis. Primum tribue beneficia, et deinde opportunitate tempore cas-
 tiga. L.]

35) λόγου. Sic Er. editio et vetus int. aliique apud Montef.
 at, λόγων, ante ceteros Hoeschelius: qui tamen postea in prae-
 clara Ecclesiastici editione ad hunc ejus locum annotavit, vetustis-
 simas Augustanas membranas, ex quibus editionem ille suam potis-
 simum adornavit, et Biblia Complutensia habere λόγου πορησοῦ.
 [Montef. retinuit λόγων, quod est in vulgaribus Siracidiae editio-
 nibus. L.]

36) ὑπὲρ δόμα. Ita Savil., Montefalcon., Hughes, et ma-
 xima pars Codicum. Morellius legit ὑπὲρ δόματα. In vulgaribus
 Siracidiae editionibus est etiam ὑπὲρ δόμα. L.]

37) κεχαριτωμένῳ. Schleusnerus in Lex. LXX. Intpp.
 Tom. V, p. 507 sine idonea causa legendum censet κεχαριτωμένα, ut
 vertenda sint haec verba: Utraque homini conciliant gratiam. In
 Chrysostomo nulla est h. l. lectionis diversitas. L.]

38) ὀλίγων. Neutrum, ut πλέον. αὐτὰ σύνthesin facit.

ξας ἐρύλαττεν, ἕως οὗ καιρὸς χαλεπὸς ἐπιστὰς παρέδωκεν αὐτὰ ταῖς τῶν ἐναντίων χερσὶ. Πολλῆς οὖν δεῖ τῆς προμη- 311
θείας, ὡς μὴτε πλεονάζειν, μὴτε ἐλλείπειν τῆς ἐκκλησίας τὴν περιουσίαν· ἀλλὰ πάντα μὲν σκορπίζειν ταχέως³⁹⁾ τοῖς δεομένοις τὰ ποριζόμενα. ἐν δὲ ταῖς τῶν ἀρχομένων προαιρέσει συνάγειν τῆς ἐκκλησίας τοὺς θησαυροὺς. Τὰς δὲ τῶν ξένων 312
ὑποδοχάς, καὶ τὰς τῶν ἀσθενούντων θεραπείας, πόσης μὲν οἴη δεῖσθαι χρημάτων δαπάνης, πόσης δὲ τῆς τῶν ἐπιστατούντων ἀκριβείας τε καὶ συνέσεως; Καὶ γὰρ τῆς εἰρημένης ἀναλώσεως ταύτην ἤττονα μὲν οὐδαμῶς, πολλάκις δὲ καὶ μείζονα εἶναι ἀνάγκη· καὶ τὸν ἐπιστατοῦντα, ποριστικόν⁴⁰⁾ τινα μετ' εὐλαβείας καὶ φρονήσεως, ὡς παρασκευάζειν καὶ φιλοτίμως καὶ ἀλύπως δίδοναι τοὺς κερτημένους τὰ παρ' αὐτῶν, ἵνα μὴ τῆς τῶν ἀσθενούντων ἀναπαύσεως προνοῶν, τὰς τῶν παρεχόντων πλήτην ψυχάς. Τὴν δὲ μακροθυμίαν καὶ τὴν σπου- 313
δὴν πολὺ⁴¹⁾ πλείονα ἐνταῦθα ἐπιδεικνυσθαι δεῖ. δυσάρεστον γὰρ πως οἱ νοσοῦντες χρῆμα καὶ ῥάθυμον· κἂν μὴ πολλὴ πανταχόθεν εἰσφέρηται ἀκριβεια καὶ φροντίς, ἀρκεῖ καὶ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο⁴²⁾ παροχθὲν μεγάλα ἐργάσασθαι τῷ νοσοῦντι κακία.

XVII. Ἐπὶ δὲ τῆς τῶν παρθένων¹⁾ ἐπιμελείας τοσοῦτω 314
μείζων ὁ φόβος, ὅσῳ καὶ τὸ κτήμα τιμιώτερον, καὶ βασιλι-

39) σκορπίζειν ταχέως. Igitur in ejusmodi potissimum facultatibus praestat usus, quam usura. [Σκορπίζειν est largiter distribuere. Cf. 2. Cor. IX, 9. ubi etiam de beneficio dicitur, ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι. Esse hoc verbum Atticis insolens, et ante communis dialecti incrementa tantum in Jonica dialecto fuisse usitatum, docet *Lobeck*. ad Phrynich. p. 218 coll. *Passovio* in Lex. et *Planck*. de vera natura et indole orat. graecae N. T. p. 55. L.]

40) ποριστικόν. *Themistius* in Sophista, οὔτε ἐγὼ χρηματιστὴς καὶ ποριστικός. [ποριστικὸς vocatur is, qui facile aliquid comparat. Xenoph. Memorr. III, 1, 6. τὸν στοατηγόν εἶναι χρὴ ποριστικόν τῶν ἐπιτηδείων τοῖς στρατιώταις. L.]

41) πολὺ. Saepe hoc additur comparativo: interdum, πολλῶ. [Vid. *Lucian*. Diall. D. II, 1. *Xenoph*. Memorr. II, 10, 2. *Cyrop*. VII, 2, 9. 2 Cor. VIII, 22. coll. *Passovio* in Lex. L.]

42) ἐκεῖνο. Possit hoc referri ad erratum, quod aeger ad animum nimis revocet. *Augustanus*, ἐκεῖ, ex rhythmo ἀοκεῖ. *Erasmus* omittit. Placet, ἐκεῖνο, scil. τῷ ἐπιστατοῦντι, illi, ab illo. [Modo ἐκεῖνο sit in Codicibus: *Montefalconius* habet ἐκεῖνο, quod ferri potest. *Hughes* legit ἐκεῖ, quae sana esse videtur lectio. Tunc vel tantilla quidem negligentia potest magna aegrotanti mala afferre. L.]

1) παρθένων. Παρθένοι quae sint, describitur a *Basilio* Can. XVIII. ad *Amphiloch*. p. 767, παρθένος ὀνομάζεται ἐκουσίως

κωτέρα ²⁾ αὐτῆ τῶν ἄλλων ἢ ἀγέλη· (ἤδη γὰρ καὶ εἰς τὸν τῶν ἀγίων τούτων χορὸν μυρία μυρίων γέμουσαι κακῶν εἰσε-
 315 κώμασαν·) μείζον δὲ ἐνταῦθα τὸ πένθος. Καὶ καθάπερ οὐκ ἴσον, κόρην τε ἐλευθέραν καὶ τὴν ταύτης θεράπαιναν ἀμαρτεῖν· οὕτως οὐδὲ παρθένον καὶ χήραν. ³⁾ ταῖς μὲν γὰρ καὶ ληροεῖν, καὶ λοιδορεῖσθαι πρὸς ἀλλήλας καὶ βολαικέειν καὶ ἀναισχυντεῖν, καὶ πανταχοῦ φαίνεσθαι, καὶ τὸ περιεῖναι ⁴⁾ τὴν ἀγορὰν γέγονεν ἀδιάφορον· ⁵⁾ ἡ δὲ παρθένος ἐπὶ μείζονιν ἀπεδύσατο, ⁶⁾ καὶ τὴν ἀνωτάτω φιλοσοφίαν ⁷⁾ ἐξήλωσε, καὶ τὴν τῶν ἀγγέλων πολιτείαν δεῖξαι ἐπὶ γῆς ἐπαγγέλλεται, καὶ μετὰ τῆς σαρκὸς ταύτης τὰ τῶν ἀσωμάτων αὐτῇ δυνάμειον κατορθῶσαι πρόκειται· καὶ οὔτε προόδους περιττὰς ποιῆσθαι καὶ

ἐαυτὴν προσεμαρτύσα τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀποταξαμένη τῷ γάμῳ, καὶ τὸν ἐν ἀγιασμῷ βίον προσηύεσσα. Cf. Chrysost. Homil. XIII. in 1. ad Timoth. pag. 300. Intelligentur igitur virgines Deo devotae. Commemorantur jam a Tertulliano tanquam virgines Christo nuptae. (Cf. Tertull. ad uxorem L. I, c. 4. de veland. Virgin. c. 14.) Serius dicebantur imprimis *virgines ecclesiasticae*, quia sese ecclesiae prorsus devoverant, sive *virgines canonicae*, quia nomina earum in canones relata erant. Vid. de iis *Schroeckh's christl. Kirch. Gesch. T. V, pag. 173 sq. L.*

2) βασιλικωτέρα. Frequens nostro epitheton. Conf. Jac. II. 8. S. Trinitatem βασιλικωτάτην appellat. Isid. Pel. Eleganter Alciphron, γὰρ οἱ Βασιλεῖς ἐπιστελλοσι πάντες, ἐγὼ πάντων εἰμὶ παρὰ σοὶ Βασιλικωτέρα. p. 286. [Jam apud Xenoph. Sympos. I, 8. et Polyb. VIII, 12, 20. usurpatur hoc adjectivum ita, ut sit: *egregius, praestantissimus*. Eodem modo utuntur scriptores Latini adjectivo *regalis*. Vid. Cic. de off. I, 12. L.]

3) παρθένον καὶ χήραν. Ut de utriusvis officio dicere instituit Chrysostomus, sic utramvis plus virtutis possit, hoc loco, virginem; viduam contra, Hom. 14. in 1. Tim. V. 10. ὅρα πόσην ἀπειτεῖ τὴν ἀκρίβειαν παρὰ τῆς χήρας, ὅσην οὐδὲ παρὰ τῶν παρθένων.

4) τὸ περιεῖναι. In articulo est epitasis (uti §. 203.) eaque hoc loco ad apodosin prospiciens. ne in forum quidem saepe venire virginem decet. conf. de foro, §. 8. 319. Augustanus τὸ omittit.

5) ἀδιάφορον. Hinc elegans verbum, ἀδιαφορεῖν. Ephraim, ὁ φοβούμενος οὐκ ἀδιαφορεῖ. ὁ μὴ ἔχων τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ παρ' ἐαυτοῦ μετεωρίζεται, ἀδιαφορεῖ. Nervus contra *Indifferentismum practicum*.

6) ἀπεδύσατο. Metaphora ab athleticis ad certamen se exuentibus. §. 258. Catech. I. ad illuminandos: πρὸς τὸν πορηδὸν δάμωνα ἀποδύεσθαι μέλλομεν μετὰ τὸ βάπτισμα. πρὸς ἐξεῖρον πεποιτεῖν καὶ μάχεσθαι. Idem verbum alia notionē, §. 126. [Cf. Xenoph. Symp. II, 18. οὐ δεήσει με συγγυμναστὴν ζητεῖν, οὐδ' — ἀποδέεσθαι. Vid. *Matthaei* l. I. Homil. I, 25. pag. 9. L.]

7) φιλοσοφίαν. Continuatur metaphora ab athleticis: quo pacto Justinianus μοναχικῆς φιλοσοφίας ἀγωνιστὰς appellavit. Vid. *P. Fabri* l. 1. Agonist. c. 15. et confer §. 4. 275.

πολλὰς δὲ, οὔτε ῥήματα αὐτῇ φθέγγεσθαι εἰκῆ καὶ μέτην ἐγίεται, λαιδορίας δὲ καὶ κολακείας οὐδὲ τούνομα εἰδέναι χροῆ. Διὰ τοῦτο ἀσφαλιστάτης φυλακῆς, καὶ πλείονος δέεται τῆς 316 συμμαχίας. Ὁ τε γὰρ τῆς ἀγιοσύνης ἐχθρὸς αἰεὶ καὶ μᾶλλον αὐταῖς ἐξέστηκε καὶ προσεδρεύει, καταπιεῖν ἐτοιμος, εἴπου τις ἐξολισθήσῃαι καὶ καταπέσοι, ἀνθρώπων τε οἱ ἐπιβουλεύοντες πολλοὶ, καὶ μετὰ τούτων ἀπάντων ἢ τῆς φύσεως μάνια· καὶ πρὸς 8) διπλοῦν τὸν πόλεμον ἢ παράταξις αὐτῇ, τὸν μὲν ἐξωθεν προσβάλλοντα, τὸν δὲ ἔσωθεν ἐνοχλοῦντα. 9) Διὰ 317 ταῦτα τῷ γοῦν ἐπιστατοῦντι πολὺς μὲν ὁ φόβος, μείζων δὲ ὁ κίνδυνος, καὶ ἡ ὀδύνη, εἴ τι τῶν ἀβουλήτων (ὃ μὴ γένοιτο) συμβαίη ποτέ. Εἰ γὰρ πατρὶ θυγάτηρ ἀπόκρυφος 10) ἀγρυ- 318 πνία, καὶ ἡ μέριμνα αὐτῆς ἀφιστᾷ ὑπνον· ὅπου περὶ τοῦ στερωθῆναι ἢ παρακινᾶσαι ἢ μισηθῆναι 11) τοσοῦτον δέος, τί πείσεται ὁ τούτων μὲν οὐδὲν, ἕτερα δὲ τούτων πολλῶ μείζονα μεριμνῶν; Οὐ γὰρ ἀνήρ ἐνταῦθα ὁ ἀθετούμενος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Χριστὸς· οὐδὲ μέχρῃς ὀνειδῶν ἢ στέρωσις, ἀλλ' εἰς ἀπώλειαν ψυχῆς τελευτᾷ τὸ δεινόν. πᾶν γὰρ δένδρον, 12) φησί, μὴ ποιοῦν καρπὸν καλόν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. καὶ μισηθεῖση δὲ παρὰ τοῦ νυμφίου, οὐκ ἀρκεῖ λαβεῖν ἀποστασίου βιβλίον καὶ ἀπελθεῖν· ἀλλὰ κόλασιν αἰώνιον τοῦ μί- 319 σους δίδωσι τὴν τιμωρίαν. Καὶ ὁ μὲν κατὰ σάρκα πατήρ

8) πρὸς. Sic mss. apud Hoesch. verius. ἀπλῶς, edd. vet. elegantius. coll. §. 509 not. ἀπλῶς πρὸς, recentiores, conjunctim. ἀπλῶς deest in quibusdam mss. Montef.

9) ἔσωθεν ἐνοχλοῦντα. Augustanus, ἐνδοθεν ὀχλοῦντα. Idem mox, pro γοῦν, τούτων. Vet. int. talibus.

10) ἀπόκρυφος. Sic vocem אַפְסוּרָה interpretatur Aquila Gen. 24, 43. significatque *abscondita*, s. virgo, quae clausa et virorum aspectui occulta manet. Montef. Siracides: θυγάτηρ πατρὶ, ἀπόκρυφος, ἀγρυπνία. c. 42, 9. ubi errant, qui ἀπόκρυφος ἀγρυπνία construunt. Casaubonus: Olim apud Judaeos, Graecos plerosque et Romanos, virgines domi continebantur in propriis oecis, quos Graeci appellant παρθενώνας. Ex. I. ad Baron. c. 23, ubi plura περὶ τῶν χειμζλλείστων (sic enim vocabant) ex hoc toto Chrysostomi loco illustranda. Exstant etiam I. E. Pfeifferi Diss. duae de Cura virginum apud veteres (recusae Rotterodami in Syntagmate) quae conferri et vicissim ex hoc loco augeri possunt. nam de episcopi cura silet; de cura parentum collegit plurima. [Vid. Schleusner. Lex. in LXX. Intpp. s. v. ἀπόκρυφος. Caeterum domus illa, qua tenebantur ecclesiasticae virgines, vocabatur etiam παρθενών. Vid. Schroeckh. I. I. T. V. pag. 174. L.]

11) μισηθῆναι, ne invisā sit, sc. marito,

12) δένδρον. Matth. III, 10.

πολλά ἔχει τὰ ποιοῦντα αὐτῷ τὴν φυλακὴν εὐκόλον τῆς θυγατρὸς. καὶ γὰρ καὶ μήτηρ, καὶ τροφὸς, καὶ θεραπευτικῶν πληθός, καὶ οἰκίας ἀσφάλεια συναντιλαμβάνεται τῷ γεννησαμένῳ πρὸς τὴν τῆς παρθένου τήρησιν. οὔτε γὰρ εἰς ἀγορὰν αὐτὴν¹³⁾ ἐμβάλλειν ἐφίεται συνεχῶς· οὔτε, ἤνικα ἂν ἐμβάλλῃ, φαίνεσθαι τι τῶν ἐντυγχανόντων ἀναγκάζεται, τοῦ σκότους τῆς ἐσπέρας οὐχ ἦττον τῶν τῆς οἰκίας τοίχων καλύπτοντος

320 τὴν φανῆναι μὴ βουλομένην. χωρὶς δὲ τούτων πάσης αἰτίας ἀπῆλλακται, ὡς μὴ ἂν ποτε εἰς ἀνδρῶν ὄψιν βιασθῆναι ἐλθεῖν· οὔτε γὰρ ἡ τῶν ἀναγκαίων φροντίς, οὔτε αἱ τῶν ἀδικούντων ἐπήρεια, οὔτε ἄλλο τοιοῦτον οὐδὲν εἰς ἀνάγκην αὐτὴν τοιαύτης συντυχίας καθίστησιν, ἀπὸ πάντων αὐτῇ γινόμενου τοῦ πατρὸς· αὐτὴ δὲ μίαν ἔχει φροντίδα μόνον, τὸ μηδὲν ἀνάξιον μῆτε προᾶσαι μῆτε εἰπεῖν τῆς αὐτῇ προσηκούσης

321 κοσμιότητος. Ἐνταῦθα δὲ πολλὰ τὰ ποιοῦντα τῷ πατρὶ¹⁴⁾ δύσκολον, μᾶλλον δὲ καὶ ἀδύνατον τὴν φυλακὴν. οὔτε γὰρ ἔνδον ἔχειν αὐτὴν μεθ' ἑαυτοῦ δύναται ἂν· οὔτε γὰρ εὐσχημῶν οὔτε ἀκίνδυνος ἢ τοιαύτη συνοίκησις. κἂν γὰρ μηδὲν αὐτοῖς ζημιωθῶσιν, ἀλλ' ἀκεραίαν¹⁵⁾ μείνωσι τὴν ἀγιοσύνην φυλάττοντες· οὐκ ἐλάττονα δώσουσι λόγον, ὑπὲρ ὧν ἐσκανδάλισαν ψυχῶν, ἢ εἰ εἰς ἀλλήλους ἀμαρτάνοντες ἔτυχον. τούτου δὲ οὐκ ὄντος δυνατοῦ, οὔτε τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς¹⁶⁾ καταμαθεῖν εὐπορον, καὶ τὰ μὲν ἀτάκτως φερόμενα περιοίψαι, τὰ δὲ ἐν τάξει καὶ ῥυθμῷ¹⁷⁾ μᾶλλον ἀσκηῆσαι καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον

13) αὐτὴν. Al. αὐτῇ. recte utrumque. ut Latini: *licet mihi, et licet, me hoc facere.* [Imo αὐτῇ tantum est vera lectio. Sensus est: Non jubet eam in forum prodire. Vid. Passovius in Lex. s. v. ἐφίημι. L.]

14) τῷ πατρὶ. Vet. int. spirituali patri. Sic vocari solebat episcopus. Exempla habet Hom. 4. c. Jud. et 20. ad Pop. Ant. et Basil. Sel. Or. 33. initio. Adde §. 518 et 29. Antitheton, ὁ κατὰ σάρακα πατῆρ, §. 319. [Cf. Euseb. H. E. V, 4. T. II. p. 42. ed. Hein. χαίρειν ἐν θεῷ σε ἐν πᾶσιν ἐνχόμεθα καὶ ἀεὶ. πάτερ Ἐλεύθερε. Adde Iren. adv. Haer. IV, 79. Clement. Alex. Stromat. I. prooem. πατέρας τοὺς κατηχήσαντάς γαμεν. Cf. Joh. Dieckmann de vocis papae aetatibus diss. II. Vitebergae 1671. et Heinichen ad Euseb. H. E. VII, 7. 4. T. II. pag. 310. L.]

15) ἀκεραίαν, si vel infucatam tuerentur sanctimoniam. De epitheto ἀκεραίος, quod explicat Hesychius per καθαρός, ἀκαζος, vid. Kuinoel. ad Matth. X, 16. L.

16) ψυχῆς. De occultis igitur ecclesia si non iudicat semper, tamen sollicita esse debet.

17) τὰ κινήματα τὰ ἐν ῥυθμῷ, motus animi, qui numerum servant. Metaphora a musica deducta est. Vid. Matthaei

ἀγαγῆν· οὔτε τὰς ἐξόδους περιεργάζεσθαι ῥάδιον. Ἦ γὰρ πε- 322
 νία, καὶ τὸ ἀπροστάτευτον, οἷον ἀφίησιν αὐτὸν ἀκριβῆ τῆς
 ἐκείνη προσηκούσης εὐκοσμίας γενέσθαι ἐξεταστήν· ὅταν γὰρ
 ἑαυτῇ πάντα διακορεῖν ἀναγκάζηται, πολλὰς, εἴ γε βούλοιο
 μὴ σωφρονεῖν, ¹⁸⁾ τῶν προόδων τὰς προτάσεις ἔχει. καὶ δεῖ
 τὸν κτείνοντα διαπαντὸς οἴκοι μένειν καὶ ταύτας περιεργάζειν
 τὰς ἀφορμὰς, καὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων ἀντάρκειαν παρασχόντα
 καὶ τὴν πρὸς ταῦτα διακονησομένην αὐτῇ· δεῖ δὲ καὶ ἐκφο-
 ρῶν ¹⁹⁾ καὶ παννυχίδων ²⁰⁾ ἀπέργειν. οἶδε γὰρ, οἶδεν ὁ πο-
 λυμήχανος ὄφρις ἐκείνος καὶ διὰ χρηστῶν πράξεων ²¹⁾ τὸν αὐ-
 τοῦ παρασπείρειν ἰόν. καὶ χρὴ τὴν παρθένον πανταχόθεν τει-
 χίζεσθαι, καὶ ὀλίγαις τοῦ παντὸς ἐνιαυτοῦ προβαίνειν τῆς οἰ-
 κίας, ὅτ' ἂν ἀπαραίτητοι ²²⁾ καὶ ἀναγκαῖαι κατεπείγωσι προ-

1. I. Homil. IV, 92. Xenoph. Sympos. II, 22. Favorin. ἑνθμός· ἁρμο-
 νία, ἀκολουθία, ἢ ἡ τῆς κινήσεως τάξις. Vid. Sturz. Lex. Xenoph.
 IV, pag. 11. L.

18) μὴ σωφρονεῖν. Euphemia decora.

19) ἐκφορῶν. 2. Par. 16, v. 15, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ἐκφορῶν
 μεγάλην ἕως σφόδρα. Synes. ep. 3, οὐ γὰρ οἶμαι νομιζέται νυμ-
 φευτοῖσι βραδίξειν ἐπ' ἐκφορῶν. i. e. non puto, novam nuptam con-
 venire in funus prodire. Hoeschelius. [ἐκφορὰ quae sit funeris
 pars, docuit Kirchmann de Funeribus p. 76. L.] Vet. int. eccle-
 siasticis processionibus, genus pro specie. Athenis mortuorum filias
 innuptas etiam, ceterasque cognatas mulieres in funus prodisse, ob-
 servat P. Victorius ex Terentio: Lysiamque addit, qui Eratosthe-
 nem in Defensione ei scripta sic loqui facit: Ἐπ' ἐκφορῶν αὐτῇ
 (τῇ μητοῖ μου) ἀκολουθήσασα ἢ ἐμὴ γυνή, ἐπὶ τούτου τοῦ ἀνθρώ-
 που ὀφθεῖσα, χόρον διαφθερεται. Subjicit doctissimus Italus: Non
 sine causa igitur apud nos dimissus hic mos est. 1. 3. Var. lect.
 c. 12, Joh. Kirchmannus, Victorii observatione declarata, addit: Sed
 nec Christianis mulieribus virginibusque id fuisse permissum, ex S.
 Patrum scriptis apparet. 1. 2. de Fun. Rom. c. 10. [pag. 122, ubi
 hunc nostrum locum citavit Kirchmannus. L.]

20) παννυχίδων. Hesychius, παννυχίς, ἐορτὴ νυκτερινὴ σὺν
 ὄλῳ τῷ ὄλῳ. Similem earum abusum notat Gellius 1. 2. c. 23. Fi-
 lia hominis pauperis in pervigilio vitata est. Hieronymus in Ep.
 insigni ad Eust. de Virg. servanda: Karus sit egressus in publicum:
 martyres vero tibi quaerantur in cubiculo tuo. nunquam vero decrit
 causa procedendi, si semper, quando necesse est, processura sis.
 Usum tamen studiosius retinendum contendit adv. Vigilantium: Pau-
 corum culpa non praejudicat religioni etc.

21) διὰ χρηστῶν πράξεων. Simillimus Ephraimi locus,
 quem sic distinguas: νῆψε σφόδρα ἐν τῷ σὲ σπείρειν τὸν σπόρον
 τοῦ κροῦ σου, μήποτε ὁ τὰ ζιζάνια (subaudi σπείρων) συμμίξῃ τι
 τῶν ἰδίων. ἔθος γὰρ αὐτῷ ἔστι διὰ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ κακὸν περιεργά-
 ζεσθαι. f. μς'.

22) ἀπαραίτητοι. προτάσεις ἀπαραίτητοι sunt causae inevi-
 tabiles. Chrysost. Tom. XII, pag. 388 A. ἀνάγκη μεγάλη καὶ ἀπαραί-
 ήτω πεπεδημένος. Philo p. 140 A. ὄλεθρον ἀπαραίτητον. L.

- 323 φάσεις. Εἰ δὲ λέγοι τις, οὐδὲν εἶναι τούτων ἔργον ἐπισκοπῆν μεταχειρίζειν, εὖ ἴστω, ὅτι τῶν ἐφ' ἐκάστῳ²³⁾ αἱ φροντίδες καὶ αἱ αἰτίαι εἰς ἐκεῖνον ἔχουσι τὴν ἀναφορὰν. Πολλῶ δὲ λυσιτελέστερον²⁴⁾ αὐτὸν ἅπαντα διακονοῦμενον ἀπηλλάχθαι ἐγκλημάτων, ἃ διὰ τὰς τῶν ἑτέρων ἀμαρτίας ὑπομένειν ἀνάγκη, ἢ τῆς διακονίας ἀφαιρέσειν, τὰς ὑπὲρ ὧν ἐπραξάν ἑτεροί, τρέμειν εὐθύνας.²⁵⁾
- 324 πρὸς δὲ τούτοις ὁ μὲν δι' ἑαυτοῦ ταῦτα πράττων, μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας ἅπαντα διεξέρομαι· ὁ δὲ ἀναγκαζόμενος μετὰ τοῦ πείθειν τὰς ἀπάντων γνώμας τοῦτο ποιῶν, οὐ τοσαύτην ἔχει τὴν ἄνεσιν ἐκ τοῦ τῆς ἀτουραγίας ἀφεῖσθαι, ὅσα πράγματα καὶ θορύβους διὰ τοὺς ἀντιπίπτον-
- 325 τας καὶ ταῖς αὐτοῦ κρίσεισι μαχομένους. Ἀλλὰ πάσας μὲν οὐκ ἂν δυναίμην καταλέγειν τὰς ὑπὲρ τῶν παρθένων φροντίδας. καὶ γὰρ καὶ ὅτ' ἂν αὐτὰς ἐγγράφεισθαι δέη,²⁶⁾ οὐ τὰ τυγχόντα παρέχουσι πράγματα τῷ ταύτην πεπιστευμένῳ τὴν οἰκονομίαν.
- 326 XVIII. Τὸ δὲ τῶν κρίσεων¹⁾ μέρος μυσίας μὲν ἔχει τὰς ἐπαχθείας, πολλὴν δὲ τὴν ἀσχολίαν, καὶ δυσκολίας τοσαύτας, ὅσας οὐδὲ οἱ τοῖς ἔξωθεν δικάζειν καθήμενοι φέρουσι. καὶ γὰρ εἶρεῖν αὐτὸ τὸ δίκαιον, ἔργον· καὶ εὐρόντα μὴ διαφθεῖραι,
- 327 χαλεπόν. οὐκ ἀσχολία δὲ μόνον καὶ δυσκολία, ἀλλὰ καὶ κίν-

23) τῶν ἐφ' ἐκάστῳ. Eleganter, coll. §. 336. Al. τῶν ἐφ' ἐκάστης γινομένων. [Montefalconius legit τῶν ἐφ' ἐκάστῳ γινομένων. Joh. Hughes habet τῶν ἐφ' ἐκάστης γινομένων. L.]

24) λυσιτελέστερον. Exstat Chrysostomi Serm. Quod dispensatio rerum tuarum per te ipsum exsequenda est.

25) τρέμειν εὐθύνας. Cramerus vertit: „Es ist besser für ihn, wenn er alles selbst besorgt, und sich dadurch von aller Rechenschaft frei macht, die er alsdann für die Fehler anderer Menschen geben muss, als wenn er die Verwaltung dieser Geschäfte andern überlässt, und in beständiger Furcht vor der Verantwortung desjenigen sein muss, was andre thun.“

26) δέη. Sic Savilius et aliquot Mss. Montefalconius habet δέοι. Paulo post, ut annotavit Montefalc., pro πεπιστευμ. τὴν διακονίαν unus Codex habet πεπιστευμ. τὴν οἰκονομίαν. L.

1) κρίσεων. Non est hic sermo de civilibus judiciis, quae ad leges civiles exiguntur. Vid. I. H. Boehmeri Jus eccl. ant. Diss. III. §. 62 ss. Atque ipse Chrysostomus mox sacerdotalis potestatis modum commemorat. Manet tamen Christianis, qua talibus, sancta quaedam auctoritas in componendis mutuo suis controversiis, cujus non sane expertes sunt antistites. 1. Cor. 6, 1 s. Graviter Vir S. R. Eb. Frid. Hiemerus: Possunt eadem res, inquit, actiones et negotia hominum in oeconomicis, civilibus, matrimonialibus tam a politicis, quam Theologis dijudicari, quamquam diverso modo et sine. Vid. plura in Diss. inaug. de Moderatione Theol. §. 13.

δυναὸς πρόσθετιν οὐ μικρὸς. ἤδη ²⁾ γάρ τινες τῶν ἀσθενεστέρων πράγμασιν ἐπιπεδόντες, ἐπειδὴ προστασίας οὐκ ἔτυχον, ἐνανάγησαν ³⁾ περὶ τὴν πίστιν. Πολλοὶ γὰρ τῶν ἠδικημένων, ³²⁸ οὐκ ἦντον τῶν ἠδικηκότων τοὺς μὴ βοηθοῦντας μισοῦσι· καὶ οὔτε πραγμάτων διαστροφὴν, οὔτε καιρῶν χαλεπότητα, οὔτε ἱερατικῆς δυναστείας μέτρον, οὔτε ἄλλο τοιοῦτον οὐδὲν λογίζεσθαι ⁴⁾ βούλονται· ἀλλ' εἰσὶν ἀσύγνωστοι δικασταὶ, μίαν ἀπολογία ἐιδότες, τὴν τῶν συνεχόντων αὐτοὺς κακῶν ἀπαλλαγὴν· ὁ δὲ μὴ δυνάμενος ταύτην παρασχεῖν, κὰν μυρίας λέγῃ προβάσεις, οὐδέποτε τὴν κατάγνωσιν φεύξεται τὴν παρ' ἐκείνων. Ἐπειδὴ δὲ προστασίας ἐμνήσθην, φέρε σοὶ καὶ ἑτέραν ³²⁹ μίμψεων ἀποκαλύψω πρόφασιν. Ἦν γὰρ μὴ καθ' ἐκάστην ἡμέραν μᾶλλον τῶν ἀγοραίων ⁵⁾ περιουστῆ τὰς οἰκίας ὁ τὴν ἐπισκοπὴν ἔχων, προσκυρόματα ἐντεῦθεν ἀμύθητα. Οὐδὲ γὰρ ἀφώοστοῦντες ⁶⁾ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑγιαίνοντες ⁷⁾ ἐπισκοπεῖσθαι

2) ἤδη. Inservit haec particula provocationi ad ea, quae vita et usus docuit. §. 310. 314. 508. 516. 559. facitque ad *συνάγειαν*, ut notat J. H. Kromayerus in Ind. ad Musaeum. [Est ἤδη h. l. nihil aliud, quam nostrum: schon, bereits. „Es haben bereits einige der Schwüchern am Glauben Schiffbruch gelitten.“ L.]

3) ἐνανάγησαν. Morata enallage Graecis est, qua, quod fieri solet, id in praeterito exprimitur. §. 109. 515. 558. [Phrasis *νανάγειν περὶ τὴν πίστιν* extat jam apud Paulum 1. Timoth. I, 20. ἔχων πίστιν καὶ καλὴν συνείδησιν, ἣν τινὲς ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐνανάγησαν. Eadem metaphora etiam Ciceroni familiaris est, qui non semel sed saepius de naufragio fortunarum, patrimonii, reipublicae, existimationis loquitur. Quid sit phrasis *περὶ τὴν πίστιν νανάγειν*, ipse Chrysostomus ad illum locum Paulinum bene exposuit, ὁ νανάγων, inquit, γυμνός, καὶ πάντων ἐστὶν ἐρημός· οὕτω καὶ ὁ τῆς πίστεως ἐκπεσὼν οὐδὲν ἔχει λοιπόν, οὐκ ὅπου στή, οὐκ ὅπου κατασχη· οὐ βίον ἔχει, δι' οὐ κερδαίνῃ τι ἐκείθεν. L.]

4) λογίζεσθαι. Savilius et ἀναλογίζεσθαι. Montefalc.

5) μᾶλλον τῶν ἀγοραίων. Vet. int. *magis quam scriba aliquis*. Sane et ἀγοραίων et scribarum nomine notarios venisse, docti homines probant: illis autem et episcopis multae domus obeundae. [Sub ἀγοραίους h. l. intelligendi sunt *judices forenses*. Utrum ἀγόραιος an ἀγοραῖος scribendum sit, hac de re disputarunt Casaubonus ad Theophr. Charact. VI, 1. et Falcken. ad Ammon. p. 4. Cf. *Suiceri* Thesaur. s. h. v. et *Matthaei* l. l. Homil. II, not. 85. L.]

6) ἀφώοστοῦντες. Quia plerique valentes moribus temporibusque periculosissime distringuntur, sane animae rem agi et aeger et pastor putare debet, quum corpus ruinam minaturum videtur. Sed valde obstat error, e popularibus unus, ut mortis πρόκριμα habeatur, pastorem arcessere.

7) ὑγιαίνοντες. Atque hi tamen, quacunq̄ue de causa pastorem desiderant, ansam praebent, si hic sapiat, emendandi et lucrifera

βούλονται, οὐ τῆς εὐλαβείας αὐτοὺς ἐπὶ τοῦτο προκαλουμένης, τμηῆς δὲ καὶ ἀξιώματος οἱ πολλοὶ ἀντιποιοῦμενοι μᾶλλον. Εἰ δὲ ποτε συμβαίῃ, τινὰ τῶν πλουσιωτέρων καὶ δυνατωτέρων, χρείας τινὸς κατεπαγούσης, εἰς τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας κέρδος, συνεχέστερον ἰδεῖν· εὐθέως ἐντεῦθεν θωπείας καὶ κο-
 330 λακείας προσετρίψατο ⁸⁾ δόξαν. Καὶ τί λέγω προστασίας καὶ ἐπισκέψεις; ⁹⁾ ἀπὸ γὰρ τῶν προσρήσεων μόνον τοσοῦτο γέρονται ἐγκλημάτων ἄγθος, ὡς καὶ βαρύνεσθαι καὶ καταπίπτειν ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας πολλάκις. Ἴδιον δὲ καὶ βλέμματος εὐθύνας ὑπέχουσι. τὰ γὰρ ἀπλῶς παρ' αὐτῶν γινόμενα βασανίζουσιν ἀκριβῶς οἱ πολλοὶ, καὶ μέτρον φωνῆς ἐξετάζοντες, καὶ διάθειναι ὄψεως, καὶ ποσότητα γέλωτος. τὸν μὲν δεῖνα, ¹⁰⁾ φησί, δαψιλῶς ἐπιγέλασας καὶ φαιδρῶ τῷ προσώπῳ καὶ μεγάλῃ προσεῖπε τῇ φωνῇ· ἐμὲ δὲ ἔλαττον καὶ ὡς ἔτυχε. καὶ ἂν πολλῶν συγκαθημένων μὴ πανταχοῦ περιφέρῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς διαλεγό-
 331 μενος, ὕβριν τὸ πρᾶγμα φασιν οἱ λοιποὶ. Τίς οὖν μὴ λίαν ἰσχυρὸς ὢν τοσοῦτοις ἂν ἀρκέσειε κατηγοροῖς, ἢ πρὸς τὸ μὴδ' ὕλως γραφῆναι παρ' αὐτῶν, ἢ πρὸς τὸ διαφυγεῖν μετὰ ¹¹⁾ τὴν γραφήν; Αἰὲ μὲν γὰρ μηδὲ ἔχεν κατηγοροῦς· εἰ δὲ τοῦτο

faciendi sui. Per publicas conciones primo excitantur animae: cetera fere privatas curas vigiliasque exspectant. Expende *Haeberlini* Theol. pract. pro ministris eccl. Part. II. Sect. I seqq.

8) προσετρίψατο. ἐπιπῶ additur §. 411. [Ferri potest haec Lectio, quae est *Hoesch.* et *Duc.* si adjiciatur ἐπιπῶ [non opus est. *L.*] quemadmodum pag. 182 lin. 11. ἀμαθίας ἐπιπῶ προσετρίψατο δόξαν. Sed non necesse est, quum potior sit lectio *Savil.* et loco aptior (quam quidem nos restituendam monuimus), προσετρίψατο, sc. οἱ πολλοὶ, de quibus agitur: Vi nimirum Episcopo, quod Potentiores frequentius visitaverit, adulationis notam inurunt. *Hughes.* Demosthenes aliquo loco ait: πλοῦτον δόξαν προστρέψεται τιμῇ, *einem die Meinung des Reichthums zuwenden*, h. e. aliis persuadere, eum hominem divitem esse. Praeterea non necessarium esse ἐπιπῶ, quivis videt, qui novit vim *Medii* apud Graecos. Ea lectio, quam ex *Savilii* editione affert *Hughes*, sane glossatori originem suam debere videtur. *L.*]

9) τί λέγω — ἐπισκέψεις; Sed quid dico patrocinia et aditus? Imo jam ex compellationibus tantam criminationum molem congerunt, ut illi summo animi moerore premantur. *L.*

10) τὸν μὲν δεῖνα. *Savilius* ex uno Cod. scripsit πρὸς τὸν μὲν δεῖνα. *Morellius* habet τὸν δεῖνα. *Montefalconius* legit πρὸς τὸν δεῖνα. Tantundem. *L.* — φησί. Inquit, Graecus scilicet. [δαψιλῶς ἐπιγέλασεν, profuse arridere. De adverbio δαψιλῶς vid. *Hemsterhus.* ad *Lucian.* T. I, p. 452 ss. Cf. *Matthaei* l. I. *Homil.* I, not. 175. *L.*]

11) μετὰ. Omittit *Erasmus.* Tantundem.

ἀδύνατον, ἀπολύεσθαι ¹²⁾ τὰ παρ' ἐκείνων ἐγκλήματα· εἰ δὲ οὐδὲ τοῦτο εὔπορον, ¹³⁾ ἀλλὰ τέρπονται τινες εἰκῆ καὶ ἀπλῶς αἰτιώμενοι, γενναίως πρὸς τὴν τῶν μέμψεων τούτων ἀθυμίαν ἴστασθαι. Ὁ μὲν γὰρ δικαίως ¹⁴⁾ ἐγκαλούμενος κἂν ἐνέγκῃ τὸν ³³² ἐγκαλοῦντα ῥαδίως· ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστι τις πικρότερος τοῦ συνειδότος κατήγορος, διὰ τοῦτο, ὅτ' ἂν ὑπ' ἐκείνου τοῦ χαλεπωτάτου πρότερον ἀλῶμεν, τοὺς ἔξωθεν ἡμερωτέρους ὄντας εὐκόλως φέρομεν. ὁ δὲ οὐδὲν ἑαυτῷ συνειδέναι πονηρὸν ἔχων, ὅτ' ἂν ἐγκαλῆται μάτην, καὶ πρὸς ὀργὴν ἐκφέρεται ταχέως, καὶ πρὸς ἀθυμίαν καταπίπτει ῥαδίως, ἂν μὴ πρότερον ¹⁵⁾ τύχῃ μεμελετηκῶς τὰς τῶν πολλῶν φέρειν ἀνοίας. οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι συκοφαντούμενον εἰκῆ καὶ καταδικαζόμενον μὴ ταράττεσθαι καὶ πάσχειν τι πρὸς τὴν τοσαύτην ἀλογίαν. ³³³ Τί ἂν τις λέγοι τὰς λύπας, ἃς ὑπομένουσιν, ἥνικα ἂν δέῃ τινὰ τοῦ τῆς ἐκκλησίας περικόψαι πληρώματος; ¹⁶⁾ εἶθε μὲν οὖν ³³⁴ μέχρι λύπης ἴστατο τὸ δεινόν· ¹⁷⁾ νῦν δὲ καὶ ὀλεθρὸς οὐ μικρός. Δέος ¹⁸⁾ γὰρ, μὴ ποτε πέρα τοῦ δέοντος κολασθεῖς ἐκεῖνος πάθῃ τοῦτο δὴ τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Παύλου λεχθὲν, καὶ ὑπὸ τῆς περισσοτέρας λύπης καταποθῆ. ¹⁹⁾ πλείστης οὖν κἂν-³³⁵

12) ἀπλύεσθαι τὰ ἐγκλήματα. Sic ἀπολύειν, §. 132. [Savilius in margine ἀπολύσασθαι, alii ἀποδύεσθαι. Est vero ἀπολύεσθαι ἐγκλήματα, crimen repellere, quod dixit Quintil. IV, 2. L.]

13) εὔπορον. Idem dicit §. 462.

14) ὁ μὲν γὰρ δικαίως. Insignis locus, quem *Basiliius Sel. Or. 16.* imitatus videtur.

15) πρότερον. *Morel. et Savil.* in margine πρότερον ἢ τῆ ψυχῆ μεμελετηκῶς. *Savil.* in textu et plurimi Mss. πρότερον τύχῃ μεμελετηκῶς. *Montefalconius.* Hanc posteriorem lectionem recepit *Bengelius.* Sensus: *Vel ad iram provocatur, vel moerore premitur, nisi forte antea jam vulgi insanias ferre didicerit. L.*

16) τοῦ τῆς ἐκκλησίας περικόψαι πληρώματος. *Vet. int. ab ecclesiae conventionem separare.* [Πλήρωμα saepe significat id, quod in aliqua re continetur. Sic v. c. a *Philostrato Heroic. p. 717* viri armati, qui in equo Trojano continebantur, vocantur πλήρωμα. *Jam h. l.* τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας sunt illi, qui ad ecclesiam pertinent. Cf. *Suicer. Thes. Eccl. T. II, p. 754.* Simili modo est *Psalm. XXIII, 1.* apud τοὺς ὁ: ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, terra, et quicquid continetur in ea. Et apud *Philonem Vit. Mos. p. 451.* animalia illa, quae in arca continebantur, dicuntur πλήρωμα. L.]

17) εἶθε — τὸ δεινόν. *Atque utinam intra luctum consisteret calamitas. L.*

18) δέος. Scilicet pro illa severitate prisca. *Contrario morbo nostra laborant tempora.*

19) καταποθῆ. *2. Cor. II, 7. L.*

ταῦθα δεῖ 20) τῆς ἀκριβείας, ὥστε μὴ τὴν τῆς ὠφελείας ὑπό-
 336 θεσιν, μέλλοις αὐτῷ γενέσθαι ζημίας ἀφορμὴν. Ὡν γὰρ ἂν
 ἀμάρτη μετὰ τὴν τοιαύτην θεραπείαν ἐκείνος, κοινωεῖ τῆς
 ἐφ' ἐκάστῳ τούτων ἐργῆς, ὃ μὴ καλῶς τὸ τραῦμα τεμῶν ἰα-
 337 τρός. 21) πόσας οὖν χρὴ προσδοκᾶν τιμωρίας, ὅτ' ἂν μὴ μό-
 ρον, ὑπὲρ ὧν αὐτὸς ἐκάστος ἐπλημμέλησεν, ἀπαιτεῖται λό-
 γον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἑτέροις ἀμαρτηθέντων εἰς τὸν ἴσχα-
 τον καθίσταται κίνδυνος; εἰ γὰρ τῶν οἰκείων πλημμελημάτων
 εἰθύνας ὑπέχοντες φρίττομεν, ὡς οὐ δυνησόμενοι τὸ πῦρ ἐκ-
 338 φυγεῖν ἐκεῖνο· τί χρὴ πείσεσθαι προσδοκᾶν τὸν ὑπὲρ τοσού-
 των ἀπολογεῖσθαι μέλλοντα; Ὅτι γὰρ τοῦτό ἐστιν ἀληθές,
 ἀκουσον τοῦ μακαρίου λέγοντος Παύλου, 22) μᾶλλον δὲ οὐκ
 ἐκείνου, ἀλλὰ τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος Χριστοῦ· Πείθεσθε
 τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπέικετε, ὅτι αὐτοὶ ἀργυπνοῦσιν ὑπὲρ
 339 τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες. Ἴρα μικρὸς οὗτος
 340 ὃ τῆς ἀπειλῆς φόβος; οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς σφό-
 δρα ἀπειθεῖς καὶ σκληροῦς, ἰκανὰ ταῦτα πάντα 23) πείσαι, ὡς
 οὔτε ἀπονοία οὔτε φιλοδοξία ἀλόντες, ὑπὲρ δὲ ἑαυτῶν διδοι-
 κότες μόνον, καὶ εἰς τὸν τοῦ πράγματος ὄγκον ἀποβλέψαντες,
 ταύτην ἐφύγομεν τὴν φυγὴν.

20) δεῖ. Ita Savilius et alii. *Montefalconius* secundum *Morellium* habet δέον. L.

21) ἰατρός. *Cramerus* h. l. ita vertit: Denn wenn der Arzt mit der Wunde nicht vorsichtig genug umgegangen ist, so hat er sowohl an allen Uebertretungen, die ein solcher Sünder nach einer so strengen Cur begehrt, als auch zugleich an der göttlichen Rache wider eine jede dieser Sünden Antheil. L.

22) Παύλου. Huic aliis quoque locis Chrysostomus epistolam ad Hebraeos tribuit. [Locus ipse legitur Hebr. XIII, 17. L.]

23) πάντα. *Savil.* et *Montefalconius* habent ἰκανὰ ταῦτα πείσαι. *Morellius* vero, quem secutus est *Bengelius*, ταῦτα πάντα πείσαι. L.

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ Δ.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῷ δ' λόγῳ.

- α'. Ὅτι οὐ μόνον οἱ σπουδάζοντες ἐπὶ κληρὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνάγκην ὑπομένοντες, ἐν οἷς ἂν ἀμάρτωσι, σφόδρα κολλάζονται.
- β'. Ὅτι οἱ χειροτονοῦντες ἀναξίτους, τῆς αὐτῆς αὐτοῖς εἰσὶν ὑπεύθυνοι τιμωρίας, καὶ ἀγνοῶσι τοὺς χειροτονοημένους.
- γ'. Ὅτι πολλῆς τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμειος χρεία τῷ ἱερεῖ. *)
- δ'. Ὅτι πρὸς τὰς ἀπάντων μάχας καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καὶ αἰρετικῶν παρεσθενάσθαι χρή.
- ε'. Ὅτι σφόδρα ἐμπειροὺν εἶναι δεῖ τῆς διαλεκτικῆς.
- ς'. Ὅτι τῷ μακαρίῳ Παύλῳ μάλιστα τοῦτο καιρῶθωτο.
- ζ'. Ὅτι οὐκ ἐπὶ τῶν σημείων μόνον λαμπρὸς ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν.
- η'. Ὅτι καὶ ἡμᾶς τοῦτο βούλεται κατορθοῦν.
- θ'. Ὅτι τοῦτου μὴ παρόντος τῷ ἱερεῖ, πολλὴν ἀνάγκη τοὺς ἀρχομένους ζημίαν ὑφίστασθαι.

Ταῦτα ὁ Βασίλειος ἀκούσας, καὶ μικρὸν ἐπισχών· ἀλλ' εἰ 341
μὲν ¹⁾ αὐτὸς ἐσπούδασας, φησί, ταύτην κτήσασθαι τὴν ἀρχήν,
εἶχεν ἂν σου λόγον οὗτος ὁ φόβος. Τὸν γὰρ ὁμολογήσαντα 342

*) AD ARG. CAP. III. ET V. Verissime *Biblioth. Selecta Gall.* Tom. XXI. et *Biblioth. Nova Germ.* Tom. XXIII. in recensendis *Dialogi* editt. Cantabr. reprehendunt haec Lemmata, monentes, non usum neque nixum fuisse ingenio aut dicendi disputandique artibus *Apostolum*; sed in *Spiritu eum et veritate praedicasse evangelium*. Atque hoc quidem est, in quo ipse *Chrysostomus* similem apostoli esse debere episcopum, hostibus fidei occursorum, egregie §. 423. et toto illo loco docet. *Eloquentiam* vero humanam, saltem profanam, aperte jubet suas sibi res habere: neque ullam artis *dialecticae* mentionem facit; nedum Paulo eam, quod *argumenti collector* ad cap. VI. hujus libri facit, tribuat. Vel hoc indicio confirmatur, quod ad Arg. libri I. notavimus, alium esse *Summarum* ac *Dialogi* scriptorem. Ipsum *Chrysostomum* humano studio nimium tribuisse, si quis est qui statuendum putet; quintum potius librum citare debuit, ubi tenendi sui instituti causa, ut sacerdotii gravitatem demonstraret, *Homileticae* labores exaggerat: quanquam illic quoque *rectum* a *vano* considerate discernit. Vide, quaeso, actutum §. 453. 463. 482.

1) ἀλλ' εἰ μὲν. Quae hoc et seq. cap. copiose tractat auctor, eadem in *Hom.* ult. in *Ep.* ad *Hebr.* summam repetit.

ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς τὴν τοῦ πράγματος διοίκησιν τῷ σπου-
 δάσαι λαβεῖν, οὐκ ἔστι μετὰ τὸ πιστευθῆναι, ἐν οἷς ἂν σιγά-
 ληται, καταφυγεῖν εἰς ἀπειρίαν· προλαβὼν γὰρ αὐτὸς ἑαυτοῦ
 ταύτην ἀφίλετο τὴν ἀπολογίαν τῷ προσδραμεῖν καὶ ἀρπάσαι
 τὴν διακονίαν, καὶ οὐκ ἔτ' ἂν δύναίτο λέγειν ὁ ἕκων καὶ
 ἐθελοντῆς ἐπὶ τοῦτο ἔλθων, ὅτι ἕκων τὸ δεῖνα ²⁾ ἤμαρτον,
 343 καὶ ἕκων τὸ δεῖνα διέφθιρα. Ἐρεῖ γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁ ταύ-
 τῆν αὐτῷ τότε δικάζων τὴν δίκην· Καὶ τί δήποτε συνειδῶς
 ἑαυτῷ τοσαύτην ἀπειρίαν, καὶ οὐκ ἔχων διάνοιαν ἱκανὴν πρὸς
 τὸ μεταχειρίσασθαι τὴν τέχνην ταύτην ἀναμαρτήτως, ἔσπευσας,
 καὶ ἐτόλμησας μείζονα τῆς οἰκείας δυνάμεως ἀναδέξασθαι πρά-
 γματα; τίς ὁ καταναγκάσας; τίς ὁ πρὸς βίαν ἐλύσας ἀπο-
 344 πηδῶντα καὶ φεύγοντα; Ἄλλ' οὐ σύ γε τούτων οὐδὲν ἀκούσῃ
 ποτέ. Οὐτε γὰρ αὐτὸς ἂν ἔχοις τοιοῦτόν τι σαυτοῦ κατα-
 γνῶναι· καὶ πᾶσιν ἔστι καταφανές, ὅτι οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν
 ὑπὲρ ταύτης ἐσπούδασας ³⁾ τῆς τιμῆς, ἀλλ' ἑτέρων γέγονε τὸ
 κατόρθωμα. καὶ ὅπερ ἐκείνοις ἐν τοῖς ἁμαρτήμασιν οὐκ ἀφίη-
 σιν ἔχιν συγγνώμην, τοῦτό σοι πολλὴν παρέχει πρὸς ἀπολο-
 345 γίαν ὑπόθεσιν. Πρὸς ταῦτα ἐγὼ κινήσας τὴν μεγάλην καὶ
 μειδιάσας ⁴⁾ ἠρέμα, ἐθαύμαζόν τε αὐτὸν τῆς ἀπλότητος καὶ

2) τό. Excusi libri, ante διέφθιρα, habent τὸν δεῖνα· et δεῖνα quidem est generis omnis, §. 287. 368. 374. 582. sed mss. apud Hoesch. iterum τὸ δεῖνα, non refragante veteri interprete. Commode τὸ δεῖνα notat totum quiddam, sive multitudinem animarum. [Minime! imo vertendum vernaculo sermone: Ich habe dieses oder jenes versehen. Hasselbachio placuit sane τὸν δεῖνα διέφθιρα. Nolui tamen recedere a lectione, quae optimorum librorum auctoritate confirmatur. L.]

3) ἐσπούδασας. Vet. int. temptasse. et sic passim, contemptuo, solempnis, aerumpna. Unde celebratum illud Eberhardi I. Wirt. Ducis ATTEMPTO.

4) μειδιάσας. subridens. Hesychius: μειδιά· γελᾶ. Cf. Jes. Siracid. XXI, 22. Discrimen est inter μειδιᾶν et μειδιᾶω, de quo discrimine Heinichen ad Euseb. H. E. L. X, 9, 9. inter alia haec scripsit: „Primitus voce μειδιᾶν micans quaedam et quasi radians in vultu laetitia videtur significata esse. Vid. Thiersch. Grammatik vorzüglich des homerischen Dialekts §. 123. 2. not. p. 176. ed. III. „Ursprünglich musste die Umformung des Worts durch solchen Zuwachs auch die Bedeutung ändern. — — — Μειδέω, ich lüchle, μειδιᾶω in μειδιᾶων βλοσυροῖσι προσώπασιν II. η, 212., um den vor Freude blitzenden Blick der furchtbaren Augen zu bezeichnen, mit dem Ajax gegen Hektor zum Kampfe schreitet.“ Cf. Plutarch. Brut. C. LI. ἠθικῶς δὲ σφόδρα μειδιάσας ὁ Βροῦτος. Constantin. oration. ad sanctt. coet. c. XXI.

Ἄρχεο μειδιοῦσαν ὁρῶν τὴν μητέρα κενὴν
 Γνωρίζειν. — —

πρὸς αὐτὸν ἔλεγον· Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς ταῦτα οὕτως ἔχειν, ὡς ἔφη, ὦ πάντων ἀγαθώτατε σὺ, οὐχ ἵνα δέξασθαι δυνηθῶ τοῦτο, ὅπερ ἔφυγον ἔνν. εἰ γὰρ καὶ μηδεμία μοι προὔκειτο κίβησις, ὡς ἔννευε καὶ ἀπείρως ἐπιμελουμένῳ τῆς ποιήσεως τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ἔμοι πάσης τιμωρίας χαλεπώτερον⁵⁾ ἦν αὐτὸ τὸ πιστευθέντα πράγματα οὕτω μεγάλα περὶ τὸν πιστεύσαντα οὕτω φανῆραι κακόν. Τίτος οὖν ἔνεκεν ἠγρόμην³⁴⁶ τὴν δόξαν σου ταύτην μὴ διαπσεῖν; ἵνα τοῖς ἀθλίοις καὶ τλαιπύροις⁶⁾ (οὕτω γὰρ δεῖ καλεῖν τοὺς οὐχ εὐρίσκοντας καλῶς ταύτης προσῆναι τῆς πραγματείας, κὰν μυριάκις αὐτοὺς πρὸς ἀνάγκην ἤχθαι λέγῃς, καὶ ἀγνοοῦντας ἁμαρτεῖν) ἵνα τούτοις διαφρυγῖν γένηται τὸ πῦρ ἐκείνο τὸ ἄσβεστον, καὶ τὸ σκότος⁷⁾ τὸ ἐξώτερον, καὶ τὸν σκόληκα τὸν ἀτελεύτητον, καὶ τὸ διχοτομηθῆναι,⁸⁾ καὶ τὸ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν⁹⁾ ἀπ-

Et locus hic se habet ex emendatione Valesii. Regius enim Cod. meidiōn ὡς ἄν. Steph. meidiōn ἀροσῶν. Euseb. Praeparat. Evangel. II, 5. cf. Arnob. adv. gentes V, 26. P. I, p. 187. ed. Orell. Eustathius ad Hom. Odys. XIII, 250. (Baumgarten-Crusii Odys. P. I, Vol. II, p. 30.) Passow in Lex. s. v. meidiō, et Lobeck. ad Phryn. p. 82. L.

5) χαλεπώτερον. Egregia confessio de Christo propter Christum amando.

6) τλαιπύροις. Ambrosius: Nilil est miserabilius, si de sancta vita episcopus periclitetur. de Dign. sac. c. 3.

7) σκότος. Lampridius et recentiorum complures tenebra dixerunt. id servit δεινότητι.

8) διχοτομηθῆναι, dissecari. Τὸ γὰρ πνεῦμα, inquit Nicetas, ἔνν μὲν εἰ καὶ μὴ ἀναζέχεται τοῖς ἀναξίοις, ἀλλ' οὖν παρῆναι δοκεῖ πρὸς τοὺς ἄλαξ ἔσφραγισμένοις, τὴν ἐκ τῆς ἐπιστηφῆς αὐτοῖς σωτηρίαν ἀνεύρον· τότε δὲ καὶ ἐξ ὅλου τῆς βεβηλωσέως αὐτοῦ τὴν χάριν ψυχῆς ἀποτιμηθήσεται. ἢ γὰρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διχοτομία οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, ἀλλ' ἢ τὴν εἰς τὸ παντελὲς τοῦ πνεύματος ἀλλοιοῦσιν. διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ἄδη ἔσμοιολογούμενος, οὐκ ἔστι τῆς βοηθείας τοῦ πνεύματος συμπαραούσης. Quod et apud S. Maximum legitur. Hoeschelius. Verba haec sunt Basilii M. cap. XVI. de Spiritu S. Congruit, quod vet. int. habet, separationem illam. Et sic alii quoque τὸ διχοτομεῖν explicant, maxime Gildas Sapiens Castig. in Ordinem eccl. Veniet ergo, inquit, Dominus servi illius, et dividet eum, a sanctis scil. sacerdotibus, partemque ejus ponet cum hypocritis, cum eis certe, qui sub sacerdotali tegmine multum obumbrant nequitiae. Videtur tamen potius διχοτομεῖν esse dissecare s. dissicere s. dirigere (ex dis et ago; conf. Festum:) a victimis picularibus humanisve suppliciiis tralatum. Vide LXX. Int. et ex Gatakero Thesaurum Suiceri: quo opere ut Budaeus et Camerarius, Commentariis suis, in Jus civile potissimum et in Medicinam, sic ille haud paulo commodius in Theologiam utilitates Graecae linguae derivavit.

9) ὑποκριτῶν, perfidiosos. Ὑποκριταῖ iidem, qui ἄπιστοι. Matth. 24, 51. (cum Castell. not.) et Luc. 12, 46. Totam oe-

ολέσθαι. ἀλλὰ τί σοι πάθω; ¹⁰⁾ οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι.
 347 Καί, εἰ βούλει γε, ἀπὸ τῆς βασιλείας πρώτον, ἧς οὐ τοσοῦ-
 τος ὄσος ¹¹⁾ τῆς ἱερωσύνης τῷ Θεῷ λόγος, παρέξω ¹²⁾ σοι
 348 τούτων, ὧν εἶπον, τὴν πίστιν. Ὁ Σαοὺλ ἐκείνος, ὁ τοῦ
 Κεῖς υἱός, οὐκ αὐτὸς σπουδάσας ἐγένετο βασιλεὺς, ἀλλ' ἀπῆλ-
 θε ¹³⁾ μὲν ἐπὶ τὴν τῶν ὄνων ζήτησιν, καὶ ὑπὲρ τούτων ἐρω-
 τήσων τὸν προαήτην ἤρογετο· ὁ δὲ αὐτῷ περὶ τῆς βασιλείας
 διελέγετο. καὶ οὐδὲ οὕτως ἐπέδραμε, καὶ τοι παρὰ ἀνδρὸς
 ἀκούων προαήτου· ἀλλὰ καὶ ἀνεδύετο, ¹⁴⁾ καὶ παρηγεῖτο, λέ-
 γων· Τίς εἰμι ἐγὼ, καὶ τίς ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου; τί οὖν;
 ἐπειδὴ κακῶς ἐχρήσατο τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθείσῃ τιμῇ, ἴσχυ-
 σεν αὐτὸν ἐξελεῖσθαι ταῦτα τὰ ῥήματα τῆς τοῦ βασιλεύσαντος
 349 ὄργης; ¹⁵⁾ Καίτοι γε ἐνῆν λέγειν πρὸς τὸν Σαμουὴλ ἐγκα-
 λουῖντα αὐτῷ· μὴ γὰρ αὐτὸς ἐπέδραμον τῇ βασιλείᾳ; μὴ γὰρ
 ἐπεπήδησα ταύτῃ τῇ δυναστείᾳ; τὸν τῶν ἰδιωτῶν ἐβουλόμην

conomi virtutem tollit perfidia. coll. 1. Cor. 4, 2. et omnes aliud agentes, inquit Tullius, aliud simulantes, perfidi surt. 1. 3. Off. c. 14.

10) τί σοι πάθω; quid ago? Formula revocandi. §. 146. 545. Saep̄e πρῶταιεν et παθεῖν inter se permutantur. [Cujus rei testis est Scholiasta ad Aristoph. Nub. v. 234. τὸ πάσχειν οὐ μόνον ἐπὶ τῶν πεσοχόντων τι λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ποιούντων. Cf. Schol. Eur. Hecub. 614. et 1041. Barnes. ad Eurip. Orest. 535. et Suppl. 257. Valckenar. ad Eurip. Phoeniss. 902. Reitz. ad Lucian. T. II, p. 73. et p. 918. L.]

11) ὄσος. Ed. prima, ὁ. Possit resolvi sic, λόγος ὁ (scil. ὄν) τῆς ἱερωσύνης οὐ τοσοῦτός ἐστι τῆς βασιλείας. ut sit sermo concisus, de quo ad Cic. Ep. 8. 15. 3.

12) παρέξω σοι πίστιν. i. e. δεῖξω τὴν ἀλήθειαν. §. 355. Phrasis insignis. Conf. Act. 17, 31. et annot. Raphaeli ex Polyb. p. 360—375. Sic, παρέξω θαρσύνειν. supra, p. 377. [Πίστιν παρέχειν est fidem facere, argumenta ad rem probandam proferre. Polyb. IV, 33. οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τῶν πάλαι τὰ τελευταῖα μετὰ τὸν Μεγάλῃς πόλεως καὶ Μεσσηνίας συνοικισμὸν, ἱκανὴν ἂν παράσχη πίστιν τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις. Joseph. Antiq. II, 9, 4. τοῖς μέντοι προκαιτηγεγυμένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πίστιν ὁ τοζετὸς τῆς γυναικὸς παρεῖχε. Vocabulum πίστις saepius de argumento dici, praeter Raphaelium, quem excitavit Bengelius, demonstravit Munthius ad Act. XVII, 31. L.]

13) ἀπῆλθε. Vid. 1. Reg. IX. L.

14) ἀνεδύετο, se subduxit. Vid. Pollux V, 112. ibique Hemsterhusius. Cf. Homer. Odys. IX, 377. Iliad. VII, 217. XIII, 225. L.

15) τοῦ βασιλεύσαντος ὄργης. Montefalconius legit: τοῦ βασιλεύσαντος αὐτὸν ὄργης, atque simul annotavit, Savillum et quosdam Mss. post ὄργης inserere οὐδαμῶς, abesse vero eam vocem a Morellio et aliis. L.

βίον ζῆν τὸν ἀπράγμονα¹⁶⁾ καὶ ἡσύχιον, σὺ δέ με ἐπὶ τοῦτο
 ἐλκυσας τὸ ἀξίωμα. ἐν ἐκείνῃ μένων τῇ ταπεινότητι, εὐκόλως
 ἂν ταῦτα ἐξέκλινα τὰ προσκρούματα. οὐ γὰρ δήπου τῶν πολ-
 λῶν εἰς ἂν καὶ ἀσῆμων, ἐπὶ τοῦτο ἂν ἐξεπέμφθην τὸ ἔργον,
 οὐδ' ἂν ἐμοὶ τὸν πρὸς τοὺς Ἀμαληκίτας πόλεμον ἐνεχείρισεν
 ὁ Θεός· μὴ ἐγχειρισθεὶς δέ, οὐκ ἂν ποτε ταύτην ἡμαρτον τὴν
 ἁμαρτίαν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀσθενῆ πρὸς ἀπολογία· οὐκ 350
 ἀσθενῆ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ επικίνδυνα, καὶ μᾶλλον ἐγκαίει
 τοῦ Θεοῦ τὴν ἀρχήν. Τὸν γὰρ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τιμηθέντα οὐκ 351
 εἰς τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἀπολογία γοῆ προβάλλεσθαι τῆς
 τιμῆς τὸ μέγεθος, ἀλλὰ εἰς μείζονα βελτιώσεως προτροπήν κε-
 χρῆσθαι τῇ πολλῇ περὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ σπουδῇ. Ὁ δέ, διότι 352
 κρείττονος ἔτυχεν ἀξιώματος, διὰ τοῦτο ἁμαρτάνειν αὐτῷ νο-
 μίζων ἐξεῖναι, οὐδὲν ἔτερον ἢ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν αἰ-
 τίαν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων ἐπιδειξάει ἐσπούδακεν· ὅπερ
 τοῖς ἀσεβέσι καὶ ῥαθύμως τὸν ἑαυτῶν διοικοῦσι βίον λέγειν
 ἔθος αἰεί. ἀλλ' οὐχ ἡμᾶς οὕτω διακεῖσθαι γοῆ, οὐδὲ εἰς τὴν
 αὐτὴν ἐκείνοις ἐκπίπτειν μανίαν, ἀλλὰ πανταχοῦ¹⁷⁾ σπουδά-
 ζειν τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρειν εἰς δύναμιν τὴν ἡμετέραν, καὶ
 εὐφημον καὶ γλωτταν καὶ διάνοιαν ἔχειν. Οὐδὲ γὰρ ὁ Ἡλί¹⁸⁾ 353
 (ἵνα τὴν βασιλείαν ἀφέντες, ἐπὶ τὴν ἰερωσύνην, περὶ ἧς ἡμῖν
 ὁ λόγος, ἔλθωμεν νῦν) ἐσπούδασε κτήσασθαι τὴν ἀρχήν· τί
 οὖν αὐτὸν τοῦτο, ἠνίκα ἡμαρτεν, ὦνησεν; καὶ τί λέγω, κτή-
 σασθαι; οὐδὲ διαφυγαῖν μὲν οὖν, εἶπερ ἠθέλε, δυνατὸν ἦν αὐ-
 τῷ, διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ νόμου· καὶ γὰρ ἦν τῆς Λευὶ φυλῆς,
 καὶ τὴν ἀρχὴν διὰ τοῦ γένους¹⁹⁾ ἄνωθεν καταβαίνουσαν ἔδει
 δεῖξασθαι. ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτος τῆς τῶν παίδων παροινίας²⁰⁾

16) βίον ζῆν ἀπράγμονα, in otio vivere, vitam a negotiis nullis usque publicis vacuam vivere. Vid. Suiceri. Obs. sacr. p. 320. L.

17) ἀλλὰ πανταχοῦ. Aurea sententia.

18) Ἡλί. Utiliter conferas J. M. Langii Ex. de Heli sacerdotis ministerio funesto. [Legitur narratio ipsa 1. Samuel. IV, 18. L.]

19) διὰ τοῦ γένους. Vet. int. per stegma. i. e. per stemma. Adjici hoc potest Carolo du Fresne. [De re vid. Winer's Bibl. Realwörterbuch. pag. 409. Cf. Numeror. XIII, 17 — 20. et Wahl. Clav. N. T. Tom. II, p. 23. ed. 2. L.]

20) παροινίας. Denotatur hoc verbo non solum ex ebrietate nascens, sed quaelibet insania et petulantia. §. 407. Vid. Thirlby. Παροινίας mentis graviter describit Hom. 6. iniens contra Jud. [Alii legunt παρονομίας, ut annotavit Montefalconius. De voc. παροινία

354 ἔδωκε δίκην οὐ μικράν. Τί δὲ αὐτὸς ὁ πρῶτος γενόμενος τῶν
 Ἰουδαίων ἱερεὺς, ²¹⁾ περὶ οὗ τοσαῦτα διελέχθη ὁ Θεὸς τῷ
 Μωϋσεῖ, ἐπειδὴ μὴ ἴσχυσε μόνος πρὸς τοσοῦτου πλήθους στή-
 ναι μανίαν, οὐ παρὰ μικρὸν ἤλθεν ἀπολέσθαι, εἰ μὴ ἡ τοῦ
 355 ἀδελφοῦ προστασία ἔλυσε τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργήν; ²²⁾ Ἐπειδὴ
 δὲ Μωϋσέως ἐμνήσθημεν, καλὸν καὶ ἐκ τῶν ἐκείνῳ συμβεβη-
 κότων δαΐξαι τοῦ λόγου τὴν ἀλήθειαν. αὐτὸς γὰρ οὗτος ὁ μα-
 κάριος Μωϋσῆς τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ τὴν προστασίαν ἀρπά-
 σαι τῶν Ἰουδαίων, ὡς καὶ δεδομένην παραιτεῖσθαι, ²³⁾ καὶ
 Θεοῦ κελεύοντος ἀνανεῦσαι καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ²⁴⁾ ὥστε καὶ
 παροξύναι τὸν προστάττοντα. καὶ οὐ τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ
 μετὰ ταῦτα, γενόμενος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὑπὲρ τοῦ ταύτης ἀπελ-
 λαγῆναι ἡδέως ἀπέθνησκεν. ²⁵⁾ ἀπόκτεινον γὰρ μὲ, φησὶν, εἰ

recte jam praecepit *Bengelius*. Quid proprie sit *παρουσία*, docuit *Xenoph. Sympos. VI, 2*. Cf. *Welsten. ad 1. Timoth. III, 3. et Sturz. in Lex. Xenoph. III, 461. b. L.*

21) *ἱερεὺς*. *Aaronem* dicit. *Ambrosius Ep. 56.* vel quisquis hanc scripsit: *Neque excusare tantum sacerdotem possumus, neque condemnare audemus.* Excusatum quidem s. *Purgatum* magna ex parte *Aaronem* dare conatus est *F. Moncaejus* libris II. de Vitulo aureo, aliique ad novam eorum editionem a *J. F. Mayero* notati, quibus adde *Athanasii Ep. canonicam ad Rufinianum.* Plus ad purgandum valerent, quae sermocinatur *Grosgebaueri Wächter-Stimme cap. 14.* ex quibus tamen idem ille peccati Aaronitici atrocitatem, suffragante *Langio l. c.* demonstravit, praeclare de timida antistitum agens modestia, quam ipsam *Chrysostomus* quoque in ista *Aaronis* actione et h. l. et in *Hom. c. Jud.* notat. Interea non contemnenda est *Joh. Buchaeri* epigramma: *Dum Moncaejus docet, inquit, quam vel solam praelati imprudentiam vindex a tergo sequatur ira Dei; quippe qui familiae suae tritici mensuram (Luc. 12.) non jubet dari tantum, sed etiam dari in tempore, multo magis ex eo constat, quam deteriore loco futuri sint, qui se ex eo genere non imprudentes solum, verum etiam infideles praestiterint.*

22) ὀργήν. De re vid. *Exod. IV, 13. L.*

23) *παραιτεῖσθαι*. Media haec lectio: unde alii *παρητήσθαι* vel *παραιτήσασθαι*. [Lectio *παραιτήσασθαι*, quam habet *Codex Olivarii*, recepta est ab *Hughesio*. *Montefalconius* legit *παρητήσθαι*. Non inepte monet *Hughes*, *παραιτήσασθαι* melius convenire sequenti *ἀνανεῦσαι*. Secutus est etiam *Hasselbachius* lectionem *παραιτήσασθαι. L.*]

24) ἀνανεῦσαι. *Hughes* legit, ἀνανεῦσαι, ἐπὶ τοσοῦτον. et scripsit de hac lectione haecce: „Hanc lectionem *Savil.* firmant *Codices Olivarii, Francisci et Max. Margunii* tertius, atque omnino praeferranda est *Ducaecanae ἀνανεῦσαι καὶ παροξύναι.* — Interpunge vero ἀνανεῦσαι περὶ τοσοῦτον, ὥστε —.“ *L.*

25) ἀπέθνησκεν. ἀν praefigit *Montef. ed. Bene.*

οὕτω μοι μέλλεις ²⁶⁾ ποιεῖν. Τί οὖν; ἐπειδὴ ἡμαρτεν ἐπὶ τοῦ ³⁵⁶
 ὕδατος, ἴσχυσαν αἱ συνεχεῖς αὐταὶ παραιτήσεις ἀπολογήσασθαι
 ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ πείσαι τὸν Θεὸν δοῦναι συγγνώμην; καὶ πό-
 θεν ἄλλοθεν τῆς ἐπιγγελημένης ἀπεστεροῦτο γῆς; οὐδαμόθεν
 ἄλλοθεν, ὡς ἀπαντες ἴσμεν, ἀλλ' ἢ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ταύ-
 την, δι' ἣν ὁ θαυμαστός ἐκεῖνος ἀνὴρ οὐκ ἴσχυσε τῶν αὐτῶν
 τοῖς ἀρχομένοις τυχεῖν· ἀλλὰ μετὰ τοὺς πολλοὺς ἄθλους ²⁷⁾
 καὶ τὰς ταλαιπωρίας, μετὰ τὴν πλάνην ἐκείνην τὴν ἄφατον
 καὶ τοὺς πολέμους καὶ τὰ τρόπαια, ²⁸⁾ ἔξω τῆς γῆς ἀπέθνη-
 σκεν, ὑπὲρ ἧς τοσαῦτα ἐμόχθησε· καὶ τὰ τοῦ πελάγους ὑπο-
 μίνας κακὰ, τῶν τοῦ λιμένος οὐκ ἀπήλαυσεν ἀγαθῶν. Ὁρᾷς ³⁵⁷
 ὡς οὐ τοῖς ἀρπάζουσι μόνον, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἐκ τῆς ἐτέρου
 σπουδῆς ἐπὶ τοῦτο ἐρχομένοις, λείπεται τις, ἐν οἷς ἂν πταί-
 σωσιν, ἀπολογία; Ὅπου γὰρ οἱ, τοῦ Θεοῦ χειροτονοῦντος,
 παραιτησάμενοι πολλάκις, τοσαύτην ἔδωκαν δίκην, καὶ οὐδὲν
 ἴσχυσαν ἐξελέσθαι τοῦ κινδύνου τούτου οὔτε τὸν Λαζῶν, οὔτε
 τὸν Ἰλλί, ²⁹⁾ οὔτε τὸν μακάριον ἐκεῖνον ³⁰⁾ ἀνδρα, τὸν ἄγιον,
 τὸν προφήτην, τὸν θαυμαστὸν, τὸν πρῶτον μάλιστα πάντων
 τῶν ἐπὶ γῆς, τὸν ὡς φίλον λαλοῦντα τῷ Θεῷ· σχολῆ γε ἡμῖν,
 τοῖς τοσοῦτον ἀποδέουσι τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνου, δυνήσεται
 πρὸς ἀπολογίαν ἀρκέσαι τὸ συνεδέσθαι ἑαυτοῖς μηδὲν ὑπὲρ
 ταύτης ἐσπουδακόσι ³¹⁾ τῆς ἀρχῆς· καὶ μάλιστα ὅτε πολλαὶ
 τούτων τῶν χειροτοπιῶν οὐκ ἀπὸ τῆς θείας γίνονται χάρι-
 τος, ³²⁾ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων σπουδῆς. Τὸν ³⁵⁸

26) μέλλεις. Vet. int. incipies. Etiam Vulgatus interpret
 N. T. verbum μέλλω saepe verbo incipio reddit, reprehensus a L.
 Valla ad Act. 27, 10. [De re vid. Num. XI, 15. L.]

27) ἄθλους. Al. χρόνους.

28) τρόπαια, tropaea. Egerant de hujus vocis significatu
 praeter Favorinum imprimis Schol. Aristoph. Plut. 453. et Eustath.
 ad Iliad. ε', p. 531. Cf. Sturz. Lex. Xenoph. T. IV, pag. 336. L.

29) οὔτε τὸν Ἰλλί. Vet. int. nec Heli nec Saulem.

30) ἐκεῖνον. Εξείνος, ille, frequens ad laudem. Basiliius Sel.
 I. 2. de Thecla: πολλοὺς ἀνδρας εἰς ἄρσεν ἀρετὴν βιοῦντας ἢ μίω-
 τος ἀνηρόμενας, οἷον τὸν πᾶλλον εὐθὺς ἐξείνον τὸν καὶ ὄντι ἀ-
 γύπτιον καὶ ἐπίκλην ἀγύπτιον.

31) ἐσπουδακόσι. Participium pro infinitivo.

32) χάριτος. Hic fons est vocationis. Rom. 1, 5. Ad plenam
 vocationis divinitatem et vocantium et ipsius vocationis et vocati
 sanctitas, hujusque non solum facultates animi naturales, sed etiam
 charismata supernaturalia, sine quibus DEUS nomen mittit, per-
 tinent. Magnif. Cancell. Pfaff. diss. de Vitiis eorum qui sacris ope-
 rantur, Sect. I. §. 9.

Ἰουδαίαν ὁ Θεὸς ἐξελέξατο, ³³⁾ καὶ εἰς τὸν ἅγιον ἐκείνον κατέ-
 λεξε χορὸν, καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἄξιαν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐνε-
 χειρίσεν· ἔδωκε δέ τι καὶ τῶν ἄλλων πλέον αὐτῷ, τὴν τῶν
 χρημάτων οἰκονομίαν. ³⁴⁾ Τί οὖν; ἐπαυθὴ τούτοις ἀμφοτέροις
 ἐναντίως ἐχρήσατο. ³⁵⁾ καὶ ὃν ἐπιστεύθη κηρύττειν, προὔδωκε·
 καὶ ἂ καλῶς διοικεῖν ἐνεχειρίσθη, ταῦτα ἀνήλωσε κακῶς, ἐξέ-
 φυγε τὴν τιμωρίαν; διὰ αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο καὶ γαλεπωτέ-
 359 ραν ἑαυτῷ τὴν δίκην εἰργάσατο, καὶ μάλα γε εἰκότως. Οὐ
 γὰρ εἰς τὸ τῷ Θεῷ προσκρούειν δεῖ κατακεχρησθαι ταῖς παρὰ
 τοῦ Θεοῦ διδομέναις τιμαῖς, ἀλλ' εἰς τὸ μᾶλλον ἀρέσκειν αὐτῷ.
 360 Ὁ δὲ, ἐπαυθὴ πλέον τετίμηται, διὰ τοῦτο ἀξιῶν ἀποφυγεῖν,
 ἐν οἷς ἂν κολάζεσθαι δέη· παραπλήσιον ποιεῖ, ὥσπερ ἂν εἴ-
 τις καὶ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων ἀκούσας τοῦ Χριστοῦ λέγον-
 τος, ³⁶⁾ ὅτι εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ
 εἶχον· καὶ, εἰ μὴ τὰ σημεῖα ἐποίουν ἐν αὐτοῖς, ἂ μηδεὶς ἄλ-
 λος ἐποίησεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· ἐγκαλοῖ τῷ Σωτῆρι καὶ
 Εὐεργέτῃ, ³⁷⁾ λέγων· τί γὰρ ἤρχου καὶ ἐλάλης; τί δὲ ἐποίεις

33) ἐξελέξατο. Vid. Matth. III, 1—5. L.

34) οἰκονομίαν. Vid. Joh. XII, 6. L.

35) ἐχρήσατο. Alii, annotante Montefalconio, legunt ἀπε-
 χρήσατο, quo tamen, quum praecedat adverbium ἐναντίως, non opus
 est. L.

36) λέγοντος. Evangel. Joh. XV, 20. L.

37) τῷ σωτῆρι καὶ εὐεργέτῃ. Frequenter veteres σωτήρα,
 εὐεργέτην, σωτήρα καὶ εὐεργέτην eum salutarunt, cui quam pluri-
 mum deberi profiterentur. Exempla collegit Gatakerus l. 1. Cinni
 c. 3, ex quo duo notamus. Demosth. c. Aesch. Or. pro cor. φίλον,
 εὐεργέτην, σωτήρα τὸν φίλιππον ἡγοῦντο. Uticenses Catonem μὲν
 φωνῇ τὸν εὐεργέτην καὶ σωτήρα καλοῦντας memorat Plutarchus. Ac-
 cedant alia. Idem de Demetrio, [p. 893.] σωτήρα καὶ εὐεργέτην ἀνα-
 γορεύοντες οἱ ἀθηναῖοι. Polybius de Antigono, οὐ μόνον ἐχοῖσθη
 παρ' αὐτὸν τὸν κτερόν εὐεργέτης, ἀλλὰ καὶ μεταλλάξας σωτήρ. Apud
 Herodianum Saturninus Severo insidias patefaciens: ἦνω σοι, ὦ δέ-
 σποτα, σωτήρ τε καὶ εὐεργέτης. Themistius Or. IV, οὗτος ἂν ὁ τέ-
 λειος νομιζοίτο καὶ ὀλόκληρος σωτήρ τε καὶ εὐεργέτης. Basilus Sel.
 Or. XV, ἵνα μὴ μόνον τοῦ βασιλέως σωτήρ ὁ βασιδ, ἀλλ' ἤδη καὶ
 τοῦ παντὸς Ἰσραὴλ εὐεργέτης ἀναδειχθῆ. Verius Jesum, quem σω-
 τῆρα unicum, eundem εὐεργέτην unicum praedicamus cum Chryso-
 stomo aliisque patribus. In Graeco est ἐν διὰ δυοῖν. Latine tan-
 tisper reddidi, Salvatore beneficentissimo: sed plura videntur de in-
 terpretatione dici debere. εὐεργέτης ab iis, qui citatos auctores in-
 terpretati sunt, dicitur benefactor, beneficii auctor, bene merens,
 beneficus. De verbo σωτήρ plus contenditur. Primum occurrit illud
 Ciceronis: C. Verrem non solum patronum Siciliae, sed etiam So-
 tera inscriptum vidi Syracusis. Hoc quantum est? ita magnum, ut
 Latino uno verbo exprimi non possit. is est [nimirum Soter] qui

σημεία, ἵνα μαιζόνως ἡμᾶς κολάσῃς; Ἀλλὰ μανίας τὰ ῥά-361
ματα ταῦτα, καὶ τῆς ἐσχάτης παραπληξίας. 38) ὁ γὰρ ἰατρός

salutem dedit. Quem ad locum ipse *P. Manutius* haec commentatur: *Soter Graecum nomen esse, et eum significare, qui salutem dedit, ipso constat interprete Cicero: quo patet communis error eorum, qui Jesum Christum, cujus immortalia merita nullo satis uno verbo exprimi Latine queunt, Servatorem appellant. aliud enim est servare, aliud salutem dare, servat is, qui, ne salus amittatur, aliqua ratione praestat: salutem dat, qui amissam restituit. Quod si servator non est Soter, quia minus valet; salvator autem ut inusitatum Cicero vitavit, maluitque dicere, qui salutem dedit: nimirum de eo si loquimur, qui afflictum genus humanum non in eodem statu servavit, sed a sempiterno interitu ad perpetuae vitae bona perduxit, quod summi Dei Filius et fecit, et facere solus potuit: necesse est, vel Salvatorem appellare, quod σωτήρ Graece dicitur, usurpato in re nova novo verbo, quod veteres quoque probarunt, vel Ciceronis exemplo uti circumscriptione, et dicere, Is qui salutem dedit. quamquam circumscriptio, ut interdum non commoda solum, verum etiam necessaria videtur, sic, iterata saepius, et dignitatem amittit et satietatem parit. Hic recte statuit Manutius, et auctorem salutis nostrae posse per periphrasin appellari, et tamen saepius uno esse verbo appellandum. nam etiam apostolus eum semel appellat αἴτιον σωτηρίας, Hebr. V, 9. saepissime vero σωτήρα. Cui nomini cum quaeritur quodnam unum optime respondeat Latinum: ita rem tractabimus, ut ne exitus careat fructu. Mirum potuit pridem videri, cur ipsum nomen *Soter* primis seculis, non una cum vocabulis Graecis *angelus, baptista, brabeum, ecclesia, Paracletus*, aliisque innumeris fuerit Latina civitate donatum, praesertim cum Latine dixerint *soteria*: cujus rei hanc videmur animadvertisse causam, quod *Valentiniani* usum vocabuli *Soter*, ut ex *Tertulliano* constat, occupassent. quae causa nil impedit, quo minus hodie *Sotera* dicamus: neque tamen Latina verba manere non debent. Idem *Tertullianus Salutificatorem* solitus est dicere: cujus scripta id quatuor habent locis, totidem dicta *Pauli* περὶ τοῦ σωτήρος interpretantibus. *Nospitatoris* nomen *Grotius* probat; quod idem atque σωτήρ etymon habeat. Interdum *Salus*, in abstracto, dici potest. Nonnullis fortasse *Liberatoris*, vel *Vindicis*, appellatio aptior videatur: quae et solennis olim fuerit, et miseriam, ex qua fit liberatio, innuat. Hoc *Dialogi* loco vetus interpretes posuit *Salvator*; recentiores, *Servator*. atque haec duo sola sunt pridem perpetuo usu recepta in orbe Christiano vocabula: sed ita, ut vix ullus utrumque juxta probet. Ab eunt enim in duas quasi partes Christiani scriptores: quorum alteri, quum *Servatorem* dicunt, Latinitati videntur consulere; alteri, quum *Salvatorem*, religioni. Vide, quae in hanc sententiam collecta et disputata sunt a *Cl. Dausqueio* in *Notis ad Basilii Seleuciensis orationem XII et XXXII* et, ex *Dausqueio* potissimum, in *Thesauris Fabri et Suiceri*: et adde *B. Meisneri* *Christolog. Disp. VI. Dannhaueri* *Hodosoph. p. 600. Jac. Pontani* *Bellar. P. II. Synt. 10. c. f. E. Leigh. Crit. N. T. Cyr. Güntheri* *Latin. restit. ceterosque ab his laudatos. Nos quoque in interpretatione nostra Salvatorem tantisper dicere maluimus, dum probaremus, nec Salvatoris nomen a Latinitate nimis esse alienum, nec Servatorem, quod Dausqueius in primis perdidit, male appellari et inique. De efficacia vocabuli *Salvator* nemo dubitat: nec dubitaturus fuit *Tullius*, si olim fuisset usitatum.**

οὐκ ἴνα σὲ ³⁹⁾ κατακρίνη μᾶλλον, ἢ ἴθε θεραπεύσων, ἀλλ' ἴνα ἀπαλλάξῃ τῆς νόσου τέλειον: σὺ δὲ σαυτὸν ἐκὼν ἀπεστέρ-

nam non finisse, vel locus ex Adelphis Terentii mox producendus arguit: neque adjuvat Plinius, quem *Salvatorius* dixisse notat Ol. Borrichius; vera enim lectio est *saluatorius*. Auctoritatem tamen satis antiquam a primis Christianis habet: et, si nullam haberet, dignus erat *salutis* nostrae *dux*, cujus honori verbum signaretur monetae novae. habent autem *Salvator* Inscriptiones et Glossae veteres, et Tertullianus, Lactantius aliique, ut non debeamus hoc vocabulo abstinere hodie, praesertim cum in aliis non nimium lauti simus. Nervose *Isid. Hispal.* 1. 7. Orig. *Verbum Salvator Latina lingua antea non habebat, sed habere poterat; sicut potuit, quando voluit.* Venio ad alterum vocabulum. Plerique ita statuunt: *Salvatore* is habet, qui ex perduto salvus redditur: *servatore* is, qui salvus manet. Respondemus, et Graecum verbum unum, et Latinum utrumvis, modo hac modo illa notione accipi: quippe nullum malum, cui datorem salutis quemcumque mederi oporteat, non habet hoc, ut quoquo modo ex una parte *premat*, idemque ex altera parte *impendat*. *Salvare* pro eo, quod illi *servare* dicunt, exstat in Inscriptione, Antonini principatu expressa: *O tempora infausta, quibus inter sacra et vota ne in cavernis quidem salvari possimus.* et in illa celebri: *Jovi custodi, Quirino Salvatori, pro salute Caesaris Nerae Traiani Aug. Col. Sarmiz.* Lactantius: *quis ob justitiam meruerit, genere humano (in cataclysmo) pereunte, salvari.* Sic *salvus*, pro *illaeso*, passim. vid. Cic. ep. fam. ed. nostr. p. 946. Vicissim *servare* pro eo, quod illi *salvare* dicunt, dixit Terentius in *Heccyra* Act. V. scen. 4. ubi adolescens, *ab orco* mortuum se redicem in lucem factum, et ex maxima *miseria* extractum triumphans, *servatricem* suam salutatur Bacchidem. Plane quod Romanis in nomine valuit *salvus* et *Salvus*, id in verbo valuit *servo*, unde *servator*: suntque haec themata instar unius, ita ut altero suppleatur defectus alterius. Idem Comicus in Adelphis: *Ipsa si cupiat Salus, servare prorsus hanc familiam non potest.* idem volebat dicere, quod Plautus: *Nec salus saluti jam esse, si cupiat, potest.* Congruitque etymon ipsum. nam ex *ἑνω*, *libero*, *eruo*, est *ἐρῶ*, ut Eustathius tradit; ex *ἐρῶ* est *servo*, ut Martinius docet: quamquam ne Perottus quidem obest, qui *servo* derivat a *sero*, id est *asserero*, *libero*. Itaque quem Graeci *σωτήρα*, eum Romani constanter dixerunt *Servatorem*. *ἕως σωτήρα* *Jupiter Servator* dictus, et *Jupiter Conservator*, ut imprimis Gyraldus Syntagmate II. confirmat: quem *Jovem Custodem* et *Jovem Liberatorem* sinxerant. Tacitus Annal. lib. XV. cap. 71. de liberto quodam, conjurationis indice in Neronem: *Conservatoris sibi nomen Graeco ejus rei vocabulo assumpsit.* scilicet *σωτήρα* se appellarat index: quod ejus rei vocabulum est lucrificienti Graecum Historico, nisi *conservator*? quid *conservator*, nisi *servator*? praeterquam quod simplex verbum uni adscribit beneficium; praepositio addita, pluribus. Et quum se ipse Tullius *reip. servatorem*, quum se *reip. conservatorem* dixit, nonne *σωτήρα* se dixit? alioqui honoris sui causa, perinde ut laedendi Verris, potuit, qua erat auctoritate, saltem ad Quintum fratrem aut ad Atticum scribens; potuere in diis suis cognominandis Romani, aut Graecum, si significantius esse putassent, adoptare, aut novum Latinum, quo Graecum exprimeretur, fingere. quid? ne pro verbo quidem *servare* et pro participio *servatus*, de ullo alio, quod vim haberet majorem, labo-

ρησας τῶν ἐκείνου χειρῶν. δέχου τοίνυν χαλεποτέρην τὴν τιμωρίαν. Ὡσπερ γὰρ εἰ εἶξας τῇ θεραπείᾳ, καὶ τῶν προτέ-

ravere. At negat ipse, inquit, Tullius, verbum σωτήρ Latino uno exprimi posse: quem verbum *Servator* minime fugiebat. Negat id quidem: sed nescio an magis ex animo, quam in Antonio postea reprehendit *piissimus* et *contumeliam* facere. cur autem negat! per ironiam: primum, ut invidiam concitet reo, qui in inscriptione ista verbo uti maluerit inter Siculos populari, quam Latino. nam de industria ita defuit *Sotera*, ut defuiat *Servatorem*, qui proprie, in bello, *salutem dare* capto dicitur. Sic fere lib. XI. ad Att. Ep. 14. *non quo ab isto salus data quidquam habitura sit firmitudinis*. accedit aculeus: *Soter est is, qui salutem dedit*, scilicet cum posset malum dare, ut Verres, qui nil non mali pro salute dedit. Ceteroqui enim *is, qui salutem dedit*, neque *sotera* neque *servatorem* aequè exprimit, atque *is, qui salutem fuit*. respice exempla ineunte hac annotatione posita. Denique verbum illud tenuis *Patronus*, in Verriana, a *Servatore* nihilo propius abest, quam a *Soterè*. Porro ne Tertullianus quidem, cum *Sotera* Christianorum dixit *Salutificatorem*, *Servatoris* vocabulum censendus est indignum iudicasse. Cur non usurpavit Tertullianus *Salvatoris* nomen! (inquit Borrichius, a Vossio abductus, intento videlicet alteri appellationi, qua Afer ille saepius uti supra dictus est: nos dicimus, cur non legimus apud illum *Servatoris* nomen! et a Borrichio respondemus:) *quia ingenium magni Africani vocabulis innovandis, quam antiquis retinendis accommodatius fuit*. Sed fac, non semper, cum σωτήρ dicitur, *Servatorem* dici posse: potest tamen plerumque, vel ea notione: de qua nil est controversiae. Perditi fuimus, sed ita ut etiamnum perire possemus (uti certe perdit per peccatum, per ἐπιπίπτειν se perdunt) id prohibuit et prohibet *Soter*, Joh. III. 16. ergo *Servator* est. Quicquid Pater ei dedit, ex eo nil amittit: Joh. VI. 39. coll. omnino XVII. 12. ergo *Servator* est. Efficit, ne, postquam justificati sumus, iram pensentiscamus: Rom. V. 9. ergo *Servator* est. Est σωτήρ fideium maxime: 1. Tim. IV. 10. id est, eos, quos *salvavit, servat et servabit*. Quare non est claudenda verborum gloriae Christi inserventium copia: neque ulli eorum a nobis aut adspargendum fastidium aut significatio deterenda. Rectius et *Salvatoris* et *Servatoris*, atque adeo *Soteris* appellationem Christianus quivis sine offensione legat ac scribet. Atque ut ad locum redeamus, hic nos *Servatore* *beneficentissimo* interpretatos velim jam existimes. nam *Servatoris* titulus medicis peculiariter datur, ut Barthius ad Statium notavit; Chrysostomus autem ut medicum hoc loco §. 361. laudat Dominum: perinde ut Eusebius lib. IV. Demonstrat. Evang. *καθὸ τῶν χειρῶν ἐμπαθῶν θεραπείαν ἐπαγγέλλεται. ΣΩΤΗΡ ΚΑΙ ΛΑΤΡΟΣ ἐκείνως ἐν ἰσχυρίῳ*. Hujus nomen celebretur in sempiternum! [Nolui quid addere iis, quae copiose quidem, sed docte et pie disputavit de his vocabulis b. Bengel. Plura etiam qui legere cupiat, adeat amicissimi *Heinichenii* Excurs. X. in Euseb. H. E. T. III, p. 409. L.]

38) *παράπληξίας*, insaniae. Aptā metaphora, collatis iis, quae sequuntur, ab aegrotō. §. 69. [*παράπληξ* explicatur ab Hesychio per *παράφων, ἰὸς φρένας βεβλαμμένως, μανιώδης* et *παράπληξία* est eidem Hesychio et Suidae id. q. *μανία*. L.]

39) σέ. Hoc pronomen simpliciter acceptum, semper ἐγγλίνεται: *sia* *emphasis* aut *oppositionem* denotare opus sit, proprium accentum retinet, verboque plerumque proxime praepositur. Deva-

ρων ἂν ἀπηλλάγης κακῶν· οὕτως ἐπειδὴ παραγεγόμενον ἰδὼν
 ἔφυγες, οὐκ ἔτι ἀπονίψασθαι ταῦτα δυνήσῃ· μὴ δυνάμενος δέ,
 καὶ τούτων δώσεις τὴν τιμωρίαν, καὶ ἂνθ' ὧν αὐτῷ ματαίαν
 362 τὴν σπουδὴν ἐποίησας, τότε μέρος τὸ σόν. Διὰ ταῦτα οὐκ
 ἴσην πρὸ τοῦ τιμηθῆναι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὰς τιμὰς
 τὴν βάσανον ὑπομένομεν, ἀλλὰ πολλῷ σφοδροτέραν ὕστερον.
 ὁ γὰρ μὴδὲ τῷ παθεῖν εὔ⁴⁰) γενόμενος ἀγαθός, πικρότερον
 363 δίκαιος ἂν εἴη κολάζεσθαι. Ἐπεὶ οὖν ἀσθειῆς ἡμῖν αὕτη ἡ
 ἀπολογία δέδεικται, καὶ οὐ μόνον οὐ σώζει τοὺς εἰς αὐτὴν
 καταφεύγοντας, ἀλλὰ καὶ προδίδωσι πλέον, ἕτεραν ἡμῖν πο-
 364 ριστέον ἀσφάλειαν. ΒΑΣ. Ποίαν δὴ ταύτην; ὡς⁴¹) ἔγωγε
 οὐδὲ ἐν ἑμαυτῷ δύναμαι εἶναι νῦν· οὕτω με ἕμφοβον καὶ ἔν-
 τρομον τοῖς ῥήμασι κατέστησας τούτοις.

365 Π. Μὴ, δέομαι, ἔφην, καὶ ἀντιβολῶ, μὴ τοσοῦτον κα-
 ταβάλης σαυτόν.¹⁾ Ἔστι γὰρ, ἔστιν ἀσφάλεια. τοῖς μὲν ἀσθε-
 νέσιν ἡμῖν, τὸ μὴδέποτε ἐμπεσεῖν· ὑμῖν δὲ τοῖς ἰσχυροῖς, τὸ
 τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας εἰς ἕτερον μὲν ἀνηρτηῆσθαι μὴδὲν,
 μετὰ²⁾ δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν³⁾ εἰς τὸ μὴδὲν ἀνάξιον πρῶτ-

rins in Particula Ἐμοί. Porro hunc locum ex Palatino, solo for-
 tasse, recentiores sic constituerunt: οὐχ ἵνα σὲ κατακρίνη ἦλθεν,
 ἀλλὰ μᾶλλον θεραπεύσων, οὐχ ἵνα σε τοσοῦντα παρίδη, ἀλλ' ἵνα
 σε ἀπαλλάξῃ τῆς νόσου τέλειον. Morel. οὐχ ἵνα σὲ κατακρίνη, μᾶλ-
 λον ἦλθε θεραπεύσων· οὐχ ἵνα κλ. Nostram lectionem comprobat
 Augustanus liber, editio prima, et vetus interpres. Estque illustre
 testimonium contra abusum distinctionis inter Voluntatem signi et
 beneplaciti. [Hasselbach. σὲ repetit ante ἀπαλλάξῃ. Non inepte. L.]

40) παθεῖν εὔ. Ἐὔ pulchre dicitur cum activo, εὔ ποιεῖν.
 §. 298. cum passivo, εὔ πάσχειν. §. 154. cum medio, εὔ φέρεσθαι.
 Gall. je me porte bien. Emendetur Basilii Sch. locus insignis, Or.
 19. ubi centurio ait: οὐκ εἰμὶ ἰκανός. πηγὴ περιχρᾶ, πελάγους πλοῦ-
 τον οὐχ ὑποδέχεται. μὴ μου πλέον ἐλέγξῃς τὸ τῶν τόπων ἀνάξιον,
 οὐ φέρομαι (legas, εὔ φέρομαι) τοῖς ῥήμασι· φθέγγεται μόνον, καὶ
 τὸ πάθος ἐλαύνεται. Etiam alias εὔ usum habet. εὔ ἴστω. εὔ καὶ
 καλῶς. §. 323. 386.

41) ὡς. Pro οὕτως.

1) μὴ τοσοῦτον καταβάλης σαυτόν. Ne ita animum de-
 spondeas, sei nicht so niedergeschlagen. L.

2) εἰς ἕτερον μὲν μὴδὲν, μετὰ δέ. Sic Augustanus. ead-
 dem particulae, §. 187. 412. μετὰ, secundum. Germ. nächst. [Ita
 praepositio μετὰ jam apud Homerum occurrit, v. c. Iliad. II, 674.
 κάλλιστος ἀνὴρ τῶν ἄλλων Λαταῶν μετ' ἀμύμονα Πηλεΐωνα, nächst
 dem Achill. Xenoph. Cyropaed. VII, 2, 4. πόλιν τὴν πλουσιωτάτην ἐν
 τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλώνα. L.]

3) χάριν. Πάντα ὑπακούσεται τῷ χουσίῳ, φησὶν· καὶ τῇ χά-
 ρι τι νόητ' ἀδικηθήσεται. Marcus de lege spir.

τιν τῆς διορεᾶς ταύτης καὶ τοῦ δεδαικότος αὐτὴν Θεοῦ. Με-366
 γίστης μὲν γὰρ ἂν εἶεν κολάσεως ἄξιοι, οἱ μετὰ τὸ δι' οἰκείας
 σπουδῆς ταύτης ἐπιτυχεῖν τῆς ἀρχῆς, ἢ διὰ θάθυμίαν ἢ διὰ
 ποιηρίαν ἢ καὶ δι' ἀπειρίαν κακῶς κεκρημένοι τῷ πράγματι·
 οὐ μὴν ⁴⁾ διὰ τοῦτο τοῖς οὐκ ἐσπουδακόσι καταλείπται τις
 συγγνώμη, ἀλλὰ καὶ οὗτοι πάσης ἀπολογίας ἐστέρηται. Δεῖ367
 γὰρ, οἶμαι, κἂν μυριοὶ καλῶσι καὶ καταναγκάζωσι, μὴ πρὸς
 ἐκείνους ὁρᾶν· ἀλλὰ πρότερον τὴν ἑαυτοῦ βασανίσαντα ψυ-
 χὴν, καὶ πάντα διερευνησάμενον ἀκριβῶς, οὕτως εἶξαι τοῖς βια-
 ζομένοις. Νῦν δὲ οἰκίαν μὲν οἰκοδομήσασθαι οὐδεὶς ἂν ὑπο-368
 σχέσθαι τολμήσειε τῶν οὐκ ὄντων οἰκοδομικῶν· οὐδὲ σωμά-
 των ἄψασθαι νεοσηκότων ἐπιχειρήσειεν ἂν τις τῶν ἰατρῶν
 οὐκ εἰδότην· ἀλλὰ κἂν πολλοὶ οἱ πρὸς βίαν ὠθοῦντες ὦσιν,
 παραιτήσεται, καὶ οὐκ ἐρυθριάσει τὴν ἄγνοιαν. Ψυχῶν δὲ
 ἐπιμέλειαν μέλλον ἐμπιστεῦσθαι τοσοῦτων, οὐκ ἐξετάσει πρό-
 τερον ἑαυτόν· ἀλλὰ κἂν ἀπάντων ἀπειρότατος ἦ, δέξεται τὴν
 διακονίαν, ἐπειδὴ ὁ δεῖνα κελεύει, καὶ ὁ δεῖνα βιάζεται, καὶ
 ἵνα μὴ προσκρούσῃ τῷ δεῖνι; Καὶ πῶς οὐκ εἰς προὔπτον ἑαυ-369
 τὸν μετ' ἐκείνων ἐμβαλεῖ κακόν; ἔξόν ⁵⁾ γὰρ αὐτῷ σώζεσθαι
 καθ' ἑαυτόν, καὶ ἑτέρους προσαπόλλυσι μεθ' ἑαυτοῦ. Πό-
 θεν γὰρ ἐστὶν ἐλπίζειν σωτηρίαν; πόθεν συγγνώμης τυχεῖν; τί-
 νες ἡμᾶς ἐξαιτήσονται ⁶⁾ τότε; οἱ βιαζόμενοι νῦν ἴσως καὶ
 πρὸς ἀνάγκην ἔλκοντες; αὐτοὺς δὲ τούτους τίς κατ' ἐκείνον
 διασώσει τὸν καιρόν; καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ προσδέονται ἑτέρων,
 ἵνα διαφύγῃ τὸ πῦρ. Ὅτι δὲ σὲ οὐ δεδιτόμενος ⁷⁾ ταῦτα370
 λέγω νῦν, ἀλλ' ὡς ἔχει τὸ πρᾶγμα ἀληθείας, ⁸⁾ ἄκουε τί τῷ

4) οὐ μὴν. Sic §. 537. καὶ μὴν οὐδὲ, §. 17.

5) ἔξόν. Hesychius, ἔξεσι, δυνατόν.

6) τίνας ἡμᾶς ἐξαιτήσονται. Augustanus, τίνας ἡμᾶς πα-
 ραιτήσονται· unde vetus int. excusare. Placet haec media lectio:
 unde orta et vulgata, τίνας ἡμᾶς ἐξαιτήσονται, per glossam; et alio-
 rum, τίνας ἡμῖν παραστήσονται.

7) δεδιτόμενος. De verbo δεδίττομαι, quod est ter-
 rorem injicere, vid. Heineichen ad Euseb. H. E. VIII, 4, 6. et
 Passow in Lexico s. v. δειδίσσομαι. L.

8) ἔχει ἀληθείας. Elegantissime. nam ita passim legimus,
 πῶς ἔχω γνώμης, ὡς ἔχω ῥώμης, ὡς ἔχω συνέσεως. Sic Thucyd. ὡς
 εἶχε τάχους ἕκαστος, pro cuiusque celeritate. et Plutarch. in Ca-
 millo, ὡς ἕκαστος ἐτοιμότητος ἢ βουλήσεως ἔσχε, ut quisque paratus
 aut animatus fuit. Cant. ed. II. [Non igitur opus erat mutatione
 Boisii, qui ἐπὶ inserendum putabat, ut esset ἐπ' ἀληθείας. Imo ille
 genitivus resolvendus est per nostrum: in Ansehung. Vid. Mat-

μαθητῆ γησιν ὁ μακάριος Παῦλος ⁹⁾ Τιμοθέω, τῷ γνησίῳ
 τέκνῳ καὶ ἀγαπητῷ. Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ
 371 κοινῶναι ἀμαρτίαις ἀλλοτριαῖς. Εἶδες ὄσης τοὺς μέλλοντας
 ἡμᾶς ἐπὶ τοῦτο παράγειν, οὐ μέμψως μόρον, ἀλλὰ καὶ τιμω-
 372 ρίας, τότε ἡμέτερον ἀπήλλάξαμεν μέρος; Ὅσπερ γὰρ τοῖς αἰ-
 ρεθεῖσιν οὐκ αὐταρκεῖς πρὸς ἀπολογία, τὸ λέγειν, οὐκ αὐτό-
 κλητος ἦλθον, οὐδὲ προειδῶς οὐκ ἀπέφυγον· οὕτως οὐδὲ τοὺς
 χειροτονοῦντας ὠφελῆσαι τι δύναται, εἰ λέγοιεν τὸν χειροτονη-
 373 θέντα ἀγνοεῖν. ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον τὸ ἐγκλημα γίνε-
 ται, ὅτι ὃν ἠγνόουν παρήγαγον· καὶ ἡ δοκοῦσα εἶναι ἀπολο-
 374 γία αὐξῆι τὴν κατηγορίαν. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, ἀνδράπο-
 δον μὲν πρίασθαι βουλομένους καὶ ἰατροῖς ἐπιδικαίνονται, καὶ
 τῆς πράξεως ἐγγυητὰς ἀπαιτεῖν, ¹⁰⁾ καὶ γειτόνων πυρθάνεσθαι,
 καὶ μετὰ ταῦτα πάντα μηδέπω θαυμάειν, ἀλλὰ καὶ χρόνον πο-
 λὸν πρὸς δοκιμασίαν αἰτεῖν· εἰς δὲ τοσαύτην λειτουργίαν μέλ-
 λοντάς τινα ἐγγράφειν, ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἂν τῷ δεῖνι
 δόξῃ πρὸς χάριν ἢ πρὸς ἀπέχθειαν ἐτέρων μαρτυρῆσαι, ἐγκρί-
 375 ναι, μηδεμίαν ποιουμένους ἐτέρων ἐξέτασιν; τίς οὖν ἡμᾶς ἐξαι-
 τήσεται ¹¹⁾ τότε, τῶν ὀφειλόντων προστιῆναι καὶ αὐτῶν προ-
 376 στατῶν δεομένων; Δεῖ μὲν οὖν καὶ τὸν χειροτονεῖν μέλλοντα,
 πολλὴν ποιῆσθαι τὴν ἐρευναν· πολλῶν δὲ πλείονα τούτου τὸν
 377 χειροτονοῦμενον. Εἰ γὰρ καὶ κοινονοὺς ἔχει τῆς κολάσεως τοὺς
 ἐλομένους, ἐν οἷς ἂν ἀμάρτη· ἀλλ' ὁμως οὐδὲ αὐτοὺς ἀπήλ-

thias. Gr. Gr. p. 432. et Passow in Lex. Cf. Valckenar. ad Herodot. VI, 116. et Thom. Mag. p. 401. Cyrop. VII, 5, 19. οὕτω τρόπου ἔχεις. L.]

9) Παῦλος. Ambrosius: Non nostra contra episcopos, sed sancti apostoli opposuimus testimonia, ne velut vulgaribus fabulis nostrum irriderent opus. de Dign. sac. c. 5. [Locus Paulinus legitur 1. Tim. V, 22. L.]

10) καὶ τῆς πράξεως — ἀπαιτεῖν, „man fordert Bürgen, die für den Kauf gut sind.“ Cramerus. Cf. Xenoph. Hist. Gr. I, 7, 12. VII, 2, 17. Cyrop. VI, 2, 11. Est igitur ἐγγυητῆς id. q. ἐγγυός. Moeris: ἐγγυόν, Ἀπικῶς ἐγγυητῆν, Ἑλληρικῶς. L.

11) ἐξαιτήσεται. Alii, ἐξαιρήσεται. Montef. Vet. int. auxiliio erit. Idem verbum, §. 385. eadem de re: [Verbum nempe ἐξαιτεῖσθαι in Medio est: precibus salutem alicujus impetrare, et usurpatur v. c. de servis, qui aliorum precibus libertatem nanciscuntur. Dicitur tamen etiam in malam partem. Xenoph. Anabas. I, 1, 3. Συλλεχθέντες κῆρυ ως ἀποστερῶν. ἡ δὲ μήτηρ ἐξαιτησαμένη αὐτῶν ἀποπέμψεται. Cf. Chrysost. T. I, p. 335 D. Wetsten. ad Luc. Evang. XXI, 31., ubi tamen est h. v. sibi poscere. et Matthaei l. l. Romil. III, not. 230. T. II, pag. 62. L.]

λαῖται τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ μείζονα δώσει· μόνον εἰ μὴ 378
 διὰ τινὰ ἀνθρωπίνην αἰτίαν, παρὰ τὸ φανερὸν αὐτοῖς εὐλογον
 ἔπραξαν οἱ ἐλόμενοι. 12) Εἰ γὰρ ἐν τούτῳ φωραθεῖεν, 13) καὶ
 τὸν ἀνάξιον εἰδότες, διὰ τινὰ πρόφασιν αὐτὸν παρήγαγον· ἐξ
 ἴσης τὰ τῶν κολαστηρίων αὐτοῖς, τάχα καὶ μείζονα τοῖς τὸν
 οὐκ ἐπιτήδειον καταστήσασιν. ὁ γὰρ τὴν ἐξουσίαν παρασχὼν
 τῷ βουλομένῳ διαφθεῖραι τὴν ἐκκλησίαν, αὐτὸς ἂν εἴη τῶν
 ὑπ' ἐκείνου τολμηθέντων αἰτίος. Εἰ δὲ τούτων μὲν οὐδενὶ γέ- 379
 νοιτο ὑπεύθυνος, 14) ἀπὸ δὲ τῆς τῶν πολλῶν ὑπολήψεως ἠπα-
 τῆσθαι λέγοι· ἀτιμώρητος μὲν οὐδὲ οὕτω μένει, ὀλίγῳ δὲ
 ἐλάττονα τοῦ χειροτονηθέντος δίδωσι δίκην. Τί δῆποτε; ὅτι
 τοὺς μὲν ἐλομένους εἰκὸς ὑπὸ δόξης ψευδοῦς ἀπατηθέντας,
 ἐπὶ τοῦτο ἐλθεῖν· ὁ δὲ αἰρεθεὶς οὐκ ἔτ' ἂν δύναιτο λέγειν,
 ὅτι ἠγνόουν ἑμαυτὸν, καθάπερ αὐτὸν ἕτεροι. Ὡς οὖν βαρῦ-
 τερον μέλλοντα κολάζεσθαι τῶν παραγαγόντων, οὕτως ἀκριβέ-
 στερον αὐτῶν γρῆ ποιῆσθαι τὴν ἑαυτοῦ δοκιμασίαν, κἂν 15)
 ἀγνοοῦντες ἐλκωσιν ἐκεῖνοι, προσίοντα διδάσκειν ἀκριβῶς τὰς
 αἰτίας, δι' ὧν ἠπατημένους παύσει, καὶ ἀνάξιον ἑαυτὸν τῆς
 δοκιμασίας 16) ἀποδείξας ἐκφύξεται τοσούτων πραγμάτων

12) οἱ ἐλόμενοι. Sensus: Majorem etiam poenam dabit; nisi si homines illi, qui eum elegerant, rem confecerint causa quadam humana ducti, ipsorum adde reclamante et honestiora suadente conscientia, cui tamen obedientiam non praestiterant. Pro εὐλογον, quod habet Savilius, Morellius legit εὐλόγον. L.

13) φωραθεῖεν. Φωραθεῖς, Lex. Cyrill. Ms. Brem. explicat per ενοθεῖς, καταληγθεῖς. Hesychius: φωραθεῖς· ενοθεῖς, φανεῖς. Suidas: φωραθεῖς· ενοθεῖς, γνωσθεῖς. Πάμφιλος δαρείσιης παρὰ Ἀριστοτάνη (Plut. 19.) ὡς φωραθεῖς ἐπ' ἀποστροφῆς κατελήθη. Cf. Aelian. V. H. I, 34. fin. 3. Maccabb. III, 29. οὐ ἔαν φωραθῆ τὸ σύνολον σκεπαζόμενος Ἰουδαῖος. L.

14) ὑπεύθυνος. Construitur h. l. cum tertio casu, ut apud Lycurg. adv. Leocrat. cap. XXXII, §. 7. Πρὸς τὸν ὑπεύθυνον ἐξέροισι ἐλέγχους. Cf. Chrysost. T. III, pag. 375 A. In eadem pagina construitur vero etiam cum genitivo. Cf. Demosth. p. 293. ἀγροῖας ὑπεύθυνος. Qui proprie sint ὑπεύθυνοι, bene exposuit Suidas: οἱ μὴ ποιοῦντες λογισμοὺς παρεσχηκότες, μηδὲ ἐν δύναντι τῆς ἀρχῆς (muneris publici, quod administrarunt.) ἢ ἐπιστεύθησαν. Hesychius: ὑπεύθυνος· ἐνοχος, ὑποκείμενος. L.

15) καὶ ἂν. Ex καὶ et ἂν constat: estque formalis nota, qua ἂν modo in sua significatione, modo pro ἔαν conditionali accipitur. Quando itaque in sua significatione manent, tunc vox καὶ vehementiore spiritu profertur: cum vero ἂν pro ἔαν accipitur, remisso spiritu profertur. Devarius. Hic valet καὶ ἔαν, καὶ ἂν mox §. 380. nec non §. 185.

16) δοκιμασίας. Plane leg. διαφορίας. vet. int. munere. Non alienum fuerit hoc loco soticam corruptarum lectionum causam ex-

380 ὄγκον. Διὰ τί γὰρ περὶ στρατείας καὶ ἐμπορίας ¹⁷⁾ καὶ γεωργίας καὶ τῶν ἄλλων τῶν βιωτικῶν ¹⁸⁾ βουλῆς προκειμένης,

plicare. Plerunque ubi lapsus accidit in scribendo, offendiculum in medio est: hoc offendiculum fere semper est in ipso contextu, quum librarius non tam in ea, quae scribenda erant, intentus, quam in ea, quae minore, interdum etiam majore intervallo praecedunt aut subsequuntur, incurrens, horum aliquid arripit. Adolescentiam instituo: literas ipse tero: paroramata multa dispungo: jam pridem ad hanc offensionum causam attendo. ausim dicere, eā dimidiam partem variarum lectionum in omni scriptorum genere, atque in ipsis N. T. libris (quo nomine copiosior sum in hac re) contineri. Quae res si diligentius attendatur, dici non potest, quantum adjumenti ad eximendas dubitationes allatura sit. De supervacuis repetitionibus hinc natis nil dubium est; de noxiis omissionibus conqueruntur omnes: sed et commutationes plerasque haec causa dedit, ut vox aliqua ejusve initium, medium, finis, per alliterationem aut parrhesin mutaretur in sonum verbi praevii vel sequentis. ex. gr. Apud *Herodianum* hodie sic scribitur, οὗς ἠθέλησαν μερῖσαι τὴν ἀρχὴν, ὡς μὴ πάλιν ἰούσαν ἔξουσιν εἰς τυραννίδα πάλιν ἔξοκέλλη. I. 7. c. 10. leg. παρ' ἐνὶ οὔσαν aut simile quidpiam: πάλιν irrepsit, quia πάλιν sequitur. Sic *Basilii Sel. Or. VI.* sine dubio dixit: τὰς δὲ τῆς κρίσεως ἀφορμὰς ὁ τῆς φύσεως δεσπότης τῷ νῦν παραισθέμενος ἔλεγεν· εἰσελθε εἰς τὴν κρισιόν. at loco κρίσεως obrepsit φύσεως, quod mox sequitur. Sed hic ipse dialogus exempla, vix quaerenti, praebuit quamplurima. Ex προστήναι, quod meliores libri habent, in deterioribus factum est προτιζέιν, quia praecedit προτιδας. Ex τοῦ δοθέντος, §. 72. τὸ δοθὲν, praevio τὸ δοθὲν. Ex μάχη, §. 97. πάλη, sequente πάλη. Ex ἔδομεν, §. 130. ἔδωκαμεν, seq. ἔδόκει. Ex λήθης, §. 144. ἀληθείας, praevio τ' ἀληθές. Ex δεξαμένων, §. 159. ἀνάδεξαμένων, praec. ἄν. Ex πιστεῦσαι, §. 168. ὑποπιεῦσαι, praec. ὑποπιεῦσαι. Ex πραγμάτων, §. 175. ταγμάτων, praevio τάξιν. Ex μεγάλῃς, §. 188. σαρκός, seq. σαρκός. Ex ἐπήνεσα, §. 206. ἐπήνεσαν, seq. ἄν. Ex πνευμάτων, §. 211. κμάτων, seq. κμάτα. Ex δέη, §. 252. δέον, seq. κατόν. Ex διαζορίαν, §. 310. οἰζορομίαν, praec. οἰζορομιζόν. Ex ἀφορμὰς, §. 322. προφάσεις, praevio προφάσεις. Ex λοιποὶ, §. 330. πολλοὶ, praec. πολλῶν. Ex σφοδροτέραν, §. 362. σφοδρότερον, seq. ἴσπερον. Ex σφάτιωσι, §. 402. κατασφάτιωσι, seq. καταλέγειν. Ex οὖν, §. 407. δέ, praevio δέ. Ex βούλομαι, §. 417. δύναμαι, seq. δυνατός. Ex τελείων, §. 441. ἀλλήλων, praec. ἀλλήλων. Ex ἀπελθεῖν, §. 478. ἐπαρελθεῖν, praec. ἐπαρθεῖν. Ex προθυμίας, §. 492. μακροθυμίας, praec. μακροῦ. Ex τηρῆσαι, §. 505. συντηρῆσαι, praec. ἀσπές. Ex ἐπιτοίμιατα, §. 507. ἐπιτοίμια, praec. ἐπιτοίμια. Ex συνεχεῖα, §. 516. συνεχθεῖα, seq. δυναθῆ κρατηθῆναι. Ex θανμαστέον, §. 538. θανμαστίον, praec. μονάχον. Ex βοηθεῖν, §. 557. ἐπιβοηθεῖν, praec. ἐπιπλητεῖν. Ex ἀσεβείας, §. 574. ἀδιδίας, praec. ἐκδιζήσω. Ex φοβερά, §. 586. φοβερότερα, praec. χαλεποτέρα. Ex ἀνθρωπίαν, §. 596. ἀνθρωπίνην, seq. υπερβαίνειν. Ex ἀκούσαι, §. 598. καὶ ἀκούσαι, praevio καίόμενον. κτλ. Jejuna horum aliqua videantur; sed non iis, qui cogitant, vel laterculo plaustrum everti posse: conjuncta vero plane id, quod proposuimus, evincunt. Facile igitur hic quoque διαζορίας mutatum est in δοξιασίας, cum paulo ante occurreret δοξιασίων. [Docte quidem disputavit *Bengelius* de errore operarum notissimo, dubito tamen illo errore nostrum quoque lo-

οὔτε ὁ γεωργὸς ἔλοιτ' ἂν πλείν, οὔτε ὁ στρατιώτης γεωργεῖν, οὔτε ὁ κυβερνήτης στρατεῦσθαι, κἂν μυρίουσ τις ἀπειλῇ θανάτους; ἢ δῆλον, ὅτι ¹⁹⁾ τὸν ἐκ τῆς ἀπειρίας προορώμενοι κίνδυνον ἕκαστος; εἶτα ὅπου μὲν ζημία περὶ μικρῶν, τοσαύτη 381 χρησόμεθα προνοία, καὶ οὐκ ἂν εἴξομεν τῇ τῶν βιαζομένων ἀνάγκῃ· ὅπου δὲ ἡ κόλασις αἰώνιος τοῖς οὐκ εἰδόσι μεταχειρίζειν ἱερωσύνην, ἀπλῶς ²⁰⁾ καὶ ὡς ἔτυχε τοσοῦτον ἀναδεξόμεθα κίνδυνον, τὴν ἑτέρων προβαλλόμενοι ²¹⁾ βίαν; ἀλλ' οὐκ ἀνέξεται τότε ὁ ταῦτα κρίνων ἡμῖν. Ἔδει μὲν γὰρ καὶ πολ- 382 λῶ πλείω τῶν σαρκικῶν περὶ τὰ πνευματικὰ τὴν ἀσφάλειαν ἐπιδείξασθαι· νῦν δὲ οὐδὲ ἴσην ²²⁾ εὐρισκόμεθα παρεχόμενοι. Εἰπέ γάρ μοι, εἴ τινα ὑποπτεύσαντες ἄνδρα εἶναι τειτονικὸν 383

cum corruptum esse. Imo hoc mihi quisque facile dabit, multo facilius ex voce *δοξιασίας* oriri potuisse *διακονίας*, quam ex *διακονίας* voc. *δοξιασίας*. Huc accedit, quod sensu neutiquam careat lectio *δοξιασίας*, modo teneamus, quod ex iis, quae supra disputavit Chrysostomus, luculenter apparet, illos homines, qui episcopi fieri vellent, examini, quo in eorum mores inquirebatur, se submittere debuisse. Sensus igitur hujus loci foret: Opus est, ut illi, qui ad munus episcopi trahantur, bene sibi conscii suae imperitiae, se vel probatione indignos esse ostendant. L.]

17) *ἐμπορίας*. Nauticae, proprie. Congruit *κυβερνήτης*. Idem *Basilius* ead. Or. Noam in arca appellat τὸν μέγαν ἐμπορον (*vectorem*) τῆς δικαιοσύνης.

18) τὰ βιωτικὰ sunt senioribus scriptoribus, quae elegantius ab antiquioribus scriptoribus dicuntur τὰ τοῦ βίου. Vid. Diodor. Sic. II, 29. Polyb. IV, 73, 8. 1 Cor. VI, 3, 4. Cf. *Lobeck*. ad Phrynich. p. 355. L.

19) ἡ δῆλον. Particula ἡ, quae poni solet in secunda parte orationis bimembris, habet vim corrigendi, hoc sensu: *Sed, quid quaero? Manifesto provident periculum*. Vid. Platon. Apolog. Socrat. Cap. XIV. Ὅμως δὲ δὴ λέγε ἡμῖν, πῶς με φῆς διαφθεῖρειν τοὺς νεωτέρους; ἢ δῆλον δὴ, ὅτι κατὰ τὴν γραμμὴν etc. Cf. *Stallbaum*. ad Platon. Phileb. p. 8. ad Euthyphr. p. 24 et *Additamenta Heinichenii* in calce nostrae Critonis Platon. editionis p. 76. L.

20) ἀπλῶς — κίνδυνον. Vet. int. *nulla praecedente discussione, oculis sumus, ut dicitur, involuti*. Proverbium illius aevi.

21) προβαλλόμενοι. Hinc πρόβλημα. *Herodianus*, ἕκαστος δὲ ἐλεγέρετο οἰκοθεῖν ἢ ξιφίδιον ἢ πέλεκυν, δοράτιά τε ἐκ κρηγεσίων· βαρούσ τε (in indice *Scheidiano* varia est conjectura; in *Cassaubonianis*, βύρσας· sed leg. βαρούσ, id est, ex *Hesychio*, δένδρα, unde *barycae* *Vitruvio*) τὰς ἐμπειροῦστας περιτεμόντιες καὶ ξύλα καταλιθίσαντιες εἰς τὰ παλαιονότια σχήματα, ὡς ἕκαστος ἐδύνατο, πρόβλημα τοῦ σώματος ἐποιεῖτο. [Est igitur *προβάλλεσθαι*, quod nos dicimus *vorschützen*. Metaphora deducta est a militibus arma defensoria praetendentibus et objicientibus. Vid. *D'Orville*. ad *Charit*, p. 602. L.]

22) οὐδὲ ἴσην. Quanta perversitas!

οὐκ ὄντα τεκτορικὸν πρὸς τὴν ἐργασίαν καλοῖμεν, ὃ δὲ ἔποι-
 το, ²³⁾ εἶτα ἀψάμενος τῆς πρὸς τὴν οἰκοδομὴν παρεσκευασμέ-
 νης ὑλης, ἀφανίζοι μὲν ξύλα, ἀφανίζοι δὲ λίθους, ἐργάζοιτο
 δὲ τὴν οἰκίαν οὕτως, ὡς εὐθέως καταπεσεῖν· ἄρα ἀρκέσει
 πρὸς ἀπολογίαν αὐτῷ, τὸ παρ' ἐτέρων ἠναγκάσθαι, καὶ μὴ
 384 αὐτεπάγγελτον ἦκειν; οὐδαμῶς· καὶ μάλα γε εἰκότως καὶ δι-
 τῷ μὲν ξύλα ἀφανίζονται καὶ λίθους, οὐδεμία ἔσται καταφυγὴ
 πρὸς τὸ μὴ δοῦναι δίκην· ὃ δὲ ψυχὰς ἀπολλύς καὶ οἰκοδο-
 μῶν ἀμελῶς, τὴν ἐτέρων ἀνάγκην ἀποχρῆν ²⁵⁾ αὐτῷ πρὸς τὸ
 385 διαφυγεῖν ²⁶⁾ οἶεται; Καὶ πῶς οὐ λίαν εὐήθεις; ²⁷⁾ οὐπω γὰρ
 προστίθῃμι, ὅτι τὸν μὴ βουλόμενον οὐδεὶς ἀναγκάσαι δυνη-
 σεται. ἀλλ' ἔστω μυρία ²⁸⁾ αὐτὸν ὑπομεμενημέναι βίαν, καὶ
 μηχανὰς πολυτρόπους, ὥστε ἐμπεσεῖν· τοῦτο οὖν αὐτὸν ἐξαι-
 ρήσεται τῆς κολάσεως; Μὴ, παρακαλῶ, μὴ ἐπὶ τοσοῦτον ἀπα-
 τῶμεν ἑαυτούς· μηδὲ ὑποκρινώμεθα ἀγνοεῖν, τὰ καὶ τοῖς ἄγαν
 παισὶ γινεσθαι. οὐ γὰρ δήπου καὶ ἐπὶ τῶν εὐθυῶν αὕτη τῆς
 386 ἀγνοίας ἢ προσποίησις ἡμῶς ὠφελῆσαι δυνησεται. Οὐκ ἐσπού-
 δασας αὐτὸς ταύτην δέξασθαι τὴν ἀρχὴν, ἀσθένειαν σεαυτῷ
 συνειδώς; ²⁹⁾ εὖ καὶ καλῶς, ³⁰⁾ ἐρχῆν οὖν μετὰ τῆς αὐτῆς
 προαιρέσεως, καὶ ἐτέρων καλούντων, ἀποπηδῶν. ἢ ὅτε μὲν οὐ-

23) καλοῖμεν, ὃ δὲ ἔποιτο. *Montefalconius* legit: αὐτὸς δὲ ἔποιτο, sensu prorsus eodem. *L.*

24) εἶτα. Particula contendens et instans: de qua pulchre *Dev-
 varius*. conf. §. 381. 124. [*Εἶτα* est nostrum nun. *Da nun der,
 welcher Holz und Steine verdirbt*, etc. Cf. *Plut. de usu animal.*
Orat. II, c. 2, pag. 516. ed. Tauchn. Buttmann. Gr. Gr. §. 136.
Matthiae Gr. Gr. §. 603. pag. 1211. *L.*]

25) ἀποχρῆν. i. e. ἀρκεῖν. §. 383.

26) πρὸς τὸ διαφυγεῖν. *Montefalconius*: πρὸς τὸ μὴ δια-
 φυγεῖν. *Male. L.*

27) εὐήθεις, *nonne hoc fatuum foret?* *Hesychius* εὐήθεις·
 ἀπλοῦν, μωρὸν, ἀνόητον, ἀσύμμετον. *Thomas Mag.* εὐήθεις καὶ εὐ-
 φημισμὸν τὸ ἀσύμμετον. Cf. *Interp. ad Luciani Tim. IV, 1. et Aelian.*
V. H. III, 17. L.

28) μυρία. Singularis numerus. §. 391. 549. [*Singularis* le-
 gitur etiam apud *Xenophontem* in *Anab. 1, 7, 9. Ἑλλήνων ἀσπίς μυ-
 ρία καὶ τετρακοσία.* Cf. *Buttmann.* Gr. maj. §. 64. proxime ante
 annotat. 1. *L.*]

29) συνειδώς. *Ambrosius*: *Nescii homines et indocti in or-
 dinationibus clamant et dicunt: Dignus es et justus es. et conscien-
 tia misera: indignus es et injustus es dicit.* 1. c.

30) εὖ καὶ καλῶς. *Εὖ* μὲν τὸ ὀρθῶς σημαίνει· καλῶς δὲ τὸ
 χρήσιμον κτλ. *Ammonius.*

δαίς ἐκάλει, ἀσθενῆς σὺ καὶ οὐκ ἐπιτήδειος· ἐπεὶ δὲ εὐρέθησαν οἱ δώσοντες τὴν τιμὴν, γέγονας ἐξαίρτης ἰσχυρός; γέλωτος 387 ταῦτα καὶ λῆροι, καὶ τῆς ἐσχάτης ἄξια τιμωρίας. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος παραιεῖ, μὴ πρότερον βάλ्लεσθαι θεμέλιον, τὸν βουλόμενον πύργον οἰκοδομεῖν, πρὶν ἢ τὴν οἰκίαν λογίσασθαι 31) δύναμιν· ἵνα μὴ δῶ τοῖς παριοῦσι μυρίας ἀφορμὰς γλευσσίας τῆς εἰς αὐτόν. ἀλλ' ἐκείνω μὲν μέχρι τοῦ γέλωτος ἢ ζῆμια· ἐνταῦθα 32) δὲ ἢ κόλασις πῦρ ἄσβεστον, 33) καὶ σκόληξ ἀτελεύτητος, καὶ βρυγμὸς ὀδόντων, καὶ σκότος ἐξώτερον, καὶ τὸ διχοτομηθῆναι, 34) καὶ τὸ ταγῆναι μετὰ τῶν ὑποκριτῶν. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων ἐθέλουσιν ἰδεῖν οἱ κατη- 388 γοροῦντες ἡμῶν· ἢ γὰρ ἂν 35) ἐπαύσαντο μεμφόμενοι τὸν οὐκ ἐθέλοντα ἀπολέσθαι μάτην. Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ὑπὲρ οἰκονομίας 389 πυροῦ ἢ κριθῶν, οὐδὲ βοῶν καὶ προβάτων, οὐδὲ περὶ τοιούτων ἄλλων ἢ σκέψις ἢ προκειμένη νῦν· ἀλλ' ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ. 36) Ἡ γὰρ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, κατὰ 390 τὸν μακάριον Παῦλον, σῶμά ἐστι τοῦ Χριστοῦ· καὶ δεῖ τὸν

31) λογίσασθαι. „Ita *Ducaseus*. Sed ferri potuit *Savil*. ἀναλογίσασθαι. *Luc*. XIV, 28. legitur: πρῶτον καθίστας ψηφίσει τὴν δεξιάνην — et v. 31. βουλευεῖται εἰ δυνατὸς ἔστιν.“ *Hughes*.

32) ἐκείνω· ἐνταῦθα. Antitheton pronominis et adverbii. §. 393 s.

33) πῦρ ἄσβεστον. *Basil. M. Ep.* 121, nondum edita, ποίω δὲ σώματι τῆς ἐπειράτους ἐκείνας καὶ ἀνυλοίστους ὑποστήσεια μέστιγας; ἔπου πῦρ ἄσβεστον, καὶ σκόληξ ἀθάνατα κολάζων, καὶ πυθμὴν ἄδου σκοτεινὸς καὶ φοιζώδης, καὶ οἰμωγαὶ πιζοῦ, καὶ ὄλο-λυγμὸς ἐξείσιος, καὶ κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς ὀδόντων, καὶ πένθος οὐκ ἔχει τὰ θειά. τούτων οὐκ ἔστιν ἀπαλλαγῆ, οὐδὲ τοῦ διεκδῶναι τὰ πιζοῦ κολαστήρια. ταῦτα φερόγειν ἔξεσι νῦν· ἕως ἔξεστιν, ἐαντοὺς ἀπὸ τοῦ πτώματος ἀναλάβωμεν, μηδὲ ἀπελίπισωμεν ἑαυτοὺς, ἐαν ἀναλύσωμεν ἀπὸ τῶν κακῶν. *Hoeschelius*.

34) τὸ διχοτομηθῆναι. Indicantur hoc verbo summi cruciatus et supplicii genus crudelissimum. Poena, qua hac in terra plurimi populi homines maleficos puniebant (v. c. Chaldaei: *Daniel*. II, 5. III, 29. Hebraei: 2. *Samuel*. XIII, 31. Aegyptii: *Herodot.* III, 16. Graeci: *Diod. Sicul.* XVII, 83. et Romani: *Sueton.* *Caligul.* 27.), transfertur h. l. ad iudicium illud, quod nos manet post mortem. *L*.

35) ἢ γὰρ ἂν. Quae de particula ἢ, etiam cum aliis composita, *Devarius* docet, omnia ad verbum ἢ reduci possunt. facit enim et ad interrogationem et ad conditionem. ἢ num sit? ἢ si sit. Hic ἢ γὰρ ἂν ἐπαύσαντο resolvas: nam si ita sit, i. e. alioqui, desinere. Notabilis particula. [„Alii: ἐπαύσαντο φθεγγόμενοι καὶ μεμφόμενοι.“ *Montefalconius*.]

36) σώματος Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Christi corpus ecclesiam Paulus dicit.* [Vid. *Epist.* ad *Coloss.* I, 24. τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὃ ἔστιν ἡ ἐκκλησία. vel. v. 18. αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, τῆς ἐκκλησίας. coll. 1. *Cor.* XII, 27. *Eph.* I, 23. IV, 12. V, 30. *L*.]

τοῦτο πεπιστευμένον, 37) εἰς ἐδεξίαν 38) αὐτὸ πολλὴν καὶ κάλλος ἀμήχανον 39) ἐξασκεῖν, πανταχοῦ περισκοποῦντα, μὴ που σπῖλος, ἢ ῥυτίς, ἢ τις ἄλλος μῶμος ἢ τοιοῦτος τὴν ὥραν 40) καὶ τὴν εὐπρέπειαν λυμαινόμενος ἐκείνην, καὶ τί γὰρ ἄλλ' ἢ τῆς ἐπικειμένης αὐτῷ κεραιῆς, τῆς ἀκηράτου καὶ μακαρίας, 391 ἄξιον αὐτὸ κατὰ δύναμιν τὴν ἀνθρωπεῖαν ἀποφαίνειν; Εἰ γὰρ τοῖς περὶ τὴν ἀθλητικὴν ἐδεξίαν ἐσπουδακόσι, καὶ ἰατρῶν 41) χρεία καὶ παιδοτριβῶν, 42) καὶ διαίτης ἡκριβωμένης, καὶ ἀσκήσεως συνεχῶς, καὶ μυρίας παρατηρήσεως ἐτέρας (καὶ γὰρ καὶ τὸ τυχόν ἐν αὐτοῖς παροχθὲν, πάντα ἀνέτρεψε καὶ κατέβαλεν) οἱ τὸ σῶμα τοῦτο θεραπεύειν 43) λαχόντες, τὸ τὴν ἀθλήσιν οὐ πρὸς σώματα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀοράτους δυνάμεις ἔχον, πῶς αὐτὸ δυνήσονται φυλάττειν ἀκέραιον καὶ ὑγιές, μὴ πολὺ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνοντες ἀρετὴν, καὶ πᾶσαν ψυχῆς πρόσφορον ἐπιστάμενοι 44) θεραπείαν;

37) πεπιστευμένον. Alii ξηπιστευόμενον. Sasil. in margine ξηπιστευμένον. Vid. Sturz. de dialecto Macedon. p. 164. et Schleusner. Lexic. in LXX. Intpp. II, 338. L.

38) ἐδεξίαν. Vet. int. sospitatem. et §. 391, abilitatem atque virtutem. [Est ἐδεξία bonus corporis habitus. Hesychius: ἐδεξία ὑγίεια, εὐγυῖα. Cf. Xenoph. Memm. III, 12, 3. et imprimis Suidas. L.]

39) ἀμήχανον. Epitheton elegantis et lati usus notat id, quod nulla vi, oratione, cogitatione, attingere possis aut assequi. [Vid. Suicer. Thes. s. h. v. L.]

40) ὥρα, quod saepius cum κάλλος conjungitur (vid. Schaefer. ad Dion. de compos. verb. p. 204.), esse videtur imprimis venustas oris. Sic junguntur ὠραῖος καὶ εὐμορφος apud Lucian. Catapl. T. I, pag. 433. et Schol. B'Orvil. ad Aristoph. Plat. 977. εὐπρόσωπον explicat per ὠραῖον. Cf. Heindorf. ad Plat. Phaed. pag. 80 C. L.

41) ἰατρῶν. Simili exemplo utitur Plato in Critone cap. 7. L.

42) παιδοτριβῶν. De his multa P. Faber in Agonisticis. [παιδοτριβῆς, magister luctationis, doctor palaestricus. „Docebant nimirum apud Graecos paedatribae pueros ingenuos artem maxime luctandi in partibus gymnasiorum iis, quae palaestrae dicebantur (vid. Theophr. Charact. VII.), et victus rationem praescribebant futuris athleticis. Debebant hi paedatribae imprimis etiam judicare, quae corpora apta essent et idonea ad luctandum.“ Haec notavimus ad Platonis Crit. VII, 4. Cf. Spanhem. ad Aristoph. Nab. 969. et Schleusner in Lex. N. T. s. v. παιδαγωγός. L.]

43) θεραπεύειν. Aptā comparatio, propter simillimas corporis et animae rationes. Itaque Institutiones Pastorales sub perpetuo rei medicae schemate exquisitè deductas dedit I. M. Langius; et moralem Philosophiam ac Theologiam Placcius et Buddeus.

44) ἐπιστάμενοι. Doctor, in coelo et in inferno adhuc hospes, inferno parum detrimenti, coelo parum accessionis afferet.

III. Ἡ ἀγνοεῖς, ὅτι καὶ πλείοσι τῆς ἡμετέρας σαρκὸς 392 καὶ νόσοις καὶ ἐπιβουλαῖς τοῦτο ὑπόκειται τὸ σῶμα, καὶ θάττον αὐτοῦ φθείρεται, καὶ σχολαίτερον ὑγιαίνει;

Καὶ τοῖς μὲν ἐκείνα θεραπεύουσι τὰ σώματα καὶ φαρ- 393 μάκων ἐξέυρηται ποικιλία, ²⁾ καὶ ὄργάνων διάφοροι κατασκευαί, καὶ τροφαὶ τοῖς νοσοῦσι κατάλληλοι· καὶ γύσις δὲ ἀέρων πολλάκις ἤρκεσε μόνη, πρὸς τὴν τοῦ κάμνοντος ὑγίαιαν· ἔστι δὲ ὅπου καὶ ὕπνος προσπεσὼν εἰς καιρὸν, παντὸς πόνου ἀπήλλαξε τὸν ἰατρὸν. Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τούτων ἐπινοῆσαι 394 ἔστιν· ἀλλὰ μία τις μετὰ τὰ ἔργα δέδοται μηχανὴ καὶ θεραπείας ὁδός, ³⁾ ἢ διὰ τοῦ λόγου ⁴⁾ διδασκαλία. ⁵⁾ τοῦτο ὄργανον, τοῦτο τροφή, ⁶⁾ τοῦτο ἀέρων κρᾶσις ἀρίστη· τοῦτο ἀντὶ φαρμάκου, ⁷⁾ τοῦτο ἀντὶ πυρὸς, τοῦτο ἀντὶ σιδήρου· κἂν

Wecker der Lehrer p. 80. Addatur *Arnoldi Theologia Experimentalis*, in Introductione lectu dignissima, maxime circa §. 48. Itaque Theologus tam pulchre, quam Medicus, salutabitur *Experientissimus*. [Unus habet: πᾶσαν ψυχῆς ἰδεῖν πρόσφορον ἐπιστάμενοι θανατάζειν, ἢ ἀγνοεῖν οὐ. *Montef. Hasselbachius* praefert ψυχῆ, sed Dativo h. l. non opus est. L.]

1) αὐτοῦ. Refertur ad *σαρκός*. Syllepsis. [Non debebat igitur *Hughes* addere τὰ μέλη ante αὐτοῦ. Haec enim verba minime ita necessaria sunt ad Syntaxin, ut illi videtur. Vid. quae observat *Wienerus*. *Gramm. N. T.* p. 129. ed. 3. „Das Pronomen αὐτός steht zuweilen durch eine Nachlässigkeit des Schriftstellers so, dass in den zunächst stehenden Sätzen kein Substantiv ausgedrückt wird, auf welches dasselbe direct bezogen werden könnte.“ L.]

2) ἐξέυρηται ποικιλία. *Savil.* habet ἐξέυρηται ποικιλία, quae lectio placuit et *Hughesio* et *Hasselbachio*. Videtur tamen pluralis ex emendatione ortus esse, ut melius convenirent haec verba verbis sequentibus. L.

3) θεραπείας ὁδός. Metaphora. ὁδός μάχης. §. 592. *Basiliius Sel. Or. V.* de tempore Noae: ἀνείμνοντο πλεονεξίας ὁδοί. *secabantur viae avaritiae.* ubi *secare viam* (quod de navigante proprie dicit *Maro*) est *viam facere.* coll. *Quint. l. 3, c. 1.* [θεραπείας ὁδός, ratio medendi, vid. *Wahl. Clav. N. T.* II, p. 147. 3., b. L.]

4) διὰ τοῦ λόγου. Etiam *Xenophon. l. 3. ἀποιν.* Οὐκ ἐντεθίμῃσαι, ὅτι ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν, κέλ्लισια ὄντα, δι' ὧν γε ζῆν ἐπιστάμεθα (Germ. zu leben wissen) ταῦτα πάντα διὰ λόγου ἐμάθομεν; κτλ.

5) διδασκαλία. Ingreditur auctor in locum ad vos, juvenes ecclesiae nati, inflammandos, ut sacras literas quam ardentissimo studio colatis. Conferri potest *Augustini de Doctrina Christiana liber. II.*

6) τροφή. *Naz. p. 203,* σιτίοις μὲν σῶμα, λόγῳ δὲ ψυχὴ τρέφεται. *Hoeschelius.*

7) ἀντὶ φαρμάκου. Ψυχῆς νοσοῦσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι. *animo aegrotanti medicus est oratio.* Vid. *Er. chil.*

καῦσαι δὲ καὶ τεμεῖν, ⁸⁾ τούτω χρῆσασθαι ἀνάγκη· κἄν τοῦτο
 μηδὲν ἰσχύσῃ, ⁹⁾ πάντα οἴχεται τὰ λοιπά. τούτω καὶ κειμέ-
 ρην ἐγείρομεν, ¹⁰⁾ καὶ γλεγμαίνουσαν καταστέλλομεν τὴν ψυχὴν,
 καὶ τὰ περιττὰ περικόπτομεν, καὶ τὰ λείποντα πληροῦμεν,
 καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα ἐργαζόμεθα, ὅσα εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἡμῶν
 395 ὑγίειαν συντελεῖ. ¹¹⁾ Πρὸς μὲν γὰρ βίου κατάστασιν ἀρίστην,
 βίος ἕτερος ¹²⁾ εἰς τὸν ἴσον ἂν ἐναγάγοι ¹³⁾ ζῆλον· ὅτ' ἂν δὲ
 περὶ δόγματα νοσῇ ἡ ψυχὴ τὰ νόθα, πολλὴ τοῦ λόγου ἐν-
 ταῦθα ἡ χρεία, οὐ πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἀσφάλειαν μόνον,
 396 ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἕξωθεν πολέμους. ¹⁴⁾ Εἰ μὲν γὰρ ἔχοι
 τις τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος καὶ θυρεὸν ¹⁵⁾ πίστει το-

8) καὶ τεμεῖν. „Savil. in textu καὶ τεμεῖν, sed in margine
 κἄν τεμεῖν, quod magis placuit.“ *Hughes*. Non recipiendum in
 textum illud κἄν, quum non reperiatur in Cdd. L.

9) μηδὲν ἰσχύσῃ. Palatinus, μὴ ἦ. [quod placuit *Savilio*.
 Vid. *Hughes*. p. 300. L.] Videtur μηδὲν ἰσχύσει glossa in margine
 fuisse, τὸ οἴχεται, sive, ut Pal. habet, οἰχήσεται, explicans. Homil.
 ad Tit. 1, 9: τούτου μὴ ὄντος, πάντα οἴχεται. Ipsum οἴχεται, in-
 signe verbum. §. 532. Cic. ad Att. *Literas tuas accepi: quare non*
οἴχεται tua industria. [Cf. *Bergler*. ad *Alciph.* p. 172. L.]

10) ἐγείρομεν. *Artificio divini Spiritus opus est tibi, qui*
conscientias et corda exerces evangelii doctrina; qua via, ra-
tione, et qua moderatione in animos illabare, et cum vitae verbo te
insinues. Haec et plura *Mart. Borrhous al. Cellarius* in *Comm.* pro-
 fundo in *Ecl. Sal.* f. 121.

11) ὑγίειαν συντελεῖ. Idem fere dicit h. l. *Chrysostomus*,
 quod *Lutherus* noster ita aliquando expressit: „Die Seclē kann
 alles Dinges entbehren, ohne das Wort Gottes, aber ohne das Wort
 Gottes ist ihr auch mit keinem Dinge geholfen. Wo sie aber das
 Wort hat, da darf sie auch keines andern Dinges, sondern sie hat
 an dem Wort genug, Speise, Freude, Friede, Licht, Kunst, Ge-
 rechtigkeit, Wahrheit, Weisheit, Freiheit, und alles Gutes über-
 schwänglich.“ L.

12) βίος ἕτερος. Constat inter omnes, quantam vim habeant
 sincera Sanctorum et martyrum acta, vero iudicio scripta pioque
 studio lecta.

13) ἐναγάγοι. Alii, teste *Montefalconio*, ἀγάγοι. Quum prae-
 cedat ἂν, facile potest conjici, quomodo factum sit, ut illud ἐν a
 nonnullis libris desit. L.

14) πρὸς τοὺς ἕξωθεν πολέμους. „Suspiciatur *Hoes-*
schelius legendum *πολεμίους*, cui favet vetus *Interpres*; tres ta-
 men nostri Mss. constanter retinent *πολέμους*.“ *Ducaeus*. Recte
 procul dubio omnes fere editores retinuerunt *πολέμους*. L.

15) μάχαιραν, θυρεόν. Egregius *χιασμός*, nam *gladius* per-
 tinet ad externa proelia; *scutum*, ad suos muniendos. Utrouque tota
 significatur *panoplia*, ut nec feriamur, et ut feriamus. §. 398. Haec
 sunt *arma iustitiae dextra et sinistra*. nam *gladium* dextra manu
 puginator vibrans *offendit* hostem ac ferit; *sinistra clypeum* tenens
 se *defendit*. *Virgil.* nec clypeo *juvenis* *subsistere tantum* Nec dextra
 valet.

σοῦτον, ὡς δύνασθαι θαυματουργεῖν, καὶ διὰ τῶν τεραστίων τὰ τῶν ἀκαισχύτων ζημιάταιν στόματα, οὐδὲν ἂν δέοιτο τῆς ἀπὸ τοῦ λόγου βοηθείας· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε ἄχρηστος ἢ τούτου φύσις, ¹⁶⁾ ἀλλὰ καὶ λίαν ἀναγκαία. Καὶ γὰρ ὁ μα-397 κάριος Παῦλος αὐτὸν μετεχέρισε, καίτοι γε ἀπὸ τῶν σημείων πανταχοῦ θαυμαζόμενος. Καὶ ἕτερός τις ¹⁷⁾ τῶν ἀπ' ἐκείνου τοῦ χοροῦ, παρακαλεῖ ταύτης ἐπιμελεῖσθαι τῆς δυνάμεως, λέγων· Ἐτοιμοί ¹⁸⁾ πρὸς ἀπολογίαὺν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος. Καὶ πάντες δὲ ὁμοῦ τότε δι' οὐδὲν ἕτερον τοῖς περὶ Στέφανον ¹⁹⁾ τὴν τῶν χηρῶν ἐπέ-
 τρεψαν οἰκονομίαν, ἀλλ' ἢ ἵνα αὐτοὶ τῇ τοῦ λόγου σχολάζουσι διακονίᾳ. Πλὴν οὐ παραπλησίως αὐτὸν ἐπιζητήσομεν, ³⁹⁸
 τὴν ἀπὸ τῶν σημείων ἔχοντες ἰσχύν. εἰ δὲ τῆς μὲν δυνάμεως ἐκείνης οὐδὲ ἴσος ὑπολέλειπται, πολλοὶ δὲ πανταχόθεν ἐφε-
 στήκασιν οἱ πολέμοι καὶ συνεχεῖς· τούτω λοιπὸν ἡμᾶς ἀνάγκη φράττεσθαι, καὶ ἵνα μὴ βαλλώμεθα τοῖς τῶν ἐχθρῶν βέλεσι, καὶ ἵνα βάλλωμεν ἐκείνους.

IV. Διὸ πολλὴν χορὴ ποιεῖσθαι τὴν σπουδὴν, ὥστε τὸν ³⁹⁹
 λόγον τοῦ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν ἐνοικεῖν πλουσίως. Οὐ γὰρ πρὸς ἐν ἡμῖν εἶδος μάχης ἢ παρασκευῆ· ἀλλὰ ποικίλος οὗτος ὁ πό-
 λεμος, ¹⁾ καὶ ἐκ διαφόρων συγκροτούμενος τῶν ἐχθρῶν· οὔτε

16) ἢ τούτου φύσις. Λόγον φύσις idem quod λόγος. sic φύσις ἄερων. §. 393. Sic e. Jud. Θεοῦ προστάτοριος οὐ δεῖ περιεργάζεσθαι τὴν φύσιν τῶν γινομένων, ἀλλὰ πείθεσθαι μόνον. Iterum: τὴν φύσιν τὴν πεσοῦσαν (hominem lapsam) ἀνέστησεν ὁ Θεός. Ignatius ad Eph. φύσει δικαίαι, i. e. δικαίως. [φύσις λόγου pro simplici λόγος non positum est. Imo φύσις λόγου esse videtur vis verbi. Teste enim Scholiasta Sophocli. p. 46. est φύσις· ἢ ἐνοῦσά τι δύναμις. οἷον φύσις ἐστὶ γῆ, τὸ ἀναβλαστεῖν βοτάνας, καὶ φύσις τοῦ πνοῦς, τὸ θερμαίνειν. Sic T. XII, pag. 359 C. κηρύγματα φύσιν dixit Chrysostomus. L.]

17) ἕτερός τις. Haud scio an ita loqui possit primatus Romani defensor.

18) ἔτοιμοι. Sic ed. prima et int. vef. Alii γίνεσθε hic vel γενέσθαι supplement. [Lectio γίνεσθε placuit ipsi Hasselbachio. Locus legitur 2. ep. Petri III, 15. L.]

19) τοῖς περὶ Στέφανον. Idiōtismus, eum; cujus nomen ponitur, interdum cum suis, ut h. l. §. 191. interdum per se designans. Joh. 11, 19. [Vid. Act. XIII, 13. οἱ περὶ τὸν Παῦλον ἤλθον εἰς Πέργην. Xenoph. Memorr. III, 5, 10. οἱ περὶ Κέρορα. Cf. Matthiae Gramm. Gr. maj. II, 1159. et Winer. Gr. N. T. p. 344. L.]

1) οὗτος ὁ πόλεμος. Unde Theologia dicitur Polemica: de qua hic locus praeclare docet multa. Antitheton, πόλεμοι στρατιωτικοί. §. 401.

γὰρ ὅπλοις ἅπαντες χρῶνται τοῖς αὐτοῖς, οὔτε ἐνὶ προσβάλλ-
 400 λειν ἡμῖν μεμελετήκασι τρόπον. Καὶ δεῖ τὸν μέλλοντα τὴν
 πρὸς πάντας ἀναδέχασθαι μάχην, τὰς ἀπάντων εἰδέσθαι τέχνας·
 καὶ τὸν αὐτὸν τοξότην τε εἶναι καὶ σφενδονήτην, ²⁾ καὶ τα-
 401 ξίαρχον καὶ λοχαγόν, καὶ στρατιώτην καὶ στρατηγόν, καὶ πε-
 γῶν καὶ ἰππέα, καὶ ναυμάχην καὶ τειχομάχην. ³⁾ Ἐπὶ μὲν
 γὰρ τῶν στρατιωτικῶν πολέμων, οἷον ⁴⁾ ἕκαστος ἔργον ἀπο-
 λαβῶν, τούτῳ τοὺς ἐπιόντας ἀμύνεται· ἐνταῦθα δὲ τοῦτο οὐκ
 ἔστιν. ἀλλὰ ἂν μὴ πάσας ἐπιστάμενος ἢ τῆς τέχνης τὰς ἰδέας
 ὁ μέλλων νικᾶν, οἶδεν ὁ διάβολος καὶ δι' ἐνὸς μέρους, ὅτ'
 ἂν ἡμιλημένον τύχη, τοὺς πειρατὰς εἰσαγαγὼν τοὺς αὐτοῦ,
 διαρπάσαι τὰ πρόβατα· ἀλλ' οὐχ, ὅτ' ἂν διὰ πάσης ἤκοντα ⁵⁾

2) σφενδονήτην. Σφενδόνη, funda: quam inter ἐξηβόλα nu-
 merat Philo lib. εἰς γλάκκρον p. 671. Prov. 26, v. 8, ἀποδεδεσμεύειν
 λίθον ἐν σφενδόνη. σφενδονάω, funda utor, fundam torqueo. Jo-
 seph. p. 97. σφενδοῦν τε ἄριστοι τυγχάνοντες, καὶ πᾶσι τοῖς ἐξη-
 βόλοις δεξιὸν χρῆσθαι. et p. 131, ταῖς λαιαῖς τῶν χειρῶν σφενδοῦν
 ἄριστοι. Greg. presb. in vita Naz. p. 7, σφενδοῦς τὰ ἀλλήγυλα δό-
 ζμετε λόγων σιεφδόνητι. Reperitur et σφενδοῦνέω probl. XI. Graec.
 apud Plut. Hinc verbale, ὁ σφενδονήτης, funditor, Judic. 20, v. 16,
 πάντες οὗτοι σφενδοῦνται βάλλοντες λίθους πρὸς τὴν τοίχα. vel, ut
 in Codd. Augg. mss. et Romana editione, σφενδοῦνται ἐν λίθοις.
 ita et 4 Reg. 3. et apud D. Sic. et Dionys. Hal. at Judith. 6, v. 14.
 et 1 Machab. 9, v. 11, σφενδοῦνται. unde iidem in Glossario fun-
 dibali. σφενδοῦνέω autem in lexicis est tollendum, repugnante ipso-
 rum auctoritati exemplo, quod e lib. 1 Reg. cap. 25, v. 29. adfe-
 runt: ibi enim σφενδοῦσθαι legitur, consensu opt. Codd. tam edi-
 torum, quam duorum calamo exaratorum Reip. Aug. Neque etiam
 in Glossis recte ballistra sive ballista σφενδόνη dicitur, quum βυλ-
 λίστρα (βαλλίστρα) sit τόξου σχῆμα, cujus insignem libro I. Proco-
 pii descriptionem historiarum studiosi legent. Hoeschelius. Ex
 Plutarcho tamen διασφενδοῦσθέντων notavit J. Hughes. Vet. int.
 uti fundibulis. [Vid. Schleusneri Lexic. in LXX. Intt. T. V,
 p. 239. L.]

3) ναυμάχην καὶ τειχομάχην. Sic Er. unde ναυμαχεῖν
 καὶ τειχομαχεῖν Augustanus, ναυμάχον καὶ τειχομάχον Cod. Henr.
 II. Pal. et Savil. ex analogia id quidem, nec contra usum; sed hic
 tufius itur medio, praesertim cum dicatur ἐνδομάχης, λειοντομάχης,
 ἄδωντιομάχης, μονομάχης κτλ. ἀτικῶς, ut Moeris Atticista docet.
 conf. §. 600.

4) οἷον. Al. ἔν. [quod praetulit Hasselbach. L.] Hesychius,
 οἷον, — ἔνα. — Ἀπολαβών. Majore hoc vi, quam si λαβών di-
 xisset.

5) διὰ πάσης ἤκοντα. Notabilis Graecismus. Apud Grego-
 rium Thaum. Sermo eis τὰ θεογάμια Christum ita loquentem indu-
 cit: οὕτω γὰρ πρότερον ἡμῖν ἔστι πληροῦσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. νο-
 μοθέτης εἰμὶ καὶ νομοθέτου υἱὸς, καὶ δεῖ με πρότερον διὰ πάντων
 τῶν καθίσταμένων ἔλθειν, καὶ τότε πανταχοῦ προσθεῖναι τῆς ἐμῆς
 θεωρίας τὰ διδάγματα. Unde ὁμιλίαι θεοφόρων τινῶν πατέρων,

τῆς ἐπιστήμης τὸν ποιμένα αἰσθῆται, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς αὐ-
 τοῦ καλῶς ἐπιστάμενον. Διὸ γοῆ ⁶⁾ καλῶς ἐξ ὄλων φράττε-402
 σθαι τῶν μερῶν. καὶ γὰρ πόλις ἕως μὲν ἂν πανταχόθεν πε-
 ριβεβλημένη τυγχάνῃ, καταγελά τῶν πολιορκούντων αὐτὴν, ἐν
 ἀσφαλείᾳ μένουσα πολλῇ· ἐὰν δὲ πυλίδος μόνον τις μέτρον
 διακόψῃ τὸ τεῖχος, οὐδὲν αὐτῇ λοιπὸν ὄφελος τοῦ περιβόλου
 γίνεται, καίτοι γε τοῦ λοιποῦ παντὸς ἀσφαλῶς ἐστηκότος. οὐ-
 τως οὖν καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ πόλις· ⁷⁾ ὅτ' ἂν μὲν αὐτὴν παντα-
 χόθεν ἀντὶ τείχους ἢ τοῦ ποιμένου ἀγγινοῖά τε καὶ σύνεσις
 περιβάλλῃ, πάντα εἰς αἰσχύνην καὶ γέλωτα τοῖς ἐχθροῖς τὰ
 μηχανήματα τελευτᾷ, καὶ μένουσιν οἱ κατοικοῦντες ἔνδον ἀσι-
 τεῖς· ὅταν δὲ τις αὐτὴν ἐκ μέρους καταλῦσαι δυνηθῇ, καὶ
 μὴ πᾶσαν καταβάλλῃ, διὰ τοῦ μέρους ἅπαν (ὡς εἰπεῖν) λυμαι-
 νεται τὸ λοιπόν. Τί γὰρ, ὅτ' ἂν πρὸς Ἑλληνας ⁸⁾ μὲν ἀγω-
 νίζεται καλῶς, συλῶσι δὲ αὐτὴν οἱ Ἰουδαῖοι; ⁹⁾ ἢ τούτων
 μὲν ἀμφοτέρων κρατῇ, ἀρπάξωσι δὲ Μανιχαῖοι; ¹⁰⁾ ἢ μετὰ

opera D. Hoeschelii Anno 1587. editae, inter quas illa oratio Chry-
 sostomi nomine exstat, hiatu liberari possunt: δεῖ με πρὸ τῶν κα-
 θισταμένων ἐλθεῖν. p. 383. quo pacto multis aliis locis alterum exem-
 plar ex altero corrigi potest, non in hac modo, sed etiam in alia,
 item utriusque patri adscripta, εἰς εὐαγγελισμὸν oratione.

6) διὸ γοῆ. Totum hoc tmema exhibet Henichius H. E. Part. 2.
 append. p. 780.

7) πόλις. Post πόλις comma ponunt. atqui τελευτᾷ commo-
 dius pro neutro, quam pro activo accipitur.

8) Ἑλληνας, qui πολυθεῖαν crediderunt, quod ἀδόξστημα
 Philo, πολυθεον δόξαν, Basil. M. Naz. et Eriphanus ἐλληνισμὸν,
 Judaeorum vero errorem Ἰουδαϊσμὸν appellant. Hoeschelius. Ba-
 silius Sel. ἄθεον πολυθεῖαν dicit. Hostes fidei suo tempore grassan-
 tes Chrysostomus commemorat his §§. Conf. Hou. 9. in Ep. ad Hebr.
 et scriptores de Haeresibus.

9) αὐτὴν οἱ. Vulg. αὐτὸν, idque οἱ omisso. — Ἰουδαῖοι.
 Contra hos exstant Homiliae celebres, ubi Chrysostomus illud ipsa
 caput de lege, quod §. 404. attingit, copiose tractat. Pertinet hac
 singulare Henichii de Chrysostomo iudicium in Dedic. H. E. Part.
 cit. Non solum in confutandis haereticis, inquit, egregium se prae-
 stitit, sed etiam Scripturis interpretandis insignem prorsus operam
 dedit, et in nonnullis V. T. locis plus ipso Hieronymo vidit, Judaeorum,
 ut conjicimus, quos Antiochiae noverat, conversatione adjutus.

10) Μανιχαῖοι. De quorum delirio Eriphanus lib. 2. p. 266.
 Theodoretus l. 1. αἰρετικῆς ζωουμένης extremo, Damascenus eru-
 dito illo Dialogo contra Manichaeos, itemque alii scripserunt. Hoes-
 chelius. [Cf. Euseb. H. E. VII, 31. Cyrill. Hierosolym. catech.
 VI. Suidas in voce Μανής. Lardner. Glaubwürdigkeit der evang.
 Gesch., T. II. Bellosobrii histoire de Manichées et du Mani-
 cheisme. T. II. Cramer. Fortsetzung des Bossuet. T. II, pag.
 303 sqq. L.]

τὸ περιγεῖσθαι καὶ τούτων, οἱ τὴν εἰμαρμένην¹¹⁾ ἐλάττοις ἐνδον ἐστῶτα τὰ πρόβατα σφάττωσι; Καὶ τί δὲ πάσας καταλέγειν τοῦ διαβόλου τὰς αἱρέσεις; ἄς ἂν μὴ πάσας ἀλοκρούεσθαι καλῶς ὁ ποιμὴν εἰδείη, δύναται ἂν καὶ διὰ μᾶς τὰ
 403 πλείονα τῶν προβάτων καταφαγεῖν ὁ λύκος. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν στρατιωτῶν, ἀπὸ τῶν ἐστῶτων καὶ μαχομένων καὶ τὴν νίκην ἔσεσθαι καὶ τὴν ἤτταν, προσδοκᾷν αἰὶ χρόνῳ· ἐνταῦθα δὲ πολὺ τούναντίον. πολλάκις γὰρ ἢ πρὸς ἑτέρους μάχῃ, τοὺς οὐδὲ τὴν ἀρχὴν συμβαλόντας οὐδὲ πονέσαντας ὅλως, ἤσυχάζοντας καὶ καθημένους νικῆσαι πεποίημε· καὶ τῷ οἰκίῳ ξίφει περιπαρεῖς ὁ μὴ πολλὴν περὶ ταῦτα τὴν ἐμπειρίαν ἔχων,
 404 καὶ τοῖς φίλοις καὶ τοῖς πολεμίοις καταγέλαστος γίνεται. Οἷον (πειράσομαι γὰρ σοὶ καὶ ἐπὶ παραδείγματος, ὃ λέγω, ποιῆσαι φανερόν) τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθέντα τῷ Μωϋσῆϊ νόμον οἱ τὴν Οὐαλεντίνου¹²⁾ καὶ Μαρκίωνος¹³⁾ διαδεξάμενοι ἀρενοβλάβειαν, καὶ ὅσοι τὰ αὐτὰ νοσοῦσιν ἐκείνοις, τοῦ καταλόγου¹⁴⁾ τῶν θείων ἐκβάλλουσι γραφῶν· Ἰουδαῖοι δὲ αὐτὸν

11) εἰμαρμένην. *Id est, Stoici, de quibus idem Epiph. lib. 1. Idem. ἐσάγοντες, inquit auctor, scilicet a Stoicis in Ecclesiam: quod multos eo tempore fecisse, patet ex ipsius περὶ εἰμαρμένης Homiliis sex. [Imprimis hac in re memoratu dignus est liber Gregorii Nysseni contra fatum, qui extat in ejus Opp. T. II, p. 62—81. Inter doctores ecclesiae antiquiores Stoicorum doctrinae imprimis favisse Clementem Alexandrinum, discimus ex Schroeckhii Christl. K. G. T. III, p. 255 sqq. L.]*

12) Οὐαλεντίνου. Rejiciebant Valentiniani legem Mosis, quia haec lex originem suam debebat Deo Judaeorum. Vid. *Walch. Ketzer-gesch. I, p. 365. Henke Allgem. Gesch. der christl. Kirche. T. I, 102—104. Cf. Irenaeus adv. haeres. I, 5. Epiphani. Haer. 31—36. Schroeckhii K. G. II, 358. sqq. L.*

13) Μαρκίωνος. „*Marcion verwarf allen Gebrauch des alten Testaments, und hielt es für die alten Schläuche, in welchen Christus seinen neuen Most zu füllen selbst für unthunlich geachtet hatte.*“ *Henke l. l. T. I, pag. 117. Cf. Schroeckh chr. K. G. T. II, pag. 213. „Es hat nicht leicht ein anderer Stifter solcher Sekten die Bücher des alten und neuen Testaments so kühn gemissandelt als Marcion. Die ersten verwarf er gänzlich, weil sie von Verehrern des Welterschöpfers aufgesetzt sein sollten, und von den letzten nahm er nur das Evangelium Lucae nebst zehn Briefen Pauli an.*“ *Cf. tamen Walchii Ketzerhistorie I, p. 513. qui contendit, Marcionem non propterea repudiasset V. T. libros, quod eos pro mali illius numinis, quod statuebat, opere habuerit, sed quia illos libros Judaeis tantum utiles fuisse putaverit. L.*

14) καταλόγου. Catalogos divinarum Scripturarum, quales omnibus temporibus fuere, praesertim etiam Chrysostomi tempore, cum eo, quo hodie gaudemus, convenientes, exhibuit praeter alios *Hunfredus Hody lib. 4. de Bibl. text. c. 4. fol. 647. [Cf. Chr. Fr.*

οὕτω τιμῶσιν, ὡς καὶ τοῦ καιροῦ κωλύοντος φιλονεικεῖν ἅπαντα φυλάττειν, παρὰ τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν· ἡ δὲ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀμφοτέρων ἀμετρίαν φυγοῦσα, ¹⁵⁾ μέσσην ἐβράδισε, ¹⁶⁾ καὶ οὔτε ὑποκῆσθαι αὐτοῦ τῷ ζυγῷ πείθεται, οὔτε διαβάλλειν αὐτὸν ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ πεπαυμένον ἐπαινεῖ διὰ τὸ χρησιμεῦσαί ποτε εἰς καιρόν. ¹⁷⁾ Δεῖ δὴ τὸν μέλλοντα πρὸς ἀμ-405
φοτέρους μάχεσθαι, τὴν συμμετρίαν ¹⁸⁾ εἶδέναι ταύτην. ἂν τε γὰρ Ἰουδαίους διδάξαι βουλόμενος, ὡς οὐκ ἐν καιρῷ τῆς παλαιᾶς ἔχονται νομοθεσίας, ἄρξῃται κατηγορεῖν αὐτῆς ἀφαιδῶς, ἔδωκε τοῖς διασύρειν βουλομένοις τῶν αἰρετικῶν λαβὴν οὐ μικράν. ¹⁹⁾ ἂν τε τούτους ἐπιστομίσαι σπουδαίων, ἀμέτρος αὐ-

Schmidt. Historia antiqua et vindicatio canonis sacri V. et N. T. Lips. 1775. Chr. Fr. Weber. Beiträge zur Geschichte des neutestamentlichen Kanons. Tubing. 1791. et Intt. ad Euseb. H. E. Lib. III, c. 25. L.]

15) φυγοῦσα. *Hughes et Montefalconius, pluribus Codicibus suffragantibus, legunt φεύγουσα. Non male. L.*

16) μέσσην ἐβράδισεν. Hanc tenere, difficile: proclivis autem ἀμετρία τῆς ἀρθολογῆς, ut *Basilius* appellat. Vid. *Casauboniana* p. 100. cum *Wolfii* notis: et conf. *H. Nicolai* de Medio Theologico. Eos, qui sic excedunt, *Gregorius Naz.* in *Apol.* scitissime appellat τοὺς ἄγαν ὀρθοδόξους. *Ipsi Chrysostomo*, in *Homiliis* praesertim, id accidisse docet *Ben. Perer.* *Comment.* in *Gen.* c. 18. *Disp.* 3.

17) χρησιμεῦσαί ποτε εἰς καιρόν. *Lutherus* in *libello: von der Freiheit eines Christenmenschen. T. XIX. H. p. 1266.* „Die ganze heil. Schrift wird in zweierlei Worte getheilt, in Gebote oder Gesetze Gottes, und in Verheissungen oder Zusagen. Die Gebote lehren und schreiben uns vor mancherlei gute Werke, geben aber keine Stärke dazu. Und sind nur geordnet, dass der Mensch sein Unvermögen zum Guten sehe, und an ihm selbst verzweifeln lerne, und gehören alle ins Alte Testament.“ De utilitate vero hujus legis idem vir summus *T. XX. H. p. 2030 sqq.* ita disputat. „— Die Lehre vom Gesetz ist in der Kirche nöthig und nützlich und allerdings zu behalten, weil nemlich die Sünde und der Zorn Gottes dadurch geoffenbaret, und das Gewissen überzeugt und beschuldigt wird. — Noch weiter aber ist das Gesetz auch denen Gerechten oder Gläubigen ebenfalls nützlich und nöthig, sowohl als denen Gottlosen und Ungerechten — nemlich zur Erinnerung, dass sie ihr Fleisch samt den Lüsten und Begierden kreuzigen und tödten.“ *L.*

18) συμμετρίαν. *Antitheton, ἀμετρίαν. §. 404. Franc. Por-tus: συμμετρία est partium convenientia inter se et congruentia cum tota forma. Hanc Vitruvius ad verbum commensum vertit, et commensum proportionis: Gellius, membrorum competentiam appellat. Comm. in Xen. p. 345.*

19) οὐ μικράν. *Sensus: Si Judaeos docturus tanquam homines tempore inopportuno legi a Mose datae adhaerentes hanc ipsam legem immoderate accusare coeperit, non mediocre haeretivis legislationem veterem deridere conantibus praebebit ansam. —*

τὸν ἐπαίρη, καὶ ὡς ἀναγκαῖον ἐν τῷ παρόντι τυγχάνοντα
406 θαναμάζῃ, τὰ τῶν Ἰουδαίων ἀνέωξε στόματα. Πάλιν οἱ τὴν
Σαβελλίου ²⁰⁾ μαινόμενοι ²¹⁾ μανίαν, καὶ οἱ τὰ Ἀρείου ²²⁾ λυτ-

Verbum διασύρειν plane respondet Germanorum verbo durchziehen, i. e. deridere, lacerare. Hesychius: διασύρει· διαπαίζει, χλευάζει. Cf. τοὺς ὁ 1. Samuel. II, 17. 2. Sam. XII, 14. L.

20) Σαβελλίου· Ἀρείου. Nervose ex Joh. X. Sedulius: *Arrius UNUM, Debet scire, SUMUSque Sabellius, esse futendum.* I., Primum errorem Sabellii fuisse scimus, quod ignoraverit terminorum usum, easque praecipue propositiones, quas catholica tum temporis ecclesia frequenter usurpabat, scilicet Trinitati unam competere essentiam seu οὐσίαν, τρία vero πρόσωπα, tres personas, quarum unaquaque peculiarem habet ὑπόστασιν, illa cum non tam claris eo tempore verbis erant proposita, confudit Sabellius inter οὐσίαν et ὑπόστασιν, discriminis nihil intercedere ratus. Hinc πρώτον ejus ψεῦδος: Ut unam essentiam, ita unicam tantum esse in Trinitate hypostasiam. — — — Jam quum unam saltem in Trinitate doceret subsistentiam, necessarium erat, ut et unicam tantum personam admitteret. — Hinc et ejus asseclas Unionitas vocat Prudentius (Apotheos. pag. 164.) quod scilicet omnes contraherent personas. — Hinc etiam τὴν Σαβελλίου συναίρεσιν, Sabellii contractionem, memorat Gregorius Nazianzenus (Orat. IV. p. 221. Carm. de Vita sua. Tom. II, p. 19.) et Sabellius ipsi (in Jambico III. ad Seleucum p. 193.) Personarum confundens subsistentiam audit. “*Wormii Histor. Sabellian. Francof. et Lips. 1696. pag. 3 — 6. Cf. Mosheimii Commentar. de rebus Christianor. ante Constant. M. pag. 688 sqq. Walch Ketzerhistorie. T. II, p. 14. Münscher Handbuch der Dogmengeschichte T. I, p. 483. et Heinichen ad Eusebii H. E. VII, 6. T. III, p. 306 sq. L.*]

21) μαινόμενοι· λυτιῶντες. Μανία μὲν ἐστὶν ἐκστασις λογισμοῦ· λύσσα δὲ, ἐπιτεταμένη μανία· οἰστρος δὲ, μανιώδης ἐπιθυμία. Ammonius in lib. περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων, digno, qui supplementis, quae caperet plurima, auctus seorsum edatur. νοσήματα λυτιῶντα. §. 584. [Soph. Antigon. v. 633. ὃ πᾶν, τελείαν ψῆγον ἄρα μὴ κλύων τῆς μελλονύμφου, πατρὶ λυσσαίνων πάρει. L.]

22) Ἀρείου. Conveniunt cum his Chrysostomi verbis quae dixit Gregor. Nazianz. orat. apologet. pro Fuga p. 352. ed. Hughes. „Τοῦτων γὰρ ὄντων τῶν νῦν περὶ τὴν θεολογίαν ἀδόξωστημάτων, ἀθεΐας καὶ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ πολυθεΐας, ὧν τῆς μὲν Σαβελλίου ὁ Αἰβρις προσίατης ἐγένετο, τῆς δὲ Ἀρείου ὁ Ἀλεξανδρεὺς, τῆς δὲ τινος τῶν ἁγίων πατρῶν ἡμῶν ὀρθοδόξων, τίς ὁ ἐμὸς λόγος; Τῶν τριῶν ὅσον ἐστὶ βλαβερὸν διαφυγόντας, ἐν ὅροις μένειν τῆς εὐσεβείας, καὶ μῆτε πρὸς τὴν Σαβελλίου Ἀθεΐαν ἐκ τῆς καινῆς ταύτης ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως ὑπαχθῆναι, μὴ μᾶλλον ἐν τὰ πάντα, ἢ μηδὲν ἐν ἑκάστῳ ὀρίζομένους — — —, ἢ σύνθειόν τινα καὶ ἰσοπον ἡμῶν θεόν, ὥσπερ τὰ μυθώδη τῶν ζώων, σκιαγραφοῦντας καὶ ἀναπλάιποντας· μῆτε τὰς φύσεις τέμνοντας, κατὰ τὴν Ἀρείου ὀνομαθεΐσαν μανίαν, εἰς Ἰουδαϊκὴν πενίαν κατακλεισθῆναι, καὶ θρόνον ἐπισιῶγειν τῆς θεῆς φύσει, μόνῃ τῷ ἀγεννήτῳ τὴν θεότητα περιγράφοντας, ὥσπερ δεδοικότας μὴ διαφθείροιο ἡμῶν ὁ θεός, θεοῦ πατρὸς ὧν ἀληθινοῦ καὶ ὁμοτύμου τὴν φύσιν· μῆτε τρεῖς ἀρχὰς ἀλλήλων ἀντεπεξάγοντας καὶ συντάσσοντας, πολυαρχίαν εἰσάγειν Ἑλληνικὴν, ἣν πε-

τῶντες, ἐξ ἀμετρίας ἀμφοτέροι τῆς ὑγιοῦς ἐξέπεσαν πίστεως·²³⁾ καὶ τὸ μὲν ὄνομα Χριστιανῶν ἀμφοτέροις ἐπίκειται, εἰ δέ τις τὰ δόγματα ἐξετάσειε,²⁴⁾ τοὺς μὲν οὐδὲν ἄμεινον²⁵⁾ Ἰουδαίων διακιμένους εὐρήσει, πλὴν ὅσον ὑπὲρ ὀνομάτων διαφέρονται μόνον,²⁶⁾ τοὺς δὲ πολλὴν τὴν ἐμφέριαν πρὸς τὴν αἵρεσιν Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ἔχοντας,²⁷⁾ ἀμφοτέρους δὲ

γεύομεν. “ Et annotavit ad h. l. *Heydenreichius*. l. l. p. 463 haecce: „*Arius hielt zwar Vater, Sohn und Geist für drei Hypostasen* (quod negabat Sabellius. Vid. not. 20.), *aber er schrieb nicht allen Dreien Homousie, gleichen Antheil an dem göttlichen Wesen und der göttlichen Herrlichkeit, Consubstantialität, zu, sondern gestand nur dem Vater, als dem Ungebornen und Uerzeugten, nicht hingegen dem Sohne als dem Erzeugten, und dem heiligen Geist als dem Ausgehenden, und Beiden als dem Vater Subordinirten, wahre Gottheit zu.*“ Cf. *Thomae Ittigii Historia Concilii Nicaeni*. Lips. 1712. Socrat. H. E. Lib. I, c. 5. Sozomen. H. E. Lib. I, c. 15. Theodoret. H. E. Lib. I, c. 2. Epiphan. haeres. 69. *Walch Hist. der Ketzereien* T. II, p. 385 sqq. L.

23) ὑγιοῦς πίστεως. Sic §. 444. et εὐθείας πίστεως. §. 118. Ὀρθοδοξίας appellatio (quam a doctrina Christiana ad philosophiam transtulit *Hierocles*) adhuc non erat ordinaria; sed facta est non multo post. certe in acclamationibus *orthodoxos* dictos esse concionatores, ex Hieronymo et Cyrillo Alexandrino, quibus hoc ipsum obtigit, docet *Ferrarius*. [Sic λόγος ὑγιῆς, i. e. doctrina incorrupta vel integra, dicitur a Paulo Tit. II, 7. cf. Anthon. gr. T. IV, p. 85. ed. *Jacobs*. Marc. Antonin. VIII, 30. Dion. Halicarn. Ant. VII, 74. Xenoph. Memorr. IV, 3, 13. L.]

24) εἰ δέ τις — ἐξετάσειε. Codices non pauci, ut animadvertit *Montefalconius*, legunt: εἰ δέ τις αὐτῶν τὰ δόγματα ἀκριβῶς ἐξετάσειε. L.

25) οὐδὲν ἄμεινον. Conferatur gravis querela *Basilii M.* de sui temporis controversiis, in epilogo libri de Spiritu S.

26) μόνον. Quod Sabellius et Judaeus de nominibus divinis tantummodo dissentire dicuntur, ad locum de S. Trinitate refertur: nam in loco de Incarnatione immensum discrimen est. hic enim Jesum nullo modo agnoscit Deum; ille Eum nullo modo alium a Deo Patre statuit. Conf. Homilia V. de incompr. Dei natura, ubi Dictum 1. Cor. 8, 6. tractat: εἰεὶ ἰέθειρε κοινὸν ὄνομα, τὸ εἰς Θεὸς, ἐδεήθη καὶ τοῦ ἰδιώματος (τοῦ πατρὸς) ἵνα γνωρίσῃς, τίνα φησὶν, ὥστε ἡμῶς μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὴν σαβελλίου μακίαν. [Optime ad h. l. haec scripsit *Hughes*: „Judaei unum solummodo nomine Deum *Patrem* agnoscunt; Sabelliani vero eum persona unum, nomine trinum, *patrem, filium et spiritum sanctum* esse volunt, ὡς εἶναι ἐν μιᾷ ὑποστάσει τρεῖς ὀνομασίας, ut ait *Epiphanius*, quod quidem exceptis nominibus a Judaeorum sententia non est diversum. Judaei enim tres in Deitate personas prorsus denegant; tres autem nomine ponunt, re tollunt Sabelliani.“ L.]

27) ἔχοντας. Alteros (sc. Arianos) plurimum ad haeresin *Pauli Samosatani* vergere. Tres imprimis errores erant, quos fovebat *Paulus Samosatenus*. Primum asseruit Jesum Christum, seu illum, qui de *Maria* natus est, neutiquam Deum, sed nudum, i. e.

- 407 τῆς ἀληθείας ἐκτός. Πολλὸς οὖν κἀνταῦθα ὁ κίνδυνος, καὶ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἢ ὑπὸ κρημνῶν ἀμφοτέρωθεν ἀπειλημένη²⁸⁾ καὶ δέος οὐ μικρὸν, μὴ τὸν ἕτερον τις θέλων βαλεῖν, ὑπὸ θατέρου πληγῆ. Ἄν τε γὰρ μίαν τις εἴπῃ Θεότητα, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ παράνοιαν εὐθέως ἔλκυσσε τὴν φωνὴν ὁ Σαβέλλιος· Ἄν τε διέλῃ πάλιν, ἕτερον μὲν τὸν Πατέρα, ἕτερον δὲ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ Ἅγιον²⁹⁾ ἕτερον λέγων, ἐξέστημεν Ἄρειος, εἰς παραλλαγὴν οὐσίας ἔλκων τὴν ἐν τοῖς προσώποις διαφορὰν. Δεῖ δὲ³⁰⁾ καὶ τὴν ἀσεβῆ σύγχυσιν ἐκείνου, καὶ τὴν μανιώδη τούτου διαίρεσιν ἀποστρέφασθαι καὶ φεύγειν, τὴν μὲν Θεότητα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος μίαν ὁμολογοῦντας, προστιθέντας δὲ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις· οὕτω γὰρ ἀποτελεῖσθαι δυνασόμεθα τὰς ἀμφοτέρων ἐφόδους. Πολλὰς δὲ καὶ ἑτέρας ἐνῆν σοι λέγειν³¹⁾ συμπλοκάς· πρὸς ἃς ἂν μὴ γενναίως τις καὶ ἀκριβῶς μάχηται, μυρία λαβῶν ἄπεισι τραύματα.
- 409 V. Τί ἂν τις εἴποι τὰς τῶν οἰκειῶν ἐρεσχελίας; οὐ γὰρ εἰσιν ἐλάττους αὐταὶ τῶν ἔξωθεν προσβολῶν, ἀλλὰ καὶ πλείονα τῷ διδάσκοντι παρέχουσιν ἰδρωῶτα. Οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ πολυπραγμοσύνης, ἀπλῶς καὶ εἰκῆ, περιεργάζεσθαι¹⁾ θέλουσιν, ἅ

per se subsistentem hominem fuisse. Deinde noluit concedere, filium ex essentia patris ab aeterno generatum esse, ita ut distincta a patre persona esset, sed Verbum potius ἀνυπόστατον ab aeterno in Deo tanquam verbum in corde hominis latuisse contendit. Tum statuit, illud ipsum Verbum in tempore e sinu patris prodidisse, Christoque homini se sociasse. Vid. J. G. Ehrlich *Dissertat. historico-eccles. de erroribus Pauli Samosatani*. Lips. 1745. Jam quum Paulus Samos. Christum πῶλον ἀνθρώπου esse affirmaret, Arius vero creaturam omnium primam cum nuncuparet, in eo similes erant, quod uterque Christum Deitate spoliabat. Vid. Hughes ad h. l. Cf. Euseb. H. E. VII, 27—30. Epiph. haeres. 65. Theodoret. H. E. I, 4. *Walch. Historie der Ketzler*. II, 64 sqq. L.

28) ἀπειλημένη. Sic §. 589. et Hom. 3. in Jes. VI. Augustanus, ἐπειλημένη. — Παράνοιαν. Haec ejusdem lectio vera, media, unde editi, παροινίαν· mss. παρανοίαν. Mox convenit, μανιώδη.

29) πνεῦμα ἅγιον, Spiritum Sanctum. In appellatione hac communiter Sanctitatem accipiunt pro attributo operativo, ut vocant: sed Spiritus Sanctus id ipsum significare, quod Spiritus Dei; patet ex perpetuo Scripturae sacrae illo sermone, quo Sanctitas significat Deitatem. Conf. omnino, quae ex Jobio Photius Cod. 222. vel inde Suicerus Thes. Tom. 1. col. 60. excerpserit.

30) δεῖ δέ. Fort. δῆ. uti §. 405.

31) ἐνῆν σοι λέγειν. Morel. ex Cdd. nonnullis: ἐνὶ σὺλ-λέγειν. Non male. L.

1) πολυπραγμοσύνης· περιεργάζεσθαι. Nomen et verbum, synonyma. Alibi quoque commendat noster sobriam fide-

μήτε μαθόντάς ἐστι κερδᾶναι μήτε μαθεῖν δυνατόν. 2) Ἐτεροι πάλιν τῶν τοῦ Θεοῦ κομμάτων εὐθύνας αὐτὸν ἀπαιτοῦσιν, καὶ τὴν ἄβυσσον τὴν πολλὴν ἀναμετρεῖν βιάζονται. Τὰ γὰρ κήματα σου, φησὶν, 3) ἄβυσσος πολλή. Καὶ πίστεως μὲν περί 410 καὶ πολιτείας, 4) ὀλίγους ἂν εὖροις σπουδάζοντας· τοὺς δὲ πλείους ταῦτα περιεγραζομένους καὶ ζητοῦντας, ἃ μήτε εὖρεῖν δυνατόν 5) καὶ τὸν Θεὸν παροξύνει ζητούμενα. ὅτ' ἂν γάρ,

hium ἀκαταληψίαν. Οὐδὲν τῆς ἀμαθίας ταύτης σοφώτερόν ἐστιν, ἐν οἷς μὲν ἐπεγγελλόμενοι μηδὲν εἶδέναι σοφώετοι, οἱ δὲ περιεγραζόμενοι ἀνοητώτεροι πάντων εἰσὶ. Athanasius, βέλτιον ἀλογοῦντας σοφῶν καὶ πιστεύειν, ἢ ἀπιστεῖν διὰ τὸ ἀπορεῖν. Macarius Homil. 12, ἐν ἄρξῃ ἀνθρώπος ὢν ἐρευνᾷ τὸ λογισμὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγειν, εὖρόν τι καὶ καιέλαβον, εὐεθεθήσεται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐπερθεῖν τὸν λογισμὸν τοῦ Θεοῦ. Cetera videntur apud ipsum Macarium. dignus enim est, quem omnes in promptu habeant. Maximus: δι' ἣν μὲν αἰτίαν ὁ Θεὸς ἐδημιουργήσῃ, ζητεῖ· ἐστὶ γὰρ γνώσις· τὸ δὲ ἮΩΣ, καὶ ΜΑΤΙ προσκείως, μὴ ζητεῖ· οὐκ ἐστὶ γὰρ τῷ σὺ ὑποκλίπουσα γῆ. Caesarius, τὰ Χριστιανῶν πίστει κρατεῖται, καὶ οὐ συλλογισμοῖς, δι' ὧν οἱ πλείστοι τῶν φρενῶν ἐξετενάζθησαν. Adde quae ex veteribus contra scrutatores majestatis collegit Rittersh. ad Salvian. p. 71—82. Monita valde necessaria his, qui dant operam scientiae, hoc praesertim tempore, cum multi, ultra plures sapere ausi, ex eo famam judicii quaerunt, si ex incertis certa, ex certis incerta faciant; cumque illa procacissima cogitandi libertas non solum cogitando, sed etiam loquendo et scribendo, ita rimatur occultata, ut inficietur manifesta, ac transvolat in medio posita, et fugientia captat. Complura et contra hanc libertatem, et pro illa ignorantia disseruit I. V. Frommannus in Atheo stulto, p. 259 ss. 271. Liber salis et ardoris plenus, Wecker der Lehrer, causam, cur juvenus literata saepe tam profana et superba existat, sapienter censet, esse immoderatam de rebus divinis disceptandi licentiam. p. 252 s. Conf. Sir. 3, 12 ss. et not. Camerarii.

2) μαθεῖν δυνατόν. Contemplatu digna sunt, quae habet J. J. Hainlinus Abbas Bebenh. in *Analysi philosophica MS. Physiologiae Mosaeicae ac Christianae Gen. 1. et 2. comprehensae. Dei opera*, inquit, quae extra se facit, finita omnia sunt: et quantumvis sapientissima, optima, maxima merito censeantur; in nullo tamen Sapientia, Bonitas et Potentia Dei exhauritur, ut sapientius, melius, majus ab eo fieri nihil possit. immo sapientissimum, optimum, maximum, quod cognoscimus, minimum est eorum, quae nos adhuc latent, suo tempore autem ab Optimo revelabuntur. Quae continua revelatio in aeternum durabit: sicut ab uno puncto lineae in mente nostra ducitur, actu semper finita, potestate semper augenda, et tamen in aeternum nunquam finienda. quae pulchra imago est aeternae felicitatis, in contemplatione Dei positae, qui semper contemplationi nostrae nota addet, nec tamen exhauritur in aeternum et omnia saeculorum saecula.

3) φησὶν. Psalm. XXXV, 6. L.

4) πολιτείας. Sic. T. XII, pag. 357 E. legitur κατὰ τὴν τῆς πολιτείας ἀκοίβειαν. T. I, p. 610 D. εὐμοιρῆς πολιτεία καὶ βίος ἐνάρετος. T. 10, p. 512: πολιτείας ἀκοίβειαν. L.

5) εὖρεῖν δυνατόν. Fere iisdem verbis nonnullorum fastum

ἄπερ αὐτὸς ἡμᾶς οὐκ ἠθέλησεν εἰδέναι, ταῦτα βιαζόμεθα μαν-
θάνειν, οὔτε εἰσόμεθα (πῶς γὰρ, Θεοῦ μὴ βουλομένου;) καὶ
411 τὸ κινδυνεύειν ἡμῖν ἐκ τοῦ ζητεῖν περιέσται μόνον. Ἄλλ' ὅμως
καὶ τούτων τοιούτων ὄντων, ὅτ' ἂν τις μετὰ ἀθραυτίας ἐπι-
στομίῃ τοὺς τὰ ἄπορα ⁶⁾ ταῦτα ἐρευνῶντας, ἀπονοίας ⁷⁾ τε
καὶ ἀμαθίας ⁸⁾ ἐαυτῷ προσετρίψατο ⁹⁾ δόξαν. Διὸ γοῆ καὶ

questus est *Joh. Chr. Stemler. in Commentat. de aucta nostra aetate studii theologici difficultate. Lips. 1743. p. 14.* „Et quidem novum, ut quidem videri vult, invaluit et ubique fere suffragia adeptum est, philosophandi genus; multi, qui se totos ei addixerunt, ita illo abutuntur, ut nihil non sibi in rebus divinis et longe supra captum nostrum positum putent esse permissum. Sacra oracula non ad genuinae interpretationis regulas explicant, sed torquent ad sua decreta imperiosi philosophi: *in mysteriis nihil ignorant*, quin immo plus docent, quam sciunt; miracula enervant: nova verba fingunt; deserunt sine necessitate usitata, et dum illustrare res volunt eas obscurant atque eam adfectant barbariem in scribendo, ut intelligi nolle videantur.“ *L.*

6) ἄπορα. Aptum verbum. Hom. 19. in Act. XVII. ταῦτα σφόδρα ἦν ἄπορα· ἀλλ' ὅμως ἐπεισε τὸν διονύσιον. *L. Cresollius: Dicuntur ἄπορα, perplexae argumentationes, a quibusdam ἀπορίαί, ab aliis ἀποροὶ ἐρευνήσεις. 1. 2. theat. rhet. c. 6. Conf. Gallium. [Ita ἄπορον occurrit apud Symmach. Cohel. VIII, 14. ubi de viis providentiae divinae haud pervestigandis sermo est. L.] Al. ἀπόρρητα, quod ad quaestiones quidem illas de judicii divinis, sed non ad ceteras pertinet. [Hughes stat pro lectione ἀπόρρητα, quam ignorat prorsus Montefalconius. „Editiones vulgat. habent ἄπορα, inquit Hughes; Sed nobis magis placuit lectio Cod. Franz. I. et Olivarii, quam firmat Vet. Interpr. inscrutabilia. Nam omnino refertur ad κρύμματα θεοῦ, quae non tam ἄπορα, quam ἀπόρρητα dici par est; cum sint ἀβυσσὸς πολλή. Adde, quod aptius quadrare videtur cum ἐρευνῶντες. Nam rectius dicimur ἐρευνᾶν, i. e. scrutari, vel indagare arcana et abscondita, quam dubia et difficilia. Atque ita fere usurpatur in Sacro Codice. Sic Rom. VIII, 27. 1. Cor. II, 10. Apoc. II, 23. Rom. XI, 33. ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρύμματα αὐτοῦ, ad quem locum respicere videtur Chrysostomus. Per hoc autem verbum οἱ ὁ reddunt Hebraeum $\Psi\Xi\Gamma$, quod significat *ea, quae occulta sunt seu abscondita denudare vel reterege.*“ Recte. Sed modo tenuisset Hughes, τὰ ἄπορα non tantum significare arcana, sed etiam perplexa, inscrutabilia, ut supra demonstratum est. Non igitur opus est lectione ἀπόρρητα, imprimis quum in longe plurimis Cdd. legatur ἄπορα. *L.*]*

7) ἀπονοίας. Nil vero contemptius ejusmodi homine, qui, quum ceteris quoque sapere debeat, supercilium pro insipientiae operculo habet.

8) ἀμαθίας. Nemo autem sanus rem minimam, nedum animam, ei libenter credit, quem ex *inscitia* laborare putat.

9) ἐαυτῷ προσετρίψατο. Non solum necessitatis causa, sed etiam propter *emphasin*, vel etiam per *pleonasmum*, pronomem *reciprocum* verbis mediis additur, sed rarius. Kuster. de Verb. med. p. 115.

ταῦθα πολλῇ κεχοῆσθαι τῇ συνέσει, ὡς καὶ ἀπάγειν¹⁰⁾ τῶν
 ἀτόπων ἐρωτήσεων τὴν προσετώτα, καὶ τὰς εἰρημένας ἐκεί-
 νων αἰτίας. Πρὸς ἅπαντα δὲ ταῦτα ἕτερον μὲν οὐδὲν, ἢ δὲ⁴¹²
 τοῦ λόγου βοήθεια δέδοται μόνη· κἂν τις ταύτης ἀπειστερη-
 μένος ἢ τῆς δυνάμεως, οὐδὲν ἄμεινον τῶν χεμαζομένων πλοίων
 διηγεκῶς αἰ ψυχαὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταχμένων ἀνδρῶν διακεί-
 σονται, τῶν ἀσθενεστέρων καὶ περιοργοτέρων λέγω. διὸ χρῆ
 τὸν ἱερέα πάντα ποιεῖν ὑπὲρ τοῦ ταύτην κτήσασθαι τὴν ἰσχύν.

VI. Καὶ ὁ Β.ΑΣ. Τί οὖν ὁ Παῦλος,¹⁾ φησὶν, οὐκ⁴¹³
 ἐσπούδασε ταύτην οἱ κατορθωθῆναι²⁾ τὴν ἀρετὴν; οὐδὲ ἐγκα-
 λύπτεται³⁾ ἐπὶ τῇ τοῦ λόγου πενίᾳ, ἀλλὰ καὶ διαβρόχην ὁμο-

10) ἀπάγειν. Declinare, se et alios scil. Elegans neutrum:
 [Imo legendam videtur cum Hasselbachio ἐπάγειν αὐτοῦς. L.]

1) Παῦλος. Erant inter clericos, qui non vererentur magnam
 prae se ferre ignorantiam, hoc nomine, quod S. Paulus non venis-
 set cum clara oratione ac sapientia, quodque negaret se scisse quid-
 quam, nisi Jesum Christum, eumque cruci affixum, neque ejus sermo
 et praeconium persuasoriis humanae sapientiae verbis constitisset.
 Fatetur Chrysostomus, Paulum non habuisse laevorem Isocratis, vim
 Demosthenis, gravitatem Thucydidis, sublimitatem Platonis; agnos-
 cit, apostolum non fuisse Graecarum litterarum peritissimum: sed
 tamen eodem tempore cognitionem contendit magnam habuisse vi-
 rum sanctum (2. Cor. XI. 6.) facultatemque cum summa rerum vi
 praedicandi evangelium. Admirabilem pro Paulo texit apologiam,
 et cum insigni eloquentia eos refutat ex ordine ecclesiastico, qui
 magnum hunc apostolum justa laude privarent, ut suam ipsorum
 turpem excusarent ignorantiam. Ephem. lit. Lond. Sat. sobrie di-
 cuntur haec: addi tamen salis granum potest ex Not. ad Arg. hu-
 jus libri 4. S. R. C. E. Weismannus: Pessimi exempli res est, in-
 quit, hujus apostoli dexteritatem in concludendo et proponendo ab
 autoribus classicis et literis humanioribus etc. derivare. P. I.
 II. S. p. 39.

2) ταύτην οἱ κατορθωθῆναι. Savil. ταύτην αὐτῷ κατορθ.
 magna pars mss. ταύτην σοὶ κατορθ. Morel. ταύτην κατορθ. Montef.
 ταύτην οἱ κατορθ. ed. prima, medium tenens. unde σοὶ, corrupte, et
 αὐτῷ glossa. § poetarum est, οἷ etiam aliorum. Dativum poscit κα-
 τορθωθῆναι. §. 243. 465. [Warum hat sich aber Paulus keine Mühe
 gegeben, diese Vollkommenheit zu besitzen; warum hat er sich nicht
 geschämt, zu gestehen, dass er unberedt und albern wäre. Cra-
 mer. Vid. 2. Cor. 11, 6. L.]

3) οὐδὲ ἐγκαλύπτεται, i. e. οὐκ ἐπαισχύνεται. sic enim lo-
 quitur hom. 23. 2. Cor. h. l. Hom. 1. in Gen. αἰσχυνέσθωσαν ἕλλη-
 νες, ἐγκαλυπτόσθωσαν ἰουδαῖοι. Quare sollicitandus non erat Basi-
 lius Sel. or. 19. εἶδον τὸν ἐκατόνταρον πρὸς τὰ τοῦ δεσπότητος κα-
 λυπόμενον ἔργον. [Cf. Chrysostomus T. I, p. 181 E. ἴστος ἐρεξεν
 ἐγκαλυπόμεθα; Isocrat. p. 493. ἐγκαλυπόμενος ἐγλασε. Aristot. Rhet.
 II, 6, 48. τί ἐγκαλύπτεισθε; Aesch. pag. 53. ἐγκαλύφασθαι αἰσχυν-
 θέντας. Notandum tamen, activum ἐγκαλύπτειν hanc significationem
 nunquam habere. L.]

λογεῖ, ιδιώτην ⁴⁾ ἑαυτὸν εἶναι· καὶ ταῦτα Κορινθίους ἐπιστελλῶν, τοῖς ἀπὸ τοῦ λέγειν θαυμάζομένοις, ⁵⁾ καὶ μέγα ἐπὶ τοῦ-
 414 τῶ φρονοῦσι. ΧΡ. Τοῦτο γὰρ, ἴφην, τοῦτό ἐστιν, ὃ τοῖς πολλοῖς ἀπόλεσε, καὶ ἠαθυμότερους πρὸς τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν ἐποίησε. Μὴ γὰρ δυνηθέντες ἀκριβῶς ἐξετάσαι τῶν ἀποστολικῶν φρενῶν ⁶⁾ τὸ βάθος, μηδὲ συνεῖναι ⁷⁾ τὴν τῶν ῥημάτων διάνοιαν, διετέλεσαν τὸν ἅπαντα χρόνον νυστάζον-

4) Ἰδιώτην. Ἰδιώτης proprie *privatus*; inde, qui in quocunque genere, in quacunque facultate, speciatim in literis et in eloquentia, nil habet nisi privati dignum, i. e. ἀμαθῆς, §. 414. coll. §. 478 not. Congruit *Irenaei* Fragm. Ἀὐτῆ γὰρ ἐστὶν ἡ ἐπιλογία τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας, καὶ τῆς ἐγνωτῆς πίστεως τῆς ἡμῖν παραδοθείσης, ἣν οἱ ἸΔΙΩΤΑΙ δέχονται, καὶ οἱ ΟΛΙΓΟΜΑΘΟΙΣ ἐδιδάσκον. quo vide Magnif. D. *Pfaffii* Syntagma p. 609 ss. Varie ἰδιώτης in dicendo aliquis dici potest, praesertim si mimesis accedat. Ad sophistas, *Xenophon*, apud Attica idiotam se profitetur [De Venatione XIII, 4. ἐγὼ δὲ ἰδιώτης μὲν εἰμι, οἶδα δέ. L.]: ex quo videtur quae notavit *Rapheliius*. Ad *Isocratem* et ceteros, fortasse etiam ad *Xenophontem*, *Chrysestomus* idiotam agnoscit, et a Paulo agnitum esse *Basilio* assentitur *Paulum*; sic tamen, ut postea genuinam apostoli in dicendo facultatem graviter asserat: quod etiam fecit *Rechenberg*. vol. 2. Diss. I. de Stilo S. Pauli epistolico, et *Rittersh.* I. 4. Sacr. lect. c. 13. Ipsum *Paulum*, quo gradu idiota in dicendo ab adversariis dici posset, non magnopere laborasse, ostendunt *Notae* ad 2. Cor. 11, 6. [Vocabulum ἰδιώτης varios sane significatus habet, et ut accuratius constituatur, quoniam notio loco quoque ei subijcienda sit, semper et ubique orationis cohaerentia respici debet. Scilicet ἰδιώτης, cum refertur ad magistratus urbanos, est, *civis privatus, qui vitam privatam agit*. Vid. *Aelian.* V. H. IV, 25. IV, 5. *Demosthen.* de coron. 14. *Sturzii* Lex. *Xenoph.* II. 557. Cum opponitur hoc voc. magistratui militari, notat *militem gregarium*. *Hesych.* ἰδιώτης· ὀπίλιτης. Cf. *Xenoph.* *Cyrop.* I, 6, 19. VIII, 4, 13. et *Abresch.* in *Obs. misc.* T. X, p. 9. Cum opponitur honoratis, dignitate conspicuis et potentioribus, significat etiam *plebejum*, atque adeo *vilem, contentum*. Vid. *Casaubon.* ad *Athen.* T. II, pag. 95. *Xenoph.* *Memorr.* III, 12, 1. Cum refertur ad doctos, peritos, indicat *indoctum, imperitum*. *Hesychius*: ἰδιώτης· ἀπίστος. *Suidas*: ἰδιώτης· ἀγράμματος, ἀμαθῆς. Vid. 1. Cor. XIV, 16. *Ruhnken.* ad *Longin.* p. 258. ed. Oxon. p. 410. ed. *Weiskii.* *Kuhniius* ad *Pausan.* VI, 1. *Hemsterhus.* ad *Lucian.* *Necyom.* p. 484. et *Irmischiius* ad *Herodian.* Lib. I, p. 759. L.]

5) τοῖς ἀπὸ τοῦ λέγειν θαυμάζομένοις. Cf. *Herodot.* II, 167. et *Krause Prolegg.* ad 1. ep. Pauli ad Corinth. p. XXVII. *Caeterum* conferri merentur cum nostro loco quae dicit in laudem *Pauli* *Euseb.* H. E. III, 24. Ὁ γοῦν Παῦλος πάντων ἐν προσκενῆ λόγων δυνατώτατος, νῆμεστί τε ἱκανώτατος γεγονὼς, οὐ πλέον τῶν βουχνητίων γρηγῆ παραδέδωκε, καίτοι μνοῖα γε καὶ ἀπόδητα λέγειν ἔχων, αἰετῶν μέχρις οὐρανοῦ τοῦτου θεωρημάτων ἐπιφαιδίας, ἐπ' αὐτῶν τε τὸν θεοπροπέην παράδεισον ἀναρπασθεῖς, καὶ τῶν ἐκείσε ῥημάτων ἀρδῆτων ἀξιώθεις ἐπακούσαι. L.

6) φρενῶν. Illustre hinc elici monitum potest hermeneuticum.

7) συνεῖναι. Pro *συνίεμαι*. Not. ad *Gregor.* *Paneg.* p. 173.

τες καὶ χασμώμενοι, καὶ τὴν ἀμαθίαν⁸⁾ τιμῶντες ταύτην, οὐχ ἦν ὁ Παῦλος γησιν εἶναι ἀμαθῆς, ἀλλ' ἦς τοσοῦτον ἀπαῖχεν, ὅσον οὐδὲ ἄλλος τις τῶν ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦτον⁹⁾ ἀνθρώπων. Ἄλλ' οὗτος μὲν ἡμῶς εἰς καιρὸν¹⁰⁾ ὁ λόγος μενέτω· 415
τέως δὲ ἐκείνῳ γημι· θῶμεν αὐτὸν εἶναι ἰδιώτην τοῦτο τὸ μέρος, ὅπερ οὗτοι βούλονται, τί οὖν τοῦτο πρὸς τοὺς ἀνδρας τοὺς ῥῆν; Ἐκεῖνος¹¹⁾ μὲν γὰρ εἶχεν ἰσχὺν πολλῶ τῷ λόγῳ 416
μείζονα καὶ πλείονα δυναμένην κατορθοῦν, φαινόμενος γὰρ μόνον, καὶ σιγῶν, τοῖς δαίμοσιν ἦν φοβερός· οἱ δὲ ῥῆν¹²⁾ πάντες ὁμοῦ συνελθόντες μετὰ μυρίων εὐχῶν καὶ δακρύων οὐκ ἄν δυνηθεῖεν, ¹³⁾ ὅσα ἰσχυσε τὰ σιμιζίνθια¹⁴⁾ Παύλου ποτέ. Καὶ 417

8) ἀμαθίαν εἶναι ἀμαθῆς. Sic, φεῖγειν φρυγῆν, πηλ. §. 39. 47. 152. 174. 253. 258. 282. 343. 349. 426. 456. 564. 579.

9) τοῦτον. Demonstrativum, amplificans: minuens, §. 541.

10) εἰς καιρὸν. Sic §. 393. [Vid. Tittmann. De synonym. in N. T. Prolus. II, pag. 12 sq. L.]

11) ἐξείνως. Hic et §. 200 s. 564. summam dedit eorum fere omnium, quae Homiliis VII. de Laudibus Pauli dixit.

12) οἱ δὲ ῥῆν. Scriptor *Ephem. lit. Lond.* hinc et ex §. 398. animadvertit, neminem tum miracula edidisse, additque, *Catholicis Romanis duo haec testimonia notanda esse.* Diserte homil. 4. in 2. Thess. *ΠΛΗΛΙ ἐκλέκτους τὰ χαρίσματα.* sic, *ΠΗΛΥΣΤΕΝ ὁ Θεὸς τὰ σημεῖα* πηλ. Hom. 33. in Matth. Quin Sermonis 39. Tom. V. ipsa inscriptio est, *διὰ τὰ σημεῖα ΝΥΝ ΟΥ γίνετα.* Conf. insigne *I. Huarti, Hispani*, testimonium in Scrutin. ing. interp. Latin. p. 109. Neque tamen non multa sui temporis miracula, etque grandia, commemorat *Chrysostomus* Serm. IV. de laudibus Pauli, sed non per homines edita: multa item *Augustinus* l. 22. de Civit. Dei, c. 8. sed ita ut neget tanta ea claritate illustrari. Prima videlicet miracula facta sunt, ut crederetur veritati, cetera, quae fiunt, ipsa creduntur. atque ut quisque locus miracula prius posteriusve vidit, ita fere prius posteriusve ea videre desiit.

13) *δυνήθεεν.* Ephraim Syrus: *Habemus spem salutis, quamvis miracula ab eo, qui non mentitur, in ipsum credentibus promissa (Joh. 14, 12.) per nos non fiant; si nostram confiteamur imbecillitatem et fidei paucitatem.* Serm. πρὸς κατὰίρεσιν ἐπετρομαρίας. Itaque distinctione inter ecclesiam plantandam et plantatam, ex iis, quae nota superiore allegavimus, confirmanda, sic debemus uti, ut ne amittamus alteram, inter aetatem fidei et hiemem.

14) *σιμιζίνθια.* Vet. inf. *praecinctoria.* [*σιμιζίνθιον*, quod et *σιμιζίνθιον* scribitur, est sine dubio vocabulum originis Latinae ex *semi* et *cingo*, et notat proprie *tegumentum linteum*, quo anteriorem corporis partem cingere solent opifices. Quam dedit hujus vocabuli explicationem Oecumenius, ea unice convenit *sudariis* et quadrat in nostrum locum. Verba ejus haec sunt: *Σιμιζίνθια εἰς ταῖς χερσὶ κατέχουσι πρὸς τὸ ἀπομάτεσθαι τὰς ἰσχύους τοῦ προσώπου, οἷον ἰδρώτας, πτύελον, δάκρυον καὶ τὰ ἕτωια.* Cf. *Casaubon.* ad Vopise. Aurelian. c. 48. *Wahlus* in Cl. N. T. s. h. v. et Interpretf. ad Petron. c. 94. L.]

Παῦλος μὲν εὐχόμενος νεκρὸς ἀνίστη, καὶ ἄλλα ἐθανματούργει
 τοιαῦτα, ὡς καὶ θεὸς νομοθῆναι παρὰ τοῖς ἔξωθεν· καὶ
 πρὶν ἢ τοῦ βίου μεταστῆναι τούτου, κατηξιώθη ἀρπαγῆναι
 ἕως τρίτου οὐρανοῦ, καὶ ἡμεράτων μετασχῆν, ὧν οὐ θέμις ἀν-
 θρωπίαν ἀκοῦσαι φύσιν. Οἱ δὲ τῶν ὄντες, ἀλλ' οὐδὲν βού-
 418 λουμαι δυσχερὲς εἰπεῖν οὐδὲ βαρὺ· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα οὐκ ἐπεμ-
 βαίνων αὐτοῖς λέγω τῶν, ἀλλὰ θαναμάζων, ¹⁵⁾ πῶς οὐ φρίτ-
 τουσι ἀνδρὶ τηλικούτῳ παραβάλλοντες ἑαυτοῦς. Εἰ γὰρ καὶ
 τὰ θαύματα ἀφέροντες, ἐπὶ τὸν βίον ἔλθοιμεν τοῦ μακαρίου,
 καὶ τὴν πολιτείαν ἐξετάσαιμεν αὐτοῦ τὴν ἀγγελικὴν, καὶ ἐν
 ταύτῃ μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς σημείοις, ὄψει νικῶντα τὸν ἀθλητὴν
 τοῦ Χριστοῦ. τί γὰρ ἂν τις εἴποι τὸν ζῆλον, τὴν ἐπιείκειαν,
 τοὺς συνεχεῖς κινδύνους, ¹⁶⁾ τὰς ἐπαλλήλους φροντίδας, τὰς
 ἀδιαλείπτους ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν ἀθυρίας, τὸ πρὸς τοὺς ἀσθε-
 νεῖς συμπαθὲς, τὰς πολλὰς θλίψεις, τοὺς καινότερους διω-
 γμούς, τοὺς καθημερινοὺς θανάτους; Τίς γὰρ τόπος τῆς οἰ-
 κουμένης, ποία ἡπειρος, ποία θάλαττα τοῦ δικαίου τοὺς ἄθλους
 ἠγρόησεν; ἐκεῖνον καὶ ἡ αἰοίκητος ἔγνω, κινδυνεύοντα δεξαμένη
 πολλάκις. πᾶν γὰρ εἶδος ὑπέμεινεν ἐπιβουλῆς, καὶ πάντα τρό-
 419 πον ἐπῆλθε νίκης. καὶ οὔτε ἀγωνιζόμενος, οὔτε στεφανούμε-
 νος διέλιπέ ποτε. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα πῶς προήχθη ὑβρί-
 ζειν τὸν ἄνθρωπον. τὰ γὰρ κατορθώματα αὐτοῦ, πάντα μὲν ὑπερ-
 βαίνει λόγον· τὸν δὲ ἡμέτερον, τοσοῦτον, ὅσον καὶ ἡμᾶς οἱ
 λέγειν εἰδότες. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως (οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐκ-
 βάσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προαιρέσεως ἡμᾶς ὁ μακάριος κρινεῖ ¹⁷⁾
 οὐκ ἀποστήσομαι, ἕως ἂν εἶπω τοῦτο, ὃ τοσοῦτο τῶν εἰρη-
 420 μένων κριεττόν ἐστιν, ὅσον ἀπάντων ἀνθρώπων ἐκεῖνος. τί
 οὖν τοῦτό ἐστιν; μετὰ τοσαῦτα κατορθώματα, μετὰ τοὺς μυ-
 ρίους στεγάνους, ἠύξατο εἰς γέενναν ¹⁸⁾ ἀπέλθεῖν, καὶ αἰωνίω

15) θαναμάζων, πῶς. Demosthenes, θαναμάζω, πῶς οὐ λο-
 γίξῃ πρὸς σεαυτὸν. Recentiores ita interpungunt, ut construat, ut
 οἱ τῶν ὄντες πῶς οὐ φρίττουσι; Nos Erasmus et interpres defendit.

16) κινδύνους. Hic idem, discrimina, jejunia atque vigilias.

17) κρινεῖ. Κρίνει, Augustanus et Montef, ed. Utrovis ac-
 centu Prosopopoeia est, qualem Hippolytus prae se fert, quum pro-
 phetas, quos allegat, sic alloquitur: ταῦτα εὐαὶν ἀξίως ὡς ζῶσιν
 ἐπιγωνῶ. ἔχετε γὰρ ἤδη τὸν τῆς ζωῆς καὶ ἀφθαρσίας ἀποζέμενον
 εὐαὶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς στεγανόν. fol. 12. edit. Fabric. Sic Synesius
 Ep. 67. de Philone quoriam, αἰτοῦμαι συγγνώμην ἐπὶ τῷ λόγῳ τὴν
 ἰεράν τοῦ πρεσβυτέρου ψυχῆν.

18) εἰς γέενναν. Conf. §. 204.

παραδοθῆναι κολάσει, ὑπὲρ τοῦ τὸν πολλὰς αὐτὸν καὶ λι-
θασάντας, καὶ ἀνελόντας, τό γε αὐτῶν μέρος, Ἰουδαίους σω-
θῆναι καὶ τῷ Χριστῷ προσελθεῖν. Τίς οὕτως ἐπόθησε τὸν
Χριστόν; εἶγε πόθον αὐτὸν δεῖ καλεῖν, ἀλλ' οὐχ ἕτερόν τι τοῦ
πόθου πλέον. Ἐτ' οὖν ἑαυτοὺς ἐκείνῳ παραβαλοῦμεν, μετὰ 421
τὴν τοσαύτην χάριν, ἣν ἔλαβεν ἄνωθεν; μετὰ τὴν τοσαύτην
ἀρετὴν, ἣν οἴκοθεν 19) ἐπεδείξατο; καὶ τί τοῦτου γένοιτ' ἂν
τολμηρότερον; Ὅτι δὲ οὐδὲ οὕτως ἦν ἰδιώτης, 20) ὡς οὔτοι 422
νομίζουσι, καὶ τοῦτο λοιπὸν ἀποδείξαι πειράσομαι. Οὔτοι μὲν 423
γὰρ οὐ μόνον τὸν οὐκ ἠσκημένον τὴν τῶν ἔξωθεν λόγων τερ-
θραϊαν 21) ἰδιώτην καλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐκ εἰδότα μάχε-
σθαι ὑπὲρ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων· καὶ καλῶς νομίζου-
σιν. ὁ δὲ Παῦλος οὐκ ἐν ἀμφοτέροις ἔφησεν ἰδιώτης εἶναι,
ἀλλ' ἐν θατέρῳ μόνον· καὶ τοῦτο ἀσφαλιζόμενος τὸν διορι-
σμὸν ἀκριβῶς πεποιήται, 22) λέγων τῷ λόγῳ ἰδιώτης εἶναι,
ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. 23) Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν τὴν λεύκητα Ἰσοκράτους 424
ἀπῆλθον, καὶ τὸν Δημοσθένους ὄγκον, καὶ τὴν Θουκυδίδου
σεμνότητα, καὶ τὸ Πλάτωνος ὕψος, 24) ἔδει φέρειν εἰς μέσον

19) οἴκοθεν. Antitheton, ἄνωθεν, οἴκοθεν. ut, παρ' αὐτοῦ, ἄνωθεν. §. 199. Romil. 27. in Gen. Abel obtulit οἴκοθεν κινούμενος· Noe obtulit ἐξ οἴκειας γνώσεως καὶ προαιρέσεως ὑγιᾶς, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην γνώμην, ὡς ἐτόμισε.

20) οὕτως ἦν ἰδιώτης. Ita placuit hic locus Flacio, ut totum a. §. 422. ad 433. induceret Clav. Part. II. f. 392. 390 s. in Tr. V. de stilo sacr. lit. in quo etiam de Pauli doctrina sermonisque genere valde copiosus est.

21) τερθραϊαν. Erasmi margo, γλυκερίαν. sic quoque Hesychius. Notanda Cyrilli Al. allegoria: τὸ προαλῆς εἰς λόγους, καὶ τὸ ἀχάλινον εἰς τερθραϊας, κινδύρου μεστόν, καὶ εἰς πέτιανρον ἔδου κατεκαρτεῖα τοὺς κερκομημένους. est autem τερθραϊαν funis; et fune utuntur petauristae. Similiter Gregorius Thaum. appellat παρονομίαν τὴν ἐν λόγοις. Paneg. p. 78. Eusebius, περὶ νομίαν καὶ τέχνην λόγων. Gregorius Naz. in Apol. Ἕλληνες, οἱ τῆς ἀληθείας ὀλίγα φρονιζόντες, τῷ κομψῷ τῶν πλασμαίων καὶ τῷ λίγῳ τῶν λέξεων καὶ ἀσοῖν καὶ ψυχὴν γοητεύουσι.

22) πεποίηται. Saepe verba, hoc tempore, vim activam habent. [Non vim Activi, sed Medii habet h. l. perfectum Passivi. Egerunt de hac enallage Buttman. Gramm. maj. §. 123. 4. Matthiae §. 493. d. Thiersch. §. 286. 5. Poppo ad Xenoph. Cyropaed. p. 360 et ad Xenoph. Anab. p. 197. Winer Gr. des N. T. pag. 214. ed. 3^{ia}. L.]

23) γνώσει. 2. Corinth. XI, 6. L.

24) ὕψος. Videantur, de his et formis et exemplis, Aristoteles, Hermogenes, Cicero, Quintilianus, alii. Ephemerides laudatae: Prudentissimus auctor noster (Chrysostomus) characterem S. Pauli multo cognovit melius, quam Beza, de quo haec est animadversio

ταύτην τοῦ Παύλου τὴν μαρτυρίαν. ὡν δὲ ἕκαστα μὲν πάντα ἀγίημι, ²⁵) καὶ τὸν περιέχον τῶν ἕξωθεν καλλωπισμὸν, ²⁶)

Castellionis: *Paulum et grandiloquentia Platoni, et vehementia Demostheni, et methodo Aristoteli atque Galeno anteponeit: in quo mihi videtur pictores imitari, qui Christi matrem, dum honorare volunt, regio vestitu pingunt, et eidem tamen, ita cogente historia, praesepe, in quo jaceat Christus infans, appingunt. etc.* Vid. Cast. Defens. transl. p. 203. Tota apostolorum cum externis comparatione supersederi poterat. Valeat verborum affectata lenitas: res ὄγζον Paulo, σεμνότημα Petro, ἕψος Johanni, ex abundantia virtutis, sensus et lucis coelestis attulit tantum, ut externorum formae omnes nomina, quae tamen viri sancti non curaverunt, amittant. [Similis plane locus est apud Ciceronem de Orat. III, 7, 28. „Suavitatem Isocrates, sublimitatem Lysias, acumen Hyperides, sonitum Aeschines, vim Demosthenes habuit.“ Et Suidas de his de Sacerdotio libris dicit: ἐπερβάλλουσι τῷ ἕψει, καὶ τῇ φράσει, καὶ τῇ λειότητηι, καὶ τῷ κάλλει τῶν ὀνομάτων. Cf. H. A. Schott. Die Theoric der Beredsamkeit. Th. III, Abthlg. 2. pag. 146. De Isocrate vid. Cic. Brutus 32. Orator. 40. De Demosthene cf. Cic. Orat. „Sed ego idem, qui in illo sermone nostro, qui est expositus in Bruto, multum tribuerim Latinis, vel ut hortarer alios, vel quod amare meos, recorder longe omnibus unum anteferre Demosthenem, qui vim accommodarit ad eam, quam sentiam, eloquentiam. — Hoc nec gravior exstitit quisquam, nec callidior, nec temperantior.“ De Thucydide dicit idem Cicero de Orat. II, 13, 56. „Et post illum (Herodotum) Thucydides omnes dicendi artificio mea sententia facile vicit, qui ita creber est rerum frequentia, ut verborum prope numerum sententiarum numero consequatur: ita porro verbis aptus et pressus, ut nescias, utrum res oratione an verba sententiam illustrentur. „De Platonis sublimitate, (haec enim est Graecorum ἕψος.) loquitur Tullius in Bruto 121. „Quis enim, inquit, uberior in dicendo Platone? Jovem ajunt philosophi, si graece loquatur, ita loqui. — Lectitarisse Platonem studiose, audivisse etiam Demosthenes dicitur: idque apparet ex genere, et granditate verborum.“ De Orat. III, 15. „Neque enim quisquam nostrum, quum libros Platonis mirabiliter scriptos legit, in quibus omnibus fere Socrates exprimitur, non, quamquam illa scripta sunt divinitus, tamen majus quiddam de illo, de quo scripta sunt, suspicatur.“ Quintilianus X, 1. „Philosophorum, ex quibus plurimum se traxisse eloquentiae M. Tullius confitetur, quis dubitat Platonem esse praecipuum, sive acumine disserendi, sive eloquendi facultate divina quadam et Homerica? Multum enim supra prosam orationem, et quam pedestrem Graeci vocant, surgit, ut mihi non hominis ingenio, sed quodam Delphico videatur oraculo instinctus.“ Cf. Hieronym. adv. Jovinian. libr. I. et Arnob. c. gent. p. 7. ed. Canteri. — Δειότης ὀνομάτων apud rhetores Graecos dicitur, cum in orationis compositione vitatur crebra consonantium et aspera σύγχροσις, quam vocat Cicero conjunctionis lenitatem. Inde vero Isocratem appellat eloquentiae patrem, quod verbis solutis numeros primus adjunxit, et orationi suavitatem conciliavit, de Orator. II, 1, 3. Hughes. Quid sit ὄγζος λέξεως, docuit Longin. p. 48. ed. Toll. Est nimirum orationis pondus, granditas, majestas. Cf. Krebs. ad Plutarch. de audiend. poet. cap. II, p. 109. — σεμνότης est gravitas. Ita et Justus Lipsius. Not. ad Polit. libr. I, c. 9. de Thucydide: „Res nec multas nec magnas nimis scripsit; sed palmam fortassis praecipit omnibus, qui multas

καὶ οὐδὲν μοι φράσεως, οὐδὲ ἀπαγγελίας²⁷⁾ μέλει· ἀλλ' ἐξε-
σιω καὶ τῇ λέξει πτωχεύειν, καὶ τὴν συνθήκην τῶν ὀνομάτων
ἀπλὴν τινα εἶναι καὶ ἀφελῆ, μόνον μὴ τῇ γνώσει²⁸⁾ τις καὶ
τῇ τῶν δογματικῶν ἀκριβείᾳ ἰδιώτης ἔστω· μὴδ' ἴτα τὴν οἰ-
κίαν ἀγρίαν ἐπικαλύψῃ, τὸν μακάριον ἐκείνον ἀφαιρίσθω τὸ
μέριστον τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὸ τῶν ἐγκωμίων κεφάλαιον.

VII. Πόθεν γὰρ, εἶπέ μοι, τοὺς Ἰουδαίους συνέχευε τοὺς⁴²⁵
ἐν Λαμασκῶ κατοικοῦντας, οὐδέπω τῶν σημείων ἀρξάμενος;
πόθεν τοὺς Ἑλλημιστάς¹⁾ κατεπάλαυσε; ²⁾ διὰ τί δὲ εἰς Ταρ-
σὸν ἐξεπέμπτε; οὐκ ἐπειδὴ κατὰ κράτος ἐνίκα τῷ λόγῳ, καὶ
εἰς τοσοῦτον αὐτοὺς ἤλαυνεν, ὡς καὶ εἰς φόρον παροξυνθῆ-
ναι, μὴ φέροντας τὴν ἥτταν; ἐνταῦθα γὰρ οὐδέπω τοῦ θαν-
ματουργεῖν ἤρξατο. Οὐδ' ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν, ὅτι ἀπὸ τῆς περὶ
τὰ τεράστια δόξης θαναστὸν αὐτὸν ἦγον³⁾ οἱ πολλοὶ, καὶ
οἱ μαχόμενοι πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὑπολήψεως ἐληφεάζοντο⁴⁾

et magnas. Elocutione tota gravis et brevis, densus sententiis, sa-
nua iudiciis, occulte ubique instruens, actionesque et vitam diri-
gens, — quem quo saepius legas, plus auferas, et nunquam tamen
dimittat te sine siti. “ De elegantia veterum oratorum digna sane,
quam omnes sacri oratores imitarentur, bene egit *Cramerus* l. l.
p. 150 — 153. L.]

25) ἀφίημι. *Mirum est, quanta consensione patres omnes,
Christianae ecclesiae lumina, stilum sophisticum abjecerint et damna-
rint.* Cresoll. theatr. rhet. ubi hoc ipsum p. 366 ss. Chrysostomi et
aliorum testimoniis comprobatur.

26) καλλωπισμός. Dicuntur καλλωπιζέσθαι proprie ii, qui
corpori ornando summam curam impendunt, qui in cultu et ornatu
corporis sectantur non elegantiam, sed munditiam affluentem, ut
aliis placeant. Hinc καλλωπισμός, quod proprie est *vestitus elegantia*,
ut Latinorum *ornatus* metaphorice dicitur. Sic etiam h. l. L.

27) ἀπαγγελίας. *Ἀπαγγελία* non solum pronunciationem si-
gnificat, sed omnem ἐρημείαν et artem ad expromendas animi no-
tiones. Vide eund. *Cresoll.* p. 313.

28) μὴ τῇ γνώσει. Haec videlicet ἐσχάτη ἐστὶν ἰδιωτεία.
Hom. 23. ad 2. Cor. ubi διορισμός modo commemoratus bene osten-
ditur. Aurea sunt, quae habet *Marcus Eremita* in Capp. de lege
spir. εἶδον ἰδιώτας, *Vidi idiotas, revera humili sensu, et evase-
runt sapientibus sapientiores.* etc.

1) Ἑλλημιστάς. Act. IX, 29. De notione voc. Ἑλλημιστής vid.
Wahl. in Cl. N. T. s. h. v. et *Kuinöel* ad Act. VI, 1. L.

2) καταπαλάειν est *lucta vincere.* 4. Maccab. III: 18. ἀλ-
γηδόνως καταπαλάσαι. vid. *Schleusner.* Lex. in LXX Interpp.
III, 238. L.

3) ἦγον. Idem verbum, §. 480.

4) ἐληφεάζοντο. ἠληφεάζοντο. *Montef. ed.* [ἐληφεάζοντο,
eos, qui illum oppugnabant, existimatione viri obrutos esse. De
variis, quos verbum ἐληφεάζειν habet, significatibus, vid. *Wahl* in
Cl. N. T. *Sturz.* in Lex. Xenoph. *Wass.* ad Thucyd. I, 26, et
Morus ad Isocrat. Paneg. 31. L.]

426 τάνδρός. τέως ⁵⁾ γὰρ ἀπὸ τοῦ λέγειν μόνον ἐκράται. Πρὸς δὲ τοὺς Ἰουδαίους ἐπιγεροῦντας ἐν Ἀντιοχείᾳ πόθεν ἠγωνίζετο καὶ συνεζήτα; Ὁ δὲ Ἀρδιοπαρίτης ἐκεῖνος, ὁ τῆς δεισιδαιμονεστάτης ⁶⁾ πόλεως ἐκείνης, οὐκ ἀπὸ δημηγορίας μόνης ἠκολούθησεν αὐτῷ, μετὰ τῆς Γυναικός; ⁷⁾ Ὁ δὲ Εὐτυχὸς ⁸⁾ πῶς κατέπεσεν ἀπὸ τῆς θυρίδος; οὐκ ἐπειδὴ μέχρι βαθείας ⁹⁾ νυ-
427 κτὸς εἰς τὸν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἀπησχολεῖτο λόγον; Τί δὲ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν Κορίνθῳ; τί δὲ ἐν Ἐφέσῳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ; οὐχ ὅλας ἡμέρας καὶ νύκτας ἀνήλικεν ἐφεξῆς εἰς τὴν ἐξήγησιν ¹⁰⁾ τῶν γραφῶν; τί ἂν τις λέγοι τὰς

5) τέως. *Varia vis particulae. §. 290. 415. 595.* [Hesych. τέως — τότε, — τριζαῖτα. vid. Xenoph. Hist. Gr. I, 4, 2. *γαργάρατος δὲ τέως μὲν κατεῖχε τοὺς πρόσβεις ἐπειδὴ δὲ ἐνιαυτοὶ τρεῖς ἦσαν. L.*]

6) δεισιδαιμονεστάτης. *Verbum μέσον Paulo, Act. 17, 22. parcebat enim Atheniensibus: at Chrysostomus in malam partem repetit. [Dioct. Kuinoelius de h. v. ad Act. XVII, 22. haec disputavit: Vocabulum δεισιδαίμων, ut nomen δεισιδαιμονία, duplici sensu adhiberi solet. Bono sensu δεισιδαιμονία notat religionem, pietatis studium, et δεισιδαίμων, religiosum, pium erga deos. Hesychius: δεισιδαίμων· ὁ εὐσεβής. Suidas: θεοσεβής. Ita legitur δεισιδαίμων apud Xenoph. Cyrop. 3, 3, 58. ubi praecedit θεοσεβής. Diod. Sic. I, 70. δεισιδαιμονίαν καὶ θεοσεβῆ βίον conjungit. Arist. de republ. 5, 11. τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς φαίνεσθαι αἰεὶ σπουδάζοντα διαφερόντως — ἐὰν δεισιδαίμονα νομίζουσιν εἶναι τὸν ἄρχοντα, καὶ φοβητίζεσθαι τῶν θεῶν. add. Joseph. Ant. 10, 3, 2. Aelian. V. H. 5, 17. Malo sensu δεισιδαιμονία indicat superstitionem, ut ap. Theophr. Charact. 16., ubi explicatur δειλία πρὸς τὸ δαιμόνιον. Pollux 1, 1, 21. εὐσεβής, θεῶν ἐπιμελής, ὁ δὲ ὑπεριμῶν, δεισιδαίμων καὶ δεισιθεός. Hesychius: δεισιδαίμων· ὁ τὰ εἰδωλία σέβων, εἰδωλολάτρης, ὁ εὐσεβής καὶ δειλὸς παρὰ θεοῖς. L.]*

7) μετὰ τῆς Γυναικός. *Antonomasia, qua Damaris innuitur. Hesychius, γυνή, ἔχουσα ἄρδρα. Interpres vetus et novi: cum uxore. et sic Ambrosius (quem Cantabr. citant) in Ep. ad eccl. Vercell. Dionysius Arcopagites cum Damari uxore sua. Verum si hoc voluisset Lucas, si hoc Lucam voluisset Chrysostomus h. l. et in Homil. ad Acta sensisset, utervis etiam αὐτοῦ addidisset. [Vid. Kuinoel ad Act. XVII, 34. L.]*

8) Εὐτυχὸς. *Act. XX, 9. ubi vid. Wolfius in Curis. L.*

9) βαθεία νυκτός. *ad multam usque noctem. Saepe nimirum vocabula βαθύς et βαθεία de tempore dicuntur. Sic v. e. primum dilucalum vocatur a Platone Crit. I. ὄρθρος βαθύς, ad quem locum plura hanc in rem collegimus. Cf. Heinichen. ad Euseb. H. E. II, 18, 1. p. 151. et quae idem Vir Doctus observavit ad calcem nostrae Critonis editionis p. 75 sq. L.*

10) ἐξήγησιν. *Vid. de notione hujus vocabuli et verbi ἐξηγήσθαι apud veteres, qui rerum sacrarum, mysteriorum, oraciorum interpretes dicebant ἐξηγητὰς, Fischer. ad Platon. Euthyphr. IV, 17. Ruhnken. ad Timaei Lex. Plat. p. 80. Rambach. ad Potter. T. I. p. 594 et Heinichen ad Euseb. H. E. VII, 30, 24. L.*

πρὸς τοὺς Ἐπικουραίους διαλέξεις καὶ Στωϊκοὺς; ¹¹⁾ εἰ γὰρ
 ἔπαντα θέλομεν καταλέγειν, εἰς μακρὸν ἐκτεταῖται μῆκος ὁ
 λόγος. Ὅτ' ἂν οἷν καὶ πρὸ τῶν σημείων καὶ ἐν μέσοις αὐ- 428
 τοῖς φαίνεται πολλῶ κερημέτος τῷ λόγῳ· πῶς ἔτι τολμή-
 σουσιν ἰδιώτην εἰπεῖν, τὸν καὶ ἀπὸ τοῦ διαλέγεσθαι καὶ δη-
 μηγορεῖν ¹²⁾ μάλιστα θαυμασθέντα παρὰ πᾶσι; Διὰ τί γὰρ 429
 Λυκάορες αὐτὸν ὑπέλαβον εἶναι Ἐριῆν; τὸ μὲν γὰρ θεοὺς
 αὐτοῖς ¹³⁾ νομισθῆναι, ἀπὸ τῶν σημείων ἐγένετο· τὸ δὲ τοῦ-
 τον Ἐριῆν, οὐκ ἔτι ἀπ' ἐκείνων, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ λόγου. ¹⁴⁾
 Τίτι δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων ἐπλεονέκτησεν ὁ μακάριος 430
 αὐτός; καὶ πόθεν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν πολὺς ἐν τοῖς
 ἀπάντων ἐστὶ στόμασιν; πόθεν οὐ παρ' ἡμῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ
 παρὰ Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλησι μάλιστα πάντων θαυμάζεται; οὐκ
 ἀπὸ τῆς τῶν ἐπιστολῶν ἀρετῆς; δι' ἧς οὐ τοὺς τότε μόνον
 πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔξ ἐκείνου μέχρι τῆς σήμερον γενο-
 μέτους, καὶ τοὺς μέλλοντας δὲ ἔσεσθαι μέχρι τῆς τοῦ Χρι-
 στοῦ παρουσίας ὠφέλησέ τε καὶ ἀφελήσει, καὶ οὐ παύσεται
 τοῦτο ποιῶν, ἕως ἂν τὸ τῶν ἀνθρώπων διαμένη γένος. Ὡσπερ 431
 γὰρ τᾶχος ἔξ ἀδάμαντος κατασκευασθὲν, οὕτω τὰς πανταχοῦ
 τῆς οἰκουμένης ἐκκλησίας τὰ τούτου τευχίζει γράμματα. ¹⁵⁾ καὶ
 καθάπερ τις ἀριστεύς ¹⁶⁾ γενναϊότατος ἔστηκε καὶ νῦν μέσος,
 αἰχμαλωτίζων πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ
 καθαιρῶν λογισμοὺς καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρούμενον κατὰ τῆς
 γνώσεως τοῦ Θεοῦ. ταῦτα δὲ πάντα ἐργάζεται, δι' ὧν ἡμῖν
 κατέλιπεν ἐπιστολῶν τῶν θαυμασίων ἐκείνων, καὶ τῆς θείας
 πεπληρωμένων σοφίας. Οὐ πρὸς δογμάτων δὲ μόνον νόθων 432
 τε ἀνατροπὴν καὶ γνησίων ἀσφάλειαν ἐπιτήδεια ἡμῖν αὐτοῦ τὰ

11) Στωϊκοὺς. Cf. Act. XVII, 18. L.

12) διαλέγεσθαι καὶ δημηγορεῖν. Haec verba interdum promiscue ponuntur, §. 449. sed h. l. distincte. §. 426 s. [Vertenda haec verba: et disputando et concionando. Cf. Xenoph. Memorr. III, 6, 1. et D'Orville. ad Charit. p. 8. L.]

13) αὐτοῖς. Barnabas simul subauditur. [Vid. Act. XIV, 12. L.]

14) τοῦ λόγου. Diserte enim Lucas l. l. dicit: ἐκάλουν τε τὸν μὲν Βερνάβου Μία, καὶ τὸν Παῦλον Ἐριῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. L.

15) γράμματα. Laudat, idque jure, hunc locum Strigelius Hypomn. N. T. Rom. 1, 1.

16) ἀριστεύς. Dicitur ab ἄριστος· et hōc ab ἄρης, Mars. a bello ad alia transferri docet ex veteri Grammatico Photius. [Vid. Eurip. Iphig. Aulid. v. 28. L.]

γράμματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βιοῦν εὖ οὐκ ἐλάχιστον ἡμῶν συντελεῖ μέρος. Τούτοις γὰρ ἔτι καὶ νῦν οἱ προεσιτώτες χρώμενοι, τὴν ἀγνὴν παρθένον, ἣν ἠρμόσατο τῷ Χριστῷ, ἠυθμίξουσὶ τε καὶ πλάττουσι καὶ πρὸς τὸ πνευματικὸν ἄγουσι κάλλος· τούτοις καὶ τὰ ἐπισκήπτοντα αὐτῇ νοσήματα ἀποκρούονται, καὶ τὴν προσγνωμένην διατηροῦσιν ὑγίαν. Τοιαῦτα ἡμῶν ὁ ἰδιώτης¹⁷⁾ κατέλιπε γάρμακα, καὶ τοσαύτην ἔχοντα δύναμιν, ὧν ἴσασι τὴν πείραν καλωῶς, οἱ χρώμενοι συνεχῶς.

433 Καὶ ὅτι μὲν πολλὴν αὐτὸς ἐποιεῖτο τοῦ μέρους τούτου σπουδὴν, ἐκ τούτων δῆλον·

434 VIII. Ἄκουε δὲ καὶ τῷ μαθητῇ τί φησιν¹⁾ ἐπιστέλλων· Πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ τὸν ἀπὸ τούτου καρπὸν προστίθησι λέγων· Τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου. Καὶ πάλιν· Δουλοῦν δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἥπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδασκτικὸν,²⁾ ἀνεξίκακον. Καὶ προῶν δέ φησι· Σὺ δὲ μένε³⁾ ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστιώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά⁴⁾ σε σοφίσαι·⁵⁾ καὶ πάλιν· Πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος,⁶⁾ φησὶ, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον,

17) ἰδιώτης. Mimesis, cum insigni sententia.

1) φησίν. 1. Timoth. IV, 13. Locus posterior legitur 2. Timoth. 2, 24. L.

2) διδασκτικὸν, docentem. Cognitione est dignissimum, multa nomina, a philosophis adhuc in ivus usurpata, conjunctaque cum genitivis, a Cicerone fieri in ens. Perion. in Arist. Eth. p. 16. Vulgatus 2. Tim. 2. docibilem, quod defendit Goldast. ad Paraen. veteres p. 79. exstat J. M. Langii Ex. περὶ τοῦ διδασκτικοῦ.

3) σὺ δὲ μένε. 2. Tim. III, 14. et 15. Montefalconius pro ἐπιστιώθης legit ἐπιστεύθης. Sed in omnibus Codd. est apud Paulum ἐπιστιώθης, quod hanc ob causam etiam h. l. retinendum videtur, et vertendum: quae certissime edoctus es. L.

4) τὰ δυνάμενα. Hom. 9. in 2. ad Tim. ἀντ' ἑμοῦ φησὶ τὰς γραφὰς ἔχεις· εἴτι βούλει μαθεῖν, ἐξεῖθεν διηγήσῃ. εἰ δὲ τιμωθεῖται ταῦτα ἔγραφε τῷ πνεύματος ἐμπειλησμένῳ, πύσῃ μᾶλλον ἡμῶν.

5) σοφίσαι. Eis σωτηρίαν, addunt Hoersch. et al. [Optime animadvertit ad h. l. Paulinum Theophylactus: οὗχ ὥστερ' ἢ ἔξω γνώσεως σοφίξει τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀπάτην καὶ σοφίσματα καὶ λογισματίας, ἐξ ὧν ἀλώεια ψυχῆς, οὕτω καὶ ἡ θεία γνώσις, ἀλλ' αὐτὴ σοφίξει εἰς σωτηρίαν. Πῶσαν; Οὐ τὴν δι' ἔργων, οὐ τὴν διὰ λόγων, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁδηροῦσι γὰρ αἱ ἕναι γραφαὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ πιστεῦσαι Χριστῷ, σωτηρίαν αὐτῷ περὶποιῶντι. L.]

6) θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος. Καὶ, et 2. Tim. 3, 16. coll. Homil. ad h. l. Deus scripturam inspiravit: Scriptura Deum

πρὸς ἐπαρόρθωσιν, πρὸς παιδείαν ⁷⁾ τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ⁸⁾ ᾦ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος. Ἄκουε δὲ καὶ τῷ Τίτῳ ⁴³⁵ περὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων καταστάσεως διαλεγόμενος τί προστίθῃσιν· Δεῖ γὰρ, φησὶν, εἶναι τὸν ἐπίσκοπον ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδασχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾦ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. Πῶς οὖν ιδιώτης τις ὢν, ὡς οὗτοί φασι, ⁴³⁶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν δυνήσεται καὶ ἐπιστομίζειν; ⁹⁾ τίς δὲ χρεῖα προσέχειν τῇ ἀναγνώσει καὶ ταῖς γραφαῖς, εἰ ταύτην δεῖ τὴν ιδιωτείαν ἀσπάζεσθαι; ¹⁰⁾ σκῆψις ταῦτα καὶ πρόφασις, καὶ θαθυμίας καὶ ὄγκου προσχήματα. Ἀλλὰ τοῖς ἱερεῦσιν (φη- ⁴³⁷ σι) ¹²⁾ ταῦτα διατάττεται. καὶ γὰρ περὶ ἱερέων ἡμῖν ὁ λόγος ⁴³⁸ εἶναι. ὅτι δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις, ¹²⁾ ἄκουε τί πάλιν ἑτέροις ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ παραινεῖ. ¹³⁾ Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ. Καὶ πάλιν· Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι ἄλατι ἡρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. Καὶ τὸ, πρὸς ἀπολογία ἐτοιμοὺς εἶναι, ἅπασιν εἶρηται. Θεσσαλονικεῦσι δὲ ἐπιτελλῶν·

spirat. Vid. Ambros. l. 3. de Spir. S. c. 13. item Danhauer. Hodosoph. p. 19 s.

7) παιδείαν. Παιδεύειν, ed. prima. [quod in textum recepit Montefalconius. Male. L.]

8) ἄρτιος. id. q. ὀλόκληρος, quo vocabulo reddidit voc. ἄρτιος Hesyehius. Vid. Heydenreich. ad 2. Timoth. III, 17. pag. 200. coll. Theophr. Hist. plant. II, 7. L.

9) ἐπιστομίζειν. Vet. int. in silentium cogere. idem verbum Graecum, §. 405. 411. ubi ille: *frenare, comprimere*. Cum toto sermone, qui a §. 394. huc fluxit, mire in verbis juxta ac sensibus consonat Homilia 2. in ep. ad Tit. [De verbo ἐπιστομίζειν vid. Wahl. in Clav. N. T. s. h. v. L.]

10) ἀσπάζεσθαι. Similiter Lutherus noster jubet verbi ministros summum impendere studium et nocturna diurnaue manu versare biblia sacra, in praefatione Spangenbergi orationibus sacris praemissa pag. T. XIV. H. p. 376. „Fürwahr du kannst nicht zu viel in der Schrift lesen, und was du liesest, kannst du nicht zu wohl lesen, und was du wohl liesest, kannst du nicht zu wohl verstehen, und was du wohl verstehst, kannst du nicht zu wohl lehren, und was du wohl lehrest, kannst du nicht zu wohl leben. Der Teufel ists, unser Fleisch ists, die wider uns wüthen und toben. Darum, liebe Herrn Prediger, betet, leset, studiret, seid fleissig; fürwahr, es ist nicht schnarchens und schlafens Zeit: braucht eure Gabe, die euch vertraut ist.“ L.

11) φησὶ. Ellipsin supplet. Greg. Naz. φησὶν ὁ ἐπιών.

12) ἀρχομένοις. Haec stare non possunt, sublato jure publico legendae Scripturae sacrae.

13) παραινεῖ. Leguntur haec effata Coloss. III, 16. et IV, 6. L.

439 Οικοδομαίτε, ¹⁴⁾ γησὶν, εἰς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. Ὅτι
 ἂν δὲ περὶ ἱερῶν διαλέγηται. Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύ-
 τεροι διπλῆς τιμῆς ¹⁵⁾ ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν
 440 λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. Καὶ γὰρ οὗτος ὁ τελειότατος τῆς δι-
 δασκαλίας ὄρος, ¹⁶⁾ ὅτ' ἂν καὶ δι' ὧν πράττουσι, καὶ δι' ὧν
 λέγουσι, τοὺς μαθητευομένους ἐγάγῃσι πρὸς τὸν μακάριον βίον,
 ὃν ὁ Χριστὸς διετάξατο. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ ποιεῖν πρὸς τὸ
 441 διδάσκειν· καὶ οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος.
 Ὅς γὰρ ἂν, γησὶ, ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται.
 Εἰ δὲ τὸ ποιῆσαι, διδάξαι ἦν, περιτιτῶς ¹⁷⁾ τὸ δεύτερον ἐκεῖτο·
 καὶ γὰρ ἤρκει εἰπεῖν, ὅς ἂν ποιήσῃ, μόνον. νῦν δὲ τῷ διε-
 λεῖν ἀμφοτέρωθεν δείκνυσιν, ὅτι τὸ μὲν τῶν ἔργων ἐστὶ, τὸ δὲ
 τοῦ λόγου, καὶ ἀλλήλων δαῖται ἐκάτερα πρὸς τὴν τελείαν οἰ-
 442 κοδομήν. Ἡ οὐκ ἀκούεις, τί γησι τοῖς πρεσβυτέροις Ἐρε-
 σίων τὸ τοῦ Χριστοῦ σκεῦος τὸ ἐκλεκτόν· Διὸ γρηγορεῖτε, ¹⁸⁾
 μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαισάμην
 μετὰ δακρύων ρουθετῶν ἕνα ἕκαστον ὑμῶν. Τίς γὰρ χρεία
 τῶν δακρύων, ἢ τῆς διὰ τῶν λόγων ρουθεσίας, οὕτω τοῦ
 443 βίου αὐτῷ λάμποντος τοῦ ἀποστολικοῦ; ¹⁹⁾ Ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν
 τῶν ἐντολῶν ἐργασίαν, δύναιτ' ἂν ἡμῖν οὗτος πολὺ συμβαλέσθαι
 μέρος· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ μόνον αὐτὸν τὸ πᾶν κατορθοῦν φαίην ἂν.

14) οἰκοδομαίτε. 1. Thessal. V, 11. L.

15) διπλῆς τιμῆς. 1. Timoth. V, 17. Cf. de hoc loco Schleiermacher. Ueber den sogenannten ersten Brief des Paulus an den Timotheus. Berol. 1807. pag. 212 sq., contra quem disputavit Henricus Planch in libro: Bemerkungen über den ersten Paulinischen Brief an den Timotheus. Gotting. 1808. pag. 210 sq. L.

16) ὁ τελειότατος τῆς διδασκαλίας ὄρος. Unus cod. ὁ τελειότατος τῆς παιδείας τρόπος. Montef. Velus int. perfectus docendi modus. [quae interpretatio sane adjuvat lectionem illam a Montefalconio notatam. L.]

17) περιτιτῶς. Agnoscit auctor, nil frustra dici in Scriptura. Origenes, οὐδὲν ΠΑΡΕΛΑΚΕΙ τῶν γεγραμμένων. Sic quoque Chrysostomus alibi; de quo conf. Suicer. Thes. P. I. col. 786.

18) γρηγορεῖτε. Act. XX, 31. L.

19) βίου — ἀποστολικοῦ. Εὐαγγελικὴ πολιτεία, ut Basilii M. vocat et describit, est ὀφθαλμῶν ἀνοίξια, γλώσσης ἐγκράτεια, σώματος δουλαγωγία, φρόνημα ταπεινόν, ἐργοῖς καθαρότης, ὁρῆς ἀφαισμός, ἀγχαροῦμένος προσπίθαι, τυπώμενος ἐλεεινῶς, ἀποστερούμενος μὴ διαζῶν, μισθόμενος ἀγάπη, διωκόμενος ἀρέζου, βλασφημώμενος παροκαλεῖ, νεκρωθῆναι τῇ ἐμαυτῷ, στυγανώθῆναι τῷ Δρατῆρι, ὅλην τὴν ἀγάπην μετέθεσι ἐπὶ τὸν κριτοῦ. Haec ex Basilio Suidas, ex utroque Rittershusius ad Isid. Pelus.

ΙΧ. Ὅταν δὲ ὑπὲρ δογμάτων ἀγῶν¹⁾ κινήται, καὶ πάν-
τες ἀπὸ τῶν αὐτῶν μάχωνται γραγῶν, ποίαν ἰσθὴν ὁ βίος ἐν-
ταῦθα ἐπιδειξάται δυνήσεται; Τί τῶν πολλῶν ὄμιλος ἰδρώτων, 444
ὅτ' ἂν μετὰ τοῖς μόχθους ἐκείνους, ἀπὸ τῆς πολλῆς τις ἀπει-
ρίας εἰς ἀήρεσιν ἐκπεσῶν ἀποσχισθῆ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλη-
σίας; ὅπερ οἶδα πολλοὺς παθόντας ἐγώ. ποῖον αὐτῷ κέρδος
τῆς καρτερίας; οὐδὲν, ὥσπερ οὖν οὐδὲ ὑγιῶς πίστεως, τῆς
πολιτείας διαφθααρμένης. Διὰ δὴ ταῦτα μάλιστα πάντων ἔμ- 445
πειρον²⁾ εἶναι δεῖ τῶν τοιούτων ἀγῶνων, τὸν διδάσκειν τοῖς
ἄλλους λαχόντα. Εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς ἔστημεν ἐν ἀσφαλείᾳ, μη- 446
δὲν ὑπὸ τῶν ἀντιλεγόντων βλαπτόμενος· ἀλλὰ τὸ τῶν ἀφελε-
στήρων πλήθος τὸ ταπτόμενον ὑπ' ἐκείνῳ, ὅτ' ἂν ἴδῃ τὸν
ἡγούμενον ἠττηθέντα, καὶ οὐδὲν ἔχοντα πρὸς τοὺς ἀντιλέγον-
τας εἰπεῖν, οὐ τὴν ἀσθένειαν τὴν ἐκείνου τῆς ἠττης, ἀλλὰ
τὴν τοῦ δόγματος αἰτιῶνται³⁾ σαθρότητα· καὶ διὰ τὴν τοῦ
ἐνὸς ἀπειρίαν, ὁ πολὺς λεῶς εἰς ἔσχατον ὄλεθρον καταφέρεται.
Κἂν γὰρ μὴ πάντῃ γένωνται τῶν ἐναντίων, ἀλλ' ὁμως, ὑπὲρ
ῶν θαρσύνειν εἶχον, ἀμφιβάλλειν ἀναγκάζονται· καὶ οἷς μετὰ πί-
στεως προσήεσαν ἀκλινοῦς, οὐκ ἔτι μετὰ τῆς αὐτῆς δύνανται
προσέχειν στεφάνότητος, ἀλλὰ τοσαύτη ζάλη ταῖς ἐκείνων εἰσοι-
κίζεται ψυχαῖς ἀπὸ τῆς ἠττης τοῦ διδασκάλου, ὡς καὶ εἰς νανά-
γιον τελευτῆσαι τὸ κακόν. Ὅσος δὲ ὄλεθρος, καὶ ὅσον συνά- 447
γεται πῦρ εἰς τὴν ἀθλίαν κεφαλὴν ἐκείνου, καθ' ἕκαστον τῶν
ἀπολλυμένων τούτων· οὐδὲν δεήσει παρ' ἐμοῦ μαθεῖν, αὐτὸς
ἅπαντα εἰδὼς ἀκριβῶς. Τοῦτο οὖν ἀπονοίας,⁴⁾ τοῦτο κερ- 448
δοξίας, τὸ μὴ θελήσαι τοσούτοις ἀπωλείας αἴτιον γενέσθαι,

1) ἀγῶν. Notabilis locus de iudicio controversiarum.

2) ἔμπειρον. Ambrosius: *Si polleat episcopus sapientia, ut non solum creditum sibi populum sufficienter doceat, verum etiam et cunctarum queat hacresium contradictiones a catholica repellere ecclesia, ne sua imperitia imperitos minime doceat, et huiusmodi casu praeventus eveniat illi quod scriptum est: Caeco caecus ducatum praebens etc. qui vero talem se ut diximus esse ignorat, sacerdotium minime appetat, nec locum alterius usurpare praesumat, praesertim illius, qui fulgore suae sapientiae populorum potest corda lustrare.* de Dign. sac. c. 4.

3) αἰτιῶνται ἠττης. αἰτιῶμαι varie construitur, §. 17. 287. h. l. cum genitivo. [Vid. Sturz. Lex. Xenoph. I. pag. 93 sq. L.]

4) τοῦτο οὖν ἀπονοίας. Interrogatio: *cujus vim declarat Isidorus Pelus. ταῖς μὲν ἀπομάσεσι πολλοὶ καὶ ἀντιλέγειν τολμῶσι· τὰ δὲ κατὰ ἐλερώτησιν προαγόμενα καὶ πείθει καὶ ἐπιστοιμίζει, καὶ πρῶτος δόξαν τῷ λέγοντι περιτίθεισι.* Ep. 184. lib. 3.

μηδὲ ἑμαυτῷ μείζονα προξενῆσαι τιμωρίαν τῆς γῆν ἀποικιέ-
νης ἐκεῖ; καὶ τίς ἂν ταῦτα γήσειεν; οὐδεὶς, πλὴν εἰ τις μά-
την μέμφεσθαι βούλοιο, καὶ ἐν ταῖς ἀλλοτρίαις φιλοσοφεῖν
συμφοραῖς. 5)

5) ἐν ταῖς — συμφοραῖς. *Summo et indefesso studio aliis
mala parare.* Cf. Isocr. Panegyric. cap. I., ubi vid. *Morus* pag. 6.
et p. 9. L.

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ Ε.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῷ ε' λόγῳ.

- α'. "Οτι πολλοῦ λόγου καὶ σπουδῆς αἱ ἐν τῷ κοινῷ ὁμιλία δέονται.
β'. "Οτι τὸν εἰς τοῦτο τειχαιμένον καὶ ἐγκωμιῶν ὑπεροχῶν χρῆ,
καὶ δύνασθαι λέγειν.
γ'. "Οτι ἂν μὴ ἀμφοτέρω ἐχῆ, ἀχρηστός ἐστὶν τῷ πλήθει.
δ'. "Οτι μάλιστα βασκανίας τοῦτον δεῖ καταφρονεῖν.
ε'. "Οτι ὁ λόγος εἰδῶς, πλείονος δεῖται σπουδῆς, ἢ ὁ ἀμαθῆς.
ς'. "Οτι τῆς ἀλόγου τῶν πολλῶν ψήφου, οὔτε πάντη καταφρονεῖν,
οὔτε πάντη φρονιζεῖν δεῖ.
η'. "Οτι πρὸς τὸ τῷ Θεῷ ἀρέσκον μόνον δεῖ τοὺς λόγους θυμίζειν.
θ'. "Οτι ὁ μὴ καταφρονῶν ἐπαίνων, πολλὰ ὑποστήσεται δεινά.

"Ὅσης μὲν ἐμπειρίας τῷ διδασκάλῳ δεῖ πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς 449
ἀληθείας ἀγῶνας, ἰκανῶς ἡμῖν ἀποδέδεικται. Ἐγὼ δέ τι καὶ
πρὸς τούτοις ἕτερον μυθίων αἴτιον κινδύνων εἰπεῖν, μᾶλλον δὲ
οὐκ ἐκείνο εἶπομ' ἂν αἴτιον ἐγῶγε, ἀλλὰ τοὺς οὐκ εἰδότες
αὐτῷ χρῆσασθαι ¹⁾ καλῶς· ἐπεὶ τόγε πρᾶγμα αὐτὸ σωτηρίας
τε καὶ πολλῶν γίνεται πρόξενον ἀγαθῶν, ὅτ' ἂν τοὺς διακο-
νουμένους εὖρη σπουδαίους τε ἄνδρας καὶ ἀγαθοὺς. τί οὖν
τοῦτό ἐστιν; ὁ πολὺς πόνος ὁ περὶ τὰς διαλέξεις ²⁾ τὰς κοινῇ
πρὸς τὸν λαὸν γινομένης ἀναλισκόμενος. Πρῶτον μὲν γὰρ τὸ 450
πλέον τῶν ἀρχομένων οὐκ ἐθέλουσιν ὡς πρὸς διδασκάλους δια-
κεῖσθαι τοὺς λέγοντας, ἀλλὰ τὴν τῶν μαθητῶν τάξιν ὑπερ-
βάντες ἀντιλαμβάνουσι τὴν τῶν θεατῶν τῶν ἐν τοῖς ἔξωθεν

1) χρῆσασθαι. Montefalconius scripsit χρῆσθαι, non male. Eandem lectionem habet etiam Hughes. L.

2) διαλέξεις. Nam ars praedicandi est facultas hominem allieciendi ad virtutes et contemplationem divinam, ex sanctarum Scripturarum promulgatione, quae definitio est Jo. Reuchlini in Libro congestorum de arte praedicandi, quem anno MDII. Denken-
dorffii emisit. [Paulo post ab initio §. 450. poscit ipse contextus, ut legamus διακεῖσθαι πρὸς τοὺς λέγοντας. L.]

καθεζομένων ἀγῶσι. ³⁾ καὶ καθάπερ ⁴⁾ ἐκεῖ τὸ πλῆθος μερίζεται, ⁵⁾ καὶ οἱ μὲν τούτῳ, οἱ δὲ ἐκείνῳ προσνέμουσιν ⁶⁾ ἑαυτούς· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα διαιρεθέντες, οἱ μὲν μετὰ τούτου, οἱ δὲ μετὰ ἐκείνου γίνονται, ⁷⁾ πρὸς χάριν καὶ πρὸς ἀπέ-
451 χθειαν ⁸⁾ ἀκούοντες τῶν λεγομένων. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ χαλεπὸν, ἀλλὰ καὶ ἕτερον οὐδὲν ἔλαττον τούτου. Ἴν γάρ τινα συμβῆ τῶν λεγόντων μέρος τι τῶν ἑτέροις πονηθέντων ἐνυφῆναι τοῖς λόγοις αὐτοῦ, πλείονα ⁹⁾ τῶν τὰ χρήματα κλε-

3) ἀγῶσι. Scenicorum aut sophistarum. §. 452. [Applauderant v. c. ut in ludis scenicis. Cf. *Schroeckh's chr. Kirchengesch.* T. X, p. 320. „Die Zuhörer der christlichen Lehrer in diesen Zeiten pflegten ihre freudige Theilnehmung an Predigten, die ihnen vortreflich zu seyn dünkten, auf mancherlei Weise an den Tag zu legen. Bald riefen sie ihnen laute Lobsprüche und Aufmunterungen zu. Der Name eines Rechtgläubigen, eines dreizehnten Apostels, und andere mehr, erklangen oft aus einem Munde, der zu unverständigem Tadel eben so bereit war, als zu unsinnigen Lobpreisungen. Bald wollten sie zu erkennen geben, wie wohl sie dasjenige verstanden, was der Lehrer sagte, und im Begriff war, hinzuzusetzen. Daher fielen sie ihm, wenn er eine biblische Stelle anführte, ins Wort, und brachten sie eher zu Ende, als er es thun konnte. Sie erhuben auch wohl ein ganz verworrenes Geschrei der Bewunderung und des Vergnügens, ohne eigene Worte; bewegten die Hände, sprangen in die Höhe, wechten ihre Schweiss- und Schnupftücher herum, und nahmen noch andere Gebärden vor.“ Chrysostomus quum saepius hujusmodi plausus tulisset, non sine ira passim in suis homiliis hanc ab causam vituperavit auditores suos. Vid. Chrysost. Homil. XXX. in Act. Apost. T. IX, p. 238. ed. Montef. Cf. *Schroeckh's K. G.* l. 1. pag. 321—324. T. V, p. 912. -ed. Antverp: *Schroeckh.* l. 1. p. 325. Habemus etiam singularem de hoc abusu librum: *Franzisc. Bernardin. Ferrarii de veterum Acclamationibus et Plausu.* Mediolan. 1627. 4. quocum cf. *Heinichen.* ad Eusebii H. E. VII, 30. L.]

4) καθάπερ. Hoc, sequente οὕτω, negat Perionius poni. at ponitur hic et saepe; saepius tamen ὅσπερ. §. 431. [Cf. 1. Cor. XII, 12. 2. Cor. VIII, 11. vid. *Wahl.* in Cl. N. T. T. I, pag. 766. L.]

5) μερίζεται, in partes scinditur. Obtinet hunc significatum verbum μερίζεσθαι imprimis in N. T. Vid. *Krause* ad 1. Cor. I, 13. et *Wahl.* in Clav. N. T. T. II, p. 67. coll. Polyb. VIII, 23. 9. L.

6) προσνέμουσιν. Magna erat horum favorum vanitas. vid. *Antonin.* l. 1. c. 5. et not. Gatakeri: maximeque *Franc. Bern. Ferrarii* libros 7. de Veterum acclam. et plausu. [Vid. supra not. 3. L.]

7) γίνεσθαι μετὰ τινός dicitur de hominibus, qui stant a partibus alicujus. Cf. *Xenoph. Hist. Gr.* IV, 1, 34. Vid. *Wahl.* in Clav. N. T. T. I, p. 238. 4. b. L.

8) καὶ πρὸς ἀπέχθειαν. Rectius sine dubio *Montefalconius* ex quibusdam Mss. scripsit ἢ πρὸς ἀπέχθειαν. Vel ad gratiam, vel ad odium aures dicentibus accommodantes. L.

9) πλείονα. Unde *plagium* literarium, non modo *furtum* dicitur. interdum etiam *sacrilegium* dici potest. Vid. *Jer.* 23, 30. de

πτόντων ὑφίσταται ὀνειδῆ· πολλάκις δὲ οὐδὲ λαβὼν παρ' οὐ-
 δεὸς οὐδὲν, ἀλλ' ὑποπτευθεὶς μόνον, τὰ τῶν ἐαλωκότων
 ἔπαθεν. καὶ τί λέγω τῶν ἑτέροις πεπονημένων; αὐτὸν τοῖς
 εὐρέμασι τοῖς ἑαυτοῦ συνεχῶς χρῆσασθαι οὐκ ἔνι. Οὐ γὰρ
 452 πρὸς ὠφέλειαν, ἀλλὰ πρὸς τέρψιν ἀκούειν εἰδίσθησαν οἱ πολ-
 λοι, καθάπερ τραγωδῶν ἢ κωμωδῶν καθήμενοι δικασταί.¹⁰⁾
 καὶ ἡ τοῦ λόγου δύναμις, ἣν ἐξεβάλομεν¹¹⁾ τῶν, οὕτως ἐνταῦθα
 γίνεται ποθεινῆ, ὡς οὐδὲ τοῖς σοφισταῖς, ὅτ' ἂν πρὸς ἀλλή-
 λους ἀγωνίζεσθαι ἀναγκάζονται. Γενναίας οὖν δεῖ κἀνταῦθα
 453 ψυχῆς, καὶ πολὺ τὴν ἡμετέραν ὑπερβαινούσης σμικρότητα, ἵνα
 τὴν ἄτακτον καὶ ἀνωφελεῆ τοῦ πλήθους ἡδονὴν κολάζῃ, καὶ
 πρὸς τὸ ὠφελιμώτερον μετάγειν δύνηται τὴν ἀκρόασιν· ὡς
 αὐτῷ τὸν λαὸν ἐπεσθαι καὶ εἶκιν, ἀλλὰ μὴ αὐτὸν ταῖς ἐκεί-
 ρων ἄγεσθαι ἐπιθυμίαις. Τούτου δὲ οὐδαμῶς ἔστιν ἐπιτυχεῖν,
 454 ἀλλ' ἢ διὰ τούτοις τοῖν δυοῖν, τῆς τε τῶν ἐπαίνων ὑπερ-
 οφίας, καὶ τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως.

II. Κἂν γὰρ τὸ ἕτερον ἀπῆ, τὸ λειπόμενον ἀχρηστον⁴⁵⁵
 γίνεται τῇ διαζεύξει θατέρου.¹⁾ ἂν τε γὰρ ἐπαίνων ὑπεροχῶν
 μὴ προσφέρῃ²⁾ διδασκαλίαν τὴν ἐν χάριτι καὶ ἄλατι ἡρτυμέ-
 νην,³⁾ ἐκκαταφρόνητος ὑπὸ τῶν πολλῶν γίνεται, οὐδὲν ἀπὸ

furto prophético. [Cramerus hunc locum ita in linguam nostram
 transtulit: „Wenn sich zutrügt, dass einige das, was andre aus-
 gearbeitet haben, in ihre Predigten herübernehmen, so setzen sie
 sich den Vorwürfen aus, dass sie einen Diebstahl begangen, und
 sich mit fremden Gütern bereichert haben.“ L.]

10) δικασταί. Quippe Athenis certi censores fuere, qui de
 comicis et comoediis iudicarent. Notat hoc Zenobius ex Epicharmo
 in Adagio: ἐν πέντε κραιῶν γούνασι κεῖται, ubi sic scribit: εἰρηται
 δὲ ἡ ποσομία παρόσον πέντε κραιῶν τοὺς κωμικοὺς ἔχουον. Idem
 dicit Suidas. Cf. Hesych. in πέντε κραιῶν, et Lindenbrog. ad
 Terent. Andr. Prolog. v. 27. L.

11) ἣν ἐξεβάλομεν. Scil. §. 423 s.

1) τῇ διαζεύξει θατέρου, quum altera virtus ab altera
 disjuncta sit. Sensus: Utroque opus est, et laudum despicatione et
 dicendi facultate. Si alterum desit, alterum, quod reliquum est,
 eo sit inutile, quod ab altero disjunctum est. Wenn eins fehlt, so
 hilft das andere eben darum, dass es von dem andern getrennt
 wird, nichts. L.

2) προσφέρῃ. Alii προσφέρῃ. Montef. Recte vet. int. pro-
 ferat. Idem verbum, §. 470.

3) χάριτι — ἡρτυμένην, gratia plenam et sale conditam.
 Verbum ἡρτυεῖν, quod apud antiquiores scriptores Graecos est ap-
 parare, instruere, serioribus scriptoribus est: condire. Vid. Pas-
 sion in Lex. s. h. v. Intpp. ad Marc. IX, 50. Luc. XIV, 34. Meta-
 phorice, ut h. l., usurpatur h. v. etiam in N. T. Coloss. IV, 6., ad

τῆς μεγαλοφυχίας κερδάνας ἐκεῖνης· ἂν τε τοῦτο καλῶς κατορθώσας τὸ μέρος, τῆς ἀπὸ τῶν κρότων ⁴⁾ δόξης ἦττων ὦν ⁵⁾ τύχη, εἰς ταῦτὸν πάλιν περιίσταται τὰ τῆς ζημίας ⁶⁾ αὐτῷ τε καὶ τοῖς πολλοῖς, πρὸς χάριν ⁷⁾ τῶν ἀκούοντων μᾶλλον ἢ πρὸς ὠφέλειαν ⁸⁾ λέγειν μελετῶντι, ⁹⁾ διὰ τὴν τῶν ἐπαίνων

quem locum Chrysostomus respexisse videtur. Nam verba apostoli ita sonant: ὁ λόγος ὑμῶν πᾶσι ἐν χάριτι, ἀλλὰ ἠορτισμένος. Ex hoc ipso autem loco Paulino luce clarius apparet, vocabulὰ ἐν χάριτι ap. Chrysost. cum participio ἠορτισμένην non posse arcte conjungi. *L.*

4) κρότων. Frequens apud veteres primam in theatro, deinde in schola, convivio, foro, senatu, denique in ipsis Christianorum templis acclamatio et plausus; ut vel ex Augustini et Chrysostomi Homiliis patet. De quo *Lud. Cresollius* l. 3. *Theat. rhet.* c. 20. *Fronto Ducaeus* in *Not. ad Chrysost. Hom.* 2. ad *Pop. Ant. Is. Casaubonus* ad *Vulc. Gall.* p. 198 s. *Rittershus.* l. 3. *Sacr. lect.* c. 22. *Ferrarius* l. 5. *op. cit.* c. 1—12. *Suicerus* in *Thes. eccl.* Eam consuetudinem, quae et gentibus scandalum et ipsis doctoribus periculum afferebat, in concionibus sacris hodie sublatum penitus ab ecclesia, usque ad tempora Bernardi perdurasse, ex Bernardo notat *Ferrarius*. Voluerant pii doctores populum dedocere plausum, sed non potuerant: quod cum viderent, ita eum interdum comprobarent, ut populum retinerent et ad pietatem inflammarent. *conf. Cresoll.* p. 299. Porro tanta vis erat consuetudinis, ut nonnulli leviora dicta, vel etiam ea, quae necdum percipissent, laudarent; atque ut uno quodam tempore et Chrysostomus *Homilia 30.* in *Acta plaudendi morem abrogandum diceret*, et populus hanc ipsam ejus orationem plausu non semel interpellaret. Ipsum sodes evolve. [*cf. Heinichen.* ad *Euseb. Hist. Eccl.* VII, 30. 22. T. II, 398. *L.*]

5) ἦττων ὦν. Sic *Augustanus*, (ut *ἦττων γενόμενος*, §. 486.) *Editi*, ἠτιώμενος. *Oppositum*, κρείττων. §. 301.

6) περιίσταται τὰ τῆς ζημίας. *Nominativus rei coll.* §. 120. [*Vid. Passow.* in *Lex. s. h. v. B.* cf. *Homer. Il.* IV, 332. *Odyss.* XI, 242. *L.*]

7) πρὸς χάριν. *Vid. Serm. 61.* de *Diversis N. T. locis*, cuius inscriptio est, ὅτι ἐπικίνδυνον καὶ τοῖς λέγονσι καὶ τοῖς ἀκούουσι τὸ πρὸς χάριν δημηγορεῖν. [*Acrius etiam in ejusmodi doctores, qui πρὸς χάριν τῶν ἀκούοντων verba faciant, invehitur Gregor. Nazianzen. Orat. Apologet. pro Fuga.* p. 362. *ed. Hughes:* Οὐκ ἐσμὲν ὡς οἱ πολλοὶ, κατηλέειν δυνάμενοι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ἀναμιγνύμενοι τὸν οἶνον ὕδατι, τὸν εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου λόγον τῷ πολλῷ καὶ εὐνοῖᾳ καὶ χαρμῇ συρομένῳ καὶ ἐξητήῳ καὶ εἰκὴ ὄσοντι (ὡστε αὐτοὶ τι παρακερδαίνειν ἐκ τῆς κατηλείας) ἀλλοτε ἄλλως ὁμιλοῦντες τοῖς πησιάζουσι, καὶ πᾶσι πρὸς χάριν, ἐγγαστοίμυθοί τινες ὄντες καὶ γενολόγοι· τὰς ἐαντῶν ἡδονὰς θεωρεῖοντες λόγοις ἐκ γῆς φωνομένοισι καὶ δομένοισι εἰς γῆν, ὡς ἂν μάλιστα εὐδοκίμοιεν παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὅτι μάλιστα ζημιούντες ἐαντοῦς ἢ ἀπολλύντες, καὶ αἷμα ἀθῶν ἀπλοσιτέρων ψυχῶν ἐκχέοντες, ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἐκζητηθήσομεν. *Vid. Heydenreich.* l. 1. pag. 403. *L.*]

8) ὠφέλειαν. *Scil. τῶν ἀκούοντων.*

9) μελετῶντι. *Hoc cohaeret cum αὐτῷ per hyperbaton.* *Ed. prima, μελετῶντος.*

ἐπιθυμίαν. Καὶ καθάπερ ὁ μήτε πάσχων τι πρὸς τὰς εὐφη- 456
 μίας, μήτε λέγειν εἰδὼς, οὔτε εἶκει¹⁰⁾ ταῖς τοῦ πλήθους ἡδο-
 ναῖς, οὔτε ὠφελεῖν ἀξιολόγον τινα ὠφέλειαν δύναται, τῷ μη-
 δὲν ἔχειν¹¹⁾ εἰπεῖν· οὕτω καὶ ὁ τῷ πόθῳ τῶν ἐγκωμίων ἐλ-
 κόμενος, ἔχων ἀμείνους ἐργάσασθαι¹²⁾ τοὺς πολλοὺς, ἀντὶ
 τούτων παρέχει τὰ τέρψαι δυνάμενα μᾶλλον, τούτων¹³⁾ τοὺς
 ἐν τοῖς κρότοις θορούβους ὠνούμενος.

III. Ἀμφοτέρωθεν οὖν ἰσχυρὸν εἶναι τὸν ἄριστον ἄρχοντα 457
 δεῖ, ἵνα μὴ θατέρω θάτερον ἀνατρέπηται. Ὅταν γὰρ ἀνα-
 σταὺς ἐν τῷ μέσῳ, λέγῃ τὰ τοὺς ἡσθύνως ζῶντας ἐπιστῦψαι¹⁾
 δυνάμενα, εἶτα προσπταίῃ καὶ διακόπτηται,²⁾ καὶ ὑπὸ τῆς
 ἐνδείας ἐρυθριᾶν ἀναγκάζηται, διεθρήῃ τὸ κέρδος τῶν λεχθέν-
 των εὐθέως. οἱ γὰρ ἐπιτιμηθέντες, ἀλγοῦντες τοῖς εἰρημένοις
 καὶ οὐκ ἔχοντες ἐτέρως αὐτὸν ἀμύνασθαι, τοῖς τῆς ἀμαθίας
 αὐτὸν βάλλουσι σκώμασι, τούτοις οἰόμενοι τὰ ἑαυτῶν συ-
 σσιάζειν ὀνειδίη. Διὸ γοῆ, καθάπερ τινα ἡνίοχον ἄριστον, εἰς 458
 ἀκρίβειαν τούτων ἀμφοτέρων ἦκειν³⁾ τῶν καλῶν, ἵνα ἀμφό-
 τερα πρὸς τὸ δέον αὐτῷ μεταχειρίζειν ἐξῆ. καὶ γὰρ ὅτ' ἂν

10) εἶκει. Al. εἶκειν.

11) τῷ μηδὲν ἔχειν. Infinitivus cum articulo varios subit
 casus. τὸ μὴ μειῶσαι. §. 572. ὑπὲρ τοῦ πληρῶσαι. §. 252. τῷ σταν-
 δάλλαι. §. 573. περὶ τοῦ πονεῖν. §. 487.

12) ἔχων ἀμείνους ἐργάσασθαι. Sic ed. prima. Poste-
 riores: ἔχων ἀρ' ὧν ἀμείνους ἐργάσασθαι δυνήσεται. Sed δυνήσε-
 ται continetur in ἔχων, et in ἀντὶ τούτων Syllepsis est.

13) τούτων τοὺς. Pro τούτων al. διὰ τούτων. [Explicuerunt
 hunc genitivi cum verbis vendendi sive emendi significatum habentibus
 conjuncti usum *Matthiae*. Gr. Gr. II, 678. *Hermann*. ad
Viger. p. 878 et imprimis *Winer*. Gr. N. T. pag. 169. ed. 3^{uae}.
 Hic nimirum Vir Doctus non sine acumine de hoc genitivo pretii,
 quem dicunt, haec monuit; „Man könnte, nach Massgabe der Con-
 struction mit ἐκ, diesen Genitiv auf den Begriff des Hervorgehens
 zurückführen, da das, was für einen Preis gekauft u. s. w. wird,
 aus dem dafür hingeebenen Preise (Tauschmittel) für uns gleich-
 sam hervorgeht.“ Cf. *Buttmann*. §. 132, 5, 2. *Thiersch*. §. 255,
 10. et *Poppo* ad *Xenoph*. *Anab.* III, 3, 18. L.]

1) ἐπιστῦψαι. Rara metaphora. Sic *Alciphron* *Epist.* 3. lib. 1.
 τὴν ἀπόνοιαν τῶν πλεόντων ἐπιστῦφοτος, *increpantis amentiam*
eorum, qui vitam undis committunt. Adde notas *Bergleri*. [Vid.
Passow. in *Lex*. s. h. v. L.]

2) διακόπτηται. Si deinde labatur et decidat. De verbo
 προσπταίειν vid. *Herodot.* IX, 107. et 101. I, 65. VI, 54. *Hesych*.
 προσπταίοντες· προσκρούοντες, προσκόπτοντες. Cf. *Pollux*. II, 199. L.

3) εἰς ἀκρίβειαν ἦκειν. Sic, διὰ πάσης ἡκοντα τῆς ἐπι-
 στήμης. §. 401. *Palatinus*, ἐληλακέναι. utrumque Graecanice. [Hoc
 posterius verbum probavit *Hasselbach*. L.]

αὐτὸς ἀνεπίληπτος⁴⁾ ἅπασι γένηται, τότε δυνήσεται μεθ' ὄσης βούλεται ἐξουσίας καὶ κολάζειν καὶ ἀνέειν τοὺς ὑπ' αὐτῷ ταττομένους ἅπαντας· πρὸ δὲ τούτου οὐκ εἰμαρῆς ταῦτα
459 ποιεῖν. τὴν δὲ μεγαλοφυχίαν οὐ μέγχι τῆς τῶν ἐπαίνων ὑπεροφίας δείκνυσθαι μόνον,⁵⁾ ἀλλὰ καὶ περαιτέρω προάγειν, ἵνα μὴ πάλιν ἀτελεῖς ἦ τὸ κέροδος.

IV. Τίτος οὖν δεῖ καὶ ἐτέρου καταφρονεῖν; βασιανίας¹⁾
460 καὶ φθόου. Τὰς δὲ ἀκαίρους κακηγορίας²⁾ (καὶ γὰρ ἀνάγκη τὸν προεστῶτα μέμψις ὑπομένειν ἀλόγους) οὔτε ἀμέτρως δεδοικέναι καὶ τρέμειν, οὔτε ἀπλῶς παρορᾶν καλόν· ἀλλὰ χρὴ καὶ ψευδεῖς τυγχάνωσιν οὔσαι, καὶν παρὰ τῶν τυχόντων ἡμῶν
461 ἐπάγωνται, πειρᾶσθαι σβεννύναι ταχέως αὐτάς. οὐδὲν γὰρ οὔτως αὔξει φήμην πονηρᾶν τε καὶ ἀγαθὴν, ὡς τὸ πλῆθος τὸ ἄτακτον· ἀβασανίστως γὰρ καὶ ἀκούειν καὶ ἐκλαλεῖν³⁾ εἰωθὸς, ἀπλῶς τὸ ἐπελθόν⁴⁾ ἅπαν φθέγγεται, τῆς ἀληθείας
462 οὐδένα ποιοῦμενον λόγον. Διὰ ταῦτα οὐ δεῖ τῶν πολλῶν καταφρονεῖν, ἀλλὰ ἀρχομένηας εὐθέως ἐκκόπτειν τὰς ὑποψίας τὰς πονηράς, πείθοντα τοὺς ἐγκαλοῦντας, καὶν ἀλογώτατοι πάντων εἶεν, καὶ μηδὲν ὄλως ἐλλείπειν τῶν δυναμένων ἀφανίσει δόξαν οὐκ ἀγαθὴν. εἰ δὲ, πάντα ποιοῦντων⁵⁾ ἡμῶν, μὴ θέλωσιν οἱ μεμφόμενοι πείθεσθαι, τὸ τηρικαῦτα καταφρονεῖν· ὡς ἐὰν φθάσῃ τις ταπεινοῦσθαι τοῖς συμπτώμασι τούτοις, οὐ δυνήσεται ποτε γενναῖόν τι καὶ θαυμαστὸν ἀποτεκεῖν. ἦ γὰρ ἀθυμία καὶ αἰ συνεχεῖς φροντίδες, δεινὰ καταβαλεῖν ψυχῆς δύ-

4) ἀνεπίληπτος. Vid. beatus Tittmann. De Synonym. N. T. Lib. I, p. 31. L.

5) δεικνυσθαι. Sic ed. prima. alii adjecere χρὴ, quod e proximo subaudiendum, uti §. 463. [Hughes et Montefalconius χρὴ addiderunt, quod praeplacet. Durius certe videtur e proximis hoc verbum subaudire. Pro δεικνυσθαι alii habent ἐπιδείκνυσθαι. L.]

1) βασιανίας. Huc redit tmemate 475.

2) κακηγορίας. Al. κατηγορίας [quod expressit Hasselbach. in versione vernacula. L.]

3) ἐκλαλεῖν. Alii ἐγκαλεῖν. Male. Caeterum conferri meretur cum nostro loco Clemens Alexandr. pag. 523. l. 2. ubi aliquod Nicolai effatum vocat τὸ εἰρημένον ἀπλῶς καὶ ἀβασανίστως. L.

4) τὸ ἐπελθόν. Idem verbum, §. 25. Germ. was sie ankommt. [Sive: das Erste das Beste. Vid. Passow. in Lex. s. h. v. L.]

5) πάντα ποιοῦντων. Eadem phrasis, cum ὅστε, §. 563. cum ὑπὲρ, §. 412. πάντα πράττειν, cum ὅπως, §. 43. cum ἐνεκα, §. 282.

ναμιν· καὶ εἰς ἀσθένειαν καταγαγεῖν τὴν ἐσχάτην. Οὕτως οὖν 463
 χρῆ τὸν ἱερέα διακεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀρχομένους, ὡσπερ ἂν εἰ
 πατὴρ 6) πρὸς παῖδας ἄγαν νηπίους διακείτο· καὶ καθάπερ
 ἐκείνων οὔτε ἰβριζόντων, οὔτε πλητιόντων, οὔτε ὀδυρομένων
 ἐπιστραφόμεθα, ἀλλ' οὐδὲ, ἤνικα ἂν γελῶσι καὶ προσχαιρώ-
 σιν ἡμῖν, μέγα ἐπὶ τούτῳ φρονοῦμέν ποτε, οὕτω καὶ τούτων
 μήτε τοῖς ἐπαίροις ἐξογκοῦσθαι, μήτε καταπίπτειν τοῖς ψό-
 γοις, ὅτ' ἂν ἀκαίρως γίνωνται παρ' αὐτῶν. Χαλεπὸν δὲ 464
 τοῦτο, 7) ὧ μακάριε· τάχα δὲ, οἶμαι, 8) καὶ ἀδύνατον. Τὸ 465
 γὰρ μὴ χαιρεῖν ἐπαινούμενον, οὐκ οἶδα εἶναι ἀνθρώπων ποτὲ
 κατώρθωται· τὸν δὲ χαιρόντα, εἰκὸς καὶ ἐπιθυμεῖν ἀπολαύειν
 αὐτῶν· 9) τὸν δὲ ἀπολαύειν ἐπιθυμοῦντα, πάντως καὶ ἐν ταῖς
 τούτων ἀποτυχίαις ἀνιᾶσθαι καὶ ἀλύειν 10) ἀνάγκη. Ὡσπερ 466

6) ὡσπερ — πατὴρ. Talis affectus per Homilias ipsius Chry-
 sostomi diffusus est. [De verbo διακεῖσθαι vid. Matthaei
 I. I. Homil. I, 180. L.]

7) χαλεπὸν — τοῦτο. Consequetur tamen hoc, qui obtem-
 perarit saluberrimo B. Koepkii, Theologi practici consilio. Si pro-
 pter sedulitatem, inquit, in officio et dona administrantia orian-
 tur inter nos aemulationes et contentiones; proderit eas fugere et
 declinare susceptione s. informatione puerorum, s. dum ex chari-
 tate erga Christum studemus pascere agnos ejus. Si eadem sub-
 oriantur in exercitio pietatis et conversatione fraterna; non melius
 eas evitabimus, quam hujusmodi lotionem pedum in vera humilitate
 et caritate instituta: nempe ut qui sunt inter nos firmiores, alio-
 rum infirmitates amice corrigere studeant; et qui sunt infirmiores,
 humiliter se corrigi patiantur, et pedes exhibeant lavandos, si par-
 ticipes Christi esse et manere voluerint. Colloq. II. de ἀταξίᾳ vi-
 tae paroch. p. 170 s.

8) τάχα δὲ, οἶμαι. Ασφαλείας χάριν adhibentur hujusmodi
 particulae interdum, σχεδόν, ἴσως, ἰάχα, vitandae arrogantiae
 causa, ne videamur asseverare, quae explore ac certo nescimus.
 Portus ad Xenoph. p. 298.

9) αὐτῶν. Refertur ad ἐπαίρων, quod latet in ἐπαινούμενον.

10) ἀνιᾶσθαι καὶ ἀλύειν. Sic Augustanus. ἀνιᾶσθαι καὶ
 ἀλύειν, edd. vetustae. ἀλύειν, melius. recentiores cum Palatino, λυ-
 πείσθαι καὶ ἐκκλίνειν, καὶ ἀνιᾶσθαι καὶ ἀλύειν, (iterum quaedam,
 ἀλύειν) insolenti verborum quaternario. Scilicet primum verbum
 est glossa tertii; secundum quarti. Hem, Hesychius: ἀνιᾶται, λυ-
 πείται· et, ἀλύσαι, ἐκκλίνειν (leg. ἐκκλίνειν) ἐκφυγεῖν. ἀλύσω αυ-
 tem, ex quo ἀλύσαι, idem est quod ἀλύω. Plane igitur haec ex
 Hesychio videntur assuta. nam etiam §. 307. ad γίνονται Erasmi
 margo habet λυμπούνηται, perinde ut Hesychius. Conf. not. ad §.
 401. 423. Frequentissimos olim hic dialogus lectores habuit, ex quo
 multas contraxit glossas, quarum nonnullae in margine ed. Froben-
 comparent, plures in ipsam librorum contextam inductae sunt, το-
 θείας ne suspicionem quidem incursum, nisi eas alii codices redar-
 guerent. [De verbo ἀλύειν docte, ut solebat, disputavit Krebsius
 ad Plutarch. de audiend. poët. c. V. p. 139 sq. L.]

- γὰρ οἱ γανύμενοι τῷ πλουτεῖν, ἤνικα ἂν καταπέσωσιν εἰς πε-
 νίαν, ἄχθονται, καὶ οἱ τρυφᾶν εἰωθότες, οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο
 ζῆν εὐτελεῶς· οὕτω καὶ οἱ τῶν ἐγκωμίων ἐρωῶντες, οὐχ ὅτ'
 ἂν ψέγονται μόνον εὐκῆ, ἀλλὰ καὶ ὅτ' ἂν μὴ ἐπαινῶνται συν-
 εχῶς, καθάπερ λιμῷ τινι διαφθείρονται τὴν ψυχὴν, καὶ μά-
 λιστα ὅτ' ἂν αὐτοῖς ἐντραφέντες τύχωσιν, ἢ καὶ ἑτέρους ἐπαι-
 467 νομένους ἀκούωσι. Τὸν δὴ μετὰ ταύτης τῆς ἐπιθυμίας εἰς
 τὸν τῆς διδασκαλίας ἀγῶνα παρελθόντα, πόσα πράγματα καὶ
 πόσας ἔχειν οἶε τὰς ἀλγηδόνας; οὔτε τὴν θάλατταν ἐστι κυ-
 μάτων ἐκτὸς εἶναι ποτε, οὔτε τὴν ἐκείνου ψυχὴν φροντίδων
 καὶ λύπης.
- 468 V. Καὶ γὰρ ὅτ' ἂν πολλὴν ἐν τῷ λέγειν δύναμιν ἔχη
 (τοῦτο δε ¹) ἐν ὀλίγοις εὔροι τις ἂν)· οὐδὲ οὕτω τοῦ πονεῖ-
 σθαι διηνεκῶς ἀπήλλακται. ²) ἐπειδὴ γὰρ οὐ φύσεως ἀλλὰ μα-
 θήσεως τὸ λέγειν, καὶ εἰς ἄκρον αὐτοῦ τις ἀφίκηται, τότε
 αὐτὸν ἀφίησιν ἔρημον, ἂν μὴ συνεχῆ σπουδῇ καὶ γυμνασίᾳ
 469 ταύτην θεραπεύῃ τὴν δύναμιν. Ὅστε τοῖς σοφωτέροις μάλ-
 λον, ἢ τοῖς ἀμαθεστέροις, μείζων ὁ πόνος. ³) οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ
 τῶν αὐτῶν ἢ ζημία ἀμελοῦσι τούτοις κακείοις, ἀλλὰ τοσοῦ-
 τον αὐτῆ πλείων, ὅσον καὶ τῆς κτήσεως ἐκατέρας ⁴) τὸ μέ-
 470 σον. ⁵) Κακείοις μὲν οὐδ' ἂν ἐγκαλέσειέ τις, μηδὲν ἄξιον

1) δέ. Fort. δὴ, coll. §. 546.

2) πονεῖσθαι — ἀπήλλακται. Fere eadem suadet nostri
 aevi concionatoribus Joh. Aug. Nebe in libro: Ueber die Gefahr,
 sich auszupredigen. p. 189. „Wenn das Studium der Wissenschaften,
 insbesondere derer, die unmittelbar oder mittelbar auf die
 praktische Religionslehre Beziehung haben, nicht vernachlässigt
 wird: — — dann sei ohne Sorgen, und verwalte heiter dein Amts-
 geschäft mit Vertrauen auf den, bei dem ein guter Wille den er-
 sten Werth hat, und der diesen Willen gewiss segnet. Wenn
 dir auch die Gedanken nicht in immer wiederkehrender Neuheit und
 Fülle zuströmen; so wirst du doch nicht Mangel leiden, nicht un-
 fruchtbar sein. — — Indem du dich als denkenden und gewissen-
 haften Prediger rege fortschreitend und fortarbeitend er-
 kennst, — — bist du auf dem rechten Wege, ein fruchtbarer und
 nützlicher Prediger zu werden.“ L.

3) μείζων ὁ πόνος. Ipse tamen postea Chrysostomus non
 semper longa commentandi tempora aut sumsit aut habuit. Nam
 multae ejus Homiliae, dum haberentur, exceptae sunt, ac deinde
 ἐπιτεθεῖσαι ἀπὸ σημείων, ex Notis descriptae: atque illa in Ps. *Can-
 tate Domino*, memoriae et linguae, si evolveris, lapsum habet, dum
 ea haberetur, commissum, et cum aliqua cunctatione correctum, to-
 tidemque verbis exceptum.

4) ἐκατέρας. Singularis numerus.

5) μέσον. Laudat hanc ob causam b. Reinhardum, qui ser-
 monis sublimitate et orationis novitate, quoad viveret, tenere pot-

λόγου παρέχουσιν· οὔτοι δὲ εἰ μὴ μείζονα τῆς δόξης, ἧς ἅπαντες ἔχουσι περὶ αὐτῶν, ἀεὶ προφέρουιν, πολλὰ παρὰ πάντων ἔπεται τὰ ἐγκλήματα. Πρὸς δὲ τούτοις ἐκείνοι μὲν καὶ ἐπὶ μικροῖς μεγάλων ἂν τύχοιεν ἐπαίνων· τὰ δὲ τούτων, ἂν μὴ λίαν ἢ θαυμαστά καὶ ἐκπληκτα, ⁶⁾ οὐ μόνον ἐγκωμίων ἐστέρηται, ἀλλὰ καὶ τοὺς μεμφομένους ἔχει πολλοὺς. Οὐ γὰρ ⁴⁷¹ τοῖς λεγομένοις, ὡς ταῖς τῶν λεγόντων δόξαις, κἀθηνται δι- κάζοντες οἱ ἀκροαταί. ὥστε ὅταν κρατῇ τις ἀπάντων ἐν τῷ λέγειν, τότε μάλιστα πάντων αὐτῷ δεῖ πεπονημένης σπουδῆς. οὐδὲ γὰρ τοῦτο, ὃ κοινὸν τῆς ἀνθρωπείας φύσεώς ἐστι, τὸ μὴ πάντα ἐπιτυγχάνειν, ⁷⁾ ἕξῃσι ἐκείνῳ παθεῖν· ἀλλ' ἂν μὴ δι' ὅλου συμφωνῇ τῷ μεγέθει τῆς ὑπολήψεως αὐτοῦ τὰ λεγόμενα, σκώμματα μυρία καὶ μέμψεις λαβῶν παρὰ τῶν πολ- ⁸⁾ λῶν ἄπεισι. ⁹⁾ Καὶ οὐδεὶς ἐκείνο λογιζεται πρὸς αὐτὸν, ⁹⁾ ⁴⁷² ὅτι καὶ ἀθυμία προσπεσοῦσα, καὶ ἀγωνία, καὶ φρονις, πολ- λάκις δὲ καὶ θυμὸς ἐπεσοκότησε ¹⁰⁾ τῷ τῆς διανοίας καθαρωῶ,

uerit auditores suos, *Tzschirnerus*, ὁ νῶν ἐν ἁγίοις, in libro: *Briefe*, veranlasst durch *Reinhardt's Geständnisse*; Lips. 1811. pag. 88 sq. „Jedes Jahr aber neu zu erscheinen, ohne jemals eine frühere Arbeit, nicht einmal die Hauptgedanken einer früheren Fruchtbareit des Geistes, eine unerschöpfliche Erfindungskraft voraus. Dabei immer sich gleich zu bleiben, nichts seiner Unwürdiges sich entfallen zu lassen, ein an das Vortreffliche gewöhntes Publicum fortwährend zu befriedigen (denn, wie *Chrysostomus*, welcher damit seine eigene Empfindung ausgesprochen zu haben scheint, richtig bemerkt [respicit vir egregius ad nostrum locum], dem vortrefflichen Kanzelredner ist es wegen der Vortrefflichkeit, die man an ihm gewohnt ist, schwerer, als dem mittelmässigen, seinem Auditorium stets zu genügen), dazu bedarf es auch bei dem fruchtbarsten und glücklichsten Genie einer steten Sorgfalt, eines unermüdeten Fleisses, einer ununterbrochenen Anstrengung. L.

6) ἐκπληκτα. Ἐκπληκτος active et passive dicitur, ut multa ejus formae alia.

7) τὸ μὴ πάντα ἐπιτυγχάνειν. Vet. int. id est, ut ex interjecto placeat. Videtur adagium fuisse.

8) λαβῶν ἄπεισι. Hypallage. conf. p. 427. [Vid. de usu participii λαβῶν cum aliis verbis conjuncti *Sturz*. in *Lex. Xenophont.* III, 13. *Falckenar.* ad *Eurip. Phoeniss.* 481. et *Passow.* in *Lex. s. h. v. L.*]

9) πρὸς αὐτόν. Sic πρὸς, quod attinet, §. 152. Sed *Savil.* πρὸς ἑαυτόν. [*Montefalconius* habet etiam πρὸς αὐτόν. *Ducæus* et *Hughes* defendunt lectionem πρὸς ἑαυτόν, quae sola vera lectio esse videtur. L.]

10) ἐπεσοκότησε. Placet hoc, quia Dativus adest. al. ἐπεσοκότησε. Sed quanquam σοκίζω dicitur, non σοκτέω, tamen ἐπισοκτέω frequentius est. ἐπισοκίζω exstat apud *Polybium*, *Macarium*

καὶ τὰ τικτόμενα οὐκ ἀφῆκε προελθεῖν εἰλικρινῆ· καὶ ὅτι ὅλος, ἄνθρωπον ὄντα, οὐκ ἔστι διὰ παντός εἶναι τὸν αὐτὸν, οὐδὲ ἐν ἅπασιν εὐήμερεῖν. ¹¹⁾ ἀλλ' εἰκός ποτε καὶ διαμαρτεῖν, καὶ ἐλάττωνα τῆς οἰκείας δειχθῆναι δυνάμεως. τούτων οὐδέν, ὅπερ ἔφην, ἐνοῆσαι βούλονται· ἀλλ' ὥσπερ ἀγγέλω δικάζοντες, 473 ἐπάγουσι τὰς αἰτίας. Καὶ ἄλλως δὲ πέφυκεν ἄνθρωπος τὰ μὲν κατορθώματα τοῦ πλησίον, καὶ πολλὰ ὄντα καὶ μεγάλα, παρορᾶν· ἦν δὲ ἐλάττωμά που φανῆ, καὶν τὸ τυχόν ἦ, καὶν διὰ πολλοῦ συμβεβηκός, ¹²⁾ καὶ ἐπαισθάνεται ταχέως, καὶ ἐπιλαμβάνεται προχείρως, καὶ μέμνηται διαπαντός. καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο καὶ εὐτελές, τὴν τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων ἡλάττωσε δόξαν πολλάκις.

474 VI. Ὁρᾶς, ᾧ γενναῖε, ὅτι μάλιστα τῷ λέγειν δυναμένῳ πλείονος δεῖ τῆς σπουδῆς· ἐπὶ δὲ τῇ σπουδῇ καὶ ἀνεξικακίας τοσαύτης, ὅσης οὐδὲ ἅπαντες, ὅσους πρότερόν σοι διήλθον, 475 ἐδέοντο. Πολλοὶ γὰρ αὐτῷ συνεχῶς ἐπιφύονται ¹⁾ μάτην καὶ εἰκῆ, καὶ οὐδὲν ἔχοντες ἐγκαλεῖν, πλὴν ὅτι τὸ παρὰ πᾶσιν εὐδοκιμεῖν ²⁾ ἀπεχθάνονται· καὶ δεῖ γενναίως φέρειν τὴν πικρὰν

et Ephraimi Syri metaphrasten. [Parum interest, utrum ἐπεσκότησε, an ἐπεσκότισε legamus. Utrumque enim verbum cum tertio casu construitur. Est vero ἐπισκοιζεῖν, s. ἐπισκοτεῖν cum Dativo, quod nos dicimus: *Schatten machen*, quae verbi notio apprime quadrat in nostrum locum. Cf. *Schäfer*. ad Dion. de composit. verbor. p. 148. L.]

11) εὐήμερεῖν, quod proprie notat *bonos dies habere*, est deinde, *prosperè agere*, bene rem gerere. Dicitur εὐημερία imprimis de ducibus victoriam reportantibus. Cf. *Perizon*. ad Aelian. V. H. XIII, 38. *Schleusner*. Lex. in LXX. Interpret. s. h. v. et quae Suidas ex Hyperide affert in v. εὐημερήσαντες. L.

12) καὶν διὰ πολλοῦ συμβεβηκός. „Interpres vetus melius expressit, *longo intervallo accidens*, non enim vult auctor, errorem illum jamdiu accidisse: verum eum raro solere labi errore, qui id admiserit. Hic ergo scribendum: *Isque vel ex longo intervallo aberraverit*.“ *Fronto Ducaeus*. — Addit ad haec *Ducaei* verba *Montefalconius* haecce: „Non liquet, utro Chrysostomus sensu loquatur. Certe haec interpretatio, *quamvis jamdiu acciderit*, quadrare videtur ad sensum, sin mavis Frontonis sententiam amplecti, commodius scribas, *quamvis admodum infrequentè acciderit*, vel, *post longum intervallum acciderit*. Nam ea, quam Fronto proponit interpretatio, non omnino perspicua est.“ L.

1) ἐπιφύονται, *adoriuntur*. Cf. 2. Maccab. XV, 17. ad quem locum haecce annotavit *Baduellus*: „Verbum est desumptum a plantis et stirpibus, quae ἐπιφύονται, adnascentes insurgunt. H. I. eos significat, qui aliis vim inferunt.“ L.

2) πλὴν ὅτι τὸ παρὰ πᾶσιν εὐδοκιμεῖν ἀπεχθάνονται. Sic, πλὴν ὅτι τὸ, *Augustanus*. vet. int. *propter hoc solum*, quod eum placere non sustinent. πλὴν, ed. novissima. πλὴν

τούτων βασκανίαν. Τὸ γὰρ ἐπάρατον τοῦτο μῖσος, ὅπερ εἰκῆ 476
 συλλέγουσιν, οὐ στέγοντες κρύπτειν, καὶ λοιδοροῦνται, καὶ
 καταμέμφορται, καὶ διαβάλλουσι λάθρα, καὶ πονηρεῖνται φα-
 νερώς. Ψυχὴ δὲ ἀρξαμένη καθ' ἕναστον τούτων ἀλγεῖν καὶ
 παροξύνεσθαι, οὐκ ἂν φθάσειε διαφθαρεῖσα ³⁾ τῇ λύπῃ. Καὶ 477
 γὰρ οὐ δι' ἑαυτῶν αὐτὸν ἀμύονται μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἑτέ-
 ρων τοῦτο ποιῶν ἐπιχειροῦσι· καὶ πολλάκις τινὰ τῶν οὐδὲν
 δυναμένων εἰπεῖν ἐκλιζόμενοι, τοῖς ἐπαινοῖς ἐπαίρουσι, καὶ
 θαυμάζουσιν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν· οἱ μὲν ἀμαθία, ⁴⁾ οἱ δὲ καὶ
 ἀμαθία καὶ φθόνῳ τοῦτο ποιοῦντες, ἵνα τὴν δόξαν τούτου

τοῦ, prima, hoc sensu, si στιγμὴν injicias: tamen applausus omnium
 causa, ei sunt infensi. nam πλὴν pro tamen Herodianus l. 2. c. 2.
 sed frequentius πλὴν nisi, et commodior ὅτι τὸ lectio.

3) οὐκ ἂν φθάσειε διαφθαρεῖσα. Sav. et quidam Mss.
 κἄν φθάσειε διαφθαρεῖται. Montef. Sic, φθάσῃ ἀλῶναι. §. 484. sed
 praestat participium [quod et defendit Hughes p. 302. L.] κἄν est
 a sedulo librario, φθάνω, antevenio. §. 5. 66. 147. παρέλκει, §. 462.
 οὐκ ἂν φθάνοιμι ποιῶν, insignis idiotismus, qui semper affirmat,
 etiam in ep. Solonis σόλων περιάνδρῳ. ἀπαγγέλλεις μοι, πολλοὺς
 τοι ἐπιβουλεύειν. σὺ δὲ εἰ μὲν μέλλεις ἐμποδῶν ἄπαντας ποιήσεσθαι,
 οὐκ ἂν φθάνοις. vid. Diog. Laert. p. 23. ed. H. Steph. Interpres,
 ne sic quidem proficies. immo sic, οὐκ ἂν φθάνοις, scil. ἐπιβουλενο-
 μερος, insidiae tibi cum maxime fient. Eadem ratio exemplorum
 est, quae Budaeus et lexicographi notarunt. Itaque τὸ οὐκ debet de
 alio accipi, per ellipsin, sic: non potius aut prius fecerim quicquam
 aliud atque hoc. taliaque sunt illa: προὔργου τι ποιεῖ, quasi πρὸ
 ἔργου, παντὸς ἄλλου δηλονότι. item, οὐ γὰρ ἀλλὰ, οὐ μὴ ἀλλὰ, οὐ-
 ζοῦν, οὐδὲν οἶον, omnia affirmante sensu: et illa: quid faciam?
 quid facerem? facere nil potui, scil. aliud. Ellipsin ἄλλως adver-
 bi Budaeus exemplis comprobavit. Itaque haec verba, οὐκ ἂν φθά-
 σειε διαφθαρεῖσα, hoc innuunt, nulla alia re citius aut vehementius
 conficietur. [Vid. de hoc usu verbi φθάνειν in optativo cum prae-
 cedente οὐκ et sequente participio Fischer. ad Platon. Phaedon.
 Zeune ad Viger. p. 320. et Passow in Lex. s. v. φθάνειν. Aliter
 tamen censet de h. v. Hermann. ad Viger. p. 764. qui contendit,
 φθάνειν proprie esse cessare, desinere, ita ut sit v. c. φθάνει ποιῶν,
 desinit facere. Hinc οὐ φθάνει foret, non cessat, i. e. perpetuo fit,
 ut in Eurip. Oreste v. 933., quem locum attulit Hermannus: εἰ γὰρ
 ἀρσένων φόνος ἔσται γυναῖξιν ὅσιος, οὐ φθάνοι' εἰ' ἂν θνήσκον-
 τες: i. e. Si licebit mulieribus impune occidere maritos, non cessa-
 bunt caedes. Quam rationem secuti nostram quoque locum ita ex-
 plicamus: Animus, qui singulis his malis dolere atque exacerbari
 coeperit, non cessabit tristitia confici, i. e. perpetua tristitia con-
 ficietur. L.]

4) οἱ μὲν ἀμαθία. Sic Morel. et vet. int. conf. §. 479. Αἱ,
 οἱ μὲν μαρία, vel, οἱ μὲν μαρία μόνον. [Hanc postremam lectio-
 nem receperunt Hughes et Montefalconius. Vetus tamen
 Interpres habet Imperitia. Et pugnant etiam pro lectione ἀμαθία
 verba, quae paulo post leguntur: καὶ τοῖς μὲν δι' ἀμαθίαν ταῦτα
 πάσχουσι συγγνώσκειν. L.]

καθέλωσιν, οὐχ ἵνα δεῖξωσι θαυμαστὸν τὸν οὐκ ὄντα τοιοῦ-
 478 τοι. Οὐ πρὸς τούτους δὲ μόνον ἐκείνω τῷ γενναίῳ ὁ ἀγὼν,
 ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπειρίαν ὄλου δήμου πολλάνις. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ
 ἔστιν ἐξ ἐλλογίμων 5) ἀνδρῶν συλλέγεσθαι τοὺς συνερχομένους
 ἀπαντας, ἀλλὰ τὸ πλεόν τῆς ἐκκλησίας μέρος ἐξ ἰδιωτῶν συν-
 ῆχθαι συμβαίνει, τοὺς δὲ λοιποὺς καὶ αὐτοὺς ἐκείνων μὲν 6)
 εἶναι συνετωτέρους, τῶν δὲ λόγους κρῖναι δυναμένων λείπεσθαι
 πολλῶ πλεόν, ἢ ὅσον ἐκείνων 7) οἱ λοιποὶ πάντες, ἓνα δὲ
 μόνον 8) ἢ δεύτερον καθῆσθαι τὸν ταύτην κερτημένον τὴν ἀρε-
 τήν· ἀνάγκη, τὸν ἄμεινον εἰπόντα ἐλάττονας ἀπεπέγκασθαι
 479 κρότους, ἔστι δὲ ὅτε μὴδὲ ἐπαινεθέντα ἀπελθεῖν. Καὶ δεῖ
 πρὸς ταύτας γενναίως παρεσκευάσθαι τὰς ἀνωμαλίας· 9) καὶ
 τοῖς μὲν δι' ἀμαθίαν ταῦτα πάσχουσι συγγινώσκειν· τοὺς δὲ
 διὰ φθόνον τοῦτο ὑπομένοντας 10) δακρύειν, ὡς ἀθλίους ὄντας
 καὶ ἔλεεινούς· μὴδ' ἐτέρω δὲ τούτων ἐλάττω τὴν αὐτοῦ νο-
 480 μίζειν γεγενῆσθαι δύναμιν. Οὐδὲ γὰρ, εἰ ζωγράφος ὢν ἄρι-
 στος, καὶ πάντων κατὰ τὴν τέχνην κρατῶν, τὴν μετὰ πολλῆς

5) ἐξ ἐλλογίμων. Ἐλλόγιμος dicitur, qui amplitudine aut claritate excellit, ut apud Xiphil. οἱ ἐπιτεῖς οἱ ἐλλόγιμοι. inde, qui in literis excellit. Hesychius, ἐλλόγιμος, γεγραμμάτισμένος. Itaque ἐλλόγιμοι h. l. statim dicuntur οἱ λόγους κρῖναι δυναμένοι. Atque his opponuntur ἰδιῶται, de quibus §. 413 not. Inter ἐλλογίμους autem et ἰδιῶτας medii sunt, qui et hos vincunt ut συνετοί, et ab illis vincuntur ut ἀγράμματοι. infimumque hic locum ἰδιῶται tenent, ut apud Macarium: εἰς χωρὸν ἐάν τις ἀπέλθῃ, ὀλίγα γράμματα εἰδὼς, ὅπου εἰσὶν ἰδιῶται, δοξάζεται ὑπ' αὐτῶν ὡς σχολαστικός. Hom. 26. [Totum hunc locum Cramerus vernaculo sermone ita expressit: „Der grösste Theil der Kirche (der Versammlung) besteht gemeinlich aus Unverständigen. Die übrigen sind zwar verständiger als diese; allein sie sind der Menge nach von denen, welche über die Beredsamkeit urtheilen können, so weit verschieden, als diese sich von den andern unterscheiden (ergo: perpauci tantum adsunt, qui justum de oratione sacra iudicium ferre possint), indem nur einer oder der andere zugegen ist, der diese Vollkommenheit besitzt. L.]

6) ἐκείνων μὲν. Τῶν ἰδιωτῶν.

7) ὅσον ἐκείνων. Τῶν συνετωτέρων.

8) μόνον. Vet. int. vix. Savil. μόλις.

9) ἀνωμαλία. Cf. Euseb. H. E. II, 6. init. τοιαύτη μὲν οὖν τις ἢ Γαίῳ περὶ τὸ ἦθος ἦν ἀνωμαλία, ubi crudelitatem immoderatam Caji innuit voc. ἀνωμαλία. Vid. Matthaei I. I. Homil. I, not. 156. H. l. optime exprimitur germanice: Unordnungen. Gegen diese Unordnungen muss er sich nun muthig rüsten. L.

10) πάσχουσι — ὑπομένοντας. Atque debet iis quidem, quibus haec per inscitiam accidunt, ignoscere: eos autem, qui per invidentiam hoc admittunt, deplorare. Pertinet hoc ad veniam impetrandam. In querela gravius dixerat, faciunt. §. 477.

τῆς ἀκριβείας ἀναγεγραμμένην εἰκόνα ὑπὸ τῶν τῆς τέχνης ἀπείρων σκιοπτομένην ἑώρα, ἴδει καταπεσεῖν, καὶ τῇ κρίσει τῶν οὐκ εἰδότεων φάυλην ἄγειν τὴν γραφήν· ὥσπερ οὐδὲ τὴν ὄντως φάυλην, θαυμαστήν τινα καὶ ἐπέραστον, ἀπὸ τῆς τῶν ἀτέχνων ἐκπλήξεως.

VII. Ὁ γὰρ ἄριστος ¹⁾ δημιουργὸς αὐτὸς ἔστω καὶ κρι- 481
 τῆς τῶν αὐτοῦ τεργημάτων, καὶ καλὰ καὶ φάυλα ταύτη τι-
 θέσθω τὰ γειόμενα, ὅτ' ἂν ὁ τεργησάμενος αὐτὰ νοῦς ²⁾ ταύ-
 τας φέρῃ τὰς ψήφους· τὴν δὲ τῶν ἔξωθεν δόξαν, τὴν πε-
 πλανημένην καὶ ἄτεχνον, μηδὲ εἰς νοῦν βαλέσθω ποτέ. Μὴ 482
 τοίνυν μήτε ὁ τῆς διδασκαλίας ἀναδεξάμενος τὸν ἀγῶνα, ταῖς
 τῶν ἔξωθεν εὐφημίαις προσεχέτω, μηδὲ ἀπὸ τούτων τὴν ἑαυ-
 τοῦ καταβαλλέτω ψυχὴν· ἀλλ' ἐργαζόμενος τοὺς λόγους, ὡς
 ἂν ἀρέσειε τῷ Θεῷ ³⁾ (οὗτος γὰρ αὐτῷ κανὼν καὶ ὄρος ἔστω

1) ὁ γὰρ ἄριστος. Talis postea cognitus est Chrysostomus. Certe N. Caussinus e S. J. in libris de Eloq. sacra et hum. passim virtutes ejus extollit; maximeque in libro XVI. qui ipse liber inscribitur Chrysostomus sive Idea, eum magnanimitatis, pietatis, temperantiae, prudentiae, humilitatis, constantiae, zeli, facundiae, gravitatis in dicendo, majestatis eloquentiae, vehementiae, austeritatis, suavitatis, fugae plausum, doctrinae et popularitatis nomine, instar omnium esse ostendit. Conf. Cl. Peracher. Tr. Germ. pro Jubil. Tigur. p. 218.

2) ὁ τεργησάμενος αὐτὰ νοῦς. Verissime dictum. nam alter quamvis bonus iudex, de sermone, vel, ut hoc addam, de libro, vel per literas vel verbo sententiam ferens, facillime ea praetermittit, quae auctoris animo aut maxime aut minime placebant; multa secus interpretatur, multa sine causa aut praeter modum a veritate, utilitate, concinnitate laudat, aut contra reprehendit. Idcirco aut a censura plane abstinendum est, aut dicentis cujusque scribentisve idea penitus indaganda.

3) μὴ τοίνυν — ἀρέσειε τῷ Θεῷ. Praeclarum hunc appellat locum Balduinus in Ep. Pauli p. 597. Ac Cynosura SS. Synodi Russicae supra laudata quum tota saluberrimis scatet institutis, tum concionatoribus in hanc ipsam sententiam complures impertit regulas p. 54 ss. Videamus nervos: I. Concionaturi doctrina collegio ecclesiastico probata sit oportet. II. Concionatorum est solide e Scriptura sacra demonstrare poenitentiam, vitae emendationem, reverentiam erga principes, officia omnium generum: superstitionem eradicare, timorem Dei plantare. Ad summam, voluntatem Dei sanctam, bonam, perfectam, e Scriptura sacra discere et pronunciare. III. Elencho nominali neminem peccantem exacerbant. IV. neque reprehensiones suas in quenquam vindictae causa accomodant. V. Concionatorem, juvenem praesertim, non decet cum imperio loqui: in epanorthosi modestius NOS quam IOS dicet. VI. Quilibet ecclesiastes S. Chrysostomi Opera penes se habeto seduloque legito, ut puram et perspicuam reddat orationem, etiamsi Chrysostomi facultatem non assequatur. Leves autem Postillas, qua-

μόνος τῆς ἀρίστης δημιουργίας ἐκείνων, μὴ κρότοι, μηδὲ εὐ-
φημίαι) εἰ μὲν ἐπαινοῖτο καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, μὴ δια-
κρουέσθω ⁴⁾ τὰ ἐγκώμια· μὴ παρεχόντων δὲ αὐτὰ τῶν ἀκροα-
483 τῶν, μηδὲ ζητεῖτω, μηδὲ ἀλγεῖτω. ἱκανὴ γὰρ αὐτῷ παραμυ-
θία τῶν πόνων, καὶ πάντων ⁵⁾ μείζων, ὅτ' ἂν ἑαυτῷ συναι-
δέναι δύνηται, πρὸς ἀρέσκειαν τοῦ Θεοῦ συντιθεῖς καὶ ῥυθμί-
ζων τὴν διδασκαλίαν.

484 VIII. Καὶ γὰρ ἂν φθάσῃ τῇ τῶν ἀλόγων ἐπαινῶν ἐπι-
θυμία ἀλῶναι· ¹⁾ οὐδὲν αὐτῷ τῶν πολλῶν πόνων ὄφελος,
οὐδὲ τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως. Τὰς γὰρ ἀνοήτους τῶν πολ-
λῶν καταγνώσεις μὴ δυναμένη φέρειν ψυχῇ, ἐκλύεται ²⁾ καὶ

les Polonicae esse solent, plane missas facito. VII. Orator sacer, ubi sentit, homiliis suis aliquid profici, ne gloriatur: ubi nihil sentit, ne stomachetur neve expostulet. Illius est duntaxat concionari: cor humanum convertere, Dei opus est. VIII. Palpebrae non atollendae sunt, brachia non jactanda: nulla suae sapientiae aut eloquentiae admiratio nec verbis nec gestu alenda. IX. Et corporis et animi motus temperati sunt. X. A mentione homiliae habitae ipse abstineto in conviviis congressionibusque, et applaudentium sermones ab ea deducito. Pari modo Centum e pluribus capita ministro ecclesiae vitanda, Balth. Menzeri Disputationibus synodalibus adjecta hi V. articuli concludunt: Destitui interiori illius doctrinae sensu, quam aliis vult commendare. In semetipso non exsuscitare affectum, quem aliis vult imprimere. Zeli ardorem prae se ferre, et interim securo esse animo. Non prius tacita super peccatis populi cogitatione discrucari, quam indignationis signa edere. Unquam preces omittere, ut feliciter succedat omne cum populo in sacris dispensandis negotium. Porro Spenerus in Aphorismis aureis, ad quos ministri ecclesiae se explorent, hunc habet: Summamne minister dederit operam, ut ne ipse esset, qui ex se officium faceret, sed se Deo organon permetteret? Vide etiam Aphorismos ibi sequentes, et Ven. D. Pauli Antonii Elementa homiletica cum Monitis ex Fr. Lamberto, iterumque lib. Wecker der Lehrer p. 126 ss. Quae qui observarit, hoc consecutus est, ut uni Deo placere curet, et Deo piisque auditoribus placeat.

4) μὴ διακρουέσθω. *ne repudiet.* vid. de hujus verbi significatione Krebs. ad Plutarch. de Audiend. Poët. Cap. VIII, p. 170. L.

5) πάντων. Id est, πόνων. *Cant. ed. II.* Est anthitheton: πάντων, ἑαυτῷ i. e. major consolatio consolatione ea, quam omnes ceteri dare queant. Sermo concisus, uti §. 211. [Savilius in margine πασῶν, ut referatur ad παραμυθία. Sed maneat πάντων. Et verte: Satis enim magnum est solatium, et quod omnes labores abunde compensat. Hughes.]

1) φθάσῃ — ἀλῶναι. *Nam si laudis cupidine abreptus fuerit. Habes hic verbum φθάνω cum infinitivo. Solemnior hujus verbi structura est cum participio juncti vid. Matthiae Gr. p. 802 et Goeller. ad Thucyd. 1, c. 33. p. 110 seq. L.*

2) ἐκλύεται. *animus fatiscit.* vid. Diod. Sic. XX, 1. Polyb. XXIX, 6, 14. 1. Maccab. IX, 8. Schleusner. in Lex. N. T. et Matthaei l. l. Homilia II, not. 94. L.

τὴν περὶ τὸ λέγειν ῥίπτει σπουδὴν. Διὰ τοῦτο χρὴ μάλιστα πάντων πεπαιδευῆσθαι ἐπαίνων ὑπεροχῶν· οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ λέγειν εἰδέναι πρὸς τὴν ταύτης τῆς δυνάμεως γυλακὴν, ἂν μὴ καὶ τοῦτο προσῆ. Εἰ δέ τις ἀκριβῶς ἐξετάξῃ ἐθέλοι καὶ τὸν 485 ἐν ἐνδείᾳ καθεστῶτα ταύτης τῆς ἀρετῆς· εὐρήσει δεόμενον τοῦ τῶν ἐπαίνων καταφρονεῖν οὐχ ἧττον, ἢ τοῦτον. Καὶ γὰρ 486 πολλὰ ἁμαρτάνειν ἀναγκασθήσεται, τῆς τῶν πολλῶν δόξης ἧττων γενόμενος· ἀτονῶν γὰρ ἐξισωθῆναι ³⁾ τοῖς εὐδοκίμοις ⁴⁾ κατὰ τὴν τοῦ λέγειν ἀρετὴν, ἐπιβουλεύειν τε αὐτοῖς καὶ διαφθορεῖσθαι, καὶ μέμψεσθαι μάτην, καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἀσημονεῖν οὐ παραιτήσεται, ἀλλὰ πάντα τολμήσει, κὰν τὴν ψυχὴν ἀπολέσθαι δέῃ, ὑπὲρ τοῦ τὴν ἐκείνων δόξαν εἰς τὴν τῆς ἰδίας εὐτελείας καταγαγεῖν ταπεινότητα. Πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ 487 τῶν ἰδρώτων ἀποστήσεται τῶν περὶ τὸ ποιεῖν, νόρκης ὡσπερ τινὸς κατασκεδασθείσης ⁵⁾ αὐτοῦ τῆς ψυχῆς. τὸ γὰρ πολλὰ μοχθοῦντα ἐλάττονα καρποῦσθαι ἐγκώμια, ἱκανὸν καταβαλεῖν καὶ τρέψαι πρὸς ὕπνον βαθύν, τὸν οὐ δυνάμενον ἐγκωμίων καταφρονεῖν· ἐπεὶ καὶ γεωργός, ὅτ' ἂν εἰς λεπτόγεων ⁶⁾ κάμνη χωρίον καὶ πέτρας ἀναγκάζηται γεωργεῖν, ταχέως ἀφίστα-

3) ἐξισωθῆναι. *Metus comparationis* (de quo vid. *Buddēi* diss.) ut non nihil interdum utilitatis habeat, incredibiliter noxius in politica et ecclesia semper fuit.

4) τοῖς εὐδοκίμοις. *Idem* verbum, §. 60. 275. 475. 544.

5) νόρκης ὡσπερ τινὸς κατασκεδασθείσης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς. Sic l. 3. pro Vita mon. c. 15. *φροντίδες ἱκανὰ πολλὴν τῆς ψυχῆς κατασκεδάσαι νόρκην*. Aristophanes, *τί ποθ' ὡσπερ νόρκη μόν κατὰ τῆς χειρὸς καταχέεται*; nam Hesy chius, *κατασκεδάσαι, καταχέαι*. Palatinus, *τῇ ψυχῇ*· *idem* §. 494, *τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ*. *Exempla* utriusque casus cum *κατασκεδάω* ex Chrysostomo dat Suicerus. *Confert* huc *Cant. ed. secunda* locum *Xenophontis*, *ἀριστίας ὁ σέυθης* (Thrax. scil.) *συνέξεντε καὶ συγκατασκέδασε τῷ μετ' αὐτοῦ τὸ κέρας*· et a doctis varie habitum nova ratione tentat, τῶν μετ' αὐτοῦ legens. Illud recte docetur, innui morem Thracum, qui, cum in convivio sat bibissent, reliquum vini contra vestes sodalium effundere solerent; id quod dicebant *κατασκεδάξεν*. [Testis hujus rei est Suidas, qui, *ἔθος ἦν*, inquit, *Θράκιον ἐν τοῖς συμποσίοις, ἵνα, δια πίνωσι τοῦ οἴνου οἱ συμπόται ὅσον δύνωνται, τὸ λοιπὸν τοῦ οἴνου καταχέωσι κατὰ τῶν ἱματίων τῶν συμποτιῶν· ὅπερ ἔλεγον κατασκεδάξεν*. Cf. Plato *De Legg.* Lib. I, pag. 31. Bip. L.] Sed hic quidem τῷ regitur à *σύν*, unde quum Athenaeus et Suidas verba Xenophontis inducant, apud hunc τὸ vitiose, sed tamen simili sono, apud illum plane τῷ exstat. [De loco Xenophonteo, ejus mentionem facit *Bengei*, et qui legitur in *Anabas.* VII, 3, 16. vid. *Poppo* in edit. hujus libri p. 380. De vocabulo *νόρκη*, *torpedo*, vide, quae observavit *Matthaei* l. I. T. I, Homilia II, not. 95. p. 101. L.]

6) λεπτόγεων. *Λεπτόγεως*, *λεπτή γῆ*, μὴ λιπαρά. Hesy ch. *Cant. ed.* 2. [Eadem editio habet *λεπτόγειον*. Tantundem. L.]

ται τοῦ πονεῖν, ἣν μὴ πολλὴν περὶ τὸ πρᾶγμα κεντημένος ἦ
 488 τὴν προθυμίαν, ἣ λιμοῦ δέος ἐπικείμενον ἔχη. Εἰ γὰρ οἱ
 μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας δυνάμενοι λέγειν, τοσαύτης δέονται
 τῆς γυμνασίας πρὸς τὴν τῆς κτήσεως φυλακὴν. 7) ὁ μὴδὲν
 ὄλως συναγαγὼν, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀγῶσι ἀναγκαζόμενος μελε-
 τᾶν, 8) πόσῃ ὑποστήσεται τὴν δυσχέρειαν, πόσον θόρουβον,
 πόσῃ ταραχῇ, ἵνα πολλῶ τῷ μόχθῳ μικρὸν τι συναγαγεῖν
 489 δυνηθῇ; Ἄν δέ τις καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ 9) τεταγμένων, καὶ
 τὴν ἐλάττω τάξιν λαχόντων, ἐν τῷ μέρει τούτῳ μᾶλλον ἐκεί-
 νου διαφανῆναι δυνηθῇ. Θείας τινὸς δεῖ ψυχῆς ἐνταῦθα, ὥστε
 μὴ ἀλῶναι βασιανίαν, μηδὲ ὑπὸ ἀθυμίας καταπεσεῖν. τὸ γὰρ
 ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων παρενημερεῖσθαι αὐτὸν ἐν ἀξιώματι καθ-
 εστῶτα μείζον, καὶ φέρειν γενναίως, οὐ τῆς τυχούσης, οὐδὲ
 490 τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ τινὸς ἀδαμαντίνης ἂν εἴη ψυχῆς. Κἂν μὲν
 ἐπικηὶς ἦ καὶ μέτριος ἄγαν ὁ παρευδοκίμων, φορητὸν ὅπως-
 οῦν γίνεται τὸ πάθος· ἂν δὲ καὶ θρασὺς καὶ ἀλαζῶν καὶ
 φιλόδοξος, θάνατον 10) ἐκείνῳ καθ' ἐκάστην εὐτέρον ἡμέραν,

7) πρὸς τὴν τῆς κτήσεως φυλακὴν, ut eam, quam possident, dicendi facultatem non amittant. L.

8) μελετᾶν. Verbum hoc Sophistis frequens Chrysostomus in hac tota disputatione videtur studio vitasse: tantum hic adhibet oxymori gratia, ἐν τοῖς ἀγῶσι μελετᾶν. namque μελέτη est ante ἀγῶνα. Vid. Not. ad Gregori Thaum. Paneg. p. 166. Luciani pseudologista, et conf. Cic. l. 1. de Or. c. 60. Lucem affert idem Gregorius mem. 6. νοήσει μὲν καὶ εὐρήσει γίλον πως καὶ συνεργόν ἐστι σιωπῆ, τὸ δὲ εὐλαλον καὶ εὐήχον ἐν λόγῳ οὐκ ἀλλοχόθι ἂν που ζητῶν εὐροῖς, ἢ ἐν φωναῖς καὶ τῇ τούτων συνεχεῖ μελέτῃ. i. e. cogitatione etc. quam in declamationibus earumque assidua commentatione. Opponuntur silentio, et τὸ εὐλαλον καὶ εὐήχον alere dicuntur, et μελέτη et declamatio; quarum illa hanc Graecis, haec illam Romanis simul connotare solet: utramque autem Gregorius, enumerationis plenitudinem quaerens, exprimere conatus est. Sic, opinor, expedita sunt, quae elegans Euphemeris, *Historie der Gelehrsamkeit unserer Zeiten*, VII. Stück p. 590 s. in recensione Panegyrici haud pridem editi de hoc loco attingit, *declamationem* suggerens pro *commentatione*. at nos gratiam monitori humanissimo habentes, sic *declamationes* (quum antea φωνὰς cum Rhodomano *voces* dixissemus) nunc amplectimur, ut *commentationem* retineamus. quo ipso etiam Chrysostomi locus ejusque interpretatio declarata est.

9) αὐτοῦ. Al. αὐτὸν, sensu eodem: nisi quod αὐτοῦ cum μετὲ et *conjunctum* et *adjunctum* notat, quod utrumque ad rem pertinet. [Praeferendum videtur αὐτόν. Verba sequentia καὶ τὴν ἐλάττω τάξιν λαχόντων sapiunt glossema. L.]

10) θάνατον. Qui rumore et favore populi tenetur et ducitur: plausum, immortalitatem; sibilum, mortem videri necesse est. Cic. pro Sextio. Chrysostomus homiletis nonnullis plausum βασιλείας ἴσον, ejusdem negati moerorem γέννησι χαλεπώτερον fuisse ait Homil. cit. in Acta.

οὕτως αὐτῷ πικρὰν καταστήσει τὴν ζῶην, ἐπεμβαίνων φανε-
 ρῶς, καταμωζόμενος ¹¹⁾ λάθρα, τῆς ἐξουσίας πολλὰ παρα-
 σπῶν τῆς ἐκείνου, πάντα αὐτὸς εἶναι βουλόμενος. μεγίστην δὲ
 ἐν ἅπασι τούτοις ἀσφάλειαν, τὴν ἐν τῷ λέγειν κέκτηται παθ-
 ῆσιαν, καὶ τὴν τοῦ πλήθους περὶ αὐτὸν σπουδὴν, καὶ τὸ φι-
 λῆσθαι παρὰ τῶν ἀρχομένων ἀπάντων. ἢ οὐκ οἶδας, ὅσος ⁴⁹¹
 ταῖς τῶν Χριστιανῶν ψυχαῖς λόγων ἔρως ¹²⁾ εἰσεκόμασε ¹³⁾
 νῦν; καὶ ὅτι μάλιστα πάντων οἱ τούτους ἀσκοῦντες ἐν τιμῇ,

11) καταμωζόμενος. Chald. ܩܪܝܐ *irridere*. Gr. μῶκος, *ir-
 risor*. verbum etiam Belgis, Anglis, Gallis usitatum. [Heliodorus
 Lib. VII, p. 350. ἐγγελῶν καὶ τοῦ Θεαγένους καταμωζόμενος. Cf.
 2. Paralip. XXX, 10. Sirac. XIII, 9. Suidas: καταμωζόμενος· χλευα-
 ζόμενος. Hesychius: καταμωζῶ· καταγγελά. Respondet Latinorum
subsannare. Vid. *Salmas. Scriptt. Hist. August.* p. 283. L.]

12) ἔρως. Idem dicit §. 452. Facile hinc existimari possit,
 aevo illo Augusteo Romae novae eloquentiam atque adeo linguam
 Graecam quadam quasi *παλιγγενεσία*, non diu quidem, gavisam, et
 opinione fortasse magis, quam revera inferiorem fuisse temporibus
 illorum veterum, qui §. 424. appellantur. Majori detrimento studium
 illud quam ornamento fuisse regno Christi, neque hoc loco neque
 alibi diffitetur Chrysostomus, et res ipsa probat; multique praeser-
 tim inde conatus in monumenta ecclesiastica temerarii sunt nati:
 sed iis tamen, quos illud studium delectat, vel haec res persuadere
 tantisper debebat, ut Christianos potius quam profanos colerent.
Vincentius Obsopóeus, quum *Marci Eremitae* libellos ederet, id eo
 factum consilio praefatus est, ut hos ipsos scholae suae discendos
 proponeret. *nam quod ad hujus Marci*, inquit, *gnomas attinet, ejus
 generis mihi esse videntur, ut puerorum potius pectoribus instillan-
 dae sint, quam Theognidis versiculi gnomologici. nam multa valde
 pie, omnia certe eleganter et docte in his docentur.* Dialogos *Theo-
 doreti Suicerus* in Praef. Observationum, quas recens a lectione
 omnium Graecorum patrum edidit, loco profanorum auctorum in gy-
 mnasiis publice explicandos censuit; cum ipse antea *ἐμπύρρημα εὐ-
 σεβείας* ex Chrysostomo, Basilio aliisque edidisset. Atque in ipso
 Chrysostomo complures pridem id fecerunt alii. Homiliarum sele-
 ctarum editio *Jaegeriana*, cum luculenta praefatione, patres potius
 quam externos scriptores in scholis Christianis tractandos asserente;
 homiliarum in Ep. ad Philemonem, *Rapheliana* exstat. utramque *Fa-
 bricius* Bibl. Gr. Vol. 7. p. 649 s. eo nomine laudat, quod *utile hoc
 sit institutum, ex vasta illa ac suntuosa voluminum Chrysostomi
 mole seligere quaedam et juventuti minoribus facileque parabilibus
 libellis legenda commendare.* De hoc ipso Dialogo in Praefatione
 egimus: scriptor Ephem. Londin. quum editionem ejus Cantabrigien-
 sem probasset, addit: *Optandum esset, ut optimi tractatus patrum
 excuderentur separatim, in usum eorum, qui non habent facultatem
 emendi opera horum scriptorum veterum.*

13) ψυχαῖς εἰσεκόμασε, an ignoras, quantum Christia-
 norum animis hodie studium orationum invaserit. Legitima construc-
 tio. [Non inepte usus est Chrysostomus verbo *εἰσεκώμαζειν*, quod
 dicitur proprie de juvenibus, qui post coenas per vicus obambula-
 rent et in domos non clausas invaderent. Descendit enim hoc ver-
 bum a *κῶμος*, de quo vid. *Wahl.* in *Clav. N. T.* T. I, p. 873. L.]

οὐ παρὰ τοῖς ἔξωθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς τῆς πίστεως
 492 οἰκείοις; Πῶς οὖν ἂν τις ἐνέργοι τοσαύτην αἰσχύνην, ὅτ'
 ἂν αὐτοῦ μὲν φθεγγόμενον πάντες σιγῶσι, ¹⁴⁾ καὶ διογλιεῖσθαι
 νομίζωσι, καὶ τοῦ λόγου τὸ τέλος, ὡσπὲρ τινα πόνων ἀνά-
 παυσιν, περιμένωσι· θατέρου δὲ καὶ μακρὰ λέγοντος μετὰ προ-
 θυμίας ἀκούωσιν, καὶ παύσεσθαι μέλλοντος δυσχεραίνωσι, καὶ
 493 σιγᾶν βουλομένου παροξύνονται; Ταῦτα γὰρ εἰ καὶ μικρὰ
 σοι δοκεῖ εἶναι νῦν καὶ ἐγκαταφρόνητα, διὰ τὸ ἀπείρατον·
 ἀλλ' ἱκανά γε ἐστὶ προθυμίαν βῆσαι, καὶ ψυχῆς παραλῦσαι
 δύναμιν, ἣν μὴ πάντων τις ἑαυτὸν τῶν ἀνθρωπίνων ἀνασπά-
 σασ παθῶν, ὁμοίως ταῖς ἀσσημάτοις μελετήσῃ διακίεσθαι δυ-
 νάμεσιν, αἷ μῆτε φθόνῳ, μῆτε δόξης ἔρωτι, μῆτε ἑτέρῳ τινὶ
 494 τοιούτῳ θηρῶνται νοσήματι. Εἰ μὲν οὖν τίς ἐστὶν ἀνθρώπων
 τοιοῦτος, ὡς δύνασθαι τὸ δυσθήρατον τοῦτο καὶ ἀκαταγώνι-
 στον καὶ ἀνήμερον θηρίον, τὴν τῶν πολλῶν δόξαν, καταπα-
 τεῖν, καὶ τὰς πολλὰς αὐτῆς ἐκτέμνειν κεφαλὰς, μᾶλλον δὲ
 μηδὲ φῦναι τὴν ἀρχὴν συγχωρεῖν· δυνήσεται εὐκόλως καὶ τὰς
 πολλὰς ταύτας ἀποκρούεσθαι προσβολὰς, καὶ εὐδίου ¹⁵⁾ τινὸς
 ἀπολαύειν λιμένος. ¹⁶⁾ ταύτης δὲ οὐκ ἀπηλλαγμένος, πόλεμόν
 τινα πολυειδῆ, καὶ θόρυβον συνεχῆ, καὶ ἀθυμίας καὶ τῶν λοι-
 πῶν παθῶν τὸν ὄχλον κατασκευάζει τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς. ¹⁷⁾
 495 Τί δεῖ τὰς λοιπὰς καταλέγειν δυσκολίας; ἄς οὔτε εἰπεῖν οὔτε
 μαθεῖν δυνήσεται τις, μὴ ἐπὶ τῶν πραγμάτων γενόμενος αὐτῶν.

14) σιγῶσι. *Silentium* hic dicitur denegati applausus; alibi, attentae auscultationis, de quo *Cresoll. Theat. rhet. p. 290.*

15) εὐδίου. Aliquot Mss. εὐδινοῦ. *Montef. Placet medium Augustani, εὐδινοῦ. Hesychius, εὐδιὰ, πράξια, κατεσταλμένα. εὐ-διος exstat §. 301. [Male Bengelius stat pro lectione εὐδινοῦ. Nam εὐδινός est id. q. εὐδίνητος et significat, quod facile volutari potest. Ergo in nostrum locum omnino non quadrat. Aptissimum huic loco videtur εὐδιεινός, quod dicitur de iis rebus, quae vento et frigori non sunt expositae. Vid. Xenoph. De Venat. V, 9. ubi lepus dicitur, ποιούμενος εὐνήν, ὅταν μὲν ἦ ψυχῆ, ἐν εὐδιεινοῖς sc. χωρίοις. L.]*

16) λιμένος. *Gregorius M. Curae pastoralis partem extremam habet hanc: qualiter praedicator omnibus rite peractis ad semetipsum redeat.*

17) κατασκευάζει τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς. *Cod. Olivar. habet κατασκευάζει, quae lectio, quia de re futura h. l. agitur, unice vera esse videtur. Ducasius scripsit κατασκευάζει τῆ ἑαυτοῦ ψυχῆ, quae tamen lectio ex glossemate orta videtur. Vid. Hughes ad h. l. pag. 303. L.*

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ ζ΄.

Τάδε ἐνεστιν ἐν τῷ ζ΄ λόγῳ.

- α΄. Ὅτι καὶ ταῦς εὐθύνας τῶν ἑτέροις ἀμαρτανομένων ὑπόκειται οἱ ἱερεῖς.
- β΄. Ὅτι τῶν μοναζόντων πλείονος δέονται ἀκριβείας.
- γ΄. Ὅτι πλείονος ἐθολίας ἀπολαύει ὁ μονάζων, παρὰ τὸν ἐκκλησίας προεστῶτα.
- δ΄. Ὅτι τῆς οἰκουμένης τὴν προστασίαν ἐμπειστικῶς ὁ ἱερεὺς, καὶ ἕτερα πράγματα φοιτᾷ.
- ε΄. Ὅτι πρὸς πάντα ἐπιτήδειον εἶναι χρὴ τὸν ἱερέα.
- ς΄. Ὅτι οὐχ οὔτω τὸ μονάζειν, ὡς τὸ πλῆθος προεστάναι καλοῦς, καοτερίας σημεῖον.
- ζ΄. Ὅτι οὐχ ἐπὶ τῶν αἰτίων, τῷ τε καθ' ἑαυτὸν ὄντι καὶ τῷ ἐν μέσῳ στρεφόμενῳ, ἡ ἀσκησίς ἐστιν.
- η΄. Ὅτι ἐκκολώτερον τὴν ἀρετὴν οἱ καθ' ἑαυτοὺς ὄντες, ἢ οἱ πολλῶν φροντίζοντες κατορθοῦσιν.
- θ΄. Ὅτι οὐ χρὴ καταφρονεῖν τῆς τῶν πολλῶν ὑπολήψεως, καὶ ψευδοῦς οὖσα τύχη.
- ι΄. Ὅτι οὐ μέγα σῶσαι ἑαυτόν.
- ια΄. Ὅτι πολλῷ χαλεπωτέρα μένει τιμωρία τὰ τῶν ἱερέων ἀμαρτήματα, ἢ τὰ τῶν ἰδιωτῶν.
- ιβ΄. Ἐκ παραδειγματίων παρόστασις καὶ τῆς ὀδύνης, τῆς διὰ τὴν προσδοκίαν τῆς ἱερωσύνης γενομένης, καὶ τοῦ φόβου.
- ιγ΄. Ὅτι παντὸς πολέμου χαλεπώτερος ὁ τοῦ διαβόλου πρὸς ἡμᾶς.

Καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα τοιαῦτα, οἷάπερ ἤκουσας· τὰ δὲ ἐκεῖ ¹⁾ 496 πῶς οἴσομεν, ὅτ' ἂν καθ' ἕκαστον τῶν πιστευθέντων ἀναγκαζώμεθα τὰς εὐθύνας ὑπέχειν; οὐ γὰρ μέχρις αἰσχύνης ἢ ζημίας, ἀλλὰ καὶ αἰώνιος ἐκδέχεται κόλασις. Τὸ γὰρ, πείθε- ²⁾ 497 σθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπάειτε, ὅτι αὐτοὶ ἀγροπροῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ³⁾ εἰ

1) ἐκεῖ. In vita altera, post mortem. L.

2) πείθεσθε. Locus notissimus legitur Hebr. XIII, 17. L.

3) ὡς λόγον ἀποδώσοντες. Ed. prima omittit. Saepe dicta nota non omnibus suis verbis recitantur: et hoc loco verisimile est, Johannem haec tria verba ἐλλαβείας causa reticuisse, memorem eorum, quae §. 338. dixisset; librarium, quasi maxime ad rem pertinentia, supplevisse. [Equidem non puto, haec verba a Chrysostomo omissa esse, nam totum versiculum horum trium vocabulorum gratia attulit. L.]

καὶ πρότερον εἶπον, ἀλλ' οὐδὲ νῦν σιωπήσομαι. ὁ γὰρ φό-
 βος ταύτης τῆς ἀπειλῆς συνεχῶς κατασεῖει ⁴⁾ μου τὴν ψυχὴν.
 498 Εἰ γὰρ τῷ μόνον ἓνα σκανδαλίζοντι ⁵⁾ καὶ ἐλάχιστον, συμμέ-
 ρει, ἵνα μύλος ὀνικός κρεμασθῆ εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ
 καταποτισθῆ εἰς τὴν θάλατταν, καὶ πάντες οἱ τὴν συνείδη-
 σιν τῶν ἀδελφῶν τύπτοντες, εἰς αὐτὸν ἀμαρτάνουσι τὸν Χρι-
 στὸν· οἱ μὴ μόνον ἓνα καὶ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ πλήθη το-
 σαῦτα ἀπολλύντες, τί ποτε ἄρα πίονται, καὶ ποῖαν δώ-
 499 σουσι δίκην; Οὐδὲ γὰρ ἀπειρίαν ἐστὶν αἰτιάσασθαι, οὐδὲ εἰς
 ἄγνοιαν καταφυγεῖν, οὐδὲ ἀνάγκην προβαλέσθαι καὶ βίαν·
 ἀλλὰ θᾶττον ἂν τις τῶν ἀρχομένων, εἴγε ἐνῆν, ἐν ταῖς
 οἰκείαις ἁμαρτίαις ἐχρήσατο ταύτῃ τῇ καταφυγῇ, ἢ ἐν ταῖς
 500 ἑτέρων οἱ προεστῶτες. Τί δήποτε; ὅτι ὁ ταχθεὶς τὰς τῶν
 ἄλλων ἀγνοίας ἐπανορθοῦν, καὶ τὸν διάβολικὸν πόλεμον προ-
 μνηνεύει ⁶⁾ ἐρχόμενον, οὐ δυνήσεται προβαλέσθαι τὴν ἄγνοιαν,
 οὐδὲ εἰπεῖν, οὐκ ἤκουσα τῆς σάλπιγγος, οὐ προῆδεν τὸν πό-
 501 λεμον. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἐκάθισεν, ὡς ὁ Ἰεζεκιήλ ⁷⁾ φησιν, ἵνα
 καὶ τοῖς ἄλλοις σαλπίζῃ, καὶ προμνηνῆ τὰ μελλόντα δυσχερῆ.
 καὶ διὰ τοῦτο ἀπαραίτητος ἡ κόλασις, κἄν εἰς ὧν ὁ ἀπολω-
 λὼς τύχη. Ἐὰν γὰρ τῆς ῥομφαίας ἐρχομένης, μὴ σαλπίσῃ τῷ
 λαῷ, μηδὲ σημάη (φησὶν) ὁ σκοπὸς, καὶ ἐλθοῦσα ἡ ῥομφαία
 λάβῃ ψυχὴν· αὐτὴ μὲν διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῆς ἐλήφθη, τὸ δὲ
 αἷμα αὐτῆς ἐκ χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω.

502 II. Παῦσαι τοίνυν ὑμᾶς ὠθῶν εἰς οὕτως ἄφικτον ¹⁾ δι-
 503 κην. οὐ γὰρ ὑπὲρ στρατηγίας οὐδὲ βασιλείας ²⁾ ἡμῖν ὁ λόγος,

4) κατασεῖει. G. Bullus lib. cit. p. 32. hoc ipsum, ut ratio-
 nem reddituri, producens, addit: Terroris sane plena consideratio!
 et S. Chrysostomus docet nos, textum hunc legenti sibi κατασεῖειν
 τὴν ψυχὴν, efficere intra sese quendam quasi terrae motum: idem-
 que laudatis p. 33. ad h. l. apostolicum verbis Chrysostomi cum aliis,
 tum maxime illis: θαυμάζω εἴ τινα ἐστὶ τῶν ἀρχόντων σωθῆναι, mi-
 ror, si quisquam eorum, qui praesunt, salvari potest, subiungit:
 Pathetica hyperbole! profundum Chrysostomi sensum exprimens de
 summo pastoralis officii periculo. Omnino Homilia illa in Ep. ad Hebr.
 indicat, semper illum locum, Parete — reddituri, ei fuisse in animo.

5) σκανδαλίζοντι. Matth. XVIII, 6. L.

6) τὸν διάβολικὸν — προμνηνεύειν, annuntiare bellum
 cum Satana subeundum. Sapient. Salom. XVIII, 19. ὄνειροι θορυ-
 βήσαντες αὐτοὺς τοῦτο προεμήνυσαν. L.

7) Ἰεζεκιήλ. c. III, 16 s.

1) ἄφικτον est inexplicabile, quo quasi irretitus via possis
 expediri. Platon Euthyd. §. 14. πάντι, ἔφη, τοιαῦτα ἡμεῖς ἐρωτώ-
 μεν ἄφικτα. Vid. Heindorf. ad Plat. Theaetet. p. 359. L.

2) βασιλείας. Ὑπὲρ βασιλείας. Montef.

ἀλλ' ὑπὲρ πράγματος ἀγγελικῆς ἀρετῆς δεομένου. Καὶ γὰρ 504
 τῶν ἀκρίτων αὐτῶν καθαρωτέραν ³⁾ τῷ ἱεροῦ τὴν ψυχὴν εἶ-
 ναι δεῖ, ἵνα μὴ ποτε αὐτὸν ἔρημον καταλιμπάνῃ τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, ⁴⁾ ἵνα δύνηται λέγειν· Ζῶ δὲ, οὐκ ἔτι ἐγὼ, ζῆ δὲ
 ἐν ἐμοὶ Χριστός. ⁵⁾ Εἰ γὰρ οἱ τὴν ἔρημον οἰκοῦντες, καὶ πό- 505
 λεως καὶ ἀγορᾶς καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀπηλλαγμένοι θορύβων, καὶ
 διαπαντὸς λιμένων καὶ γαλήνης ⁶⁾ ἀπολαύοντες, οὐκ ἐθέλουσι
 θαυροῦν τῇ τῆς διαίτης ἐκείνης ἀσφαλείᾳ· ἀλλὰ μυρίας ἐτέρας
 προστιθέασι φυλακὰς, πάντοθεν ἑαυτοὺς περιφράττοντες, καὶ
 μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας καὶ λέγειν ἅπαντα καὶ πράττειν
 σπουδάζοντες, ἵνα μετὰ παθῆσῆς καὶ καθαρότητος εἰλικρι-
 νοῦς, ὅσον εἰς ἀνθρωπείαν ἦκε δύναμιν, προσιέναι τῷ Θεῷ ⁷⁾

3) καθαρωτέραν. N. Hemmingius in *Pastore*, ejus ideam pro vita privata, domestica, civili, ipsaque pastorali, quatuor in-
 formavit partibus, totam partem primam definiit studio puritatis, ex
 1. Tim. 5, 22. puritatem autem dicit primum animi h. e. mentis, cog-
 itationum, affectuum, voluntatis, studii, deinde corporis.

4) τὸ ἅγιον. Hoc ipso quam non carere possit sacerdos, vide
 Joh. 20, 22.

5) Χριστός. Gal. 2, 20. Confer, quae Paulus de se ut mini-
 stro evangelii scribit 2. Cor. 13, 3. Rom. 15, 18.

6) γαλήνη proprie est tranquillitas maris. Homer. Odys.
 VII, 319. Xenoph. Anab. V, 7, 8. H. I. in universum tranquillita-
 tem notat. Commode tamen hoc vocabulo usus est Chrysostomus ob
 praecedens λιμένων. L.

7) προσιέναι τῷ Θεῷ. Aurea et edisci digna sunt verba
 Gregorii Naz. in Apologetico, illo se amore solitudinis fugisse con-
 fitentis. [ed. Thirlb. p. 321. L.] Meo subibat, inquit, animo de-
 siderium quoddam illius boni, quod in quiete inest atque in solitu-
 dine: quam cum tantum amassem ab initio, quantum haud scio an
 quisquam eorum qui in studio literarum versantur, cumque eam in
 maximis gravissimisque periculis Deo recepissem; quanquam antea
 jam attigeram quasi in vestibulo, quo quidem majorem in me cupi-
 ditatem accenderat experientia: non sum passus cogi me, in medios-
 que tumultus extrudi, et quasi a sacro quodam asylo vi abstrahi.
 Nihil enim tam optandum existimavi, quam ut clausis sensibus, ex-
 tra carnem et mundum positus et intra me ipsum collectus, nil re-
 rum humanarum citra summam necessitatem attingens, mecum col-
 loquens et CUM DEO, supra ea quae cernuntur degerem: ut di-
 vinas (ἐμφάσεις) illustrationes semper puras in me ipso ferrem, ab
 iis quae infra errant formis sinceratas, tanquam qui revera speculum
 Dei divinarumque rerum nitidissimum et essem et semper fierem,
 super lucem adauctus luce, eaque super obscuriorem clariore; deni-
 que boni illius, quod futurum habet aevum, spe non simplici fru-
 ctum percipiens: ut versarer inter angelos, terram, in terra dum
 essem, relinquens, et a spiritu supra collocatus. Id verò est Deo
 se probare. §. 275. [Eximia, quam Chrysostomus de vita monastica
 habebat, opinio ab eo exponitur imprimis in tribus libris, quos pro
 vita religiosa scripsit. „Monachum in his libris asserit quovis mun-

δύκωνται· πόσης οίει δεῖν τῷ ἱερωμένῳ καὶ δυνάμεως καὶ βίας, ὥστε δυνηθῆναι παντὸς ἐξαρπάσαι μολυσμοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ
 506 ἄσινες τὸ πνευματικὸν τηρῆσαι κάλλος; 8) Καὶ γὰρ πολλῶν
 μείζονος αὐτῷ δὲ καθαρότητος, 9) ἢ ἐκείνοις· καὶ ὃ μείζο-
 νος δέ, οὗτος πλείοσιν ἀνάγκαις ἐκείνων ὑπόκειται, ταῖς δυ-
 ναμίαις αὐτὸν ὑποῦν, ἢν μὴ τῇ δυνηκεὶ νῆψει καὶ τῷ πολλῶ
 507 τόνῳ χρῆσάμενος, ἄβατον αὐταῖς ἐργάσῃται τὴν ψυχὴν. Καὶ
 γὰρ προσώπων 10) εὐμορφία, καὶ κινήματων διάθρυψις, 11)

dano illustriorem, potentiolem, atque etiam divitiorem esse; monet, quam sit difficile in mundo salutem assequi, in educandis liberis ad normam Christianam quanta insit difficultas. Monachorum statum cum angelorum ac sanctorum statu confert. “*Du Pin. Nova Bibliothec. Auctor. Ecclesiast. T. III, p. 58. L.*]

8) καὶ ἄσινες — κάλλος, et *indelibatam servare animae pulchritudinem.* Cf. §. 212. L.

9) καθαρότητος. *Sunt in ecclesia universa tres hominum status, qui si invicem comparentur, alter alterum clarius indicabit. Primus est secularium laicorum, cui hoc inest incommodum, quod pauca habet ad perfectionem adjuncta, multa vero impedimenta: sed hoc tamen commodi, quod nullam habet perfectionis obligationem praeter eam quam evangelicae leges omnibus Christianis imponunt. Secundus est religiosorum, qui aliqua certe obligatione tenentur, non tam ut sint perfecti, quam ut esse cupiant et conentur; sed ad hoc tam multa et tam magna nacti sunt praesidia, itaque remoti sunt ab omnibus impedimentis, ut non solum facile, sed etiam jucunde ac suaviter id consequi possint. Tertius est hic de quo agimus, clericorum, qui si recte perpendamus, utriusque fere incommodis premitur, utriusque autem fere commodis caret. primum enim eandem habent quam religiosi obligationem perfectionis adipiscendae, ac sine dubio aliquanto etiam majorem, ex ministerii praestantia, et sacramentorum quae conficiunt divinitate, ex animarum gubernatione: neque tamen habent ea, quae religiosi adjuncta, neque eum gratiae uberius influxum, de quo multa diximus. rursus hoc etiam deteriori conditione esse videntur, quam ipsi laici, quod nec illorum excusatione uti possunt, si minus perfecti sint, et tamen eadem pene omnia, quae illi, perfectionis impedimenta patiuntur. Hier. Platus de Bono status relig. p. 218. ed. Ingolst. Quae recto judicio accepta, multam cogitandi materiam praebent.*

10) προσώπων — γένος. Sic *Ephraim*, περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν, c. 23. praeter cetera notat χρόας σωματίων, λαλιὰς ζολαζεντιζὰς, σώματος (leg. ἄσματος) ἡδύτητα, ἐνοπτρισμοὺς κινήματων. *Basilii Sel. Or. 8.* de Joseph ab hera frustra sollicito: τὰς δι' ὀμιλίων ἐπιτάς, τὰς δι' ὀσφορήσεως λίθους (fort. τὰς δι' ὀσφορήσεως ἐλαγωγὰς, τοὺς διὰ γένσεως ὀλίθους) τὰς δι' ἀκοῶν τῆς ψυχῆς πολιορκίας, τὰς διὰ γένσεως κλίσεις (fort. δι' ἐμφῆς ἐπικλίσεις) τοῦ σώματος. hiatum certe arguit quod continuo sequitur, δι' *O. I. N.* γὰρ ὄδευε τῶν αἰσθητηρίων τὰ θελεῖν ἰσχύοντι. Plurima de veteri ornatus muliebris varietate collegit *Andr. Tiraquellus* in *Leg. conub.* f. 41—69. et *Joh. Pricaeus* in *Annot.* ad 1. *Tim.* 2, 9.

11) κινήματων διάθρυψις, motum exquisita mollities. *Alibi noster auctor διατεθρυμμένην βᾶδισιν et διακεκλασμένην conjungit. Hoeschelius.*

καὶ βαδίσεως ἐπιτήδευσις, ¹²⁾ καὶ φωνῆς διάκλασις, ¹³⁾ καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφαί, ¹⁴⁾ καὶ παρειῶν ἐπιτοίμματα; ¹⁵⁾ καὶ πλεγμαίων σύνθεσις, ¹⁶⁾ καὶ τριχῶν βαφαί, καὶ ἱματίων πολυτέλεια, καὶ χρυσίων ποικιλία, καὶ λίθων κάλλος, καὶ μύρων εὐδομία, καὶ τὰλλα πάντα, ¹⁷⁾ ἃ τὸ γυναικίον ἐπιτηδεύει γένος, ἵκανὰ θορυβῆσαι ψυχὴν, ἣν μὴ πολλῇ τῇ τῆς σωφροσύνης ἀυστηρότητι ἀπεσιληκῶα ¹⁸⁾ τύχῃ. Ἀλλὰ τὸ μὲν 503 ὑπὸ τούτων ταράττεσθαι, θάυμαστόν οὐδέν· τὸ δὲ καὶ διὰ τῶν τούτοις ἐναντίον δύνασθαι βάλλειν τὸν διάβολον καὶ κα-

12) βαδίσεως. ἐπιτήδευσις. *incessus affectatio*.

13) φωνῆς διάκλασις, *eine lispelende gebrochne Stimme* vertit *Cramerus*. Non admodum dissimilis nostro loco est locus *Chrysost.* T. VII, p. 422 E. Καὶ γὰρ καὶ ἄρματα ἀσχυρὰ ἀτύθη, καὶ σχήματα καταγέλαστα, καὶ χοροὶ τοιαῦτη, καὶ βάδισις ἄμοια καὶ σισιὴ καὶ φωνή, καὶ μελῶν διάκλασις, καὶ ὀφθαλμῶν ἐκστοσφαί. Cf. T. VI, p. 275 A. ἄλλα καὶ τοῦ θεάτων λευθέως, ἀπελιθούσης αὐτῆς, τὸ εὐδολόν ἐξείης ἐναπόκειται συν τῇ γυγῇ, τὰ ἄρματα, τὰ σχήματα, τὰ βέματα, ἢ βάδισις, ὁ ἄρμος, ἢ διάκλασις etc. Pro ultimo hoc vocabulo alii malunt *διάκλασις*. L.

14) ὑπογραφαί — ἐπιτοίμματα. Sic *Homil. in Eutrop.* τὰ ἐπιτοίμματα καὶ τὰς ἐπιτοίμματα (fort. ὑπογραφαί) ἐκιδέσσαν (*θεωρ.*) verbum ὑπογραφαί. §. 599. [Veteres scilicet palpebrarum inferiorum partem solebant fucare stibio femina (Spiessglas) vim adstringendi et contrahendi habente, quo fiebat, ut oculi esse viderentur majores et ampliores, qui erant in partibus venustatis. Cf. *Plin. Hist. Nat.* XXXIII, 6. *Dioscor.* V, 99. *D'Orville* ad *Charit.* p. 53 et *Fischer.* in *Commentar.* in *Xenoph. Cyrop.* I, 3, 2., qui locus *Xenophontis* est hac in re classicus. L.]

15) ἐπιτοίμματα, vid. locus *Xenoph.* statim ante laudatus. Quomodo fucare solebant veteres, describit *Plin. Hist. Nat.* XXXII, 20. cf. *Bodaeus* ad *Theophr. Hist. Plant.* VII, 9. L.

16) σύνθεσις. Editi, συνθέσεις. Etiam Latini *synthesin* varie appellant. [Cf. 1. *Timoth.* II, 9. Haec πλέγματα, h. e. *cincinnati*, insinuati multiplices in orbes crines, vocabantur *χρόμβος*, ubi ea gerebantur a mulieribus, ubi contra virgines iis utebantur, dicebantur *σχόρπιος*. vid. *Intpp.* ad 1. *Petr.* III, 3. L.]

17) τὰλλα πάντα. Multum illo tempore mulieres Christianas amasse ornatum, easque luxuriae deditas fuisse, videmus ex verbis *Chrysostomi*, quibus explicat illum locum *Paulinum* 1. *Tim.* II, 9. Liceat verba illa orationis affluentia insignia huc transcribere. „Τί λέγεις; προσέρχη δεομένη τοῦ θεοῦ, καὶ περιέχειται χρυσία καὶ ἐπιπλέγματα; μὴ γὰρ χρυσῆσαι ἡδύες; μὴ γὰρ γάμων μεθεξοῦσαι; μὴ γὰρ εἰς ποικίλην ποικίλων; ἐκεῖ τὰ χρυσία, ἐκεῖ τὰ ἐπιπλέγματα, ἐκεῖ τὰ πολυτέλη ἱμάτια ἐχει ζωόν. τὴν δὲ οὐδενὸς χρεία τούτων. — πῶς δύνασαι σιενάζαι; πῶς δύνασαι δακρυάζαι; πῶς μετὰ ἐπιτελείας εὐξασθαι, τοιοῦτον σχῆμα περιζέμενη.“ L.

18) ἀπεσιληκῶα. *Hesychius*, ἀπεσιληκῶα, ἀραισθήτως ἔχον. ἀποσιληκῶα, ἀποσιληκῶα; ἀποθάνον. nam στέλλω, exsiccō: σιληκῶα, cadaver aridum. [Vid. *Heinichen.* in *Ind. Euseb.* T. III, p. 506. L.]

τατοξένειν τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, τοῦτό ἐστι τὸ πολλῆς ἐκπλήξεως καὶ ἀπορίας μεστόν.

III. Ἦδη γάρ τινες ταῦτα ἐκφυγόντες τὰ θήρατρα, τοῖς πολὺ τούτων ἀφροσύνησιν ἐάλωσαν. καὶ γὰρ καὶ ἡμελημένη ὄψις, καὶ ἀνχιμῶσα κόμη, ¹⁾ καὶ ὑπῶσα στολή, καὶ σχῆμα ἀνεπίπλαστον, καὶ ἦθος ἀπλοῦν, καὶ ῥῆμα ἀφελές, καὶ βᾶδι- σις ἀνεπιτήδευτος, καὶ ἀσχημάτιστος φωνή, καὶ τὸ πενία συ- ζῆν, καὶ τὸ καταφρονεῖσθαι, καὶ τὸ ἀπροστάτετον, καὶ ἡ μόνωσις, πρῶτον μὲν εἰς ἔλεον τὸν ὀρώντα, ἀπ' ἐκείνου ²⁾ δὲ εἰς τὸν ἔσχατον ἤγαγεν ὄλεθρον. καὶ πολλοὶ τὰ πρότερα ἐκ- φυγόντες δίκτυα, τὰ διὰ τῶν χουστῶν, καὶ τῶν μύρων, καὶ τῶν ἱματίων, καὶ τῶν λοιπῶν ὧν εἶπον συγκείμενα· τούτοις τοῖς τοσοῦτον αὐτῶν ἀφροσύνησιν εὐκόλως ἐνέπεσαν καὶ ἀπώ- 509 λοντο. Ὅτ' ἂν οὖν καὶ διὰ πενίας καὶ διὰ πλοῦτου, καὶ διὰ καλλωπισμοῦ καὶ σχήματος εἰκῆ κειμένου, καὶ διὰ τρόπων τῶν τε ἐπιτηδευτῶν καὶ τῶν ἀπλάστων, καὶ διὰ πάντων ἀπλῶς, ³⁾ ὧν ἀμηριθησάμην, ὁ πόλεμος ἀναθροπιζῆται ⁴⁾ τῇ τοῦ θεωμέ- ρου ψυχῇ, καὶ τὰ μηχανήματα αὐτὸν περιστοιχίζῃ πανταχό- θεν· πόθεν ἀναπνεῦσαι ⁵⁾ δυνήσεται, τοσοῦτων κύκλω περι- κειμένων παγῶν; ποίαν κατάδυσιν εὔρειν, οὐ λέγω πρὸς τὸ

1) ἀνχιμῶσα κόμη, *squalida coma*. Bengelius vertit: *horridus capillus*. Male. Cf. Ps. VI, 8. *Fischeri Clav. Verss. Graec.* V. T. p. 31. Theophr. *Charact.* XXVI, 3. Participium ἀνχιμῶσα formatur a verbo inusitato ἀνχιμῶ. Vid. *Passow* in *Lex.* L.

2) ἀπ' ἐκείνου. Sapiunt haec intimam affectuum notitiam.

3) ἀπλῶς. Iterum Hesychius: ἀπλῶς, συντόμως, καθάλαξ. De alia notione adverbii Chrysostomo valde frequentis vid. §. 110. 207. 246 not. [ἀπλῶς non est simul, quod vult Bengelius, sed quod nos dicimus, *kurz und gut*. vid. *Passow* in *Lex.* s. h. v. L.]

4) ὁ πόλεμος ἀναθροπιζῆται, *bellum accendatur, moveatur*. θρίσις est flabellum. Aristoph. *Acharn.* v. 888. Inde apud Gregor. Nazianz. p. 135. ἄνεμον ταῖς θρίσι σοφίζεσθαι, flabellis ventum imitari, excitare. Ἀνεγείρειν et θρίσιζειν jungit Aristoph. *Ran.* v. 363. πρὸς ἀνέμων θρίσιζεται τὸ ὕδωρ. Philo p. 744 A. θρίσιζεσθαι ταῖς ἐλάταιν. Cf. Alciph. p. 380. ed. Bergler. Πόλεμον ἀναθροπιζειν dicit etiam Philo pag. 73 B. Cf. Zosim. p. 365. L.

5) ἀναπνεῦσαι. Aptius huic loco, *περὶ παγῶν*, verbum ἀναπνεῦσαι, *susplicere*. quo sensu Xiphilinus, *κόμοδος ἀπὸ τῶν λαί- θρημῶν καὶ παιδιῶν ἀναπνεύων ἐφόρα*. [Non sine acumine coniecit Bengelius ἀναπνεῦσαι, quod sane melius quadrare videtur in nostrum locum. In omnibus vero libris est ἀναπνεῦσαι, quod habet sane etiam, quo defendi possit. Quomodo poterit respirare, qui tantis se cinctum tendiculis conspiciat? Non omnia ad vivum in ejusmodi scriptis sunt resecanda unguem. L.]

μη κατὰ κράτος ἀλῶναι, τοῦτο μὲν γὰρ οὐ πάνυ χαλεπὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἀτάραχον τῶν μαρῶν λογισμῶν τὴν ἑαυτοῦ φυλάξαι ψυχὴν; ⁶⁾ Καὶ παρήμι τὰς τιμὰς, τὰς τῶν μυ-510 ρίων αἰτίας κικῶν. αἱ μὲν γὰρ παρὰ τῶν γυναικῶν γινόμεναι, 511 τῷ τῆς σωφροσύνης λυμαίνονται τόνω, ⁷⁾ καὶ καταβάλλουσι δὲ πολλάκις, ὅτ' ἂν τις μὴ διαπαντὸς ἀγρυπνεῖν εἰδῆ πρὸς τὰς τοιούτας ἐπιβουλάς. Τὰς δὲ παρὰ τῶν ἀνδρῶν ἦν μὴ 512 μετὰ πολλῆς τις δέξεται τῆς μεγαλοψυχίας, δύο ⁸⁾ ἐναντίως ἀλίσκεται πάθεισι, τῇ τε τῆς θωπείας δουλοπρεπείᾳ, καὶ τῇ τῆς ἀλοζονείας ἀνοίᾳ. τοῖς μὲν θεραπεύουσιν αὐτὸν ὑποκῦπταν ἀναγκαζόμενος, διὰ δὲ τὰς παρ' ἐκείνων τιμὰς κατὰ τῶν ἐλαττόνων ἐξογκούμενος, καὶ εἰς τὸ τῆς ἀπονοίας ὠθούμενος βάραθρον. Ταῦτα εἴρηται μὲν παρ' ἡμῶν· ὅσην δὲ ἔχει 513 τὴν βλάβην, οὐκ ἂν τις ἄνευ τῆς πείρας μάθοι καλῶς. οὐ γὰρ δὴ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τούτων πολλῶ πλείονα καὶ σφαλαιώτερα, τοῖς ἐν τῷ μέσῳ στρεφόμενοις συμπέπτει ἀνάγκη γένοιτ' ἂν. Ὁ δὲ τὴν ἔρημον στέργων πάντων μὲν ἔχει τὴν 514 ἀτέλειαν· εἰ δὲ ποτε αὐτῷ καὶ λογισμὸς ἄτοπος ⁹⁾ ὑπογράψαιέ τι τοιοῦτον, ἀλλ' ἀσθενὴς ἢ φαντασία, ¹⁰⁾ καὶ ταχέως σβεσθῆναι δυναμένη, διὰ τὸ μὴ προσκειῖσθαι ἕξωθεν τὴν ἀπὸ τῆς θεωρίας ὕλην τῇ φλογί. Καὶ ὁ μὲν μοναχὸς ὑπὲρ ἑαυ-515

6) ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἀτάραχον — ψυχὴν. *Sed ut animum suum ab impuris cogitationibus imperturbatum praestet.* μιανρός Hesychius explicuit per ἀκάθαρτος. Suidas: ἀμιασία· ἀκαθάρστα. L.

7) λυμαίνονται τόνω. Hoc verbum Medium pulchre Dativo jungi solet. [Hanc verbi λυμαίνεσθαι constructionem imprimis apud Atticos scriptores esse frequentem, testis est Scholiastes Aristophanis Nubb. v. 925. Saepissime tamen extat cum quarto casu conjunctum. Vid. supra p. 44. et *Kuinoel* ad Act. VIII, 3. L.]

8) δύο. Pro δυσί. Sic Hom. 5. c. Anomoeos, it. *Basil. M. Plutarch. Apollonius Al.* Elegans id fuisse, docet *Eustathius.* Nacrius quoque, duo verbis. [Apud optimos adeo scriptores h. v. non declinatur. v. c. Thucyd. III, 89. καὶ δύο νεῶν ἀνελευσμενων τὴν ἐτέραν κατέαζεν. De elegantia tamen sermo esse non potest. L.]

9) λογισμὸς ἄτοπος. *Hasselbach.* bene vertit: ein ungeschöriker Gedanke, cogitatio non conveniens. Vid. *Orelli.* Not. Supplement. ad Nicol. Damasc. p. 12. et *Wahl.* Clav. N. T. T. I, p. 164. *Savil.* in margine ἀτακτος, quod miror placuisse *Hughesio.* L.

10) ἢ φαντασία, imago, quam nimirum ὑπογράφει ὁ λογισμὸς ἄτοπος. *Bengelius* male vertit: imaginatio. Verba sequentia: διὰ τὸ μὴ — φλογί magis ad sensum quam ad verbum reddidit *Ritter:* Weil die Flamme von aussen durch den Blick keine Nahrung bekommt. L.

τοῦ μόνου δέδοικεν· εἰ δὲ καὶ ἐτέρων φροντίζεν ἀναγκασθεῖν, ἀλλ' εὐαριθμήτων λίαν. εἰ δὲ καὶ πλείονες εἶεν, ἀλλὰ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐλάττους τε εἰσὶ, καὶ τὰς ὑπὲρ ἑαυτῶν φροντίδας πολλῶ κουφοτέρας παρέχουσι τῷ προστάτῃ, οὐ διὰ τὴν ὀλιγότητα μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ πάντες τῶν κοσμικῶν εἰσιν ἀπηλλαγμένοι πραγμάτων, καὶ οὔτε παῖδας, οὔτε γυναῖκα, οὔτε ἄλλο τι μεριμᾶν ἔχουσι τοιοῦτο. τοῦτο δὲ αὐτοὺς λίαν τε εἶναι εὐπειθεῖς τοῖς ἡγουμένοις καὶ τὸ κοινῆν ¹¹⁾ τὴν οἴκησιν ἔχειν ἐποίησεν, ¹²⁾ ὡς δύνασθαι αὐτῶν τὰ πταισμάτα ἀκριβῶς συνορᾶν ¹³⁾ τε καὶ ἐπαγορθεῖν, ὅπερ οὐ μικρὸν πρὸς ἀρετῆς ¹⁴⁾ ἐπίδοσιν ἐπιστάσια διδασκάλου διηνεῖς. ¹⁵⁾

516 IV. Τῶν δὲ ὑπὸ τῷ ἱερεῖ τεταγμένων τὸ πλεόν βιωτικαῖς πεπέδηται φροντίσι, καὶ τοῦτο ἀργοτέρους πρὸς τὴν τῶν πνευματικῶν ἐργασίαν καθίστησιν. ὅθεν ἀνάγκη τῷ διδασκάλῳ σπεῖραν καθ' ἐκάστην, ὡς εἰπεῖν, ἡμέραν, ἵνα τῇ γούν συνεχίᾳ δυνηθῇ κρατηθῆναι παρὰ τοῖς ἀκούουσι τῆς διδασκαλίας ὁ λόγος. Καὶ γὰρ πλοῦτος ὑπέρογκος, καὶ δυναστείας μέγεθος, καὶ ῥαθυμία ἀπὸ τροφῆς προσγνομένη, καὶ πολλὰ ἕτερα πρὸς τούτοις συμπνίγει τὰ καταβαλλόμενα σπέρματα, πολλάκις δὲ ἢ τῶν ἀκανθῶν πυκνότης οὐδὲ μέχρι τῆς ἐπιφανείας ¹⁾ ἀφήσιν τὸ σπειρόμενον πεσεῖν· ἤδη δὲ καὶ θλίψεως

11) καὶ τὸ κοινῆν. Τὸ, ἐπιτακτικόν, uti §. 315. not. Erasmus omittit.

12) ἐποίησεν. Τοῦτο, subjectum: ἐποίησε, praedicatum, a quo pendet, εἶναι, et ἔχειν. sic, ἐποίησε θεῶσαι. διαφέρειν ποιῶσιν. ἐξοιδεῖν ποιῶ. §. 76. 280. 583. ἢ φρόνησις τὰ πρὸς τὸ τέλος ποιῶ πράττειν. Arist. 6. Nic. 13.

13) συνορᾶν. Propter obedientiam illam.

14) ἀρετῆς. Exemplum fructuosissimi apud Origenem contubernii sui commemorat Gregorius Thaumaturgus in Panegyrico paucis interjectis citato.

15) ἐπιστάσια διδασκάλου διηνεῖς. Plane tria haec videntur verba glossa fuisse τοῦ ὅπερ, e margine in textum illata. vide quanto planior sit, his omissis, interpretatio Latina: nam in hac plusculum potestatis fuit nobis, quam in sermonem Graecum. Firmat conjecturam vet. int. quod certe plurimum ad virtutem promovet: ID EST cohabitatio continua doctoris. [Ego quoque haec verba habeo glossema. Certe, his tribus vocabulis expunctis, nemo quidquam desiderabit. Leguntur tamen in omnibus libris editis. L.]

1) οὐδὲ μέχρι τῆς ἐπιφανείας. Adagii simile. ἐπιφάνεια, hic, superficies, pars summa apparsens: in N. T. apparitio. Media notione exquisita ponit Basilus Sel. Or. 34. πικρὰς τοῖνον ἐξ ἀρχῆς ἐπιφανείας κενυλημένος (malim, κενυλημένος) Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις θεογνωστὸν ἐλάτρευσεν. ὧσθη τῷ ἀβραάμ, κτλ. nullis

ὑπερβολή, καὶ πενίας ἀνάγκη, καὶ ἐπήρεια συνεχεῖς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα τοῖς προτέροις ²⁾ ἐναντία, ἀπάγει τῆς περὶ τὰ θεῖα σπουδῆς. τῶν δὲ ἁμαρτημάτων οὐδὲ τὸ πολλοστὸν αὐτοῖς μέρος ³⁾ δυνατὸν γενέσθαι καταφανές. πῶς γὰρ, ὦν τοὺς πλείους οὐδὲ ἐκ προσόψεως ἴσασι; Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὸν λαὸν ⁵¹⁷ αὐτῷ τοσαύτην ἔχει τὴν ἀμυγανίαν. εἰ δέ τις τὰ πρὸς τὸν Θεὸν ἐξετάσειεν, οὐδὲν ὄντα εἰρήσει ταῦτα, ⁴⁾ οὕτω μείζονος καὶ ἀκριβεστερας ἐκείνα δαῖται τῆς σπουδῆς. Τὸν γὰρ ὑπὲρ ⁵¹⁸ ὅλης πόλεως, καὶ τί λέγω, πόλεως, πάσης μὲν οὖν τῆς οἰκουμένης προσβευόντα, καὶ δεόμενον ταῖς ἀπάντων ἁμαρτίαις ⁵⁾ ἴλεω γενέσθαι τὸν Θεὸν, οὐ τῶν ζώντων μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπελθόντων, ⁶⁾ ὁποῖόν τινα εἶναι γοή; ἐγὼ μὲν γὰρ καὶ τὴν Πλωσέως καὶ τὴν Ἥλιου πάθῃσιαν οὐδέπω πρὸς τὴν τοσαύτην ἰκετηρίαν ἀρκεῖν ἤγοῦμαι. Καὶ γὰρ ὥσπερ τὸν ἅπαντα κόσμον πεπιστευμένος, καὶ αὐτὸς ὦν ἀπάντων πατήρ, οὕτω πρόσεισι τῷ Θεῷ, δεόμενος ⁷⁾ τοὺς ἀπανταχοῦ πολέμους σβε-

inde ab Adamo apparentiis quasi materiali sensibusque vestitus habitu Deus homines sui cognitione instruxit. [Vid. Passow. in Lex. s. h. v. Quod ad illam notionem attinet, quam habet hoc vocabulum in loco illo ex Basilio Seleuc. a Bengelio excitato, vid. Vales. ad Euseb. H. E. Libr. II, c. 6. et Schleusner. in Lex. in LXX. Intpp. s. h. v. L.]

²⁾ τοῖς προτέροις. sc. πλούτῳ ὑπερόγκῳ, et δυναστείας με-
γέθει. κτλ. L.

³⁾ τὸ πολλοστὸν μέρος, *ne multesima quidem pars.* Xenoph. Memor. III, 1, 6. τὰ ταχυκὰ πολλοστὸν μέρος ἐστὶ σιγατη-
γίας. Cf. IV, 6, 7. et Passow. in Lex. s. h. v. L.

⁴⁾ ταῦτα, sc. τὰ πρὸς τὸν λαόν. L.

⁵⁾ ἁμαρτίαις. Mortuorum peccata superstites, et sua et illorum causa, deprecari docentur; sed dispari auctoritate. alterum Scriptura confirmat, Dan. 9, 16. alterum Chrysostomus (non diffitemur) alique ex eo tempore patres. Hom. 32. in Matth. τί μετὰ ταῦτα πένιαις καλεῖς, καὶ παρακαλεῖς ἱερέας εὐξασθαι; ἵνα εἰς ἀνάπαισιν ἀπέλθῃ ὁ τετελευτηκώς, ἵνα ἴλεω σῆ τὸν δικαστήν. Liquidissime Hom. 3. in Ep. ad Philipp. mortuis dicit παραμυθίαν τινὲ, sed non μετάνοιαν impetrari.

⁶⁾ ἀπελθόντων. Frequens patribus, Chrysostomo praesertim, euphemismus, isque spei Christianorum consentaneus. ut *mortui*, praesertim non *pridem mortui*, dicantur ἀπελθόντες. Vid. Dausq. ad Bas. Sel. or. X. et Jo. Vorst. Diss. sacr. 1. 3. p. 92. ubi eximium hujus notionis observatae usum dat. [Preces pro mortuis, non vero sacrificia, quae serius invaluerunt, tunc temporis jam in usu erant. Vid. Epiph. Anacephal. T. II, p. 148. ed. Petav. Col. et Schroeckh. christl. Kirchengesch. T. VI, p. 230 sq. coll. Ritter. in notis ad nostrum locum. L.]

⁷⁾ δεόμενος. Sir. 39, 7. περὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ δεηθή-
σεται, *Vae populo, qui in doctorem incidit, per preces pro pu-*

σθῆναι, λυθῆναι τὰς ταραχάς· εἰρήνην, εὐετηρίαν, πάντων τῶν ἐκάστω κακῶν ἐπιχειμένων, καὶ ἰδία καὶ δημοσία, ταχέως αὐτῶν ἀπαλλαγῆν. δεῖ δὲ πάντων αὐτὸν, ὑπὲρ ὧν δεῖται, τοσοῦτο διαφέρειν ἐν ἅπασιν, ὅσον τὸν προεστῶτα τῶν
 519 προστατευομένων εἰκόσ. Ὅτ' ἂν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καλῆ, 8) καὶ τὴν φρικωδεστάτην ἐπιτελῆ θυσίαν 9) καὶ τοῦ

pulo non demonstrantem, quam is sibi curae cordique sit! vae doctori, non unice studenti imitari Magistrum suum, qui toto die concionatus, solus montem petiit, ut oraret. Wecker der Lehrer p. 171.

8) καὶ λῆ. Recentiores, invocaverit. pervetus ille interpres, cum vero etiam Spiritum Sanctum advocaverit. quo demum verbo mens veterum exprimitur. Fulgentius, nervose: Sancti Spiritus, ad sanctificandum totius ecclesiae sacrificium, postulatur adventus. 1. 2. ad Mon. p. 338. ed. Lucii. Juxta veteres in eucharistiae consecratione non solus Spiritus Sanctus invocatur, cum preces liturgiae directae fuerint ad totam Trinitatem: eamque saltem ob causam oratio haec ἐπικλησις Πνεύματος ἁγίου appellatur, quia eū Deus invocatur, ut mittat Spiritum S. super dona proposita, eadem cum corpore et sanguine Domini divina potentia sua uniturum, quae operativa actio κατ' οἰοροῦσας Spiritui S. a veteribus adscribitur. Haec dilucide vir celeb. C. M. Pfaffius: qui in Syntagmate et Primitiis Tub. non solum de Oblatione, sed etiam de Consecratione eucharistiae, deque hac ipsa ἐπικλησίῃ, singulari apparatu ac studio dissertavit; et Synt. p. 433 ss. etiam de Chrysostomo et praesenti ejus loco egit. Ex Liturgia delibavimus aliquid supra, p. 66, 27. ex eadem adde, quae sequuntur. Καὶ δεόμεθα καὶ ἰκετεύομεν, κατέπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκειμένα δόξα ταῦτα. ἀμήν. [καὶ ἀντιτάμενος (ὁ ἱερεὺς) σφραγίσει τὰ ἕγια δόξα·] καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄγιον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. ἀμήν. [καὶ ἐν τῷ ποιηρίῳ λέγει·] τὸ δὲ ἐν ποιηρίῳ τοῦτω, τίμιον αἶμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. [ὁ ἱερεὺς εἶπεται·] ὅστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ὑγιῆς, εἰς ἄφρασιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος κτλ. Ed. Morel. f. 539 A. B. Αὐτῶν ὁ ἱερεὺς ἐκ τοῦ ἁγίου μερίδα βάλλει εἰς τὸ ποιηρίον, λέγων· Πλήρωμα Πνεύματος ἁγίου πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ κτλ. f. 543. A. B.

9) θυσίαν. Non stabilitur hic sacrificium missaticum: Vid. p. 61, 12. Si Veteres illi in hanc vitam redirent, et viderent, quam multa, quae ipsi scripta reliquerunt, ii, qui antiquitate tantopere nituntur, non ex veteri illorum, sed ex novo suo sensu interpretentur; quid eos tandem dicturos putamus? [Quod ad sententiam Chrysostomi de sacra coena attinet, vid. Homil. in Matth. 51. et 83. Homil. 45. et 46. in Johann. Homil. 24. in epist. ad Corinth. Cf. Wegscheider. Institution. Theologiae Christian. §. 174. Kapp. Diss. de Joh. Chrysostomi epist. ad Caesarium contra transsubstant. teste. — Du Pin in Bibliotheca Nova Auctorum Ecclesiasticorum. T. III, p. 74 sq. haec hanc in rem animadvertit. „De nullo mysterio saepius aut magnificentius Chrysostomus loquitur, quam de Mysterio Eucharistiae. Multis in locis docet, corpus et sanguinem Christi altaribus imposita esse. Jesum Christum corpus et sanguinem suum nobis reliquisse; panem et vinum fieri corpus et sanguinem

κοινοῦ πάντων συνεχῶς ἐγάπηται Δεσπότου, ποῦ τάξομεν αὐτὸν, εἰπέ μοι; πόσῃν δὲ αὐτὸν ἀπαιτήσομεν καθαρότητα καὶ πόσῃν εὐλάβειαν; ἐνόησον γὰρ, ὅποιας ¹⁰⁾ τὰς ταῦτα διακοινομένας χάριτας εἶναι χρῆ, ὅποιαν τὴν γλωτταν τὴν ἐκείνη προχέουσαν τὰ ῥήματα, ¹¹⁾ τίνος δὲ οὐ καθαρωτέραν καὶ ἀγιωτέραν τὴν τοσοῦτο ¹²⁾ πνεῦμα ὑποδεχομένην ¹³⁾ ψυχὴν; ¹⁴⁾ Τότε καὶ ἄγγελοι παρεστήασι ¹⁵⁾ τῷ ἱερεῖ, καὶ οὐρανίων δυ-520

nem Christi; *stupendum illud miraculum*, et maxima quidem miracula aequare; peragi illud vi verborum Christi; Jesum Christum in sacrificio offerri, dum celebratur illud mysterium; semetipsum Jesum Christum patri suo offerre, idque sacrificium sine ulla sanguinis effusione peragi; illi sacrificio interesse angelos et archangelos; Ignem coelestem res oblatas consumere, easque in corpus et sanguinem Christi mutare; non accedendum ad sacram illam mensam, nisi cum timore ac tremore. Cf. *Swicer. Thes. Eccles. s. v. Θυσία*. Similiter vocatur Sacra coena a Chrysostomo τὸ ποιήριον τὸ φοιζιόν. T. II, p. 226. *Θυσία φοιζιτὴ καὶ μυστικὴ*, T. VI, p. 100. *μυστήρια φοιζιὰ καὶ ἀθάνατα*, T. X, p. 401. Cf. *Matthaei. l. l. Homil. III, not. 249. T. II, p. 67. L.]*

10) ὅποιας — ψυχὴν. Haec tria requisita, *χρισμῶ* trigemino retrogrado (qualis plane etiam exstat §. 330 med.) posita, respondent triplici functioni ineunte hoc tmemate descriptae.

11) προχέουσαν τὰ ῥήματα. Partim alta, partim submissa voce; ut Liturgia docet. Innuit τὴν ἐκετηρίαν πολλὴν, §. 179. preces illas concatenatas, ad consecrationem compositas, quibus et verba institutionis S. Coenae et ἐπίκλησις Spiritus Sancti intexta erat.

12) τοσοῦτο, forte τοιοῦτο. Int. vet. *talis*.

13) ὑποδεχομένην. Al. ὑποδεξαμένην. minus apte.

14) ψυχὴν. Quod omnium animis contingit, id hic sacerdotis potissimum animae adscribit; qui et pro omnibus Spiritum S. vocabat, et primus de Dominica mensa edebat et bibebat. Liturgia: τότε (post consecrationem) ὁ ἱερεὺς μεταλαμβάνει. f. 543 B. quo nomine sanctitas in sacerdote excellens hic requiritur. Illud praeterea observandum, quod primo sacerdos, post hunc dona, postremo per sacerdotem et per τὴν Θυσίαν (§. 179.) populum, Spiritum S. et gratiam et Dominicum corpus sanguinemque suscipere dicitur. Nam in Liturgia sic orat sacerdos: καταξίωσον τῇ κοιταῖῳ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀγρότιον σου σώματος καὶ τοῦ τιμίον σου αἵματος, καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ. f. 542 E. Adde fol. 536. et 539, quorum verba superius (p. 66.) et modo exhibuimus. Agnoverunt veteres, nil habere rationem sacramenti extra usum legitimum. Οὐ πρότιον ἄπειται (ὁ ἱερεὺς) τῶν προκειμένων, ἕως ἂν εὖν αὐτὸς ἐπειθήσει τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου χάριν, καὶ εὖεις ἐπιγένησθε αὐτῷ, καὶ τῷ πνεύματι σου· διὰ τῆς ἐποχορῆσεως αὐτῆς ἀναμιμήσκοντες αὐτοῖς, οὐδὲν αὐτὸς ὁ παρὼν πρότιον, οὐδὲ ἀνθρωπίνης ἐστὶ γυνσεως κατορθώματα τὰ προκειμένα δῶρα, ἀλλ' ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις παρῶσα καὶ ΠΛΣΙΝ ἐφειταμένη τὴν μυστικὴν ἐξέλιγν κατασπένδειε Θυσίαν. κτλ. T. 5. Serm. 39. de S. Pentecoste.

15) ἄγγελοι παρεστήασι. Fuit qui putaret, credulitate hic peccasse Chrysostomum. Eadem tamen ipse dicit Hom. 21. in Acta: ἐν χειρὶν ἡ Θυσία, καὶ πάντα πρόκειται ἡντιρεπισμένα· πάρ-

νάμεων ἅπαν τὸ βῆμα¹⁶⁾ καὶ ὁ περὶ τὸ θυσιαστήριον πλη-
 521 ροῦται τόπος,¹⁷⁾ εἰς τιμὴν τοῦ κείμενου. Καὶ τοῦτο ἰκάνον
 μὲν καὶ ἐξ αὐτῶν πεισθῆναι τῶν ἐπιτελουμένων τότε· ἐγὼ δὲ
 καὶ τιος ἤκουσα διγοιμένου ποτὲ, ὅτι αὐτῷ τις πρεσβύτερος,
 θαυμαστός ἀνὴρ καὶ ἀποκαλύψας ὄραν εἰωθὼς, ἔλεγεν ὄψεως
 ἤξιῶσθαι τοιαύτης, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἄφνω πληθὺς
 ἀγγέλων ἰδεῖν, ὡς αὐτῷ δυνατόν ἦν, στολὰς ἀναβεβλημένων
 λαμπρὰς, καὶ τὸ θυσιαστήριον κυκλούντων, καὶ κάτω νεόν-
 522 ῖδοι. καὶ ἔγωγε πείθομαι.¹⁸⁾ Καὶ ἕτερος δὲ τις ἐμοὶ διηγή-
 σατο, οὐ παρ' ἑτέρου μάθων, ἀλλ' αὐτὸς ἰδεῖν ἀξιωθεὶς καὶ
 ἀκοῦσαι, ὅτι τοὺς μέλλοντας ἐνθένδε ἀπαίρειν, ἂν τύχωσι τῶν
 μυστηρίων μετασχόντες ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὅτ' ἂν ἀποπνεῖν
 μέλλωσι, δορυφοροῦντες αὐτοὺς, δι' ἐκεῖνο τὸ ληθὲν, ἀπά-
 523 γουσιν ἐνθένδε ἄγγελοι. Σὺ δὲ οὐδέπω φρίττεις, εἰς οὕτως ἰε-

εῖσιν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι. Et hom. 24. in 1. ad Cor. μετὰ ταύτης
 ἀπελθόντες ἐκεῖ τῆς θυσίας, ἐν παρόντι πολλῇ τῶν ἱερῶν ἐπιρη-
 σόμεθα προθύρων, ὥσπερ πᾶν ὄπλις χουσίσι περιπεραχμένοι
 πάντοθεν. quae verba C. Scriverius prolixè approbavit Part. 3. The-
 sauri, homil. 7. quamquam Chrysostomua Germanum fefellit, quis-
 quis ei persuasit, ipsi Chrysostomo apparitionem illam obtigisse.
 Ἐγώδιον, viaticum itineris, in mundo et ex mundo, appellatam a
 Patribus esse S. Coenam, inter eruditos constat. vide Casaubonum,
 Suicerum etc. [Prolixius suam de sacra coena opinionem exposuit
 Chrysostomus supra Libr. III, cap. 4. Eandem sententiam de ange-
 lis sacerdoti sacram coenam administranti adistentibus fovit praeter
 Chrysostomum Gregorius Magnus ad finem libri: Dialogorum Libri
 IV. de vita et miraculis Patrum Italicorum. Cf. Schroeckhii
 christl. Kirchengesch. T. XVII, p. 335. Angelos altarium custodes
 commemorat etiam Epiphanius. Haeres. XXV, cap. 3. Cf. Schmidt
 Historia dogmatis de angelis tutelaribus. In Illgen's erster Denk-
 schrift der historisch-theolog. Gesellschaft zu Leipzig. p. 67. L.]

16) βῆμα. Proprie altare denotat: sed frequenter sumitur, ut
 hic, pro sacrario s. adyto sacro, in quo exstructum erat altare.
 Hinc sacerdotes dicti οἱ ἐντὸς τοῦ βήματος, ut contra laici οἱ ἐκτὸς
 τοῦ βήματος. κατὰ. Cant. ed. II. βῆμα proprie locus editus. vet. int.
 tribunal, de quo verbo vid. Du Fresne. [Cf. praeterea Le Moigne
 Variæ Sacr. T. II, p. 373. Bevereg. Annot. in Conc. I. Nic. Can.
 11. §. 10. et quae docte monuit Joh. Hughes. ad Gregor. Nazianz.
 Apologet. p. 454. L.]

17) τόπος. Ichnographiam templorum veterum, quibus Chri-
 stiani utebantur, habes in editione Eusebii H. E. a Heinenio pa-
 rata T. III, p. 235. — τοῦ κείμενου, in honorem ejus, qui altari
 impositus est, i. e. Christi. Supra Libr. III, c. 4. §. 177. legimus:
 ὅταν γὰρ ἴδῃς τὸν Κύριον τεθυμένον καὶ κείμενον κατὰ. L.

18) πείθομαι. Ejusmodi historiologiae nobis testimonium dare
 possunt de credulitate patrum ecclesiae et ipsius Chrysostomi. Plu-
 ribus hac de re egit Jac. Basnage Hist. Eccles. T. II, p. 985. L.

ρὰν τελετὴν τοιαύτην εἰσάγων ψυχὴν, καὶ τὸν τὰ ὑπαρὰ ἐν-
 δευμένον ἱμάτια εἰς τὸ τῶν ἱερέων ἀναφέρων ἀξίωμα, ὃν καὶ
 τοῦ λοιποῦ ¹⁹⁾ τῶν δαιτυμόνων χοροῦ ἐξῶσεν ὁ Χριστός;
 (Φωτός ²⁰⁾ δίκην τὴν οἰκουμένην καταυγάζοντος λάμπειν δεῖ ⁵²⁴
 τοῦ ἱερέως τὴν ψυχὴν· ἡ δὲ ἡμετέρα τοσοῦτον ἔχει περικειμέ-
 νον αὐτῇ σκότος ἐκ τῆς πονηρᾶς συνειδήσεως, ²¹⁾ ὡς αἰὲ κα-
 ταδέσθαι καὶ μηδέποτε δύνασθαι μετὰ παρόρησίας εἰς τὸν αὐ-
 τῆς ἀτείνισαι ²²⁾ δεσπότην. Οἱ ἱερεῖς τῆς γῆς εἰσιν οἱ ἄλλες. ²³⁾ ⁵²⁵
 τὴν δὲ ἡμετέραν ἄνοιαν καὶ τὴν ἐν ἅπασιν ἀπειρίαν τίς ἂν
 ἐνέγκοι ἡσθίως, πλὴν ὑμῶν τῶν καθ' ὑπερβολὴν ἡμᾶς ἀγα-
 πᾶν εἰθισμένων; Οὐ γὰρ μόνον καθαρὸν οὕτως, ὡς τηλι- ⁵²⁶
 καύτης ἡξιωμένον διακονίας, ἀλλὰ καὶ λίαν συνετὸν καὶ πολ-
 λῶν ἔμπειρον εἶναι δεῖ ²⁴⁾ καὶ πάντα μὲν εἰδέναι τὰ βιωτικά

19) τοῦ λοιποῦ. Ita Gregorius Naz. de se: τῆς ἐκκλησίας
 ἄξιον εἶναι ζωὴ προῦτον, εἶτα τοῦ βήματος τούτου, εἶτα τῆς προε-
 δρίας. Ap. ed. Thirlb. p. 424. 454. [Respicit Chrysostomus h. l. ad
 parabolam Christi, quae legitur Matth. XXII, 1—13. L.]

20) φωτός. Ambrosius, *Ecce ad quae mala volbitur deificus
 ordo; ecce ad quae probra sunt prolapsi sacerdotes, qui audire me-
 ruerunt a Iudice mundi: Vos estis lux hujus mundi. Ecce quibus
 subjiciuntur gentes, quibus a Domino dictum est: Vos estis sal
 terrae.* de Dign. sac. c. 6. Locum Matth. V. 13. 14. Chrysostomus
 etiam Hom. 15. in Matth. ad apostolos refert, nec tamen non ad
 omnes fideles. τὸν πιστὸν φωστῆρα δεῖ εἶναι τοῦ κόσμου καὶ ἄλλας.
 conf. Gataker. Posth. c. 43. ubi copiosissime de Sale, et Compend.
 medit. L. de Ponte ed. Mont. p. 251.

21) συνειδήσεως. Ambrosius: *Ne habeatur in ecclesia ca-
 thedra sublimior; et conscientia sacerdotis reperiatum humilior.* lib.
 cit. c. 3.

22) ἀτείνισαι. Ps. 123.

23) οἱ ἱερεῖς τῆς γῆς εἰσιν οἱ ἄλλες. Similiter *Luthe-
 rus* in oratt. sacris, quas de oratione montana habuit, dicit ad v.
 13. c. V. Matth. „*Das ist ja ein herrlich Amt und eine grosse
 treffliche Ehre, dass sie Gott sein Salz heisset, und dazu setzet,
 dass sie sollen salzen alles, was auf Erden ist. Es gehöret aber
 dazu ein solcher Mann, der da bereit sei, wie er bisher gelchret
 hat, arm, elend, dürftig, sanftmüthig u. s. w. zu sein, und allertei
 Verfolgung, Schmach und Lästörung zu leiden. — Unser Trotz
 aber ist, wenn es übel gehet, Welt und Teufel uns ansichet, und
 so böse sind als sie wollen, dass er zu uns sagt: Ihr seid das Salz
 der Erden. Wo das Wort ins Herz leuchtet, dass sichs kann dar-
 auf verlassen, und ungezweifelt rühmen, dass er Gottes Salz sei;
 so lass zürnen und böse sein, wer nicht lachen will.*“ etc. Cf. *Ju-
 nivi compendium Seckendorffianum.* T. III, p. 77. L.

24) εἶναι δεῖ. Summa §. 504—530. Gregorius M. Parte 2.
 Pastoral. c. 7. hoc docet, ut sit rector internorum curam in exteriorum
 occupatione non minuens: exteriorum providentiam in interiorum

τῶν ἐν μέσῳ στρεφομένων οὐχ ἦττον, πάντων δὲ ἀπὸ ἀλλήλων
 527 μᾶλλον τῶν τὰ ὄρη καταληφθέντων μοναχῶν. Ἐπειδὴ γὰρ ἀν-
 δράσιν αὐτὸν ὀμιλεῖν ἀνάγκη καὶ γυναῖκας ἔχουσι, καὶ παῖδας
 τρέφουσι, καὶ θεράποντας κεκτημένοις, καὶ πλοῦτον περιβε-
 βλημένοις πολλὴν, καὶ δημόσια πράττουσι, καὶ ἐν δυναστείαις
 οὔσι, ποικίλον ²⁵⁾ αὐτὸν εἶναι δεῖ. ποικίλον δὲ λέγω, οὐχ
 528 ὑπουλον; ²⁶⁾ οὐδὲ κόλακα καὶ ὑποκριτὴν, ἀλλὰ πολλῆς μὲν
 ἐλευθερίας καὶ παύρησίας ἀνάμεστον, εἰδότα δὲ καὶ συγκρατιέ-

*rum sollicitudine non relinquens. et Partis 1. caput 4. hanc sum-
 mam habet: Quod plerumque occupatio regiminis, soliditatem dis-
 sipat mentis.*

²⁵⁾ ποικίλον. Omnibus omnia. 1. Cor. 9, 22. Quod ipsum
 idem Gregorius in Cura Pastoralis egit, ut diversam cum diver-
 sis agendi rationem ostenderet, ut ex ejus synopsi patet. *Aliter
 admonendi sunt viri, atque aliter foeminae: aliter juvenes, aliter
 senes: inopes, locupletes: lacti, tristes: subditi, praecati: servi, do-
 mini: sapientes, hebetes: impudentes, verecundi: protervi, pusilla-
 nimes: impatientes, patientes: benevoli, invidi: simplices, impii:
 incolumes, aegri, aliter, qui flagella metuunt et ideo innocenter vi-
 vant; atque aliter, qui sic in iniquitatibus duruerunt, ut neque per
 flagella corrigantur. aliter nimis taciti, aliter multiloqui vacantes:
 pigri, praecipites: mansueti, iracundi: humiles, elati: pertinaces,
 inconstantes: gulae dediti, abstinentes: qui jam sua misericorditer
 tribuunt; qui et aliena rapere contendunt: qui nec aliena appetunt
 nec sua largiuntur; qui et ea quae habent tribuunt et tamen aliena
 rapere non desistunt: pacati, discordes: seminantes jurgia, paci-
 fici: qui sacrae legis verba non intelligunt recte; qui recte quidem
 intelligunt, sed haec humiliter non loquuntur: qui cum digne praedi-
 care valeant, prae nimia humilitate formidant; quos a praedica-
 tione imperfectio vel aetas prohibet, et tamen praecipitatio impel-
 lit: qui in hoc, quod temporaliter appetunt, prosperantur; qui ea
 quidem, quae mundi sunt, concupiscunt, sed tamen adversitatis la-
 bore fatigantur: conjugii obligati, conjugii nexibus liberi: pecca-
 torum carnis conscii, ignari: qui peccata deplorant operum, qui
 cogitationum: qui admissa deplangunt nec tamen deserunt; qui de-
 serunt nec tamen plangunt: qui illicita quae faciunt etiam laudant;
 qui accusant prava nec tamen devitant: qui repentina concupiscen-
 tia superantur; qui in culpa ex consilio ligantur: qui licet minima,
 tamen illicita faciunt; qui se a pravis (leg. parvis) custodiunt, sed
 aliquando in gravioribus demerguntur: qui bona nec inchoant; qui
 inchoata minime consummant. aliter admonendi sunt, qui mala oc-
 culte agunt et bona publice; atque aliter, qui bona quae faciunt
 abscondunt, et tamen quibusdam factis publice male de se opinari
 permittunt. Utilis enumeratio.*

²⁶⁾ ὑπουλον. Οὐλή, cicatrix. translatio explicari potest ex
 §. 49. [Sic legitur apud Platon. Gorg. 36. ψυχὴ ὑπουλος, animus
 subdolos. et Marc. Aurel. πρὸς ἑαυτ. Libr. III, c. 8. dicit: οὐδὲν ἂν
 ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ νεκρολασμένου καὶ ἐκκεκαθαμένου πτωδὲς, οὐδὲ
 μὴν μεμολυσμένον, οὐδὲ ὑπουλον εὐροίς. Statim post Du-
 caeus legit οὐ κόλακα, οὐχ ὑποκριτὴν. Savilio magis arrisit ea, quae
 in textu est, lectio. L.]

καὶ ²⁷⁾ χρησίμως, ὅτ' ἂν ἡ τῶν πραγμάτων ὑπόθεσις τοῦτο ἀπαιτῆ, καὶ χρηστὸν εἶναι ὁμοῦ καὶ ἀνστηρόν. Οὐ γὰρ ἐστὶν ²⁸⁾ 529 ἐνὶ τρόπῳ χρησθαι τοῖς ἀρχομένοις ἅπασιν, ἐπειδὴ μηδὲ ἰατρῶν παισὶν ἐν νόμῳ τοῖς κάμνουσι πᾶσι προσφέρεσθαι καλὸν, μηδὲ κυβερνήτῃ μίαν ὁδὸν εἰδέναι τῆς πρὸς τὰ πνεύματα μάχης. καὶ γὰρ καὶ ταύτην τὴν καὺν συνεχεῖς περιστοιχίζονται χαιμῶνες· οἱ δὲ χαιμῶνες οὗτοι οὐκ ἔξωθεν προσβάλλουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐνδοθεν τίκονται. καὶ πολλῆς χρεῖα καὶ συγκαταβάσεως καὶ ἀκριβείας. πάντα δὲ ταῦτα τὰ διάφορα εἰς ἓν 530 τέλος ὁρᾷ, τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν, τῆς ἐκκλησίας τὴν οἰκοδομήν.

V. Μέγας ὁ τῶν μοναχῶν ἀγὼν, καὶ πολὺς ὁ μόχθος· 531 ἀλλ' εἴ τις τῇ καλῶς διοικουμένῃ ἱερωσύνῃ τοὺς ἐκείθεν ἰδρωτάς παραβάλῃ, τοσοῦτον εὐρήσει τὸ διάφορον ¹⁾ ὅσον ἰδιώτου καὶ βασιλείου τὸ μέσον. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰ καὶ πολὺς ὁ 532 πόνος, ἀλλὰ κοινὸν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τὸ ἀγώνισμα· ²⁾ μᾶλλον δὲ τὸ πλεόν τῇ τοῦ σώματος κατορθοῦται κατασκευῇ. κἂν μὴ τοῦτο ἰσχυρόν ᾗ, μένει καθ' ἑαυτὴν ἡ προθυμία, οὐκ ἔχουσα εἰς ἔργον ἐξελεθεῖν· καὶ γὰρ

27) συγκατιέναι. Pauli verbum est, συναπάγεσθαι. Gregorii Nazianzeni, συγκαίεσθαι. Antoninus imper. et philos. patri se suo debere dixit [πρὸς ἑαυτὸν Libr. I, c. 16. L.] κοινονομησύνην, quo vide quae de Sensu communi notavit Gatakerus. Mox §. 529. συγκαίεσις dicitur. de συγκαταβάσει divina, humana, satanica, ex patribus, maxime ex Chrysostomo, agit Rittershus. l. 1. Sacr. lect. c. 14. et Suicer. Obs. sacr. p. 130 ss. quae bene huc applicueris. [Euseb. Demonstr. Evangel. I, 8. συγκατιόντες τῇ τῶν πλειόνων ἀσθενείᾳ, i. e. se ad plurium imbecillitatem demittentes. Cf. Heinichen. ad Euseb. H. E. VII, 24. not. 18. T. II, p. 373. — συγκατάβασις, quod vocabulum paulo post sequitur, et συγκαταβαίνειν dicitur saepissime apud patres de potentioribus, illustrioribus, doctioribus, qui se ad infirmiores, ad humiles et indoctos vel sermone, vel ulla alia humanitate et opere submittunt. Vid. Chrysost. contra Jud. p. 65. et Hoeschelium in notis ad h. l. pag. 523. L.]

28) οὐ γὰρ ἐστὶν. Erasmus, elegantii Zeugmate cum καλὸν, omittit ἐστίν.

1) τοσοῦτον τὸ διάφορον, ὅσον τὸ μέσον. Eadem formula, §. 1. 94. 120. 163. 165. 185. 192. 414. 419. 469. 474. 478. 518. 524. 569. 615.

2) κοινὸν τῆς ψυχῆς — ἀγώνισμα. Communis animi corporisque certatio est, non animus tantum, sed etiam corpus partem laboris in se suscipit. Cramerus recte ad sensum vertit: Ein Einsiedler hat freilich viel zu thun, aber die Arbeit ist doch zwischen seinen Körper und seine Seele gleich getheilt. In sequentibus labores monachorum ad corpus pertinentes per μερισμὸν enarrat. L.

καὶ νηστεία σύντονος, ³⁾ καὶ χαμευρία, καὶ ἀγρυπνία, καὶ ἀλουσία, καὶ ὁ πολὺς ἰδρῶς, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἐπιτηδεύουσι ταλαιπωρίαν, ⁴⁾ πάντα οἴχεται, τοῦ 533 κολάζεσθαι μέλλοντος οὐκ ὄντος ἰσχυροῦ. Ἐνταῦθα δὲ καθάρσιν ⁵⁾ τῆς ψυχῆς ἢ τέχνη· καὶ οὐδὲν τῆς τοῦ σώματος εὐξίας προσδεῖται, ὥστε δεῖξαι τὴν αὐτῆς ἀρετὴν. τί γὰρ ἡμῖν ἢ τοῦ σώματος ἰσχύς συμβάλλεται πρὸς τὸ μῆτε ἀνθάδεις εἶναι, μῆτε ὀργίλους, μῆτε προπετεῖς, ἀλλὰ νηγαλίους, καὶ σώφρονας, καὶ κοσμίους, καὶ ἄλλα πάντα, δι' ὧν ἡμῖν ὁ μακάριος Παῦλος τὴν τοῦ ἀρίστου ἱερέως ἀνεπλήρωσεν εἰκόνα; ⁶⁾ Ἄλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς τοῦ μονάζοντος ἀρετῆς ἔχοι τις ἂν τοῦτο εἰπεῖν.

534 VI. Ἄλλὰ καθάπερ ¹⁾ τοῖς μὲν θανατοποιοῖς ²⁾ ὀργάνων δεῖ πολλῶν, καὶ τροχῶν καὶ σχοινίων καὶ μαχαιρῶν, ὅ

3) νηστεία σύντομος κτλ. Regi merentur de vita monastica et de σωματικῇ γυμνασίᾳ monachorum Sulpicii Severi tres dialogi inter Gallum et Posthuvianum, quorum primus praecipue de vivendi ratione et miraculis monachorum orientalem agit. Cl. Gregor. Nazianz. Carm. XVIII, adversus carnem, T. II, p. 93. L.

4) ταλαιπωρία. Innuitur austeritas et duritia diaetae monasticae, athletas, milites, philosophos imitata, nec Hebraeis ignota, omnia aspera sectans in victu, amictu, labore, cubili, aestu et frigore. Dicitur ἀσκήσις, §. 38. σκληραγωγία, §. 243. in notis.

5) καθάρσιν, pura. Antitheton ad squalorem asceticum. Sic de sacrificiis N. T. ad vetera: ἐκτὸς αἱμάτων καὶ κεννοῦ καὶ βομιοῦ καὶ τῶν ἄλλων, τὸ εὐαγγελικὸν δῶρον ἀναπέμπεται τῷ Θεῷ καὶ ἡ θυσία ΚΑΘΑΡΑ καὶ ἀμίαντος. Hom. in Ps. 95. Plane σεινῶς squalorem asceticum Abrahamii sui Ephraim Syrus describit, ὡσφράνθη τὴν ὁσμὴν τῆς ἀσκήσεως. Edit. Oxon. f. υβ. in Notis: nam potiore ejusdem loco, f. σλ. ex alio Codice paraphrasis exhibetur pro Sermone nativo, ut vel hujus nativi commatis turgidiuscula variatio innuit, ὡσφράνθη τῶν χροιστῶν τῆς ἐγγελικῆς αὐτοῦ πολιτείας. Odore illo Abrahamius animam quandam e deliciis mundi revocavit.

6) εἰκόνα. Exstat Ge. Dibyadii Comm. in hanc ipsam Ep. I. ad Tim. qui inscribitur Speculum Sacerdotii. vid. ibi p. 119 ss. ed. 1599. [Locus legitur 1. Timoth. III, 2. L.]

1) καθάπερ. Erasmus, de Chrysostomo, in Epp. suis: *Metaphoris et collationibus, quoniam plurimum conducunt et ad lucem et ad jucunditatem orationis, frequenter utitur: in quibus invenientis quidem mirus est, sed multo mirabilior in tractandis.* Vel hic dialogus iis scatet. Operae pretium erit evolvisse §. 3. 4. 85. 93. 95 s. 102. 104. 108. 160. 183 s. 199. 206. 208. 222. 232. 239. 250. 258. 265. 270. 281. 290. 315. 318. 368. 374. 380. 383. 391. 400. 402. 431. 450. 458. 463. 466. 480. 487. 529. 553. 554. 586. 596. 600.

2) θανατοποιοῖς. Horum genera notantur in Casaubonianis et ad ea Wolfianis, nominatim ex Hom. 19. ad pop. Ant. Adde Alciphron. Ep. 20. lib. 3. [Seneca Epist. XLV. „Sic ista (Dialecti-

δὲ φιλόσοφος ἅπασαν ἐν τῇ ψυχῇ κειμένην ἔχει τὴν τέχνην, τῶν ἕξωθεν οὐδὲν δεόμενος· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα ὁ μὲν μο- 535
ναχὸς καὶ τῆς σωματικῆς εὐπαθείας προσδεῖται, καὶ τόπων
πρὸς τὴν διαγωγὴν ἐπιτηδείων, ἵνα μήτε ἄγαν ἀπωρισμένοι τῆς
τῶν ἀνθρώπων ὥσιν ὀμιλίας, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐρημίας ἔχω-
σιν ἡσυχίαν, ἔτι δὲ καὶ τῆς ἀρίστης μὴ ἀμοιρῶσι κράσεως τῶν
ὠρῶν· 3) οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀφόρητον τῷ κατατροχόμενῳ νη-
στείας, 4) ὡς ἡ τῶν αἰρῶν ἀνωμαλία. τῆς δὲ τῶν ἱματίων
κατασκευῆς καὶ διαίτης ἔνεκεν, ὅσα πράγματα ἔχειν ἀναγκά-
ζονται, 5) πάντα αὐτουργεῖν 6) αὐτοὶ φιλονεικοῦντες, οὐδὲν
δέομαι λέγειν νῦν. Ὁ δὲ ἱερεὺς οὐδενὸς τούτων εἰς τὴν αὐτοῦ 536
δεήσεται χρείαν, ἀλλ' ἀπερίεργος καὶ κοινὸς ἐν ἅσασιν ἐστι
τοῖς οὐκ ἔχουσι βλάβην, 7) τὴν ἐπιστήμην ἅπασαν ἐν τοῖς τῆς

corum captiones) sine noxa decipiunt, quomodo praestigiatorum *ac-
tabula et calculi*, in quibus fallacia ipsa delectat. Cf. *Casaubon*.
ad Theophrast. *Charact.* VI, 2. L.]

3) ὠρῶν. Ὡρα, de coelo h. I., de corpore humano §. 390.
[Monachos, imprimis in Aegypto degentes, quaesivisse locos ob
mitem aëris temperiem ad vivendum maxime opportunos, discimus
ex Eusebii H. E. II, 17. Πολλαχῶ μὲν οὖν τῆς οἰκουμένης ἐστὶ τὸ
χέρος. Ἔδει γὰρ ἀγαθοῦ τελείου μετασχεῖν καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν
βόρρην. Πλεονάζει δ' ἐν Αἰγύπτῳ καθ' ἕνασιν τῶν ἐπιζυλου-
μένων νομῶν, καὶ μάλιστα περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Οἱ δὲ παντα-
χόθεν ἀρίστοι, καθάπερ εἰς πατρίδα θεραπευτῶν, ἀποικίαν σιέλ-
ονται πρὸς τι χωρὶον ἐπιτηδειότατον, ὅπερ ἐστὶν ὑπὲρ λέ-
μνης Μαρίας κείμενον ἐπὶ γεωλογικῶν χημαλιότηρον σφόδρα ἐνδα-
ρως, ἀσφαλείας τε ἔνεκα καὶ ἀέρος ἐνζωασίας. Cf. *Kün-
fer. Versuch einer Beantwortung der Frage: Warum ist gerade
Aegypten das Vaterland der anachoretischen Schwärmerei unter den
Christen geworden?* in libro: *Zweite Denkschrift der historisch-
theolog. Gesellsch. zu Leipzig.* p. 253. Illgen, *Werth der christl.
Dogmengeschichte* p. 66 sq. *Schroeckh. christl. Kirchengesch.*
T. I, p. 286. L.]

4) τῷ κατατροχόμενῳ νηστείας, εἰ, qui jejuniis mace-
ratur. Hesychius: *καταιρῶναι* λυπεῖ, *καταποεῖ*. Suidas: *καταιρῶ-
χεν* ἔλαττον πιέζειν. Cf. Xenoph. *Cyropaed.* V, 4, 3. L.]

5) ἀναγκάζονται. Monachorum labores recenset *Ephraimi
Syri* *Paraenesis* 48. [Praeterea cf. librum Augustini de opere Mo-
nachorum T. VI, ed. Antverp. p. 347. et *Schröckh's christl. Kir-
chengeschichte* T. VIII, p. 213. L.]

6) αὐτουργεῖν. Hinc verbale, αὐτουργία. §. 324. Magna
pars simplicitatis primi aevi, deinde monachorum erat haec, ut per
se quisque ageret, quod agendum esset. *Palaephatos*, οἱ τότε ἀν-
θρώποι ΑΥΤΟΥΡΓΟΙ ΠΑΝΤΕΣ ἦσαν. [Vid. *Perizon.* ad Aelian.
V. H. I, 31. XII, 43. et *Fischer.* in Indice *Palaephat.* Cf. Xenoph.
Oeconom. V, 4., ubi Persae αὐτουργοὶ dicuntur. L.] Vid. *Balth.
Bonifacii* lib. 6. *Hist. lud.* c. 8. et 9. et *Gataker.* ad Antonin. I. 1.
§. 5. immo, de Apostolo, Act: 28, 3. etc.

7) ἀπερίεργος — βλάβην. *Montefalconius* haec verba
vertit: utpote qui non peculiarem sibi, sed communem vitam ducat,

537 ψυχῆς θησαυροῖς ἀποκειμένην ἔχων. Εἰ δὲ τὸ μένειν ἐφ' ἑαυ-
 τῶν ⁸⁾ καὶ τὰς τῶν πολλῶν ὀμιλίαις ἐκτρέπεσθαι θαυμάζοι τις,
 καρτερίας μὲν τοῦτο δαῖμα καὶ αὐτὸς εἶναι φαίην ἂν, οὐ μὴν
 ἀπάσης τῆς ἀνδρείας τῆς ἐν τῇ ψυχῇ τεκμήριον ἱκανόν. Ὁ
 μὲν γὰρ εἶσω λιμένων ἐπὶ τῶν οἰάκων καθήμενος, οὕτω τῆς
 τέχνης ἀκριβῆ δίδωσι βάσανον· τὸν δὲ ἐν μέσῳ τῷ πελάγει καὶ
 τῷ χιμῶνι δυνηθέντα διασῶσαι τὸ σιάφος, οὐδεὶς ὅστις οὐκ
 ἂν εἶναι φαίη κυβερνήτην ἄριστον.

538 VII. Οὐ τοίνυν ἡμῖν οὐδὲ τὸν μοναχὸν θαυμαστόν ¹⁾
 ἂν εἴη λίαν καὶ μεθ' ὑπερβολῆς, ὅτι μένων ἐφ' ἑαυτοῦ οὐ τα-
 ράττειται, οὐδὲ διαμαρτάνει πολλὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτήματα·
 οὐδὲ γὰρ ἔχει τὰ παρακνήζοντα καὶ διεγείροντα τὴν ψυχὴν.
 ἀλλ' εἴ τις πλήθεσιν ὄλοις ἑαυτὸν ἐκδεδωκώς, καὶ τὰς τῶν
 πολλῶν φέρειν ἁμαρτίας ἀναγκασθεὶς, ἔμεινεν ἀκλινῆς καὶ στη-
 ρός, ὥσπερ ἐν γαλήνῃ τῷ χιμῶνι τὴν υἰγὴν διακυβερωῶν, οὐ-
 τος κροτεῖσθαι καὶ θαυμάζεσθαι παρὰ πάντων ἂν εἴη δι-
 539 κείνος. ²⁾ ἱκανὴν γὰρ τῆς οἰκείας ἀνδρείας τὴν δοκιμασίαν ἐπέ-
 540 δείξατο. Μὴ τοίνυν μηδὲ αὐτὸς θαυμάσης, ὅτι τὴν ἀγορὰν
 φεύγοντες ἡμεῖς καὶ τὰς τῶν πολλῶν συνοσίαις, οὐκ ἔχομεν
 541 τοὺς κατηγόρους πολλοὺς. οὐδὲ γὰρ εἰ καθεύδων οὐχ ἡμάρ-
 τανον, οὐδ' εἰ μὴ παλαίων οὐκ ἔπιπτον, οὐδ' εἰ μὴ μαχόμε-
 542 νος οὐκ ἐβαλλόμεν, θαυμάζειν ἐχοῖν. Τίς γὰρ, εἰπέ, τίς δυ-
 νήσεται κατεπιεῖν καὶ ἀποκαλύψαι τὴν μοχθηρίαν τὴν ἑμὴν;

in iis rebus, quae damnum non afferant. Non satis recte, ut opi-
 nor, quamquam sensus tale postulare videtur. Imo ἀπερίεργος
 dicitur is, qui non anxio tenetur se ornandi studio. Καλλωπιστιοῦ
 τὸ περίεργον inquit Isocrates aliquo loco. Cf. Cebet. Tab. 21. Ae-
 lian. VV. HH. XII, 1. Κοινὸς vero est nostrum, theilnehmend. Sen-
 sus loci nunc erit: Der Priester braucht von allen den nichts (qui-
 bus nimirum indiget monachus), sondern lebt ungekünstelt, und
 nimmt Theil an allem, was keinen Nachtheil bringt (i. e. quod non
 incitat ad peccatum); und sein ganzes Wissen hat er niedergelegt
 in den Schützen seiner Seele (quum contra monacho aliarum etiam
 rerum notitia opus sit). L.

8) ἐφ' ἑαυτῶν. Sic ἐπὶ §. 255. 538. [Apud *Erasmus* et
Montefalconium est male Dativus ἐφ' ἑαυτῶ. Significat vero
 ἐφ' ἑαυτοῦ μένειν nostrum: für sich bleiben. Cf. *Valckenar.* ad
Herodot. p. 634. *Schaefer.* ad *Dionys.* de *Compos. verbb.* p. 73 sqq.
 et *Hermann.* ad *Viger.* p. 859. L.]

1) Θαυμαστόν. Alii θαυμαστόν. Male. L.

2) Θαυμάζεσθαι δίκαιος. Sic, καλεῖσθαι, ἀγίεσθαι, ἐγκα-
 λιῖσθαι, μισεῖσθαι, κολάζεσθαι δίκαιος. §. 79. 137. 204. 205. 362. τι-
 μιώτεροι δικαίως εἶεν. §. 189.

ὁ ὄροφος οὗτος καὶ ὁ οἰκίσκος; ἀλλ' οὐκ ἂν δύναντο ῥῆσαι
 φωνήν. ἀλλ' ἡ μήτηρ ἡ μάλιστα πάντων εἶδοι τὰ ξυά; μά-542
 λιστα μὲν οὐδὲ πρὸς αὐτὴν ἐστὶ μοι τὶ κοινόν, οὐδὲ εἰς γι-
 λοναικίαν ἤλθομεν πρόποτε. 3) εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἦν συμβάν, οὐ-
 δεμία οὕτως ἐστὶ μήτηρ ἄστοργος καὶ μισότεκνος, ὡς τοῦτον,
 ὃν ᾧδιε καὶ ἔτεκε καὶ ἔθρεψε, 4) μηδεμιᾶς ἀναγκαζούσης προ-
 γάσως, μηδὲ βιαζομένου τινός, κακίξεν καὶ διαβάλλειν παρὰ
 πᾶσιν. Ἐπεὶ ὅτι γε, εἴ τις τὴν ἡμετέραν πρὸς ἀκριβείαν ἐθέ-543
 λοι βασιλεύειν ψυχὴν, πολλὰ αὐτῆς εὐρήσει τὰ σαθρά, 5) οὐδὲ
 αὐτὸς ἀγνοεῖς, ὁ μάλιστα πάντων ἡμᾶς τοῖς ἐγκωμίσις ἐπαί-
 ρειν παρὰ πᾶσιν εἰσθώς. Καὶ ὅτι γε οὐ μετριάζων 6) ταῦτα 544
 λέγω τῶν, ἀνάμνησον σαυτὸν, 7) ὅσάμιν εἶπον πρὸς σέ, λό-
 γου τοιοῦτου γενομένου πολλάμιν ἡμῖν· ὅτι, εἴ τις αἴρεσίν μοι
 προτιθεῖ, ποῦ μᾶλλον βουλοίμην εὐδοκίμαῖν, ἐν τῇ τῆς ἐκκλη-
 σίας προστασίᾳ, ἢ κατὰ τὸν τῶν μοναχῶν βίον, μυρίαῖς ἂν
 ψήφοις τὸ πρότερον ἐδεξάμην ἔγωγε. οὐ γὰρ διελιπόν ποτε
 μακαρίζων 8) πρὸς σε τοὺς ἐκείνης τῆς διακονίας προστῆναι
 δυνηθέντας καλῶς. ὅτι δὲ, ὅπερ μακαρίζον, οὐκ ἂν ἔργον
 ἱκανῶς ἔχων μεταθεῖν, οὐδαίς ἀντιρεῖ. Ἀλλὰ τί πάθω; οὐ-545
 δὲν οὕτως ἀχρηστον εἰς ἐκκλησίας προστασίαν, ὡς αὐτὴ 9) ἡ
 ἀρχία καὶ ἡ ἀμελετησία, 10) ἦν ἕτεροι μὲν ἀσκησὶν τινα 11) εἰ-

3) μάλιστα — πρόποτε. *At ne cum illa quidem mihi consortium est, neque inter nos ulla unquam rixa suborta est. Ergo et haec mali quidquam de me edicere omnino non potuisset. L.*

4) ἔθρεψε. *Alii notante Montefalconio ἐξέθρεψε. L.*

5) σαθρά. *Idem verbum, §. 263. 265.*

6) οὐ μετριάζων. *Affine verbum εἰσθωνεύεσθαι. §. 254. coll. §. 238. 144.*

7) ἀνάμνησον σαυτὸν. *Reciprocum conf. p. 38.*

8) μακαρίζων. *Quicquid in tali ministerio agis, quod quidem muneris tui ratio postulet, quoquo pacto te vertis, undique occurrit, quod te semper ad memoriam rerum divinarum et coelestium excitet. Sive enim concionaris, totus ex ore Domini pendes —. Jam cetera, velut, hostiam laudis offerre semper Deo, psalmos atque hymnos canere, pro populo precari, populum docere, monere, exhortari, consolari, arguere, increpare; nonne ejusmodi sunt, quibus ut nihil Deo gratius, nihil populo utilius, ita ne tibi quidem jucundius esse quidquam debeat? Joh. Rivius de Off. past.*

9) αὐτῆ. *Ita Savil. et Ducaeus. — Hughes non inepte scripsit αὐτῆ, quod placuit etiam Hasselbachio. L.*

10) ἡ ἀμελετησία — νομίζουσιν. *Vet. int. inexercitatio, quam quidam abstinentiam ac propositum acre nuncupant.*

11) τινά. *Θαυμαστήν; addit Palatinus, glossa.*

ραι νομίζουσιν, ἐγὼ δὲ αὐτὴν ὡσπερὶ παραπέτασμα τῆς οὐ-
 κίας ἔχω φαυλότητος, ¹²⁾ τὰ πλείονα τῶν ἐλαττωμάτων τῶν
 546 ἔμμαντοῦ ταύτης συγκαλύπτων καὶ οὐκ ἔων φαίνεσθαι. Ὁ γὰρ
 ἐνεθισθεὶς ¹³⁾ τοσαύτης ἀπολαύειν ἀπραγμοσύνης καὶ ἐν ἡσυ-
 χίᾳ διάγειν πολλῇ, καὶ μεγάλης ἢ φύσεως, ¹⁴⁾ ὑπὸ τῆς ἀνα-
 σκησίας θορυβεῖται ¹⁵⁾ καὶ ταράσσεται, καὶ τῆς οὐκείας δυνάμειος
 περικόπτει μέρος οὐ μικρὸν τὸ ἀγύμναστον. ὅτ' ἂν δὲ ὁμοῦ
 καὶ βραδείας ἢ διανοίας, καὶ τῶν τοιούτων ἀγῶνων ἄπειρος,
 τοῦτο δὴ τὸ ἡμέτερον, τῶν λιθίνων ¹⁶⁾ οὐδὲν διοίσει ταύτην
 547 δεξιόμενος τὴν οἰκονομίαν. Διὰ τοῦτο τῶν ἐξ ἐκείνης ἐρχομέ-
 νων τῆς παλαιστρας εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους, ὀλίγοι διαφαί-
 νονται. ¹⁷⁾ οἱ δὲ πλείονες ἐλέγχονται, καὶ καταπίπτουσι, καὶ
 πράγματα ὑπομένουσιν ἀηδῆ καὶ χαλεπά. καὶ οὐδὲν ἀπεικός.
 ὅτ' ἂν γὰρ μὴ περὶ τῶν αὐτῶν οἷ τε ἀγῶνες ὤσι καὶ τὰ γυ-
 μνάσια, ¹⁸⁾ τῶν ἀγυμνάστων ὁ ἀγωνιζόμενος οὐδὲν διενήνοχε.
 548 Δόξης μάλιστα δεῖ καταφρονεῖν τὸν εἰς τοῦτο ἐρχόμενον τὸ
 στάδιον, ὀργῆς ἀνώτερον εἶναι, συνέσεως ἐμπλεω πολλῆς. τού-
 των δὲ τῶ τὸν μονήρη στέργοντι βίον οὐδεμία γυμνασίας ὑπό-
 θεσις πρόκειται. οὐδὲ γὰρ τοὺς παροξύνοντας ἔχει πολλοὺς,
 ἵνα μελετήσῃ κολάζειν τοῦ θυμοῦ τὴν δύναμιν· οὔτε τοὺς
 θαυμάζοντας ¹⁹⁾ καὶ κροτοῦντας, ἵνα παιδευθῇ τοὺς παρὰ τῶν
 πολλῶν διαπτύειν ἐπαίνοους· τῆς τε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀπαι-
 τουμένης συνέσεως, οὐ πολὺς αὐτοῖς ²⁰⁾ λόγος. ὅτ' ἂν οὖν

12) φαυλότητος. Hoc quid notet, colligetur ex §. 480.

13) ἐνεθισθεὶς. Alii ἐθισθεὶς, ut animadvertit Montefalconius. L.

14) μεγάλης φύσεως. Antitheton, βραδείας διανοίας.

15) ὑπὸ τῆς ἀνασκησίας — θορυβεῖται. Peritiae defectu percullitur statim. Clemens Alex. Strom. II, p. 460. καὶ ἐπιτηδειότης εἰς εὐτρεψίαν ἐξ ἀνασκησίας. L.

16) λιθίνων. Αἰθίνας, χαλκοῦς, πῆλινος, scil. ἀνδριάς. Vid. Er. in Adagio: Statuā taciturnior.

17) διαφαίνονται. [Quare pauci tantum eorum, qui ex palaestra illa in hoc certamen descendunt (i. e. quibus vita monastica antea acta munus sacerdotale demandatur), elucent. L.] Idem verbum, §. 489. διαλάμπειν. §. 277.

18) οὔτε ἀγῶνες καὶ τὰ γυμνάσια. Per haec ad illos venit. [Recte Ritterus vertit h. l. ita: Denn wenn man nicht für dieselbe Absicht kämpft und sich übt, so unterscheidet sich der Kämpfer in Nichts von dem Ungeübten. L.]

19) θαυμάζοντας. Montefalconius habet μακαρίζοντας. Et supra pro οὐδεμία γυμνασίας ὑπόθεσις alii legunt οὐδεμίαν. L.

20) αὐτοῖς, pro αὐτῶν. Sic pergīt commodius.

ἔλθωσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, ὧν μὴ μεμελητήκασι τὴν πείραν· ἀποροῦνται, ἠλιγγιώσιν, ²¹⁾ εἰς ἀμηχανίαν ²²⁾ ἐκπίπτουσι, καὶ πρὸς τῷ μηδὲν ἐπιδοῦναι ²³⁾ πρὸς ἀρετὴν, καὶ ἅπερ ἔχοντες ἦλθον πολλοὶ πολλὰκις ἀπώλεσαν. ²⁴⁾

VIII. Β.Ι.Σ. Τί οὖν; τοὺς ἐν τῷ μέσῳ στρεφόμενους, ¹⁾ 549 καὶ πραγμάτων φρονιζούσας βιωτικῶν, καὶ τετριμμένους πρὸς μάχας καὶ λαιδορίας, καὶ μυρίας δεινότητος γέμοντας, καὶ τρυφᾶν εἰδότας, ἐπιστήσομεν τῇ τῆς ἐκκλησίας οἰκονομία; ΧΡ. 550 Εὐφήμει, ²⁾ ἔφη, ὧ μακάριε σύ. τούτους γὰρ οὐδ' εἰς τοῦν βάλλεσθαι δεῖ, ὅτ' ἂν ἱερέων ἐξέτασις ἦ· ἀλλ' εἴ τις ³⁾ μετὰ τοῦ πᾶσιν ὀμιλεῖν καὶ συναναστρέφεσθαι δύναιτο ⁴⁾ τὴν καθα-

21) ἠλιγγιώσιν. Idem verbum, §. 247.

22) ἀμηχανίαν. Haec dicitur vel de re, §. 517. vel de animo. §. 594. — Tale quiddam de se, modestiusne haud scio an verius, confitetur Synesius, epistolam 67. bene longam difficultatumque plenam sic concludens, *Thoma Nangeorgo interprete: Precare Deum pro me. nam pro derelicto precaberis, et ab omnibus desolato, ac hujusmodi auxiliis opus habente, quod ipse cuncter (ὄντων) aliquid pro me ad Deum loqui. cuncta enim mihi in diversum recidunt propter temerariam audaciam; quod homo in peccatis haerens, non exercitatus in ecclesiis, alia institutione institutus, Dei altaria attingerim.*

23) ἐπιδοῦναι. Nos, zulegen. [Sic v. c. dicitur de dote. Vid. Hesych. s. v. ἐπίδοσις coll. Sturz. in Lex. Xenophont. II, p. 278. L.]

24) ἀπώλεσαν. Ipsa haec est summa librorum Bernardi de Consideratione ad Eugenium pont. max. quo scripto Bernardus, iudice Drexelio, Bernardum superavit. Sane magni homines, post magnos labores, magnorum fructuum magnam facere iacturam possunt. Exempla sibi nota memorat Macarius Hom. XVII. §. 14. XXVI. 16. XXVII. 14 s.

1) ἐν τῷ μέσῳ στρεφόμενους. Phrasis in utramvis partem. vide mox.

2) εὐφήμει. Bona verba, quaeso, vel: Dii meliora. Behüte Gott! Dicebatur nimirum εὐφήμει ab eo, qui alterum vel verba bonum omen significantia proferre, vel omnino tacere vellet. Suidas: εὐφήμει σῶμα, μὴ ἀζαιωλόγηι. Vid. Hemsterhus. ad Lucian. Char. §. 12. Sturz. Lex. Xenoph. II, 421. et Koerppen in Ind. ad Plat. Alcib. II. L.

3) ἀλλ' εἴ τις. Ἀπὸ κοινοῦ repetendum esse ἐπιστήσομεν, recte monet Cant. ed. 2. nam eadem ellipsis est §. 84. 126. 157. 164. 410. 515. 516 fin. et plane Eph. 4, 29.

4) δύναιτο. Exemplis alibi laudatis addi poterit ex Basilii Sel. libro 2. Theclae c. 30. Dexianus. Is ἐν τῷ μέσῳ στρεφόμενος καὶ πολιτωτέρων βίωσις οὐ πάμπαν τῆς ἐκείνων (τῶν μοναχῶν) ἀρετῆς ἀπεσχολήσιστο. Addit, τὸν δὲ ἰωάννην τοῦτον οὐδὲ ὁ πολύευκτιος τῆς ἐπισκοπῆς θρόνος τῶν τῆς ἀγιαστίας νόμων ἐξέβαλε. κτλ. S. Hil-dulfus monachus, Trevirorum confirmatus antistes, non modo aliquid de boni operis proposito semel arrepto non imminuit, sed velut cen-

ρότητα καὶ τὴν ἀταραξίαν, τὴν τε ἀγῶσύνην καὶ καρτερίαν
καὶ νῆψιν, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοῖς μοναχοῖς προσόντα ἀγαθὰ,
φυλάττειν ἀκέραια καὶ ἀπαρασάλευτα, μᾶλλον τῶν μεμονωμέ-
551 νων ἐκείνων. ὡς ὄγε ⁵⁾ πολλὰ μὲν ἔχον ἐλαττώματα, δυνά-
μενος δὲ αὐτὰ τῇ μονώσει καλύπτειν, καὶ ποιεῖν ἄπρακτα τῷ
μηδενὶ καταμιγνύσαι ἑαυτὸν· οὗτος εἰς μέσον ἔλθων, οὐδὲν
552 ἕτερον ἢ τὸ καταγέλαστος γενέσθαι ⁶⁾ κροδανεῖ, καὶ κινδυνεύ-
σει μεζόνως. ὁ μικροῦ δεῖν ⁷⁾ ἐπάθομεν ἂν ἡμεῖς, εἰ μὴ ἡ
τοῦ Θεοῦ κηδεμονία τὸ πῦρ ταχέως ἀνέσχε τῆς ἡμετέρας κε-
553 φαλῆς. Οὐ γάρ ἐστι λαθεῖν τὸν οὕτω διακείμενον, ὅτ' ἂν ἐν
τῷ φανεροῦ καταστῆ, ἀλλὰ πάντα τότε ἐλέγχεται· καὶ καθά-
περ τὰς μεταλλικὰς ὕλας δοκιμάζει τὸ πῦρ, οὕτω καὶ ἡ τοῦ

tuplicatum augmentavit, ut habet ejus Vita in Hist. Mediani Monasterii p. 53. Singulare est exemplum, quod noster commemorat, pueri, quem pater suus, vir amplissimus, ad splendorem mundi, mater pia ad vitam solitariam conabatur adducere. quocirca mater monachum ei paedagogum dedit, qui puerum, dum pater eum putaret artibus militi quoque olim profuturis eradiri, ita ad suum institutum formavit, ut summam victis elegantiam cum summa mentis paritate conjungeret. Vid. plane l. 3. pro Vita mon. c. 10. quod quidem totum opus hunc locum illustrat. Sunt qui solitudinem assequendae perfectioni multis partibus aptiorem statuunt, quam celebritatem, sed tamen hanc qui perferant, multo magis excoquantur et purificantur; modo superent aut certe evadant.

5) ὡς ὄγε. Sic, ὡς ὄγε. §. 231. ὡς τόγε. §. 297. 303.

6) τὸ καταγέλαστος γενέσθαι. Casus rectus. Conf. §. 42. 47. 213. 216. 414. 417. Sic Hom. in illud, *Si esurierit inimicus, μετὰ τοῦ μέλους ἐκαστος εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσίστω, καὶ πατήρ ἐνὶ πλ. καὶ φίλος φίλον διεγειρόντων.* ibidem, φειδόμενος οὕτως, ὡς ἔλεσθαι κινδυνεύσαι μᾶλλον αὐτός. Hom. 14. in Ep. ad Rom. τῷ γὰρ μεγάλη τις εἶναι καὶ ἀφραστός ἐκεῖ (ἡ δόξα) τεταμίενται. Basiliius Sel. Or. 29. in illud, *Venite ad me: ὁ φωνῆς, κοινὸν ἀνθρώπων ἀναδυσσεμένης τροπαιον· ὁ φωνῆς, σωτηρίας πηγὴ. o vocem, quae commune hominum existit tropaeum: o vocem, salutis fontem.* Sic antiquiores. Xenophon, κινδυνεύσεις ἐπιδειξαι, σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλόδελφος εἶναι, ἐκείνος δὲ φαῦλος. Demosthenes, παραλείπει τὴ πολλὰς αὐτὸς ἐστεφανώσθαι πρότερον. Adde Budaei Comm. E. Schmid. ad Act. 15. 23. Cyr. Gunther. P. II. Lat. rest. p. 661 ss. [Vid. Viger. pag. 202. et D'Orvillius ad Charit. p. 269. L.]

7) μικροῦ δεῖν, quod parum abfuit, quin nobis accideret. Dicitur etiam ὀλίγου δεῖν. Hesychius et ex eo Favorinus: ὀλίγου δεῖν· σχεδὸν, ἔγγυς. Suidas: ὀλίγου δεῖν· σχεδὸν, παρὰ μικρόν. Isocrat. Evagor. II. ὅστε μικροῦ δεῖν ἔλαθεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ βασιλεῖον ἐπιστάς. Platon. Apolog. Socr. 1. ἐγὼ δ' οὖν καὶ αὐτὸς ἐπ' αὐτῶν ὀλίγου δεῖν ἑμευτοῦ ἐπελαθούην, ubi tamen Stallbaumius delevit ἢ δεῖν. Vid. Reizius et Hermann. ad Viger. p. 744. Goeller. ad Thucyd. IV, 124. Sturz. Lex. Xenoph. III, 158. et Matthiae. Gr. gr. §. 354. L.

κλήρου ὁ) βάσανος τὰς τῶν ἀνθρώπων διακρίνει ψυχὰς, καὶ ὀργίλος τις ἦ, καὶ μικροψυχος, καὶ φιλόδοξος, καὶ ἀλαζών,

8) κλήρου. Vet. int. clericatus. Οἱ κληροί, 1. Petr. 5, 2. 3. sunt τὸ ποίμνιον τοῦ Θεοῦ totum, id est, οἱ λαοί, §. 219. Conf. Greg. Naz. Or. 3. f. 63, ed. Paris. 1630. Itaque κληρος est λαός, pars Dominici gregis, quae uni aut pluribus pascenda obtigit. quo pacto Theophanes Hom. 12. auditores appellat, ὃ κληρος ξυός. Exinde clerus vocatus est ordo ecclesiasticus, ἡ τοῦ κλήρου τάξις. §. 278. Vid. Suicer. P. 2. Thes. col. 111. [Nam omnes, inquit Isidor. de offic. eccl. Cap. 1, quos illis (sc. apostolorum) temporibus ecclesiasticum principes ordinabant, sorte eligebant. Et Suidas ait: λέγεται κληρος καὶ τὸ σύστημα τῶν διακόνων καὶ πρεσβυτέρων. Cf. Oecumenius in ep. Petr. p. 165. κληρον τὸ ἱερόν σύστημα καλεῖ, ὅσπερ καὶ νῦν ἡμεῖς. L.] Sensim vero inolevit Clericorum et Laicorum antithesis. Laicos Ignatius jam tum dixit: clerum etiam, Tertullianus, nec tamen clericos. nam is hoc nomen illo adhibito circumloquitur c. 12. de Monog. Adeo, inquit, permisit apostolus iterare connubium, ut solos, qui sunt in clero, monogamiae jugo adstrinxerit. — unde enim episcopi et clerus: nonne de omnibus? Et sic uno illo loco saepius. Clerici nominantur apud Hieronymum. Notabat igitur clerus primo gregem: deinde curam gregis sive munus pastorale, in abstracto; ut ex Tert. l. c. ex Chrysostomi praesente ob id ipsum notabili loco et ex Arg. l. 4. c. 1. apparet: denique ipsum antistitum ordinem in concreto. Ingens metalepsis. Illud etiam ex mimesi illa Tertullianica possis suspicari a populo clerum primitus hae appellatione coonestatum. nam Tertullianus suo nomine et simpliciter loquens ea non magis utitur, quam aequales. Rara certe diu fuit. nam si solennis fuisset, saepius utique in hoc Dialogo, in Gregorii Apologetico, in Ambrosii libello, sic poscente materia, occurreret. Cleros, agum mellificio inimicus, quid sit, docet Arist. l. 8. Hist. anim. c. 27. et Plin. l. 11. c. 19. clerum ecclesia (non cavillamur) nisi bonus est, aequae tristem persentiscit, atque alveus. [Cf. J. H. Boehmer. in Dissert. XII. Juris eccles. antiqui, Dissert. VII. de differentia inter ordinem ecclesiasticum et plebem. p. 340 sqq. Schroeckh. chr. K. G. Tom. III, p. 385. „Noch berühmter ist der Unterschied, den Tertullian zwischen dem Clerus und dem Volke (Clerus et Laici) macht. Zwar ist das Alter und Aufkommen des eben ungewiss; allein vermuthlich von Tertullians Zeiten nicht weit entfernt, weil man darin einige Verwandtschaft mit der Meinung von dem Priesterthum der christlichen Lehrer erblickt. Der Name Clerus ist aus der griechischen Uebersetzung eines in den Schriften des A. B. gewöhnlichen Worts, das zunächst ein Erbe oder Erbtheil bedeutet, entstanden. Mit demselben werden zuweilen die Israeliten überhaupt, als ein eigenthümliches Volk Gottes belegt; und daher wurde es auf alle Christen, weil sie an die Stelle dieses Volks getreten waren, vom Petrus (1. Br. C. 5, 3.) angewandt. Aber im engern Verstande hießen die Priester und Leviten das Erbtheil Gottes, oder auch selbst ihr Erbtheil. Und in dieser Beziehung wurde die christl. Geistlichkeit, ja, wie es glaublich ist, auf ihre eigene Veranlassung Clerus oder Clerici genannt. Ihr wurden die übrigen Christen, eben so wie ehemals die israelitische Gemeinde den Priestern, unter dem Namen des Volks (Laici — Layen) entgegengesetzt.“ Cf. Clemens Alex. quis div. salv. 42. Euseb. H. E. V, 23. ibique Heinichen. et Neander. Denkwürdigkeiten T. 1, p. 427. L.]

κὰν ὃ τι δήποτε ἕτερον, ἅπαντα ἐκκαλύπτει καὶ γυμνοῖ τα-
 554 χέως τὰ ἐλαττώματα· οὐ γυμνοῖ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ χαλεπώ-
 τερα καὶ ἰσχυρότερα αὐτὰ καθίστησι. Καὶ γὰρ τὰ τοῦ σώ-
 ματος τραύματα, προστριβόμενα, δυσίατα γίνονται· καὶ τὰ
 τῆς ψυχῆς πάθη, κινζόμενα καὶ παροξυνόμενα, μᾶλλον ἀγριαί-
 ρεσθαι πέφυκε, καὶ τοὺς ἔχοντας αὐτὰ πλείονα ἁμαρτάνειν
 555 βιάζεται. καὶ γὰρ εἰς ἔρωτα δόξης ἐπαίρει τὸν μὴ προσέχοντα,
 καὶ εἰς ἀλαζονείαν, ⁹⁾ καὶ εἰς χρημάτων ἐπιθυμίαν· ὑποσύρει
 δὲ καὶ εἰς τρυφήν καὶ εἰς ἄνεσιν καὶ ῥαθυμίαν, καὶ κατὰ μι-
 κρὸν εἰς τὰ περαιτέρω τούτων ἐκ τούτων τικτόμενα κακὰ.
 556 Πολλὰ γάρ ἐστιν ἐν τῷ μέσῳ τὰ δυνάμενα ψυχῆς ἀκρίβειαν
 557 ἐκλύσαι, καὶ τὸν ἐπ' εὐθείας ¹⁰⁾ διακόψαι δρόμον. καὶ πρῶ-
 τον ἅπαντων αἱ πρὸς τὰς γυναῖκας ὁμιλίαι. Οὐδὲ γὰρ ἐστι
 τὸν προεστῶτα, καὶ παντὸς τοῦ ποιμνίου κηδόμενον, τοῦ μὲν
 τῶν ἀνδρῶν ἐπιμελεῖσθαι μέρους, τὸ δὲ τῶν γυναικῶν παρο-
 ρᾶν, ὃ μάλιστα δεῖται προνοίας πλείονος, διὰ τὸ πρὸς τὰς
 ἁμαρτίας εὐόλισθον· ἀλλὰ δεῖ καὶ τῆς τούτων ὑγιείας, εἰ καὶ
 μὴ ἐκ πλείονος, ἀλλ' οὖν ἐξ ἴσης φροντίζειν τῆς μοίρας, τὸν
 λαχόντα τὴν ἐπισκοπὴν διοικεῖν. καὶ γὰρ ἐπισκοπεῖσθαι αὐ-
 τὰς, ἥνικα ἂν κάμνωσι, καὶ παρακαλεῖν, ἥνικα ἂν πένθῶσι,
 καὶ ἐπιπλήττειν ῥαθυμούσαις, ¹¹⁾ καὶ βοηθεῖν καταπονουμέναις
 558 ἀνάγκη. Τούτων δὲ γινομένων, πολλὰς ἂν εὐροὶ τὰς παρεισ-
 δύσεις ὁ πονηρὸς, ¹²⁾ εἰ μὴ ἠκριβωμένη τις ἑαυτὸν τεχίσειε
 φυλακῆ. καὶ γὰρ ὀφθαλμὸς βάλλει καὶ θορυβεῖ ψυχὴν, οὐχ ὁ
 τῆς ἀκολάστου μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς σώφρονος, καὶ κολα-
 κῆται μαλάσσουσι, καὶ τιμαὶ καταδουλοῦνται· καὶ ἀγάπη ζέ-
 ούσα, τοῦτο δὴ τὸ πάντων αἴτιον τῶν ἀγαθῶν, μυρίων αἰ-
 559 τιον γέγονε κακῶν, τοῖς οὐκ ὀρθῶς χρησαμένοις αὐτῇ. Ἦδη

9) ἀλαζονείαν. Apte usus est nostro in loco hoc voc. Chry-
 sostomus. Nam quem Graeci vocant ἀλαζόνα, eum Latini dicunt
 ostentatorem. Jactat se quidem ὁ ἀλαζών, alios tamen non con-
 temnit. Bene egit de hujus vocabuli usu *Casaubon.* ad Theophr.
 C. XXIII, p. 353, quocum cf. *Tittmannum*, praeceptorem opti-
 mum, in *Lexic. Synonym. N. T. Spec. IV.* p. 13. L.

10) ἐπ' εὐθείας. Ita, ἐξ εὐθείας, scil. ὁδοῦ. §. 79.

11) ῥαθυμούσαις. Alibi opponit noster τὸ ἐγκρατῆς et ῥά-
 θυμος. hic quoque ῥαθυμεῖν sic accipimus. [Paulo post *Savil.* habet
 ἐπιβοηθεῖν, quo tamen non opus est. L.]

12) πολλὰς — ὁ πονηρὸς, plures furtim intrandi occasio-
 nes malus daemon invenire potest. *παρελθούσης* est quod nos di-
 cimus, *das heimliche Einschleichen.* Vid. *Epist. Judae v. 4.* et *He-
 rodotian.* VII, 9. 18. L.

δὲ καὶ φροντίδες συνεχεῖς ἤμβλυναν τὸ τῆς διανοίας ὄξύ, καὶ μολύβδου¹³⁾ βαρύτερον τὸ πτηνὸν¹⁴⁾ ἀπειργάσαντο· καὶ θυμὸς δὲ προσπεσὼν καρποῦ δίην τὰ ἔνδον κατέσχευεν ἅπαντα.

IX. Τί ἂν τις λέγοι τὰς ἐκ τῆς λύπης¹⁾ βλάβας, τὰς 560 ὕβρεις, τὰς ἐπηρείας, τὰς μέμψεις, τὰς παρὰ τῶν μειζόνων, τὰς παρὰ τῶν ἐλατιόνων, τὰς παρὰ τῶν συνετῶν,²⁾ τὰς παρὰ τῶν ἀσυνέτων; τοῦτο γὰρ³⁾ δὴ μάλιστα τὸ γένος τῆς 561 ὀρθῆς ἀπεστερημένον κρίσεως, μεμψιμοιρόν τε ἐστὶ καὶ οὐκ ἂν ἐνκόλως ἀπολογίας ἀνάσχοιτό ποτε. Τὸν δὲ προεσιῶτα⁴⁾ 562 καλῶς, οὐδὲ τούτων δεῖ καταφρονεῖν, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντας περὶ ὧν ἂν ἐγκαλῶσι διαλύεσθαι, μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας καὶ πραότητος, συγγινώσκοντα μᾶλλον αὐτοῖς τῆς ἀλόγου μέμψεως, ἢ ἀγανακτοῦντα καὶ ὀργιζόμενον. Εἰ γὰρ ὁ μακά- 563 ριος Παῦλος, μὴ κλοπῆς ὑπόνοιαν λάβη παρὰ τοῖς μαθηταῖς, ἔδεισε, καὶ διὰ τοῦτο προσέλαβε καὶ ἑτέρους εἰς τὴν τῶν χρημάτων διακονίαν, ἵνα μὴ τις ἡμᾶς μωμήσῃται, φησὶν, ἐν τῇ ἀδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν·⁵⁾ πῶς ἡμᾶς οὐ

13) μολύβδου. Ita scripserunt h. v. *Montefalconius* et *Bengel*. *Hughes* contra dedit μολύβδου, quae scriptura verior est teste *Favorino*, qui dicit: μολύβδος, καὶ μολύβδος. εἰ μὲν ἰ ἐστὶ, τὸ δ' οὐκ ἔστιν, — εἰ δὲ ὕ, τὸ δ' ἔχει. Vid. *Wass.* ad *Thucyd.* I, 93. L.

14) τὸ πτηνόν. Al. τὸν πτηνόν, ex rhythmico.

1) ἐκ τῆς λύπης. Eorum, quae sunt ἐκ τῆς λύπης, quatuor genera per σχῆμα χριστιῶν enumerat: βλάβας μειζόνων κτλ. [*Bengelius* in textum recepit lectionem: τὰς ἐκ τῆς λύπης βλάβας, quae in aliquot tantum Mss. notante *Montefalconio* reperitur. In plurimis libris legitur: τί ἂν τις λέγοι τὰς λοιπὰς βλάβας, quam lectionem habent *Erasmus*, *Montefalconius*, *Hughes* aliique. *Ritterus* quoque vertit: *Was soll ich erst die übrigen Nachtheile nennen?* Annotavit tamen non inepte *J. Hughes* p. 304. de h. l. haecce: „Lectio τὰς ἐκ τῆς λύπης βλάβας neutiquam contemnenda est. Nam recensuerat prius irae et curarum mala, quin et cupidinis, adulationis, honorum et charitatis (quae sunt τῆς ἡδονῆς) incommoda: pergit igitur jam ad aliud genus malorum huic contrarium, ea nimirum, quae propria sunt τῆς λύπης, sc. τὰς ὕβρεις etc.“ L.]

2) ἐπηρείας παρὰ συνετῶν. Quamquam revera omnis calumniator ἀσύνετος est. inquit *H. Zanchius*, hunc locum laudans in *Ep.* ad *J. Wolphium*.

3) γὰρ. Perpetua fere connectendi ratio est haec *Chrysostomi*, etiam in *Homiliis*, ut ejusmodi verba periodo inserat, quibus adjunctus λεληθότως ad ea quae consequuntur, per aetiologiam veniat. vide inprimis §. 395. 425. 146 not.

4) τὸν δὲ προεσιῶτα. *Zanch.* l. c. Eleganter et pie, ut omnia, *Chrysostomus* inquit: τὸν προεσιῶτα, sive in ecclesia sive in schola, δεῖ πρὸς ἅπαντας — ἀπέχωσι δόξης.

5) ὑφ' ἡμῶν. Vid. 2. *Cor.* VIII, 20. L.

πάντα δὲ ποιῆν, ὥστε τὰς πονηρὰς ἀναρῆν ὑποψίας, κἂν
 ψευδεῖς, κἂν ἀλόγιστοι τυγχάνωσιν οὔσαι, κἂν σφόδρα τῆς
 564 ἡμετέρας ἀπέχωσι δόξης; Οἰδερὸς γὰρ ἀμαρτήματος τοσοῦτον
 ἡμεῖς ἀφεστήκαμεν, ὅσον κλοπῆς ὁ Παῦλος· ἀλλ' ὁμως καὶ
 τοσοῦτον ἀφεστήκως τῆς πονηρᾶς ταύτης πράξεως, οὐδὲ οἴ-
 τως ἠμέλιψε τῆς τῶν πολλῶν ὑποψίας, καίτοι λίαν οὔσης
 ἀλόγου καὶ μεριώδους. Μανία γὰρ ἦν, τοιοῦτον ὑποπτεῦσαι
 τι περὶ τῆς μακαρίας καὶ θαυμαστῆς ἐκείνης ψυχῆς· ἀλλ' ὁμως
 οὐδὲν ἤττον καὶ ταύτης τῆς ὑποψίας τῆς οὔτως ἀλόγου καὶ
 ἦν οὔθαις ἂν μὴ παραπαίων ὑπόπτεισε, πόθῳθεν ἀναρῆι τὰς
 αἰτίας. καὶ οὐ διέπτεισε τὴν τῶν πολλῶν ἀνοιαν, οὐδὲ εἶπε·
 τίμη γὰρ ἂν ἐπίλθοι ποτὲ τοιαῦτα περὶ ἡμῶν ὑπονοεῖν, καὶ
 ἀπὸ τῶν σημείων, καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιεικείας τῆς ἐν τῷ βίῳ,
 πάντων ἡμᾶς καὶ τιμῶντων καὶ θαυμαζόντων; ἀλλὰ πᾶν τοῦ-
 ταντίον καὶ προσεῖδε ⁶⁾ καὶ προσεδόκησε ταύτην τὴν πονηρὰν
 ὑπόνοιαν, καὶ πόθῳθεν αὐτὴν ἀνέσπασε, μᾶλλον δὲ οὐδὲ
 σῦναι τὴν ἀρχὴν ἀφῆκε. διὰ τί; προνοοῦμεν ⁷⁾ γὰρ, φησὶ καλὰ
 565 οὐ μόνον ἐνώπιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. Το-
 σαύτη δαῖ, μᾶλλον δὲ καὶ πλείονι κερηῆσθαι σπουδῇ, ὥστε μὴ
 μόνον αἰρομένας κατασπᾶν καὶ κολῶναι τὰς γήμας τὰς οὐκ
 ἀγαθὰς, ἀλλὰ καὶ πόθῳθεν, ὅθεν ἂν γένοιτο, προσεῖν, καὶ
 τὰς προσάσεις, ἐξ ὧν τίκονται, προαναρῆν, μὴ περιμέναν
 αὐτὰς συστήναι καὶ ἐν τοῖς τῶν πολλῶν διαθρονηθῆναι στί-
 μασι. τηρικαῦτα γὰρ οὔτε εὔπορον αὐτὰς ἀφάνισαί λοιπόν,
 ἀλλὰ καὶ λίαν δυσχερὲς, τάχα δὲ καὶ ἀδύνατον, οὔτε ἀζήμιον,
 566 τῷ μετὰ τὴν τῶν πολλῶν βλάβην τοῦτο γίνεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ
 μέχρι τίνος οὐ στήσομαι διώκων ἀκίχητα; ⁸⁾ τὸ γὰρ ἀπάσας
 τὰς ἐκεῖ δυσχερείας καταλέγειν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ πέλα-
 567 γος ἀναμετρεῖν. Καὶ γὰρ ὅτ' ἂν τις αὐτὸς παντὸς καθα-

6) προσεῖδε. Congruit προσεῖν. §. seq. Erasmus, ὑπείδετο. [Erasmii lectionem habent etiam Montefalconius et Joh. Hughes ex quatuor Codicibus. Sed jam Anglicus hujus libri editor censuit, aptius respondere lectionem προσεῖδε sequentibus προνοοῦμεν et προσεῖν. L.]

7) προνοοῦμεν. Προνοοῦμενοι, Augustanus, alii apud Montef. Mox Erasmus οὐ μόνον et ἀλλὰ omittit. [Locus Paulinus legitur 2. Cor. VIII. 21. Rom. XII, 17. L.]

8) διώκων ἀκίχητα. Hom. II, Ps. v. 75. Cant. ed. 2. ἀκίχητα κίχην. Synes. hymn. 1. Hoeschelius. [διώκειν ἀκίχητα, persequi ea. quae non possum consequi, legitur apud Homer. Iliad. XVII, 75. Ἐπιτορ, νῦν σὺ μὲν ὧδε θέεις, ἀκίχητα διώκων. L.]

φύση πάθους, ὃ τῶν ἀδυνάτων ἐστίν· ἵνα τὰ τῶν ἄλλων ἐπεροθώσῃ πταίσματα, μυρία ὑπομένειν ἀναγκάζεται δεινά. προστεθέντων δὲ καὶ τῶν οἰκείων νοσημάτων, θέα τὴν ἄβυσσον τῶν πόνων καὶ τῶν φροντίδων, καὶ ὅσα πάσχειν ἀνάγκη τῶν τε οἰκείων καὶ τῶν ἀλλοτρίων βουλόμενον περιγενέσθαι κακῶν.

X. ΒΑΣ. Νῦν δὲ, φησὶν, οὐ δεῖ σοι πόνων, οὐδὲ φροντί-568
δας ἔχεις¹⁾ κατὰ σαυτὸν ὦν; ΧΡ. Ἐγὼ μὲν, ἔφη, καὶ νῦν. πῶς 569
γάρ ἐστιν, ἄνθρωπον ὄντα καὶ τὸν πολέμοχθον τοῦτον βιοῦντα
βίον, φροντίδων ἀπηλλάχθαι καὶ ἀγωνίας; ἀλλ' οὐκ ἐστιν
ἴσον, εἰς πέλαγος ἄπειρον ἐμπεσεῖν, καὶ ποταμὸν παραπλεῖν·
τοσοῦτο γὰρ τοῦτων κακίων τῶν φροντίδων τὸ μέσον. Νῦν 570
μὲν γὰρ εἰ μὲν δυνηθεῖν καὶ ἑτέροις γενέσθαι χρήσιμος, βου-
λοίμην ἂν καὶ αὐτὸς, καὶ πολλῆς μοι τοῦτο ἔργον εὐχῆς· εἰ
δὲ οὐκ ἐστὶν ἕτερον ὀνῆσαι, ἐμαυτὸν γοῦν ἐὰν ἐγγένηται δια-
σῶσαι καὶ τοῦ κλύδωνος ἐξελεῖν, ἀρκεσθήσομαι τούτῳ. ΒΑΣ. 571
Εἴτα τοῦτο μέγα οἶμι, φησὶν, εἶναι· ὅπως δὲ καὶ σωθήσεσθαι
τομίζεις, ἑτέρῳ μηδενὶ γεόμενος χρήσιμος; ΧΡ. Εὖ καὶ κα-572
λῶς, ἔφη, εἰρηκας· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς τοῦτο πιστεύειν ἔχω,
ὅτι σώζεσθαι²⁾ ἔρεσσι τὸν οὐδὲν εἰς τὴν τοῦ πλησίον κάμνοντα
σωτηρίαν. οὐδὲ γὰρ ἐκείνον τὸν δαίλαιον³⁾ ὠνήσέ τι τὸ

1) ἔχεις. Fr. Ducaeus legit: οὐδεὶς σοι τῶν πόνων τούτων ἔργον, οὐδέ. — Teste Hughesio lectionem, quae in textu est, habent quatuor Cdd., et infra c. XII, §. 579. similiter legitur: νῦν μὲν εἰ καὶ πολλοῦ μοι δεῖ πόνου. L.

2) σώζεσθαι. Hom. 20. in Act. οὐδὲν ψυχρότερον χειμα-
ροῦ ἑτέρους μὴ σώζοντος. nil frigidius Christiano, qui aliorum sa-
luti deest. Basil. Sel. Or. 13. ἡ φιλαρτοφιλία φιλοθείας ὁδός. amor
proximi, via amoris dicini Macarius hom. 37. οὐκ ἐστὶν ἄλλως σω-
θῆναι, εἰ μὴ διὰ τοῦ πλησίον. non salvamur, nisi proximi salute
curata. Cordi imprime, juvenus, haec apophthegmata.

3) δαίλαιον. Ambrosius: Si quis oraculi reminiscatur Do-
nini, quo frugi frugiperdam potius, famulum de serrata sibi pe-
cunia increpavit: non jam otiosus auditor collatam sibi dicini mu-
neris gratiam suis tantum usibus reservabit, sed cunctis eam com-
municabilem faciens copiosius praerogando securius possidebit. lib.
ineunte de Dign. sacerdl. Qui libellus etsi paginis tantummodo quin-
que in Erasmi editione constat, tamen cum Dialogo hoc in citandis
conjungendisque N. T. testimoniis, in argumentis, in comparationi-
bus, atque adeo in verbis saepissime convenit. Non pigebit colla-
tionem recognoscere, datam ad §. 88. 135. 157. 163. 189. 207. 222.
228. 237. 256. 274. 346. 370. 385. 445. 524. 573. 624. Fit interdum,
ut diversi eadem dicant inscientes; de qua mirabili *συμνεπιτώσει* non-
nulla collegit Marhof. Polyh. lit. lib. 7. c. 1. §. 15. Sed hic vide-
tur alterius alter, et quidem Chrysostomi aliqua dignatus sua facere

μη⁴) μείωσαι τὸ τάλαντον· ἀλλ' ἀπόλεσε⁵) τὸ μὴ πλεονάσαι
 573 καὶ διπλοῦν προσενεγκεῖν. Πλὴν ἀλλ' ἐπιεικτέραν⁶) μοι οἶμαι
 τὴν τιμωρίαν ἔσσεθαι ἐγκαλουμένῳ, διὰ τί μὴ καὶ ἑτέρους
 ἔσωσα, ἢ διὰ τί⁷) καὶ ἑτέρους καὶ ἑμαυτὸν προσαπόλεσα,
 πολὺ χείρων γενόμενος μετὰ τὴν τοσαύτην τιμὴν. Νῦν μὲν
 γὰρ τοσαύτην ἔσσεθαι μοι πιστεύω τὴν κόλασιν, ὅσην ἀπαι-
 τεῖ τῶν ἁμαρτημάτων τὸ μέγεθος· μετὰ δὲ τὸ δεῖξασθαι τὴν
 ἀρχὴν, οὐ διπλὴν μόνον καὶ τριπλὴν, ἀλλὰ καὶ πολλαπλα-
 σίονα, τῷ τε πλείονας⁸) σκανδαλίσει καὶ τῷ μετὰ μείζονα
 τιμὴν προσκροῦσαι τῷ τετιμηκότι Θεῷ.

574 XI. Διὰ τοι τοῦτο καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν σφοδρότερον
 κατηγορῶν, τούτῳ δείκνυσιν αὐτοὺς μείζονος ὄντας κολάσεως
 ἀξίους, τῷ μετὰ τὰς παρ' αὐτοῦ γενομένας εἰς αὐτοὺς τιμὰς
 ἁμαρτεῖν, ποτὲ μὲν λέγων· Πλὴν ὑμᾶς ἔγνω ἐν πασῶν τῶν
 φύλων τῆς γῆς, διὰ τοῦτο ἐνδικήσω ἐφ' ὑμᾶς τὰς ἀσεβείας¹)

senex Ambrosius. neque enim tam abjudicandum ei totum libellum, quam aliena passim manu contaminatum esse patem. Certe etiam aliorum scripta Ambrosius ex Graecis Latina fecit: et adhuc Latini studiosiores erant Graecarum literarum, quam Latinarum Graeci.

4) τὸ μὴ — τὸ μὴ ζλ. Sic ed. prima, convenienter antitheto σώζεσθαι al. τῷ μὴ — τῷ μὴ ζλ. al. τὸ μὴ — τῷ μὴ ζλ.

5) ἀλλ' ἀπόλεσε. Rectius Savilius: ἀλλὰ καὶ ἀπόλεσε. Nostram lectionem debemus Ducaeo. L.

6) ἐπιεικτέραν. Prudentius, Hamartigeniam concludens: *Lux immensa alios et tempora vincta coronis Glorificent: me poena levis clementer adurat.* adde versus complures, qui hos praecedunt, hac notati censura Vict. Gisellini: *Itane, o Prudenti, tam abjecto quenquam esse animo? aliud certe nobis spondent suaves evangelii voces.* Prudentii carmen excusare possit totius argumenti tristitiae conveniens epilogus, conditione non carens: et tamen apertiore sub conditione Chrysostomus loquitur. Interdum pii, maxime veteres, ut animus atque propositum ferunt, tantam adhibent ταπεινολογίαν, ut se de numero credentium, diligentium, sperantium, tantisper eximant. idque in Soliloquiis potissimum et sermonibus καταναγκαστικῶς valde usitatum est. conf. §. 448. 523. 524. Interea non debet praesens animi sensus, utut perscriptus, pro statu ejusmodi accipi, in quo, Gratia Dei et laude gratiae spreta, permanendum sibi putarent pii.

7) ἢ διὰ τί. Erasmus, Savil., Ducaeus et Montefalconius ἢ εἰ καὶ. Hughes, quem secutus est Bengelius, ex pluribus Mss. dedit ἢ διὰ τί καὶ. L.

8) πλείονας. Ambr. l. c. cap. 3. *Licet omnium hominum opera Deus in suo examinet judicio; plus tamen ab eo exigitur, cui plus committitur. ampliores enim poenas luit, cui numerosior regendorum populorum fuerit cura commissa.*

1) ἀσεβείας. Sic legit Theodotion, Amos III. a. LXX. vero, ἁμαρτίας. Cant. ed. 2. [Alii etiam, ut annotavit Montefalconius, nostro in loco legunt τὰς ἀδικίας. L.]

ἡμῶν. ποτὲ δὲ Ἐλαβον ἐκ τῶν υἱῶν ὑμῶν εἰς προφήτας, καὶ ἐκ τῶν νεανίσκων ὑμῶν εἰς ἀγιασμόν. 2) Καὶ πρὸ τῶν προ- 575
 φητῶν 3) δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι τὰ ἁμαρτήματα μείζονα ἐκδέ-
 χεται πολλῶ τὴν τιμωρίαν, ὅτ' ἂν ὑπὸ τῶν ἱερέων γίνηται,
 ἢ ὅτ' ἂν ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν, προστάττει τοσαύτην ὑπὲρ τῶν
 ἱερέων προσάγεσθαι τὴν θυσίαν, ὅσην ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ.
 τοῦτο δὲ οὐδὲν ἕτερον δηλοῦντός ἐστιν, ἢ ὅτι μείζονος βοη-
 θείας δεῖται τὰ τοῦ ἱερέως τραύματα, καὶ τοσαύτης, ὅσης
 ὁμοῦ τὰ παντὸς τοῦ λαοῦ. μείζονος δὲ οὐκ ἂν ἐδεῖτο, εἰ μὴ 4)
 χαλεπώτερα ἦν· χαλεπώτερα δὲ γίνεται, οὐ τῇ φύσει, ἀλλ'
 ὑπὸ τῆς ἀξίας τοῦ τολμῶντος αὐτὰ ἱερέως βαρούμενα. Καὶ 576
 τί λέγω τοὺς ἄνδρας τοὺς τὴν λειτουργίαν μετιόντας; αἱ γὰρ
 θυγατέρες 5) τῶν ἱερέων, αἷς οὐδαίς πρὸς τὴν ἱεροσύνην λό-
 γος, ὅμως διὰ τὸ πατριζὸν ἀξίωμα, τῶν αὐτῶν ἁμαρτημάτων
 πολὺ πικροτέραν ὑπέχουσι τὴν τιμωρίαν· καὶ τὸ μὲν πλημμέ-
 λημα ἴσον αὐταῖς καὶ ταῖς τῶν ἰδιωτῶν θυγατράσι, πορνεία
 γὰρ ἀμφοτέρω, τὸ δὲ ἐπιτίμιον πολλῶ τούτων χαλεπώτερον.
 ὄρας μεθ' ὅσης σοι δείκνυσι τῆς περιουσίας 6) ὁ Θεὸς, ὅτι
 πολλῶ πλείονα τῶν ἀρχομένων ἀπαιτεῖ τὸν ἀρχοντα τιμωρίαν.
 οὐ γὰρ δὴ που ὁ τὴν ἐκείνου θυγατέρα δι' ἐκείνον μειζόνως
 τῶν ἄλλων κολάζων, τὸν καὶ ἐκείνη τῆς προσθήκης τῶν βα-
 σάνων αἴτιον, ἴσην τοῖς ἄλλοις εἰσπράξεται δίκην, ἀλλὰ πολλῶ
 μείζονα. Καὶ μάλα γε εἰκότως. οὐ γὰρ εἰς αὐτὸν περιούσιεται 577
 μόνον ἡ ζημία, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἀσθενεστέρων καὶ εἰς αὐ-
 τὸν βλέπόντων καταβάλλει ψυχάς. Τοῦτο καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ δι- 578
 δάξαι βουλόμενος, δίστησιν ἀπ' ἀλλήλων τὴν τῶν κριῶν 7)
 καὶ τὴν τῶν προβάτων κρίσιν.

2) εἰς ἀγιασμόν. Amos II. 11. ubi al. εἰς ἀγνισμόν. [Ben-
 gelius recte vertit: Excitavi ex adolescentibus vestris, qui sacrati
 essent. Est enim apud prophetam עֲרִיבֵי. Vid. Schleusner. Lexic.
 in LXX. Intpp. T. I, p. 23. L.]

3) πρὸ τῶν προφητῶν. In quibus Amos, citatus. Recen-
 tiores hic addunt, ἐπὶ τῶν θυσιῶν. [Habent hoc additamentum, quod
 glossatori originem suam debere videtur, Hughes et Montefalconius.
 — De re vid. Levit. IV. L.]

4) εἰ μὴ. Εἰ μὴ ἦν ἀνιρόσοπος ἡ ἁμαρτία, οὐκ ἂν τὴν αὐ-
 τὴν θυσίαν ἀνάγεσθαι ἐθέσπισε. μείζονος δὲ γίνεται οὐ τῇ φύσει,
 ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ τοῦ δρώντος (ἱερέως.) Isidor. Pel. Ep. 121. 1. 2.

5) αἱ θυγατέρες. Vid. Levit. XXI, 9. L.

6) τῆς περιουσίας. Miror Hughesium et Montefalconium,
 qui legunt: ὄρας, μεθ' ὅσης σοι δείκνυσιν ὑπερβολῆς. Quis non vi-
 det glossema? L.

7) κριῶν. Hesychius, κριὸς, ὁ τῶν προβάτων ἄρσην. Basi-

579 XII. Ἄρά σοι δοκοῦμεν λόγον ἔχοντα περιβῆσθαι φόβον;
 πρὸς γὰρ τοῖς εἰρημένοις, νῦν¹⁾ μὲν εἰ καὶ πολλοῦ μοι δεῖ
 πόρου, πρὸς τὸ μὴ δὴ καταγωνισθῆναι τέλειον ὑπὸ τῶν τῆς
 ψυχῆς παθῶν, ἀλλ' ὁμῶς ἀνέχομαι τῶν πόνων, καὶ οὐ φεύγω
 580 τὸν ἀγῶνα. Καὶ γὰρ ὑπὸ κερδοζίας ἀλίσκομαι μὲν καὶ νῦν,
 ἀναφέρω δὲ πολλάκις· καὶ ὅτι ἐάλων, συνορῶ.²⁾ ἔστι δέ,
 581 ὅτε καὶ ἐπιτιμῶ τῇ δουλωθείσῃ ψυχῇ. Ἐπιθυμία³⁾ μοι προσ-
 πίπτουσιν ἄτοποι καὶ νῦν· ἀλλὰ ἀρογότεραν ἀνάπτουσι τὴν
 φλόγα, τῶν ἔξωθεν ὀφθαλμῶν οὐκ ἐχόντων ἐπιλαβέσθαι
 582 τῆς τοῦ πυρὸς ὕλης.⁴⁾ Τοῦ δὲ κακῶς τὸν δῶνα λέγειν, καὶ

*ius M. in Ps. 28: ὁ φόβος ἡγεμονικὸν ἐστὶ ζῶον, καθηγούμενος τῶν
 προβάτων. — τοιοῦτοι καὶ οἱ τῆς ποιήσεως τοῦ Χριστοῦ προσειτώτες.
 Unde Smyrnuenses de Polycarpo, in ejus Martyrio: προσδεθείς ὡσπερ
 ζοῖς ἐπίσημος ἐκ μεγάλου ποιμνίου εἰς προσβορῶν. [Vid. Schleus-
 ner. 1. l. T. III, p. 387. L.]*

1) νῦν. Jo. Pelecyus S. I. Theologus, de Officio hominis re-
 ligiosi libros tres, ut Ambrosius de Officiis Christianorum, Tullius
 de Officiis in communi, scripsit, ediditque Monachii A. 1622. Is l. 1.
 c. 7. religiosum et episcopum sic inter se comparat: *Episcopi sunt
 in statu perfectionis magnae: solemniter enim se obligant ad eximia
 perfectionis opera, Deum ut quam maxime colant, et proximum
 suum in salutis procuracione juvent. opera illa continentur inprimis
 vitae integritate, adeoque charitate: deinde virtutibus, sine quibus
 forma gregis esse nequit; precibus, scientia, constantia animi, pru-
 dentia ad gubernandum. unde Gregorius (initio Past.) Ars arrium
 est regimen animarum: et a Dionysio (Eccl. Hier. c. 5. et 6.) Per-
 fector dicitur episcopus. Jam religiosus licet in statu perfectionis
 quoque sit, nullis tamen partibus inferiori: sicut et opera imper-
 fectiora sunt, poenitentiae scilicet, humilitatis, subjectionis, abne-
 gationis etc. Status item perfectionis adipiscendae, in quo nemo
 cogitur, ut perfectus statim sit, sufficit, ut religiosus ad perfectio-
 nem aspiret, idque studeat, ut paulatim propria exercitatione fiat.
 Unde et ad ordinem peccatores et infirmi admittuntur, nempe ut
 corrigantur et perfecti efficiantur, in religionis schola etc.*

2) συνορῶ. Ich bemerke, dass ich gefangen bin. Zuweilen
 schelte ich auch die in Gefangenschaft gerathene Seele. Ritte-
 rus. De verbo ἐπιτιμῶν cum tertio casu. vid. *Matthiae Gr. gr.
 maj.* §. 384. p. 704 seq. coll. Xen. Oecon. XI, 24. Matth. XVII, 18.
 XIX, 13. L.

3) ἐπιθυμία. Hieronymus: *O quoties ego ipse in eremo
 constitutus, et in illa vasta solitudine, quae exusta Solis ardoribus
 horridum monachis praestat habitaculum, putabam me Romanis in-
 teresse deliciis. Haec ille et plura in ep. ad Eustochium de Virg.
 serv. [Vid. Schroeckhiū chr. K. G. T. XI, pag. 19 sqq. L.]*

4) ὕλης. [Absurdæ cupiditates me quidem etiamnum ince-
 dunt; sed quae flammam remissiores accendant, oculis exterioribus
 nullam nactis, quam corripiant, incendiū materiam. L.] Est enim
 etiam mentis oculus. §. 252. [Rescripsi τῶν ἔξωθεν ὀφθαλμῶν,
 quum antea legeretur τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἔξωθεν. Vid. Euseb. H. E.
 V, 1. πλεονότων αὐτῶν ἐν τῷ ἀγῶνι, καὶ τοῖς ἔξωθεν ὀφθαλμοῖς

λεγόμενον ἀκούειν, ἀπὲλλαγμα παντελῶς, τῶν διαλεγομένων οὐ παρόντων· οὐ γὰρ δὴ οὗτοι οἱ τοῖχοι δύναται ἂν ἀφαιρεθῆναι φωνήν. Ἄλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ὀργὴν ⁵⁾ ὁμοίως δυνατὸν δια- 583
φυγεῖν, καί τοι γε τῶν παροξυνόντων οὐκ ὄντων. μνήμη γὰρ πολλὰκις ἀνδρῶν ἀτόπων ⁶⁾ προσπεσοῦσα καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν γενομένων, ἔξοιδεῖν μοι τὴν καρδίαν ποιεῖ· πλὴν ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος, ταχέως γὰρ αὐτὴν γλεγμαίνουσαν καταστέλλομεν, καὶ πείθομεν ἰσχυράζειν εἰπόντες, ὅτι λίαν ἀσύμφορον ⁷⁾ καὶ τῆς ἐσχάτης ἀθλιότητος, τὰ οἰκῆα ἀφέντας κακὰ, τὰ τῶν πλησίον περιμεράζεσθαι. ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ πλῆθος ἐλθὼν καὶ ταῖς μυρίαῖς ἀποληγθεῖς ταραχαῖς, δυνήσομαι ταύτης ἀπολαύειν τῆς ρουθεσίας, οὐδὲ τοὺς ταῦτα παιδαγωγοῦντας λογισμοὺς εὐθεῖν. Ἄλλ' ὥσπερ οἱ κατὰ κρημῶν ὑπὸ τινος ῥεύ- 584
ματος ἢ καὶ ἐτέρως ὠθοῦμενοι, τὴν μὲν ἀπώλειαν, εἰς ἣν τελευτῶσι, προσῶν δύναται, βοήθειαν δὲ τινα ἐπινοεῖν οὐκ ἔχουσιν· οὕτω καὶ αὐτὸς εἰς τὸν πολλὸν τῶν παθῶν θόρουβον ἐμπεσὼν, τὴν μὲν κόλασιν καθ' ἐκάστην αἰξομένην μοι τὴν ἡμέραν δυνήσομαι συνοῶν, ἐν ἑμαυτῷ δὲ γενέσθαι, καθάπερ νῦν, καὶ ἐπιτιμῆσαι πάντοθεν τοῖς ροσῆμασι λυττῶσι τούτοις οὐκ ἔθ' ὁμοίως εὐπορον ἐμοὶ, καθάπερ καὶ πρότερον. ⁸⁾ Ἐμοὶ 585
γὰρ ψυχὴ τις ἐστὶν ἀσθενὴς καὶ μικρὰ, καὶ εὐχέριωτος οὐ τούτοις μόνον τοῖς πάθεσιν, ἀλλὰ καὶ τῷ πάντων μικροτέρῳ φθόνῳ· καὶ οὔτε ὕβρεις, οὔτε τιμὰς μετρίως ἐπίσταται φέρειν, ἀλλὰ μεθ' ὑπερβολῆς ἐκῆναι τε ἐπαίρουσιν αὐτὴν, καὶ

χιλ. Cf. Chrysost. T. XII, p. 393 B., ubi τοῖς ἔξωθεν ὀφθαλμοῖς opponuntur τὰ ἐνδοθεν ὕμια. Sunt vero οἱ ἔξωθεν ὀφθαλμοί, quae a Cyrill. Alex. L. X. in Joh. p. 838 vocantur σαρκικοὶ ὀφθαλμοί. Vid. Suicer. Thes. Eccl. T. II; p. 530. L.]

5) ὀργὴν. Ergo quod Chrysostomo adversarii sui vitio dederunt, id ipse prius agnorat probe. ingenuas ejus de sese confessiones notavimus p. 368. 369. Temperamentum hominis cholericum, per Gratiā vere temperatum, modestia juxta ac zelo permixtum, pulchre describit Diss. Argentin. cit.

6) ἀνδρῶν ἀτόπων. Vet. int. virorum indisciplinate ventium.

7) ἀσύμφορον. Sic Augustanus, et apud Montef. alii. Editi, ἀσύμφορον, ex glossa. Conf. Gregorii Paneg. sect. 44. cum annot. Hesychius, ἀσύμφορον, τὸ μὴ συμφέρον ἢ πρότερον, καὶ ἀπρόσφορον. [Hasselbachius praetulit ἀσύμφορον, ut mihi videtur, sine idonea causa. L.]

8) ἐμοὶ, καθάπερ καὶ πρότερον. Omittunt haec alii, hiatus proclivi ex ἐμοὶ recurrente. Antitheton, νῦν et πρότερον.

586 ταπεινοῦσιν αὐται. 9) Ὡσπερ οὖν θηρία χαλεπὰ, ὅτ' ἂν μὲν εὐσωματῆ καὶ σφριγᾷ, 10) τῶν πρὸς αὐτὰ μαχομένων κρατῆ, καὶ μάλιστα, ὅτ' ἂν ἀσθενεῖς ὡσι καὶ ἄπειροι· εἰ δέ τις αὐτὰ λιμῶ κατατῆξει, τὸν τε θυμὸν αὐτοῖς ἐκοίμισε, καὶ τῆς δυναμειως τὸ πλεόν ἐσβεισεν, ὡς καὶ τὸν μὴ λίαν γενναῖον ἀναδέξασθαι τὸν πρὸς ταῦτα ἀγῶνα καὶ πόλεμον· οὕτω καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ὃ μὲν ἀσθενῆ ποιῶν, ὑπὸ 11) τοῖς ὀρθοῖς αὐτὰ τίθησι λογισμοῖς· ὃ δὲ τρέφων ἐπιμειλῶς, χαλεπωτέραν αὐτῷ τὴν πρὸς αὐτὰ καθίστησι μάχην, καὶ οὕτως αὐτῷ 12) φοβερά ταῦτα ἀπεργάζεται, ὡς ἐν δουλείᾳ καὶ δουλίᾳ τὸν

587 πάντα χρόνον βιοῦν. Τίς οὖν τῶν θηρίων τούτων ἢ τροφή; κενοδοξίας 13) μὲν, τιμαὶ καὶ ἔπαινοι· ἀπανοίας δέ, ἐξουσίας καὶ δυναστείας μέγεθος· βασιανίας δέ, αἱ τῶν πλησίον εὐδοκιμήσεις· φιλαργυρίας, αἱ τῶν παρεχόντων φιλοτιμίαι· ἀκολασίας, τροφή καὶ αἱ συνεχεῖς τῶν γυναικῶν ἐντεύξεις· καὶ ἔτε-

9) ἐξεῖναι· αὐται. *Ille et hic interdum ad momentum rei prae verborum serie pertinet.* §. 209. et hoc loco Chrysostomus notat, praesentiores sibi esse ἔβρεις, quam τιμᾶς. §. 589. [Hughes male scripsit αὐταί τε ἐπαύρουσιν αὐτήν, καὶ ταπεινοῦσιν ἐξεῖναι. Saepissime enim ἐξεῖρος ad propinquius, οὕτως ad remotius pertinet. Cf. Fischer ad Weller. I, p. 329. Herm. ad Soph. Ajac. v. 1018. Bornemann ad Xenoph. Sympos. II, 25. Eodem modo apud Latinos usurpari hic et ille, jam monuit Bengel. Cf. Ovid. Trist. I, 2, 23. Propert. III, 14. L.]

10) εὐσωματῆ καὶ σφριγᾷ. *Aristoph. in Nub. v. 797. εὐσωματεῖ γὰρ καὶ σφριγᾷ. Vide Suidam. — constat ex his de Sac. libris, praecipue vero ex Homiliis, Chrysostomum et lectitasse Aristophanem, et imitari solitum fuisse.* Cant. ed. 2. Sic, σφριγῶσαν, §. 125. νέος καὶ σφριγῶν. Hom. 20. ad pop. Ant. Corriganus *Ephraimi Syri* locum, juventuti saluberrimum. *εἰ γὰρ εἰ νεωτέρου σου ὑπάρχοντος, καὶ τῆς ἡλικίας σου σφριγῶσης (leg. σφριγῶσης) ὅτε δύνῃ ὑπομείναι πάντα πόνον καὶ ἀσκησιν φέρειν, οὐ μετανοεῖς· ἐν γηράσῃ, οὐ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ γήρους προσεσίξῃ.* fol. 05' ed. Oxon. [Εὐσωματεῖν et σφριγᾷν conjunxit Chrysostomus etiam T. I, p. 64 E. VI, p. 33 A., ubi etiam ζουμᾷν additur. Cf. Matthaei Joh. Chrysostomi Homiliae IV. homilia III, not. 3. L.]

11) ὑπό. Ὑποχείρια. Savil. i. e. *subjecta.* [Et haec Savilii lectio Ducaeanae lectioni, quae in textu est, praeferenda videtur. Hughes quoque legit ὑποχείρια. L.]

12) αὐτῷ φοβερά. *Palat. Cod. habet ἐαντῷ, Montef. αὐτῷ.* Non inepte nonnullos etiam pro φοβερά legere φοβερώτερα, annotavit Montefalonus. L.

13) κενοδοξίας· ἀπανοίας. Hinc patet horum verborum differentia. Conf. §. 170. 164 [Multum sane differunt haec vocabula, et quidem plane ut verba vernacula: *Eitelkeit* et *Hochmuth.* Nimirum ἀπάνοιαν apud Chrysost. saepe de arrogantia et superbia dici, pluribus locis confirmavit Matthaei I. I. Homil. III, not. 174. L.]

ρον ἑτέρου. Πάντα δὲ ¹⁴⁾ ταῦτα εἰς μὲν τὸ μέσον ἔλθόντι 588
 σφοδρῶς ἐπιθήσεται καὶ σπαράξει μοι τὴν ψυχὴν, καὶ φοβερά ¹⁵⁾
 ἔσται, καὶ χαλεπώτερόν μοι τὸν πρὸς αὐτὰ ποιήσει πόλεμον.
 ἐνταῦθα δὲ καθημένω, μετὰ πολλῆς μὲν καὶ οὕτως ὑποταγή-
 σεται τῆς βίας· ὑποταγήσεται δ' οὖν ὁμως τῇ τοῦ Θεοῦ χά-
 ριτι, καὶ τῆς ὑλακῆς αὐτοῖς οὐδὲν ἔσται πλέον. ¹⁶⁾ Διὰ ταῦτα 589
 τὸν οἰκίσκον φυλάττω ¹⁷⁾ τοῦτον, καὶ ἀπρόϊτος, ¹⁸⁾ καὶ ἀσυν-
 ουσίαστος, καὶ ἀκοινώνητος· καὶ μυρίας ἑτέρας τοιαύτας μέμ-
 ψεις ἀκούειν ἀνέχομαι, ἡδέως μὲν ἂν αὐτὰς ἀποτριψάμενος,
 τῷ δὲ μὴ δύνασθαι δακνόμενος καὶ ἀλγῶν. οὐδὲ γὰρ εὐπορόν
 μοι, ὁμιλητικόν τε ὁμοῦ γενέσθαι, καὶ ἐπὶ τῆς παρουσίας ἀσφα-
 λίας μένειν. Δι' ὃ καὶ αὐτὸν σὲ παρακαλῶ, τὸν ὑπὸ τος-
 αῦτης δυσχερείας ἀπειλημμένον ἐλεεῖν μᾶλλον, ἢ διαβάλλειν.

Ἄλλ' οὐδέπω σε πείθομεν. οὐκοῦν ὥρα ¹⁹⁾ λοιπόν, ὃ μό- 590
 νον εἶχον ἀπόζητον, πρὸς σὲ καὶ τοῦτο ἐκβαλεῖν. Καὶ
 ἴσως ²⁰⁾ μὲν ἀπιστον εἶναι δόξει πολλοῖς· ἐγὼ δὲ αὐτὸ οὐδὲ
 οὕτως εἰς μέσον ἐνεγκεῖν αἰσχυρῆσομαι. εἰ γὰρ καὶ πονηρᾶς
 συνειδήσεως, καὶ μυρίων ἁμαρτημάτων ἔλεγχος τὸ λεγόμενον·
 τοῦ ²¹⁾ μέλλοντος ἡμᾶς κρίνειν Θεοῦ πάντα εἰδότης ἀκριβῶς,
 τί πλέον ²²⁾ ἡμῖν ἐκ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀγνοίας ἐγγενέσθαι
 δυνήσεται; Τί οὖν ἔστι τὸ ἀπόζητον; ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκεί- 591
 νης, ἐν ἣ ταύτην ἐνέθηκάς μοι τὴν ὑποψίαν, ²³⁾ πολλάνκις
 ἐκινδύνευσέ μοι παραλυθῆναι τὸ σῶμα τέλειον, τοσοῦτος μὲν

14) δέ. Fort. δή. vet. int. ergō.

15) φοβερά. Tres Codd. teste *Hughesio* habent φοβερότερα. Confirmatur haec lectio Vet. Interpr., qui reddidit: *horribiliora*. L.

16) πλέον. *Sie werden mir nichts thun können, als mich an- bellen*. Ritter.

17) τὸν οἰκίσκον φυλάττειν. Germ. *das Haus hüten*.

18) ἀπρόϊτος. Al. ἀπρόσιτος, passive, melius activum, ἀπρόϊ- τος. adde *Scapulae* Indicem.

19) ὥρα. Al. ὥρα μοι· al. ὥρα σοι. nil horum insolens: bre- vior tamen lectio media, genuina. [*Hasselbachius* vertit: *So ist es denn für mich Zeit nunmehr*, et annotavit, se legisse ὥρα μοι, quae lectio, ab ipso *Montefalconio* servata, vera sane videtur. L.]

20) καὶ ἴσως. Suspensum tenet amicum, dum arcanum ex- promit.

21) τοῦ. Articulus, nota subjecti.

22) τί πλέον. Remedium dissimulationis.

23) ὑποψίαν. De qua §. 26. — *Ἐκινδύνευσε*. *Usus hu- jus verbi elegantissimus*. Franc. Portus. [Parum abfuit, quin meum corpus totum concideret. L.]

- 592 φόβος, τοσαύτη δὲ ἀθυμία κατέσχέ μου τὴν ψυχὴν. Τῆς γὰρ Χριστοῦ νύμφης ²⁴⁾ τὴν δόξαν ἐννοῶν, τὴν ἀγιοσύνην, τὸ κάλλος τὸ πνευματικὸν, τὴν σύνεσιν, τὴν εὐκοσμίαν, καὶ τὰ ἑμαυτοῦ λογιζόμενος κακὰ· οὐ διελίμπανον ἐκείνην τε πενθῶν καὶ ἑμαυτὸν, ²⁵⁾ καὶ στένων συνεχῶς καὶ διαπορῶν πρὸς
- 593 ἑμαυτὸν ἔλεγον· Τίς ἄρα ταῦτα συνεβούλευσε; τί τοσοῦτον ἤμαρτεν ἢ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία; τί τηλικούτο παρῶξυνε τὸν αὐτῆς Δεσπότην, ὡς τῷ πάντων ἀτμοτάτῳ παραδοθῆναι ἐμοί,
- 594 καὶ τοσαύτην ὑπομεῖναι αἰσχύνην; Ταῦτα πολλὰκις κατ' ἑμαυτὸν λογιζόμενος, καὶ τοῦ λίαν ἀτόπου μηδὲ τὴν ἐνθύμησιν δυνάμενος ἐνεγκεῖν, ὥσπερ οὐ παραπλήγεις ἐκείμην ἀχαρῆς, ²⁶⁾ οὔτε ὄραν οὔτε ἀκούειν τι δυνάμενος. τῆς δὲ ἀμηχανίας με τῆς τοσαύτης ἀφικίσης, καὶ γὰρ ἔστιν, ὅτε ²⁷⁾ καὶ ὑπεξίστατο, διεδέχετο δάκρυα καὶ ἀθυμία· καὶ μετὰ τὸν τῶν δακρύων κόρον ἀντεισχεῖ πάλιν ὁ φόβος, ταράττων καὶ θο-
- 595 ρυβῶν καὶ διασείων μοι τὴν διάνοιαν. Τοσαύτη ζάλη τὸν παρελθόντα συνέζων χρόνον· σὺ δὲ ἡγνόεις, καὶ ἐν γαλήνῃ με διάγειν ἐνόμιζες. ἀλλὰ νῦν σοι ἀποκαλύψαι πειράσομαι τὸν χειμῶνα τῆς ἐμῆς ψυχῆς· τάχα γὰρ μοι καὶ ἀπὸ τούτου συγγνώσῃ, τὰ ἐγκλήματα ἀφείς. Πῶς οὖν σοι, πῶς αὐτὸν ἐκκαλύψομεν; εἰ μὲν σαφῶς ἐθέλοις ἰδεῖν, ἐτέρως οὐκ ἐνῆν, ἀλλ' ἢ τὴν καρδίαν ἀπογυμνώσαντα ²⁸⁾ τὴν ἐμὴν. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, δι' ἀμυδρᾶς τινος εἰκόνας, ὡς ἂν οἶός τε ᾧ, πει-

24) νύμφη. Patres ecclesiam Christi tum παρθένον (cf. *Suicer. Thes. Eccl.* T. II, p. 596.) tum νύμφην nominare amant. Vid. Ammonius in catena in cap. 3. Joh. p. 108. Διὰ τοῦ βαπτίσματος νυμφεύεται ὁ Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀναγεννηθεῖσαν. Ἡ συζυγία αὕτη πνευματικὴ διὰ τοῦ διδασκαλικοῦ λόγου συνάπτει θεῶ. Παρθένος δ' ἐστὶ καὶ ἀγνή ἢ νύμφη, διὰ τὴν τῶν δογμάτων ὁρθότητα· ἢ αὐτὴ καὶ γυνὴ ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀγαθὰς γεννῶσα πράξεις, οὐκ ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐνσπείροντος ἐν αὐτῇ Χριστοῦ. — Νύμφιός ἐστιν ὁ Χριστὸς, καὶ ἡ ἐκκλησία νύμφη, καὶ ὁ νυμφῶν ὁ τόπος τοῦ βαπτίσματος, ἔνθα γίνεται ἡ πνευματικὴ συνάρθεια, ἐπειδὴ πάντα φαιδρὰ καὶ χαρᾶς ἀνάμειστα καὶ εὐφροσύνης. Cf. *Heinrichen.* ad Euseb. H. E. X, 4, 42.

25) ἑμαυτόν. *Talavizov* addit Palatinus. [Et receperunt hoc verbum *Hughes et Montefalconius.* Non male. L.]

26) ἀχαρῆς explicat Hesyclus per: ἀφροδογος, ἄφανος, μὴ ἀνοίγων στόμα. Ita usurpatur etiam h. l. Cf. T. II, p. 115 D. et *Matthaei Chrysost. Homiliae IV.* etc. homil. II, not. 53. L.

27) ἔστιν ὅτε. Sic, ἔστι ὅπου. §. 478. ἔχειν ὅποι. §. 105.

28) ἀπογυμνώσαντα. Augustanus, ἀπογυμνώσαντι. utrumque stat cum ἐνεσι. [Et statim ante legit *Savil.* ἐτέρως οὐκ ἐν εἴῃ, ἀλλ' —. L.]

ράσομαι σοι τὸν τῆς ἀθυμίας τέως ὑποδείξαι καπνόν· σὺ 29)
 δὲ ἐκ τῆς εἰκότος τὴν ἀθυμίαν συλλέγειν μόνην. 30) Ὑποθώ- 596
 μεθα 31) εἶναι τιμὴ μνηστῆν τοῦ πάσης τῆς ὑφ' ἡλίου 32) κει-
 μένης γῆς βασιλεύοντος θυγατέρα· ταύτην τε τὴν κόρην κάλ-
 λος τε ἔχειν ἀμήχανον, οἷον καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ὑπερβαίνειν
 γύσειν, καὶ τούτω τὸ τῶν γυναικῶν ἀπασῶν γῦλον ἐκ πολ-
 λοῦ τοῦ διαστήματος νικᾶν· καὶ ψυχῆς ἀρετὴν τοσαύτην, ὡς
 καὶ τὸ τῶν ἀνδρῶν γένος, τῶν τε γενομένων τῶν τε ἔσομένων
 ποτὲ, πολλῶ τῶ μέτρῳ κατόπιν ἀγεῖναι· καὶ πάντας μὲν
 ὑπερβῆναι φιλοσοφίας 33) ὅρους τῆ τῶν τρόπων εὐκοσμία,
 πᾶσαν δὲ κρῦψαι σώματος ὄραν τῶ τῆς οἰκείας ὕψεως κάλ-

29) σὺ — συλλέγειν. Infinitivum, praesertim σὺ praecedente, non solum poetae, sed etiam alii, loco imperativi ponunt. Morata enallage, nata ex ellipsi, supplenda verbo *σπεῦσον*, *θέλε*, *ζειλέω*, *ζοή*. qua figura hodie Itali quoque, in oratione negante, delectantur. Vid. *Apollon. Al.* p. 84. 85. 231. ed. Sylb. *Eustath.* passim. *Aem. Porti Lexicon.* Ion. *Fr. Vergara* l. 3. Gramm. Gr. c. 10. *H. Steph.* de Dial. Att. p. 47. *Glass.* l. 3. tr. 3. can. 44. n. 3. *J. Gronov.* ad Arrian. l. 5. *Heupel.* de Dialect. Gr. Canon. 116. 240. 334. *Bos.* ellips. Graec. *Raphelii* Annot. ad Luc. 22, 42. ex Arriano. Ex quibus huic loco maxime congrua notamus. *Hom. Il. Δ.* σὺ δὲ θῦσον ἀθηναίῃ ἐπιτεῖλαι. ubi scholiastes vetus: ἀπαρξίματον, ἀντὶ προστακτικοῦ ἐπίτελλον. *Thucydides*, σὺ δὲ, κλεαρίδα, αἰγινδίδως τὰς πύλας ἀνοίξας ἐλεθεῖν. *Herodotus*, σὺ δὲ μοι ἐπὶ τὴν ἐλλάδα σιωπατεύεσθαι. Fit autem persaepe, ut librarii elegantiam, quam non capiunt, corrigant scilicet, alius huc, alius illuc euntes: quod huic quoque loco accidit, ubi alius σὺ — σύλλεγε, alius σοὶ — ἔνεστι συλλέγειν substituit. Talium locorum media fere lectio pro genuina; extremae, ob id ipsum, qui faciliores, pro glossis habendae sunt. Vide *Not.* ad §. 21. 28. 42. 67. 120. 222. 265. 267. 273. 293. 297. 355. 369. 400. 407. 413. 494. 590. 618. Quare hic quoque medium σὺ — συλλέγειν tenendum, nam in Augustano librario cum σὺ scripsisset, σὺ mutavit in σοὶ, et subiecit ἔνεστι συλλέγειν, non temere mutaturus, nisi in antiquiore, quo erat usus, exemplari σὺ συλλέγειν legisset; perinde ut in suo quoque Graeco vetus int. qui vertit, tu vero memento ostendere. Sane ipsum quoque μνήσθητι, memento, in hoc loquendi genere sunt qui aliàs suppleant. [Lectio exquisitior sine dubio ea, quae in textu est, et miror *Montefalconium* et *Hasselbachium*, quorum uterque habet τ. α. σύλλεγε μόνην. Similis locus est apud *Thucyd.* VI, 34. καὶ παρασιτῆναι παντὶ τὸ μὲν καταφρονεῖν τοὺς ἐπιόντας κτλ., ubi, teste *Goellero*, quatuor Codd. habent imperativum παρασιτῆτω. Caeterum infinitivum interdum apud Graecos pro imperativo esse, docuerunt *Matthiae* Gr. Gr. p. 785 et *Fischer.* ad *Weller.* III, 2, p. 27. L.]

30) τὴν ἀθυμίαν μόνην. Antitheton, καὶ τοῦ φόβου. §. 599.

31) ὑποθώμεθα. Hypothesis et descriptio egregia.

32) ὑφ' ἡλίου. Ed. prima, ὑφ' ἡλίον. [Savil. et Montef. non male ὑφ' ἡλίον. L.]

33) φιλοσοφίας. Conf. §. 315.

597 λει. τὸν δὲ ταύτης μνηστῆρα, μὴ διὰ ταῦτα μόνον περικαίε-
 σθαι τῆς παρθένου, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τούτων πάσχειν τι πρὸς
 αὐτὴν, καὶ τῷ πάθει τούτῳ τοὺς μανικωτάτους ³⁴⁾ τῶν πῶ-
 598 ποτε γενομένων ἀποκρύψαι ³⁵⁾ ἐραστῶν. εἶτα μεταξὺ ³⁶⁾ τῷ
 φίλτρῳ ³⁷⁾ καιόμενον ἀκούσαι ποθεν, ὅτι τὴν θανμαστὴν ἐρω-
 μένην ἐκείνην τῶν εὐτελῶν τις καὶ ἀπεθρῦμμένων ἀνδρῶν, δυσ-
 γενῆς καὶ τὸ σῶμα ἀνάπηρος καὶ πάντων τῶν ὄντων μοχθη-
 599 ρότατος, μέλλοι πρὸς γάμον ἀγαγέσθαι. ³⁸⁾ Ἄρα σοι μικρὸν
 τι μέρος τῆς ἡμετέρας ὀδύνης παρεστήσαμεν; καὶ ἀρκεῖ μέχρι
 τούτου σῆσαι τὴν εἰκόνα; τῆς μὲν ἀθυμίας ἐνεκεν ἀρκεῖν οἶ-
 μαί· καὶ γὰρ διὰ τοῦτο μόνον αὐτὴν παρειλήφαμεν. Ἴνα δέ
 σοι καὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐκπλήξεως ὑποδείξω τὸ μέτρον·
 600 ἔφ' ἑτέραν πάλιν ἴωμεν ³⁹⁾ ὑπογραφῆν. καὶ ἔστω στρατόπε-

34) μανικωτάτους. Verbum μέσον, ut insanus. [Bene egit de hoc adjectivo Sturzius in Lex. Xenoph. III, p. 97, quem vide. L.]

35) ἀποκρύψαι. Ita Seneca de Caecina: *Habuisset aliquod in eloquentia nomen, nisi illum Ciceronis umbra pressisset.*

36) μεταξὺ — καιόμενον. Μεταξὺ cum participio adverbiascit. [Vid. Viger. p. 418 et Passow in Lex. L.]

37) φίλτρον proprie quidem est poculum amoris. Sed metaphorice ita dicitur *quicquid conciliandi amoris vim habet.* Sic legitur apud Xenoph. Memorr. II, 3, 11. 14., ubi agitur de fratris amore conciliando. Cf. Memorr. II, 6, 10. III, 11, 16. 17. II. l. omnino vertendum: *Ponamus, illum amore flagrantem alicunde audivisse, etc. L.*

38) πρὸς γάμον ἀγαγέσθαι. Vetus int. sit accepturus in conjugem. et in eandem sententiam recentiores. ut de paronymo accipi res postulat. nam ecclesiae minister est Sponsi amicus. Joh. 3, 29. coll. 2. Cor. 11, 2. Neque obstat Medium ἀγαγέσθαι, pro ἄγειν. Omnino uti ἀνάγεσθαι σύνοικον notat ducere uxorem, apud Herodotum; sed ἀνάγειν est jungere alteri, ut Herodianus de Heliogabalo: *Palladem deo suo in regiam πρὸς γάμον ἀνήγαγε conjugem adduxit:* atque uti ποιεῖσθαι ἄκοιτιν (observante Kustero de verb. mediis p. 53.) apud Hesiodum dicitur de viro, qui uxorem sibi ducit; at ποιεῖν τινι ἄκοιτιν, apud Homer. II. Ω. v. 537. est alteri uxorem jungere, dare vel conciliare: sic πρὸς γάμον ἄγεσθαι fere dicitur is ipse, qui ducit, ut obviis constat exemplis; ἄγειν autem, qui ad sponsum adducit speratam, apud Pollucem l. 3. ὁ δὲ ἄγων τὴν νύμφην ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οἰκίας, νυμφαγωγός. Veruntamen Chrysostomus verbum medium ἀγαγέσθαι paronymo eadem notione, ac Paulus l. c. sibi ἀροῖζομαι, quod alias item de ipso sponso dicitur, tribuere potuit: ut utrumvis notet sua manu deducere verbis sponsi obsequentem sponsam. nam etiam pater sponsi ἄγεσθαι dicitur Plutarcho: τῷ δὲ ὑπὸ τὴν σκιπλῶνος ἀδελφῆν ἠγάγετο πρὸς γάμον.

39) ἴωμεν. Ἐἴμι, rado. rarum simplex, in prosa. sed hinc etiam ἴθι. §. 271. Plato, εἶσι, vadit. Adde Herodianum.

δον ἐν πεζῶν καὶ ἰππέων καὶ ναυμαχῶν ⁴⁰⁾ συνειλεγμένον ἀνδρῶν· καὶ καλυπτέτω μὲν τὴν θάλατταν ὁ τῶν τριήρων ἀριθμὸς, καλυπτέτωσαν δὲ τὰ τῶν πεδίων πλήθη καὶ τὰς τῶν ὀρῶν κορυφὰς αἱ τῶν πεζῶν καὶ ἰππέων γάλαγγες· ⁴¹⁾ καὶ ἀν-601
τιλαμπέτω ⁴²⁾ μὲν ἥλιῳ τῶν ὀπλων ὁ χαλκὸς, καὶ ταῖς ἐκεί-
θειν πεμπομέναις ἀκτῖσιν ἢ τῶν περικεφαλαιῶν καὶ τῶν ἀσπί-
δων ἀνταμείσθω ⁴³⁾ μαρμαρυγῇ· ὁ δὲ τῶν δοράτων κτύπος
καὶ ὁ τῶν ἵππων χρομετισμὸς πρὸς αὐτὸν φερέσθω τὸν οὐ-
ρανόν· καὶ μήτε θάλασσα φαινέσθω μήτε γῆ, ἀλλὰ χαλκὸς
καὶ σίδηρος πανταχοῦ. Ἀντιπαραταττέσθωσαν δὲ αὐτοῖς καὶ 602
πολέμιοι, ἄγριοί τινες ἄνδρες καὶ ἀνήμεροι· ἐνεστηκέτω δὲ ἤδη
καὶ ὁ τῆς συμβολῆς καιρὸς. Εἶτα ἀρπάσας τὶς ἐξαίφνης με-603
ράκιον τῶν ἐν ἀγρῶ τραφέντων καὶ τῆς πηκτίδος ⁴⁴⁾ καὶ τῆς
καλαύροπος ⁴⁵⁾ πλέον εἰδότην οὐδὲν, καθοπλιζέτω μὲν αὐτὸ
ὄπλοις χαλκοῖς, περιαγέτω δὲ τὸ στρατόπεδον ἅπαν, καὶ δει-604
κνύτω λόχους ⁴⁶⁾ καὶ λοχαγοὺς, τοξότας, σφειδονήτας, τα-

40) ναυμαχῶν. Sic Augustanus, a ναυμάχης. ναυμιάχων, edd. a ναυμιάχος. Conf. §. 400. not. [Contegant camporum spatia et montium cacumina peditum legiones et equitum. L.]

41) γάλαγγες. Catachresis, non male decens adolescentem de re militari, cum ipse miles non sit, loquentem. Eam imitamus in Latino. nam et phalanx et legio peditum est, non etiam equitum.

42) ἀντιλαμπέτω. Par Heliodori verbum: χρυσοῦφοῦς τῆς ἐσθῆτος πρὸς τὸν ἥλιον ἀνταυγαζούσης.

43) ἀνταμείσθω. Ed. prima, καταμείσθω. Minus notum καταμείσθω.

44) πηκτίδος. Veterum interpretes alii fistulam vertunt, alii lyram; cautissimi, pectidem. Vide, si quid refert, Hesychium, Athenaeum, Aristotelem in Politicis. Luciano in Dial. Doridis et Galatæae πηκτὶς et λύρα tantundem. Conf. Synesii Ep. 148. [Vid. Herodot. I, 17. Athen. XIV, p. 635 E. L.]

45) καλαύροπος. Unus, καλαυρόπης. Montef. In Cod. Marguini καλαυρόπης legitur, quod alibi rix reperias. sed illo semel usus est Homerus II. ψ. [v. 845.] Lucianus dialogo θεῶν χοίσις. [Diall. Morti. XX, 7. L.] Nonnus Paraphr. c. 21. Joann. Idem in Dionysiaca lib. 1. et l. 34, hoc versu: εἰροπόκων ἔθνεε καλαύροπι πάσα μῆλων. Hoeschelius. Καλαύροπον quoque dicitur, Hesychio ξύλον, ὃ τοὺς βύας βάλλοντιν, καλαύροπον ποιμενική. sic enim corrigenda ed. Aldi, cui Καλάροπον, ποιμενική divisum facit articulum. Etymon, Eustathio, κάλον αὐτόσπον, lignum retro vergens, in summo repandum, quale etiam Pedum episcopi. [Vid. Passow in Lex. L.]

46) λόχους κτλ. Orbicius: Ὁ μὲν τῶν πέντε καὶ εἴκοσι ἀνδρῶν ἀριθμὸς καλεῖται λόχος, ὁ δὲ ἄρχων λοχαγός. ὁ τῶν ἐκατὸν, τάξις καὶ ταξίαρχος. τὸ πεζικὸν ἅπαν στρατεύμα, γάλαγγς, καὶ ὁ ἡγούμενος, στρατηγός. [Diversus erat pro gentibus et temporibus

ξίάρχους, στρατηγούς, ὀπλίτας, ἰππέας, 47) ἀκοντιστάς, τριή-
 ραις, τριηράρχους, τοὺς ἐκεῖ περραγμένους στρατιώτας, τῶν
 605 ἐν ταῖς ναυσὶν ἀποκειμένων μηχανημάτων τὸ πλῆθος· δεικνύτω
 δὲ καὶ τὴν τῶν πολυμίων παράταξιν ἅπασαν, καὶ ὄψεις ἀπο-
 τροπαίους τινάς, καὶ σκευὴν ὀπλων ἐξηλλαγμένην, καὶ πλῆ-
 θος ἄπειρον, καὶ τάρραγγας καὶ κρημνοὺς βαθεῖς καὶ δυσχω-
 606 ρίας ὄρων· δεικνύτω δὲ ἔτι παρὰ τοῖς ἐναντίοις καὶ πετομέ-
 νους ἵππους διὰ τινος μαγγανείας, 48) καὶ ὀπλίτας δι' ἄερος
 607 φερομένους, καὶ πάσης γοητείας δυνάμιν τε καὶ ιδέαν. Κατα-
 λεγέτω δὲ καὶ τὰς τοῦ πολέμου συμφοράς· τῶν ἀκοντίων τὸ
 νέφος, τῶν βελῶν τὰς νιφάδας, τὴν πολλὴν ἀγλὸν ἐκαίην καὶ
 τὴν ἀορασίαν, τὴν ζοφωδεστάτην νύκτα, ἣν τὸ τῶν τοξευμά-
 των συνίστησι πλῆθος, ἀποστρέφον τῇ πυκνότητι τὰς ἀκτῖνας,
 τὴν κόριν οὐχ ἥτιον τοῦ σκότους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀμανροῦ-
 σαν, τοὺς τῶν αἱμάτων χεμάζήσους, τῶν πιπτόντων τὰς οἰ-
 μωγὰς, τῶν ἐστώτων τοὺς ἀλαλαγμοὺς, 49) τῶν κειμένων τὰς
 σωρείας, τροχοὺς αἵματι βαπτιζομένους, 50) ἵππους αὐτοῖς

militum, qui ad lochum pertinebant, numerus. Scholiastes Aristoph. Acharn. 1073. v. c. et Aelian. tact. 4. et Suidas dicunt, λόχω contineri vel octo, vel duodecim, vel sedecim milites. Sed Schol. Thucyd. V, 66. ὁ λόχος, inquit, γίνεται ἀνδρῶν πεντακοσίων καὶ δυοκαίδεκα, sc. tempore belli Peloponnesiaci. Cf. Potter. Archaeolog. II, 109. 129. et Funke Neues Real-Schullexicon. T. III, p. 213. L.]

47) ἰππέας. Attice. vide Photium. [Cf. etiam Thom. Magistr. in v. ἐριμνέας. Fischer. ad Weller. T. I, p. 211. Zeune ad Xenoph. Cyrop. I, 1, 2. et Koerppen ad Platon. Alcibiad. II. cap. I, pag. 82. L.]

48) μαγγανείας. Ostendat equos per praestigias quasdam involantes. Similis locus est apud Euseb. H. E. VI, 43. ἀφνίδιον ἐπίσκοπος ὅσπερ ἐκ μαγγάνου τινός εἰς τὸ μέσον ἠμθεῖς ἀναφαίνεται. Chron. Alexand. p. 290. μηχαναῖς πολλαῖς χρησάμενοι, μαγγανικὰ δὲ παντοῖα. L.

49) ἀλαλαγμοὺς. Ἀλαλαγμός ἐστιν ἐπιπίσιος ἐν πολέμῳ κρότος. ἄλλο γὰρ ὀλολυγμός, καὶ ἄλλο ἀλαλαγμός. ὅταν γὰρ μετὰ νίκης ἐν πολέμῳ στρατιώται βοῶσιν, ἀλαλαγμός ἐστιν ἐκεῖνος καὶ σημερινὸν νίκης. γλ. Homil. in Ps. 95. longa hic videtur esse Glossa, nobis quidem non inutilis. [Vid. Spanhem. ad Julian. p. 233 sq. et Henr. Aug. Zeibich. in praefatione ad Joh. Chr. Weidlingii Εὐριπίδην τετραρχηλισμένον. Gerae 1758. 8. L.]

50) βαπτιζομένους. Βαπτίζεσθαι dicitur non modo id, quod in undas immittitur, sed etiam id, cui liquor affatim superfunditur. Aristophanes apud Athenaeum, ἀφῆκε βαπτίσας. dimisit me vino obrutum. Germ. gedeckel. Proclus at Plat. ὅτε τὸ ἐπιθυμητικὸν ὑπὸ τῆς γενεσιουργοῦ κατακλυζόμενον ὑγρότητος ἐκνευρίζεται καὶ βαπτίζεται τοῖς τῆς ὕλης ἡέμασι. Unde metaphora. v. gr. Hom. 14. in

ἀναβάσεις πηγεῖς φερόμενους ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν κειμένων νεκρῶν, τὴν γῆν γύρην ἅπαντα ἔχουσαν, αἷμα καὶ τόξα καὶ βέλη, ἕπλων ὄπλ᾽ καὶ ἀνθρώπων κεφαλὰς ὁμοῦ κειμένας, καὶ βραχίονα καὶ τροχόν, καὶ κνημίδα ⁵¹⁾ καὶ στήθος διακοπὴν, ἐγκεφάλους ξίφεσι προσπεπλασμένους, ⁵²⁾ ἀκίδα βέλους ἐκκεκλασμένην καὶ ὀφθαλμὸν ἔχουσαν ἐμπεπερονημένον. ⁵³⁾ κα- 608
ταλεγέτω καὶ τὰ τοῦ ναυτικοῦ πάθη· τριήρεις ⁵⁴⁾ τὰς μὲν ἐν μέσοις ἀναπτομένας τοῖς ὕδασι, τὰς δὲ αὐτοῖς ⁵⁵⁾ ὀπλίταις καταδυόμενας· τὸν τῶν ὑδάτων ἦχον, τὸν τῶν ναυτῶν θόρυβον, τὴν τῶν στρατιωτῶν βοήν, τῶν κυμάτων καὶ τῶν αἰμάτων μινύμενον τὸν ἄφρον, καὶ ὁμοῦ τοῖς πλοίοις ἐπεισιόντα πᾶσι· τοὺς ἐπὶ τῶν καταστροφμάτων ⁵⁶⁾ νεκροὺς, τοὺς καταποντιζομένους, τοὺς ἐπιπλέοντας, τοὺς εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ἐκβρασσομένους, τοὺς ἔνδον τοῖς κύμασι περικλυζομένους, καὶ ταῖς ναυσὶν ἀποφράττοντας τὴν ὁδόν. ⁵⁷⁾ Καὶ πάσας ἀκρι- 609

1. Tim. ὅταν ἡ καρδία μὴ βαρθηῖσα τοῖς σιαίοις βαπίζηται γάτω. [Alios locos vide apud Matthaeium l. l. Homil. I, not. 188. T. I, p. 61. L.]

51) τροχόν καὶ κνημίδα. Trochōn confusioni quidem hic descriptae magis convenire videtur. Cant. ed. 2. τράχηλον habent editi: sed ut αἷμα ter dicitur, sic τροχὸς iterum dici potuit. Acutum in κνημίδα persuasit Phrynichus, non ignorans ἔκκνημίδας ἀχαιοῦς. κνημῖς, τροχοῦ radium interdum notat. [Imo scribendam cum circumflexo. Erat autem κνημῖς tibiale, ocrea. Suidas: τὸ περιτιθέμενον τοῖς ποσὶν ὑπὸ τῆ κνήμῃ ὑπόδημα. Cf. Feith. Antiqq. Homeric. IV, 8. L.]

52) προσπεπλασμένους. [Cerebrum gladiis haerens.] Hesy-chius, προσπλάζει, προσπελάζει. Est ex πέλας.

53) ἐμπεπερονημένον. [Teli cuspidem effractam, oculumque ceu insibulatum habentem.] Hesy-chius: ἐμπεπερονημένον, ἐμπεπερονημένον (fac o.) ἐνηλωμένον. [Est igitur tabulatum navis. Cf. Jungermann. ad Polluc. I, 29. L.]

54) τριήρεις. Al. μισρὰ πλοῖα ἀνὰ τρεῖς κωπηλάτας ἔχοντα, τριήρεις. Glossa.

55) αὐτοῖς. Saep̄ s̄n̄ ἔλλείπει. Xenophon, ὁ δὲ κῆρυξ τοῖς περὸν εἰσερχόμενος, cum iis qui aderant, muros struebat. Thucyd. l. 4. ἀπεχώρησαν τῷ στρατῷ, discessere cum exercitu. Aristoph. Nub. χορὸν ἴστατε νύμφαις, chorum agitis cum Nymphis. Plutarch. προσήγον ἑσπεσινοῖς τοῖς ξίφεσιν, strictis gladiis. in primis omisso s̄n̄ ponitur αὐτῷ, αὐτοῖς. videantur Budaeus, Raphelius, et Bos, cujus Ellipses Graecae locupletari possint etiam ex hujus Dialogi imemate 6. 65. 78. 209. 211. 220. 227. 297. 347. 437. 471. 475. 550. 556. 594. cum annotatis.

56) καταστροφμάτων. Rursum Hesy-chius, καταστροφματα, τῆς νεὸς μέρος, ἐν ᾗ ἐσιῶτες ναυμαχοῦσιν.

57) ἀποφράττοντας τὴν ὁδόν. Nimis longa sane est haec pugnarum descriptio, neque tamen satis apta dialogi formae. Non

βῶς διδάξας τὰς τοῦ πολέμου τραγωδίας, προστιθέτω καὶ τὰ
 τῆς αἰγμάλωσίης δεινὰ, καὶ τὴν παντὸς θανάτου χαλεπωτέ-
 610 ραν δουλείαν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν κελεύτω τὸν ἵππον ἀναβαί-
 ρειν εὐθέως, καὶ τοῦ στρατοπέδου παντὸς ἐκείνου στρατηγεῖν.
 611 Ἄρα οἶε πρὸς τὴν διήγησιν μόνην ἀρκέσειν⁵⁸⁾ τὸν μαιρακί-
 σκον⁵⁹⁾ ἐκείνον, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ πρώτης ὄψεως⁶⁰⁾ εὐθέως
 ἀφήσειν τὴν ψυχὴν;

612 XIII. Καὶ μὴ με νομίσης¹⁾ ἐπαίρειν τὸ προᾶγμα τῷ λό-
 γῳ· μὴδ' ὅτι τῷ σώματι τούτῳ καθάπερ τινὶ δεσμοτηρίῳ κα-
 ταιλεισθέντες, τῶν ἀοράτων οὐδὲν δυνάμεθα ἰδεῖν, μεγάλα τὰ
 εἰρημένα εἶναι νόμιξε.²⁾ πολὺ γὰρ ταύτης τῆς μάχης μίζονα,
 πολὺ καὶ φρικωδεστέραν εἶδες ἂν, εἰ τοῦ διαβόλου τὴν ζοφω-
 δεστάτην παράταξιν, καὶ τὴν μανιώδη συμβολὴν τούτοις τοῖς
 613 ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν ἠδυνήθης ποτέ. Οὐ γὰρ χαλκὸς ἐκεῖ καὶ σί-
 δηρος, οὐδὲ ἵπποι καὶ ἄρματα καὶ τροχοὶ, οὐδὲ πῦρ καὶ βέλη,
 ταῦτα τὰ ὀρατά· ἀλλ' ἕτερα πολὺ τούτων φοβερώτερα μη-
 χανήματα. οὐ δεῖ τούτοις τοῖς πολεμίοις θώρακος οὐδὲ ἀσπί-
 δος, οὐδὲ ξιφῶν καὶ δοράτων· ἀλλ' ἀρκεῖ μόνῃ ἢ ὄψις τῆς
 ἐπαράτου στρατιᾶς ἐκείνης παραλῦσαι ψυχὴν, ἢ μὴ λίαν οὐσα
 γενναία τύχη, καὶ πρὸ τῆς οἰκείας ἀνδρείας, πολλῆς ἀπολαύση
 614 τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ προνοίας. Καὶ εἴ γε ἦν δυνατὸν, τὸ

inepte id jam animadvertit Cramerus, qui ita de h. l. scripsit:
 „So schön auch dieses Gemälde ist, und so ausserordentlich der
 Wohlklang der dazu gewählten Worte im Originale ist, so werden
 doch Kenner daran aussetzen, dass es zu lang und allzu umständ-
 lich ist. Es streitet nicht allein wider die Natur eines Gesprächs,
 sondern verdient schon an sich selbst eine Kritik. Da es Schrecken
 erwecken soll, so würde dieser Eindruck eher erhalten worden sein,
 wenn er das Schrecklichste zusammengedrängt, und das Gemüth
 so zu sagen auf einmal damit betäubt hätte. Jetzt aber bemerkt
 man allzusehr, dass der Verfasser alles genau gewusst hat, was bei
 einer Schlacht vorfallen kann, und erschrickt nicht.“ L.

58) διήγησιν. Ita Fr. Ducaeus et Montefalconius. Savilius
 contra et Joh. Hughes habent διοίκησιν. Non male. L.

59) τὸν μαιρακίσκον ἐξεῖνον. Sic codd. al. τὸ μαιρακί-
 σμιον ἐξεῖνο, Cant. ed. 2. Magna est in diminutivis licentia, et per-
 inde a Chrysost. dicitur μαιρακίσμιον, ac ab Aristoph. in Ran.
 μαιρακύλλιον. Vide Pallucem lib. 2. segm. 9. Not. ejusd. ed. Talia
 sunt, κορίσμιον, ῥηματίσμιον. Hermogenes ἐν τῇ σφοδρότητι novis
 verbis locum esse docet.

60) ἀπὸ πρώτης ὄψεως. Sic, ἐκ πρώτης φωνῆς. §. 208.

1) μὴ νομίσης. Insignis concio. Strigel. Hypomn. in
 Eph. 6, 10.

2) νόμιξε. Morel. νομίσης. Tantundem. L.

σῶμα ἀποδύντα τοῦτο, ἢ καὶ μετὰ αὐτοῦ τοῦ σώματος δυνηθῆναι ³⁾ καθαρῶς καὶ ἀφόβως ἀπασαν τὴν ἐκείνου παρὰταξιν, καὶ τὸν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον ὀφθαλμοφανῶς ἰδεῖν· εἶδες ἂν οὐ χειμᾶφόρους αἱμάτων, οὐδὲ σώματα νεκρὰ, ἀλλὰ ψυχῶν πτώματα τοσαῦτα, καὶ τραύματα οὕτω χαλεπὰ, ὡς ἀπασαν ἐκείνην τοῦ πολέμου τὴν ὑπογραφὴν, ἣν ἄρτι διήλθον πρὸς σε, παίδων τινῶν ἀθύρματα ⁴⁾ εἶναι νομίσει, καὶ παιδιὰν μᾶλλον ἢ πόλεμον, τοσοῦτοι οἱ καθ' ἐκάστην πληττόμενοι τὴν ἡμέραν. Τὰ δὲ τραύματα οὐκ ἴσθη ἐργάζεται τὴν νέκρωσιν, ἀλλ' ⁶¹⁵ ὅσον ψυχῆς καὶ σώματος τὸ μέσον, τοσοῦτον ἐκείνης καὶ ταύτης τὸ διάφορον. ὅτ' ἂν γὰρ λάβῃ τὴν πληγὴν ἡ ψυχὴ καὶ πέσῃ, οὐ καῖται καθάπερ τὸ σῶμα ἀνεπαισθήτως, ἀλλὰ βασανίζεται μὲν ἐντεῦθεν ⁵⁾ ἤδη τῇ πονηρᾷ συνειδήσει τηρομένη· μετὰ δὲ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν, κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν, ἀθανάτω παραδίδοται τιμωρίᾳ. Εἰ δέ τις ἀναλγήτως ἔχοι πρὸς τὰς τοῦ διαβόλου πληγὰς, μεῖζον ὑπὸ τῆς ἀναισθησίας ἐκείνῳ γίνεται τὸ δεινόν. ὁ γὰρ ἐπὶ τῇ προτέρᾳ πληγῇ μὴ δηχθεὶς, εὐκόλως δέξεται καὶ δευτέραν, καὶ μετ' ἐκείνην ἑτέραν. οὐ γὰρ διαλιμπάνει μέχοι τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς παίων ὁ μαρὸς, ὅτ' ἂν εὖρη ψυχὴν ὑπτίαν καὶ τῶν προτέρων καταφρονοῦσαν πληγῶν. Εἰ δὲ καὶ τῆς συμβολῆς τὸν τρόπον ⁶¹⁶ ἔξετάξῃ ἐθέλοις, πολὺ ταύτην σφοδροτέραν καὶ ποικιλωτέραν ἴδοις ἂν. οὐδὲ γὰρ κλοπῆς καὶ δόλου τοσαύτας τις οἶδεν ἰδέας, ὅσας ἐκείνος ὁ μαρὸς, ταύτη γοῦν τὴν πλείονα κέκμηται δύναμιν· οὔτε ἔχθραν τις οὕτως ἀκήρυκτον ⁶⁾ δύναται ἂν ⁷⁾ ἔχειν

3) *δυνήθηται*. *Superfluum videtur. nam quorsum δυνατὸν δυναθήθηται*; Vel scribentis errore ponitur pro δύναται, i. e. aciem instructam ingredi καθαρῶς καὶ ἀφόβως. Cant. ed. 2. Διαδύναι proprius erat: sed manere potest δυναθήθηται personale, cum impersonali δυνατὸν.

4) *ἀθύρματα*. Notat proprie puerorum lusum pro foribus. Odys. P. [323.] *θύρησι καθήμενοι ἐψιάσθων. α* inest ἀθροισιζὸν potius quam στερητικόν.

5) *ἐντεῦθεν*. Ut cecidit. [„Hoeschelius legit ἐνταῦθα oppositè ad τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν, ut sit, hic jam, vel, dum in hoc corpore manet. Non male. Hughes.“]

6) *ἀκήρυκτον*. Jure gentium nefas est violare praecoones et caduceatores: cum violantur, bellum illud ἀκήρυκτον καὶ ἄσπονδον vocatur. Portus ad Xen. [Ab Hesychio ἀκήρυκτος explicatur per ἀδιάλλατος. Est igitur ἀκήρυκτος ἔχθρα, inimicitia implacabilis, atrox. Vid. Erasmi Adagg. III, 3, 84. coll. Xenoph. Memor. III, 3, 4. L.]

7) *δύναται ἂν*. Montefalc., quem secutus est Hasselbach, legit δύναται, quod sane bene potest ferri. L.

πρὸς τοὺς ἄγαν πολεμιωτάτους αὐτῶ, ὅσην πρὸς τὴν ἀνθρω-
 617 πείαν φύσιν ὁ πονηρός. Καὶ τὴν προθυμίαν δὲ εἴ τις ἐξετά-
 ζοι, μεθ' ἧς μάχεται ἐκείνος, ἀνθρώπους μὲν ἐνταῦθα καὶ γε-
 λοῖον ⁸⁾ παραβαλεῖν. εἰ δὲ τις τὰ ἀργιλώτατα καὶ ἀπηνέστατα
 τῶν θηρίων ἐκλεξάμενος ἀντιτιθέναί θελοῖ τῇ τούτου μαρία,
 πρῶτάτα ὄντα καὶ ἡμερώτατα εὐρήσει τῇ παραβολῇ ⁹⁾ το-
 618 καὶ ὁ τῆς μάχης δὲ χρόνος, ἐνταῦθα μὲν βραχύς, καὶ ἐν τῷ
 βραχεῖ δὲ αὐτῷ πολλαὶ αἱ ἀναχωχαί ¹⁰⁾ καὶ γὰρ νύξ ἐπελ-
 θούσα, καὶ ὁ τοῦ σφάζειν κάματος, καὶ τροφῆς καιρὸς, καὶ
 πολλὰ ἕτερα διαναπαύειν τὸν στρατιώτην πέφυκεν, ὡς καὶ
 ἀποδῦναι τὴν παντευχίαν, καὶ ἀναπνεῦσαι μικρὸν, καὶ σίτω
 καὶ ποτῷ καταψῦξαι, ¹¹⁾ καὶ ἑτέροις πολλοῖς τὴν προτέραν
 ἀνακτῆσασθαι δύναμιν. Ἐπὶ δὲ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἔστι τὰ
 ὄπλα καταθέσθαι ¹²⁾ ποτὲ, οὐκ ἔστιν ὑπνον ἄρασθαι, τὸν βου-
 λόμενον ἄτρωτον μένειν διαπαντός. ἀνάγκη γὰρ, δυοῖν θάτε-
 ρον, ἢ πεσεῖν καὶ ἀπολέσθαι γυμνωθέντα, ἢ διαπαντός καθω-
 619 πλισμένον ἐστάναι καὶ ἐγρηγορότα. ¹³⁾ καὶ γὰρ ἐκείνος δια-
 παντός ἔστηκε μετὰ τῆς αὐτοῦ παρατάξεως, τὰς ἡμετέρας ἰα-
 θυμίας παρατηρῶν, πλείονά τε εἰσφέρων σπουδὴν εἰς τὴν ἡμε-
 619 τέραν ἀπώλειαν, ἢ εἰς τὴν σωτηρίαν ἡμεῖς τὴν ἑαυτῶν. Καὶ
 τὸ μὴ ὀρᾶσθαι δὲ αὐτὸν ὑφ' ἡμῶν, καὶ τὸ ἐξαπίνης ἐπιτί-
 θεσθαι, ἃ μάλιστα τῶν μυρίων ἐστὶν αἷτια κακῶν τοῖς οὐκ
 ἐγρηγοροῦσι διαπαντός, πολὺ τοῦτον ἀπορώτερον ἐκείνου δεί-

8) γελοῖον. Τὸ γελοῖον ἐστὶν αἰσχρὸς ἀνοίδυρον καὶ οὐ ἰσχυρὸς.
 Ridiculum ergo non nobis est; sed hosti, quatenus in eum
 risus cadit.

9) τῇ παραβολῇ. Alii, ἐν τῇ παραβ. Montef. Praecedit
 εὐρήσει. fort. εὐρήσειεν τῇ παραβολῇ.

10) ἀναχωχαί. Est ἀναχωχὴ cessatio pugnae, induciae. He-
 sychius explicuit per ἀναχώρησις, ἀνάπαυσις. Chrysost. T. III, p.
 554 A. πόλεμος ἀναχωχὴν οὐκ ἔχων. Cf. de hoc vocab. Erotianum
 p. 16. Steph. et Goeller. ad Thucyd. T. II, p. 449.

11) καταψῦξαι. Augustanus, καὶ καταψ. vet. int. vel re-
 quie. Sic certe infinitivus erit casu sexto, quem saepe sine τῷ ponit
 docet E. Schmid. ad N. T. f. 1253.

12) τὰ ὄπλα καταθέσθαι. Oppositum, τὰ ὄπλα θέσθαι.
 vide Vigerum. [p. 297 sqq.]

13) ἐστάναι καὶ ἐγρηγορότα. Haec lectio Savillii media.
 inde alii, ἐστῶτα καὶ ἐγρηγορότα. vel, ἐστάναι καὶ ἐγρηγορότα.
 [Montef. habet ἐστῶτα καὶ ἐγρηγορότα, quae lectio est in edid. Du-
 cacana et in Cantabrigiensi 1ma. L.] Cacterum de hoc standi offi-
 cio egregie loquitur Hom. 23. in Eph. 6.

κνυσι τὸν πόλεμον.¹⁴⁾ Ἐνταῦθα οὖν ἡμᾶς ἤθελεις στρατηγεῖν 620
τοῖς στρατιώταις τοῦ Χριστοῦ; ἀλλὰ τῷ διαβόλῳ τοῦτο ἦν
στρατηγεῖν. ὅτ' ἂν γὰρ ὁ διατάττειν καὶ διακοσμεῖν τοὺς λοι-
ποὺς ὀφείλων, πάντων ἀπειροίατος καὶ ἀσθενέστατος ἢ· προ-
δοὺς ὑπὸ τῆς ἀπειρίας τοὺς πιστευθέντας, τῷ διαβόλῳ μάλ-
λον ἐστρατήγησεν, ἢ τῷ Χριστῷ.

Ἀλλὰ τί στένεις; ¹⁵⁾ τί δακρύεις; οὐ γὰρ θρόνων ἄξια τὰ 621
κατ' ἐμὲ νῦν, ἀλλ' εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς. ΒΑΣ. Ἄλλ' οὐχὶ
καὶ τὰ ἐμὰ, φησὶν, ἀλλὰ μυρίων ἄξια ταῦτα κοπετῶν· νῦν
γὰρ μόλις ἠδυνήθην συνιδεῖν, οἷ¹⁶⁾ τῶν κακῶν με ἤγαγες. Ἐγὼ 622
μὲν γὰρ εἰσῆλθον πρὸς σε, ὃ τι ποτὲ ὑπὲρ σοῦ πρὸς τοὺς
ἐγκαλοῦντας ἀπολογήσομαι, δεόμενος μαθεῖν· σὺ δέ με ἐπέμ-
πεις ἑτέραν ἀνθ' ἑτέρας ¹⁷⁾ φροντίδα ἐνθεις, οὐ γὰρ ἔτι μοι
μέλει, τί πρὸς ἐκείνους ὑπὲρ σοῦ, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Θεὸν
ὑπὲρ ἔμαντοῦ καὶ τῶν ἐμῶν ἀπολογήσομαι κακῶν. Ἀλλὰ σοῦ 623
δέομαι καὶ ἀντιβολῶ, εἴ τι σοι μέλει τῶν ἐμῶν, εἴ τις παρά-
κλῆσις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τινα σπλάγγ-
χνα ¹⁸⁾ καὶ οἰκτιρμοὶ, καὶ γὰρ οἶδας, ὅτι με μάλιστα πάντων
αὐτὸς εἰς τοῦτον τὸν κίνδυνον ἤγαγες· χεῖρα ὄρεξον καὶ λέ-

14) πόλεμον. Locum hunc inde a §. 612. mirifice illustrabit Macarius de Carit. c. 30. Conf. etiam Jac. Acontii de Stratagematis Satanae, librum maxime 8. et C. Scriverii Tom. 4. Thesauri, homil. 12.

15) τί στένεις. Singularis aestimator Chrysostomi, A. Hyperius, hunc ex ecclesiasticis scriptoribus in amplificationibus et in movendis affectibus dominari ac plane regnare censet. l. 3. de rat. stud. Theol. c. 8. Id non solum in homilias, in quibus idem huic uni inter omnes principatum tribuit, sed etiam in hunc dialogum hoc epilogo insignitum convenit.

16) οἷ. Redit ad prima Basilii. §. 126.

17) ἑτέραν ἀνθ' ἑτέρας. Major videlicet cura minorem obruit, sic ἀντὶ, §. 101. Vim particulae demonstrat illud Theognidis:

Ἀλλὰ ζεὺς τέλεσόν μοι ὀλύμπιε καίριον εὐχῆν.

Δός δέ μοι ἀντὶ κακῶν καὶ τι παθεῖν ἀγαθόν·

Τεθναίην δ' εἰ μὴ τι κακῶν ἄμπαυμα μεριμνῶν

Εὐροίμην; δούης τ' ἀντὶ ἀνιῶν ἀνίας.

i. e. Jupiter, praesta mihi opportunum votum: ut pro malis etiam bono afficiar aliquo; moriar autem, si nullam requiem nanciscar, dederisque pro moeroribus moerores, magnam in antitheto suavitatem hi habent pentametri. [Cf. Valcken. ad Herodot. VI, 32. L.]

18) εἴ τινα σπλάγγχνα. Εἴ τι σπλάγγχνα, Erasmus et Augustanus. Sic quoque Phil. 2, 1. codd. quidam. [Vid. de h. l. ex Phil. II, 1. desumpto Joh. H. Tittmann, praeceptorem optimum, Lexic. Synon. N. T. Spec. V. p. 68. L.]

γων καὶ πράττων τὰ δυνάμενα ἡμᾶς ἀνορθοῦν, μηδὲ ἀνάσχη
 πρὸς γοῦν τὸ βραχύτατον ἡμᾶς ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ τῶν μᾶλλον
 624 ἢ πρότερον κοινᾶς ποιεῖσθαι τὰς διατριβὰς. ΧΡΥΣ. Ἐγὼ δὲ
 μειδιάσας, καὶ τί συμβαλέσθαι, ἔφη, τί δέ σε ὄνησαι δυνή-
 σομαι πρὸς τοσοῦτον πραγμάτων ὄγκον; ἀλλ' ἐπειδὴ σοι τοῦτο
 ἤδὺ, θάρσει, ὦ φίλη κεφαλὴ· τὸν καιρὸν γὰρ, καθ' ὃν ἂν
 ἔξῃ σοι τῶν ἐκείθεν γροντιδῶν ἀναπνεῖν, καὶ παρέσομαι καὶ
 παρακαλέσω, καὶ τῶν εἰς δύναμιν τὴν ἐμὴν ἐλλείπεται οὐδέν. 19)
 Ἐπὶ τούτοις πλέον ἐκεῖνος δακρύσας ἀνίσταται· ἐγὼ δὲ αὐτῷ
 περιχυθεὶς, καὶ καταφιλήσας τὴν κεφαλὴν, προὔπεμπον, πα-
 ρακαλῶν γενναίως φέρειν τὸ συμβεβηκός. Πιστεύω γὰρ, 20)
 ἔφη, τῷ καλέσαντί σε Χριστῷ, καὶ τοῖς ἰδίους ἐπιστήσαντι
 προβάτοις, ὅτι τοσαύτην ἐκ τῆς διακονίας ταύτης κτήσῃ 21)
 παθρόσησαν, 22) ὡς καὶ ἡμᾶς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην κιν-
 δυνεύοντας, 23) εἰς τὴν αἰώνιον σοῦ 24) δέξασθαι 25) σκη-
 νήν. 26)

19) ἐλλείπεται οὐδέν. *Montes. et Joh. Hughes.* legunt
 ἐλλείπω οὐδέν, quod magis sane placet. Bene provocavit *Hughes*
 ad *Isocr. Evag.* 15., ubi leguntur verba: σοὶ δὲ προσήκει μηδὲν ἐλ-
 λείπειν. *L.*

20) πιστεύω γὰρ. Clausula haec, totius dialogi temperat
 severitatem: neque alibi non reperiuntur solatia uberiora, quibus
 utantur, qui cum *Basilio* pertimefacti sunt prius. [*Husselbachius*
 bene vertit: *Du werdest aus diesem Amte so grosse Freudigkeit er-
 werben. L.*]

21) κτήσῃ. *Hic dicet, se monitum abs te vitam emendasse: ille, a desperatione fuisse ad spem revocatum: alius, e Stygii lupi faucibus ereptum: alius, ab errore in viam reductum: denique alius alia commemorabit. omnes vero pariter glorificabunt in te Deum. Joh. Rivius de Off. past. p. 47.*

22) παθρόσησαν. Τὸ μάλιστα πάντων παθρόγον ἡμῶν τὴν ἄνω-
 θεν εὐνοίαν ἢ περὶ τοὺς πλησίον ἐστὶ κηδεμονία. *Hom. 87. in Joh.*

23) κινδυνεύοντας. Participium saepe est conditionale. §.
 268. 544. 589. hic quoque conditio statui potest: si quid tum peri-
 culi erit. quanquam periculum illo die futurum asseritur etiam §. 369.
 Alludit autem hic ad verbum ἐκλίπητε, *Luc. 16, 9.* quod tamen aliò
 spectat.

24) σοῦ. *Eis τὰς αἰωνίους σκηνάς* exstat l. c. sine αὐτῶν. Sed
Hom. 5. c. Jud. et *Hom. 1. in ep. ad Hebr.* dicit (fortasse ex *Luc.*
 16, 4.) αὐτῶν σκηνάς, perinde ut alii patres, quos citat *Arnold.*
Evang. Botschaft p. 988. quibus adde *Ambrosium* de *Off.* pag. 280.
 ed. *Foertsch.* et *Syrum.*

25) δέξασθαι. Illis, qui multos lucrificerint, lucrifectos in
 illo die profuturos esse, docet *Hom. cit. c. Jud.* in fine, ex eodem
Lucae loco et ex *2. Cor. 1, 4.* coll. *Act. 9, 39.* καὶ σὲ τότε περι-
 σιάντες, inquit, οἱ διασωθέντες τῶν, ποιήσουσι πολλῆς ἀπολαύσαι

φιλανθρωπίας, καὶ τοῦ τῆς γενένης πύρος ξεραπέσσονται. paria habet Ephraim Syrus f. τιμη. Dialogus autem eos ipsos, qui multos lucrifecerint, amicis praesidio fore innuit. Non faciebat Chrysostomus cum iis, qui sub illa tempora, periculoso errore, sibi persuaserant, malos homines universos in iudicio a Dei misericordia condonatum iri precibus sanctorum; quos *Augustinus* et seipsum in colloctionibus expertum ait et ipse graviter refutat libro 21. de Civit. c. 18. et 24. sed tamen non abhorruit ab eorum ratione, qui in aliorum pietate laudanda ejusmodi sermonem adhibebant, ut suae infirmitati illos in iudicio subvenire vellent. Anachoreta, apud *Ephraim Syrum* περὶ τῆς χάριτος Σαλῆς· εὐχομαι ἄξιός αὐτῆς εὐρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Adde *Prudentium* de Corona Romani, in extremo.

26) σζηγήν. Quod adhuc non sumus consecuti, inquit, id tum consequemur, ut simus *contubernales*. conf. §. 9. Obsignamus haec suspirio *Ambrosii* librum saepe citatum concludentis: *Age jam nunc, sanctificus Spiritus, qui nos in hoc opere divinis inspirationibus adjuvisti, cunctos sacerdotes adjuva, et praesta, ut faciant, quae in hoc opusculo ipse cloqui inspirasti, ut eis una mecum tribuas seculorum regna, quae sanctis in regna seculorum dare promisisti. Amen.*

INDEX I.

LOCORUM SCRIPTURAE SACRAE.

- Gen. Cap. 27, v. 19. §. 77 n.
 Ex. Cap. 28, 4 ss. §. 176 n.
 32, 2. §. 354 n.
 Lev. Cap. 4, 13. 14. §. 575.
 21, 9. §. 576.
 1 Sam. Cap. 3, 13. §. 353 n.
 Prov. Cap. 18, 19. §. 48 n.
 Jer. Cap. 6, 14. §. 108 n.
 29, 13. §. 89 n.
 Ez. Cap. 34, 17. §. 578 n.
 Dan. Cap. II. p. 92.
 Amos Cap. 2, 11. §. 574 n.
 3, 2. ibid.
 Sap. Cap. 16, 14. §. 30.
 Sir. Cap. 3, 12. p. 153.
 4, 8. §. 304.
 18, 17. §. 388 s.
 20, 29. p. 106, 3.
 39, 7. p. 195, 7.
 42, 9. §. 318 n.
 Matth. Cap. 5, 13. 14. p. 199, 20.
 19. §. 441.
 18, 18. §. 182 n.
 22, 1 — 13. p. 199, 10.
 24, 51. §. 346 n.
 25, 24. §. 572 n.
 Luc. Cap. 12, 42. §. 89 n. §. 120.
 16, 9. §. 624 n.
 Joh. Cap. 1, 13. §. 189 n.
 3, 5. p. 68.
 5, 22. p. 67.
 6, 13. §. 187.
 6, 54. p. 68.
 8, 25. §. 227 n.
 12, 6. §. 358.
 13, 35. §. 141 n.
 20, 23. p. 67.
 21, 17. §. 82. s. 121.
 Act. Cap. 9, 29. p. 161, 1.
 14, 11. 12. §. 417. 429.
 17, 22. 34. §. 426 n.
 20, 31. p. 166.
 28, 3. §. 535.
 Rom. Cap. 9, 3. §. 420.
 12, 17. §. 564.
 1 Cor. Cap. 2, 3. p. 72.
 2, 11. p. 95.
 9, 15. §. 201 s.
 14, 34. p. 78.
 2 Cor. Cap. 1, 24. §. 103.
 2, 7. §. 334.
 8, 20. 21. §. 563. 564.
 11, 3. p. 72.
 11, 6. §. 413 n. 423.
 12, 2. §. 201. 417.
 Galat. Cap. 5, 20. §. 98.
 Ephes. Cap. 6, 14. §. 618.
 Philipp. Cap. 2, 1 §. 623 n.
 2, 7. §. 282 n.
 Coloss. Cap. 3, 16. §. 399. 438.
 4, 6. §. 438.
 1 Thess. Cap. V, 11. p. 166.
 1 Timoth. Cap. 2, 12. p. 78.
 3, 1. p. 82.
 3, 2. p. 141 n. p. 202, 6.
 3, 6. p. 163 n.
 3, 7. p. 135 n.
 4, 12. p. 55, 19.
 4, 13. p. 164, 4.
 5, 17. p. 166.
 5, 22. §. 370.
 2 Tim. Cap. 2, 24. 25. §. 119. 434.
 3, 14 ss. §. 434 n.
 Tit. Cap. 1, 11. §. 436.
 Hebr. Cap. 13, 17. §. 597 n.
 Jac. Cap. 2, 8. §. 314 n.
 5, 14. 15. §. 71.
 1 Petr. Cap. 3, 15. §. 397. 438.
 5, 3. §. 553 n.
 Jud. Cap. 5, 22. §. 303 n.
 5, 23. §. 118 n.

I N D E X II.

RERUM ET OBSERVATIONUM.

- Accommodatio.** p. 27, 29.
Accusativus absolutus. p. 6, 7.
ἀγαν. §. 49 n.
ἀγανάκτησις. p. 111, 27.
ἀγαπᾶν, contentum esse aliqua re. p. 84, 7.
ἀγαπητόν. §. 237 n.
ἀγγελίος. p. 101, 33.
ἀγεννής. p. 47, 51.
ἀγια ἀγίων. p. 61, 10.
ἄγιος. §. 207 n.
ἀγιαστία — στείλα. §. 178 n.
ἀγνώμων. p. 21, 2.
Agonistica. §. 315 n.
ἀγόραιοι et ἀγοραῖοι. p. 219, 5.
ἀδιάρροος. §. 315 n.
Adolescentia. §. 163 n.
ἀδούλωτος ἀνήρ. p. 106, 3.
Aegaeum mare. §. 208 n.
Aegrotorum cura. §. 312.
ἄει, παρέλκον. §. 352.
Affectus. §. 548.
ἄθροός. p. 40, 11.
ἄθυμια. §. 213 n.
ἄθυρμα. §. 614 n.
αἰτιάομαι. §. 446 n.
ἀκέραιος. p. 116, 15.
ἀκήρατος. p. 67, 2.
ἀκήρυκτος. §. 616 n.
ἀκλήγητος. p. 212, 18.
ἀκολουθία. p. 59, 2.
ἀλαζονεία. p. 210, 9.
ἀλαλαγμός. §. 607 n.
Alciphron expl. §. 457 n.
ἀλλά γοῦν. p. 40, 10.
ἀλύειν. p. 175, 10.
Ambrosius expl. §. 572 n.
ἀμνηχανία, difficultas. p. 207, 22.
ἀμνηχανός, mirificus. p. 142, 39.
Amicitia bonorum juvenum. p. 1.
Ammonius laud. §. 406 n.
Amor erga Christum. §. 82. s.
ἀναγεννᾶν. p. 71, 8.
ἀνάκειμαι. §. 153 n.
ἀνακύπτω. p. 3, 14.
ἀναδοπιζειν. p. 192, 4.
ἀνδροφόνος. p. 27, 32.
ἀνεπίληπτος. p. 174, 4.
ἀνεργάσιος. p. 20, 31.
Angeli. §. 168 n. adstant altari.
 p. 198, 15.
ἀνατήρημι s. κατάτηρημι. §. 601 n.
ἀντιδόστος. p. 41, 17.
αὐὰ κατὰ. proverbium. p. 78, 14.
 88, 16.
ἀνωμαλία. p. 180, 9.
ἰπαυγονόομαι. p. 87, 8.
ἀπανάσχυντέω. p. 41, 14.
ἀπαραίτητος. p. 117, 29.
ἀπελθόντες, mortui. §. 518 n.
ἀπερίεργος. p. 203, 7.
ἀπερυσθίω. p. 40, 12.
τὰ ἄπιστα. p. 81, 10.
ἄπλως. §. 509 n.
ἄπλωσ καὶ ὡς ἔτυχε. p. 87, 9.
 192, 3.
ἰπρδύομαι. p. 44, 35.
ἰποδύρομαι. p. 110, 20.
ἰπόκειμαι. p. 30, 9.
ἰπολύομαι. §. 331 n.
ἰπόγοια. p. 218, 13.
τὰ ἄπορα. p. 154, 6.
τὰ ἀπόδητα. p. 73, 6.
ἰποδῆπιω. p. 75, 3.
ἀποσκλῆναι, exarescere. §. 507 n.
apostolica vita. §. 442 n.
ἀποφεύγω. §. 138 n.
ἀρχικός. p. 106, 3.
argumenta sive summaria in li-
 bris veterum. Prolegg. p. III.
ἀριστεύς. §. 431 n.
Arius. §. 406.
Articuli usus. §. 515 n.
ἀρτύειν. p. 171, 3.
ἄρτιος. p. 165, 8.
ἀρτήμη et ἔρτήμη permutata.
 p. 49.
ἄρυνκτος. p. 188, 1.

- ἀρχέυπος. §. 256 n.
 ἀρχήν. §. 227 n.
 ἄυπος λογισμός. p. 193, 9.
 ἄυπος. p. 106, 3.
 αὐτομολεῖν. p. 97, 9.
 αὐτοργεῖν. p. 203, 6.
 αὐχμέω. p. 192, 1.
 βαδύς, de tempore. p. 162, 9.
 βαπτίζω. §. 607 n.
 baptismus: §. 187 s.
 βασανίζεῖν. p. 46, 41.
 βασιλειον. p. 19, 28.
 βασιλικός. §. 314 n.
Basilii Chrysostomi quis? §. 36 n.
Basilii Seleuciensis laud. corrig.
 et expl. §§. 15. 176. 362. 379.
 394. 413. 507. 516. 550: 551.
 572.
 Bernhardus laud. §. 548.
 βῆμα, pars templi §. 520 n.
 βιωτικός ἄνθρωπος. p. 101, 30.
 βλαζεύειν. p. 91, 16.
 Breve, catalogus. §. 297 n.
 βρώθειν. p. 54, 15.
 βρύειν. p. 49, 6.
 γαλήνη. p. 189, 6.
 γάνυμαι. §. 307 n.
 γελοῖος. §. 617 n.
 Genitivus c. verbis vendendi. p.
 173, 13.
 γίνεσθαι μετὰ τινος. p. 170, 7.
 γλίχεσθαι τινος. p. 82, 15.
 γράφεσθαι τινα. p. 47, 49.
 γυμνός τόπος. p. 92, 21.
 casus rectus. §. 42 n.
 caumenia. p. 85, 2.
 Chrysostomi amici. p. 1. magistri
 p. 1. patria p. 2.
Chrysostomi Ep. ad Caesarium.
 ibid. Liturgia. §. 177 n. Homi-
 lia ex mss. edita. §. 282. Ejus-
 dem Homiliae expl. et emend.
 §§. 401. 469. 607 nn.
Cicero expl. §. 360 n.
 Claves. §. 182 s. 190. 196.
 Coactio in religione non valet.
 §. 103 s.
 Coena Dominica. §. 177 s. 187. 519.
 cognitio sui. §. 267 n.
 concionatoris boni norma. §. 482.
 condium, vox medii aevi. p. 35, 14.
 contemptus qua conditione vitan-
 dus. §. 411.
cupurba, vox medii aevi. p. 106, 3.
 cupiditas sacerdotii §. 224. 269.
 curiositas. §. 409 n.
 δαυριλῶς. p. 120, 10.
 δεδίτομαι. p. 135, 7.
 δεῖ. §. 43. — μικροῦ δεῖν. p.
 208, 7.
 ὁ δεῖνα. p. 104, 43.
 δεινὸν ποιεῖσθαι. p. 109, 29.
 δεισιδαιμόνων. p. 162, 6.
 Demosthenes. §. 424.
 δημόσια πράττειν l. εἰσπράττειν.
 p. 7, 10.
 δημοτελεῖς φορτία. p. 96, 2.
 διά. §. 401 n.
 Diabolus. §. 612.
διάδουρις ζινημάτων. p. 190, 11.
 διακείσθαι. p. 97, 11.
 διάκλασις φωνῆς. p. 191, 13.
 διαφαίνομαι. §. 547.
 δίκαιος cum infinit. §. 538 n.
 Diogenes Laërt. expl. §. 476 n.
dirigere, διχοτομεῖν. §. 346 n.
 δοκοῦν absolute. §. 11 n.
 δύο, pro δυοί. p. 193, 8.
 δυστυχέω. p. 9, 19.
 Ecclesia. §. 390. 592.
 ἔγγονος et ἔγγονος. p. 28, 33.
 ἔγγράφεσθαι, in catalogum re-
 ferre. p. 108, 10.
 ἔγγυητής. p. 136, 10.
 ἔγκαλινδέομαι, involtor. p. 16, 11.
 ἔγκαλύνπεσθαι. p. 155, 3.
 ἔγχειρίζω. p. 68, 11.
 εἰζός, proavabile. p. 93, 27.
 εἰμί. de munere publico. §. 287 n.
 εἰμί. vado. §. 599 n.
 εἰς. §. 2 n. §. 181 n.
 εἰσχωμάζειν. p. 185, 13.
 εἶτα. §. 165 n. §. 384 n.
 ἐκκλησία, templum. p. 80, 8.
 ἐκπληκτικός. p. 177, 6.
 ἐκτροχηλίζων. p. 76, 9.
 ἐκτιρέπεσθαι. p. 41, 18.
 electio episcoporum. §. 271.
 ἑλληνιστής. p. 161, 1.
 ellipsis. §. 608 n.
 eloquentia. §. 424. 452.
 ἐμβατεῖω. §. 84 n.
 ἐμφέσθαι. p. 178, 1.
 enallage. §. 327 n.
 ἐξαιτεῖσθαι. p. 136, 11.
 ἐξευμαρτίζειν. p. 86, 4.
 ἐξήγησις. p. 162, 10.
 ἐξόν. §. 369.
 οἱ ἔξωθεν qui sint. p. 46, 40.
 ἐπαλιξίς. p. 19, 26.
 ἐπέροεσθαι. §. 461 n.
 ἐπεὶ — καί. p. 79, 1.
 ἐπηρεάζειν. p. 161, 4.

- ἐπήρεια. p. 20, 32, 86, 5.
 ἐπὶ, c. genit. et dat. p. 204, 8.
 ἐπιιδόναι. p. 207, 23.
 ἐπισκήπτω. p. 49, 2.
 ἐπισκοτεῖν et ἐπισκοτιζέιν. p. 178, 10.
 ἐπισταςία. p. 11, 7.
 ἐπιστοιμίζειν, p. 165, 9.
 ἐπιτιμίαν c. dativo. p. 216, 2.
 ἐπιτρούματα. p. 191, 15.
 ἐπιφάνεια. p. 194, 1.
 ἐπιφθῆ. p. 6, 1.
 ἐπωμῖς. p. 61, 8.
 ἔργον pro ἐργῶδες. p. 86, 2.
 εὐδινός et εὐδινητός. p. 186, 15.
 εὐδοκιμέω. p. 183, 3.
 εὐεξία. p. 142, 38.
 εὐημερεῖν. p. 178, 11.
 εὐσωματεῖν. p. 218, 10.
 εὐχέλωτος. p. 45.
 Eustathius. p. 8, 17.
 εὐφήμει, p. 207, 2.
 ἔτερος. p. 134, 2.
 excommunicatio et receptio. §. 116. 133.
 exempli vis. §. 256. 260 nn.
 experientia. §. 391 n.
 ἐχθροδῶς. p. 31, 14.
 ἔχω c. infinitivo. §. 111 n.
 Favor in spectaculis. p. 170, 3.
 fraus pia. §. 57 s.
 Γάο. §. 561 n.
 Gildas. p. 77, 10.
 Gloria vana. §. 211.
 Gregorii Naz. lectio correcta. §. 523 n. laud. p. 89, 11.
 Greg. Thaum. corr. et expl. §. 401 n. 488 n. 515 n.
 Greg. Tyrone. defend. §. 105 n.
 Haereses. §. 402 n.
 Haintini ἀνέδοτον. §. 409 n.
 haereticis qui medendum. §. 118 n.
 Heliodorus def. §. 216 n.
 Herodianus emend. §. 379. 381.
 Hesychius emend. §. 48. §. 465. §. 603 nn.
 Hippolytus expl. §. 419 n.
 homiliae. §. 449.
 hospitium Christianum. §. 312.
 hypallage. §. 482.
 ἢ habet vim corrigendi. p. 139, 19.
 ἢ γὰρ ἂν. p. 141, 35.
 ἦδη. §. 327 n.
 ἦζω. §. 458 n.
 ἔξ ἡμισίας. p. 49, 7.
 θανμάζω. §. 284 n.
 θανματοποιό. p. 202. 2.
 θηρία, vitia. p. 76, 4.
 θυσία, de sacra coena, p. 196, 9.
 ιδιώτης. p. 156, 4.
 Jejunia, quid Chrys. de iis habuerit. p. 86, 1.
 ἱερωσύνη. §. 24 n. p. 59, 1.
 ἰλιγγιώ, vertigine laboro. p. 207, 24.
 Indicativus post ὅταν. p. 99, 23.
 infernus. §. 387 n.
 Infinitivi constructio, §. 456. 551. 595. 618 nott.
 Invidia, p. 93, 26.
 Johannes, scribendum cum h, p. 25, 17.
 ira. §. 246.
 Isocrates. §. 424.
 ἴστημι c. genit. p. 24, 11.
 Judaei. §. 404.
 judicia ecclesiastica. §. 426.
 jus ecclesiasticum. §. 187.
 juvenus. §. 38, 163.
 καθίζειν, sensu activo. p. 13, 14.
 καλαύροισι, pedum. §. 603 n.
 καλλωπισμός. p. 161, 26.
 κᾶν duplex. §. 379 n.
 καπηλεία. p. 108, 12.
 καταμωκάομαι, irrideo. p. 185, 11.
 καταπαλαίειν. p. 161, 2.
 κατασκευάζειν, p. 183, 5.
 κατατρούχειν. p. 203, 4.
 κατηγορία et κακηγορία permut. p. 54, 17.
 κενοδοξία. p. 218, 13.
 κίδαρις. p. 61, 9.
 κινδυνεύω. §. 591 n.
 κληρός, clericus. §. 553 n.
 κοινός. p. 204, 7.
 κοινόν, τό. p. 11, 6.
 κοινωνικός. p. 106, 3.
 κορυφοῦσθαι. p. 106, 51.
 κριός. p. 215, 7.
 κυβερνήτης. §. 289 n.
 κώδων. p. 60, 5.
 λαβών, c. aliis verbis, p. 177, 8.
 λανθάνω. §. 263 n.
 λειότης. p. 160, 24.
 λειτουργία, quid sit. p. 14. p. 45.
 Lexica supplenda. §. 31.
 λεπτάγεως. p. 183, 6.
 λήιον. p. 54, 16.
 Liturgia Chrysostomi. §. 177.
 λόγους ποιεῖσθαι et πονεῖσθαι. p. 1, 5.
 λυμᾶνομαι c. accus. p. 44, 33. 103, 27. 193, 7.
 λυμεών. p. 109, 17.

- Macarius* laud. §. 409 n.
Manichaei. §. 402.
Marcion. §. 404.
medicorum dolus bonus. §. 67 n.
μειδιάω. p. 124, 4.
μελέτη, μελετιάω. §. 488.
μέμερα, memora. p. 19, 27.
μεμψίμοιρος. p. 109, 15.
mendacium. §. 58.
μέσον, discrimen. §. 163. 531.
μετά, secundum. p. 134, 2.
μετοιάζω, verbis me extenuo, p. 205, 6.
Metus comparationis. §. 486.
μέχοι. p. 75, 1.
μη ὅτι, ut non dicam. p. 89, 8.
μήν, vero. p. 135, 4.
μηχανή. p. 14, 5.
μιαρός. p. 193, 6.
μικροφυγία. p. 48, 52.
militia Christiana. §. 600.
miracula. §. 398. 416.
μίτρα. p. 60, 9.
moderatio. §. 108 s.
μόλιβδος. p. 211, 13.
μονάχους. p. 99, 20.
monachus. §. 4. 275 s., 505. 514. 531. s.
monachorum exercitia. §. 91. 243. 246. 534.
mortis definitio. p. 75, 2.
Mulieres ornatus amantes tempore Chrysostomi. p. 191, 17.
μυριαγωγός, navis, quae onera vehit. p. 74, 17.
μυρτός. p. 140, 28.
Mutianus Scholasticus. p. 106, 3.
ναυαγείν. p. 119, 3.
ναυμάχης, s. —χος. §. 600.
νεόφυτος. p. 55, 19.
νηφάλιος. p. 55, 1.
ὄγκος. p. 160, 24.
οἶ, sibi. p. 155, 2.
οἶαξ, gubernaculi pars, qua regitur. p. 74, 18.
οἶμαι. p. 7, 8.
οἶος. p. 146, 7.
ὄναρ, proverb. p. 17, 14.
opifices ecclesiae admoventi desiti. §. 158.
ὀποῖός τις. p. 106, 1.
oratio s. preces. §. 118 n.
oratio, s. sermo doctrinae. §. 394.
ὅταν cum indicativo. §. 279 n.
ὄτου. §. 32 n.
οὔτε seq. τέ. p. 2.
οὔτος. §. 185. 414 nott.
- οὔτος* interdum ad remotius pertinet. p. 218.
ὄφρῶς συνάγειν. §. 38 n.
Παράγω, προάγω. §. 24 n.
παρὰπλήξ. p. 133, 38.
παρεδρενέιν. p. 5, 17.
παρεϊσδύσις. p. 210, 12.
παρέχειν πίστιν. p. 126, 12.
παρέχω. §. 347.
παροιμία. p. 78, 15.
παροιμία. p. 127, 20.
πάσχω. §. 17. 202. 346. 362. 479. 552. 597.
πατήρ, cognomen episcopi. p. 116, 14.
Patrum studiosis inservientia monita. p. 41. 185. 214.
Paulus apostolus. §. 413.
Paulus Samosatensis. §. 406.
Pauperum cura episcopis demandata. p. 108, 9.
πεδιάω. p. 3, 13.
περίν s. περιαιούν. p. 93, 29.
Perfectum Passivi pro Medio. p. 159, 22.
περιβάλλεσθαι. p. 97, 7.
περίδακρυς. p. 13, 17.
περικειῖσθαι c. accus. p. 93, 30.
περιουσία. p. 111, 30.
περιωπή. p. 34, 8.
πέταλον. p. 61, 9.
Photii lectio defensa. p. 15, 6.
πηγή. p. 6, 4.
πηκίς, lyra. §. 603, n.
plagium literarium. §. 451 n.
Plato. §. 424.
plausus. §. 455 n.
πλέγματα. p. 191, 16.
πλέθρον. p. 101, 32.
pleonasmus. §. 109. 275. 291 nott.
πλήν εἰ, s. πλήν εἰ μὴ, nisi. p. 70, 5.
πλήρωμα. p. 121, 16.
Polemica Theologia. §. 398 s.
πολλοστός. p. 195, 3.
Pollux corr. p. 105, 49.
πολυπλανής. p. 93, 28.
πολυπραγμοσύνη. p. 152, 1.
ποριστικός. p. 113, 40.
πρό. §. 207.
πραγματεία. p. 42, 21. 98, 17.
προβάλλομαι, p. 139, 21.
Preces pro mortuis. p. 195, 6.
προμηνέιν. p. 188, 6.
προξενείν. p. 83, 3.
πρός, circumscribit adverbium. p. 48, 1. cf. 43; 30.

- πρόσηνης. p. 106, 3.
 πρόσοδος. p. 97, 8.
 προσπαθῶς. p. 80, 5.
 προσπλάζω, admovéo. §. 607.
 προσποιούμαι. p. 101, 31.
 προστριβεσθαι. p. 120, 8.
 proverbia hujus dialogi. §. 216.
 veterisque interpretis. §. 6. p. 33.
 §. 151.
 prudentia pastoralis. §. 113. 526.
 548.
 Prudentius excusatus. §. 573 n.
 ποιεῖσθαι. p. 5, 18.
 pullae vestes clericorum. §. 38 n.
 Reciproca locutio. §. 544 n.
 ῥοῖσζός. p. 60, 6.
 ῥυθμός. p. 116, 17.
 Sabellius. §. 406.
 Sacerdotes vocantur Sal terrae.
 p. 199.
 sacerdotium. §. 175 n.
 sacrificium. §. 177 n.
 σαθρός. p. 205, 5.
 Σαλή, Salla. §. 624 n.
 Salvator, Servator, Σωτήρ. p.
 130 ss.
 scriba. p. 119, 5.
 Scripturae sacrae lectio commu-
 nis. §. 438.
 σεμνός ἀνήρ. p. 106, 3.
 σεμνότης. p. 160, 24.
 Septuag. int. Sap. et Syr. p. 8.
 13. 19. 52. 108 ss. 146. 214.
 508.
 σιμυζίνδιον. p. 157, 14.
 similitudines hujus dialogi. p. 201.
 Simonia. §. 157 n.
 sito, esto. p. 33.
 σκιαμαχία. p. 50, 7.
 σικριτζῆν. p. 13, 13.
 σκληραγωγία. p. 85, 3.
 σκοοπίζειν. p. 113, 39.
 σπάνιος. p. 32, 21.
 σ π ά ω c. genit. p. 27, 27.
 σπουδάζω. §. 126 n.
 stigma, stemma. p. 127, 19.
 οἱ τοῦ στήθους. p. 60, 7.
 συγκατείναι et συγκαταβάσις. p.
 201, 27.
 sue, σύδην. p. 42, 23.
 Suctonius expl. p. 76, 5.
 Suidas corrig. p. 105, 49, 183, 8.
 συζοφαντία. p. 20, 32.
 συμμετρία. p. 149, 18.
 συμπτωμα. p. 34, 5.
 Synesius expl. p. 183, 5. 207, 22.
 σφριτζῆν. p. 44, 32. p. 218, 10.
 σῶμα Χριστοῦ, ecclesia. p. 141, 36.
 Tacitus expl. p. 130 ss.
 ταπεινός ἀνήρ. p. 106, 3.
 ταπεινὸν ἑαυτὸν ἐπὶ τι. p. 99, 22.
 temperamentum severitatis et le-
 nitatis. §. 108. 109 n.
 τέως. p. 162, 5.
 Tertullianus expl. p. 64, 23. 130,
 37. 209, 8.
 Themistius dist. p. 30, 8.
 Theodoretus laud. p. 185, 12.
 Theologia polemica. p. 145, 1.
 τηλικούτος. §. 38 n.
 Thucydides. §. 424.
 τί σοι πάθω; formula. §. 346 n.
 τίθεμαι, aestimo. §. 55 n.
 τιμή. p. 166, 15.
 τοσοῦτον, παρέλκον. §. 275 n.
 τούναντιόν. §. 65 n.
 τραχηλίζειν. p. 76, 9.
 τριήρης. §. 608.
 Trinitas sanctissima. §. 406.
 τρυφή. p. 39, 8.
 Tyrrhenum mare. §. 208 n.
 τυρόω. p. 57, 4.
 Valentinus. §. 404.
 viduae. §. 295.
 vigilantia. §. 241.
 virgines devotae. §. 314.
 visitatio domestica. §. 329.
 unio mystica. §. 187 s.
 vocatio. §. 341 s. interna, p. 95, 38.
 Vulgatus expl. p. 19, 27. 70, 20.
 106, 3. 129, 26. 164, 2.
 Xenophon expl. p. 143, 4, 183, 5.
 ἄβρις. p. 20, 32.
 ἄγιης. p. 151, 23.
 ὑπερακοντιζώ. p. 33, 26.
 ὑπεύθυνος. p. 137, 14.
 Ὑπὸ cum dativo. §. 104 n.
 ὑπογράφειν τοῖς ὀφθαλμοῖς. 65, 25.
 ὑπογραφή. p. 191, 14.
 ἵπουλος. p. 200, 26.
 ἵπιος. p. 91, 19.
 ἵψος. p. 159, 24.
 φαντασία. p. 193, 10.
 φαυλότης. p. 206, 12.
 φέρων. p. 18. §. 109 n.
 φθάνειν, seq. partic. p. 179, 3.
 φθέγγεσθαι. p. 8, 16.
 φθόρος. p. 106, 53.
 φιλοσοφία, de monachis p. 3. de
 athleticis. §. 315 n.
 φοβερός ἀνήρ. p. 106, 3.
 φρονίσσειν. p. 50, 5.
 φοιτζῆν. p. 2, 7.
 φορτιζός. p. 29, 4.

- φροῦδος, φρούδην. p. 217, 4.
 φύσις. §. 396 n.
 φύσις λόγου. p. 145, 16.
 φύω. πέφυκε, solet. §. 473.
 φωράθεις. p. 137, 13.
 χαμευνία. p. 85, 2.
 χάρις, tempus Novi Testamenti.
 p. 60, 4.
 χειροτονέω. p. 12, 10.
 χιασίων σχῆμα. §. 519 n.
- χλευασία. p. 20, 32.
 ψυχή, νοῦς. diff. §. 177 n.
 ψηφίζειν. p. 95, 36.
 ψηφον φέρειν. p. 95, 37.
 Zelus. §. 200 s.
 ὦρα, venustas p. 142, 40. de coelo.
 p. 203, 3.
 ὦρα. formula. §. 590 n.
 ὦς, quare. §. 303 n. ὡς εἰπεῖν.
 p. 17, 18. §. 516 n.

CORRIGENDA.

- pag. 2 lin. 1 pro οὐ lege οὐ.
 ead. pag. — 4 a fine pro *particula* lege *particulae*.
 pag. 5 — 1 pro *πολλακις* lege *πολλάκις*.
 ead. pag. — 30 pro *ἐπιτοῖσθαι* lege *ἐπιτοῖσθαι*.
 pag. 6 — 8 pro *εγώ, φησι*, lege *εγώ, φησί*.
 — 15 — 6 a fine l. *Καππαδοκῶν*.
 — 18 — 3 pro *καί τοί γε* l. *καί τοί γε*.
 — 40 — 25 pro *ut* lege: *ne*.
 — 41 — 15 lege *ἀπαναισχυντιέω*.
 — 52 — 25 post verba: *quod si verum esset, Activum*, adde verba:
seu potius Medium, et pro *ψηφίζασθαι* leg. *ψηφίσα-*
σθαι. — Mallet nunc sane, me totam hanc notam sex-
 tam omnino non scripsisse. Fortassis mox data occa-
 sione meliorem de illo loco sententiam cum VV. DD.
 communicare potero.
 — 61 — 23 in *ἡ* dele accentum.
 — 70 — 13 a f. post *piaculum* ponendum comma.
 — 74 — 9 a fine pro *vehitur* lege: *vehit*.
 ead. pag. — 4 pro *quo* leg. *qua*.
 pag. 78 — 17 post verba: *Si tamen*, supple: *verbum*.
 — 106 — 13 a fine leg. *ἄνυρος*.
 — 121 — 20 pro *ἀπλύεσθαι* leg. *ἀπολύεσθαι*.
 — 188 — 3 a f. post *Platon* pone punctum.

109270

Chrysostom, John, Saint
[De sacerdotio libri sex; ed. by Bengel;
re-ed. by Leo]

LGr
C558dsB.2

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

Do not

remove

the card

from this

Pocket.

Acme Library Card Pocket

Under Pat. "Ref. Index File."

Made by LIBRARY BUREAU, Boston

